

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

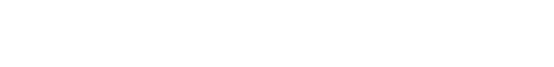
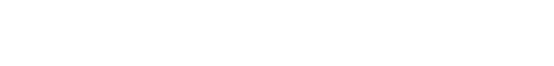
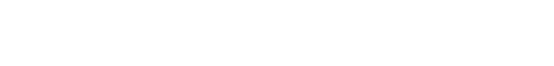
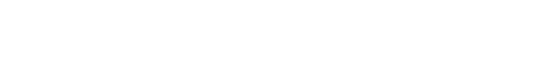
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

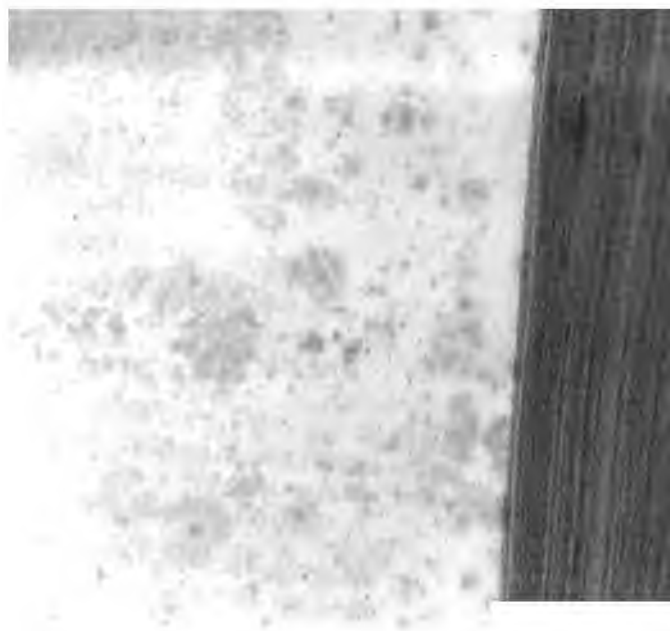
600108065Q

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ
ΤΑ
ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

ORIGENIS
O P E R A O M N I A
Q U A E

GRAECE VEL LATINE TANTUM EXSTANT

ET

EJUS NOMINE CIRCUMFERUNTUR.

**Ex variis Editionibus et Codicibus manu exaratis, Gal-
licanis, Italicis, Germanicis et Anglicis collecta, recensita
atque annotationibus illustrata, cum vita Auctoris
et multis Dissertationibus**

Ediderunt

CAROLUS ET CAROL. VINCENT. DE LA RUE
Presbyteri et Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri.

Denuo Recensuit Emendavit Castigavit

Carol. Henric. Eduard. Lommatzsch
**Philos. Dr. Theolog. Licent. ejusdemq. in Seminar. Viteberg.
Professor.**

TOMUS IX.

Berolini 1839.
Sumtibus Haude et Spener.
(S. J. Joseephy.)

ORIGENIS

in

Exodum et Leviticum

Homiliae.

Ex

Nova Editionum Parisiensium

Recognitione

Cum

Integro

Utriusque Ruaci Commentario

electis Huetii Aliorumque Virorum Observationibus

Edidit

Carol. Henric. Eduard. Lommatzsch

**lic. Dr. Theolog. Licent. ejusdemq. in Seminar. Viteberg.
Professor.**

Berolini 1839.

Sumtibus Haude et Spener.

(S. J. Josephy.)

110. k. 510

M O N I T U M
A D O R I G E N I S
ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ
I N E X O D U M.

Triplex fuit Origenis in Exodum *ἐξηγητικῶν* genus; ¹⁾ Tomi nimirum, excerpta seu scholia, et Homiliae. Tomorum fragmenta tria graece exhibet Philocaliae caput vigesimum sextum; fronti enim fragmenti secundi praefixus est hic titulus: „καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ Τόμῳ ἐν ταῖς αὐταῖς εἰς τὴν Ἐξοδὸν σημειώσεσιν.“ Tria haec fragmenta primo loco representat nostra editio.

Excerpta seu Scholia commemorat Hieronymus apud Rufinum lib. II. *Invectiv.* At nihil horum hodie superest, nisi forte aliquid inde excerptum habeant *ἐκλογαὶ* in Exodum, quae sub Origenis nomine in Catenis graecis manuscriptis circumferuntur, quasque nos Tomorum fragmentis subiunximus.

Homilias denique edidit Origenes, quas Rufinus in fine Commentariorum ejus in epistolam ad Romanos perorans magno a se labore translatas monet, dum „supplere, inquit, cupimus ea, quae ab Origene in auditorio ecclesiae ex tempore non tam explanationis, quam aedificationis intentione perorata sunt, sicut in homiliis sive orationunculis in Genesin et in Exodum fecimus.... Quem laborem adimplendi, quae deerant, idcirco suscepimus, ne

¹⁾ Cf. ed. Ruaci Tom. II, pag. 110. et 111.

pulsatae quaestiones et relictæ (quod in homiletico dicendi genere ab illo fieri solet) latino lectori fastidium generarent.“ Ex his duodecim tantum commemorat Cassiodorus de Instit. Div. litt. cap. 1., sed tredecim hodie supersunt, quæ a nemine, quod sciam, in dubium revocantur. Duplex ex homilia octava fragmentum affert Jonas Aurelianensis episcopus lib. I. de Institutione Laicali cap. 19., et ejusdem libri cap. 13. alterum exhibet ex homilia decima. Id unum optarent eruditi, ut labore supplendi, quæ deesse existimabat, Rufinus supersediaset. Cum enim jam textus graecus perierit, vix certo distingui potest, ubi solus Origenes loquatur, aut ubi suas nobis merces obtrudat Rufinus. Ut ut est, cum extemporaneæ sint hæc homiliae, ex illarum numero sunt, quas Origenes teste Eusebio lib. VI. histor. Eccl. cap. 36. jam sexagenario major a Notariis excipi permisit, cum id antea fieri nunquam concessisset: proindeque post annum Christi CCXLV. habitæ sunt. ¹⁾

¹⁾ Cfr. de indice locorum Tom. X.

O R I G E N I S

I N

E X O D U M

H O M I L I A I.

1. Videtur mihi unusquisque sermo divinae¹⁾ scripturae similis esse alicui seminum, cujus natura haec est, ut, cum jactum fuerit in terram, regeneratum in spicam, vel in quamcunque aliam sui generis speciem multipliciter diffundatur, et tanto cumulatus, quando vel peritus agricola plus seminibus laboris impenderit, vel beneficium terrae fecundioris indulerit. Sic ergo efficitur, ut culturae diligentia exiguum semen, verbi causa, sinapia, quod est minimum omnium, efficiatur majus omnibus ole-ribus, et fiat arbor: „ita²⁾ ut veniant volatilia coeli, et habitent in ramis ejus.“ Ita et hic sermo, qui nunc nobis ex divinis voluminibus recitatus est, si peritum inveniat et diligentem colonum, cum primo attactu videatur ciguus et brevis, ut coeperit excoli, et spiritualiter tractari,³⁾ crescit in arborem, in ramos et in virgulta diffunditur: ita ut possint venire disputatores,⁴⁾ rhetores,

¹⁾ Edd. Merlini: scripturae divinae.

²⁾ Matth. XIII, 32.

³⁾ Edd. Merlini: retractari.

⁴⁾ Sic Mos. Alias (v. c. in edd. M.): „disputatores et rhetores hujus mundi, qui velut“ etc. R.

oratores hujus mundi, qui velut ave-
 reborum dumtaxat pompa, excelsi
 et rationibus capti velint habitare i-
 bus non loquendi decor est, sed
 ergo faciemus et nos de his, quae
 mihi Dominus concedere dignaretur
 disciplinam, si peritiam colendi rur-
 ex his, quae recitata sunt, in tantu-
 que diffundi, si tamen et audite
 t vix nobis ad explicandum suffice-
 amen pro viribus nostris aliqua di-
 nobis universa explicare, neque vo-
 sibile est. Quia et hoc ipsum agno-
 res nostras sit horum scientia, non
 peritiae. Videamus ergo, quid stat-
 ctio contineat, et qua possumus l-
 aedificationem auditorum sufficit, p-
 precibus vestris javeis, ut adsit no-
 dux nostri dignetur esse sermonis.
 2. „Haec¹⁾ sunt, inquit, nomi-
 ingressi sunt in Aegyptum una c-
 unusquisque cum universa domo s-
 Simeon, Levi, Judas,“ et ceteri pal-
 em, inquit, erat in Aegypto. Era-
 nae de Jacob septuaginta quinque.
 prio et illud esse puto, quod per-
 quis advertere potest: „in³⁾ Aegyp-
 mens, ut⁴⁾ habitaret ibi, et in Ass-
 Si quis ergo potest invicem sibi ist-

¹⁾ Edd. Merlini: possit.

²⁾ Exod. I, 1. 2. —

³⁾ Jesai. LII. —

⁴⁾ Ai:

que vel a prioribus nostris, vel¹⁾ etiam a coequalibus, ad et a nobis non nunquam disputata sunt, intelligere poterit, quae ait²⁾ Aegyptus, in quam populus Dei non tam ad habitandum, quam ad incolendum, descendit, qui cum sint Assyrii, qui eos viam facientes abduxerunt, connumerantur advertet, quis ait patriarcharum numerus et eis, quaeve eorum domus et familiae designentur, quae cum Jacob patre suo ingressae dicuntur³⁾ in Aegyptum. Descendit enim Ruben cum tota domo sua, et Levi cum tota domo sua, sed et ceteri omnes. Joseph enim, inquit, ⁴⁾ erat in Aegypto, et uxorem de Aegypto accepit, et licet ibi positus, tamen in patriarcharum numero habetur. Si quis ergo potest spiritualiter ista discernere, et Apostoli sensum sequi, quo discernit et segregat Israel, et dicit⁵⁾ esse quendam secundum carnem Israel, et alium sine dubio indicet esse secundum spiritum: sed et si quis sermonem Domini diligentius consideret, quae hoc ipsum designat, cum dicit de quodam: „⁶⁾ verus Israelita, in quo dolus non est:“ et dat inibi esse aliquos veros Israelitas, aliquos sine dubio non veros: poterit fortasse spiritualibus spiritualia conferre, et novis vetera, ac veteribus nova componens, mysterium Aegypti et patriarcharum in eam descensionis⁷⁾ advertere. Sed et differentias tribuum contemplabitur, et conspiciat, quid eximium visum sit in tribu Levi, quod et ea sacerdotes Domini eliguntur ac ministri: quid etiam in tribu Juda praeceptum Dominus senserit, quod ex ea reges assumuntur et principes: et quod est majus omnium,

¹⁾ Mas.: „vel etiam a coequalibus.“ Alias (v. c. in edd. M.): „vel etiam ab aequalibus.“ R.

²⁾ Deest „ait“ in edd. M.

³⁾ Edd. Merlini: dicantur.

⁴⁾ Cfr. Exod. I, 5.

⁵⁾ Cfr. I Cor. X, 18.

⁶⁾ Ev. Joann. I, 48.

⁷⁾ Alias (v. c. in edd. M.) „descensionem.“ R.

quod ex ipsa etiam Dominus et Salvator noster secundum carnem nascitur. Nescio enim si¹⁾ hujusmodi privilegia ad illorum merita referenda sint, ex quorum stirpe nomen vel originem ducunt, id est, vel ad ipsum Judam, vel ad Levi, vel ad unumquemque eorum, qui tribui nomen dedit. Movet enim me in hac intentione et illud, quod Joannes in Apocalypsi de populo hoc, qui Christo credidit, scribit. Dicit²⁾ enim, quia ex tribu Ruben duodecim millia, ex tribu Simeon duodecim millia, similiter autem et ex singulis quibusque tribubus duodecim millia, quos simul omnes dicit esse centum quadraginta quatuor millia, qui se cum mulieribus non coinquinaverint, sed virgines permanserint. Quod utique cum dicitur, nec qualiscunque vel inepta potest esse suspicio, quin ad istas tribus Judaeorum Simeon, et Levi, et ceteras, quae de Jacob genus ducunt, possint revocari. Ad quos igitur patres iste numerus virginum referendus sit, tam aequalis, tam integer, tamque compositus, ita ut nullus altero superior aut inferior numeretur, ego quidem progredi ultra inquirendo non audeo, sed et hactenus pene cum aliquo discrimine incedo. Apostolus tamen quasdam suspensiones his, qui altius intueri possunt, subiecit, cum dicit: „propter³⁾ quod flecto genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelis et in terra nominatur.“ Et quidem de terrenis paternitatibus intellectus non videtur esse difficilis: patres etenim tribuum vel⁴⁾ domorum, ad quos successio posteritatis refertur, simul omnis paternitas appellantur. In coelo vero quod dicit, quomodo aut qualiter

¹⁾ Edd. Merlini: si hujusmodi — meritum etc.

²⁾ Cfr. Apocal. VII, 5. seqq. coll. vers. 4.

³⁾ Ephes. I, 14. 15.

⁴⁾ Sic Mss. Alias vero (v. c. in edd. M.): „vel domorum sunt, ad quos — refertur, simul omnis paternitas appellatur.“ R.

in patres, aut pro quibus posteritatibus coelestis paternitas nominetur, ipsius est nosse solius, cujus „coelum¹⁾ celi est, terram autem dedit filiis hominum.“

3 Descenderunt ergo in Aegyptum patres, Ruben, Simeon, Levi, unusquisque²⁾ „cum omni domo sua.“ (Quomodo quis et hoc edisserat,³⁾ quod cum omni domo introierunt in Aegyptum? quibus⁴⁾ additur: „et⁵⁾ omnes, inquit, animas, quae introierunt cum Jacob, XIV. Hic jam nominanda animas pene nudaverat mysticum sermo propheticus, quod ubique contexerat, ut pateret, quod non de corporibus, sed de animabus haec dicit. Verumtamen habet adhuc velamen suum. In usu nunquam esse creditur, animas pro hominibus appellari. Item LXXV. animae descenderunt cum Jacob in Aegyptum. Istae sunt animae, quas genuit Jacob. Ego non puto, quod quilibet hominum possit animam gignere, nisi si quis forte talis sit, qualis ille, qui dicebat: „nam⁶⁾ etsi multi multi paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.“ Isti tales sunt, qui generant animas, et parturient eas, sicut et alibi dicit: „filioli⁷⁾ mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.“ Alii enim huiusmodi generationis curam, aut nolunt habere, aut nequeant. Denique statim in initiis ipse Adam quid⁸⁾ dicit? „hoc⁹⁾ nunc os de ossibus meis, et caro de carne mea.“ nec¹⁰⁾ tamen addidit: et anima de anima mea.

¹⁾ Psalm. CXV, 16.

²⁾ Cfr. Exod. I, 4. coll. vers. 2.

³⁾ Edd. Merlini: disserat.

⁴⁾ Aliquot Mss.: „de quibus dicitur.“ R.

⁵⁾ Exod. I, 5. ⁶⁾ I Cor. IV, 15.

⁷⁾ Galat. IV, 19.

⁸⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „qui dicit.“ R.

⁹⁾ Genes. II, 23.

¹⁰⁾ Pro his vocibus: „nec tamen addidit: et anima

Sed velim mihi diceres, o Adam, si os de tuis agnovisti, et carnem de tua carne sensisti, cur non lexisi etiam animam de tua anima processisse? Sed omnia, quae in te erant, tradidisti, cur non etiam facis cum ceteris mentionem, quae melior totius pars est? Sed videtur per haec intelligentibus in dare, quod¹⁾ cum dicit: „os²⁾ de ossibus meis, de carne mea:“ quae de terra sunt sua esse profite audere vero sua dicere, quae scit non esse de terra et Laban similiter cum dicit ad Jacob, quoniam meum, et caro mea es tu,“ nec ipse amplius aliquid audere suum dicere, nisi quod terrenae esse sanguinitatis agnoscit. Alia quippe est animarum, quae vel Jacob descendenti in Aegyptum s vel ceteris patriarchis, et sanctis sub enumeratione cae posteritatis adscribitur. Sed qui vicinum terrarum servare disposuimus cursum, et ipsam quomodo oram littoris stringere, in altum nescio quid undarum nos violentior aestus abducit.³⁾ Redeantur ad ea, quae consequenter adduntur.

4. „Mortuus⁴⁾ est, inquit, Joseph, et omnes ejus, et omnis generatio illa. Filii autem Israel ruerunt, et multiplicati sunt, et in multitudine magni sunt, et invaluerunt multum valde: multiplicavit eos terra.“ Donec viveret Joseph non refertur, quod multiplicati fuerint filii Israel, nec aliquid omnino incrementi et numerositate memoratur. Ego credo

de anima mea,“ Cod. Remigianus habet: „cur non lexisi etiam animam de tua anima processisse?“ I

¹⁾ Vel expungendum (?) illud „quod,“ vel ingendum: „sua esse profitetur, non audet vero“ etc

²⁾ Genes. II, 23. ³⁾ Genes. XXIX, 14.

⁴⁾ Deest „esse“ in edd. M.

⁵⁾ Edd. Merlini: adducit.

⁶⁾ Exod. I, 6. 7.

his Domini mei Jesu Christi, in lege et prophetis iota quidem unum aut unum apicem non puto esse mysteriis usum, nec puto aliquid horum transire posse, donec omnia fiant. Verum quoniam exiguae capacitatis sumus, et tunc tantum pulsemus, quibus tutius incedamus. Antiquum moreretur noster Joseph, ille, qui distractus est iuxta argenteis ab uno ex fratribus suis Juda, valde pauci erant filii Israel. Cum vero pro omnibus gustavit sortem, per quam destruxit ¹⁾ eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, multiplicatus est fidelium populus, et diffusi sunt filii Israel, et multiplicavit eos terra, et creverunt nimis valde. Nisi enim, sicut ipse dixit, ²⁾ cecidisset granum frumenti in terram, et mortuum fuisset, non utique fructum hunc plurimum totius orbis terrae ecclesia attulisset. Igitur posteaquam cecidit granum in terram, et mortuum est, omnis haec ex ipso surrexit fidelium reges, et multiplicati sunt filii Israel, et invaluerunt nimis valde. „In ³⁾ omnem enim ⁴⁾ terram exivit sermo“ Apostolorum, et „in fines orbis terrae verba coram“ et per ipsos, sicut scriptum est, verbum ⁵⁾ „Domini crescebat, et multiplicabatur.“ Haec quantum ad mysticum pertinet intellectum. Sed et moralem in his non omittamus locum. Aedificat enim animas auditorum. Hinc et in te si moriatur Joseph, id est, si mortificationem Christi in corpore tuo suscipias, et mortifices membra tua peccato, tunc in te multiplicabuntur filii Israel. Filii Israel sensus boni et spirituales accipiuntur. Si ergo caro carnis mortificentur, sensus spiritus crescunt, et quotidie emorientibus in te vitiis, virtutum numerus augetur; sed et terra te multiplicat in operibus bonis, quae

¹⁾ Cfr. Hebr. II, 14. ²⁾ Ev. Joann. XII, 24.

³⁾ Psalm. XIX, 4. (XVIII, 5.)

⁴⁾ Decet „enim“ in edd. M.

⁵⁾ Act. VI, 7.

per officium corporis ministrantur. Verum si vis, ut ostendam tibi de Scripturis, quis est, quem terra multiplicaverit, intuere Apostolum Paulum, quomodo dicit: „si ¹⁾ autem vivere ²⁾ in carne, hic mihi fructus operis est, et quid eligam ignoro. Coarctor enim ex duobus, desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo; multo enim melius: permanere autem ³⁾ in carne magis necessarium propter vos.“ Vides quomodo hunc ⁴⁾ terra multiplicat? Dum enim manet in terra, id est, in carne sua, multiplicatur condendo ecclesias, multiplicatur acquirendo populum Deo, et ab Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum Dei Evangelium praedicando. Sed videamus, quid additur in consequentibus.

5. „Surrexit ⁵⁾ autem, inquit, rex alius in Aegypto, qui nesciebat Joseph. Et dixit genti suae: ecce, gens filiorum Israel grandis multitudo est, et valet super nos.“ Primo omnium requirere volo, quis est rex in Aegypto, qui scit Joseph, et quis est rex, qui nescit Joseph. Dum enim ille regnaret, qui sciebat Joseph, non referuntur afflicti esse filii Israel, neque in luto et latere consumti, neque masculi eorum necati, et feminae vivificateae. Sed cum surrexit iste, qui non noverat Joseph, et coepit ipse regnare, tunc haec omnia gesta referuntur. Quis ergo est iste rex, videamus. Si Dominus regit nos, et sensus mentis nostrae illuminatus ⁶⁾ a Domino Christi semper memoriam tenet, faciens illud, quod Paulus ad Timo-

¹⁾ Philipp. I, 22. 23. 24.

²⁾ Edd. Merlini: viverem.

³⁾ Deest „autem“ in edd. M.

⁴⁾ Mss.: „hunc terra“ etc. Alias (v. c. in edd. M.): „haec terra“ etc. R.

⁵⁾ Exod. I, 8. 9.

⁶⁾ Edd. Merlini: illuminatur a domino, si Christi — tenet etc.

dum scribit: „memor¹⁾ esto Jesum Christum resurrex-
isse a mortuis:“ dum²⁾ haec meminit in Aegypto, id
est, in corpore nostra, spiritus noster regnum cum justitia
tua, effugis Israel, quos supra diximus rationabiles sen-
tes, ad animae virtutes, in luto et latere non consumit,
ne curis eos terrenis et sollicitudinibus atterit. Si vero
perderit horum memoriam sensus noster, declinaverit a
Deo, nescierit Christum, tunc sapientia carnis, quae ini-
mum ut Deo, succedit in regnum, et alloquitur gentem³⁾
nam, corporales scilicet voluptates, et vitiorum ducibus
ad⁴⁾ concilium convocatis, inicitur deliberatio adversus fi-
lios Israel, quomodo circumveniantur, quomodo oppri-
mentur, ut luto et lateribus affligantur, ut mares expo-
nant, feminas alant, ut aedificent civitates Aegypti, et ci-
vitates munitas. Non nobis haec ad historiam scripta
sunt, neque putandum est libros divinos Aegyptiorum
genua narrare: sed quae scripta sunt, ad⁵⁾ nostram do-
ctrinam et commonitionem scripta sunt: ut tu, qui haec
audis, si forte jam gratiam baptismi consecutus es, et ad-
numeratus es inter filios Israel, ac suscepisti in te Deum
regem, et post haec declinare volueris ad opera saeculi,
agere actus terrae, et lutea explere ministeria,⁶⁾ scias et
agnoscas, quia surrexit in te rex alius, qui nescit Jo-
seph, rex Aegypti, et ipse te cogit ad opera sua, et ipse
te facit laterem sibi operari et lutum. Ipse est, qui te
superpositis magistris et compulsoribus ad opera terrena
lignis ac verberibus agit, ut aedifices illi civitates. Ipse

¹⁾ II Timoth. II, 8.

²⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „dum hic vivit in“ etc.,
ut Mss. ut in nostro textu. R.

³⁾ Edd. Merlini: ad gentem suam.

⁴⁾ Edd. Merlini: ad concilium vocatis.

⁵⁾ Edd. Merlini: ad nostram doctrinam scripta sunt,
et commonitionem, ut etc.

⁶⁾ Edd. Merlini: mysteria.

venit, in his occupat mentes, quae ad hoc factae sunt, ut videant Deum. Prospicit tamen imminere sibi bellum, et maturum genti¹⁾ suae affuturum sentit exitium. Ideo dicit, quia gens Israel valet super nos. Utinam et de nobis hoc dicat, sentiat nos valere super se! Quomodo sentire hoc poterit? Si cum mihi cogitationes injicit malas, et concupiscentias pessimas, ego non suscipiam, sed jaculum ejus ignita scuto fidei repellam, si in omnibus, quaecunque suggerit menti meae, ego memor Christi mei Dominum, dicam: „vade²⁾ retro, Satana.³⁾ Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies.“ Si ergo haec omni fide, omni constantia agamus, dicit et de nobis, quia gens Israel magna est, et valet super nos. Sed et hoc, quod dicit: „ne⁴⁾ forte accidat nobis bellum, et consentiant⁵⁾ et hi cum adversariis nostris:“ ex prophetis vocibus praevidit venturum sibi bellum, et derelinquendum se a filiis Israel, quia consentient⁶⁾ adversario ejus, et adjicientur ad Dominum. Hoc est enim, quod de eo Hieremias propheta praedixerat: „clamavit⁷⁾ perdidit, congregavit, quae non peperit, fecit divitias suas non cum iudicio: in dimidio dierum ejus derelinquent eum, et in novissimis suis erit stultus.“ Intelligit ergo perdidit se dictum, quae non peperit, congregasse, et quod hi, quos non cum iudicio congregavit, in dimidio dierum suorum derelinquent eum, et sequentur Dominum, et creatorem suum Christum Jesum, qui⁸⁾ eos genuit. Ille au-

¹⁾ Edd. Merlini: gentis.

²⁾ Matth. IV, 10. coll. Deut. VI, 13.

³⁾ Edd. Merlini: Satan.

⁴⁾ Exod. I, 10. coll. p. 10. not. 5.

⁵⁾ Edd. H. et R. hoc loco, cfr. pag. 10. not. 7. „consentiant.“

⁶⁾ Edd. Merlini: consentiant.

⁷⁾ Jerem. XVII, 11.

⁸⁾ Sic Mss. Alias (v. c. in edd. M): „qui nos genuit.“ R.

tem congregavit, quos non genuit. Et ideo remanebit
 status in novissimis suis, cum ad factorem et ad paren-
 tem suum universa, quae nunc pro huius tyrannide con-
 gessit, creatura confugerit. Et hoc indignatur, et dicit:
 „¹⁾ pugnautes, inquit, nos, exeant de terra nostra.“
 Non vult nos exire de terra sua, sed vult, ut semper por-
 temus imaginem terreni. Si enim ad adversarium ejus
 conspiciamus, cum, qui nobis praeparavit regna coelorum,
 necesse est, ut relinquamus imaginem terreni, et suscipia-
 mus imaginem coelestis. Propterea ergo Pharaeo statuit
 magistros operum, qui nos suas artes doceant, qui nos
 artes malitiae faciant, qui nobis magisterium malorum
 praebant. Et quia multi sunt isti magistri et doctores
 malitiae, quos praefecit Pharaeo, et est ingens multitudo
 huiusmodi compulsorum, qui omnes exigunt, imperant,
 et contrahunt opera terrena: ideo veniens Dominus Je-
 su Christus alios magistros, et doctores, qui pugnautes ad-
 versum illos, et subjicientes omnes eorum principatus, et
 potestates, et virtutes, defendant a violentiis eorum filios
 Israel, et doceant nos opera Israelitica: et rursum doceant
 nos mente Deum videre, relinquere ²⁾ opera Pharaonis,
 exire de terra Aegypti, abjicere Aegyptios et barbaros
 eorum, deponere totum veterem hominem cum actibus
 suis, et induere novum, qui secundum Deum creatus est,
 regnari semper de die in diem ad imaginem ejus, qui ³⁾
 fecit nos, Christi Jesu Domini nostri, cui est gloria et
 imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Exod. I, 10. coll. p. 10. not. 5.

²⁾ Edd. Merlini: et relinquere.

³⁾ Alias (e. c. in edd. M.): „qui fecit nos in gloriam
 suam.“ Sed Mss, ut in nostro textu. R.

rao, odit huiusmodi mares, qui feminas amat. Iste etiam obstetrices corrumpere aggreditur, et per ipsas implere quod desiderat: quarum etiam nomina nobis per provisionem spiritus sancti, qui haec scribi voluit, indicantur Sephora, inquit, una, quae interpretatur passer: et Phua quae apud nos vel rubens, vel verecunda dici potest. Per has igitur necari mares, et vivificari solas feminas quaerit.

2. Sed quid dicit Scriptura? „Et ¹⁾ timebant, inquit obstetrices Deum, et non fecerunt, sicut praecepit iis res Aegypti.“ Istas obstetrices dixerunt ante nos quidam, rationalis eruditionis formam tenere. Obstetrices enim medicae ²⁾ quaedam sunt, et tam masculos natecentes quam feminas fovēt. Eruditio ergo ista communis rationalis scientiae, ad omnem propemodum pervenit sensum, omnes instruit, omnes fovet. Si quis in ea virilis animi fuerit, et voluerit coelestia quaerere, et divina sectari, veluti medicatus, et solus per huiusmodi eruditionem, ³⁾ ad divinorum intelligentiam paratior veniet. Una ⁴⁾ est enim velut passer, quae celsiora docet, et rationalibus doctrinae pennis in altum volare provocat animos. Alia, quae rubens est, vel verecunda, moralis est, mores componit, verecundiam docet, instituit honestatem. Mihi tamen, quoniam dicit de his Scriptura, qui timebant Deum, et non fecerunt praecepta regis Aegypti videntur obstetrices istae duae utriusque testamenti figuram servare, et Sephora, quae passer interpretatur, loci quae spiritualis est, posse conferri; Phua vero, quae rubens vel verecunda est, indicare Evangelia, quae Christi sanguine rubent, et per universum mundum passionis oculo

¹⁾ Exod. I, 17.

²⁾ Sic Mss. Alias (v. c. in edd. M.): „medicae quaedam sunt.“ R.

³⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „eruditiones.“ R.

⁴⁾ Edd. Merliui: Est enim una velut passer etc.

valent cruore. Ab his ergo animae, quae nascuntur in ecclesiis, velut obstetricibus medicantur, quia ex Scripturarum lectione cuncta in eas¹⁾ eruditionis medicina conlatur. Tentat tamen Pharo per haec necare ecclesiae nuncios, cum studiosis quibusque in scripturis divinis huiusmodi sensus, et perversa dogmata suggerit. Sed stat inmobile fundamentum Dei. Timent enim obstetrices Deum, id est, timorem Dei docent, quia „initium²⁾ sapientiae timor Domini.“ Sic denique competentius aptari potest illud, quod in posterioribus scriptum est, ubi dicitur „quia³⁾ timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos.“ Quod dictum nullam consequentiam secundum litteram habere potest. Quis enim ordo est, ut dicat: „quia⁴⁾ timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos?“ qui propterea domus fiat, quia timetur Deus. Hoc si ita scripiatur, ut scriptum est, non solum nihil consequentiae, sed et inanitatis plurimum habere videbitur. Si autem videas, quomodo scripturae novi ac veteris testamenti timorem Dei docentes domos ecclesiae faciant, ut⁵⁾ universum orbem terrae orationum domibus repleant, tunc, quod scriptum est, rationabiliter scriptum videbitur. Sic ergo istae obstetrices, quia timebant Deum, et timorem Dei docent, non faciunt praeceptum regis Aegypti, sed vivificant masculos suos: nec tamen dicitur, quia paruerint praecepto regis Aegypti, ut vivificarent feminas. Ego confidemus audeo dicere secundum Scripturae⁶⁾ sensum, obstetrices istae non vivificant feminas. Neque enim vitia docentur in ecclesiis, aut luxuria praedicatur, aut peccata

¹⁾ Edd. Merlini: ea.

²⁾ Psalm. CXI, 10. (CX.)

³⁾ Exod. I, 21. coll. Codd. V. T.

⁴⁾ Exod. I, 21. coll. pag. huj. not. 3.

⁵⁾ Edd. Merlini: et.

⁶⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „scripturae sensus.“ R.

nutriuntur, — hoc enim vult Pharao, cum minas jubet —, sed sola virtus excolitur, et in-
tritur. Verum haec ad unumquemque nostrum
Et tu si times Deum, non facis praeceptum
pti. Ille enim tibi praecipit, ut in deliciis vi-
gas praesens saeculum, ut praesentia concupis-
Deum times, et exhibes obstetricis officium a-
si ei salutem conferre cupis, non facis haec,
masculum, qui in te est, interiorum tuum ho-
dicaris et foveas, et ipsi per actus aut intellectu-
tam conquiris aeternam.

3. Sed post haec ubi vidit Pharao, quod
trices non posset necare masculos Israel: „prae-
quit, omni populo, dicens: omne masculinum
que natum fuerit Hebraeis, in flumen projicit
femininum vivificate.“ Videte quid princeps h-
praecipit suis, ut infantes nostros raptant, et
projiciant, primae statim nativitati nostrorum
continuo, ut ubera ecclesiae prima contigeri
diripiant, persequantur, undis et fluctibus h-
absorbeant. Videte, quid audiat, sapientia I-
lemonem dicit: „intelligibiliter¹⁾ intellige, qua-
tur tibi.“ Vide, statim ut natus, imo ut rei-
quid tibi imminet. Hoc illud est, quod in E-
gis, quia Jesus statim, ut ascendit de baptismo
est ab spiritu in desertum, ut tentaretur :
Hoc ergo est, quod et hoc loco Pharao prae-
pulo suo, Hebraeos infantes statim ut nati fi-
dant, diripiant, aquis submergant. Hoc fortassi-
et⁴⁾ per prophetam dicitur: „quia⁵⁾ intrave-
nusque ad animam meam. Defixus sum in lim-

¹⁾ Exod. I, 22. ²⁾ Prov. XXIII, 4.

³⁾ Matth. IV, 1. ⁴⁾ Deest „et“ in ed.

⁵⁾ Psalm. LXIX, 1. 2. (LXVIII.)

non est substantia." Sed propterea Christus superavit et vicit, ut tibi vincendi iter aperiret. Propterea jejunans et orationibus superandum. Propterea et oblata omnia regna mundi, et gloriam eorum contemnit, ut et tu contemnens gloriam mundi possis superare tentamina Aegyptii vero,¹⁾ quibus Pharaon dedit praecepta, feminas tantum vivificant, oderunt masculos: oderunt namque virtutes, vitia tantum et voluptates nutriunt. Et nunc istis invidiantur Aegyptii, si forte Hebraeis nascatur aliquis masculus, ut statim persequantur et interficiant, nisi creant, nisi observent, et occultent germen masculinum. Denique refert Scriptura, quod de tribu Levi quaedam genuit masculum,²⁾ et videns infantem esse elegantem, occultavit eam mensibus tribus. Vide, si non propterea vobis praecipitur, ne bonos actus in publico geramus, ne gloriam nostram coram hominibus faciamus, sed ut clauso cubili creemus patrem in occulto, et quod facit dextera nostra, id³⁾ nesciat sinistra. Nisi enim in occulto fuerit, diripietur ab Aegyptiis, invadetur, in flumen jactabitur, velis et fluctibus submergetur. Ergo si facio eleemosynam, quia opus Dei est, masculum genero. Sed si ita faciam, ut hominibus innotescat, et ab hominibus laudem quaeram, et non eam occultavero, rapta est ab Aegyptiis eleemosyna mea, et in flumen demersa est, et tanto labore, tantoque studio Aegyptiis masculum genui. Propterea o vos populus Dei, qui haec auditis, nolite putare, et nepe jam diximus, veterum vobis fabulas recitari, sed doceri vos per haec, ut agnoscatis ordinem vitae, instituta nostrum, fidei, virtutisque certamina.

4. „Videntes“⁴⁾ ergo isti de tribu Levi „elegantem

¹⁾ Edd. Merlini: ergo.

²⁾ Alias (e. c. in edd. M.): „masculinum.“ R. — Cir Exod. II, 1. 2.

³⁾ Deest „id“ in edd. M. ⁴⁾ Exod. II, 2—6.

esse infantem, celaverunt eum mensibus tribus. Cumque non possent amplius celare eum, sumsit, inquit, mater ejus tibi¹⁾, et linivit bitumine, et iniecit infantem in eam, et posuit in palude secus flumen: et observabat soror ejus de longe, ut videret, quid accideret ei. Descendit autem filia Pharaonis, ut lavaretur in flumine, et audivit plorantem infantem, et misit, inquit, et assumpsit eum, et dixit filia Pharaonis, quia de infantibus Hebraeorum est hic." Post haec jam refertur, quomodo soror ejus dixit, ut matrem pueri vocaret, quae eum nutrirer. „Et²⁾ dixit, inquit, ad illam filia Pharaonis: custodi mihi hunc infantem, et nutri eum mihi, ego autem dabo tibi mercedem. Cumque nutriasset eum, et fortior factus esset, induxit illum ad filiam Pharaonis, et factus est ei in filium, et nominavit nomen ejus Moesem, dicens: quia de aqua eum assumsi." Singula haec immensis repleta mysteriis, tempus exigunt grande, et totius diei spatium³⁾ si in his consumamus, vix fortasse sufficiat. Breviter tamen aliqua nobis pro ecclesiae aedificatione pulsanda sunt. Puto filiam Pharaonis ecclesiam, quae congregatur ex gentibus, videri posse, quae quavis impium et iniquum habeat patrem, tamen dicitur ad eam per prophetam: „audi⁴⁾ filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, quia concupivit rex speciem tuam." Haec ergo est, quae exiit de domo patris, et venit ad aquas, ut lavaretur a peccatis, quae contraxerat in domo patris sui. Denique statim viscera misericordiae suscipit, et miseratur infantem. Haec ergo ecclesia ex gentibus veniens, in palude invenit jacentem Moesem, abjectum a suis et expositum, dat eum nutrici, et nutritur apud suos, ibi agit infantiam. Cum

¹⁾ Edd. M. et R., cf. Codd. V. T.: „tibi."

²⁾ Exod. II, 9. 10. ³⁾ Edd. Merlini: spatia.

⁴⁾ Psalm. XLV, 10. 11.

inmensis videbatur exposuit. Jacebat ergo lex contra huiusmodi tegmina, et pice ac bitumine oblita, et terreis ¹⁾ Judaeorum sensibus sordebat obsepta, quo ecclesia veniret ex gentibus, et adsumeret eam in et palustribus locis, atque intra sapientiae aulas ista tecta conscisceret. Haec tamen lex infantiam apud suos transigit. Apud illos enim, qui spirituum intelligere nesciunt, parvula est et infans, et lacum habens cibos. Cum vero ad ecclesiam venit, ecclesiae ingreditur domum, fortior est et validior. Amoto enim velamine literae, perfectus in lectione fit, et solidus invenitur. Quid tamen est, quod et deum nutrimentorum a filia percipit Pharaonis, illa, quam lex et nata est, et nutrita? Quid est, quod deus accipit de ecclesia? Puto illud intelligi posse, idem Moses scribit, dicens: „ego ²⁾ in non gentem relationem vos inducam, in gentem insipientem in ³⁾ me concitabo.“ Et synagoga ergo de ecclesia istud deus accipit, ut ultra idola non tolerat. Videns enim ut ex gentibus sunt, ita ad Deum conversos esse, ut idola nesciant, Deum praeter unum neminem vene-

habuimus patrem etiam si nos in operibus malis genu princeps hujus mundi, cum venimus ad aquas, assumamus ad nos legem Dei, nec nobis sordeat literae ejus vil tegumen et obscurum, quae parva ejus sunt et lactenti concedamus, quae perfecta et valida sunt, sumamus, atque haec intra cordis nostri tecta regalia collochemus. Gratiorem et validum habeamus Moysen, nihil de eo parvum nihil humile sentiamus: sed magnificum totum, totum egregium, totum elegans. Totum enim magnum est, quicquid spirituale, quicquid sublimis intelligentiae est.¹⁾ Et ornemus Dominum Jesum Christum, ut ipse nobis revelet, ostendat quomodo magnus est Moyses, et quomodo sublimis est.²⁾ Ipse enim revelat, quibus vult, per spiritum sanctum. Ipsi gloria et imperium in saecula saeculorum Amen.

H O M I L I A III.

De eo, quod scriptum est: „ego³⁾ autem gracili vocem, et tardus lingua.“

1. Donec esset Moyses in Aegypto, et erudiretur omni sapientia Aegyptiorum, non erat gracili voce, nec tarda lingua, nec profitebatur⁴⁾ se esse ineloquentem. Enim enim, quantum ad Aegyptios, et sonorae vocis, et eloquentiae incomparabilis. Ubi autem coepit audire vocem Dei, et eloquia divina suscipere, tunc sensit exile et gracilem vocem suam, tardamque et impeditam suam intelligit linguam: tunc se pronuntiat mutum, cu-

¹⁾ Desideratur „est“ in edd. M.

²⁾ Desideratur „est“ in edd. M.

³⁾ Exod. IV, 10.

⁴⁾ Alias (e. c. in edd. M.): „profitebatur.“ B.

proficisci jubet ex Aegypto, videamus: „viam,¹⁾ inquit trium dierum ibimus in creta, et ibi immolabimus Domino Deo nostro.“ Quae est via trium dierum, quae nobis incedenda est, ut exeuntes de Aegypto pervenire possimus ad locum, in quo immolare debeamus? Ego viam illum intelligo, qui dixit: „Ego²⁾ sum via, et veritas et vita.“ Haec via triduo nobis incedenda est. Qui enim confessus³⁾ fuerit in ore suo Dominum Jesum, et crediderit in corde suo, quod Deus illum suscitavit a mortui tertia die, salvus erit. Haec ergo est tridui via, per quam pervenitur in locum, in quo Domino immoletur, et reddatur sacrificium laudis. Haec, quantum ad mysticum pertinet intellectum. Si vero etiam moralem, qui nobis perutilis est, requirimus locum, iter tridui de Aegypto proficiscimur, si ita nos ab omni inquinamento animae et corporis ac spiritus conservemus, ut,⁴⁾ quemadmodum dixit Apostolus, integer „spiritus vester,⁵⁾ et anima, et corpus in die Jesu Christi servetur.“ Tridui iter proficiscimur de Aegypto, si rationalem, naturalem, moralem sapientiam de rebus mundialibus auferentes ad statuta divina convertimus: tridui iter de Aegypto proficiscimur si purificantes in nobis dicta, facta, vel cogitata, — trisunt enim haec, per quae peccare homines possunt — efficiamur mundi corde, ut possimus Deum videre. Vnde autem videre, quae⁶⁾ hujusmodi sunt, quae in Scriptura indicat Spiritus sanctus? Pharaon hic, qui est princeps Aegypti, ubi se videt vehementius perurgeri, ut dimittat populum Dei, secundo loco hoc cupit impetrare, ne longius abeat, ne totum triduum proficiscantur, et dicit „non⁷⁾ longe abeat.“ Non vult longe a se fieri popu-

¹⁾ Exod. III, 18. ²⁾ Ev. Joann. XIV, 6.

³⁾ Cfr. Rom. X, 9. ⁴⁾ I Thess. V, 23.

⁵⁾ Edd. Merlini: noster. ⁶⁾ Edd. Merlini: quod-

⁷⁾ Exod. VIII, 28.

huius Dei: vult cum si non in facto, vel in sermone peccare: si non in sermone, vel in cogitatione delinquere. Non vult, utrum a se triduum proficiantur. Vult in nobis vel unum diem suum habere: in aliis duos, in aliis totum triduum impendit. Sed illi beati, qui integrum ab eo triduum possident, et nullam in his suam possident diem. Non ergo potest, quia tunc tantummodo eduxit Moses populum de Aegypto. Et nunc Moses, quem habemus nobiscum, — habemus enim Moysen, et prophetas —, id est, lex Dei vult educere de Aegypto: si audias eam, vult te longe habere a Pharaone. Eructo te cupit de opere luti, et palmarum; si tamen audias legem Dei, et spiritualiter intelligas. Non vult te in carnis et tenebrarum actibus perambulare, sed exire ad eremum, venire ad locum perturbationis et fluctibus saeculi vacuum, venire ad quietem mentis. Verba enim sapientiae in silentio et quiete dicuntur. Ad hunc ergo locum quietis cum veneris, ibi poteris immolare Domino; ibi legem Dei, et virtutem divinae vocis agnoscere. Propterea ergo cupit te Moses eijcere de medio fluctuantium negotiorum, et de medio perurbationis populorum. Propterea cupit te exire de Aegypto, id est, de tenebris ignorantiae, ut legem Dei audias, et lucem scientiae capias.¹⁾ Sed obsistit Pharaon: retinere te non vult rector tenebrarum harum; non vult te abstrahi de tenebris suis, et ad scientiae lumen adduci. Et audi quid dicit: „quis²⁾ est, inquit, cujus audem vocem? Nescio Dominum, et Israel non dimittam.“ Atque quid respondit princeps huius mundi: nescire se Dominum dicit. Vides quid agit cruda superbia? Donec in laqueo³⁾ hominum non est, et cum hominibus non flagellatur: propterea tenuit eum superbia. Denique videbis eum paulo post, quantum proficit in flagellis; quanto me-

¹⁾ Edd. Merlini: cupias. ²⁾ Cfr. Exod. V, 2.

³⁾ Cfr. Psalm. LXXIII, 5. 6. (LXXII.)

bat, quia „expedit¹⁾ vobis, ut moriatur unus pro multis, sed quid diceret nesciebat. Nam, ut Apostolus (1 Cor. 9, 16) „propter evangelium non habeo odorem carnis, sed odorem crucis, quia „bonus odor sumus; sed aliis, inquit, odor in vitam, aliis autem odor de morte in mortem. In prophetis vero et incredulis, et his, qui se populum confitentur Pharaonis, odor execrabilis efficitur. Sed et dicit ad Dominum, quia „ex²⁾ quo loquutus es Pharaoni, afflixit populum tuum.“ Certum quia antequam sermo Dei audiatur, antequam divina nascatur, non est tribulatio, non est tentatio, nisi buccinet tuba, non committitur bellum; ubi sonum belli tuba praedicationis ostenderit, ibi, sequitur afflictio, ibi omnis tribulationum pugna. Ex quo ergo loqui coepit Moses et Aaron ad Pharaonem, affligitur populus Dei. Ex quo in animam tuam Dei perlatus est, necessario certamen intra te adversum vitia suscitatur; prius vero quam veni qui argueret, vitia intra te in pace durabant. Cum sermo Dei facere coepit uniuscujusque discipuli, perturbatio magna consurgit, et sine foedere nascitur. Cum injustitia enim quando potest contestis, impudicitia cum sobrietate, cum veritate mori. Et ideo non magnopere perturbemur, si videmus noster execrabilis esse Pharaoni. Execratio et vitia ducitur virtus. Quin potius, ut in posuit, quia stetit Moses ante Pharaonem, stetit nos contra Pharaonem, et non flectamur, sed „succincti³⁾ lumbos nostros in veritate, et calceamus in praeparatione evangelii pacis.“ Sic enim nos ait Apostolus dicens: „state⁴⁾ ergo, et nolite ire

¹⁾ Ev. Joann. XI, 50.

²⁾ II Cor. II, 15

³⁾ Cfr. Exod. V, 23.

⁴⁾ Cfr. Ephes. VI, 15.

⁵⁾ Cfr. Gal. V, 1.

erere." Iterum dicit: „in¹⁾ quo stamus, et spe glorie Dei." Stamus autem confidentem deprecemur, ut statuat pedes nostros ne nobis illud eveniat, quod idem promisi²⁾ autem paulo minus moti sunt pedes, et effusi sunt gressus mei." Stemus ergo in, id est, obistamus ei in certamine, sicut stolus dicit: „cum³⁾ resistite fortes in fide." Nihilominus dicit: state⁴⁾ in fide, et viriliter enim fortiter steterimus, consequetur illud, Paulus pro discipulis, dicens, quia „Deus⁵⁾ a sub pedibus vestris velociter." Quanto stantius et fortius steterimus, tanto infirmior erit Pharao. Si autem nos vel infirmi coe- vel dubii, ille adversum nos validior et con- Et vere illud implebitur in nobis, in quo iuram. Cum enim ipse elevaret⁶⁾ manus Naalech. Si vero velut lassas deiceret, et ea deponeret, invalucesbat Amalech. Ita si in virtute crucis Christi extollamus brachia in oratione sanctas manus in omni loco ceptatione, ut Domini mereamur auxilium, neque et Jacobus Apostolus cohortatur, dicit⁷⁾ autem diabolo, et fugiet a vobis." Agamus fide, ut non solum fugiat a nobis, sed et tanas sub pedibus nostris, sicut et Pharao in mare, et in profundo abyssi extinctus. Recedamus de Aegypto vitiorum, fluctus am iter solidum evademus, per Jesum Chri-

Rom. V, 2. 2) Psalm. LXXIII, 2.

r. V, 9. 4) 1 Cor. XVI, 13.

XVI, 20.

. XVII, 11.

b. IV, 7.

VERA. TOM. IX.

stum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium
saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A IV.

De decem plagis, quibus percussa est Aegyptus.

1. Historia quidem famosissima nobis recitata est, quae pro sui magnitudine universo mundo sit cognita, quam designatur, quod ingentibus signorum ac prodigiorum verberibus Aegyptus cum Pharaone rege castigata, ut Hebraeorum populum, quem ex liberis patribus natum violenter in servitutem redegerat, ingenitae redderet libertati. Verum ita gestorum contexta narratio est, ut si singula diligenter inspicias, plura, in quibus haereat intellectus, quam in quibus expedire se possit, invenias. Et quod longum est, singula per ordinem Scripturae dicta proponere, continentiam totius historiae compendiosius recumbimus. Igitur primo signo projecit virgam suam Aaron et facta est draco, et convocati incantatores et magi Aegyptiorum fecerunt similiter ex virgis suis dracones. Sed draco, qui ex virga Aaron fuerat effectus, absorbit dracones Aegyptiorum. Quod cum stupori esse debuerit Pharaoni, et ad credulitatem proficere, in contrarium versum est. Dicit enim Scriptura, quia „induratum¹⁾ est cor Pharaonis, et non exaudivit eos.“ Et hic quidem dicit, quia induratum est cor Pharaonis; sed et in prima nihilominus plagues²⁾ ubi aqua in sanguinem vertitur, similiter rescriptum est, in secunda cum ranæ debulliunt, sed et in tertia cum cicaphes³⁾ ingruunt; in quarta quoque cum cynomyia ed

¹⁾ Exod. VII, 13.

²⁾ Edd. Merlini constanter: scinipes.

ciat, et in quinta, ubi manus Domini fit super pecora Aegyptiorum, paria super hoc dicuntur et similia. In sexta vero, ubi sumit favillam de fornace Moses, et respexit, et facta sunt ulcera, et vesicae ferventes in hominibus et in quadrupedibus, et jam non poterant stare malitiam in conspectu Mosis, non dicitur, quia induratum est cor Pharaonis, sed terribilius aliquid dicitur. Scripsit enim, quia „induravit¹⁾ Dominus cor Pharaonis et non audit illos, quemadmodum constituit Dominus.“ Rursum in septima, cum grando et ignis Aegyptum vastat universam, induratur quidem cor Pharaonis, sed non a Domino. In octava, ubi locusta producitur, Dominus dicitur indurare cor Pharaonis. Sed et in nona cum tenebrae palpabiles fiunt per totam terram Aegypti, Pharaonis cor Dominus scribitur indurare. Ad ultimum quoque cum extinctis primogenitis Aegyptiorum Hebraeus populus discessisset, post multa dicitur: „et²⁾ induravit Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, et servorum ejus, et insensibilis est post filios Israel.“ Sed et cum Moses de terra Madian ad Aegyptum mittitur, et praecipitur ei facere omnia prodigia, quae dedit Dominus in manu ejus, additur: „facies,³⁾ inquit, ea in conspectu Pharaonis. Ego autem induro cor Pharaonis, et non dimittet populum meum.“ Hic primo dictum est a Domino: „Ego induro cor Pharaonis.“ Sed et secundo ubi enumerati sunt principes Israel, post pauca addit ex persona Domini: „Ego,⁴⁾ inquit, induro cor Pharaonis, et multiplico signa mea.“

² Quod si credimus divinas esse has literas, et per Spiritum sanctum scriptas, non puto, quod tam indigne de divino spiritu sentiamus, ut fortuito in tanto hoc opere facta sit ista varietas, ut nunc quidem Dominus di-

¹⁾ Exod. IX, 12.

²⁾ Exod. XIV, 8.

³⁾ Exod. IV, 21.

⁴⁾ Exod. VII, 3.

catur indurasse cor Pharaonis, nunc autem non a Domino, sed quasi sponte induratum dicatur. Equidem confiteor me minus idoneum, et minus capacem, qui valeam in hujusmodi varietatibus divinae sapientiae secreta rimari. Paulum tamen Apostolum video, qui propter inhabitantem in se spiritum Dei dicere confidenter audebat: „nobis¹⁾ autem revelavit Dominus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam alta Dei.“ Hunc, inquam, video tanquam intelligentem, quid differat induratum esse cor Pharaonis, et indurasse cor Pharaonis Dominum, dicere. Alibi quidem dicit: „an²⁾ divitias bonitatis ejus, et patientiae, et longanimitatis contemnis,³⁾ ignorans quia patientia Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, et cor impenitens thesaurizas tibi iram in die irae, et revelationis justi judicii Dei.“ Per quod eum sine dubio, qui sponte induratus est, culpat. Alibi vero velut quaestionem super hoc quendam proponens dicit: „ergo⁴⁾ cui vult miseretur, et quem vult indurat. Dicis itaque mihi: quid igitur adhuc conqueritur? Voluntati enim ejus quis resistit? Addit etiam his: „o⁵⁾ homo, tu quis es, qui contra respondeas Deo? Per quod de eo, qui a Domino dicitur induratus, non tam quaestionis absolutione, quam Apostolica auctoritas respondit, credo, non judicans dignum, pro incapacitate auditorum, chartis et atramento hujusmodi absolutionum secreta committere. Sicut et in alio loco de quibusdam verbis ipse dicit,⁶⁾ audiasse se quaedam, quae non licet hominibus loqui. Unde et in consequentibus eum, non tam studiorum merito, quam sciendi cupiditate

¹⁾ I Cor. II, 10. ²⁾ Rom. II, 4. 5.

³⁾ Edd. Merlini: contemnis? ignoras quia — adducit? Secundum etc.

⁴⁾ Rom. IX, 18. 19. ⁵⁾ Rom. IX, 20.

⁶⁾ Cfr. II Cor. XII, 4.

ordibus se quaestionibus curiosius¹⁾ immergit, magnifici doctoris severitate deterret, cum dicit: „o²⁾ homo, tu quis es, qui contra respondeas Deo? Numquid dicit spontem ei, qui se finxit: quid me fecisti sic?“ et caetera. Unde et nobis haec observasse tantum, et inspectione efficiat, atque ostendisse auditoribus, quanta sint in his divina profundis demersa mysteriis, pro quibus divina oratione debeamus: „de³⁾ profundis clamavi ad te, Domine.“

2 Sed et illa non minus mihi intuenda videtur observatio, cum quaedam verbera Aaron inferre dicitur Pharaoni, vel Aegypto, quaedam Moses, quaedam vero ipse Dominus. Nam in prima plaga, cum aquas vertit in sanguinem, Aaron dicitur elevar⁴⁾ virgam, et percussit aquam. Sed et in secunda, cum percussit aquas, et eduxit ranas, et in tertia, cum extendit manu sua virgam, et percussit pulverem terrae, et facti sunt ciniphes. In his tribus verberibus Aaron ministerium fuit. In quarto vero Dominus fecisse dicitur, ut adveniret cynomyia, et replet domos Pharaonis. Sed et in quinto, cum extinguuntur pecora Aegyptiorum, Dominus nihilominus fecisse dicitur verbum hoc. In sexto vero Moses adspersit favillam de fornace, et fiunt ulcera, et vesicae cum fervore in hominibus et pecoribus. Sed et in septimo Moses elevat manum suam in coelum, et fiunt voces in coelo, et grado, et discurrit ignis super terram. In octavo quoque idem Moses extendit manum suam in coelum, et Dominus inducit⁵⁾ ventum tota die et tota nocte, et adducit locustas. Sed et in nono idem nihilominus Moses extendit manum suam in coelum, et fiunt tenebrae, et

¹⁾ Edd. Merlini: curiosus.

²⁾ Rom. IX, 20. ³⁾ Psalm. CXXX, 1.

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: levasse.

⁵⁾ Edd. Merlini: induxit.

caligo super omnem terram Aegypti. In decimo v finis et perfectio totius operis a Domino ministratur. enim scriptum est: „factum ¹⁾ est autem ²⁾ circa med noctem, et Dominus percussit omne primogenitum in t Aegypti, a primogenito Pharaonis, qui sedebat super th num ejus, usque ad primogenitum captivae, quae es lacu, et omne primogenitum pecoris.“

4. Est et alia in his differentia, quam observavi quod in prima quidem plaga, cum aqua in sangui fluit, nondum dicitur Mosi, ut intraret ad Pharaon sed dicitur ei: „vade ³⁾ in occursum ejus ad ripam minis, cum procedit ad aquam.“ In secunda vero pl posteaquam prima ab iis constanter et fideliter minist est, dicitur ad eum: „intra ⁴⁾ ad Pharaonem, et ingre dic: haec dicit Dominus,“ et reliqua. Jam vero in tia, ubi ciniphes inferuntur, magi qui prius obstite cedunt confitentes, quia „digitus ⁵⁾ Dei est hoc:“ in qu quoque vigilare jubetur Moses mane, et stare contra l raonem procedentem ad aquam, cum cynomyia rep tur Aegyptiorum domus. In quinta nihilominus, ubi cora Aegyptiorum delentur, intrare jubetur ad Pharaon Moses. In sexta sane contemnitur Pharaon, et non re tur, quod intraverit Moses vel Aaron ad Pharaonem, facta sunt ulcera et vesicae cum fervore etiam super leficos Aegypti, et non poterant resistere Mosi. In ptima vigilare jubetur mane valde, et stare contra l raonem, cum grandinem et ignem producit, et voces. octava praecipitur intrare ad eum, cum locusta prod tur. In nona rursus contemnitur Pharaon, et praecip ad coelum manus extendere Moses, ut fiant in tota t Aegypti palpabiles tenebrae; et non quidem per se in

¹⁾ Exod. XII, 29. ²⁾ Edd. Merlini: enim.

³⁾ Cfr. Exod. VII, 15. ⁴⁾ Exod. VIII, 1.

⁵⁾ Exod. VIII, 19. — Edd. Merlini: est hic.

ad vocatur a Pharaone. Similiter et in decima cum primitiva delentur, et cogitur cum festinatione exire de Aegypto. Sunt et aliae permultae observationes, in quibus singulis divinae demonstrantur indicia sapientiae. In viciis enim, quod primo non flectitur Pharaon, nec divinis verberibus cedit, cum aquae in sanguinem versae sunt. In secundo vero parum quid molliori videtur. „Vocavit¹⁾ cum Moysen et Aaron, et dixit ad eos: orate pro me ad Dominum, ut tollat ranas a me, et a populo meo, et dissolvat populum.“ In tertio magis cedunt, et dicunt ad Pharaonem: „digitus²⁾ Dei est hoc.“ In quarto per cyreniensem verberatus dicit: „euntes³⁾ immolate Domino Deo vestro, sed non longius tendetis⁴⁾ iter. Orate igitur pro me ad Dominum.“ In quinto necesse pecudum caeduntur, et non solum non cedit, sed et amplius induratur. Similiter et in sexto super plagas ulcerum facit. In septimo vero cum grandine vastatur et ignibus: „misit⁵⁾ inquit, Pharaon, et vocavit Moysen et Aaron, et dixit illis: peccavi, et nunc Dominus justus est, ego autem et populus meus impii. Orate igitur pro me ad Dominum.“ In octavo cum locustis urgeretur: „et⁶⁾ festinavit, inquit, Pharaon, et vocavit Moysen et Aaron, dicens: peccavi ante Dominum Deum vestrum, et in vos. Suscipite peccatum meum etiam nunc, et orate pro me ad Dominum Deum vestrum.“ In nono cum tenebris offunditur: „vocavit,⁷⁾ inquit, Pharaon Moysen et Aaron, dicens: ite, servite Domino Deo vestro.“ Jam vero in decimo cum primitiva

¹⁾ Exod. VIII, 8.

²⁾ Exod. VIII, 19. — Edd. M. hoc quoque loco, cit. pag. 38. not. 5.: „est hic.“

³⁾ Cfr. Exod. VIII, 25. coll. 28.

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: tentetis.

⁵⁾ Exod. IX, 27. 28. ⁶⁾ Exod. X, 16. 17.

⁷⁾ Exod. X, 24.

hominum extinguuntur et pecorum: „vocavit,¹⁾ inquit Pharaon-Mosen et Aaron nocte, et dixit illis: surgite exite de populo meo, et filii Israel: ite, servite Domino Deo vestro, sicut dicitis: oves et boves vestros assumetis pergite, sicut dixistis. Benedicite autem et me. cogeant Aegyptii populum quam celerrime exire de terra Aegypti. Dicebant enim, quoniam omnes nos moriemur

5. Quis est ille, quem repleat illo spiritu Deus, qui replevit Mosen et Aaron, cum haec prodigia et signa perficerent, ut eodem spiritu illuminatus possit, quae per illa sunt gesta, disserere? Aliter enim non arbitror has ingentium rerum varietates ac differentias explanari, nisi eodem spiritu, quo gesta sunt, disserantur, quia et Paulus Apostolus dicit,²⁾ quod spiritus prophetarum prophetis subjectus sit. Non ergo quibuscunque ad explanandum gesta prophetarum, sed prophetis dicuntur esse subiecta. Verum quoniam idem beatus Apostolus huius gratiae, est, prophetalis doni, tanquam ex parte sit et in potestate nostra, imitatores nos fieri jubet, dicens: „aemulamini autem dona meliora, magis autem ut prophetetis.“ tenemus et nos aemulationem suscipere bonorum, et si quod est in nobis, a nobis exigere, a Domino vero plenitudinem muneris expectare. Pro hoc enim dicitur a Domino per prophetam: „aperi⁴⁾ os tuum, et replebo lud.“ pro illo vero alia scriptura dicit: „punge⁵⁾ oculum, et producit lacrimam: punge cor, et producit sanguinem.“ Ne ergo ex desperatione silentio nos tradamus, quod utique non aedificat ecclesiam Dei, de quibus possumus, et in quantum possumus, breviter repetamus.⁶⁾

¹⁾ Exod. XII, 31. 32. 33.

²⁾ Cfr. I Cor. XIV, 32.

³⁾ Cfr. I Cor. XII, 31. coll. XIV, 1.

⁴⁾ Psalm. LXXXI, 10.

⁵⁾ Cfr. Sap. Sirac. XXII, 19. (Ecclesiastic.)

⁶⁾ Edd. Merlini: reputamus.

& Puto ergo, — ut sentire possum —, quod Moses Aegyptum veniens, et deferens virgam, qua castigat et bat Aegyptum decem plagis, Moses hic lex Dei sit: et data est huic mundo, ut cum decem plagis, id est, cum mandatis, quae in decalogo continentur, corripiat, et emendet. Virga ergo, per quam geruntur haec omnia, et per quam Aegyptus subicitur, et Pharao superatur, crux Christi sit, per quam mundus hic vincitur, et princeps huius mundi cum principatibus et potestatibus triumphatur. Quod autem virga projecta sit draco, vel serpens, et devorat Aegyptiorum magorum serpentes, qui id similiter fecerant: serpentem pro sapientia poni, vel prudentiam, indicat evangelicus sermo, cum dicit: „estote ¹⁾ prudentes utquam serpentes.“ Et alibi: „serpens ²⁾ erat prudenter omnibus animalibus ³⁾ et bestiis, quae erant in paradiso.“ Crux ergo Christi, cujus praedicatio stultitiam vincit, quam Moses, id est, lex continet, sicut Dominus dicit: „de ⁴⁾ me enim ille scripsit:“ haec, inquam, crux, de qua Moses scripsit, postquam in terra projecta est, id est, posteaquam ad credulitatem et fidem hominum trans, conversa est in sapientiam, et tantam sapientiam, quae omnem Aegyptiorum, id est, huius mundi sapientiam devoraret. Intuere ergo, quomoda stultam fecit Deus sapientiam huius mundi, posteaquam manifestavit Christum, qui crucifixus est, Dei virtutem esse et Dei sapientiam: et universus jam mundus comprehensus est ab eo, qui dicit: „comprehendens ⁵⁾ comprehendam sapientiam in astutia eorum.“ Quod vero aquae fluminis vertitur in sanguinem, satis convenienter aptatur. Primo quidem ut is fluvius, cui Hebraeorum parvulos crudeli

¹⁾ Matth. X, 16. ²⁾ Cfr. Genes. III, 1.

³⁾ Edd. Merlini: animalibus.

⁴⁾ Ev. Joann. V, 46.

⁵⁾ Cfr. I Cor. III, 19. coll. Job. V, 13.

neco tradiderant, auctoribus sceleris poculum sanguinis redderet, et cruorem polluti gurgitis, quem parricidali caede maculaverant, potando sentirent. Tum deinde, ut allegoricis legibus nihil desit, aquae vertuntur in sanguinem, et sanguis suus Aegypto propinatur. Aquae Aegypti, erratica et lubrica philosophorum sunt dogmata, quae parvulos quosque sensu, et pueros intelligentia deciperunt: ubi crux Christi mundo huic veritatis lumen ostendit, necis eorum poenas, et reatum sanguinis exigunt. Ita enim et ipse Dominus dicit, quia „omnis ¹⁾ sanguis, qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae requiretur a generatione hac.“ Per secundam vero plagam, in qua ranae producuntur, indicari figuraliter arbitror carmina poetarum, qui inani quadam et inflata modulatione, velut ranarum sonis et cantibus mundum huic deceptionis fabulas intulerunt. Ad ²⁾ nihil enim aliud illud animal utile est, nisi quod sonum vocis improbiis et importunis clamoribus reddit. Post hoc cinipides producantur. Hoc animal pennis quidem suspenditur per aëra volitans, sed ita subtile est et minutum, ut oculi visum, nisi acute cernentis, effugiat: corpus tamen cum insederit, acerrimo ³⁾ terebrat stimulo, ita ut quem volitantem videre quis non valeat, sentiat stimulantem. Hoc ergo animalis genus dignissime puto arti dialecticae comparari, quae minutis et subtilibus verborum stimulis animas terebrat, et tanta calliditate circumvenit, ut deceptas nec videat, nec intelligat, unde decipitur. Quarto quoque in loco cynomyiam Cynicorum sectae comparaverim, qui ad reliquas deceptionis ⁴⁾ suae improbitates, etiam voluptas-

¹⁾ Cfr. Matth. XXIII, 35. 36. coll. edd. N. T.

²⁾ Ed. Ruæi: „Ad nihil enim illud animal utile est, nisi“ etc., edd. Merlini: „Ad nihil enim aliud animal illud utile est, nisi“ etc.

³⁾ Edd. Merlini: acerbissimo.

⁴⁾ Edd. Merlini: deceptiones suae improbitatis.

in et libidinem summum praedicant bonum. Quoniam igitur per haec singula prius deceptus est mundus, adventum servae, et lex Dei, huiusmodi cum correptionibus apti, ut ex qualitate poenarum, qualitates proprii agnoscerent. Quod vero quinto in loco animalium necesse vel fensum Aegyptus verberatur, vecordia in hoc arguitur cunctisque mortalium, qui tanquam irrationabilia ¹⁾ pecora nomen et vocabulum Dei diversis imposuerunt figuram solum hominum, sed et pecudum, ligno et lapide impressis, Hammonem Jovem in ariete venerantes, et Ammonem in cane, Apin quoque colentes in tauro, ceteras quoque, quae Aegyptus deorum portenta miratur, ut in quibus cultum credebant ²⁾ inesse divinum, in his viderunt miseranda supplicia. Ulcera post haec et vesicae cum fervore, scoto in verbere producuntur. Et videtur nobis, quod in ulceribus arguatur dolosa et purulenta malicia, in vesicis tumens et inflata superbia, in ³⁾ fervore irae ac furoris insania. Hucusque per errorum suorum figuram, mundo supplicia temperantur.

¶ Post haec vero verbera veniunt de supernis vocem, inquit, tonitruum, sine dubio et grando, et ignis discurrens in grandine. Vide temperamentum divinae correptionis, non cum silentio verberat, sed dat voces, et doctrinam coelitus mittit, per quam possit culpam suam carius agnoscere mundus. Dat et grandinem, per quam et terra adhuc vastentur ⁴⁾ nascentia vitiorum. Dat et ignem, sciens esse spinas et tribulos, quos debeat ignis ille depascere, de quo dicit Dominus: „ignem ⁵⁾ veni mittere in terram.“ Per hunc enim incentiva voluptatis et libidinis consumuntur. Quod autem locustarum in octavo

¹⁾ Edd. Merlini: irrationalia.

²⁾ Edd. Merlini: credebatur.

³⁾ Edd. Merlini: in fervore scilicet irae etc.

⁴⁾ Edd. Merlini: vastantur. ⁵⁾ Luc. XII, 49.

loco fit mentio, puto per hoc genus plagae, dissides semper a se et discordantis humani generis inconstanti confutari. Locusta enim cum regem non habeat, si Scriptura dicit: „una ¹⁾ acie ordinatum ducit exercitum homines vero cum rationabiles ²⁾ a Deo facti sint, neq se met ipsos ordinate regere potuerunt, neque Dei re patienter moderamina pertulere. Nona plaga tenebrae sunt, sive ut mentis eorum caecitas arguatur, sive ut intelligant divinae dispensationis et providentiae obscuritas esse rationes. „Posuit ³⁾ enim Deus tenebras latilum suum,“ quas illi audacter et temere perscrutari cupientes, et alia ex aliis asserentes, in crassas et palpabiles errorum tenebras devoluti sunt. Ad ultimum primum infertur interitus, in quo fit fortassis aliquid super nostram intelligentiam, quod commissum ab Aegyptiis deatur in ecclesiam primitivorum, quae adscripta est coelis. Unde et exterminator angelus ⁴⁾ ad hujuscemini ministerium mittitur, qui parcat illis tantum, qui utroque postes agni sanguine inventi fuerint habere signatos. Ilenitur interim primogenita Aegyptiorum, sive hos principes et potestates, et mundi hujus rectores tenebrarum dicamus, quos in adventu suo Christus dicitur ⁵⁾ traxisse, hoc est, captivos duxisse, et triumphasse in lig crucis: sive ⁶⁾ auctores et inventores falsarum, quae hoc mundo fuerunt, religionum dicamus, quas Christi ritas cum suis exstinxit et delevit auctoribus. Haec quantum ad locum mysticum spectat.

8. Jam vero si etiam moralis nobis figura tractata est, dicemus, quod unaquaeque anima in hoc mun-

¹⁾ Prov. XXX, 27. (Cfr. cap. XXIV.)

²⁾ Edd. Merlini: rationales — facti sunt etc

³⁾ Psalm. XVIII, 11. (XVII.)

⁴⁾ Cfr. Exod. XII. ⁵⁾ Cfr. Coloss. II, 15.

⁶⁾ Edd. Merlini: sive inventores falsarum, sive auctores, quae — fuerunt, religionum etc.

in erroribus vivit et ignorantia veritatis, in Aegypto
 pascitur. Hinc si appropinquare coeperit lex Dei, aquas
 sive in sanguinem, id est, fluidam et lubricam juven-
 tiliam convertit in sanguinem veteris vel novi testa-
 menti. Tum deinde educit ex ea vanam et inanem lo-
 quacitatem, et adversum Dei providentiam ranarum simi-
 lem pestem. Purgat etiam malignas cogitationes ejus,
 et scinipum mordacitati similes calliditatis aculeos dis-
 cit. Libidinum quoque morsus cynomyiae spiculis si-
 militer depellit, stultitiamque in ea, et intellectum pecudi-
 liam similem delet; per quem²⁾ „homo³⁾ cum in honore
 esset, non intellexit, sed comparatus est jumentis insipien-
 tibus, et similis factus est illis.“ Arguit enim et ulcera
 pestiferum, atque arrogantiae tumorem fervoremque in
 eis furoribus exstinguit. Adhibet post haec etiam voces fi-
 liorum tonitruum, id est, evangelicas apostolicasque doctri-
 nas. Sed et castigationem grandinis admovet, ut luxu-
 rim voluptatesque coerceat. Adhibet simul et ignem
 peccatorum, ut et ipsa dicat: „nonne⁴⁾ cor nostrum ar-
 dens erat intra nos?“ Nec locustarum ab ea subducit
 templa, quibus mordeantur, et depascantur omnes in-
 quieti motus ejus et turbidi, quo et ipsa dicat, quod Apo-
 stolus docet, ut⁵⁾ „omnia sua secundum ordinem fiant.“ Ubi
 vero sufficienter fuerit castigata pro moribus, et pro emen-
 datioris vitae correptione coercita, cum auctorem verbe-
 rum senserit, et confiteri jam coeperit, quia digitus Dei
 est, et parum quid agnitionis acceperit, tunc prae-
 cipue gestorum suorum tenebras videt, tunc errorum
 aerem caliginem sentit. Cumque in hoc venerit, tunc
 moritur, ut exstinguantur in ea primogenita Aegypti.

¹⁾ Edd. Merlini: et scinipum mordacitatem similis
 calliditatis etc.

²⁾ Edd. Merlini: quam.

³⁾ Psalm. XLIX, 12, (XLVIII.)

⁴⁾ Luc. XXIV, 32. ⁵⁾ Cfr. I Cor. XIV, 40.

in Domino, et viriliter agite:“ cum ergo hoc modo steterimus adversum ipsum, ille artifex antiquus et callidus etiam vinci se simulabit et cedere, si forte per hoc negligentiores nos efficiat ad certamen. Sed et poenitentiam simulabit, et deprecabitur nos discedere quidem, sed non longe discedere. Vult nos esse sibi aliqua ex parte vicini, nos, vult nos a suis finibus non longe discedere. Sed nos nisi ab eo longius recedamus, et transeamus mare, e dicamus: „quantum ¹⁾ interjacet ortus ab occasu, elongavit ²⁾ a nobis iniquitates nostras:“ salvi esse non possumus. Propter quod deprecemur misericordiam Domini ut et nos eripiat de terra Aegypti, de potestate tenebrarum, et Pharaonem cum exercitu suo, tanquam plumbum demergat in aquam validissimam. Nos autem liberati cum gaudio et exultatione hymnum „cantemus ³⁾ Domino gloriose enim honorificatus est:“ quia ipsi gloria et honor in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A V.

De profectione filiorum Israel de terra Aegypti.

1. Doctor ⁴⁾ gentium in fide et veritate Apostolus tradidit ecclesiae, quam congregavit ex gentibus, quomodo libros legis susceptos ab aliis, sibi quoque ipsi prius, et valde peregrinos deberet advertere, ne alicuius instituta suscipiens, et institutorum regulam nesciens, in peregrino trepidaret instrumento. Propterea ergo nonnullis intelligentiae tradit exempla, ut et nos

¹⁾ Psalm. CIII, 12. (CII.)

²⁾ Edd. Merlini: elongabit.

³⁾ Exod. XV, 1. ⁴⁾ Cfr. I Tim. II, 7.

dicat: „patres¹⁾ vestri manna manducaverunt in et mortui sunt. Qui autem manducaverit de pane ego do ei, non morietur in aeternum.“ Et postcit: „Ego²⁾ sum panis vivus, qui de coelo descendit. Tum deinde de sequenti petra aperte pronuntia et dicit: „petra³⁾ vero erat Christus.“ Quid igitum nobis est, qui huiusmodi a Paulo ecclesiae intelligentiae instituta suscepimus? Nonne videtur ut traditam nobis huiusmodi regulam simili in ceteris cernamus exemplo? An, — ut quidam volunt —, haec tantus ac talis Apostolus tradidit, relinquentes, rudia Judaicas fabulas convertamur?⁴⁾ Mihi quidem aliter, quam Paulo videtur, exponam, hoc puto: nus dare inimicis Christi, et hoc esse, quod proficit: „vae,⁵⁾ qui potat proximum suum subversio lenta!“ Accepta ergo a beato Paulo Apostolo sententia ritualis intelligentiae, in quantum nos Dominus vestris illuminare dignabitur, excolamus.

2. „Et⁶⁾ levantes, inquit, filii Israel de Rammerunt in Sochoth, et profecti de Sochoth, venerunt Othon.“ Si quis est, qui proficisci de Aegypto quis est, qui cupit obscuros mundi huius actus, rum tenebras derelinquere, primo omnium ex ei proficiscendum est. Ramesse vero interpretatur motio tineae. Si ergo vis venire in Sochoth, unus tibi dux sit, et in columna nubis te praecedat quatur te petra, quae tibi escam spirituales, et perhilominus praebet spirituales, proficiscere, et ex Ramesse, nec thesaurizes⁷⁾ ibi, ubi tinea exterminat

¹⁾ Cfr. ev. Joann. VI, 49. 50. coll. edd. N. et L.

²⁾ Ev. Joann. VI, 51. ³⁾ I Cor. X, 4.

⁴⁾ Edd. Merlino: convertamus. ⁵⁾ Habac.

⁶⁾ Exod. XII, 37. et XIII, 20.

⁷⁾ Cfr. Matth. VI, 20.

non permittebat eos in tantum proficere, ut possent tertii diei mysteriis perfrui. Audi enim prophetam, quid dicit: „resuscitabit¹⁾ nos Deus post biduum, et in die tertia resurgemus, et vivemus in conspectu ejus.“ Prima dies nobis passio Salvatoris est, et secunda, qua descendit in infernum, tertia autem resurrectionis est dies. Et ideo in die tertia Deus antecedebat eos, per diem in columna nubis, per noctem in columna ignis. Quod si secundum ea, quae superius diximus, in his verbis recte nos Apostolus docet²⁾ baptismi mysteria contineri: necessarium est, ut, qui baptizantur³⁾ in Christo, in morte ipsius baptizentur, et ipsi consepeliantur, et cum ipso die tertia resurgant a mortuis: quos et secundum hoc, quod dicit Apostolus: „simul⁴⁾ secum suscitavit, simulque fecit sedere in coelestibus.“ Cum ergo tibi tertii diei mysterium fuerit susceptum, incipiet te deducere Deus, et ipse tibi viam salutis ostendere.

3. Sed videamus, quid post haec dicitur ad Moysen, quae via praecipitur eligenda. „De⁵⁾ Othon, inquit, converai, iter facite inter Epauleum et inter Magdalum, quod est contra Beelsephon.“ Haec autem sic interpretantur: Epauleum quidem adscensio tortuosa: Magdalum, turris: Beelsephon adscensio speculae, vel habens speculam. Tu fortasse credebas, quia iter, quod Deus ostendit, planum esset et molle, et nihil prorsus haberet difficultatis aut laboris. Adscensio est et⁶⁾ adscensio tortuosa. Non enim proclive iter est, quo tenditur ad virtutes; sed adscenditur, et anguste ac difficulter adscenditur. Audi etiam Dominum in evangelio dicentem, quia⁷⁾ „arcta et

¹⁾ Hos. VI, 2. ²⁾ I Cor. X, 2.

³⁾ Rom. VI, 3. ⁴⁾ Ephes. II, 6.

⁵⁾ Cfr. Exod. XIV, 2. coll. LXX. virorum versione.

⁶⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „et descensio tortuosa,“ sed Mss. ut in nostro textu. R.

⁷⁾ Math. VII, 14.

esto, nec dubites de huiusmodi fide, sciens, quia Deus tibi ostendit hanc fidei viam. Ipse enim dixit: „tollentes ¹⁾ de Othon castra, collocate ea inter Epauleum, et inter Magdalum contra Beelsephon.“ Fugiens ergo Aegyptum venis ad haec loca, venis ad has operum adscensiones et fidei, venis ad aedificium turris, venis etiam ad mare, et occurrunt tibi fluctus, Non enim iter vitae sine tentationum fluctibus agitur. Sicut et Apostolus dicit: „omnes, ²⁾ qui volunt pie vivere in Christo, persecutiones patientur.“ Sed Job nihilominus pronuntiat, quia „tentatio ³⁾ est vita nostra super terram.“ Hoc est ergo venisse ad mare.

4. Sed si Mosen, id est, legem Dei sequens agas hoc iter, Aegyptius te quidem persequitur, et insectatur, sed vide quid fiat: „levavit, ⁴⁾ inquit, angelus Domini, qui anteedebat castra Israel, et abiit post illos. Elevavit et columna nubis a facie eorum, et stetit post illos, et intrauit inter castra Aegyptiorum et Israelitarum.“ Haec columna nubis populo quidem Dei efficitur murus, Aegyptiis vero obscuritatem imponit et tenebras. Non enim transfertur columna ignis ad Aegyptios, ut videant lucem, sed in tenebris permanent, quia „dilexerunt ⁵⁾ tenebras magis quam lucem.“ Et tu ergo, si ab Aegyptiis recedas, et de potestate daemonum fugias, vide quanta divinitus tibi praeparantur auxilia, vide quantis adiutoribus uteris. Tantum est, ut perman eas fortis in fide, nec te Aegyptiorum equitatus, et quadrigarum formidò perterreat, nec reclames contra legem Dei et Mosen, et dicas, sicut quidam ex illis dixerunt: „tanquam ⁶⁾ non essent sepulcra in Aegypto, ita eduxisti nos, ut in deserto hoc moriamur. Melius fuerat nos servire Aegyptiis, quam mori

¹⁾ Cfr. Exod. XIV, 2. coll. LXX. virorum versione.

²⁾ II Tim. III, 12. ³⁾ Job. VII, 1.

⁴⁾ Exod. XIV, 19. 20. ⁵⁾ Ev. Joann. III, 19.

⁶⁾ Cfr. Exod. XIV, 11. 12.

lat pro sanctis." Sic ergo interpellante Spiritu sancto apud Deum, per silentium sanctorum clamor auditur.

5. Et quid post hoc? Jubetur Moses virga percutere mare, ut ingredienti populo Dei dehiscat et cedat, ac voluntati divinae elementorum famulentur obsequia; et aquae, quae timebantur, dextra laevaue famulis Dei murus effectae, non solum perniciem nesciant, sed et munimen exhibeant. Cogitur ergo fluctus in cumulum, et unda in semet ipsam repressa curvatur. Soliditatem recipit liquor, et solum maris arescit in pulverem, ut sicca planta populus Dei transiret. Bonitatem Dei creatoris intellige, si voluntati ejus obtemperes, si legem ejus sequaris, ipse tibi elementa etiam contra sui naturam servire compellit. Audivi a majoribus traditum, quod in ista digressionis maris, singulis quibusque tribubus filiorum Israel, singulae aquarum divisiones factae sint, et propria unicuique tribui in mari aperta sit via, idque ostendi ex eo, quod in Psalmis scriptum est: „qui ¹⁾ divisit mare rubrum in divisiones." Per quod multae divisiones docentur factae, non una. Sed et per hoc, quod dicitur: „ibi ²⁾ Benjamin junior in stupore, principes Juda duces eorum, principes Zabulon, et principes Nephthalim:" nihilominus unicuique tribui proprius enumerari videtur ingressus. Haec a majoribus observata in scripturis divinis, religiosum credidi non tacere. Quid ergo nos docemur per haec? Jam superius diximus, quis sit in his Apostoli ³⁾ sensus. Baptismum hoc nominat in Mose consummatum in nube et in mari, ut et tu, qui baptizaris in Christo, in aqua et in Spiritu sancto, scias insectari quidem post te Aegyptios, et velle te revocare ad servitium suum, rectores scilicet

¹⁾ Psalm. CXXXVI, 13. (CXXXV.)

²⁾ Psalm. LXVIII, 27. (LXVII.) — Edd. M. et B „Nephthalim."

³⁾ Cfr. I Cor. X, 2. 3. 4.

qui in carne nati sunt, figuraliter equi sunt. Sed hi habent adscensores suos. Sunt equi, quos Dominus adscendit, et circummeunt omnem terram: de quibus dicitur „et¹⁾ equitatus tuus salus.“ Sunt autem equi, qui adscenderes²⁾ habent diabolum, et angelos ejus. Judas equus est, sed donec adscensorem habuit Dominum, de equitatu salutis. Cum ceteris enim Apostolis missus, aegrotis salutem et sanitatem languentibus praestabat. Sed ubi se diabolo substravit, — post buccellam enim introivit³⁾ in illum: tanas —, et adscensor ipsius effectus est Satanas, et illi habentis ductus adversus Dominum et Salvatorem nostrum coepit⁴⁾ equitare. Omnes ergo, qui persequuntur sanctos, equi sunt hinnientes, sed habent adscensores, quibus agitur, angelos malos, et ideo feroces sunt. Si ergo videris aliquando persecutorem tuum nimium saevientem, sci quia ab adscensore suo daemone perurgetur, et ideo saevius, ideo truculentus est. Dominus ergo „equum⁵⁾ adscensorem projecit in mare, et factus est mihi in salutem. Hic Deus meus, et honorificabo eum: Deus patris mei et exaltabo eum.“ Hic ergo et meus est Deus, et Deus patris mei. Pater noster, qui nos fecit, et genuit, Christus est, et ipse dicit: „vado⁷⁾ ad patrem meum, et patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum.“ Si ergo agnoscam, quod Deus meus sit Deus, glorificabo eum. Si vero etiam istud agnoscam, quomodo patris mei Christi sit Deus, exaltabo eum. Altior namque intellectus est quomodo Christus, ut unius Dei constringat et mun-

¹⁾ Habac. III, 8.

²⁾ Sic Mss. Alias vero (v. c. in edd. M.): „adscensorem habent“ etc. R.

³⁾ Cfr. ev. Joann. XIII, 2.

⁴⁾ Edd. Merlini: coepit equitari.

⁵⁾ Cfr. Exod. XV, 1. 2.

⁶⁾ Deest „Deus“ in edd. M.

⁷⁾ Ev. Joann. XX, 17.

est, at per ordinem velimus exponere: sufficiat pauca per stringere.

5. „Quis, ¹⁾ inquit, similis tibi in diis, Domine? Qui similis tibi? Gloriosus in sanctis, mirabilis in majestatibus faciens prodigia.“ Quod dicit: „quis similis tibi in diis? non simulacris gentium comparat Deum, nec daemonibus qui sibi falso deorum nomen adsciscunt, sed deos illo dicit, qui per gratiam, et participationem Dei, dii appellantur. De quibus et alibi Scriptura dicit: „Ego ²⁾ dixi dii estis.“ Et iterum: „Deus ³⁾ stetit in congregatione deorum.“ Sed hi quamvis capaces sint ⁴⁾ Dei, et hoc nomine donari per gratiam videantur, nullus tamen Deus similis invenitur, vel in potentia, vel in natura. Et licet Joannes Apostolus dicat: „filioli, ⁵⁾ nondum scimus, qui futuri sumus; si autem revelatum nobis fuerit,“ — de Domino scilicet dicens, — „similes illi erimus.“ similitudo tamen haec non ad naturam, sed ad gratiam revocatur Verbi causa, ut si ⁶⁾ dicamus picturam similem esse ei cujus imago in pictura videtur expressa: quantum ad gratiam pertinet visus, similis dicitur, quantum ad substantiam, longe dissimilis. Illa enim species carnis est, et decus corporis vivi: ista colorum fucus est, et cera tabulis sensu carentibus superposita. Nullus ergo in diis similis Domino: nullus enim invisibilis, nullus incorporeus, nullus immutabilis, nullus sine initio et sine fine, nullus creator omnium, nisi Pater cum Filio et Spiritu sancto.

6. „Extendisti ⁷⁾ dexteram tuam, devoravit eos terra.“ Impios quidem et hodie devorat terra. An non tibi videtur terra devorare illum, qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur,

¹⁾ Exod. XV, 11. ²⁾ Psalm. LXXXII, 6.

³⁾ Psalm. LXXXII, 1. ⁴⁾ Edd. Merlini: sunt.

⁵⁾ Cfr. I Joann. III, 2.

⁶⁾ Deest „si“ in edd. M. ⁷⁾ Exod. XV, 12.

etiam cum per consolationem Spiritus sancti in virtute sua, et in requie sua, Futurorum namque spes, laborantibus requiem parit: sicut et in agone positus dolorem vulnerum mitigat spes coronae.

8. „Audierunt ¹⁾ gentes et iratae sunt, dolores comprehenderunt habitatores Philistim. Tunc festinaverunt duces Edom, et principes Moabitarum: apprehendit ²⁾ illos timor et tremor. Tabuerunt omnes inhabitantes Canaan.“ Quantum ad historiam pertinet, nullum ex his gentibus interfuisse mirabilibus, quae facta sunt, constat. Quomodo ergo videbuntur tremore deterriti, ³⁾ vel festinasse, ut dicit, vel irati esse Philistim, et Moabitae, et Edom, et reliquae, quas enumerat, nationes? Sed si redeamus ad intelligentiam spiritualem, inveniemus, quia Philistini, id est, cadentes populi, et Edom, qui interpretatur terrenus, trepidant, et horum omnium principes cursitant, et pavent constricti doloribus, cum vident regna sua, quae in inferno sunt, penetrata ab eo, qui descendit in inferiora terrae, ut eriperet eos, qui possidebantur a morte. Hinc eos comprehendit timor et tremor, quia senserunt magnitudinem brachii ejus. Hinc etiam tabuerunt omnes inhabitantes Canaan, qui mutabiles interpretantur, et mobiles, cum vident moveri regna sua, alligari fortem, et vasa ejus diripi. „Veniat ⁴⁾ ergo super eos timor et tremor magnitudinis brachii tui.“ Quid timent daemones? Quid tremunt? Sine dubio crucem Christi, in qua triumphati sunt, in qua exuti sunt principatus eorum, et potestates. Timor ergo et tremor cadet super eos, cum signum in nobis viderint crucis fideliter fixum, et magni-

¹⁾ Exod. XV, 14. 15.

²⁾ Edd. Merlini: apprehendit illos tremor. Tabuerunt etc.

³⁾ Edd. Merlini: deterritae, —, vel iratae esse: Philistim, etc.

⁴⁾ Cfr. Exod. XV, 16. coll. LXX. virorum versione.

hii illius, quod Dominus expandit in cruce,
 nota ¹⁾ die expendi manus meas ad populum
 meum, et contradicentem mihi.²⁾ Non te ergo
 it, nec aliter tremor tuus veniet super eos,
 nisi te crucem Christi, nisi et tu potueris ³⁾ dis-
 ciplinam abire gloriari, nisi in cruce Domini
 per quem mihi mundus crucifixus est, et ego

⁴⁾ tanquam lapis, donec transeat populus
 tuus, donec transeat populus tuus hic, quem ac-
 ri tanquam lapidem, non est natura esse la-
 tem, nisi quod non erat. Hoc pro-
 mus, qui malae naturae Pharaonem, vel Ae-
 gyptum, et non ex arbitrii libertate in hoc
 ; sed et propter eos, qui creatorem Deum
 iam saevum, quod homines vertat in lapi-
 priusquam blasphemant, considerent summa
 ae scripta sunt. Non enim dixit: „fiant ⁵⁾
 :“ et tacuit; sed tempus statuit, et mensu-
 rationis decernit. Ait enim: „donec transeat
 Domine.“ Quo scilicet post transitum po-
 tanquam lapides. In quo mihi videtur pro-
 d latere. Video enim, quia prior populus,
 nos, factus est tanquam lapis durus et in-
 rum non catenus, ut in lapidis natura per-
 donec transeat populus hic, populus hic,
 us ⁶⁾ acquisivit: „caecitas ⁷⁾ enim ex parte
 ael secundum carnem, donec plenitudo gen-
 iret.“ Cum enim plenitudo gentium subin-

LXV, 2 ²⁾ Ed. Ruaci sola: potueris.

VI, 14. ⁴⁾ Exod. XV, 16.

Exod. XV, 16.

„Dominus“ in editis (a. c. edd. M.) omissa,
 diss. B.

tom. XI, 25.

traverit, tunc etiam omnis Israel, qui per incredulitatis duritiam factus fuerat sicut lapis, salvabitur. Et vis videre quomodo salvabitur? „Potens ¹⁾ est, inquit, Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamo.“ Manent ergo lapides nunc, donec transeat populus tuus, Domine, populus tuus hic, quem acquisisti. Sed si ipse Dominus creator est omnium, videndum est, quomodo hic acquisisse dicatur, quae sua esse non dubium est. Dicitur et in alio cantico Deuteronomii: „nonne ²⁾ hic ipse Deus tuus, qui fecit te, et creavit te et acquisivit te?“ videtur enim unusquisque illud acquirere, quod non fuit suum. Inde denique et haeretici dicunt de Salvatore, quia non erant sui, quos acquisivit. Dato etenim pretio mercatus est homines, quos creator fecerat. Et certum est, aiunt, unumquemque non illud emere, quod suum est. Apostolus enim ait: „pretio ³⁾ emti estis.“ Sed audi, quid dicit propheta: „peccatis ⁴⁾ vestris venundati estis, et pro iniquitatibus vestris dimisi matrem vestram.“ Vides ergo, quia Dei quidem creatura omnes sumus, unusquisque vero peccatis suis venundatur, et pro iniquitatibus suis a proprio creatore discedit. Dei igitur sumus, secundum quod ab eo creati sumus. Effecti vero sumus servi diaboli, secundum quod peccatis nostris venundati sumus. Veniens autem Christus redemit nos, cum serviremus illi Domino, cui nosmet ipsos peccando vendidimus. Et ita videtur tanquam suos quidem recepisse, quos creaverat, tanquam alienos autem acquisisse, quia alienum sibi dominum sive errando, sive peccando quacsiverant. Et fortasse recte quidem dicitur redemisse nos Christus, qui pretium nostrum sanguinem suum dedit. Quid tale autem, ut nos merca-

¹⁾ Matth. III, 9.

²⁾ Deut. XXXII, 6. coll. LXX. virorum versione.

³⁾ I Cor. VIII, 23. — Edd. Merlini: pretio enim emti estis.

⁴⁾ Jesai. L, 1.

10. „Inducens¹⁾ planta eos in mo-
 n vult nos Deus in Aegypto plant
 in humilibus locis, sed in monte
 antare, quos plantat. Tum praeter
 cens²⁾ planta eos:“ num tibi vide
 dicere, qui inducuntur ad scholas
 , inducuntur ad omnem eruditio
 e haec, si tamen habes aures audie
 ntat: ne forte, cum audis eum ir
 tes eum ficus in terra, aut alia hu
 gire. Audi et alibi quomodo pla
 it: „vineam⁴⁾ ex Aegypto transtul
 , et plantasti eam. Pervium iter fe
 i radices ejus, et replesti terram.
 ejus, et arbusta ejus cedros Dei.“
 do plantat Deus, et ubi plantat?
 us, sed in montibus excelsis, et sul
 m educit de Aegypto, quos de sa
 n, non vult eos iterum in humi
 ersionem eorum vult esse subl
 ntibus habitare, sed in ipsis nihilo
 t nos super terram repere, nec ul
 mi dejectos habere fructus, sed vu
 n duci, in alto collocari, traduces
 quibuscunque humilibus arboribus
 altissimis cedris Dei. Cedros D
 ostolos pnto, quibus nos si adjung
 ypto transtulit Deus, et per ramo
 es diffundantur, atque ipsis inni
 amur caritatis ad invicem vincul
 dubio plurimum adferemus. N

¹⁾ Exod. XV, 17. ²⁾ Exod.

³⁾ Edd. Merlini: hujusmodi.

⁴⁾ Psalm. LXXX, 8. 9. (LXXI)

⁵⁾ Matth. VII, 19.

aliud saeculum dicatur, aliquis sine dubio longior quidem, tamen ponitur finis; et quoties saecula saeculorum nominantur, fortasse licet ignotus nobis, tamen a Deo statutus aliquis terminus indicatur. Quod vero addit in hoc loco: „et¹⁾ adhuc:“ nullum sensum termini alicujus aut finis reliquit. Quodcumque enim illud cogitaveris, in quo finem²⁾ putes posse consistere, semper tibi dicit sermo propheticus: „et adhuc:“ velut si loquatur ad te et dicat: putas in saeculum saeculi Dominum regnatum? „Et adhuc,“ putas³⁾ in saecula saeculorum? „Et adhuc.“ Et⁴⁾ quomodocumque dixeris illud de regnantis spatium, semper tibi dicit propheta: „et⁵⁾ adhuc.“

14. „Quoniam⁶⁾ intravit equitatus Pharaonis cum quadrigis, et adscensoribus in medium mare, et induxi super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio mari.“ Et tu si filius Israel es, potes ambulare per siccum in medio mari. Si fueris in medio nationis pravae, et perversae, sicut lumen soli verbum vitae continens ad gloriam, potest fieri, ut in medio peccatorum incedentem te non infundat humor peccati,⁷⁾ potest fieri, ut transeuntem te per hunc mundum nulla libidinis unda respergat, nullus cupiditatis aestus⁸⁾ verberet. Qui autem Aegyptius est, et sequitur Pharaonem, ille vitiorum fluctibus mergitur. Qui vero sequitur Christum, et sicut ipse ambulavit, ita et ipse ambulat aquae ei murus sunt dextra laevaue, ipse autem medi:

¹⁾ Exod. XV, 18. ²⁾ Edd. Merlini: fine.

³⁾ Verba: „putas in saecula saeculorum? Et adhuc,“ in antea editis (c. c. edd. M.) omittuntur, sed habentur in Mss. R.

⁴⁾ Edd. Merlini: Et quodcumque dixeris etc.

⁵⁾ Exod. XV, 18. ⁶⁾ Exod. XV, 19.

⁷⁾ Edd. Merlini: peccati? Potest etc.

⁸⁾ Edd. Merlini: aestus everberet? Qui Aegyptius est, et sequitur etc.

via incedit per siccum. Non declinat ad dexteram, neque ad sinistram, usquequo exeat ad libertatem, et hymnum victoriae Domino concinat dicens: „cantemus ¹⁾ Domino, gloriose enim honorificatus est“ per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A VII.

De amaritudine aquae Marae. ²⁾

1. Post transitum maris rubri, et magnifici secreta mysterii, post choros et tympana, post triumphales hymnos, venit ad Maram. Marae autem aqua erat amara, quam non poterat populus Dei bibere. Quid ergo post tanta et tam mirifica mirabilia ad amaras aquas et periculum sitis adducitur populus Dei? Ait enim: „et ³⁾ venerunt filii Israel in Maram, et non poterant aquam bibere de Mara, quia amara erat: et propter hoc appellatum est nomen loci illius amaritudo.“ Sed quid addit post haec? „Clamavit, ⁴⁾ inquit, Moses ad Dominum, et ascendit illi Dominus lignum, et misit illud in aquam, et facta est dulcis aqua. Et ibi, inquit, posuit illi Deus iustitias et judicia.“ Ibi, ubi amaritudo, ubi sitis, et quod est gravius, sitis in abundantia aquarum, ibi posuit ei Deus iustitias et judicia. Alius non erat locus dignior, aptior, uberius, quam iste, in quo amaritudo ⁵⁾ est? Tum pro-

¹⁾ Exod. XV, 1.

²⁾ Edd. M. constanter: „Myrrhae,“ ed. Ruaci: „Merrhae.“

³⁾ Exod. XV, 23. ⁴⁾ Exod. XV, 25.

⁵⁾ Edd. Merlini: amaritudo est. Tum etc.

pterea quod dixit: „ostendit ¹⁾ illi Dominus lignum, et misit illud in aquam, et facta est dulcis aqua:“ mirum admodum est, ut Deus lignum ostenderet Mosi, quod mitteret in aquam, et faceret eam dulcem. Efficere Deum aquam dulcem sine ligno non poterat? Aut Moses nesciebat lignum, ut ei Deus ostenderet? Sed videndum est, quid decoris in his interior habeat sensus. Ego puto, quod lex, si secundum literam suscipiatur, satis amara sit, et ipsa sit Mara. Quid enim tam amarum, quam ut puer octava die circumcisionis vulnus accipiat, et rigorem ferri tenera patiatur infantia? Amarum satis, et peramarum est huiusmodi poculum legis, in tantum ut populus Dei, non ille, qui in Mose baptizatus est in mari, et in nube, sed iste, qui in spiritu et aqua baptizatus est, non possit bibere de ista aqua; sed ne gustare quidem de circumcisionis amaritudine potest, neque hostiarum ferre amaritudinem valet, nec sabbati observantiam. Si vero ostendat Deus lignum, quod mittitur in hanc amaritudinem, ut dulcis aqua fiat legis, potest de illa bibere. Quod est istud lignum, ²⁾ quod Dominus ostendit Mosi? Salomon edocet nos, cum dicit de sapientia, quia „lignum ³⁾ vitae est omnibus amplectentibus eam.“ Si ergo lignum sapientiae Christus missum fuerit in lege, et ostenderit nobis, quomodo intelligi debeat circumcisio, quomodo sabbata, quomodo lex leprae servanda sit, qualiter mundi et immundi discrimen habeatur, tunc efficitur aqua Marae dulcis, et amaritudo literae legis convertitur in dulcedinem intelligentiae spiritualis, et tunc potest bibere populus Dei. Si enim non interpretentur haec spiritualiter, populus, qui idola dereliquit, et ad Deum confugit, si audiat legem de sacrificiis praecipientem, continuo refugit, et non potest bibere: amarum quippe hoc sentit et aspe-

¹⁾ Exod. XV, 25.

²⁾ Edd. Merlini: signum.

³⁾ Prov. III, 18.

Si ¹⁾ enim, inquit Apostolus, quae destruxi, haec aedifico, praevaricatorem me constituo.“ In ²⁾ amaritudinis Marae, id est, in ista litera legis, ens justitiae, et testimonia. Non tibi hoc videtur, sicut velut in vasculo quodam, ita in legis litera et scientiae suae thesauros condiderit Deus? Ergo, quod dicit: „et ³⁾ ibi posuit ei Deus justitiam.“ Hoc erat, quod et Apostolus dicebat: ⁴⁾ autem thesaurum hunc in vasis fictilibus, ut virtutis Dei sit, et non ex nobis.“ Ut ergo hi aqua haec de Mara, ostendit Deus ligum, tatur in eam, ut qui biberit ne ⁵⁾ moriatur, non nem sentiat. Unde constat, quod si quis sine e, id est, sine mysterio crucis, sine fide Christi, ligentia spirituali bibere voluerit de legis litera, tudinem nimiam morietur. Haec sciens Paulus dicebat, quia „litera ⁶⁾ occidit.“ Hoc est aperte pia aqua Marae occidit, si non mutata bibatur, ledinem versa fuerit.

ed quid addidit? ⁷⁾ Postquam posuit illi Deus et iudicia: „et ⁸⁾ ibi, inquit, tentabat eum dicens: audieris vocem Domini Dei tui, et quae pla- um illo feceris, et audieris praecepta ejus et cu- omnem infirmitatem, quam induxeram Aegyptiis,

Galat. II, 18. — Edd. Merlini perperam: de-

Edd. Merlini: Et in hac ergo etc.

Exod. XV, 25. — Edd. Merlini perperam h. loco, 73. not. 4.: „et ibi posuit eis Deus“ etc.

II Cor. IV, 7.

Edd. Merlini: non moriatur.

Cfr. II Cor. III, 6.

Edd. Merlini: addit, postquam — iudicia? Et

Exod. XY, 25. 26.

non inducam super te. Ego enim sum Dominus tuus, qui sano te." Videtur mihi, quo prospectu justificationes, et judicia et testimonia legis, exp tentaret, inquit, eos Deus, si audirent vocem D quae mandabantur, custodirent. Nam quantum rem populum spectat, quid iis boni, aut perfecti rantibus et contradicentibus mandaretur? Deniq post etiam ad idola convertuntur, et obliiti ben et mirabilium Dei caput vituli statuunt. Propt dantur iis praecepta, in quibus tententur. Inde et per Ezechielem prophetam dicit Dominus ad „dedi²⁾ vobis praecepta, et justificationes non quibus non vivetis in iis." Tentati enim in Domini non inveniuntur fideles. Ideo enim „in est iis mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse tem:" quia unum atque idem mandatum si servet si non servetur, generat mortem. Secundum quod non servantibus generat mortem, dicuntur non bona, in⁴⁾ quibus non vivant in iis. Sed miscuit iis lignum crucis Christi, et in dulcedis sunt, et spiritualiter intellecta servantur, eadem data vitae appellantur: sicut et alibi dicit: „aud mandata vitae." Sed videamus, quid iis prom servantur. „Si,⁶⁾ inquit, servaveritis praecepta i inducam super vos omnes aegritudines, quas in gyptiis." Quid ergo videtur dicere? si quis servata, nullam aegritudinem patiat? hoc est, neque neque alios dolores corporis ferat? Neque pu haec sint, quae promittantur divina mandata se

¹⁾ Desideratur „Deus" in edd. M.

²⁾ Ezech. XX, 25. — Edd. Merlini perperam

³⁾ Cfr. Rom. VII, 10.

⁴⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „in quibus non

iis." R.

⁵⁾ Baruch. III, 9. ⁶⁾ Exod. XV, 26.

Alloquin indicio nobis est Job iustissimus, et totius pietatis observantissimus, qui ¹⁾ a capite usque ad pedes repletur ulcere pessimo. Non his carere dicuntur infirmitatibus, qui mandata custodiunt, sed non habebunt illas infirmitates, quas Aegyptii habent. Aegyptus namque mundi figuraliter appellatur. Diligere ergo mundum, et ea, quae in mundo sunt, Aegyptius languor est. Dies observare, et menses, et tempora, signa requirere, stellarum oculis adhaerere, Aegyptius languor est. Deservire carnis laetitiae, et voluptatibus operam dare, vacare deliciis, Aegyptius languor est. Caret ergo his infirmitatibus et languoribus, qui mandata custodit.

3. Post haec dicit, quia „venerunt ²⁾ in Elim, et erant ibi duodecim fontes aquarum, et septuaginta arbores palmarum.“ Putasne habet aliquid rationis, quod non antea in Elim ducitur populus, ubi erant duodecim fontes aquarum, quibus nihil amaritudinis inerat, imo potius ubi erat amoenitas plurima ex densitate palmarum: sed primo ductus est ad aquas falsas et amaras, quibus per lignum monstratum a Domino dulcibus effectis, postea venit ad fontes? Si historiam solam sequamur, non multum nos edificat scire, ad quem locum primo venerit, et ad quem secundo. Si vero rimemur in his mysterium latere, invenimus ordinem fidei. Primo enim ducitur populus ad literam legis. Ab hac litera legis, donec permanet in amaritudine sua, recedere non potest; cum vero per lignum vitae dulcis fuerit effecta, et intelligi lex spiritualiter coeperit, tunc de veteri testamento transitur ad novum, et venit ad duodecim Apostolicos fontes. Ibi etiam arbores reperientur septuaginta palmarum. Non enim soli duodecim Apostoli fidem Christi praedicaverunt, sed et alii septuaginta missi ad praedicandum verbum Dei

¹⁾ Ed. Ruaci sola: quia a capite etc.

²⁾ Exod. XV, 27. — Edd. M. et R.: „Helim.“

ante nos, serviamus. Nos etiam ¹⁾ eramus, qui
primabamur, de quibus dicit Apostolus: quia
spites ²⁾ et peregrini testamentorum Dei, spes-
tes, et sine Deo in hoc mundo errantes.“ Vo-
non datur manna de coelo in illa die, qua pri-
ma fit, sed in illa, qua secundum. Panis ³⁾
de coelo descendit, non venit ad illos, qui pri-
mitatem celebrabant, sed ad nos, qui secundam
„Nostrum ⁴⁾ enim pascha immolatus est
qui verus nobis panis de coelo descendit. Sed
lemus, quid est, quod in hac die gestum mon-
Quinta ⁵⁾ decima, inquit, die mensis secundi
i populus, et dixit, quia melius fuerat nos mori
i, quando sedebamus super ollas carniū.“ O
gratus desiderat Aegyptum, qui Aegyptios vi-
os! Carnes Aegypti requirit, qui Aegyptiorum
t maris piscibus, et coeli alitibus datas. Mur-
adversum Moſen, imo adversum Deum levant.
rimo quidem ignoscitur, ignoscitur et secundo,
tertio: verumtamen si non desinant, sed per-
di quid poſthac ⁶⁾ murmurantem populum

is, Dominus ad Moſen: ecce, ego pluam vobis panes
 e coelo, et exhibit populus, et colliget unius diei in diem,
 et unum illos, ſi ambulant in lege mea, an non. Et
 ut in die ſexto, parabunt quodcunque¹⁾ intulerint: et
 ut duplum quodcunque intulerint quotidianum in die.
 Ipſe quidem ſuper hac ſcriptura velim primo cum Judaeis
 habere ſermonem, quibus credita dicuntur²⁾ eloquia Dei,
 quibus videatur de eo, quod dicit: „ſex³⁾ diebus con-
 ſtitui colligetiſ:“ die autem ſexto duplum colligetiſ.⁴⁾
 Apparet autem ſextam diem nominari illam, quae ante
 ſabbatum ponitur, quae apud nos paraſceve appellatur.
 Sabbathum autem, ſeptima dies eſt. Quaero ergo, qua die
 coeperit manna coelitus dari, et volo comparare domini-
 cam noſtram cum ſabbato Judaeorum. Ex divinis nam-
 que ſcripturis apparet, quod in die dominica primo in
 terra datum eſt manna. Si enim, ut Scriptura dicit, ſex
 diebus continuuſ collectum eſt, ſeptima autem die, quae
 eſt ſabbati, ceſſatum eſt, ſine dubio initium ejus a die
 prima, quae eſt dies dominica, fuit. Quod ſi ex divinis
 ſcripturis hoc conſtat, quod die dominica Deus pluit
 manna de coelo, et in ſabbato non pluit, intelligant Ju-
 daei jam tunc praelatam eſſe dominicam noſtram Judaico
 ſabbato, jam tunc indicatum, quod in ſabbato ipſorum
 manna Dei ad eos de coelo nulla deſcenderit, panis coe-
 li ſine ſermo Dei, ad eos nulluſ venerit. Dicit
 et ſine rege, ſine principe, ſine propheta, ſine hoſtia,
 ſine ſacerdote.“ In noſtra enim dominica
 ſuper Dominuſ pluit manna de coelo. Sed et ho-

Aliaſ (c. c. in edd. M.): „quicunque intule-
 rit. Maſſ.: „quodcunque intulerint.“ R.

fr. Rom. III, 2. ³⁾ Exod. XVI, 28.
 Exod. XVI, 22. coll. 5.
 II, 4.

die ego dico, quia pluit Dominus manna de coelo. Coelestia namque sunt eloquia ista, quae nobis lecta sunt, et a Deo descenderunt verba, quae nobis recitata sunt, et ideo nos felices, qui tale manna suscepimus. Semper manna nobis datur de coelo: illi infelices dolent, et aspirant, et se miseros dicunt, quia manna sicut acceperunt patres ipsorum, ipsi non merentur accipere. Illi nunquam manna manducant: non enim possunt illud manducare, quod est minutum sicut semen coriandri, et candidum sicut pruina. Nihil enim in verbo Dei minutum, nihil subtile, nihil sentiunt spirituale, sed totum pingue, totum crassum: „incrassatum¹⁾ est enim cor populi illius.“ Sed et interpretatio nominis hoc idem sonat. Manna enim interpretatur: quid est hoc? Vide, si non ipsa nominis virtus ad discendum te provocat, ut,²⁾ cum audis legem Dei recitari, inquiras semper, et interrogas, et dicas doctoribus: quid est hoc? Hoc enim est, quod indicat manna. Tu ergo si vis manducare manna, id est, si cupis suscipere verbum Dei, scito illud minutum esse, et valde subtile sicut semen coriandri. Habet enim aliquid in se oleris, quo nutrire, et recreare possit infirmos, quia „qui³⁾ infirmus est, olera manducat.“ Habet aliquid rigoris, et ideo ut pruina est. Candoris autem et dulcedinis habet plurimum. Quid enim candidius, quid splendidius eruditione divina? Quid dulcius, quidve suavius eloquiis Domini, quae sunt super⁴⁾ mel et favum? Sed quid est, quod dicit,⁵⁾ ut in die sexto duplum colligatur in repromissione, quantum sufficiat etiam sabbato? Hoc secundum nostram intelligentiam non otiosi, nec securi praeterire, vel transire debe-

¹⁾ Jesai. VI, 10. ²⁾ Edd. Merlini: et.

³⁾ Rom. XIV, 2.

⁴⁾ Cfr. Psalm. XLIX, 10. (XVIII.)

⁵⁾ Exod. XVI, 22. 26.

inquit, replebimini panibus.“ Nobis¹⁾ et panis, verbum Dei est. Ipse²⁾ enim panis vivus, qui de coelo descendit, et vitam dat huic mundo. Sed quomodo dicit mane dari hunc panem, cum adventum ejus in carne factum dixerimus ad vesperam? Hoc modo intelligendum puta, quod ad vesperam quidem vergentis mundi et propè finem cursus sui positi Dominus venerit, sed adventu suo, quoniam ipse est sol justitiae, novum credentibus reparaverit diem. Quia ergo novum mundo scientiae lumen accendit, diem³⁾ suum quodammodo effecit, et suum mane tanquam justitiae sol produxit, et in hoc mane replentur panibus, qui ejus praecepta suscipiunt. Nec mireris, quia verbum Dei et caro dicitur, et panis, et laus dicitur, et olera dicitur, et pro mensura credentium, vel possibilitate sumentium diverse nominatur. Potest tamen et hoc intelligi, quod post resurrectionem suam, quam mane ostendimus factam, credentes repleverit panibus, pro eo, quod libros legis et prophetarum ignotos prius et incognitos dederit nobis, et ad instructionem nostram haec ecclesiae instrumenta concesserit, ut ipse sit panis in Evangelio: ceteri vero libri legis, vel prophetarum, vel historiarum, plures appellati sunt⁴⁾ panes, ex quibus repleantur, qui ex gentibus credunt. Quod tamen non sine prophetica auctoritate factum docemus. Praedixerat namque Esaias propheta hoc modo: „ascendent⁵⁾ in montem, bibent vinum, ungentur unguento.“ Trade haec omnia gestibus: consilium enim Domini omnipotentis est hoc.

¹⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „Nobis in quo positus est panis, verbum Dei est.“ Sed Mss. ut in nostro textu.

²⁾ Edd. Merlini: Ipse est enim panis vivus etc. — Cfr. ev. Joann. VI, 33.

³⁾ Mss.: „diem.“ Alias: „mane.“ R. — Edd. Merlini: „accendit, suum quodammodo mane effecit etc.“

⁴⁾ Edd. Merlini: sint.

⁵⁾ Cfr. Jesai. LVII, 7. 9.

quo competentiter et carnes ad vesperam accepimus, et patibz replemur mane, quia nec possibile erat nobis mane carnes edere, nondum enim tempus erat, sed nec meridi-
dis pateremur. Vix enim angeli edunt carnes meridie, et in fortassis ordini meridianum conceditur tempus, hanc et illud intelligere possumus, quod unicuique manna mane est, et initium diei illud tempus, quo primum illuminamur, et ad lucem fidei accedimus. In hoc tempore, quo adhuc in principiis fidei¹⁾ sumus, carnes verbi Dei comedere non possumus, id est, perfectas et consummatas doctrinae nondum capaces existimus. Sed post longa exercitia, post profectum plurimum, cum iam proximi sumus ad vesperam, et ad ipsum finem perfectionis argemur, tunc demum solidioris cibi, et perfecti verbi capaces fieri possumus. Nunc ergo festinemus coeleste manna suscipere: istud enim manna, prout vult quisque, talem saporem reddit in ore eius. Audi enim et Dominum dicentem iis, qui accedunt ad se: „fiat²⁾ tibi secundum fidem tuam.“ Et tu ergo si verbum Dei, quod in ecclesia praedicatur, tota fide, tota devotione suscipies, fiet tibi ipsum verbum, quodcumque desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te dicens: „cor³⁾ contritum et humilatum Deus non spernit.“ Si lactaris pro spe futura, cumulat tibi gaudia dicens: „lactamini⁴⁾ in Domino et exultate iusti.“ Si iracundus es mitigat te dicens: „desine⁵⁾ ab ira, et derelinque indignationem.“ Si in doloribus, sanat te dicens: „Dominus⁶⁾ sanat omnes lacerationes tuas.“ Si paupertate consumeris, consolatur te

¹⁾ Vox „fidei“ deest in antea editis (v. c. edd. M.), et habetur in Mas. R.

²⁾ Matth. VIII, 13. ³⁾ Psalm. LI, 17. (L.)

⁴⁾ Psalm. XXXII, 11. (XXXI.)

⁵⁾ Psalm. XXXVII, 8. (XXXVI.)

⁶⁾ Cfr. Psalm. CIII, 3. (CII.) coll. LXX. virorum versionum.

dicens: „Dominus¹⁾ allevat de terra inopem, et de core erigit pauperem.“ Sic ergo manna verbi Dei dit in ore tuo saporem quemcunque volueris. Hoc men si quis infideliter suscipiat, et non comedat, sed condat, vermes ex eo ebulliunt. Putasne eo usque ducendum est verbum Dei, ut etiam vermis fieri pute Non te hic turbet auditus, audi prophetam ex per Domini discentem: „ego²⁾ autem sum vermis et nomen.“ Sicut enim ipse est, qui fit aliis in ruinam, autem in resurrectionem: ita et ipse est, qui nunc manna fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus aut vermis efficitur. Ipse est enim sermo Dei, qui iniquos mentes arguit, et correptionum spiculis peccatorum conscientias terebrat. Ipse est, qui et ignis efficitur in dibus illorum, quibus adaperit scripturas, qui dic „nonne³⁾ cor nostrum ardens erat intra nos, cum aperet nobis scripturas?“ Et aliis ipse ignis est, qui corrigit spinas de terra mala, id est, qui malignas cogitationes in corde consumit. Et ideo peccatoribus quidem, qui vermis arguens⁴⁾ unquam moritur, neque ignis reus aliquando restinguitur; justis autem et fidelibus manet dulcis et suavis. „Gustate⁵⁾ enim et videte, et niam suavis est Dominus,“ ipse Dominus et salvator ster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Cfr, Psalm. CXIII, 7. (CXII.) coll. LXX. in pretum versione.

²⁾ Psalm. XXII, 7. (XXI.)

³⁾ Luc. XXIV, 32.

⁴⁾ Alias: „arguens iniqua moritur.“ R. — Edd. M. lini: „arguens inique moritur.“

⁵⁾ Psalm. XXXIV, 8. (XXXIII.)

HOMILIA VIII.

De initio Decalogi.

Domus qui didicit contemnere praesens saeculum, pariter Aegyptus appellatur, et per verbum Dei, secundum scripturas dicam, ¹⁾ translatus est, et non r, quia ad saeculum futurum festinat ac tendit, medi anima dicit Dominus: „Ego ²⁾ sum Dominus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo tua.“ Non ergo haec ad illos tantum dicuntur, qui Aegypto profecti sunt, sed multo magis ad te, qui audis ista, si tamen proficiscaris ex Aegypto, et Aethiopia non servias, dicit haec Deus: „Ego sum Dominus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo tua.“ Vide, si non negotia saeculi, et actus carnis, et servitutis: sicut rursum e contrario relinquere ista, et secundum Deum vivere, domus est libertatis et Dominus in evangelio dicit: „si ³⁾ permanse-
verbo meo, vos agnoscetis veritatem, et veritas liberabit vos.“ Ergo Aegyptus domus est servitutis, Judaea Hierusalem, domus est libertatis. Audi et Apostolus de his secundum sapientiam, quae ei in ministerio erat, pronuntiantem: „quae ⁴⁾ autem sursum est, Hierusalem, libera est, quae est mater omnium nostrum.“ Sicut ergo Aegyptus, ista terrena provincia, Israel domus dicitur servitutis, ad comparisonem: et Hierusalem, quae iis domus efficitur libertatis: comparisonem coelestis Hierusalem, quae, ut ita mater est libertatis, totus hic mundus, et omnia,

Edd. Merlini: dicas. ²⁾ Exod. XX, 2.

Ev. Joann. VIII, 31. 32.

Galat. IV, 26.

quae in hoc mundo sunt, domus est servitutis. Et niam de paradiso libertatis pro poena peccati ad l modi ventum fuerat servitutem, idcirco primus serm calogi, id est, prima mandatorum Dei vox de lib profertur, dicens: „Ego ¹⁾ sum Dominus Deus tuu eduxi te de terra Aegypti, de domo servitutis.“ vocem in Aegypto positus audire non poteras, e tibi injungatur, ut pascha facias, etiamsi accingaris lu et sandalia accipias in pedibus, etiamsi virgam ten manu, et azyma cum amaritudine comedas. Et quid in Aegypto positus haec audire non poteras? Si inde quidem profectus in prima statim mansione audire potuisti, nec in secunda, nec in tertia, nec transires rubrum mare, etiamsi ad Maram veneris, e rit ibi amaritudo in dulcedinem versa, etiamsi in veneris ad duodecim fontes aquarum, et septuagin bores palmarum, etiamsi Raphidim praeterieris, ce que profectus ascenderis: nondum ad hujusmodi idoneus judicaris, sed cum perveneris ad montem S Multis ergo ante laboribus peractis, multis aerum tentationibus superatis, vix aliquando mereberis p pia suscipere libertatis, et audire a Domino: „Ego ³⁾ Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegyp domo servitutis.“ Verum hic sermo nondum sermo dati est, sed quis sit qui mandat, ostendit. Nun videamus, quid sit initium decem mandatorum legis si non occurrimus ad ⁵⁾ omnia, initia saltem, prou minus dederit, explicemus.

2. Primum ergo mandatum est: „non ⁶⁾ crui

¹⁾ Exod. XX, 2.

²⁾ Edd. Merlini: Syna. ³⁾ Exod. XX, 2.

⁴⁾ Edd. Merlini: etiam si non etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: ad omnia initia, saltem etc.

⁶⁾ Exod. XX, 3.

servant praecepta mea.“ Haec omnia simul non-
tant esse ³⁾ unum mandatum. Quod si ita pute-
re complebitur decem numerus mandatorum. Et
est decalogi veritas? Sed si eo modo dirimatur,
non in superiori pronuntiatione distinximus, inte-
rum mandatorum numerus apparebit. Est ergo
a mandatum: „non ⁴⁾ erunt tibi dii alii praeter
meum vero: „non ⁵⁾ facies tibi idolum, neque
similitudinem,“ et cetera. Incipiamus ergo a primo
loco. Sed et ego auxilio indigeo ipsius, qui haec
ipse Dei, ad dicendum, et vos purgationibus egetis
ad audiendum. Si quis ergo vestrum habet au-
diendi, audiat, quomodo dictum est: „non ⁶⁾ erunt
tibi alii praeter me.“ Si dixisset: non sint dii praeter
me: absolutior sermo videretur. Nunc autem quia
„non ⁷⁾ erunt tibi dii ⁸⁾ alii praeter me:“ non ne-
quia sint, sed ne illi sint, cui haec omnia ⁹⁾ prae-
dantur, inhibuit. Hinc puto et ¹⁰⁾ Apostolum Pau-

lum sumsisse illud, quod ad Corinthios scripsit, dicens „si ¹⁾ quidem sunt, qui dicuntur dii, sive in coelo, sive in terra.“ Et addit: ²⁾ „et ³⁾ sicut sunt dii multi, et domini multi, nobis tamen unus Deus pater, ex quo omnia et nos per ipsum, et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum.“ Sed et ⁴⁾ in multis aliis invenies Scripturae locis deos nominari, sicut et alibi dicit: „quoniam ⁵⁾ Dominus summus, terribilis, et magnus super omnes deos:“ et: „Deus ⁶⁾ deorum Dominus locutus est: et: „in ⁷⁾ medio autem deos discernit.“ Idem dominis idem Apostolus dicit: „sive ⁸⁾ throni, sive dominationes, sive potestates, omnia per ipsum, et in ipso omnia creata sunt.“ Dominationes autem nihil aliud sunt, quam ordo quidam et multitudo dominorum. In quo, ut mihi videtur, sensum legis lucidiorem fecit Apostolus Paulus. Tale est enim, quod dicit: licet sint multi domini, qui aliis gentibus dominantur, et dii multi, qui ab aliis colantur, sed nobis unus Deus et ⁹⁾ unus Dominus. Quid autem causae sit in Diis multis, vel dominis multis, si intente et patienter auditis, ipsa nos Scriptura poterit edocere. Ait enim idem Moses in Deuteronomio cantico: „cum ¹⁰⁾ divideret, inquit, excelsus gentes, et dispergeret filios Adami, statuit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei. Et facta est portio Domini populus ejus Jacob, funiculus haereditatis ejus Israel

¹⁾ I Cor. VIII, 5. ²⁾ Edd. Merlini: addidit.

³⁾ Cfr. I Cor. VIII, 5. 6.

⁴⁾ Deest „et“ in edd. M.

⁵⁾ Cfr. Psalm. XLVII, 2. (XLVI.) coll. LXX. virorum versione.

⁶⁾ Psalm. L, 1. (XLIX.)

⁷⁾ Psalm. LXXXII, 1. (LXXXI.)

⁸⁾ Coloss. I, 16.

⁹⁾ Deest „et“ in ed. Ruaci. Cfr. pag. huj. not. 3.

¹⁰⁾ Deut. XXXII, 8. 9.

et princeps omnium factus est ad ruinam. Unde
sed execrabiles illos fecit praevaricatio, non na-
ti ergo, o populus meus Israel, qui pars Dei es,
sed haereditatis ejus effectus es, non³) „erunt,
non Dii praeter me:“ quia vere Deus unus est
vere Dominus unus est Dominus. Ceteris vero,
qui creati sunt, contulit nomen istud non natura,
sed Verum ne existimes haec tantum ad illum
qui secundum carnem natus est. Multo ma-
gis te dicuntur, qui Israel effectus es mente Deum
et circumcisis es corde, non carne. Nam et si
gentes sumus, in spiritu Israel sumus, propter
dixit: „pete⁴) a me, et dabo tibi gentes haere-
ntiam, et possessionem tuam terminos terrae:“ et
iam, qui iterum dixit: „Pater⁵), omnia mea tua
sunt, et glorificatus sum in his:“ si ta-
gas, ut dignus sis pars esse Dei, et in funiculo
suis ejus metiri. Alioqui si indigne agas, exemplo
illi, qui ad hoc vocati fuerant, ut essent pars
peccatis suis hoc meruerunt, ut dispergerentur per
gentes. Et qui prius educti fuerant de domo ser-

vel etiam ad vitanda mala, quae nunc sermo Dei uni-
versa complectens simul abjurat, et abjicit, et non solum
idolum fieri vetat, sed et similitudinem omnium, quae in
terra sunt, et in aquis, et in coelo.

4. Addit autem et dicit: „non ¹⁾ adorabis ²⁾ ea, ne-
que coles ea.“ Aliud est colere, aliud adorare. Potest
quis interdum et invitus adorare, sicut nonnulli regibus
adulantes, cum eos ad huiusmodi studia deditos vide-
rint, adorare se simulant idola, cum in corde ipsorum
certum sit, quia nihil est idolum. Colere vero est, tota
his affectu et studio mancipari. Utrumque ergo recte
sermo divinus, ut neque affectu colas, neque specie ado-
res. Sciendum tamen est, ³⁾ quod cum decreveris prae-
cepti ejus servare mandatum, et omnes ceteros deos et
dominos repudiare, et praeter unum Deum et Dominum
neminem habere vel Deum, vel Dominum, hoc est bel-
lum sine foedere denuntiassse omnibus ceteris. Cum ergo
venimus ad gratiam baptismi, universis aliis diis et domi-
nis renuntiantes, solum confitemur Deum Patrem, et fi-
lium, et Spiritum sanctum. Sed hoc confitentes, nisi
toto corde diligamus Dominum Deum nostrum, et tota
anima, et tota virtute adhaereamus ipsi, non sumus effi-
cti pars Domini: sed velut in confinio quodam positi, et
illos offensos patimur, quos refugimus, et Dominum, ad
quem confugimus, propitium non efficimus, quem non
toto et integro corde diligimus. Et ideo luget nos pro

¹⁾ Exod. XX, 5.

²⁾ Graeca hujus fragmenti verba, desumpta e schedis
Mss. Combefisii, haec sunt: „Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς
οὐδὲ λατρεύσεις αὐτοῖς.“ Ἄλλο προσκυνεῖν, καὶ ἄλλο
λατρεύειν. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ ὅλης ψυχῆς δουλεύων τούτῳ
οὐ μόνον προσκυνεῖ, ἀλλὰ καὶ λατρεύει· ὁ δὲ καθυπε-
ρχινομένης, καὶ διὰ τὰ ἔθνη ποιῶν, οὐ λατρεύει μὲν
προσκυνεῖ δέ. Εὐρήσεις δὲ τοιοῦτους ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς
χαριζομένους γυναῖξί, καὶ εἰδῶλα προσκυνούντας.

³⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

pheta, quos videt hujuscemodi inconstantia fluctuare, et dicit: „vae,¹⁾ duplices corde et animo.“ Et iterum: „usque²⁾ quo claudicatis utrisque genibus vestris?“ Sed et Apostolus Jacobus dicit: „vir³⁾ duplex animo inconstans et in omnibus viis suis.⁴⁾ Sumus ergo nos, qui non integra, nec perfecta fide sequimur Deum nostrum, et ab omni necessarius diis, velut in medio quodam confinio positi et ab alienis quasi fugaces caedimur, et a nostro Deo tanquam instabiles et dubii non defendimur. Idem hoc est, quod et prophetae spiritualiter imaginatur de amatoribus Hierusalem, cum dicunt,⁵⁾ quia amatores tui ipsi inimici facti sunt tibi? Ita ergo intellige et animae tuae multos fuisse amatores, qui delectati sunt deesse ejus, cum quibus meretricata est. De quibus et dicit: „post⁶⁾ amatores meos ibo, qui dant mihi vinum meum, et oleum meum,“ et cetera. Sed venit jam illud tempus, ut diceret: „revertar⁷⁾ ad virum meum priorem, quia melius mihi erat tunc, quam modo.“ Repensum est ergo ad virum tuum priorem, offendisti sine dubio amatores tuos, cum quibus adulteria committebas. Nisi ergo nunc tota fide perman eas cum viro tuo, et toto corde glutineris, ex multis sceleribus, quae commisisti, impeta es ei, omnis motus tuus, et aspectus tuus, ipse cum incessus, si fuerit negligentior, displicebit. Nihil ultra in te lascivum videre, nihil dissolutum et prodigum potest. At ubi parum quidem a viro tuo diverteris oculis, statim necesse est memoriam fieri priorum. Ut ergo prius deleas, et fides tibi possit haberi in reliquis, non

¹⁾ Sap. Sirac. II, 14. (Ecclesiastic.)

²⁾ I Regg. XVIII, 21. (III Regg.)

³⁾ Jacob. I, 8.

⁴⁾ Deest „suis“ in ed. Ruasi.

⁵⁾ Cfr. Thren. I, 2. ⁶⁾ Cfr. Hos. II, 5.

⁷⁾ Hos. II, 7.

se ad eam ingressum esse mulierem, quae prostituta et cunctis volentibus patet; et ideo ¹⁾ indignari non est, si cum ea etiam alios videat ²⁾ amatores. Qui legitimo utitur matrimonio, non ³⁾ patitur uti ux peccandi potestate, sed accenditur zelo ad castitatem trimoni conservandam, quo possit ex ea fieri legi pater. Hoc ergo exemplo intelligamus omnem aut prostitutam esse daemonibus, et habere plurimos tores, ita ut intret ad eam modo quidem spiritus fornicationis, illo discedente intret spiritus avaritiae, post veniat superbiae spiritus, inde irae, inde invidiae, etiam vanae gloriae, alique cum iis plurimi spiritus mundi. Isti autem omnes ita cum infideli anima intricantur, ut alter alteri non invidet, nec zelotypia veantur ad invicem. Et quid dico, quod alter alter non excludat? Imo et invitant se invicem, et sponte convocant, sicut paulo ante jam diximus, quod in Evangelio scriptum est de illo spiritu, qui exiit ab homine et regressus adduxit secum septem alios nequiores spiritus, ut in una anima simul habitarent. Sic ergo non zelotypiam amatorum suorum patitur anima, quae demonibus prostituta est. Si vero legitimo conjuncto viro, illi viro, cujus matrimonio Paulus animas con- et sociat, sicut et ipse dicit: „statui ⁴⁾ enim vos una virginem castam exhibere Christo:“ et de quo in Evangelio scriptum est, ⁵⁾ quia rex quidam fecit nuptias suo: in hujus ergo viri nuptias cum se anima de-

¹⁾ Deest „ideo“ in ed. Ruaci.

²⁾ Ed. Ruaci sola: videt.

³⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „non patitur in potestatem peccandi.“ R.

⁴⁾ II Cor. XI, 2.

⁵⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci. — Cfr: I XXII, 2 seqq.

et¹⁾ legitimum cum eo sortita fuerit matrimonium, etiam si fuit aliquando peccatrix, etiam si metetricata est, tamen si se huic viro tradidit, ultra eam peccare non patitur. Non potest ferre, ut rursum anima, quae se sortita et virum, alludat cum adulteris, quia excitatur super eam anima ejus viri, et defendit conjugii castitatem. Et ideo vides dicitur Dominus, quia animam sibi mancipatam non patitur daemonibus admisceri. Alioquin si eam videt temerantem jura conjugii, et occasionem quaerere ad peccandum, tunc, ut scriptum est, dat ei libellum repudii, et dimittit eam dicens: „ubi²⁾ est libellus repudii matris vestrae, quo dimisi eam?“ Quibus etiam addit et dicit: „ecce, peccatis vestris venundati estis, et propter iniquitates vestras dimisi matrem vestram.“ Haec qui loquitur, zelans est, et zelo commotus haec dicit: post agnitionem enim sui, post illuminationem verbi divini, post gratiam baptismi, post confessionem fidei, et tot tantisque sacramentis matrimonium confirmatum, non vult nos ultra peccare, non patitur animam, cujus ipse vel sponsus, vel vir appellatur, cum daemonibus ludere, scortari cum immundis spiritibus, cum vitiis et immunditiis volutari. Quod et si forte aliquando³⁾ eveniat infeliciter, saltem non convertatur, et redeat et poeniteat, miseratus expectat. Verum enim hoc bonitatis ejus⁴⁾ est genus, ut⁵⁾ etiam post adulterium, revertentem tamen et ex toto corde poenitentem suscipiat animam. Sicut et ipse per prophetam dicit „numquid⁶⁾ mulier, si exierit a viro, et dormierit cum alio viro, revertetur ad virum suum? Nonne contaminatione contaminabitur? Tu autem fornicata es cum

¹⁾ Alias (e. c. in edd. M.): „et legitimo eum sortita fuerit matrimonio.“ R.

²⁾ Jesai. I, 4. ³⁾ Edd. Merlini: aliquammodo.

⁴⁾ Deest „ejus“ in ed. Ruaci.

⁵⁾ Edd. Merlini: ut — revertentem tamen ex toto etc.

⁶⁾ Cfr. Jerem. III, 1. coll. LXX. virorum versione.

amatoribus multis, et revertebaris ad me.“ Item alibi dicit: „et¹⁾ posteaquam fornicata es in omnibus his, dixi revèrtere ad me; et nec sic reversa es, dicit Dominus. Hic ergo Deus zelans si requirit et desiderat animam tuam adhaerere sibi, si te servat a peccato, si corripit, si castigat, si indignatur, si irascitur, et velut zelotypia quadam erga te utitur, spem tibi esse salutis agnosce. Si vero castigatus non respicis, correptus²⁾ non emendaris, verberatus contemnis: scito, quod si eo usque peccando profeceris, discedit a te zelus ejus, et dicitur tibi illud, quod per Ezechielem prophetam ad Hierusalem dicitur: „propterea³⁾ discedet zelus meus a te, et non irascar ultra super te.“ Vide misericordiam et pietatem boni Dei. Quando vult misereri, indignari se dicit, et irasci, sicut per Hieremiam dicit: „dolore⁴⁾ et flagello castigaberis Hierusalem, uti ne abscedat anima mea abs te.“ Haec si intelligis, miserantis Dei vox est: ubi irascitur et zelatur, ibi adhibet dolores et verbera. „Flagellat⁵⁾ enim omnem filium, quem recipit.“ Vis autem audire indignantis Dei terribilem vocem? Audi, quod dicit per prophetam; cum enumerasset multa nefanda, quae commiserat populus, addit etiam haec: „et⁶⁾ propter hoc, inquit, non visitabo super filias, cum fornicantur, neque super nurus tuas, cum moechantur.“ Hoc est terribile, hoc extremum cum jam non corripiamur pro peccatis, cum jam non corrigimur delinquentes. Tunc enim cum excesserimus peccandi modum, Deus zelans avertit a nobis zelum suum, sicut superius dixit: „auferetur⁷⁾ zelus meus a te, et non in-

¹⁾ Cfr. Jerem. III, 7. coll. LXX. interpretum versione.

²⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „correctus non“ etc. l.

³⁾ Cfr. Ezech. XVI, 42. ⁴⁾ Jerem. VI, 7. 8.

⁵⁾ Hebr. XII, 6. ⁶⁾ Hos. IV, 14.

⁷⁾ Ezech. XVI, 42.

star super te ultra.“ Haec de eo, quod dictum est: „Deus¹⁾ zelans.“

¶ Videamus nunc et quod sequitur, quomodo reddi-
centur peccata patrum in filios, in tertiam et quartam
paginam. In hoc enim sermone solent nos haeretici
regulare, quod non sit boni Dei sermo, qui pro pecca-
tis datus alium plecti dicat. Sed secundum ipsorum
mentem, qui²⁾ Deum legis mandantem haec licet non
bonum, justum tamen dicunt, ne ipsi quidem possunt
ostendere, quomodo secundum sensum suum justitiae suae
esse videtur, si alius alio peccante puniatur. Su-
perat igitur, ut Dominum deprecemur, ut³⁾ ostendat no-
bis, quomodo praecepta haec iusto bonoque convenient
Dei. Saepe jam diximus, quod scripturae divinae non
omnis ad exteriorem hominem, sed perplura ad interio-
rem loquuntur. Interior igitur homo noster aut Deum
dicitur habere patrem, si secundum Deum vivit, et quae
Dei sunt agit; aut diabolum, si in peccatis sit, et volun-
tates illius gerat:⁴⁾ sicut evidenter in evangeliiis Salvator
ostendit, cum dicit: „vos⁵⁾ de patre diabolo estis, et de-
sideria patris vestri facere vultis. Ille homicida fuit ab
initio, et in veritate non stetit.“ Sicut ergo semen Dei
in vobis dicitur manere, cum verbum Dei servantes in
vobis non peccamus, ut Joannes dicit: „qui⁶⁾ autem ex
Deo est, non peccat, quia semen Dei manet in eo:“ ita
etiam cum a diabolo ad peccandum suademur, semen
quo suscipimus.⁷⁾ Cum vero etiam opere⁸⁾ implemus

¹⁾ Cfr. Exod. XX, 5.

²⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „qui dum legis manda-
tum licet non bonum, justum“ etc. R.

³⁾ Edd. Merlini: et ostendat etc.

⁴⁾ Edd. Merlini: gerit. ⁵⁾ Ev. Joann. VIII, 44.

⁶⁾ Cfr. I Joann. III, 9.

⁷⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „efficitur.“ R.

⁸⁾ Decet „opere“ in edd. M.

quod suaserit, tunc jam et genuit nos. Nascimur ex ei filii per peccatum. Verum quoniam peccantes fere accidit, ut sine adiutore peccemus, sed aut ministri peccati, aut adiutores semper requirimus: verbi causa adulterium quis molitur, non potest hoc solus admitti sed necesse est etiam adulteram consortem fieri sociamque peccati: tunc praeterea etsi non plures, esse tan necesse est aliquem, vel aliquam in ¹⁾ ministeriis ad cietatem peccati: qui omnes velut unus ex altero secundum persuasionis ordinem generati, ex patre diabolo et ziae nativitatis progeniem ducunt. Et ut ad ea, quae scripta sunt, veniamus, Dominus majestatis Jesus Christus salvator noster crucifixus est. Hujus piaculi auctor pater sceleris sine dubio diabolus est. Sic enim aptum est: „cum ²⁾ autem introisset diabolus in cordae Iscariotis, ut traderet eum.“ Pater ergo peccati et diabolus est. Iste in hoc scelere primum filium generat, sed solus hoc Judas implere non poterat. Quod ergo scriptum est? „Abiit, ³⁾ inquit, Judas ad scribas Phariseos, et ad pontifices, dicens iis: Quid mihi deditis, et ego vobis eum tradam?“ Nascitur ergo ex Juda generatio tertia et quarta peccati. Et hunc ordinem deprehendere poteris etiam in singulis quibusque peccatis. Nunc ergo videamus secundum hanc, quam diximus progeniem, quomodo Deus peccata patrum reddat in filios in tertiam et quartam progeniem, et in ipsos non reddat patres. Nihil enim de patribus dixit Deus. Diabolus ergo, qui peccandi jam modum excessit, sicut propri-

¹⁾ Mas. Turonenses: „de ministris et nuntiis accipientibus peccati.“ R.

²⁾ Cfr. ev. Joann. XIII, 2. coll. Luc. XXII, 3. Edd. Merlini: Judae Scariothis.

³⁾ Math. XXVI, 14. 15. coll. Marc. XIV, 10. Luc. XXII, 1.

et, quoniam modum vestimentum ¹⁾ in sanguine concreta, non erit mundum, ita et ipse non erit mundus in seculo, neque corripitur pro peccato, neque flagellatur: omnia namque ei servata sunt in futurum. Unde ipse sciens sibi istud ²⁾ statutum tempus esse poenae, dicebat ad Salvatorem: „quid ³⁾ venisti ante tempus torquere nos?“ Dum ergo stat hic mundus, peccata sua recipit diabolus, qui est peccantium pater. Redditur autem in filios, id est, in eos, quos genuit per peccatum. Etenim homines in carne positi corripiuntur a Domino, verberantur, flagellantur. Non enim vult ⁴⁾ Dominus mortem peccatoris, sed ut revertatur, et vivat. Et propterea benignus et misericors Dominus reddit peccata patrum in filios, ut, quoniam patres, id est, diabolus et angeli ejus, ceterique principes mundi hujus et ⁵⁾ rectores tenebrarum harum, — et ipsi enim efficiuntur patres peccati, sicut et diabolus —, quoniam, inquam, patres isti indigni sunt, qui in praesenti saeculo corripiantur, sed in futuro recipient, quae merentur, filii eorum, id est, quos peccare persuaserint, et qui nihilominus per ipsos adsciti fuerint ad consortium societatemque peccati, hic recipiant ⁶⁾ quae gesserunt: ut purgatiores ad futurum saeculum pergant, et ultra diabolo socii non efficiantur in poena. Quia ergo misericors est Dominus, et „omnes ⁷⁾ homines vult salvos fieri,“ propterea dicit: „visitabo ⁸⁾ in virga ferream facinora eorum, et in flagellis peccata eorum. Misericordiam autem meam non auferam ab eis.“ Visitat ergo Dominus animas, et requirit,

¹⁾ Cfr. Jesai. IX, 5. ²⁾ Edd. Merlini: illud.

³⁾ Cfr. Matth. VIII, 29.

⁴⁾ Cfr. Ezech. XXXIII, 11.

⁵⁾ Edd. Merlini: ac rectores.

⁶⁾ Edd. Merlini: recipiunt. ⁷⁾ I Tim. II, 4.

⁸⁾ Cfr. Psalm. LXXXIX, 32. 33.

quas iste pessimus persuasione peccati genuerit, pater dicit ad unamquamque earum: „audi, ¹⁾ filia, et vide inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et matrem patris tui.“ Visitat ergo te post peccatum, et c. monet te, et in flagello et virga te visitat pro ²⁾ peccato quod tibi pater diabolus suggessit, ut reddat tibi illum sinum, id est, dum in corpore degis. Et sic comple reddi ³⁾ peccata patrum in sinum filiorum, in tertiam quartam progeniem. Deus enim zelans est, et animam quam sibi despondit in fide, non vult illam permanere contaminatione peccati: sed vult eam cito purgari, eam velociter abjicere omnes immunditias suas, si ⁴⁾ forte subjecta est. Si vero permanet in peccatis, dicit: non audiemus vocem Domini, sed facientes famus voluntates nostras, et incendemus ignem reginae et sicut exprobratur per prophetam: ⁵⁾ tunc servantur et ipsi ad illam sapientiae sententiam, quae dicit: „quoniam quidem vocabam, et non obaudiebatis, sed irridebatis sermones meos: itaque et ego vestrae perditioni super deo.“ vel illam, quae posita est illis in evangelio, dicit Domino: „discedite ⁷⁾ a me in ignem aeternum, quod praeparavit Deus diabolo, et angelis ejus.“ Ego oro ut, dum in hoc saeculo sum, visitet Dominus peccata mea et hic mihi restituat, ut ibi dicat etiam de me Abraham sicut dixit de paupere Lazaro ad divitem: „memento fili, quod recepisti bona in vita tua, et Lazarus simul mala. Nunc autem hic requiescit, tu vero cruciaris“

¹⁾ Psalm. XLV, 10.

²⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „pro peccatis, quae pater diabolus.“

³⁾ Edd. Merlini: reddit — in sinus filiorum etc.

⁴⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „si cui forte subreptum est.“ R.

⁵⁾ Cfr. Jerem. VII, 18.

⁶⁾ Prov. I, 24. 25. 26

⁷⁾ Matth. XXV, 41.

⁸⁾ Luc. XVI, 25.

ergo cum corripimur, cum castigamur a Domino non debemus ingrati, sed intelligamus, proinde in presenti saeculo corripui, ut in futuro resequamur, sicut et Apostolus dicit: „cum¹⁾ castigamur a Domino, corripimur, ne cum hoc memur.“ Propterea denique et beatus Job accipiebat cuncta supplicia, et dicebat, quia „si²⁾ primus de manu Domini, nonne et mala tolerabimus³⁾ dedit, Dominus abstulit, sicut Domino factum est. Sit nomen Domini benedictum⁴⁾ iustitiam et misericordiam in millia iis, qui diligunt i enim diligunt, correptione non indigent, ne peccant, sicut et Dominus dicit: „qui⁵⁾ diligit verba mea custodit.“ Et ideo „perfecta⁶⁾ dilectio est timorem.“ Ob hoc ergo diligentibus sola via posita est: beati⁷⁾ enim misericordes, quia rebitur Deus in Christo Jesu Domino nostro, una et imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA IX.

De tabernaculo.

quis digne intelligat, vel ex Aegypto Hebraeorum, vel transitum maris rubri, sed et omnem viam, quae agitur per desertum, et metationes quasque castrorum: si horum ita exstiterit: etiam legem Dei suscipiat scriptam⁸⁾ non attrahat spiritum Dei vivi: si quis, inquam, ad haec ita non profectum perfecte veniat, ut singula quae-

Cfr. I Cor. XI, 32. ²⁾ Job. II, 10.

Job. I, 21. ³⁾ Exod. XX, 6.

Ev. Joann. XIV, 21. ⁵⁾ I Cor. IV, 18.

Math. V, 7. ⁶⁾ Cfr. II Cor. III, 3.

que implens in spiritu assecutus sit, et ea, quae in illo indicantur, augmenta virtutum: ille poterit consequi etiam ad visionem, et intelligentiam tabernaculi pervenire. De quo tabernaculo multis quidem in locis memoranda scripturae divinae, et indicare quaedam videntur, quod vix capax esse possit humanus auditus: praecipue tamen apostolus Paulus de intelligentia tabernaculi quaedam in his prodit scientiae excelsioris indicia, sed, nescio quapropter, fragilitatem fortassis intuens auditorum, claudere quodammodo ipsa, quae pandit. Dicit namque ad Hebraeos scribens: „tabernaculum¹⁾ enim factum est primum, in quo erat candelabrum, et²⁾ mensa, et propitiolum panum, quod dicebatur sancta sanctorum. Post eundem autem velamen, tabernaculum, quod dicitur sanctum, habens aureum altare incensi, et arcam testamenti et intra eam duas tabulas, et manna, et virgam Aara quae fronderat.“ Sed iis addidit: „de³⁾ quibus non modo dicendum per singula.“ Quod ergo ait: „de quibus non est modo dicendum:“ quidam ad illud tempus referunt, quo Hebraeis scribebat epistolam. Aliis vero videtur, quod pro mysteriorum magnitudine omne tempus praesentis vitae ad haec explananda idoneum negat. Verum non usquequaque tristes nos relinquit Apostolus, sed, ut sibi moris est, aperit pauca de multis: ut clausum sit quidem negligentibus, inventiatum autem a pulsantibus, et quaerentibus aperiatur. Repetit ergo rursum tabernaculo, et dicit: „non⁴⁾ enim in sancta manu facta ingressus est Jesus, exemplaria verorum, sed in ipso coelum, ut appareat nunc vultui Dei per⁵⁾ velamen, scilicet, per carnem suam.“ Qui ergo velamen interioris

¹⁾ Cfr. Hebr. IX, 2. 3. 4. coll. N. T. edd.

²⁾ Alias (v. c. in edd. M.) desunt verba: „mensa.“ R.

³⁾ Hebr. IX, 5. ⁴⁾ Hebr. IX, 24.

⁵⁾ Cfr. Hebr. X, 20.

tabernaculi, carnem Christi interpretatus est, sancta autem
coelum, vel coelos, Dominum vero Christum pon-
tificem, eumque dicit introiisse ¹⁾ „semel in sancta, ac-
tusa redemptione inventa:“ ex his paucis sermonibus, si
quis intelligere novit Pauli sensum, potest advertere, quan-
tum nobis intelligentiae pelagus patefecerit. Sed qui sa-
cta sunt literam legis Mosis, spiritum vero ejus refugiant,
quos habent Apostolum Paulum interpretationes hu-
jusmodi ²⁾ proferentem.

Videamus ergo, si non etiam veterum sanctorum
opinionem tabernaculi longe aliam, quam isti nunc
habuere. David namque eximius propheta-
mus, quam magnifice de tabernaculo sentit, ausculta:
„Domine“ dicitur, inquit, mihi per singulos dies, ubi est
domus tua? haec memoratus sum, et effudi in me animam
meam, quoniam ingrediar in locum tabernaculi admira-
bilis, usque ad domum Dei.“ Et iterum quarto decimo
Psalmi dicit: „Domine, ³⁾ quis habitabit in tabernaculo
tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui in-
gressus sine macula, et operatur justitiam,“ et cetera.
Quid ⁴⁾ ergo est iste locus tabernaculi admirabilis, ex
quo pervenitur usque ad domum Dei, cujus quia memor
factus est, effusa est in ipso anima ejus, et velut quodam
insuperabili desiderio resolutus est? Itane tandem cre-
dendum est, quia istud tabernaculum, quod ex pellibus
et sericis, atque operimentis cilicis, aliisque nostri usus
materialibus constabat, propheta desiderans effunderet ⁵⁾ ani-
mam, ac tota mente converteretur? Vel certe quomodo
erit de isto dici tabernaculo, quod non habitet in

¹⁾ Hebr. IX, 12. ²⁾ Edd. Merlini: hujusmodi.

³⁾ Psalm. XLII, 3. 4. (XLI.)

⁴⁾ Psalm. XV, 1. 2. (XIV.)

⁵⁾ Edd. Merlini: Quis ergo etc.

⁶⁾ Alias (e. c. in edd. M.): „effunderetur animo,
et tota mente corrueret? Vel“ etc. R.

tur, ibique ex auro velut¹⁾ basis tabula quaedatur, quae appellatur propitiatorium, sed et reum incensi. Tum praeterea in exteriori locum ponitur aureum in parte austri, ut respiciat lonem. In parte vero aquilonis mensa collocata positio panum super eam. Nec non et altare storum juxta velamen interius ponitur. Sed quibus revolvo per singula? Vix ad haec tantum sufficimus, vix nobis ipsa rerum materialium duci ante oculos potest, et quomodo quis late mysteria expedire sufficiet? Verumtamen, causam fieri deberet tabernaculum, in superioribus invendicta, dicente Domino ad Moysen: „facies,²⁾ in sanctificationem, et inde videbor vobis.“ Vult ut faciamus ei sanctificationem. Promittit enim fecerimus ei sanctificationem, possit a nobis videri et Apostolus ad Hebraeos dicit: „pacem³⁾ sequi sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum ergo est sanctificatio, quam jubet Dominus fieri Apostolus in virginibus esse vult,⁴⁾ ut sint sapores, et spiritu: sciens sine dubio, quod, qui facit sanctificationem per cordis sui et corporis, ipse videbit Deum. Faciamus ergo et nobis sanctificationem Domino, et omnes unam, et unusquis singulos unam.⁵⁾ Omnes fortasse sanctificationem faciamus, quae est sancta,⁶⁾ non habens

¹⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „velut basis in qua collocatur, ac sedes, quod appellatur.“ Sed in nostro textu. R.

²⁾ Exod. XXV, 8. — Alias (e. c. in edd. M.): „facies.“ R.

³⁾ Hebr. XII, 14. coll. edd. N. T.

⁴⁾ Cfr. I Cor. VII, 34.

⁵⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „unam, ut faciamus sanctificationem ecclesiam faciamus.“ Mss. ut in nostro

⁶⁾ Cfr. Ephes. V, 27.

ut regam, hoc modo, si columnas habeat doctores et ministros suos, de quibus dicit Apostolus: „Petrus,¹⁾ Jacobus, et Joannes, qui videbantur columnae esse, dexteram dederunt mihi et Barnabae societatis.“ In tabernaculo quoque hoc columnae seris interjectis junguntur, dum in ecclesia doctores datis sibi dextris sociantur. Sed columnarum inargentatae sint, et bases earum inargentatae. Minus bases columnis singulis deputantur: una, quae spectatur, et superponitur: alia, quae vere basis appellatur, et columnas velut fundamentum subjicitur. Insuper ergo sunt columnae idcirco, quia qui²⁾ verbum dei praedicant, accipiunt³⁾ per spiritum „eloquia⁴⁾ Domini“ quae sunt „eloquia casta, argentum igne probatum.“ Ibi autem praedicationis suae bases habent prophetas. Super fundamentum enim Apostolorum, et⁵⁾ prophetarum, ecclesiam collocant, quorum testimoniis vivens, fidem Christi confirmant. Caput autem columnarum est ille, ut opinor, de quo dicit Apostolus, quia „caput⁶⁾ viri Christus est.“ Seras vero columnarum, societas apostolicae datas sibi invicem dexteram supra⁷⁾ jam dicitur. Tentoria, quae ansulis assuta, et circulis suspensa, super iuncta funibus, ad modum cortinarum viginti et octo in longum, atque in latum quatuor cubitis distenduntur, habeatur reliqua credentium plebs, quae haeret et pendet in funibus fidei. Funis enim triplex non rumpitur, quae est tripitatis fides, ex qua dependet, et per quam ministratur omnis ecclesia. Viginti autem et octo cubito-

¹⁾ Galat. II, 9. ²⁾ Deest „qui“ in ed. R.

³⁾ Ed. Ruaci sola: accipiunt.

⁴⁾ Cfr. Psalm. XII, 6. (XI.)

⁵⁾ Mas.: „et prophetarum ecclesiam collocant.“ Alias vero (c. c. in edd. M.) simpliciter: „et prophetarum collocant.“ R.

⁶⁾ Cfr. I Cor. XI, 3.

⁷⁾ Deest „supra“ in ed. Ruaci.

rum, quot in longum distenditur, et in latum quatuor atriū unius mensura, puta quod inserta lex evangelis designetur. Septenarius namque numerus legem significat solet, pro multis septenarii¹⁾ numeri sacramentis. consociatur ad quatuor, quater septem consequenter viginti et octo numerum faciunt. Decem vero haec atriū fiunt, ut integrum perfectionis numerum teneant, et legem decalogum signent. Jam vero cocci, et hyacinthi, hyacinthi ac purpurae specie, multa ac diversa opera explicantur.²⁾ Inde tentoria, inde velum exterius, et interius inde tota sacerdotalis, et pontificalis vestis, auro et gemmis expeditur adjunctis. Sed ne diutius per singularem demoremur species virtutum, possumus breviter dicere illa significari per haec, quibus³⁾ ornaretur ecclesia. Unde ejus⁴⁾ auro conferri potest, sermo praedicationis ei argento; lapidibus pretiosis, aēs patientiae; lignis imputabilibus scientia, quae per lignum venit, aut incorrupta castitatis, quae nunquam veterascit; byssō virginitas; coelestis confessionis gloria; purpurae caritatis fulgor; hyacinthi spes regni coelorum. Ista sint interim materiae, ex quibus omne tabernaculum construatur, induantur sacerdotes, ornentur et pontifex. Quorum indumenta, quae si vel qualia, in alio loco pronuntiat propheta, et dicit „sacerdotes⁵⁾ tui induantur justitiam.“ Sunt ergo omnia ista indumenta justitiae. Et iterum Paulus Apostolus citat: „induite⁶⁾ vos viscera misericordiae.“ Sunt ergo ista indumenta misericordiae. Sed et alia nihilominus Apostolus indumenta nobiliora designat, cum dicit: „induite

¹⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „septimi numeri.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: explicant.

³⁾ Mss.: „quibus significatur ecclesia.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: enim.

⁵⁾ Psalm. CXXXII, 9. ⁶⁾ Coloss. III, 12.

⁷⁾ Rom. XIII, 14.

re magnam possunt, cur non et tabernaculum
se in semet ipso formam possit explere? Has
et columnas sibi aptare virtutum, columnas ar-
dens est, patientiam rationabilem. Potest enim esse
et homine, quae videatur patientia, sed quae ra-
tio non ait. Nam et qui non sentit injuriam, et
non reddit, patiens videtur, sed non est ratio-
nalis patientia. Iste ergo habet quidem columnas,
non argenteas.²⁾ Qui vero propter verbum Dei
fortiter fert, iste columnis argenteis decoratus
erit. Potest in se et atria distendere, cum dila-
turum suum secundum Apostoli vocem, dicentis ad
nos: „dilatamini“³⁾ et vos.“ Potest se et seris mu-
nere se unanimitate dilectionis adstrinxerit. Potest
inter bases stare, cum super stabilitatem verbi
prophetici et apostolici collocatur. Potest ha-
beret auratum caput, si caput aureum sit
Christi. „Omnis“⁴⁾ namque viri caput Christus
etiam vero atria potest in semet ipso distendere,

bonitatem, modestiam, fidem, continentiam, adjecta, quae est mater omnium, caritate protulerit. Habeat adhuc in se anima ista, quae non dederit¹⁾ somnum oculis suis, nec palpebris suis dormitationem, nec requiem temporibus suis, donec inveniat locum Domino, tabernaculum Deo Jacob: habeat, inquam, in se defixum et altare, in quo orationum hostias, et misericordiae victimas offerat Deo: in quo continentiae cultro superbiam quasi taurum immolet, iracundiam quasi arietem jugulet, luxuriam omnemque libidinem tanquam hircos et hoedos litet. Sciat tamen ex his etiam sacerdotibus separare dextrum brachium, et pectusculum, et maxillas, id est, opera bona, et opera dextra. Nam sinistrum nihil reservet. Pectusculum quoque integrum, quod est cor rectum,²⁾ et mens Deo sacrata; et maxillas ad verbum Dei loquendum. Sciat sibi in sanctis etiam candelabrum luminis collocandum, ut sint³⁾ ei lucernae semper ardentes, et lumbi succinoti, et ipse tanquam servus, qui expectat Dominum suum redire de nuptiis. De his enim lucernis et Dominus dicebat: „lucerna⁴⁾ corporis tui est oculus tuus.“ Sed istud candelabrum lucernarum in austro collocet, ut ad aquilonem respiciat. Accenso etenim lumine, id est, vigilantem corde respicere semper debet ad aquilonem, et observare eum, qui ab aquilone est. Sicut et propheta videre se dicit⁵⁾ succensum lebetem, vel ollam, et faciem ejus a facie aquilonis. Ab aquilone enim accenduntur mala universae terrae. Vigilans ergo et sollicitus et ardens intueatur semper astutias diaboli, et semper adspiciat, unde sit ventura tentatio, unde hostis irruat, unde inimicus obrepit. Dicit enim et Petrus Apostolus: „quia⁶⁾

¹⁾ Cfr. Psalm. CXXXII, 4. (CXXXI.)

²⁾ Ed. Ruaci sola: correctum.

³⁾ Cfr. Luc. XII, 35. ⁴⁾ Matth. VI, 22.

⁵⁾ Cfr. Jerem. I, 11. seqq. ⁶⁾ I Petr. V, 8.

adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens, circuit quaecumque transvoret.“ Mensa quoque propositionis habens duodecim panes, in parte collocetur aquilonis respiciens ad austrum. Panes isti, apostolicus ei tam numero quam virtute sit sermo, quo indesinenter utens, ¹⁾ — quoties sanque hos ante Dominum jubetur apponere —, rursus respiciat ad austrum, unde Dominus venit: „Dominus ²⁾ enim ex Theman veniet,“ sicut scriptum est, quod est de austro. Habeat in penetralibus pectoris sui cum altare incensi, ut ipse dicat: „quia ³⁾ Christi bonus ordo sumus.“ Habeat et arcam testamenti, in qua sint tabulae legis, ut in lege Dei meditetur die ac nocte, et memoria ejus arca et bibliotheca efficiatur librorum Dei, quia et propheta beatos dicit eos, qui memoria tenent mandata ejus, ut faciant ea. Sit intra ipsum urna mannae reposita, intellectus verbi Dei subtilis et dulcis. Sit et super Aaron intra eum, doctrina sacerdotalis, et florida severitas disciplinae, supra omnem vero gloriam sit ei pontificali ornatus. Potest enim intra se agere pontificatus pars illa, quae in eo est pretiosissima omnium, quod quidam principale cordis appellant, alii rationalem mentem, aut intellectualem substantiam, vel quocumque modo appellari potest in nobis portio nostri illa, per quam capaces esse possumus Dei. Ista ergo pars in nobis velut quidam pontifex exornetur indumentis, et monilibus preciosis, ac podere byssino. Indumenti hoc genus est, quod usque ad pedes deducitur totum contegens corpus. In quo designatur, ut primo omnium totus sit castitate

¹⁾ Alias (c. c. in edd. M.): „utimur.“ Sed omnes Mss.: „utens.“ R. — Edd. Merlini: „utimur quotidie. Rursusque — apponere. Rursus.“ etc.

²⁾ Habac. III, 3.

³⁾ II Cor. II, 15. — Edd. Merlini *perperam*: „quia — bonus ordo sumus.“

vestitus. Accipiat postmodum et humerale gemmatum, in quo fulgor operum collocatur, ut videntes¹⁾ homines opera²⁾ sua magnificent patrem, qui in coelis est. Accipiat et logium, quod rationale dici potest, pectori superpositum, quaternio lapidum ordine distinctum. Sed et aurea lamina in fronte resplendeat, quod Petalum appellatur, in quibus utrisque veritas, et manifestatio dicitur collocata. Ego in his, quae in pectore locari dicuntur, sermonem evangelicum sentio, qui quadruplicato ordine veritatem fidei nobis et manifestationem trinitatis exponit, cuncta referens ad caput, ad unius scilicet Dei naturam. In hiis est ergo omnis veritas, et omnis manifestatio veritatis. Igitur si recte vis pontificatum gerere Deo, evangelicus sermo, et trinitatis fides semper tibi habeatur in pectore. Cui convenit etiam apostolicus sermo tam virtute, quam numero, tantum ut nomen Dei semper habeatur in capite et ad unum Deum cuncta referantur. Habeat etiam in interioribus pontifex partibus operimenta sua, habeat pudenda contexta: ut corpore et spiritu sanctus sit, et cogitationibus et operibus purus sit. Habeat etiam per indumentum circuitum tintinnabula, ut ingrediens, inquit, sancta, det sonitum, et non intret cum silentio. Et haec tintinnabula, quae semper sonare debent, in extremo vestimenti sunt posita, idcirco credo, ut de extremis temporibus, et fine mundi nunquam sileas, sed inde semper sermones, inde disputes, et loquaris, secundum eum, qui dixit „memor⁴⁾ esto novissimorum tuorum, et non peccabis. Ad hunc ergo modum homo noster interior Deo pontifex adornetur, ut introire possit non solum in sancta, sed

¹⁾ Cfr. Math. V, 16.

²⁾ Sic Mss. Alias vero (c. c. in edd. M.): „opera vestra bona magnificent patrem vestrum, qui in coelis est.“ R.

³⁾ Cfr. Exod. XXVIII, 35.

⁴⁾ Sap. Sirac: VII, 36. (Ecclesiastic.)

1) in sancta sanctorum: ut possit adire propitiatorium, di sint Cherubim, et inde appareat ei Deus. Sancta possunt esse ea, quae in praesenti saeculo habere sancta conversatio potest. Sancta vero sanctorum, in quas solus tantammodo intratur, ad coelum esse transitum puto, ubi est propitiatorium, et Cherubim, ubi et mundis corde appropinquare poterit Deus, vel quia Dominus dicit: „ecce, 2) apud Dei intra vos est.“ Haec interim, quantum ad primum in transcurso occurrere sensibus nostris potuit, quatenus moderari auribus potuimus auditorum, de miraculo dicta sint, ut 3) unusquisque nostrum studeat habitare intra se tabernaculum Deo. Non enim frustra de populo refertur, 4) quia in tabernaculis habitaverunt. Ego sic intelligo Abraham habitasse in tabernaculis, et Isaac et Jacob. Construxerunt namque isti intra se tabernaculum Deo, qui se tantis ac talibus virtutum splendoribus adornaverunt. Refulgebat namque in iis insigne regum purpura, propter quod dicebatur ad Abraham a filio Hebr.: „2) Deo rex in nobis tu es.“ Splendebat et coccus: propterea enim ad jugulandum duxit 6) Deo ministrum, et propterea dextram illius angelus tenuit. Splendebat hyacinthus, cum coelum semper intuens coeli Dominum sequebatur. Sed et in ceteris similiter ornabatur. Ego sic intelligo et diem festum tabernaculorum, qui celebratur in lege, ut exeat populus certa die anni, et in tabernaculis habitet, habens ramos palmarum, et frondes myrti, ac populi, et ramos arboris frondosae. Palma victoriae signum est illius belli, quod inter se caro et spiritus gerit. Arbor autem populus, et salix, tam virtute, quam nomine virgulta sunt castitatis. Quae si integre

1) Deest „et“ in edd. M. 2) Luc. XVII, 21.

3) Edd. Merlini: et. 4) Cfr. Hebr. XI, 9.

5) Genes. XXIII, 6.

6) Cfr. Genes. cap. XXI.

conserves, habere potes et nemorosae ac frondentis arboris ramos, quae est aeterna et beata vita, cum te Dominus in loco viridi collocaverit super aquam refecti per Christum Jesum Dominum nostrum, cui est glori imperium in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A X.

De muliere praegnante, quae duobus viris litigantibus abortiverit.

1. „Quod¹⁾ si litigabunt duo viri, et percussa mulierem praegnantem, et exierit infans ejus nondum natus, detrimentum patietur, quantum indixerit vir licitis, et dabit cum honore. Quod si formatus fuerit, dabit animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, combusti pro combustura, vulnus pro vulnere, livorem pro livore. Primo omnium in his requirendum esse puto, sub legis titulo hujusmodi statuta censentur. Non enim simplicioribus videtur, cuncta, quae statuuntur, lex contineri, sed quaedam quidem lex, quaedam testimonia, mandata et justitiae, quaedam judicia appellantur. Quod evidentius in unum collectum, octavus decimus et Psalmus, cum dicit: „lex²⁾ Domini irreprehensibilis, vertens animas: testimonium Domini fidele, sapiens praestans parvulis. Justitiae Domini rectae, lactificantes corda, praeceptum Domini lucidum illuminans oculos. Timor Domini sanctus permanens in saeculum saeculi. Iudicia Domini vera, justificata in semet ipsa.“ Ergo istae diversitates eorum, quae in lege statuta

¹⁾ Exod. XXI, 22 — 25.

²⁾ Psalm. XIX, 7. 8. 9. (XVIII.)

habentur, nunc sermo, qui habetur in manibus, sub titulo iustiarum, vel justificationum scriptus est. Sic enim dicit superius: „et ¹⁾ hae iustitiae, quas propones palam in.“ Non est autem praesentis temporis, uniuscujusque horum exponere differentias; exigimur enim ad explanationem horum, quae lecta sunt. Sciendum sane est, quod paucula ex his, de quibus disserendum nobis est, in evangelio secundum Matthaeum posita est, dicente Dominus hoc modo: „audistis, ²⁾ quia dictum est antiquis:“ „oculum pro oculo, dentem pro dente.“ „Ego autem dico vobis, non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextram maxillam, converte ei et alteram.“ Sed futuris qui Scripturas attentius legit, dicat ea, quae de Evangelio scripta memoravimus, non de hoc Exodi summa ³⁾ loco, sed magis Deuteronomii, ubi nihilominus hoc nolo quaedam scripta referuntur: „quod ⁴⁾ si steterit, inquit, testis iniquus, testimonium ferens adversum hominem de impietate, statuentur utrique homines, quibus est controversia, ante Dominum, et ante sacerdotes, et ante iudices, quicumque illi fuerint in diebus illis, et discutient iudices diligenter, et examinabunt. Et si invenerint, quia testis iniquus testatus est injuste, et surrexit adversum fratrem suum, facietis ei, quemadmodum ipse conatus est facere fratri suo, et auferetis malignum de medio vestrum, ut ceteri audientes metum habeant, et non adjiciant ultra facere secundum verbum hoc malum inter vos. Non pariet oculus tuus super eum, animam pro anima, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.“ Videntur quidem in utroque loco similia dici, non tamen evidenter ostenditur, ex quo potissimum loco sermo,

¹⁾ Exod. XXI, 1.

²⁾ Matth. V, 38. 39. coll. Exod. XXI, 24.

³⁾ Edd. Merlini: assumpta.

⁴⁾ Deut. XIX, 16–21. coll. LXX. interpretum versione.

qui in evangelio positus est, videatur assumptus, cum¹⁾ dicit: „quia²⁾ audistis quod dictum est: oculus pro oculo, dentem pro dente.“

2. Verumtamen nunc ad ea, quae nobis in Exod. scripta sunt, sermo vertendus est, ubi duo viri litigant, et percutiunt mulierem praegnantem, et ita percutiunt, ut exeat infans ex ea, vel formatus jam, vel nondum formatus. Primum quidem videamus de eo, qui nondum formatus exierit, quomodo jubetur damno pecuniae percussor unus ex his, qui litigant, cum a Scriptura culpa litis non ad unum, sed ad utrumque referatur? Quid etiam, quo vir mulieris³⁾ indicit, vel imponit ei, et non iis? et dabit et non potius dabunt cum honore? Et quis iste est honor? Quod si infans jam formatus exierit, percussa a litigantibus viris praegnante muliere, animam dari per animam facile intelligimus, hoc est, ut morte vindicetur ac missum. Quae sequuntur autem, operae pretium est explicare: „oculum⁴⁾ pro oculo, dentem pro dente.“ Neque enim videtur esse possibile, ut infans, quem percussit mulier abortierit, quamvis formatus exierit, intelligamus quod viri litigantis calce percussus oculus in ventre perdiderit, pro quo percussor⁵⁾ orbari oculo a iudicibus debeat. Sed pone, sit et hoc, quia jam formatus referatur, quid et de dente dicemus? Numquid in ventre matris dentes habuit, quos percipientis ictus excuteret? vero hoc referamus ad eam, quae abortierit, quomodo rursus conveniet, ut abortiens mulier oculum perdat, et dentes doceat? Sed pone, quia percussa dicatur in oculo aut in dente, et inde causa aborsus exorta sit, pone vorem, pone vulnus acceperit, quid etiam dicemus eos

¹⁾ Edd. Merlini: quem.

²⁾ Matth. V, 38. coll. Exod. XXI, 24.

³⁾ Edd. Merlini: mulieris. ⁴⁾ Exod. XXI, 24.

⁵⁾ In editis (v. c. edd. M.) deest vox „percussor“ quae reperitur in Mss. R.

lustram pro combustura? Numquid litigantibus viris asinas mulier comburi potuit, ut combustura pro combustura solvatur? Quae tamen singula videntur mihi nec in Deuteronomi quidem locis, ubi similiter scripta referuntur, facilem habere exitum posse. Ponamus enim et si curruisse testem iniquum, testimonium falsum dictum adversum hominem de impietate. Adhibeatur tunc iudicio, inquirent iudices diligenter, deprehendant autem, vel testem illum falsa dixisse: quomodo iudex, qui parcere non debet falso testi, et animam rei pro immis animis damnare, quomodo, inquam, poterit oculus oculum pro oculo eximere? Quasi vero is, qui in pedem accubatur, in oculo laedendus fuerit ab accusatore, ut in dente, vel manu, vel pede. Haec autem a nobis dicta sunt, ostendere volentibus, quod in utroque loco quae scripta sunt, edisseri non facile queant. Oportet enim nos ¹⁾ prius secundum historiam discutere, quae loquatur, et sic, quoniam lex spiritualis est, spirituales in his intelligentiam quaerere.

3 Verum, quantum ad praesens spectat, etiam ipsa nobis allegoriae pars, quae semper patere latius solet, in apertum cogitur. Tamen, prout possumus, quid nobis in hoc loco videatur, explanare tentabimus. Frequenter dicimus, quod in Scripturis iisdem vocabulis, iisdemque officiis, membra animae nominentur, quibus utuntur, vel appellantur corporis membra. Verbi causa, ut cum dicitur: „vides ²⁾ festucam in oculo fratris tui, et ecce, in oculo tuo trabes subiacet.“ Certum est enim, quod non de oculo corporis dicat, in quo trabes jaceat, sed de oculo animae. Et cum dicit: „qui ³⁾ habet aures audendi, audiat.“ et: „quam ⁴⁾ speciosi pedes evangelizan-

¹⁾ Deest „nos“ in ed. R.

²⁾ Cfr. Matth. VII, 3. 4.

³⁾ Matth. XIII, 9. ⁴⁾ Jesai. LII, 7.

tium pacem: et multa his similia. Haec autem idcirco praemisimus, uti ne super membrorum nos vocabulis multitudo conturbet. Sint ergo duo viri isti, qui litigant duo disputantes, et de dogmatibus vel quaestionibus inter se secum invicem conquirentes, et, ut Apostoli sermone dicimus, rixantes circa verborum pugnas. Unde et ~~iste~~ Apostolus, sciens inter fratres hujusmodi lites exsurge praecipit, et dicit: „noli¹⁾ verbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.“ alibi: „quaestiones²⁾ autem legis evita, sciens quae generant lites. Servum autem Dei non oportet litigare. Quia ergo isti, qui in quaestionibus litigant, ad subversionem audientium litigant, idcirco percutiunt mulierem praegnantem, et eiciunt infantem ejus, vel formatum iam vel nondum formatum. Mulier praegnans dicitur animae quae nuper Dei concepit verbum. De tali autem conceptione legimus in alio loco scriptum: „a³⁾ timore tui Domine, in utero concepimus, et peperimus.“ Qui ex concipiunt, et statim pariunt, isti nec mulieres existimandi⁴⁾ sunt, sed viri, et perfecti viri. Denique et et prophetam dicentem: „si⁵⁾ peperit terra in una die et nata est gens de⁶⁾ semel.“ Ista ergo est generatio perfectorum, quae statim sub die, ut concepta fuerit, nascitur. Verum ne tibi novum videatur, quod viros perire diximus, jam dudum praemisimus, quomodo membrorum appellationem suscipere debeas, ut recedas a corporeis sensibus, et interioris hominis capias intellectum. Si autem vis, ut adhuc et in hoc de Scripturis tibi satisfaciam, audi Apostolum dicentem: „filioli⁷⁾ mei, qui

¹⁾ II Tim. II, 14. ²⁾ II Tim. II, 23. 24.

³⁾ Jesai. XXVI, 18.

⁴⁾ Edd. Merlini: existimandae.

⁵⁾ Jesai. LXVI, 8.

⁶⁾ Edd. Merlini: de Semel: ista est generatio etc.

⁷⁾ Gal. IV, 19.

in partu, donec formetur Christus in vobis." Per-
 hi ergo sunt et viri fortes, qui statim, ut concipiunt,
 parant, id est, qui conceptum fidei verbum in opera
 possunt. Anima autem, quae concepit, et in ventre
 nutrit, et non parit, ista mulier appellatur, sicut et pro-
 pheta dicit: „dolores¹⁾ partus advenerunt ei, et virtus
 parandi non est in ea." Haec ergo anima, quae nunc
 in similitudine sui mulier appellatur, duobus inter se li-
 gata viris, et in certamine scandala proferentibus, —
 quolibet semper verborum contentio solet —, percu-
 ta scandalizatur, ita ut verbum fidei, quod tenuiter
 tenent, abiciat, et perdat, et haec est lis et contentio
 dominum audientium. Si ergo nondum formatum
 est, quae scandalizata est, abjecerit verbum, qui scan-
 dalizata, damnata dicitur pati. Vis scire, quia est in ali-
 quibus formatum verbum, in aliquibus nondum formatum?
 Testatur nos docet Apostoli sermo, quem supra memo-
 ravimus, cum ait: „donec²⁾ formetur Christus in vobis."
 Christus autem est Verbum Dei. Per quod ostendit, quia
 eo tempore, quo scribebat, nondum erat in illis forma-
 tum Verbum Dei. Si ergo nondum formatum exierit,
 damnata patietur. De damnis doctorum etiam Aposto-
 lus docet, cum dicit: „si³⁾ cuius autem opus arserit,
 damnata patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen
 qui per ignem." Sed et Dominus in evangeliiis dicit:
 „qui⁴⁾ enim prodest homini, si universum mundum lu-
 cetur, animam autem suam perdat, aut damnum faciat?"
 Tale videtur ostendi, quod quaedam peccata ad damnum
 quidem pertineant, non tamen ad interitum: quia qui
 damnatus passus fuerit, ipse tamen salvari dicitur, licet per
 ignem. Unde, credo, et Joannes Apostolus in epistola
 sua dicit⁵⁾ quaedam esse peccata ad mortem, quaedam

¹⁾ Jerem. XXXVII, 3. ²⁾ Gal. IV, 19.

³⁾ I Cor. III, 15. ⁴⁾ Math. XVI, 26.

⁵⁾ I Joann. V, 16.

non esse ad mortem. Quae autem sint species peccatorum ad mortem, quae vero non ad mortem, sed ad mnum, non puto facile a quoquam hominum posse cerni. Scriptum namque est: „delicta ¹⁾ quis intelligit? Verumtamen ex his, quae in evangelio per parabolas feruntur, ex parte aliqua cognoscere possumus, cujus sint, quae damna nominantur, cum ibi iterum videntur ad lucrum deputari quaedam, quae per negotiationem quaesita dicuntur. Verbi gratia, cum referuntur ²⁾ quinque mnas acquisitae esse aliae quinque, vel duae acquisitae aliae duae: aut cum drachma, vel denarius, vel talentum ponitur, et quasi pecunia quaedam quaestu operum nominatur: sed et cum dicitur ³⁾ pater familias ponere rationem cum servis suis, et offertur unus, qui debebat decem millia talenta. Talis ergo est ratio damni est: ut, verbi gratia, qui pro morte sua accepturus erat decem mnas, non accipiat decem, octo, vel sex, aut etiam minus: et hoc damno percutitur is, qui causam scandali infirmiori et muliebri peribuit animae.

4. Dabit autem, inquit, ⁴⁾ secundum quod indixit vel imposuerit vir ejus, et dabit cum honore. Anima discantis vir, magister ejus est; secundum quod indixit ⁵⁾ ergo vir iste, vel Christus, qui omnium magister est, vel qui pro Christo ecclesiae praestit doctor summus, ille, qui ad subversionem audientium verbis candidat, patietur damnum pro anima illa, quae nondum

¹⁾ Psalm. XIX, 12. (XVIII.)

²⁾ Cfr. Matth. XXV, 14. seqq.

³⁾ Cfr. Matth. XVIII, 23. seqq.

⁴⁾ Cfr. Exod. XXI, 22.

⁵⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „Animae discanti, et magister“ etc. R.

⁶⁾ Edd. Merlini: indixerit. Ergo vir iste etc.

antem. Quod potest forte de scandalo
i nondum formati. Potest enim fieri,
si laesit, instruat, reparet, restituat ani-
ludit, et haec jam faciet cum honore,
cum patientia: sicut Apostolus dicit:
dine corripiens²⁾ eos, qui resistunt:
t prius, cum scandalum intulit.

formatus jam fuerit infans, dabit ani-

Formatus infans potest videri sermo
animae, quae gratiam baptismi conse-
evidentius et clarius verbum fidei con-
si nimia contentione doctorum percussa
et inventa fuerit esse de illis, de qui-
olus: „jam⁴⁾ enim quaedam conversae
tanam:“ animam pro anima dabit. Vel
accipiendum est apud Deum judicem,
et corpus perdere in gehennam: quia

meta ad Jerusalem: „dedi⁶⁾ commuta-
ptum, Aethiopiam, et Soënen⁷⁾ pro
test fortassis etiam illud aptari, ut, qui
scandali fuerit, ponat animam suam
quem scandalizaverit, et usque ad mor-
quomodo redeat, quomodo reparetur,
ur ad fidem. Ponat etiam oculum pro
laesit animae, id est, intellectum ejus
oculus ipsius ab eo, qui ecclesiae prae-
ejus ille turbulentus et ferox, qui scan-

, 25.

c. in edd. M.): „corripientes eos, qui
Non“ etc. R.

I, 23. ⁴⁾ I Tim. V, 15.

ini: in die — apud eum judicem etc.

II, 3.

. in edd. M.) male: „Sidonem.“ Omnes
l.

dalum generat, desecetur.¹⁾ Sed et si dentem laedit auditoris, quo suscipiens cibum verbi Dei, vel comminuere vel molaribus terere solitus erat, ut subtilem ex his ad ventrem animae transmitteret sensum: si hunc dentem ille vexavit, et evellit, ut contentione ipsius non possit anima subtiliter et spiritualiter suscipere verbum Dei, auferatur dens ejus, qui non bene Scripturarum comminuit et attrivit cibos. Fortassis enim propter hoc et alibi dicitur a Domino: „dentes²⁾ peccatorum contrivisti.“ Et alibi nihilominus scribitur: „qui³⁾ manducat uvam acerbam, obstupescunt dentes ejus.“ Et alibi: „molas⁴⁾ leonum confringet⁵⁾ Dominus.“ Sic ergo per membra dicitur laedi anima et percuti, manum quoque pro manu et pedem pro pede deposcitur.⁶⁾ Manus est animae virtus, qua tenere aliquid, et constringere potest, velut si dicamus actus ejus, et fortitudo: et pes, quo incedit ad bona, vel mala. Quia ergo si scandalum patiatur anima non solum in fide, sed et in actibus dejicitur, qui per manum significantur: et pedes auferentur illius, qui offendiculum praebuit, et⁷⁾ manus, quibus non bene operatur et pedes, quibus non bene incedit. Recipiet etiam combusturam pro combustura, qua combussit, et gehennam tradidit animam. Per quae singula ostenditur, ut iste percussor omnibus detruncatis membris, a corpore excidatur ecclesiae: ut ceteri, inquit,⁸⁾ videntes timorem habeant et non faciant similiter. Idcirco et Apostolus, cum doctorem describit ecclesiae, inter cetera praecipit⁹⁾ eum non esse percussorem, ne percutiens praegnantem mulierem

¹⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „deseretur.“ R.

²⁾ Psalm. III, 7. ³⁾ Jerem. XXXI, 30.

⁴⁾ Psalm. LVIII, 6. (LVII.)

⁵⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „confregit.“ R.

⁶⁾ Edd. M. et R.: „deposcitur.“

⁷⁾ Deest „et“ in edd. M. ⁸⁾ Deut. XIX, 20.

⁹⁾ Cfr. I Tim. III, 3.

animas¹⁾ insipientes, ponat animam pro anima, oculo pro oculo, dentem pro dente. Tales sunt et illae, quas etiam Dominus in evangelio deflet, cum dicit²⁾ praegnantibus, et nutriendis in illis diebus in quibus scandalizabuntur, si³⁾ „fieri potest, etiam nunc. Sciendum tamen est, quod non est perfectorum scandalizari, sed aut mulierum, aut parvulorum; sicut et Dominus in evangelio dicit: „si⁴⁾ quis scandalizaverit me de pusillis istis minimis.“ Pusillus ergo est, et minimus, qui scandalizari potest: „spiritualis⁵⁾ autem dijudicabit omnia⁶⁾“ probat, et quod bonum est, contra, et ab omni se specie mala abstinere. Haec, prout hucusque⁷⁾ occurrere potuerunt, in praesenti capitulo diximus. Poscimus vero a Domino, ut, quae perfecta fiunt, nobis revelare dignetur per⁸⁾ Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA XI.

ad populi in Raphidin, et de bello Amalechitarum, et de praesentia Jethro.

I Quoniam omnis, qui vult⁹⁾ pie vivere in Christi persecutionem patitur, et ab hostibus impugnatur, iter vitae hujus semper debet esse armatus, et stare

¹⁾ Edd. Merlini: animos. ²⁾ Matth. XXIV, 19.

³⁾ Cfr. Matth. XXIV, 24. ⁴⁾ Matth. XVIII, 6.

⁵⁾ I Cor. II, 15.

⁶⁾ Edd. Merlini: et omnia etc.

⁷⁾ Deest „nobis“ in ed. Ruai.

⁸⁾ Edd. Merlini: per Christum Jesum.

⁹⁾ Cfr. II Tim. III, 12.

semper in castris. Ideo et de populo Dei referta secta ¹⁾ est, inquit, omnis synagoga filiorum Israel sorte Sin, secundum castra sua, per verbum I. Est ergo una quidam synagoga Domini, sed haec tuor castra dividitur. Quatuor namque castra describitur circa tabernaculum Domini posita, sicut rel Numeris. ²⁾ Et tu ergo si semper vigiles, et sermatus sis, et scias te in castris Domini militare, illud mandatum, quia „nemo ³⁾ militans Deo, in negotiis saecularibus, ut ei placeat, cui se probavi si ita milites, ut a rebus saecularibus liber sis, castris Domini agas semper excubias, et de te d quia per verbum Domini ex eas de deserto Sin, in Raphidim. „Sin“ enim tentatio interpretatur; „din“ vero sanitas iudicii. Qui bene exit ⁴⁾ d tione, et quem tentatio probabilem reddit, iste sanitatem iudicii. In die enim iudicii sanus erit, tas cum eo erit, qui in tentatione non fuerit vul aicut et in Apocalypsi scriptum est: „qui ⁵⁾ aute rit, dabo ei de ligno vitae, quod est in paramei.“ Venit ergo ad sanitatem iudicii, qui bene sermones suos in iudicio.

2. Sed quid est, quod sequitur? „Sitiit ⁷⁾ ibi populus aquam, et murmurabant adversum Mosem deatur fortasse ex superfluo dictum, quod dixi aquam sitiit populus. Suffecerat enim dicere, tit; quid opus fuit addere, aquam sitiit? Non es flua adiectio. Sunt enim diversae sites, et unus habet propriam sitim. Qui beati sunt, secundum ⁸⁾ Domini, esuriunt, et iustitiam sitiunt: et

¹⁾ Exod. XVII, 1. ²⁾ Cfr. Num. cap. II.

³⁾ Cfr. II Tim. II, 4. ⁴⁾ Edd. Merlini: d

⁵⁾ Edd. Merlini: exiit. ⁶⁾ Apoc. II, 7.

⁷⁾ Exod. XVII, 3. ⁸⁾ Cfr. Math. V, 6.

nos dicunt: „sitivk¹⁾) anima mea ad te, Deus.“
 ro, peccatores sunt, patiuntur non sitim²⁾) aquae,
 famem panis, sed sitim audiendi verbum Dei. Id-
 igitur et hic addit, quia populus sitiit aquam, qui
 Deum sitire, qui debuit sitire justitiam. Verum
 Deus vero eruditor est infantium, et magister insi-
 lis, corrigit culpas, et emendat errores, et dicit ad
 Moysen, et sumat virgam, et percutiens petram, educat iis
 aquam. Vult enim eos jam de petra bibere, vult eos
 ad interiora venire mysteria. Murmurave-
 runt adversus Moysen, et propterea jubet Dominus,
 ostendat iis petram, ex qua bibant. Si quis est, qui
 Moysen murmurat adversus eum, et displicet ei lex,
 secundum litteram scripta est, quod in multis non
 servare consequentiam, ostendit ei Moyses petram,
 et Christus, et adducit eum ad ipsam, ut inde bi-
 beret, et sciat sitim suam. Sed haec petra, nisi fuerit
 Christus, aquas non dabit: percussa vero fontes producit.
 Christus enim Christus, et in crucem actus, novi testa-
 menti fontes produxit: et propterea dictum est de eo,
 „percutiasti³⁾) pastorem, et dispergentur oves.“ Ne-
 cessarium erat illum percuti. Nisi enim ille fuisset per-
 cutus, et exisset de latere ejus aqua, et sanguis, omnes
 sitim verbi Dei pateremur. Hoc ergo est, quod et
 Iohannes interpretatus est, quia „omnes⁴⁾) eundem man-
 dent cibum spiritualem, et omnes eundem spiritua-
 lem potum. Bibebant autem de spirituali se-
 cundum petram; petra vero erat Christus.“ Observa tamen,
 dixit hoc in loco Deus ad Moysen: „antecede⁵⁾)
 populum, et duc tecum majores natu, id est, presbyteros
 et levites.“ Non solus Moyses ducit populum ad aquas pe-

1) Psalm. LXII, 2. 2) Cfr. Amos. VIII, 11.

3) Cfr. Zachar. XIII, 7.

4) Cfr. I Cor. X, 3. 4. 5) Exod. XVII, 5.

trae, sed et seniores populi cum ipso. Non enim lex annuntiat Christum, sed et prophetae, et patres et omnes majores nati.

3. Post haec bellum describitur gestum cum chitis, pugnasse refertur populus et ¹⁾ viciisse. At manducaret panem de coelo, et biberet aquam d non refertur populus pugnasse, sed dicitur ad eum minus ²⁾ pugnabit pro vobis, et vos tacebitis.“ Id tempus, quando Dominus pugnat pro nobis, nec tit nos tentari supra id, quod possumus, nec impribus sinit ad fortis venire congressum. Denique omne illud tentationis suae famosissimum certam perfectus implevit. Et tu ergo cum coeperis manna, panem coelestem verbi Dei, et bibere aqua petra, cumque ad interiora doctrinae spiritualis asperato pugnam, et praepara te ad bellum. Bellum imminente, videamus quid praecipiat Moses: „dixit, ad Jesum: elige tibi ipsi viros, et exi, et cum Amalech crastino.“ Usque ad hunc locum nominis Jesu nusquam facta est mentio. Hic vocabuli hujus splendor effulsit. Hic primum Moses Jesum, et dixit ei: „elige ⁴⁾ tibi ipsi viros ses vocat Jesum, lex vocat Christum, ut eligat viros potentes de populo. Non poterat Moses sed Jesus solus est, qui possit potentes viros eligi dixit: „non ⁵⁾ vos me elegistis, sed ego vos elegi enim est ⁶⁾ electorum dux, ipse potentium princeps qui configit cum Amalech. Ipse est enim, qui domum fortis, et alligat fortem, et vasa ejus dirigit.

4. Sed interim videamus, quid nunc histor

¹⁾ Edd. Merlini: et eviciisse.

²⁾ Exod. XIV, 14. ³⁾ Exod. XVII, 9.

⁴⁾ Exod. XVII, 9. ⁵⁾ Ev. Joann. XV, 16

⁶⁾ Desideratur „est“ in ed. Rusei.

collis: „et³⁾ factum est, inquit, cum elevaret
manus, superior fiebat Israel.“ Moses quidem ele-
vit, non extendit: Jesus autem, qui universum
rae exaltatus in cruce complexurus erat brachiis
: „extendi³⁾ manus meas ad populum non cre-
t contradicentem mihi.“ Moses ergo elevat ma-
et cum elevaret manus, vincebatur Amalech.
manus, hoc est, opera et actus elevare ad Deum,
abere actus deorsum dejectos, et humi jacentes,
placitos, et ad coelum erectos. Elevat ergo ma-
thesaurizat in coelum: ubi enim thesaurus ejus,
us ejus, ibi et manus ejus. Elevat manus et
licit: „elevatio⁴⁾ mannum mearum sacrificium
me.“ Si ergo eleventur actus nostri, et non sint
vincitur Amalech. Sed et Apostolus praecipit⁵⁾
actas manus sine ira et disceptatione, et ad quos-
bat: „demissas⁶⁾ manus, et disoluta genua eri-
ectos gressus facite pedibus vestris.“ Si ergo ser-
lus legem, elevat Moses manus, et adversarius
Si non servat legem, invalescit Amalech. Quia
nobis pugna est adversus principes, et potestates,

crevisse in multitudinem, sed et scidisse et corrumpisse populum Dei, quia descendens in Aegyptum accepit Susachim²⁾ rege uxorem, Thecimenae uxoris ejus sororem. Sed interim venit Jethro ad Moysen, adducens cum filiam suam, uxorem Moysi, et filios ejus. „Et venit, inquit, Aaron et omnes presbyteri de Israel manducare panem cum socero Moysi in conspectu Dei.“ Non omnes panem manducant in conspectu Dei, sed qui presbyteri sunt, qui seniores, qui perfecti sunt, et meriti probati, ipsi manducant panem in conspectu Dei, qui et servant illud, quod Apostolus dicit: „sive³⁾ manduca sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.“ Omnia ergo, quae faciunt sancti, in conspectu Dei faciunt. Peccator autem a conspectu Dei fugit. Denique scriptum est, quia Adam postquam peccavit, fugit a conspectu Dei, et interrogatus respondit: „audivi vocem tuam, et abscondi me, quia eram nudus.“ Sed Cain, postquam pro fratricidio⁷⁾ condemnatus a Deo est, exiit,⁸⁾ inquit, a „facie Dei, et habitavit in terra Nain.“ Exiit ergo a facie Dei, qui indignus est conspectu Dei. Sancti autem manducant et bibunt in conspectu Dei, omnia, quae agunt, in conspectu ejus agunt. Ego amplius adhuc locum praesentem discutiens, video, quia plenior scientiam Dei accipiunt, et plenius divinis instituti sunt disciplinis, isti etiam si malum faciunt, cor Deo faciunt, et in conspectu ejus faciunt, sicut ille, qui dixit: „tibi⁹⁾ soli peccavi, et malum coram te feci

¹⁾ Edd. Merlini: corrupuisse.

²⁾ Cfr. I Regg. XI, 19. (III Regg.)

³⁾ Exod. XVIII, 12. ⁴⁾ Edd. Merlini: meriti.

⁵⁾ I Cor. X, 31. ⁶⁾ Genes. III, 10.

⁷⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „parricidio.“ Sed M. „fratricidio.“ R.

⁸⁾ Genes. IV, 16. — Edd. Merlini: in terra Nain

⁹⁾ Deest „qui“ in ed. Ruaci. ¹⁰⁾ Psalm. LI, 4.

Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? Illud profecto, quod continuo poenitet, et dicit: „peccavi.“¹⁾ Qui autem discedit a conspectu Dei, nescit converti, et peccatum poenitendo purgare. Hoc ergo inter est, malum coram Deo facere, et a Dei conspectu discedere peccantem.

¶ Sed, ut video, Jethro non frustra venit ad Moysen, ne frustra manducavit panem cum senioribus populi in conspectu Domini. Dat enim consilium Mosi probabile et utile, ut eligat viros, et constituat principes populi, viros Deum colentes, potentes, et odientes superbiam. Tales enim oportet esse principes populi, qui non solum superbi non sint, sed et qui oderint superbiam: id²⁾ est, ut non solum ipsi absque vitio sint, sed et in aliis oderint vitia. Non homines dico odisse, sed vitia: „et“³⁾ ordinabis, inquit, eos tribunos, et centuriones, et quinquagenarios et decanos, et judicabunt populum omni hora. Verbum autem, quod gravius fuerit, referent ad te.“ Audiant principes populi et presbyteri plebis, quia debent omni hora populum judicare, semper et sine intermissione sedere in iudicio, dirimere lites, reconciliare dissidentes,⁴⁾ in gratiam revocare discordes. Discat unusquisque ex scripturis sanctis officium suum. Moyses, inquit, ut sit in his, quae ad Deum sunt, et verbum Dei eduxerat populo: ceteri autem principes, quos appellant tribunos, — tribuni enim ex eo dicuntur, quod tribui praesint —, ceteri ergo tribuni, vel centuriones, vel quinquagenarii, praesint minoribus judiciis, quae ad singulos quosque pertinent dirimentes. Puto autem hanc ipsam

¹⁾ II Sam. XII, 13. (II Regg.)

²⁾ Edd. Merlini: id est non solum — sint, sed et ut in aliis etc.

³⁾ Exod. XVIII, 21. 22.

⁴⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „dissidentes in gratia, recordare discordes.“ At Mss, ut in nostro textu. R.

figuram non solum in praesenti saeculo ecclesiae datam, verum etiam in futuro servandam. Audi denique, quid Dominus dicat in evangelio: „cum ¹⁾ sederit, inquit, filius hominis super thronum gloriae suae, sedebitis et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.“ Vides ergo, quia non solum Dominus judicet, cui omne iudicium pater dedit, sed et constituit sibi et alios principes, qui iudicent populum de minoribus causis, verbum autem, quod gravius fuerit, referant ad ipsum. Idcirco dicebat ²⁾ et Dominus de quodam quidem, quia „reus erit consilio,“ de alio autem: „reus erit iudicio,“ et de alio: „reus erit gehennae ignis.“ Sed et de omni verbo otioso dicimur praestaturi rationem, et non dixit, quia Deo praestabimus rationem, sicut de perjurio dicit: „reddes ³⁾ autem Domino iuramenta tua.“ Verum et „regina ⁴⁾ Austri surget in iudicio cum viris generationis hujus, et condemnabit eos.“ Ecce et aliud iudicii genus. „Qui ⁵⁾ habet aures audiendi, audiat!“ Haec enim omnia typus et umbra sunt coelestium, et imago futurorum. Verum sicut ⁶⁾ scriptum legimus, quia „non ⁷⁾ satiatur oculus videndo, nec auris audiendo,“ nec nos satiari possumus intuendo et considerando, quae scripta sunt, quot ex partibus nos aedificent, quantis nos instruant modis. Etenim cum perspicio, quod Moses propheta Deo plenus, cui Deus facie ad faciem loquebatur, consilium accepit a Jethro sacerdote Madian, admiratione nimia stuporem

¹⁾ Matth. XIX, 28. ²⁾ Matth. V, 22.

³⁾ Cfr. Matth. V, 34. ⁴⁾ Cfr. Matth. XII, 42.

⁵⁾ Matth. XIII, 43.

⁶⁾ Alias: „sicut scriptum est, quia“ etc. Sed Mss. ut in nostro textu. R. — Edd. Merlini: „sicut scriptum est, legimus, quia“ etc.

⁷⁾ Alias (v. c. in edd. M.): non satiatur oculus visu, nec auris auditu.“ Sed Mss. ut in nostro textu. R. — Cfr. Ecclesiast. I, 8.

naliter non possunt. Potest et lex leprae spiritualiter servari, quae secundum litteram non potest. Sic ergo quomodo nos intelligimus, quomodo nos sentimus, et consilium damus, omnia facit lex: secundum litteram autem non omnia, sed admodum pauca.

7. Post haec autem cum profectus esset Jethro, et venisset Moses ex Raphidim in desertum Sina, ibique in columna nubis descendisset Dominus ad Mosén, ut videns populus crederet ei, et verba ejus audiret, ait Dominus ad Mosén: „descende,¹⁾ protestare populo, et purifica illos hodie, et cras, et lavent vestimenta sua, et sint parati in diem tertium.“ Si quis est, qui ad audiendum verbum Dei conveniat, audiat quid²⁾ praecepit Dominus: sanctificatus venire debet ad audiendum verbum, lavare debet vestimenta sua. Si enim sordida huc detuleris vestimenta, audies et tu: „amice,³⁾ quomodo huc introisti, non habens vestem nuptialem?“ Nemo ergo potest audire verbum Dei, nisi prius fuerit sanctificatus: id est, nisi fuerit sanctus corpore et spiritu, nisi vestimenta sua laverit. Ingressurus est enim paulo post ad coenam nuptialem, manducaturus est de carnibus agni, potaturus est poculum salutaris. Nemo intret ad hanc coenam sordidis vestimentis. Hoc enim et alibi sapientia praecepit, dicens: „in⁴⁾ omni tempore sint vestimenta tua munda.“ Lota sunt enim semel vestimenta tua, cum venisti ad gratiam baptismi, purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamento carnis et spiritus. Quae ergo Deus mundavit, tu immunda ne feceris. Audi igitur nunc et sanctificationis genus: „ne⁵⁾ accesseritis, inquit, ad mulierem hodie, et crastina, ut die tertia audiat verbum Dei.“ Hoc est, quod et Apostolus dicit: „bo-

¹⁾ Exod. XIX, 10. 11. ²⁾ Edd. Merlini: quod.

³⁾ Matth. XXII, 12. ⁴⁾ Ecclesiast. IX, 8.

⁵⁾ Cfr. Exod. XIX, 15. coll. LXX. virorum versione.

guntur, statim discedunt. Nulla ex his, quae dicta et inquisitio ad invicem, nulla collatio, nusquam memoriam mandati illius, quo te divina lex commonet: „interrogas patres tuos, et dicent tibi, presbyteros tuos, et annuntiant tibi.“ Alii ne hoc ipsum quidem patienter exstant, usque quo lectiones in ecclesia recitentur. vero nec si recitantur, sciunt, sed in remotioribus domus locis, saecularibus fabulis occupantur, quibus ego ausus sum dicere, quia, cum legitur Mojam non velamen super cor eorum, sed paries quidam murus est positus. Si enim ille, qui adest, qui audit intentus est, et quae audit retractat, et discutit, et quae assequi non potest, percontatur, et discit, vix potest libertatem scientiae pervenire: ille, qui abscondit a suis, ne audiat, et terga in faciem legentis obvertit, quomodo dicendus est velamen habere superpositum eo ad quem ne ipsum quidem velamen literae, quo se velatur, qui est sonus vocis, accessit? Evidens igitur figura est, quomodo gloriosa efficitur facies Moysi: habent et gloriam ea, quae loquitur: sed haec tegitur, et occultatur, et est omnis gloria eius intrinsecus.

3. Illud quoque intueri quale sit, quod in lege vult quidem Moysi glorificatus refertur, licet velamine occultatur: manus autem eius intra sinum missa, leprosa etiam memoratur sicut nix. In quo mihi videtur sancti totius legis plenissime designari. In vultu enim eius sanctae legis, in manu opera designantur. Quia ergo ex operibus legis nullus erat iustificandus, nec aliquem ad peccatum adducere poterat lex, idcirco manus Moysi leprosa fit, et in sinum reconditur, tanquam nihil perfecti operis habitura: facies vero eius glorificata est, sed velamine tegitur: quia sermo eius habet scientiae gloriam, sed occultam. Unde et propheta dicit: „nisi²⁾ audieritis, occu-

¹⁾ Deut. XXXII, 7. coll. LXX. virorum versione

²⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „nisi audieritis occu-

catus descendit de monte, sed totus glorificatus adscendit in montem. Gavius est sine dubio Moses, quod cum, de quo dixerat: „prophetam ¹⁾ vobis suscitabit Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me ipsum audietis per omnia:“ nunc adesse cernebat, et fidem facere sermonibus suis. Et ne cunctaretur in aliquo, audit paternam vocem dicentem: „hic ²⁾ est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.“ Moses dudum dixit: „illum audietis:“ nunc pater dicit: „hic ³⁾ est filius meus: ipsum audite:“ et praesentem, de quo dicit, ostendit. Gaudere etiam mihi pro hoc videtur Moses, quia et ipse quodammodo nunc deponit velamen conversus ad Dominum, cum evidenter, quae praedixit, implentur: vel cum tempus advenit, ut per Spiritum sanctum, quae obtexerat, revelentur.

4. Retractandus tamen est sancti Apostoli sensus, et considerandum, quid ei visum sit, cum dixisset: „si ⁴⁾ autem conversus quis fuerit ad Dominum, auferetur velamen:“ ut adderet: „Dominus ⁵⁾ autem spiritus est:“ per quod quasi interpretari videtur, quid est Dominus. Quis enim nescit, quod Dominus spiritus est? Sed numquid in hoc loco de Domini vel natura, vel substantia tractabatur, ut diceret, quia Dominus spiritus est? Videamus ergo, ne non solum, cum Moses legitur, sed et cum Paulus legitur, velamen sit positum super cor nostrum. Et manifeste, si negligenter audimus, si nihil studii ad eruditionem et intelligentiam conferimus, non solum legis et prophetarum scriptura, sed et Apostolorum et Evangeliorum grandi nobis velamine tegitur. Ego autem vereor, ne per nimiam negligentiam et stoliditatem cordis, non solum velata sint nobis divina volumina, sed et si-

¹⁾ Deut. XVIII, 15. 16. coll. LXX. virorum versione.

²⁾ Matth, XVII, 5. ³⁾ Cfr. Matth. XVII, 5.

⁴⁾ II Cor. III, 16. ⁵⁾ II Cor. III, 17.

meta: ut si detur in manus hominis nescientis literas librarius legendus, dicat, quia nescio literas: si detur in manus hominis scientis literas, dicat, quia signatus est. Unde tenditur, non solum studium nobis adhibendum esse ad accendendas literas sacras, verum et supplicandum Domino, diebus ac noctibus obsecrandum, ut veniat agnus ex tribu Juda, et ipse accipiens librum signatum dignetur perscrutare. Ipse est enim, qui Scripturas adaperiens, accendit corda discipulorum, ita ut dicant: „novum¹⁾ cor novum erat ardens intra nos, cum aperiret nobis Scripturas.“ Ipse ergo etiam nunc nobis aperire dignetur, quid sit, quod Apostolo suo inspiravit, ut diceret: „Dominus²⁾ autem spiritus est; ubi autem spiritus Domini, ibi libertas.“ Ego quidem, quantum pro parvitate intelligentie meae sentire possum, puto, quod Verbum Dei pro eo, quod auditoribus interest, — ut saepe jam diximus —, nunc via, nunc veritas, nunc vita, nunc resurrectio nominatur, nunc etiam caro, nunc vero spiritus dicitur. Quamvis enim vere ex virgine substantiam carnis accepit, in qua et crucem pertulit, et resurrectionem initiavit: amen est ubi Apostolus dicit: „etsi³⁾ cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.“ Quia ergo et nunc sermo ejus ad subtiliorem et spirituialem intelligentiam provocat auditores, et vult eos nihil carnale in lege sentire,⁴⁾ dicitur: Qui vult auferri velamen de corde suo, convertatur ad Dominum: non quasi de carnem Dominum, est enim et hoc, quia „Verbum⁵⁾ caro factum est:“ sed quasi ad spiritum Dominum. Si enim quasi ad spiritum Dominum convertatur, de carnalibus ad spiritualia veniet, et ad libertatem de servitute

¹⁾ Luc. XXIV, 32. ²⁾ II Cor. III, 17.

³⁾ II Cor. V, 16.

⁴⁾ Edd. Merlini: sentire, dicit ut qui vult etc.

⁵⁾ Ev. Joann. I, 14.

transibit: „ubi ¹⁾ enim spiritus Domini, ibi et libertas.“ Et ut adhuc evidentius fiat quod dicitur, utamur et aliis Apostoli sensibus. Ad quosdam dicit, quos senserat incapaces, quia „nihil ²⁾ me judicavi aliud scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum.“ Istis talibus non dicebat, quia Dominus spiritus est, nec dicebat iis, quia Christus Dei sapientia est. Non enim poterant ³⁾ agnoscere Christum secundum hoc, quod sapientia Dei est, sed secundum hoc, quod crucifixus est. Illi autem, quibus dicebat: „sapientiam ⁴⁾ loquimur inter perfectos, sapientiam autem non hujus saeculi, neque principum hujus mundi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam.“ non indigebant, ut Verbum Dei secundum hoc susciperent, quod caro factum est, sed secundum hoc, quod sapientia in mysterio abscondita est. Sic ergo et in hoc loco iis, qui de carnali ad spiritualem intelligentiam provocantur, dicitur: „Dominus ⁵⁾ autem spiritus est: ubi autem spiritus Domini, ibi et libertas.“ Ut autem ostenderet, quia ipse jam pervenit ad scientiae libertatem, et exutus est de velaminis servitute, addit his, et dicit: „nos ⁶⁾ autem omnes revelata facie gloriam Domini speculantes.“ Si ergo et nos Dominum deprecemur, ut velamen de corde nostro dignetur auferre, capere possumus intelligentiam spiritualem, si tamen convertamur ad Dominum, et libertatem scientiae requiramus. Sed quomodo invenire possumus libertatem, qui servimus saeculo? qui servimus pecuniae? qui servimus desideriis carnis? Ego me ipsum corripio, me ipsum judico, ego meas culpas arguo, viderint qui audiant, quid de semet ipsis sentiant. Ego interim dico, quod, donec alicui horum deservio, non sum conversus

¹⁾ II Cor. III, 17. ²⁾ I Cor. II, 2.

³⁾ Cfr. I Cor. I, 21. seqq. ⁴⁾ I Cor. II, 6. 7.

⁵⁾ II Cor. III, 17. ⁶⁾ II Cor. III, 18.

minum, nec ullam consecutus sum libertatem, dolia me negotia, et sollicitudines stringunt. Illius,¹⁾ constringor, negotii et sollicitudinis servus sum. nim scriptam²⁾ esse, quia unusquisque, a quo vincit et servus addicitur, etiam si me amor pecuniam superat,³⁾ etiam si possessionum et divitiarum non stringit, laudis tamen cupidus sum, et gloriam humanam, si de hominum vultibus et sermonibus, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, displiceam, si illi placeam. Donec requiro ista, horum sum. Sed volebam ex hoc saltem satis si possim liber fieri, si⁴⁾ possim iugo foedae humilitatis absolvi, et pervenire ad libertatem secundum illi commonitionem, dicentis: „in⁵⁾ libertatem vocamini, nolite fieri servi hominum.“ Sed quis mihi daret manumissionem? Quis me ab hac servitute liberabit, nisi ille, qui dixit: „si⁶⁾ vos filii liberi, vere liberi eritis?“ Etenim scio, quia servus non libertate donari, nisi fideliter serviens, nisi Domilicens. Et ideo etiam nos fideliter serviamus, et corde, et ex toto animo, et ex tota virtute nostras Dominum Deum nostrum, ut mereamur liberari a Christo Jesu filio eius Domino nostro: cui ius et imperium in saecula saeculorum. Amen!

Edd. Merlini: Illius, cujus constringor negotii etc.
Cfr. II Petr. II, 19.

Alias (v. c. in edd. M.): „superet.“ Sed Mas.: „t.“ R.

Alias (v. c. in edd. M.) omittitur „foedae,“ et le-
si possim de iugo huius servitutis absolvi.“ Sed
tionem nostri textus exhibent. R.

Cfr. Galat. V, 13. coll. I Cor. VII, 23.

Ev. Joann. VIII, 36.

HOMILIA XIII.

De his, quae offeruntur ad tabernaculum.

1. Jam quidem et prius de tabernaculo pro vir dixeramus; verum quoniam saepe in Exodi libro regetur ipsa descriptio: — dicitur enim et cum Dominus praecepit Mosi, qualiter fieri debeat, et iterum cum Dominus praecepit populo, ut offerat construendo operi materiae, sicut haec lectio continet, quae nobis modo recitata est: sed et postmodum enumerantur singula, cum per sephel, et ceteros sapientes viros fabricantur: et iterum cum ad conspectum Moysi deferuntur: et rursum, per ¹⁾ praeceptum Domini dedicantur. Fit praeterea in aliis, vel libris, vel locis, horum commemoratio, et frequenter repetitur, utpote quod necessario commonetur. Nunc ergo recitatus est nobis ille sermo, ubi dicit: „dixit Moyses ad omnem synagogam filiorum Israel dicens: hoc est verbum, quod praecepit Dominus dicens: suscite vobis ipsis redemptionem Domino. Omnis qui copit corde, offerat initia Domino: aurum, argentum, saphyrum, hyacinthum, purpuram, coccum duplicatur byssum tortam, pilos caprarum, et pelles arietum recatas, et pelles hyacinthinas, ligna imputribilia, et lapides sardios, et lapides ad sculpturam in humerali et pedibus et omnis sapiens corde in vobis veniat, et operetur opera quae praecepit Dominus.“ Cum considero me ipsum primum, et discussio piget ad haec aperienda manum tere. Vereor enim, ne forte, etiamsi Dominus revocaretur alicui, sicut forte dignatur, — de me enim sum ausus dicere —, vereor, inquam, et valde du-

¹⁾ Mas.: „per praeceptum.“ Libri editi (v. c. M.): „praecepto.“ R.

²⁾ Exod. XXXV, 4 — 10.

1^a) inveniatur auditores: et cum ita sit, ne forte ab eo, qui explanare conabitur, requiratur, 2^a) dominicae margaritae, ubi vel quomodo, vel ante quos mittantur. Verum quoniam magnopere expectatis, ut aliqua ex his, quae lecta sunt, disserantur, et praecepit mihi Dominus meus, dicens: „oportebat 3^a) te dare pecuniam meam ad mentem, et ego veniens cum usuris utique exegissem eam:“ ipse rogo, ut verbum meum suam pecuniam facere dipser, uti non meam pecuniam, non meum aurum volui, sed ipsius foenerem, ipsius vobis verbo, et ipsius me loquar, et ad auditus vestri haec deferam mensam. Vos jam videritis suscipientes dominicam pecuniam, quomodo usuras ejus venienti Domino praeparatis. Usurae sunt verbi Dei, habere in usu vitae et actuum ea, quae praecepit sermo Dei. Si ergo audientes verbum vivimus eo, et agitis secundum ea, quae auditis, et secundum haec vivitis, usuras Domino praeparatis: et potest fieri, ut unusquisque vestrum de quinque talentis faciat decem, et audiat a Domino: „euge, 4^a) serve bone, et fideles, tuis potestatem habens super decem civitates.“ Tantum illud videte, ne quis vestrum acceptam pecuniam, ut in sudario colliget, aut defodiat 5^a) in terram, quia huiusmodi hominis in adventu Domini quis sit exitus, haec postis. Tentabimus igitur pauca de multis, imo pauciora de paucis, quippe quibus et noster sermo liberatus sit, 6^a) et vester auditus.

2. Primo igitur omnium videamus, quid est, quod di-

1^a) Sic Mss. Libri autem editi (c. c. edd. M.) habent: „si inveniam auditores“ etc. R.

2^a) Edd. Merlini: requirantur dominicae margaritae, ubi etc.

3^a) Matth. XXV, 27.

4^a) Luc. XIX, 17.

5^a) Edd. Merlini: diffodiat.

6^a) Deest „sit“ in ed. Ruaci.

cit Moses ad filios Israel: „sumite ¹⁾ a vobis ipsis redemptionem Domino: omnis qui conceperit corde, offerat tiam Domino.“ Non vult Moses, ut aliquid offeras id quod extra te est: „a vobis ipsis, inquit, sumite, et in offerte Domino, prout unusquisque concepit corde.“ Idcirco jubetur et argentum deferri, aes et ceterae materiae quomodo hoc possum ego de me ipso offerre? Ne quid intra me aurum nascitur, aut argentum, et ceterae quae jubentur? Nonne hoc unusquisque de promptuario et de scriniis suis profert? Quid est ergo, quod dicitur a Moses: offerte ²⁾ a vobis ipsis, et unusquisque sicut concepit corde? Illud quidem aurum et argentum, ceteraeque materiae, unde tabernaculum constructum est, constat de scriniis et promptuariis uniuscujusque prolati. Spiritus autem lex aurum requirit ad tabernaculum quod intra nos est, et ³⁾ argentum, quod intra nos est et omnes reliquas materias illas deposcit, quas et in nos habere possumus, et proferre de nobis. Dicit et Scriptura, quia „prope ⁴⁾ est verbum in ore tuo, et in corde tuo: quia, si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, et credideris in corde tuo, quod Deus illum citavit a mortuis, salvus eris.“ Si ergo credideris in corde tuo, cor tuum, et sensus tuus aurum est. Obtulisti igitur aurum ad tabernaculum, id est, fidem cordis. Si vero confessus fueris, sermonem obtulisti, sermo confessionis argentum. Idcirco ergo dicit Moses, quod est lex spiritualis: „sumite ⁵⁾ a vobis ipsis.“ Haec ipso sumis, haec intra te sunt, haec, etiamsi nudus habere potes. Sed et quod addidit: „unusquisque ⁶⁾ sicut

¹⁾ Exod. XXXV, 5. ²⁾ Edd. Merlini: afferte

³⁾ Deest „et“ in ed. R. ⁴⁾ Rom. X, 8. 9.

⁵⁾ Desunt verba: „et in corde tuo,“ in ed. Ruac

⁶⁾ Edd. Merlini: quia est etc.

⁷⁾ Exod. XXXV, 5. ⁸⁾ Exod. XXXV, 5.

concepit corde: huc respicit. Non enim poteris aliquid de sensu tuo offerre Deo, vel de verbo tuo, nisi prius, quae scripta sunt, corde conceperis: nisi intentus fueris, et diligenter audieris, non potest aurum tuum probatum esse, nec argentum: requiritur enim ut probatum sit. huius Scripturam dicentem: „eloquia¹⁾ Domini, eloquia tua, argentum igne probatum, purgatum septuplum.“ Itaque quae scripta sunt, corde conceperis, erit aurum tuum, id est, sensus tuus probus, et argentum tuum, qui sensus tuus, probatum. Quid etiam de aere dicemus? quod est et aere ad tabernaculi constructionem. Videtur quidem aes pro fortitudine suscipi, et loco poni posse firmitatis et constantiae: sed ne quis dicat, hoc divinare magis est, quam explanare, ubi quod dicitur, non de Scripturarum auctoritate munitur, puto ergo aes accipi posse pro voce. Aliud enim est sermo, aliud vox. Sermo dicitur loquela rationi subnixa. Vox vero est, verbi causa, si hinc, si graece dicatur, si elevatius, si pressius. Sed hoc necessario ut de Scripturis probemus, exigitur. Audi quid dicat Apostolus: „si²⁾ linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum ut amentum sonans, aut cymbalum tinniens.“ Ita ergo loqui linguis, et interpretari ex alia in aliam linguam, acris oblatio est. Necessae enim omnia habere tabernaculum Dei, et nihil deesse in domo Domini. Est igitur, ut diximus, aeris oblatio vox. Vox autem est, quae alterius sensum in alteram linguam vertit. Sermo vero est, qui sensum proprium profert.³⁾ Omnia ergo offerantur Deo, et sensus, et sermo, et vox.

3. Quid de ceteris dicemus? Multa sunt enim, et singula discutere opus est ingens. Verum quid proderit,

¹⁾ Psalm. XII, 6. (XI.) ²⁾ I Cor. XIII, 1.

³⁾ Mas.: „profert.“ Alias (v. c. in edd. M.): „refert.“ B.

vinus describit. Utinam mihi esset possibile unum ex principibus, et offerre gemmas ad ornamentum fidei humeralis, et logii. Sed quia haec supra me certe vel pilos caprarum habere merear in tabernaculo Dei, tantum ne in omnibus jejunus et infecundus nariar. „Unusquisque¹⁾ ergo sicut concepit corde.“ videte si concipitis, videte si tenetis, ne forte effluant, dicuntur, et pereant. Volo vos admonere religionis strae exemplis: nostis, qui divinis mysteriis interesse suetis, quomodo, cum suscipitis corpus Domini, omni cautela et veneratione servatis, ne ex eo per quid decedat, ne consecrati muneris aliquid dilal. Reos enim vos creditis, et recte creditis, si quid in negligentiam decedat. Quod si circa corpus ejus conservandum tanta utimini cautela, et merito utimini: modo putatis minoris esse piaculi, verbum Dei neglegam quam corpus ejus? Initia ergo jubentur offerre, hoc primitias. Qui offert quod primum est, necessarius beat ipse, quod reliquum est. Vide, quantum nos debet abundare auro, quantum argento, ac reliquis omnibus quae jubentur offerri, ut et Domino offeramus, et non supersit. Primo enim omnium debet sensus meus diligere Deum, et ipsi offerre primitias intellectus sui cum Deum bene intellexerit, reliqua consequenter ascat. Hoc etiam sermo faciat, hoc et omnia, quae in his sunt, agant. Sed videamus et cetera, hyacinthu purpuram, et coccum duplicatum, et byssum totum. Quatuor ista sunt, ex quibus conficiuntur vel ponuntur indumenta, vel cetera, quae ad sacrum parantur ornamenta. De his dixerunt quidam ante nos: et sicut non aliena furari, ita conveniens puto bene dictis alterius abuti fatentem. Ista ergo, ut²⁾ et prioribus visum

¹⁾ Exod. XXXV, 5.

²⁾ Edd. Merlini: ut de prioribus etc.

tuor elementorum, ex quibus et mundus constat et populus humanum, tenent figuram, id est aëris, ignis, aquae, terrae. Hyacinthus ergo ad aërem refertur, — hoc enim ipse indicat color —, sicut et coccus ad ignem. Terra aquae tenet figuram, quasi quae de aquis accipiat solum. Byssus terrae, quia oritur ex terra. Habemus ergo et nos haec omnia in nobis, et quia ex his primitiis Domino jubemur offerre, ideo dicit: „sumite¹⁾ primitias ipsas, et offerite primitias Domino.“

¶ Verum istud²⁾ considerandum puto, quod, cum laicus simpliciter dixit Moses, tantum de cocco addidit duplicatum, et byssum tortam. Requiritur ergo, cur etiam quidem materias, ex quibus et cetera indicantur elementa, simpliciter dixerit: coccum, quo ignis designatur, etiam posuerit duplicatum. Difficilia haec ad intelligendum, et ad proferendum multo difficiliora. Verumtamen prout Dominus dederit, tentabimus explanare. Oportet enim et dei aliqua, et aliquanta servari. Videamus ergo, quae ratione coccum dixerit duplicatum. Color iste, ut dicimus, ignis indicat elementum. Ignis autem duplicem habet virtutem, unam, qua illuminat, aliam, qua incendit. Haec est historiae ratio. Veniamus et³⁾ ad intellectualia. Etiam in ipsis ignis duplex est. Est ignis quidam in hoc saeculo, est et in futuro. Dominus Jesus dicit: „ignem⁴⁾ veni mittere in terram.“ Ignis iste illuminat. Item rursum Dominus dicet in futuro operariis iniquitatis: „ite⁵⁾ ignem aeternum, quem praeparavit pater meus diabolo, et angelis ejus.“ Ille ignis incendit. Verumtamen iste ignis, quem venit mittere Jesus, illuminat⁶⁾ quidem omnem

¹⁾ Exod. XXXV, 5. ²⁾ Edd. Merlini: illud.

³⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „et ad intellectualia alium. Etiam ignis ipse duplex est.“ Sed Mss. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ Luc. XII, 49. ⁵⁾ Matth. XXV, 41.

⁶⁾ Cfr. ev. Joann. I, 9.

hominem venientem in hunc mundum, habet tamen quid,¹⁾ quod et incendat, sicut confitentur illi, quocumque: nonne²⁾ cor nostrum ardens erat intra nos, adaperiret nobis Scripturas? Simul ergo et incendit et illuminabat, adaperiens Scripturas. Nescio autem et ille ignis in futuro saeculo, qui incendit, habeat quid,³⁾ quod et illuminet. Est ergo, ut ostendimus, tura ignis duplex, et ideo jubetur offerri coecus duplicatus. Quomodo ergo nos offerre possumus ignem duplicatum ad aedificium tabernaculi, videamus. Si ctor es, extruis tabernaculum aedificans ecclesiam. Dicit ergo et ad te Deus, quod et ad Jeremiam dicitur, „ecce,⁴⁾ dedi verba mea in os tuum:“ id est, ignem ergo docens et aedificans ecclesiam Dei, increpes tantummodo et arguas et castiges, et peccata populi exponas, nihil autem consolationis proferas de scripturis duplicatum, obscurum nihil explanes, nihil scientiae profundiori tingas, nec aliquid intelligentiae sacratoris aperias, obtulisti quidem coecum, sed non duplicatum. Ignis tuus incendit tantummodo, et non illuminat. Et rursum si docens mysteria legis aperias, secretorum arcana discipulis, peccantem vero non arguas, negligentem non corripas, severitatem disciplinae non teneas, obtulisti quidem coecum, sed non duplicatum. Ignis enim tuus tantummodo illuminat, non accendit. Qui ergo recte offert, et recte vidit, coecum offert duplicatum, ut cum scientiae lucem igniculum severitatis admisceat.

5. Quid autem sibi velit et byssus torta, videamus. Et hic enim dedit aliquid additamenti praeter ceteris mentis. Byssum diximus terrae habere formam, quod

¹⁾ Edd. Merlini: aliquid et quod incendat, sicut

²⁾ Luc. XXIV, 32.

³⁾ Edd. Merlini: aliquid et quod illuminet. Est

⁴⁾ Jerem. I, 9.

caro nostra. Carnem ergo non vult offerri Deo fluitantem luxu, et deliciis resolutam, sed torqueri jubet eam, et contringi. Quis ergo est, qui torquebat¹⁾ carnem nostram? Ille nimirum, qui dixit: „macero²⁾ corpus meum, et in servitutem subicio, ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.“ Sic ergo est offerre et byssum tectum, carnem abstinencia, vigiliis, et meditationum labor conficere. Offeruntur et pili caprarum. Hoc genus pendis in lege pro peccato jubetur offerri. Pilus quoque species est emortua, exsanguis et exanimia. Hanc praefert, ostendit in se sensum peccati jam mortuum, nec in membris suis ultra vivere, aut regnare peccatum. Pili quoque offeruntur arietum. Arietem etiam ante nos quidam pro furore posuerunt. Et quia pellis mortui animalis indicium est, ostendit in se furorem mortuum, qui Deo offert arietum pelles. Post haec: „et³⁾ viri, inquit, acceperunt a mulieribus suis, omnes, quibus⁴⁾ visum est sensu, et attulerunt gemmas, et inaures, et annulos, et dextralia, et dextralia.“ Vides et hic, quomodo afferunt dona Deo, qui corde vident, qui intellectum corde concipiunt, qui mentem intentam et deditam habent ad verbum Dei. Isti ergo afferunt munera, et afferunt etiam a mulieribus suis „inaures,⁵⁾ inquit, et gemmas, et dextralia.“ Mulier⁶⁾ secundum allegoricam rationem, saepe jam diximus, quod caro accipitur, et vir rationabilis sensus. Bonae sunt ergo istae mulieres, quae obediunt viris suis. Bona est caro, quae jam spiritui non repugnat, sed obtemperat et consentit, et ideo

¹⁾ Edd. Merlini: torqueat. ²⁾ I Cor. IX, 27.

³⁾ Cfr. Exod. XXXV, 22.

⁴⁾ Mss.: „visum est sensu.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „visus est sensus.“ R.

⁵⁾ Exod. XXXV, 22.

⁶⁾ Mss.: „Mulier.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „Mulier.“ R.

„si¹⁾ duobus vel tribus in vobis convenerit, ex qua
que re petieritis, fiet vobis,“ dicit Dominus. Offer-
ergo a mulieribus suis in aures. Vides, quomodo Do-
offeratur auditus. Sed et dextralia Domino offerunt
opera dextra, et opera bona, quae per carnem gerunt.
Haec Domino offerat rationabilis sensus. Sed et di-
scriminalia offeruntur. Offerunt discriminalia, qui bene
discernere, quid agendum sit, quid vitandum, quid
placeat, quidve displiceat, quid justum sit, quid injus-
tum. Ista sunt discriminalia, quae Domino offeruntur.
ergo mulieres in aures Domino offerunt, quia sunt mu-
lieres sapientes. Venerunt enim, inquit, mulieres sapientes
et fecerunt quaecunque necessaria erant ad indumentum
pontificis. Illae vero mulieres, quae in aures suas obtu-
lerunt, ut fieret vitulus, insipientes erant, quae a ver-
bo quidem averterunt auditum, ad fabulas autem impie-
tasque se converterunt, et ideo obtulerunt in aures suas,
ut fieret caput vituli. Sed et in Iudicum libro²⁾ aliud
hilominus idolum invenimus ex mulierum inauribus
factum. Ista ergo beatae mulieres, beata ista caro, quae
Domino offert in aures suas, et dextralia sua, et annu-
cios, et omnia opera manuum suarum, quae in mandatum
Domini agit.

6. Additur post haec, quia et apud quem inven-
iunt ligna imputribilia, obtulit Deo. Si quis diligit C-
ristum³⁾ Dominum, lignum imputribile in incorruptum
offerat Domino. Beatus ergo, apud quem invenitur,
sensus incorruptus, vel corpus incorruptum, et hoc of-
ferat Deo. Unde et bene valde dixit: „apud⁴⁾ quem inven-
iunt ligna imputribilia.“ Non enim apud omnes in-

¹⁾ Cfr. Matth. XVIII, 19.

²⁾ Cfr. Iudic. cap. XVIII.

³⁾ Edd. Merlini: Christum dominum in incorruptum
lignum imputribile offert etc.

⁴⁾ Cfr. Exod. XXXV, 24.

suntur ligna imputribilia. De auro non dixit, neque de argento, apud quem inventum est. Potest enim apud omnes inveniri sensus et sermo. Sed nec de quatuor coloribus hoc dixit. Omnium namque est ex quatuor consurgere secundum corpus elementis. Ligna autem imputribilia, id est, incorruptionis et virginitatis gratia, apud rationem quemque inveniri potest, sicut et Dominus dicit: „omnes capiant verbum istud, sed quibus datum est.“

1) Sed et principes, 2) inquit, obtulerunt dona sua. Quærent ista dona, quæ principes offerunt? „Gemmas, 3) inquit, obtulerunt, et lapides smaragdos, et lapides repletionis, et lapides adhumerales.“ Lapidus repletionis dicuntur, qui ponuntur in logio, hoc est, qui in pectore pontificis collocantur, inscripti 4) nomine tribuum filiorum Israel. Hoc, quod dicitur logion, id est, rationale, qui est panis exiguus ex auro et gemmis, coloribusque varis, et superhumerali contra pectus pontificis annectebatur, formam habet sensus rationabilis, qui in nobis est. In hoc positi dicuntur lapides repletionis, qui tamen cohererent, et connexi sunt ad lapides humerales, atque ex his continentur adstricti. Humeralis ornatus indicium est actuum bonorum. Actus ergo cum ratione, et ratio cum actibus sociatur, ut sit consonantia in utroque: „qui 5) omnia fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.“ Sit ergo in nobis sermo de actibus pendens, ut sermonem actus exornent. Hic enim pontificis refertur ornatus. Sed ad hæc explenda principes requiruntur.

1) Math. XIX, 11.

2) Exod. XXXV, 27.

3) Exod. XXXV, 27.

4) Mss.: „inscripti nomine.“ Libri editi (v. c. edd. R.): „scripti per nomina.“ R.

5) Cfr. Math. V, 19.

tur: iste ornatus eorum est, qui in ¹⁾ tantum profecerunt ut praeesse populis mereantur. Offerunt etiam oleum principes ad usus duplices profuturum, lucernis et christi. Debet enim lucerna eorum, qui populis praesunt non abscondi, aut sub modio poni, ²⁾ sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Sed et incensi compositionem principes offerunt, quae componatur per Moysen in odore suavitatis Domino, ut et ipsi dicant, quia „Christi ³⁾ bonus odor sumus.“ Et posteaquam obtulit populus, vocavit, inquit, Moyses omnem sapientem ad fabricandum, et architectum, ut componerent, et fabricarentur singula quaeque, quae scripta sunt. Sed mulieres, inquit, sapientes vocavit, ut facerent quae conquirent in tabernaculo Domini. Vides ergo ⁴⁾ haec ⁵⁾ omnia quae fiunt, a sapientibus fieri, et mulieres sapientes vocantur, et viri sapientes. Omnia enim opera Domini sapientia fiunt. Venit ergo unusquisque sapiens sensu, facit opera Domini. Non sufficit nobis, si offeramus tantum, sed opus est, ut cum sapientia ea, quae in nobis sunt, operemur, sciamus miscere aurum cum bysso, cocco duplicare, vel miscere cum purpura. Quid enim tibi prodest, si habeas haec, et uti his nescias, neque agas, quomodo unumquodque in suo tempore, et in loco aptare debeas et proferre? Et ideo danda nobis opera, ut sapientes simus, et haec, quae audimus de scripturis sanctis, proferre in tempore et aptare possimus et ⁶⁾ componere, atque ex his adornare tabernaculum Deo Jacob, per Jesum Christum Dominum nostrum, est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Deest „in“ in edd. M. ²⁾ Cfr. Matth. V, 15

³⁾ Cfr. II Cor. II, 15. ⁴⁾ Deest „ergo“ in edd.

⁵⁾ Deest „haec“ in edd. M.

⁶⁾ Deest „et“ in ed. R.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΚΛΟΓΑΙ¹⁾

ΕΙΣ

ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ.

“Καὶ²⁾ ἀνεκάλεσε Μωυσῆν.” Λευϊτικὸν ὠνόμασται, ἐπειδὴ τὸ τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὰ τῶν θυσιῶν, καὶ ὅσα ταῦτα προσέταξεν ὁ θεὸς, ἐν τούτῳ Λευϊτικῷ φέρεται. Ἔχῃ μὲν οὖν καὶ ἡ Ἔξοδος τοῦ θεοῦ νομοθεσίας, ὅπως δὲ ἐτελέσθησαν οἱ ἱερεῖς χρισθέντες, καὶ ὅπως κατασκευάσθη ἡ σκηνή, καὶ σύμπηξιν ἔλαβεν ἀρμόνιον, καὶ ἄλλα πλείονα ἱστορεῖ τὸ Λευϊτικόν. Εἰ δὲ καὶ ἐνθάδε περιέχει, οὐ θαυμαστόν· ἐπιγραφὴ γάρ ἐστι Λευϊτικόν³⁾ τοῦ ἐν αὐτῷ καιριωτέρου δηλωτικόν. “Τοῦ αὐτοῦ.” Τὸν περὶ θυσιῶν λόγον οἱ μὴ ὁρθῶς ἰσχυρόντες καταφρονοῦσιν, ἢ ὡς εὐτελοῦς νομοθεσίας, καὶ μηδὲν ἄξιον τοῦ δημιουργοῦ ἐχούσης, ἢ αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ ὡς εὐτελεῖ νομοθετοῦντος ἀσεβῶς καταφρονεῖν. Ὁ δὲ νοήσας τὸ τοῦ Δαυὶδ καὶ τοῦ ἀποστόλου, τοῦ μὲν λέγοντος “ἀποκάλυψον⁴⁾ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ βιβλίου σου” τοῦ δὲ βοῶντος “ὁ νόμος⁵⁾ πνευματικός

¹⁾ Deprompta sunt haec Excerpta, in sola ed. R. obliqua facta, ex Catenis graecis Mss.

²⁾ Levit. I, 4.

³⁾ Psalm. CXIX, 18. (CXVIII.)

⁴⁾ Rom. VII, 14.

ἔστι·“ δύναται διαβλέψαι, ὥς ἄξια θεοῦ ἔστιν ἀκρυμμένα ἐν τούτοις μαθήματα.

„Ἀνθρωπος¹⁾ ἐξ ὑμῶν, ἐὰν προσαγάγῃ δῶρ κυρίου.“ Τετηρήκαμεν δὲ πολλαχοῦ τῶν γραφῶν μὲν δῶρα ἐπὶ τῶν ζώων λέγεσθαι, τὰς δὲ θυσίας τῶν ἀψύχων, κατὰ τὸ ἐν τῇ Γενέσει λεγόμενον· „ἐπειδὴν ὁ θεὸς ἐπὶ Ἀβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέειπεν·“ Ἐπὶ δὲ καὶ τοῦτο ῥητέον· ἐπὶ μὲν τῶν ἐμψύχων ἄνθρωπος,²⁾ φησὶν, ἐξ ὑμῶν, ἐὰν προσαγάγῃ δῶρ ἐπὶ δὲ τῶν ἀψύχων· „ἐὰν³⁾ ψυχή.“ Τὸ ἀψυχὴ ψυχὴ· ἵνα τοῦ μὲν ἀλόγου τὸ λογικὸν μόνον καταπνιγῇ, καὶ τοῦ ἀψύχου ὑπὸ τοῦ πυρὸς νενικημένου μείνῃ τὸ ἐμψυχον μόνον.

„Προχεοῦσι⁴⁾ τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.“ θυσιαστήριον καρπώσεως ὁ βωμὸς λέγεται, ἐφ’ οὗ θόλοκαυτώσεως· θυσιαστήριον δὲ θυμιάματος, τὸ θυσιαστήριον.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Ἐπειδὴ ἔχαιρον ταῖς θυσίαις Ἰουδαῖοι, ἐν Αἰγύπτῳ ταύταις προσεδίσαντες, ὡς ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ μοσχοποῦντα μαρτυρεῖ, ἐπέτρεψεν ὁ θεὸς ταύτας αὐτῷ προσάγαγεῖν, ταύτη χαλινώσας τῆς πειρασθείας τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς καὶ τοῦ μὴ θύειν δαίμονα.

„Ἐὰν⁵⁾ δὲ ψυχὴ μία ἁμάρτη ἀκουσίως.“ Ἄκοῦτον ὅπερ ἂν τις ποιῇ κακόν. Σημειωτέον, ὅτι πρὸς γνῶντα τὸ ἀκούσιον, ἁμαρτίαν καλεῖ ἡ γραφή. Καλῶν τινῶν μέμνηται ὁ μακάριος Παῦλος φράσκων· „σπεύγοντες γὰρ εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων.“

„Τοῦ αὐτοῦ.“ „Ψυχὴ⁶⁾ ἐὰν ἁμάρτη ἀκούσῃ, καὶ μὴ ποιήσῃ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου“

¹⁾ Levit. I, 2. ²⁾ Genes. IV, 4. 5.

³⁾ Levit. I, 2. ⁴⁾ Levit. II, 1.

⁵⁾ Levit. I, 5. ⁶⁾ Levit. IV, 27.

⁷⁾ Cfr. Hebr. X, 1. ⁸⁾ Cfr. Levit. IV, 27.

καὶ ψῆδον ἔχει. Ἔστι γὰρ ἰάχα τινὰ καὶ προσιά-
γει κυρίον, ἃ οὐ δεῖ ποιεῖν κατὰ τό· „ἔδωκα¹⁾ αὐ-
τῷ προστάγματα οὐ καλὰ.“ Ψυχὴ οὖν ἁμαρτάνει
ἐκείνῳ, ὅτε προφάσει εὐσεβείας τὸ μὴ δέον τηρεῖ.
καὶ δίδται θυσίας πρὸς ἄφεσιν οὐ δεομένου θυσίας
τοῦ θνήσκοντος ἐξεπίτηδες· ὡς ὁ γεγωνὸς Ἰουδαῖος, ἵνα
Ἰουδαῖος περδήσῃ, καὶ περιτεμὼν τὸν Τιμόθεον.

Β²⁾ ψυχὴ ἐκείνη ἦτις ἐὰν ἄνηται παντὸς πρά-
γματος ἀκαθάρτου, ἢ θνησιμαίου.“ Θνησιμαῖον δέ φησι
τὸ ἐκδοθέντα τῷ θεῷ ἄνθρωπον, ὃ χρηὸν μὴδὲ συνε-
στῶς ὁ γὰρ ἀπτόμενος αὐτοῦ ἀκάθαρτός ἐστι. Καὶ
τοῦ ἀκαθάρτου ἐστὶ τὸ θηρευθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου
τοῦ διαβόλου. Κτήνη ἀκάθαρτα εἶη ἂν, οἱ προσελ-
θόντες μὴ τῇ λόγῳ κτηνώδεις, πρὸς θάνατον δὲ ἁμαρ-
τῶντες, καὶ μὴ γερόμενοι ἄξιοι σωθῆναι καὶ μετὰ
κτηνῶν, κατὰ τὸ λέγον ῥητόν· „ἀνθρώπους³⁾ καὶ κτήνη
ἐποίησεν, ἵνα γε.“

Γ⁴⁾ ὅς ἐὰν ἄνηται αὐτῶν, ἁγιασθήσεται.“ Τι-
νὸς τὸ ἁγιασθήσεται· „μολυνθήσεται“ φασίν, οὐ διὰ
τὴν θυσίαν, οἶμαι, ἀλλὰ διὰ τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ ἰπτο-
μεναι. Ἀγγαῖος γὰρ φησιν· „ὅς⁵⁾ ἂν ἄνηται, μαν-
θάνει.“

Τὸ αὐτοῦ.“ Λέγομεν ὡς διατροφῆς ἀφορμὴ
τοῖς ἱερεῦσιν ἦσαν αἱ θυσίαι καὶ σκιά τῆς εὐ-
σεβείας. Διπλοῦν δέ ἐστι τὸ κέρδος τὸ ἀπὸ τοῦ θύειν·
καὶ ἐπὶ θεῷ προσάγεται τιμὴ, καὶ ὅτι ἂν θύει τις, οὐκ
ἂν προσκυνήσειεν, οὐδὲ ἂν οἰηθεῖν θεὸν εἶναι.

Δ⁶⁾ οὐ μὴ ἀποθάνητε.“ Θάνατον ὁ λόγος ἔοι-
κεν ἐκείνῳ ἱερεῦσιν, οἶνον καὶ σίκερα πίνουσιν, ἡνίκαι
ἐπὶ τὴν σκηνὴν εἰσπορεύονται. Λεῖ γὰρ τοὺς ὑπερ

¹⁾ Ezech. XX, 25. ²⁾ Levit. V, 2.

³⁾ Psalm. XXXVI, 6. 7. (XXXV.)

⁴⁾ Levit. VI, 18. ⁵⁾ Hagg. II, 14.

⁶⁾ Levit. X, 9.

τοῦ λαοῦ εὐχομένους ἐπισκόπους ἀποστρέφε
μέθης, οὐ μόνον τῆς ἀπὸ οἴνου, ἀλλὰ καὶ τῆς
γμάτων, καὶ διαλογισμῶν ἀνθρωπίνων. Οὐχ
δὲ ἀπαγορεύει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἤδει τὸ ἀκ
Ἰσραηλιτῶν, ὅτι ὁπόταν ᾤψοιντο, εἰς ἀμετρίαν
ἐν ὅτε εἰς τὰ ἅγια εἰσπορεύονται, νηφάλιον
χῆς ἀκριβὲς ἔχωσι, καὶ λεπτὸν τοῦ θεοῦ μνημ
,,Διὰ¹⁾ τὴν οὐκ ἐφάγετε τὸ περὶ τῆς ἀ
τόπῃ ἀγίῃ;“ Δείκνυσι δὲ, ὅτι μὴ τῶν ἱερέα
των, ἀτέλειος ἡ θυσία, καὶ ἡ ἁμαρτία μέ
γὰρ καὶ ἐκ τοῦ αἵματος εἰσενεχθῆναι, κα
φαγεῖν.

,,Εἰ²⁾ σήμερον προσαγῆόχασι τὰ περὶ τ
τίας αὐτῶν.“ Ἐπεὶ συνέβη, φησί, τοῖς περὶ
Ἀβιοὺδ προσκρούσασι τῷ θεῷ ἀποθανεῖν,
ἦν φαγεῖν αὐτοὺς τὸ περὶ ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ
θῆναι ἃ ἡμαρτε, πῶς οἱ ἐν ἁμαρτίαις ἡμεῖς
ἐλεγχθέντες, διὰ τοῦ φαγεῖν τὴν ἄφεσιν προ
Χρὴ γὰρ τὸν ἱερέα πρότερον περὶ αὐτοῦ ἔξι

,,Ταῦτα³⁾ τὰ κτήνη, ἃ φάγεσθε.“ Θηρί
οὐδαμῶς ἐστι καθαρά· πάντα γὰρ ἀκάθαρτα
εἰπόντα νόμον. ,,πᾶν⁴⁾ ὃ ἐὰν πορεύηται
αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς θηρίοις, ἀκάθαρτα ἐστι
Εἴη δ' ἂν γενικῶς θηρία πάντες οἱ ὁμότατοι
θρόπων, περὶ ὧν φησιν ὁ προφήτης· ,,ἐν⁵⁾
ζεῖν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας, τοῦ φαγεῖν τὰς σὰς
καὶ τὰ ἐξῆς.

,,Πᾶν⁶⁾ κτήνος διχηλοῦν ὁπλήν.“ Διχη
σεβῶς ἐν τῷ αἵωνι τούτῳ πολιτευόμενον, κα

¹⁾ Levit. X, 17. ²⁾ Levit. X, 19.

³⁾ Levit. XI, 2. ⁴⁾ Cfr. Levit. XI, 27.

⁵⁾ Psalm. XXVII, 2. (XXVI.)

⁶⁾ Levit. XI, 3. — Ed. Ruacii: „διχηλοῦν
κηλῶν.“

τα αἰῶνα ἐπ' ἐκείνον σπεύδοντα. Πρὸς δὲ τὸ
καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζειν, περιαιρούμενον τὰ
καὶ νεκρά, ἀπὸ τῶν χειρῶν, τοῦτ' ἔστι πράξεων
δῶν, τουτέστι τῆς πορείας. Πρὸς τούτοις καὶ
φρυσισμὸν οὐκ ἀποτιθέμενον μόνον τὴν πνευμα-
φοφὴν, ἀλλὰ καὶ ἀναμιμνησκόμενον, καὶ συνεχῶς
μελετῶντα.

ὁὗτος ¹⁾ ὁ νόμος περὶ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν πε-
καὶ πάσης ψυχῆς. Πολὺν ποιεῖται λόγον περὶ
οὗ καὶ ἀκαθάρτου. Πρῶτον ἁγίαν εἶναι τὴν ψυ-
παιδεύει. Εἰ γὰρ τὸ φυσικὸν τοιοῦτον οἶον ἐκ
ἔγκυματος θεοῦ γέγονεν, ἀκάθαρτον, πόσῳ μᾶλλον
ἐκ μοχθηρᾶς προαιρέσεως, καὶ οὐκ ἐκ προστάγμα-
τοῦ γεγονός; Εἰ τὸ, οὗ θεὸς ποιητὴς, ἀκάθαρτον
νομίζοι τις, πόσῳ μᾶλλον τὸ ἐναντίας ἔχον πρὸς
τὸ θεοῦ βούλημα, καὶ ποιοῦν ὅπερ ἀπηγόρευσεν.

Ἄνθρωπῳ ²⁾ ἐάν τινι γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς
οὐ καλῶς. Ἀνάγεται ταῦτα ἐπὶ τινας μώμους τῆς
καὶ. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος τραυμάτων,
ἐν τῇ θεραπείᾳ, ἔσθ' ὅτε ἴχνος τοῦ πεπονθέναι τοὺς
καταλείπεται ἐν τῇ καλουμένῃ οὐλῇ· τὸν αὐτὸν
καὶ ἡ λαβοῦσα τραῦμα ἁμαρτίας ψυχῇ, καὶ τυχὴ θε-
ίας, οἶον οὐλὴν ἐνίοτε ἔχει καταλειπομένην. Δεῖ
καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀπ' αὐτῆς καθαρισμοῦ ἢ οὐ κα-
σμοῦ ἐξεπίστασθαι.

Ἄνδρὶ ³⁾ ἢ γυναικί, ὃ ἐὰν γένηται ἐν αὐτοῖς ἀφή
κα. Παρατηρητέον, ἐφ' ὧν μὲν λέγεται ἀνδρῶ-
κα, ἐάν ⁴⁾ τινὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ·
ἰσθρὶ ⁵⁾ ἢ γυναικί, ὃ ἐὰν γένηται ἐν αὐτοῖς ἀφή λέ-

¹⁾ Levit. XI, 46. ²⁾ Levit. XIII, 2.

³⁾ Cfr. Levit. XIII, 29. — Ed. R. hoc loco, cfr. pag. not. 5.: „γένηται αὐτῷ ἀφή“ κτλ.

⁴⁾ Levit. XIII, 2.

⁵⁾ Cfr. Levit. XIII, 29. — Ed. Ruæi hoc loco, cfr. huj. not. 3.: „γένηται ἐν αὐτοῖς ἀφή“ κτλ.

πρας“ ἐφ’ ὧν δέ· σὰρξ, ¹⁾ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρμα
αὐτοῦ ἔλκος“ ἢ· „σὰρξ, ²⁾ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρμα
αὐτοῦ κατάκαυμα πυρός.“ Ταῦτα δὲ θραυμά ἐστιν.

„Τὰ ³⁾ ἱμάτια αὐτοῦ ἔσται παραλελυμένα.“ Ἀ-
τούτων αἰνίττεται, μὴ δεῖν συγκρῦπτειν τὰ ἀμαρτήματα
καὶ σκεπάσειν αὐτὰ τὸν τὴν ψυχὴν λελεπρωμένον. Ὁ-
περ τοῦ παραλελυμένου τὰ ἱμάτια οὐ [οὐκ] ἐσκέπασται
ἢ ἀσχημοσύνη· οὕτως βούλεται πᾶσιν ἐκκείσθαι μὴ γε-
νόμενον τάφρον κεκονιαμένον. Τὸ δὲ γε περιβεβλησθαι
τὸ στόμα, ἔστι τὸ μὴ ἔχειν παρδόξολαν ἀνοιξαι τὸ στόμα
τὸ δὲ τῆς παρεμβολῆς ἐξολχεσθαι, τὸ μηκέτι τοῖς τῶν
ἀγίων αὐτὸν συναυλίζεσθαι χοροῖς.

„Καὶ ⁴⁾ σφάξουσι τὸ ὀρνίθιον τὸ ἐν εἰς ἀγγεῖαν
δοστράκινον.“ Θύεται τὸ ὀρνίθιον εἰς ἀγγεῖον δοστράκινον
προεμβληθέντος εἰς αὐτὸ ὕδατος ζώντος, ἵνα γένηται
καθαρισμὸς ὕδατι καὶ αἵματι· ἅπερ ἐξηλθεν ἀπὸ τῆ
πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος. Ξύλον δὲ κέδρινόν φησι τὸ τῆ
σωτηρίας ἡμῶν ξύλον. Τὸ δὲ κεκλωσμένον κόκκινον
τύπος ἦν τοῦ τιμίου αἵματος, δι’ οὗ καθαίρεται ὁ πᾶς
σμός ὅλος. Οἶμαι δὲ τὸν ὕσσωπον, τὴν διὰ τοῦ πνεύ-
ματος θερμότητα· τὸ δὲ σπαρίον τὸ κόκκινον τὴν πρὸς
σάρκα σύμβασιν τοῦ λόγου δηλοῖ.

„Τὴν ⁵⁾ κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὸν πῶγονα ξυρηθῆ-
σεται.“ Ξυρᾶται τὴν κεφαλὴν, κατὰ τὰ κεφαλαιώδη
στερα καὶ ἀρχικώτερα τῶν δογμάτων· κατὰ δὲ τὸν πῶ-
γονα, ὅπερ σύμβολόν ἐστι τοῦ ἀνδρὸς, ἀποτιθέμενα
τὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀμαρτήματα· κατὰ δὲ τὰς ὀφρῦς, πᾶσα
οἰησιν, καὶ ἔν’ οὕτως ὀνομάσω, ὀφρυῶσιν ἀποτιθέμενα
Σύμβολον δὲ φησι ταῦτα προσφύοντα καὶ ἐξανθήσαντα
τῇ ψυχῇ, νεκρότητος τρίχες ὀνομαζόμενα.

„Λήψεται ⁶⁾ δύο ἀμνούς ἀμώμους ἐνιαυσιαίους·

¹⁾ Levit. XIII, 18.

²⁾ Levit. XIII, 24.

³⁾ Levit. XIII, 45.

⁴⁾ Levit. XIV, 5.

⁵⁾ Levit. XIV, 9.

⁶⁾ Cfr. Levit. XIV, 10.

ὁ λόγος διαιρεῖ τὰ ἀναφερόμενα· Ἐν μὴν τὴν προημαρτημένων· Ἐν δὲ, τὸ ὅλον ἀναφέρει· ἕτερον δὲ, τὸ ἀναφερόμενον ἐπ' αὐτὸν κριζόμενον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων. Τὰχα τρία τῆς σεμιδάλεως δέκατα παραλαμβάνεται, τῶν δεκάτων τῷ σφαζομένῳ ἁμνῷ συναχθῆ, ἕτερον τῷ λοιπῷ, καὶ τὸ τρίτον τῷ προβάτῳ. Ἐπὶ τῷ πέμπτῳ καθαρισμῷ ἔχει οὐχὶ ἄλυσσεμίδαλιν, ὅπερ σύμβολόν ἐστιν ὕλης ἄρτου καὶ ταύτην ἐλαίῳ πεφραμένην· ὅπερ ὡς τρέφωτος χρεῖαν καὶ οὐ πυρὸς ἐπιτελοῦν παρα-
 ι. Ἐχει δὲ καθ' ἑαυτὸ, χωρὶς τοῦ εἰς φρύμαιδάλεως παραλαμβανομένου ἐλαίου, ἐλαιον, ἱερέως ἀναφέρεται μέτρου κοτύλης τυγχάνον. δοκεῖ μοι ἱερέως δεέσθαι τό· „στήσει¹⁾ ὁ ἱεραρίζων τὸν ἄνθρωπον τὸν καθαριζόμενον, ἐναντι κυρίου.“

ἢ ἥξει τίνος αὐτοῦ ἢ οἰκία, καὶ ἀναγγελεῖ τῷ αὐτῷ οὐδέποτε φάμεν κατηγορήσοντα τῆς οἰκίας· δεῖν εἶναι τινὰ πρὸς τὸν ἱερέα, τὸν νομοεῖν· ἀλλ' ὥσπερ δὴ μᾶλλον ἐξ ἱατροῦ τῷ συμμάρμακον ἐξαιτήσοντα. Ἀελεπρῶσθαι δὴ οὖν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν. Τὸ δὲ τοῦ ἀναγγεῖν πρόσωπον, ὃ τῶν ἁγίων προφητῶν χορὴ ἐξαγγέλλονται τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ, τουτέστι ἡγανακτήσεως, τῆς ἀπονοίας τῶν Ἰουδαίων τὰ μίσει, οὐδὲ ἀπεχθεία, ἀλλ' αἰδοῖ τῇ περὶ τὸν συννομολογοῦντες μὲν τὰ ἐκείνων πλημμελή-
 εἶσθαι δ' οὖν ὅμως παρακαλοῦντες.

ΕΚ ΤΩΝ
ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ
ΕΙΣ ΤΟ
ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ.

Ἀπὸ¹⁾ τῆς εἰς τὸ Λευϊτικὸν ὁμιλίας δευτέρας, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρχήν.

Μὴ νοήσαντες²⁾ δὲ διαφορὰν Ἰουδαϊσμοῦ ὁρατοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ νοητοῦ, τουτέστιν Ἰουδαϊσμοῦ φανεροῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ τοῦ ἐν κρυπτῷ, οἱ ἀπὸ τῶν ἀθεωτάτων καὶ ἀσεβειστάτων αἱρέσεων, εὐθέως διέστησαν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ τοῦ δόντος ταύτας τὰς γραφὰς· καὶ ὕλον τὸν νόμον, καὶ ἀνέπλασαν ἕτερον θεὸν παρὰ τὸν δεδωκότα θεὸν³⁾ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας· παρὰ τὸν ποιήσαντα οὐρανὸν καὶ γῆν. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὁ δεδωκὼς τὸν νόμον, δέδωκε καὶ τὸ εὐαγγέλιον· ὁ ποιήσας τὰ βλεπόμενα, δέδωκε καὶ τὰ μὴ βλεπόμενα. Καὶ⁴⁾ συγγένειαν ἔχει τὰ βλεπόμενα, καὶ τὰ μὴ βλεπόμενα. Οὕτω δὲ ἔχει συγγένειαν, ὥστε τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι

¹⁾ Exhibent hoc fragmentum edd. Philocaliae sum. finem cap. I., itemque edd. H. et R.

²⁾ Edd. Philoc., Tarino auctore, in notis: „uterque Cod. Thuanii: νομίσαντες.“ — Huet. in marg. habet „scrib. νομίσαντες.“

³⁾ Deest „θεόν“ in sola ed. R.

⁴⁾ Desunt verba: „Καὶ συγγένειαν —, καὶ τὰ μὴ βλεπόμενα,“ in sola ed. R.

νοούμενα καθοραῖσθαι.¹⁾ Συγγένειαν ἔχει καὶ τὰ βλε-
πόμενα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν πρὸς τὰ μὴ βλε-
πόμενα, ἀλλὰ νοούμενα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν.
Ἐπεὶ οὖν συνέστηκεν ἡ γραφὴ καὶ αὐτὴ οἶονεὶ ἐκ σώ-
ματος μὲν τοῦ βλεπομένου, ψυχῆς δὲ τῆς ἐν αὐτῷ νο-
ουμένης καὶ καταλαμβανομένης, καὶ πνεύματος τοῦ κατὰ
τὰ ὑποδείγματα, καὶ σκιὰν τῶν ἐπουρανίων φέρει, ἐπι-
πιστάμενοι τὸν ποιήσαντα τῇ γραφῇ σῶμα καὶ ψυχὴν
καὶ πνεῦμα, σῶμα μὲν τοῖς πρὸ ἡμῶν, ψυχὴν δὲ ἡμῖν,
πνεῦμα δὲ τοῖς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κληρονομήσουσι
τὸν αἰώνιον, καὶ μέλλουσιν ἥκειν ἐπὶ τὰ ἐπουράνια,
καὶ ἐλθεῖν αὐτὸ τοῦ νόμου, ἐρευνήσωμεν οὐ τὸ γράμμα,
ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Εἰ δὲ οἷοι τέ-
λειν, ἀναβησόμεθα²⁾ καὶ ἐπὶ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὸν
λόγον τὸν³⁾ περὶ τῶν ἀναγνωσθεῖσων θυσιῶν.

¹⁾ Cfr. Rom. I, 20.

²⁾ Huet. in margine: „scrib. ἀναβησόμεθα.“

³⁾ Ed. Ruaci in notis: „Sic Philocal. Mss. In libris
editis deest τὸν.“ — Edd. Philocal. omnes, itemque
ed. Huet.: „τῶν περὶ τῶν“ κτλ.

O R I G E N I S
IN
L E V I T I C U M
H O M I L I A I.

1. Sicut¹⁾ in novissimis diebus Verbum Dei ex²⁾ Maria carne vestitum processit in hunc mundum, et aliud quidem erat, quod videbatur in eo, aliud, quod intelligebatur: — carnis namque adpectus in eo patebat omnibus, paucis vero et electis dabatur divinitatis agnitio — ita et cum per prophetas vel legislatorem verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus proferitur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic literae velamine tegitur: ut litera quidem adspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam divinitas sentiatur. Tale ergo est, quod et nunc invenimus librum Levitici revolventes, in quo sacrificiorum ritus, et hostiarum diversitas, ac sacerdotum ministeria describuntur.³⁾

¹⁾ Collatae sunt hae homiliae cum quatuor Mss., uno Sangermanensi vetustissimo, cujus character uncialis est, altero Gemeticensi, tertio Beccensi, et quarto bibliothecae Franciscanorum Cadomensium. R.

²⁾ Sic habent omnes Mss. Libri vero antea editi (v. c. edd. M.): „ex Mariae carne vestitum.“ R.

³⁾ Omnes Mss.: „describuntur;“ libri editi (v. c. edd. M.): „adscribuntur.“ R.

Sed haec secundum literam, quae tanquam caro¹⁾ Verbi Dei est, et indumentum divinitatis ejus, digni fortassis vel adspiciant, vel audiant et indigni. Sed et beati sunt illi oculi, qui velamine literae obtectum intrinsecus divinum Spiritum vident; et beati sunt, qui ad haec audiendaundas aures interioris hominis deferunt. Alioquin aperte in his sermonibus occidentem literam sentient. Si enim secundum quosdam etiam nostrorum intellectum simpliter sequar, et absque ulla, — ut ipsi ridere nos solent —, symbola verbi et allegoriae núbilo vocem legislatoris excipiam, ego ecclesiasticus sub fide Christi vivens, et in medio ecclesiae positus, ad sacrificandum vitulos et agnos, et ad offerendam similam cum thure et oleo, divini praecepti auctoritate compellor. Hoc enim agunt, qui deservire nos historiae, et servare legis literam cogunt. Sed tempus est nos adversus improbos presbyteros uti sanctae Susannae vocibus, quas illi quidem repudiantes, historiam Susannae de catalogo divinorum voluminum desecarunt. Nos autem et suscipimus et opportune contra ipsos proferimus, dicentes: „angustiae²⁾ mihi undique.“ Si enim hoc consensero vobis, ut legis literam sequar: „mors mihi erit:“ si autem non consensero: „non effugiam manus vestras. Sed melius est me sine³⁾ ullo gestu incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.“ Iaculamur ergo et nos, si ita necesse est, in obtrectationes vestras, tantum ut veritatem verbi Dei sub literae tegmine coopertam ad Christum jam Dominum conversa

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „caro Verbi Dei est, et — ejus, digni fortasse“ etc., sed Mss. ut in nostro textu. R.

²⁾ Hist. Susann. versus 22. 23. (Dan. XIII, 22. 23.) — Veteres editiones (v. c. edd. M.): „angustiae mihi sunt undique:“ sed Cod. Sangermanensis omittit verbum „sunt.“ R.

³⁾ Codd. Gemeticensis et Cadomensis: „nullo gestu;“ Cod. Sangermanensis: „sine ullo gestu.“ R.

Vel si omnis synagoga ¹⁾ peccaverit, vel si princeps ²⁾ peccaverit, vel si anima una ³⁾ peccaverit: mandatur singulis quibusque, quid offerant. Quid ergo? Inanem putamus esse istam personarum distinctionem, ut aliud quidem offerendum sub hominis appellatione, aliud sub animae, aliud sub pontificis, aliud vero sub synagoga, aliud etiam sub principis, vel sub unius animae cognominatione, mandetur? Ego interim pro exiguitate sensus mei, hoc in loco hominem, quem appellavit, et primum in omnibus posuit ad offerendum munus Deo, intelligendum esse, omne humanum arbitror genus, et ipsum dici hominem, qui holocaustum offerat vitulum ex bobus sine macula. Iste autem vitulus sine macula, vide, si non ille saginatus est vitulus, quem pater pro ⁴⁾ regresso ac restituto ⁵⁾ illo, qui perierat, filio, quique omnem ejus substantiam dilapidaverat, jugulavit, et fecit convivium magnum, et laetitiam habuit, ita ut laetarentur angeli in coelo super uno peccatore poenitentiam agente. Homo ergo iste, qui perierat, et inventus est, quoniam nihil habuit propriae substantiae, quod offerret, — cuncta namque dilapidaverat vivens luxuriose —, invenit istum vitulum coelitus quidem missum, sed ex patriarcharum ordine, et connecti ex Abraham generationum successionibus venientem, et idcirco non dixit vitulum, et siluit, ut videatur vitulum quicumque mandatus, sed vitulum ex bobus, id est, ex patriarcharum generatione venientem. Erit ⁶⁾ autem mas-

¹⁾ Levit. IV, 13. seqq.

²⁾ Codd. Sangerman. et Gemetic.: „princeps peccaverit; alias (v. c. in edd. M.): „principes peccaverint.“ R. — Cfr. Levit. IV, 22. seqq.

³⁾ Levit. IV, 27. seqq.

⁴⁾ Sic Cod. Sangermanensis. Alias (e. c. in edd. M.) deerat „pro.“ R.

⁵⁾ Cfr. Luc. XV, 11. seqq.

⁶⁾ Sic Cod. Sangermanensis. Alias (v. c. in edd. M.) legitur: „Est autem — macula. Masculus vero est“ etc. R.

macula. Masculus vere est, qui peccatum, nuneque fragilitatis, ignorat. Solus ergo illus sine macula est, qui peccatum non fecit,¹⁾ ventus est in ore ejus, et qui acceptus contra fertur ad ostium tabernaculi. Ad ostium non est intra ostium, sed extra ostium. Extra enim fuit Jesus, quia „in²⁾ sua propria venit, non receperunt.“ Non est ergo ingressus tabernaculum, ad quod venerat, sed ad ostium ejus in holocaustum, quia extra castra passus est. mali coloni venientem filium patriafamilias foras extra vineam, et occiderunt. Hoc est offertur ad ostium tabernaculi acceptum contra et quid tam acceptum, quam hostia Christi, non obtulit Deo?

imponet³⁾ manum suam, inquit, super eum, et jugulabunt vitulum contra Dominum, filii Aaron sacerdotis⁴⁾ sanguinem, et effundent ad altare in circuitu, quod est ad ostium testimonii.“ Potest quidem videri ob hoc dicere de filiis Aaron erant Annas et Caiphas, et illi, qui consilium agentes adversum⁵⁾ Jesum fecerunt eum reum mortis, et effuderunt sanguinem circa basin altaris tabernaculi testimonii. Ibi effuditur sanguis, ubi erat altare, et basis ejus, sicut Christus dixit: „quia⁷⁾ non capit perire prophetam

1. Jesai. LIII, 9. 2) Ev. Joann. I, 11.

3) Mt. XXI, 39.

4) Mt. I, 4. 5. — Codd. Gemetic. et Cadomensis:

Cod. Sangermanensis: „imponit.“ Alias (v. M.): „imponent.“ R.

d. M. et R.: „sacerdotis.“ Cfr. Levit. I, 5.

d. Sangermanensis: „adversum.“ Alias (v. c.): „contra.“ R.

c. XIII, 33.

extra Hierusalem.“ Posuit ergo et manum suam s
caput vituli: hoc est, peccata generis humani imp
super caput¹⁾ suum. Ipse est enim caput²⁾ cor
ecclesiae suae. Sed et hoc fortasse non sine caus
quod, cum superius dixisset: „applicabit³⁾ cum ad os
tabernaculi testimonii:“ in posterioribus repetit, et ita
dicit: „ad⁴⁾ altare, quod est ad ostium tabernaculi t
monii:“ quasi non eundem locum sub eadem narra
semel designasse suffecerit. Nisi quia forte hoc int
voluit, quod sanguis Jesu non solum in Jerusalem
sus est, ubi erat altare, et basis ejus, et tabernaculum
stimonii, sed et quod⁵⁾ supernum altare, quod es
coelis, ubi et ecclesia primitivorum est, idem ipse san
adperserit: sicut et Apostolus dicit, quia „pacificav
per sanguinem crucis suae, sive quae in terra sunt,
quae in coelia.“ Recte ergo secundo nominat altare, q
est ad ostium tabernaculi testimonii, quia non solum
terrestribus, sed etiam pro coelestibus oblatus est he
Jesus, et hic quidem pro hominibus ipsam corpora
materiam sanguinis sui fudit, in coelestibus vero m
strantibus, — si qui illi inibi sunt —, sacerdotibus, v
lem corporis sui virtutem, velut spirituale quoddam
crificium immolavit. Vis autem scire, quia duplex he
in eo fuit, conveniens terrestribus, et apta coelestib
Apostolus ad Hebraeos scribens dicit: „per⁷⁾ velamen
est, carnem suam.“ Et iterum interius velamen interj
tatur coelum, quod penetravit Jesus, ut adaiat nunc

¹⁾ Omnes Mas.: „corpus.“ Sed praestare vide
priorum editionum (e. c. edd. M.) lectio: „caput.“ R.

²⁾ Cfr. Ephes. I, 22. 23. ³⁾ Levit. I, 3.

⁴⁾ Levit. I, 5.

⁵⁾ Priorēs editionēs (e. c. edd. M.): „quod sup
illud altare, —, idem ipse sanguis adpersus fuerit.“ R.

⁶⁾ Coloss. I, 20. ⁷⁾ Hebr. X, 20.

lei pro nobis, semper,¹⁾ inquit, vivens ad interpellam pro his. Si ergo duo intelligantur velamina, quae pontifex ingressus est Jesus, consequenter et sacrific duplex intelligendum est, per quod et terrestria salis et coelestia. Denique et ea, quae sequuntur, plus uni sacrificio, quam terreno videntur aptanda.

1. „Et²⁾ decorantes, inquit, holocaustum dividunt membratim, et imponent filii Aaron sacerdotis ignem fricare, et constipabunt ligna in ignem: et imponent lumen sacerdotis divisa membra, et caput, et adipem, et quae sunt super altare. Interanea vero et pedes abest aqua, et imponet sacerdos omnia super altare: tunc est et sacrificium odor suavitatis Domino.“ Quomodo decorietur caro verbi Dei, quod hic vitulus nominatur, et quomodo membratim dividatur a sacerdotibus, tunc pretium est advertere. Ego puto, quod ille sacerdos detrahit corium vituli oblato in holocaustum, et detrahit pellem, qua membra ejus conteguntur, qui de verbo detrahit velamen literae, et interna ejus, quae sunt animalis intelligentiae membra, denudat: et haec membra verbi interioris scientiae, non in humili aliquo loco, sed in alto et sancto, id est, super altare collocat: non indignis hominibus, et humilem vitam ac terrenam ducentibus pandit divina mysteria, sed illis, qui angelici Dei sunt, in quibus semper ardet divinus ignis, et super consumitur caro. Super hos ergo tales membra divinus iste holocausti vitulus collocatur. Dividitque membratim vitulum, qui explanare per ordinem, et competenti distinctione disserere, qui sit promissus, Christi fimbriam contigisse: qui vero, pedes ejus lacrimis, et capillis capitis extensisse: quanto autem potius sit caput ejus unxisse myro:³⁾ sed et in pectore

¹⁾ Hebr. VII, 25. ²⁾ Levit. I, 6. 7. 8. 9.

³⁾ Cod. Sangermanensis: „myro.“ Alias (v. c. in l. M.): „myrrha.“ R.

eius recubuisse, quid habeat eminentiae. Horum et singulorum causas disserere, et alia quidem incipientibus alia vero iis, qui jam proficiunt in fide Christi, alia item illis, qui jam perfecti sunt in scientia et caritate ejus aptare, hoc est membratim vitulum divisisse. Sed et quod novit ostendere, quae fuerint legis principia, qui etiam in prophetis profectus accesserit, quae vero in Evangelii plenitudo perfectionis habeatur: vel qui docere potest quod verbi lacte alendi sint¹⁾ parvuli in Christo, et qui verbi olere reficiendi²⁾ sint, qui infirmantur in fide, qui etiam sit cibus solidus et fortis, quo impinguandi sunt athletae Christi: qui haec singula novit spiritali ratio dividere, potest hujusmodi doctor ille sacerdos videri: et imponit super altare holocaustum per membra divisa. Addit et ligna altari, quo ignis animetur, et ardeat, in quo non solum de corporalibus virtutibus Christi, sed etiam de divinitate ejus sermo miscetur. Desursum enim est divinitas Christi, quo ignis iste festinat. Conveniunt ergo omnia haec, quae in corpore a Salvatore gestae sunt, coelestis ignis absumsit,³⁾ et ad divinitatis ejus naturam cuncta restituit. Lignis tamen adhibitis ignis insuccenditur. Usque ad lignum enim in⁴⁾ carne passus fuit Christi. Ubi autem suspensus in ligno est, dissipatio carnis finita est. Resurgens enim a mortuis ascendit in coelum, quo iter ejus natura ignis ostendit. Unde et Apostolus dicebat, quia „et⁵⁾ si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.“ Hol

¹⁾ Edd. Merlini: sunt.

²⁾ Cod. Sangerman.: „reficiendi.“ Libri editi (e. edd. M.): „refovendi.“ Codd. Gemetic. et Cadomens.: „fovendi.“ R.

³⁾ Edd. Merlini perperam: adsumsit.

⁴⁾ Omnes Mss.: „in carne.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „carnis.“ R.

⁵⁾ II Cor. V, 16.

etiam namque carnis ejus per lignum crucis oblatum, rena coelestibus, et divinis humana sociavit. Interanea ac cum pedibus aqua dilui jubet sermo praecepti, sacramentum baptismi sub figurali praedicatione denuntians. In interanea diluit, qui conscientiam purgat. Pedes lavat, qui consummationem vascipit sacramenti, et scit, quia qui mundus est, non indiget¹⁾ nisi ut pedes lavet, ut qui partem quis habere non potest cum Jesu, nisi lavet pedes ejus.

¶ Verum si haec etiam ad moralem locum inclinare vis, habes et tu vitulum, quem offerre debeas. Vitulus quidem valde superbus, caro tua: quam si vis munus Domino offerre, ut eam castam pudicamque custodis, adduc eam ad ostium tabernaculi, id est, ubi divinum librorum suscipere possit auditum. Masculinum si munus tuum, feminam nesciat, concupiscentiam respuat, impuritatem refugiat, nihil dissolutum requirat, aut molle. Impone etiam manum tuam super hostiam tuam, ut sit accepta Domino, et jugula illam contra Dominum, hoc est, impone ei continentiae frenum, et manum disciplinae ut inferas ab ea, sicut imposuit manum carni suae ille, qui dicebat: „macero²⁾ corpus meum et servituti subji- cio, ne forte, cum aliis praedicavero, ipse reprobus efficiam.“ Et jugula eam contra Dominum, mortificans sine dubio membra tua, quae sunt super terram. Sed et filii Aaron sacerdotis offerant sanguinem ejus. Sacerdos in te est, et filii ejus, mens quae in te est, et sensus ejus, qui merito sacerdos, et filii sacerdotis appellantur: soli enim sunt, qui intelligunt Deum, et capaces sunt scientiae Dei. Vult ergo sermo divinus, ut rationabili sensu carnem tuam in castitate offeras Deo, secundum quod Apostolus dicit: „hostiam³⁾ vivam, sanctam, placentem Deo,

¹⁾ Cfr. ev. Joann. XIII, 10. — 8.

²⁾ I Cor. IX, 27. ³⁾ Rom. XII, 1.

rationabile obsequium vestrum." Et hoc est per se-
tem, vel filios sacerdotis, offerre sanguinem ad altari-
et corpore et spiritu quis castus efficitur. Sunt e-
alii, qui offerunt quidem holocaustum carnem sua
non per ministerium sacerdotis. Non enim scien-
nec secundum legem, quae in ore sacerdotis est, ol-
sed sunt quidem casti corpore, animo ¹⁾ autem inv-
tur incesti. Aut enim gloriae humanae concupi-
maculantur, aut cupiditate avaritiae polluantur, au-
diae ac livoris infelicitate sordescunt, vel parentis
irae immanitate vexantur. Quicumque ergo tales s-
cet corpore casti sint, tamen non offerunt holocau-
per manus et ministerium ²⁾ sacerdotis. Non est e-
iis consilium, et prudentia, quae sacerdotio fungitur
Deum: sed sunt ex illis quinque virginibus stultis, ⁴
virgines quidem fuerunt, et castitatem corporis s-
runt, oleum autem caritatis, et pacis, et reliquarum
tatum, vasis suis condere nescierunt, et idcirco e-
sunt a thalamo sponsi: quoniam sola carnis con-
ad altare dominicum non potest pervenire, si reliqui-
tutibus et sacerdotalibus ministeriis deservatur. I-
qui haec legimus, vel audimus, in utramque parte
ram demus, ⁵⁾ casti esse corpore, recti mente,
corde, moribus emendati, proficere in operibus,
in scientia, fide, et actibus, gestis, et intellectibus
perfecti, ut ad similitudinem hostiae Christi con-
mereamur, per ipsum Dominum nostrum Jesum

¹⁾ Cod. Sangermanensis: „scienter.“ Libri c.
c. edd. M.): „scientes.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: anima.

³⁾ Cod. Sangermanensis.: „ministerium.“ Lib-
(c. c. edd. M.): „ministeria.“ R.

⁴⁾ Cfr. Matth. XXV, 1. seqq.

⁵⁾ Omnes Mss.: „demus.“ Libri editi (v. c.) ed-
„dare debemus.“ R.

per quem Deus patri omnipotenti cum Spiritu
et gloria et imperium in saecula saeculorum.

H O M I L I A II.

sacrorum rituum, haec est, de muneribus et²⁾ sacrificiis, et pro peccatis: et quomodo offertur pro peccato suo, et pro peccato Synagagae, vel iura, quae ex populo terrae peccaverit non voluntate,

perior quidem de principio Levitici disputatio de legem sacrificiorum, quae munera appellantes homo munus³⁾ offerret, ex animalibus id offerretur est ex bobus, vel ovibus, vel etiam capris; si ovibus, turturum par, aut duos pullos columbiceret. Si vero anima offerat munus, similam offerat, id est, panes ex simila azymos, aut si oleo conspersam ex sartagine vel etiam craticula. sacrificium offerat primitiarum, de⁴⁾ primitiis et simila sit recens, id est nova, igni quoque eam immolet, et medio fractam esse, ne multum minutatum primitiae sunt, et bene purgata sit. Oleum quo-

est „Christum“ in Cod. Sangermanensi. R.

in libris antea editis (e. c. edd. M.) omittuntur et sacrificiis,“ sed reperiuntur in Codd. Gemetic. Sangermanensi. R.

in libris antea editis (e. c. edd. M.): „munus offerat ovibus, id offerret ex bobus,“ sed omnes Mss. ut in textu. R.

Cod. Sangerman.: „de primis fructibus.“ Cod. Gelic. primis frugibus id offerat, ut simila.“ Cod. Cantic.: „de primis frugibus ut offerat, ut simila.“ Cod. Sangerman.: „de primis frugibus ut offerat in simila.“ R.

que et thus ut imponantur super eam, et¹⁾ sic offeratur. At vero si quis offerat sacrificium salutare, ex bobus jubetur offerre, vel etiam ex ovibus, sive capris, et exceptis his nullum aliud sacrificii genus substituitur in salutaribus hostiis. Nam pro peccatis non²⁾ voluntaria, generaliter quidem anima jubetur offerre, et post haec per diversas itur, variasque personas: et jubetur, si quidem pontifex sit, qui deliquit, et offert sacrificium pro peccato, ut vitulum in holocaustum offerat, sed non eo ritu, quo illum pro munere obtulit. De hoc enim tantum adipem, et duos renes cum adipidibus suis, et adipem, qui tegit interiora, imponet super altare holocaustorum. De sanguine quoque ejus intingens digitum suum, respersit septies contra Dominum, et linit ex eo cornua altaris incensi. Ceteras autem carnes cum corio, et interancis, et stercore extra castra igni cremari jubet in loco mundo. Observandum sane est, quod in peccato pontificis non addidit legislator, quia per ignorantiam, aut non voluntate peccaverit. Neque enim cadere ignorantia potest³⁾ in eum, qui, ut ceteros doceret, proventus est. Si autem totius synagogae peccatum fuerit, vitulum nihilominus in holocaustum synagoga jubetur offerre. Sed in peccato synagogae dicitur: „si⁴⁾ ignoraverit, et latuerit verbum ab oculis synagogae, et fecerit unum ab omnibus mandatis Domini, quod non fiet.“ Unde apparet etiam omnem synagogam posse delinquere per ignorantiam. Quod et Dominus confirmat in Evangeliiis, cum dicit: „Pater,⁵⁾ remitte illis; non enim sciunt, quid faciunt.“ Quod si princeps fuerit, qui offert hostiam pro peccato, hircum

¹⁾ Cod. Sangermanis: „et sic offeratur a viro. Si quis“ etc. R.

²⁾ Cod. Sangermanensis: „non solum voluntariis.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman.: „potest.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „poterat.“ R.

⁴⁾ Levit. IV, 13. ⁵⁾ Luc. XXIII, 34.

ex capris jabetur offerre, non holocaustum, sed tantum ut de sanguine ejus imponat sacerdos super altare, et eandem adipem ejus offerat in altari: reliquum autem sacerdotibus remaneat ¹⁾ ad adendum, sanguine tantum ad basin altaris effuso. Si vero anima fuerit, inquit, una, quae offert pro peccato, capram feminam offerat: ritu scilicet eodem, quo hircum superius diximus immolatum: „quod ²⁾ si non valuerit, inquit, manus ejus ad capram, vel ad agnam, par turturum offeret, ³⁾ aut duos pullos columbarum.“ Quod si nec hoc inveniet, decimam partem ⁴⁾ similaginis sine oleo et sine thure mandatur offerre. Haec quidem nobis singula priori lectione recitata sunt, verum explanatio eorum, quoniam tempore excluderetur, omissa est: de qua nunc paucis commonere studiosos quosque, et eos, qui etiam praeteritarum meminerint lectionum, absurdum non puto, quamquam ad ea, quae nuper recitata sunt, urgeamur.

2. Et primo velim videre, quae sit ista differentia, quod alia quidem hominem dicit offerre, alia animam, alia pontificem, alia synagogam, alia principem, alia unam animam ex populo terrae. Et puto quidem hominem illum debere intelligi, qui ad imaginem et similitudinem Dei factus, rationabiliter vivit. Hic vero munus offert Deo vitulum, cum carnis superbiam vicerit. Ovem, cum irrationabiles motus insipientesque correxerit. Hoedum, cum lasciviam superaverit. Offerit etiam par turturum, cum non fuerit solus, sed mentem suam verbo Dei velut ⁵⁾ conjugii sociaverit, sicut hoc genus avium, unum

¹⁾ Cod. Sangerman.: „remaneat.“ Libri editi: „remanet.“ R. — Edd. Merlini: „remaneat.“

²⁾ Cfr. Levit. V, 7. ³⁾ Edd. Merlini: offerat.

⁴⁾ Omnes Mss.: „ephi.“ Libri editi (v. c. edd. M.) male: „offae.“ R.

⁵⁾ Omnes Mss.: „vero.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „viro.“ R.

dicitur et castam servare conjugium. Offert etiam et duos pullos columbarum, cum et ipse intellexerit mysterium, quo oculi ¹⁾) sponsae sicut columbae dicuntur ad plenitudines aquarum, et collum ejus sicut turturis. Haec ergo sunt hominis, secundum quod supra exposuimus, munera. Animae autem munera, longe inferiora describit. Anima haec neque vitulum habet, neque ovem, neque hircum, quem offerat Deo: sed ne par quidem turturum, aut duos pullos invenit columbarum. Similam tantum habet, ex ipsa panes azymos offert a clibano, ex ipsa in sartagine opus factum, vel in craticula oleo permixtum. Unde ²⁾) videtur mihi haec, quae anima appellata est, homo ille, quem Paulus animale hominem nominat, intelligendus: qui etiam si peccatis non urgeatur, nec sit praeceps ad vitia, non tamen habet aliquid in se spirituale, et quod figuraliter carnes verbi Dei reputentur. Sic enim ipse ³⁾) de eo Paulus Apostolus dicit, quia „animalis ⁴⁾) homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter dijudicatur. Spiritualis autem examinat omnia.“ Iste ergo, qui anima nominatur, non potest offerre omnia, quia examinare non potest omnia: sed offert solam similam, et panes azymos, id est, communem hanc vitam, verbi gratia, in agricultura, aut in navigando, aut in aliquibus communis vitae usibus positam: ⁵⁾) offert tamen etiam ipse ⁶⁾) munus, Deo, licet solam similam dicatur offerre oleo tantum conspersam. Omnis enim anima eget oleo divinae misericordiae, nec praesentem vitam evadere quāpiam pot-

¹⁾) Cfr. Cantic. V, 12. — VII, 4. coll. I, 10.

²⁾) Deest „Unde“ in antea editis (v. c. edd. M.), sed exstat in Cod. Sangermanensi. R.

³⁾) Edd. Merlini: de eo ipse.

⁴⁾) I Cor. II, 14. 15. ⁵⁾) Edd. Merlini: posita.

⁶⁾) Cod. Sangermanensis: „ipse munus.“ Libri editi: „ipsa mundus.“ Male. R. — Edd. Merlini: ipsa munus.

enim spiritum vocasset, quem diceret peccaturum.¹⁾ Sed ne hominem quidem hunc diceret, in quo nequaquam imago Dei peccato interveniente constaret. Non ergo est spiritus ille, qui peccat: „fructus²⁾ enim spiritus est, — ut describit Apostolus —, caritas, gaudium, pax, patientia,“ et cetera his similia, quae etiam fructus vitae appellantur. Denique et alibi dicit: „qui³⁾ seminat in carne, de carne metet corruptionem: et qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.“ Quoniam ergo alius est, qui seminat, et alius est, in quo seminatur, seminatur autem vel in carne, cum peccatur, ut metatur corruptio, vel in spiritu, cum secundum Deum vivitur, ut metatur vita aeterna: constat animam esse, quae vel in carne, vel in spiritu seminat, et illam esse, quae vel in peccatum ruere possit, vel converti a peccato. Nam corpus sequela ejus est ad quodcumque delegerit: et spiritus dux ejus est ad virtutem, si eum sequi velit.

3. Sed haec generaliter dicta sunt: nunc vero per species dividuntur. „Si⁴⁾ pontifex, inquit, qui unctus est, peccaverit, ut populum faceret peccare, offerret pro peccato suo vitulum de bobus sine macula Domino.“ Terror simul et misericordia in divinis legibus ostentatur. Itane tandem tutum⁵⁾ est nihil, ne pontifex quidem? et qui pontifex? Ipse, qui unctus est, ipse, qui sacris ignibus divina succendit altaria, qui Deo munera et salutaris hostias immolat: qui inter Deum et homines medius quidam repropitiator intervenit, nec iste, inquam, ipse immunis manet a contagione peccati. Sed vide misericordiam Dei, et plenius eam, Paulo docente, cognosce. Ipse

¹⁾ Cod. Sangerman.: „peccaturum.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „peccatorem.“ R.

²⁾ Galat. V, 22. ³⁾ Galat. VI, 8.

⁴⁾ Levit. IV, 3. — Edd. Merlini: et populum fecerit peccare, offerat etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: nihil tutum est, nec pontifex etc.

quam pro desperatione dejiciant, audisti, quam lege sacrificia pro peccatis: audi nunc, quantae missiones peccatorum in Evangeliiis. Est ista per baptismum in remissionem peccatorum. Secunda est in passione martyrii. Tertia est, quae ¹⁾ per syna datur. Dicit enim Salvator: „verum ²⁾ tibi eleemosynam, et ecce, omnia munda sunt vobis nobis fit remissio peccatorum per hoc, quod remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim Dominus et Salvator noster, quia „si ³⁾ remisit vobis tribus vestris ex corde peccata ipsorum, et vobis pater vester peccata vestra. Quod si non remisit vobis tribus vestris ex corde, nec vobis remittet pater et sicut in oratione nos dicere docuit: „remittite debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus vestris.“ Quinta peccatorum remissio est, cum converteri facit peccatorem ab errore viae suae. Ita enim dicit scriptura, quia „qui ⁶⁾ converti fecerit peccatorem viae suae, salvat animam ⁷⁾ ejus a morte, et multitudinem peccatorum.“ Sexta quoque fit rebus abundantiam caritatis, sicut et ipse Dominus ait: „quia ⁸⁾ dico tibi, remittuntur ei peccata multa dilexit multum.“ Et Apostolus dicit: „quoniam cooperit multitudinem peccatorum.“ Est ad

¹⁾ Editio Merlini et Cod. Msc. Sangermanensis pro eleemosyna datur: „Genebrardus autem: eleemosynam datur.“ Codd. Cadomensis et G. „quae per eleemosynas datur.“ R.

²⁾ Luc. XI, 41.

³⁾ Cfr. Matth. VI, 14. 15.

⁴⁾ Mss.: „remiseritis.“ Libri editi (e. c.) „dimiseritis.“ R.

⁵⁾ Matth. VI, 12.

⁶⁾ Jacob. V, 20.

⁷⁾ Cod. Sangermanensis: „animam a morte.“ Editi (v. c. edd. M.): „animam ejus a morte.“

⁸⁾ Luc. VII, 47.

⁹⁾ I Petr. IV, 8.

turturum aut duos pullos columbarum Domino obtulisti. Quod si illa, quae spe et fide major est, caritas abundaverit in corde tuo, ita ut diligas proximum tuum non solum sicut te ipsum, sed sicut ostendit ille, qui dicebat: „majorem ¹⁾ hac ²⁾ caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis ³⁾ pro amicis suis:“ panes simila-
ceos ⁴⁾ in caritatis oleo subactos sine ullo fermento malitiae et nequitiae, in asymis sinceritatis et veritatis te obtulisse cognosce. Si autem in amaritudine fletus tui ⁵⁾ fueris luctu, lacrimis et lamentatione confectus, si carnem tuam maceraveris, et jejuniis ac multa abstinence aridam feceris, et dixeris, quia sicut fruxorium confrixerunt ossa mea, tunc sacrificium similem a sartagine, vel a craticula obtulisse ⁶⁾ te noveris: et hoc modo invenieris tu verum, et perfectius secundum Evangelium offerre sacrificia, quae secundum legem jam offerre non potest Israel.

5. Sed videamus, quid etiam de his, quae nuper recitata sunt, sentiendum sit: „si ⁷⁾ autem, inquit, anima una peccaverit nolens ex populo terrae, faciendo unum ab omnibus mandatis Domini, quod non fiet, et deliquerit, et notum factum fuerit illi peccatum quod peccavit, adducet donum suum, capram de hoedis feminam sine macula adducet pro peccato, quod peccavit.“ Et omnem post haec sacrificii ritum, secundum quod supra exposui-

¹⁾ Ev. Joann. XV, 13. ²⁾ Ed. Ruaci sola: hanc.

³⁾ Deest „quis“ in textu ed. Ruaci; eadem tamen in notis: „libri antea editi (v. c. edd. M.): *ponat quis pro* etc., at Mss. ut in nostro textu.“

⁴⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „panes similagineos“ etc., at Mss. ut in nostro textu. R.

⁵⁾ Pronomen „tui“ deest in antea editis, sed reperitur in Cod. Sangermanensi. R. — Legitur „tui“ in edd. M.

⁶⁾ Cod. Sangermanensis: „obtuleris, et hoc modo invenieris“ etc. R.

⁷⁾ Levit. IV, 27. 28. — Edd. Merlini: una anima peccaverit volens ex populo etc.

mus, emarravit. De anima, quam sub peccato factam dicit offerre, qualiter sentiendum sit, in superioribus, prout potuimus, explanavimus: quod vero in hoc loco addidit, dicens: „anima¹⁾ si peccaverit ex populo terrae:“ non mihi videtur otiosum. Quis enim dubitaret, quin ea, quae facta lex, ad animas, vel ad populum, qui sunt in terra, dicuntur? Quid ergo necessarium fuit, ut ad hoc, quod dicit: „anima²⁾ una si peccaverit:“ adderet: „ex populo terrae?“ Sed videndum est, ne forte ad distinctionem alius populi, qui non est de terra, haec anima, quae peccaverit,³⁾ de populo terrae esse dicatur. Neque enim invenire dictum hoc potest illi, qui dicebat: „nostra⁴⁾ animae conversatio in coelis est, unde et Salvatorem expectamus Dominum Jesum.“ Quomodo ergo istam animam merito dixerim de populo terrae, quae nihil habet commune cum terra, sed tota in coelis est, et ibi conversatur, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quo et redire desiderat,⁵⁾ et esse cum Christo: multo enim melius: sed permanere in carne necessarium ducit⁶⁾ propter nos? Haec enim anima, quae peccat, de populo terrae est, faciens unum ab omnibus mandatis Domini, quod non fiet. Diu me in hoc sermone quidam stupor attonitum tenuit. Non enim consequenter dictum video, quod peccaverit anima, et fecerit unum ex mandatis Domini, quod non fiet. Si enim mandatum Domini est, quomodo fieri non debuit, cum utique ad hoc dentur mandata Domini, ut fiant? Et quomodo hic dicitur peccasse ani-

¹⁾ Levit. IV, 27.

²⁾ Levit. IV, 27.

³⁾ Cod. Sangermanensis: „peccaverit.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „peccavit.“ R.

⁴⁾ Philipp. III, 20.

⁵⁾ Cfr. Philipp. I, 22. 23.

⁶⁾ Cod. Sangerman.: „ducit.“ Libri editi: „dicit.“ R. — Edd. Merlini: „ducit.“

ma, ¹⁾ quae fecerit unum de mandatis Domini, quod non fiet? Et fortassis aliquibus videbitur error ²⁾ elocutionis per interpretes factus: sed mihi curiosius inquirenti compertum est omnes interpretes similiter protulisse, et ideo non elocutionis error, sed profundioris intelligentiae requirendus est sensus. In quantum ergo nobis occurrere potest, haec mihi videtur absolutio. Mandata Domini quaedam data sunt, ut fiant, quaedam, ut non fiant. Sed ea, quae fieri debent, necessitas poposcit humana, ut inserta illis proferrentur, quae fieri non deberent. Verbi gratia, — ut de his ipsis, quae nunc habemus in manibus, sacrificiis proferamus exemplum —, agnus immolari iubetur ³⁾ in Pascha, non quod ⁴⁾ vere agni hostiam per singulos annos requireret Deus, sed quod designaret ⁵⁾ immolari debere illum agnum, qui ⁶⁾ tollit peccatum mundi. Hoc ergo fieri voluit, illud noluit. Sic enim per Esaiam dicit: „quo ⁷⁾ mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? dicit Dominus. Plenus sum holocaustis arietum, et adipem agnorum, et sanguinem hircorum, et taurorum nolo.“ Audisti, quomodo non vult hostiam arietum, nec adipem agnorum? Dedit tamen mandatum, quomodo vel tauro-rum vel agnorum hostia deberet offerri. Sed qui legem spiritualiter intelligit, spiritualiter haec quaerit offerre. Si vero quis ⁸⁾ secundum speciem mandati carnalis obtulerit,

¹⁾ Mss.: „anima.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „animam.“ R.

²⁾ Mss.: „error elocutionis — factus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „errorem locutionis — factum.“ R.

³⁾ Cfr. Exod. XII. ⁴⁾ Edd. Merlini: quo.

⁵⁾ Cod. Sangermanensis (itemq. edd. M.): „designaret.“ Libri editi: „significaret.“ R.

⁶⁾ Cod. Sangerman.: „qui tollit peccatum mundi.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „qui tolleret peccata mundi.“ R.

⁷⁾ Jesai. I, 11.

⁸⁾ Cod. Sangerman.: „quis — obtulerit, haec est anima“

haec est anima una ex populo terrae, quae peccavit nolens faciendo unum ab omnibus mandatis Domini, quod non fiet, et deliquit, et ideo adjungit in subsequentibus: „et¹⁾ cum notum factum fuerit illi peccatum, quod peccavit, adducet munus suum ante Dominum.“²⁾ Debet enim munus offerre anima, cum ei innotuerit, quia Deus non querit carnale sacrificium: quia „sacrificium³⁾ Deo est spiritus contribulatus.“ Notum fit ergo ei peccatum suum, cum didicerit a Domino dicente: „misericordiam⁴⁾ malo, quam sacrificium.“ et cum agnoverit immolare sacrificium laudis in ecclesia, et reddere altissimo vota sua, per Christum Dominum nostrum, cui laus et gloria in saecula seculorum. Amen!

H O M I L I A III.

De eo, quod scriptum est: „si⁵⁾ autem anima peccaverit, et audierit vocem juramenti, et hic testis sit, aut viderit, aut conscius fuerit, si non indicaverit, et ipsa accipiet peccatum ejus. Et anima quaecunque tetigerit omnem rem immundam, aut morticinum, aut a fera captum,“ et cetera.

1. De sacrificiis, quae offeruntur ab⁶⁾ his, qui per ignorantiam, vel qui non voluntate peccaverint, sermo est.

etc. Libri editi (v. c. edd. M.): „quae — obtulerit, haec anima“ etc. R.

¹⁾ Cfr. Levit. IV, 28.

²⁾ Cod. Sangerman.: „Dominum.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „Deum.“ R.

³⁾ Psalm. LI, 17. (L.) ⁴⁾ Hos. VI, 6.

⁵⁾ Levit. V, 1. seqq.

⁶⁾ Edd. Merlini: *ab iis* etc.

Unde et in superioribus, cum de pontificis sacrifici diceremus, observavimus non esse scriptum de eo, ignoraverit. Sed si quis bene meminit eorum, quae cta sunt, potest nobis dicere, quia sacrificium, quod pontificem pro peccato diximus obtulisse, figuram Christi vere posuimus,¹⁾ et conveniens non²⁾ videbitur, ut Christus, qui peccatum nescit, pro peccato dicatur obtulisse sacrificium, licet per mysterium res agatur, et idem pontifex, idem ponatur et hostia. Vide ergo, si et ad possumus hoc modo occurrere, quia Christus peccatum quidem non fecit, peccatum tamen pro nobis factus dum, qui erat in forma Dei, in forma servi esse dicitur:³⁾ dum, qui immortalis est, moritur, et impassitur, et invisibilis videtur, et quia nobis hominibus mors, vel reliqua omnis fragilitas in carne ex peccati conditione superducta est: ipse etiam, qui in similitudine hominum factus est, et habitu repertus ut homo, sine ulla pro peccato, quod ex nobis susceperat, quia peccata nostra portavit, vitulum immaculatum, hoc est, carnis incontaminatam obtulit hostiam Deo. Sed quid faciat de eo, quod in sequentibus jungitur? Ubi enim dicitur: „si⁴⁾ quidem pontifex, qui unctus est, peccaverit:“ ibi dicitur: „ut⁵⁾ populum faceret peccare, offerret⁶⁾ pro peccato suo.“ Quomodo ergo conveniet, ut,⁷⁾ quia per carnem suam, quam suscepit ex nobis Jesus, ipse pecca-

¹⁾ Cod. Sangerman.: „sacrificiis.“ Libri editi (edd. M.): „sacrificio.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: posuimus? et conveniens etc.

³⁾ Libri antea editi (e. c. edd. M.): „non videtur vero Christo, qui peccatum nescit, ut pro peccato“ sed Msc. Sangerman. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ Edd. Merlini: dignaretur.

⁵⁾ Levit. IV, 3. ⁶⁾ Levit. IV, 3.

⁷⁾ Edd. Merlini perperam: offerret.

⁸⁾ Deest „ut“ in edd. M.

te,³⁾ hic natus est ad ruinam et resurrectionem
Et hoc modo per peccatum suum, hoc est,
n in⁴⁾ crucem actam, in qua nostra peccata
nos quidem credentes liberavit a peccato: po-
o non credentem peccare fecit, quibus ad in-
malum, etiam sacrilegii⁵⁾ accessit impietas.
odo pontifex iste per suum peccatum peccare
fecit, dum in carne positus, et teneri potuit, et
am ponamus, verbi gratia, si Dominus majesta-
nisset in carne, non arguisset Judaeos, non iis
vis etiam ad videndum, non utique teneri po-
que⁶⁾ ad mortem tradi: nunquam sine dubio
nguis ejus super ipsos, et super filios eorum.
venit in carne, et pro nobis peccatum factus
e pati potuit, idcirco ipse dicitur peccare po-
isse, qui fecit eum in se posse peccare.
d videamus jam, quid agit et ista anima, quae
m juramenti, et testis est, vel quae vidit aliquid,
est, et non indicat, ex quo accepit etiam ipsa
ejus sine dubio, qui⁷⁾ inique aut egit aliquid,

huiusmodi (c. 1. add. M). cum aliqua consue-

aut juravit. Hoc etiam secundum historiam nos aed et docet, ne unquam in peccatis alterius polluamus scientias nostras, ne consensum male agentibus premus. Consensum autem dico, non solum pariter ag sed etiam, quae illicite gesta sunt, reticendo. Vis scire, quia consentiant haec etiam Evangelicis praeceptis? Ipse Dominus dicit: „si ¹⁾ videris fratrem tuum peccatorem argue eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, factus es fratri tuo. Quod si te non audierit, argue etiam alios duos, vel tres. Quod si nec ipsos audierint, dic ecclesiae. Si vero nec ecclesiam audierit, fit tibi ethnicus, et publicanus.“ Sed evangelicum praeceptum perfectius datum est, quod indicandi peccati ²⁾ in disciplinamque constituit. Non vult enim te, si forte peccatum videris fratris tui, continuo evolare ad publicum et proclamare passim, ac divulgare aliena peccata: esset utique non corrigentis, sed potius infamantis. inquit, inter te et ipsum solum corripe eum. Ubi servari aibi mysterium viderit ille, qui peccaverit, ³⁾ servabit ⁴⁾ et ipse emendationis pudorem. Si vero confiteri se videat, illico ad denegandi invidentiam ceteretur: et non solum non emendaveris peccatum, sed duplicaveris. Disce ergo ex Evangelicis ordinem. Inquit, solus inter te et ipsum. Secundo adhibe alios duos, vel tres. Quare duos vel tres? „In ⁵⁾ enim, inquit, duorum, vel trium testimonium stabit omnibus.“ Quoniam quidem tertio correptionem mandata ecclesiae deferendam, secundo vult duos, vel tres adhiberi: quibus praesentibus correptus, si emendatus

¹⁾ Cfr. Matth. XVIII, 15. 16. 17.

²⁾ Cod. Sangerman.: „peccati.“ Libri editi (v. c. M.): „peccatum.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman.: „peccat.“

⁴⁾ Edd. Merlini: et ipse servabit etc.

⁵⁾ Cfr. Matth. XVIII, 16.

uae videt in delicto proximi sui, vel non indilum regulam superius datam, vel in testimonium on quae vera sunt dixerit, peccatum, quod comquem celat, ipse suscipiet, et poena commissi ad conscium. Sufficiens ergo in hoc capite, edificavit textus historiae. Puto tamen, quod et quae legit scriptum in lege Dei, quia „juravit²⁾ nec eum poenitebit: tu es sacerdos in aeternum, ordinem Melchisedech:“ audit vocem juramenti, scribae et Pharisei semper haec meditantes, et enuntiare ad populum nolunt, ne Christi adventum. Propterea ergo ipsi accipient peccano non enuntiantes ad populum quas vera sunt, sciunt³⁾ Israel.

Est haec alia lex promulgatur. „Anima,⁴⁾ in-ecunque tetigerit omnem rem immundam, aut m jumentorum immundorum, et latuerit eum, et s est, aut si tetigerit ab immunditia hominis, ab nonditia, ex qua inquinetur,“ et cetera. Haec pud Judaeos indecenter satis, et inutiliter ob- . Ut quid enim immundus habeatur, qui conti-

gerit, verbi causa, animal mortuum, aut corpus hominis defuncti? Quid si prophetae corpus sit? quid si patriarchae, vel etiam ipsius Abrahami corpus? quid si et Samuelis contigerit, immundus erit? Quid si Helii ossa contingat, quae et mortuum suscitant? Immundus erit ille, qui contingit, et immundum faciunt ossa prophetae etiam illum ipsum, quem a mortuis suscitavit. Vide, quam inconveniens sit Judaica intelligentia. Nos videamus primo, quid sit tangere, et quis sit tactus, qui faciat immundum, quis¹⁾ verò sit tactus, qui faciat mundum. Apostolus dicit: „bonum²⁾ est homini mulierem non tangere.“ Hic tactus immundus est: hoc³⁾ enim illud, quod Dominus in Evangelio dixit: „si⁴⁾ quis viderit mulierem ad concupiscendum, jam moechatus est eam in corde suo.“ Tetigit enim cor ejus concupiscentiae vitium, et immunda facta est anima ejus. Si quis ergo hoc modo tangit aliquam rem, id est, vel per mulieris concupiscentiam, vel per pecuniae cupiditatem, alio quolibet peccati desiderio, immundum tetigit, et inquinatus est. Oportet ergo te, si quid tale contingere scire, quomodo offeras sacrificium, secundum ea, quae superioribus memoravimus, ut mundus effici possis. Tibi ostendam, quae est anima, quae tetigit immundum, immunda facta est, et rursum tetigit mundum, et facta est munda? Illa, quae profluvium sanguinis passa est, erogavit omnem substantiam suam in medicos, nec aliquid proficere potuit, per immunditiam peccati in hoc devoluta est. Tetigerat enim peccatum, et idcirco flagellum carnis acceperat. Sed postquam⁵⁾ fide plena tetigit fiduciam Jesu, stetit fluxus sanguinis ejus, et repente fac-

¹⁾ Edd. Merlini: qui vero etc.

²⁾ I Cor. VII, 1.

³⁾ Edd. Merlini: hoc est et illud, quod etc.

⁴⁾ Matth. V, 28. ⁵⁾ Edd. Merlini: posteaquam.

renda, quae ante per tantum tempus vixit immunda. remanens, cum tetigisset Dominum, et Salvatorem, ipse: „quis¹⁾ me tetigit? Ego enim sensi virtutem de me:“ — illam sine dubio virtutem, quae mulierem fecerat, et fecerat eam mundam —: sic intelligendum est, quia, si quis contigerit²⁾ peccatum, exeat³⁾ ex peccato virtus quaedam maligna, quae cum, qui se tangit, faciat immundum, et hoc est vere contingere immundum. Simili ratione etiam de morticino hominis, vel morticino pecoris mundi aut immundi dicendum est. Morticinum namque hominis contingit is, qui in peccatis hominum quempiam vel sequitur, vel imitatur. Sed⁴⁾ singulorum differentiae requirendae sunt, singula remanemus. Hominis morticinum, sicut supra diximus, illic possumus dicere, quod Apostolus ad Corinthios dicit: „scripsi,⁵⁾ inquit, vobis in epistola, ut non commisciamini fornicariis: non utique fornicariis huius mundi, avariis, aut rapacibus, idolis servientibus: alioquin detrahitur de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis, non commisceamini, si quis frater nominatur fornicarius, aut immundus, aut avarus, aut idolis serviens, aut ediculus, aut ebriosus, aut rapax: cum huiusmodi nec huiusmodi⁶⁾ sumere.“ Illud est ergo hominis morticinum contingere, qui ei se socium saltem in cibo praebet, qui in Christo homo effectus, rursum in peccatis et mortuus. Nam et illa vidua, de qua dicit Apostolus: „quae⁷⁾ in deliciis vivens mortua est:“ morticinum ho-

¹⁾ Cfr. Luc. VIII, 46.

²⁾ Cod. Sangerman. (itemque edd. M.): „contigerit.“
Libri editi: „contigit.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: et exeat etc.

⁴⁾ Cod. Sangermanensis: „Sed si singulorum“ etc. R.

⁵⁾ Cfr. I Cor. V, 9. 10. 11.

⁶⁾ Deest „quidem“ in ed. Ruaci.

⁷⁾ I Tim. V, 6.

minis dici potest. Sed et animalia morticina nihil quae sunt in ecclesia, requirenda sunt. Si simp-
 quique ad hoc, quod nihil prudentiae egerant, et
 peccatorum sordibus volutentur, hos si quis sequi
 tangat eo tactu, quo supra exposuimus, morticinum
 malum¹⁾ tetigit. Quod autem ecclesia habeat et
 lia, audi quomodo dicit in Psalmis: „homines²⁾
 menta salvos facies, Domine.“ Hi ergo, qui verb
 et rationabilis instituti studium gerunt, homines ap-
 tur. Qui vero absque huiusmodi studiis vivunt, et
 tiae exercitia non requirunt, fideles tamen sunt, et
 quidem, sed munda dicuntur. Sicut enim sunt
 homines Dei, ita sunt quidam et oves Dei. Scrip-
 enim, quia Moses non erat ovis Dei, sed homo Dei.
 Helias non erat ovis Dei, sed homo Dei. Sic er-
 dicit: „si⁴⁾ homo Dei sum ego, descendat ignis de
 et consumat te, et quinquaginta tuos.“ Vis autem
 dire de ovibus Dei? Dicitur per prophetam:
 meae, oves sanctae sunt, dicit Dominus.“ Et iter-
 vator dicit in Evangelio: „oves⁷⁾ meae vocem me-
 diunt.“ Et non⁸⁾ puto, quia dixisset de hominibus
 vocem meam audiunt homines, sed oves. Sed haec
 habet aures audiendi, audiat, quomodo vocem
 oves, homines autem verbum⁹⁾ ejus audiunt. I

¹⁾ Cod. Sangerman.: „animalium.“ Libri editi
 edd. M.): „animal.“ R.

²⁾ Psalm. XXXVI, 6. 7. (XXXV.)

³⁾ Edd. Merlini: verba Dei.

⁴⁾ Il Regg. I, 10. (IV Regg.)

⁵⁾ Libri editi: „enim,“ sed Mss. (itemq. ed
 „autem.“ R.

⁶⁾ Cfr. Ezech. XXXIV. ⁷⁾ Ev. Joann. X

⁸⁾ Cod. Sangerman.: „non puto, quia dixisset“
 Libri editi (e. c. edd. M.): „non puto eum dixisse“

⁹⁾ Cod. Sangerman.: „verbum.“ Libri editi
 edd. M.): „verba.“ R.

illa munda quidem propter Christum, morticina
 propter peccatum. Quae si quis tetigerit, hoc est,
 fecerit quis in peccato, immundus erit. Et si
 nedi hominis morticinum contigerit, id est, ejus,
 non rationem vivens primo, et in verbo Dei
 non exercens, postmodum decidit in peccatum:
 sequatur, aut imitetur, hominis contingit¹⁾
 , et erit immundus. Sed et a fera captum si
 immundus eris. Quae est fera? Leo est, an
 rapit homines, vel jumenta? Illa, credo, fera
 dicit Petrus Apostolus: „quia²⁾ adversarius
 sicut leo rugiens circuit, quaerens quem
 1) Cui resistite fortes in fide.“ Et rursum de
 Apostolus Paulus: „intrabunt⁴⁾ enim post dis-
 am lupi rapaces, non parcantes gregi.“ Ab
 eris si captum videris, noli eum sequi, noli
 ne et tu efficiaris immundus. Sunt praeterea
 munda animalia, quorum morticinum vetat con-
 unda animalia sunt homines, qui extra Chri-
 in quibus neque ratio, neque religio ulla est.
 o omnium morticina, id est, peccata si videas,
 gislator, ne contigeris, ne adtaminaris,³⁾ ne
 . Et istae sunt immunditiae, quae merito fu-
 nt. Hominis autem tactum noli refugere, vel
 poris, cui magis sepultura religiosa deferenda
 ae istae sunt et inutiles fabulae, speciem qui-
 is habentes, virtutem vero ipsius denegantes.
 lex de immunditiis data est. Si quis jura-

d. Merlini: contigit. ²⁾ I Petr. V, 8. 9.

d. Sangerman.: „transvoret.“ Libri editi (v. c. „devoret.“ R.

l. XX, 29.

d. Sangerman. (itemq. edd. M.): „adtaminave-
 editi: „adtaminaris.“ R.

menti alicujus, vel delicti testis fuit, et non indicavit et per hoc immundus quodammodo effectus est et ipse societate peccati. Secunda lex, quā contingere sponte aliquid, ac morticinum vetatur.

4. Tertia nunc lex promulgatur hujusmodi: „et anima, inquit, quae juraverit, pronuntians labiis suis i iefacere, aut benefacere secundum omnia, quaecum dixerit homini cum juramento, et latuerit eum, et cognoverit, et peccaverit unum aliquid de istis, pronuntiet peccatum quod peccavit, et offeret³⁾ pro his, qui deliquit, Domino pro peccato, quod peccavit, fenus de ovibus,“ et cetera. Quomodo quidem, si pronuntio vero labiis meis, vel juravero benefacere, et non facere peccati reus sim, difficultas non est ostendere: quomodo autem si jurem, vel pronuntiem malefacere, et non fecisse peccaverim,⁴⁾ verbo adsignare difficile est. Absurdum enim videtur, verbi gratia, ut, si per iracundiam dixero hominem occisurum, et non fecero, ne pejerare aut fallere videar, cogar ad explendum opus, quod temere et illicite promisi. Quae ramus ergo, quae sit res, in qua si promittimus nos malefacere, et non fecerimus, peccamus; si vero fecerimus, excusemur a peccato, ut rationabiliter stare praecepti veritas possit. Quantum in illo loco intelligendum videtur, malefacere adversari alicui et non indulgere ei, ut faciat quod vult. Et nos cum venimus ad Deum, et vovemus ei nos in casto servire, pronuntiamus labiis nostris, et juramus nos ca

¹⁾ Codd. Sangerm. et Gemeticensis: „indicavit.“ Libri editi: „indicabit.“ R. — Edd. Merlini perperam: „dicabit.“

²⁾ Cfr. Levit. V, 4. 5. 6.

³⁾ Edd. Merlini: afferet.

⁴⁾ Edd. Merlini: peccaverim verbo, adsignare etc.

⁵⁾ Cod. Sangerman.: „pejerare.“ Libri editi (v. Edd. M.): „perjurare.“ R.

ne carnem nostram, vel male ei facere, atque in servitum eam redigere, ut spiritum salvum facere possimus. In enim et ille iurasse se dixit, qui ait: „juravi,¹⁾ et statim servare omnia praecepta tua.“ Quia ergo carnis vox est, quae dicit: „non²⁾ enim quod volo ago, sed quod est, illud facio:“ afflicta sine dubio ab spiritu, et coarctata³⁾ est: resistit enim et repugnat adversum spiritum, et nimale ei fiat, ut affligatur, et infirmetur, non potest vivere spiritus: „cum⁴⁾ infirmior, tunc potens sum.“ Hinc ergo carni resistenti, et repugnanti adversum spiritum, si quis iuraverit, et pronuntiaverit malefacere, et affligere ac macerare eam, et non fecerit, peccati reus est, si quis iuravit cruciari se carnem suam, et servituti subijcere, et non fecit.⁵⁾ Eodem autem juramento et spiritui decernit benefacere. In quo enim carni malefacit, spiritui benefacit. Si quis ergo hoc iuraverit, et non fecerit, peccati efficitur reus. Vis autem scire, quia nec potest uni eorum beneficii, nisi alii malefeceris? Audi enim Dominum ipsum dicentem: „Ego⁶⁾ occidam, et vivere faciam.“ Quid occidit Deus? Carnem utique. Et quid vivere facit? Spiritum sine dubio. Et rursum in sequentibus dicit: „percutiam,⁷⁾ et ego sanabo.“ Quid percutit? Carnem. Quid sanat? Spiritum. Prorsus ut illa deficiat, iste proficiat, ut faciat te mortificatum carne, vivificatum spiritu: ne forte et tu mente servias legi Dei, carne autem, si mortificata non fuerit, obstringaris⁸⁾ legi peccati. Si ergo istum ordinem promiseris, et servare

¹⁾ Psalm. CXIX, 106. (CXVIII.)

²⁾ Rom. VII, 15.

³⁾ Cod. Sangerman. (itemque edd. M.): „coarctata.“
Lati editi: „coercita.“ R.

⁴⁾ II Cor. XII, 10. ⁵⁾ Edd. Merlini: fecerit.

⁶⁾ Deut. XXXII, 39. ⁷⁾ Deut. XXXII, 39.

⁸⁾ In Cod. Sangermanensi deest „obstringaris.“ R.
- Edd. Merlini perperam: „obstringatur.“ R.

non quiveris, audi quid legis ordo praecipiat: „si¹⁾ peccaverit, inquit, unum aliquid de istis, pronuntiet peccatum, quod peccavit.“ Est aliquid²⁾ in hoc mirabile secretum, quod jubet pronuntiare peccatum. Etenim omni genere pronuntianda sunt, et in publicum proferenda cuncta quae³⁾ gerimus. Si⁴⁾ quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri: proferri autem ab illo, qui et accusator peccati est, et inceptor. Ipse enim nunc nos ut peccemus, instigat, ipse etiam cum peccaverimus, accusat. Si ergo in vita praeveniamus eum, et ipsi nostri accusatores simus, nequitiam diaboli inimici nostri et accusatoris effugimus. Sic enim et alibi propheta dicit: „dic⁵⁾ tu, inquit, iniquitates tuas prior, ut justifieris.“ Nonne evidenter mysterium, de quo tractamus, ostendit, cum dicit: dic tu prior? ut ostendat tibi, quia praevenire illum debeas, qui paratus est ad accusandum. Tu ergo, inquit, dic prior, ne te ille praeveniat: quia si prior dixeris, et sacrificium poenitentiae obtuleris, secundum ea, quae in superioribus diximus offerenda, et tradideris carnem tuam in interitum, ut spiritus salvus fiat in die Domini, dicetur et tibi, quia percepisti et tu in vita tua mala, nunc vero hic requiesce. Sed et David eodem spiritu loquitur in Psalmis, et dicit: „iniquitatem⁶⁾ meam notam feci, et peccatum meum non cooperui. Dixi: pronuntiabo adversum me injustitiam meam, et tu remisisti impietatem cordis mei.“ Vide ergo

¹⁾ Cfr. Levit. V, 4. 5.

²⁾ Edd. Merlini: aliquid.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „quae egerimus,“ sed Cod. Sangerman. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ Libri editi: „Si quod — gerimus, si quod“ etc., sed Cod. Sangerman. (itemque edd. M.) ut in nostro textu. R.

⁵⁾ Jesai. XLIII, 26. ⁶⁾ Psalm. XXXII, 5.

quia pronuntiare peccatum, remissionem peccati meretur. Proventus enim diabolus in accusatione, ultra nos accusare non poterit, et si ipsi nostri simus accusatores, prohibet nobis ad salutem: si vero expectemus, ut a diabolo teneamur, accusatio illa cedit nobis ad periculum. habebit enim socios in gehenna, quos convicerit criminum socios.

h. Multum erit nunc hostiarum diversitates, et sacrificiorum ritus, ac varietates exsequi, et longe alterius operis, quam ejus verbi, quod in communi auditorio vulgus excipit. Verum ut aliqua in transcurso perstringere videamus, omnis quidem pene hostia, quae offertur, habet aliquam formam, et imaginis Christi. In ipsum namque omnis hostia recapitulatur, in tantum ut, postquam ipse oblatum est, omnes hostiae cessaverint, quae eum in typo et umbra praecesserant: de quibus, prout potuimus, in ¹⁾ superioribus, quomodo vitulus a pontifice oblatus, sive in munere, sive pro peccato, formam ejus haberet, ostendimus. Adipes vero, qui offeruntur in munere, operientes interiora, et renibus cohaerentes, potest sancta illa ejus anima intelligi: quae interiora quidem, id est, divinitatis quae secreta velabat: renibus autem, hoc est, corporali materiae, quae ex nobis caste sumpta fuerat, cohaerebat: et media inter carnem Deumque posita, deificandam, ²⁾ sacrificandam sacris altaribus, et divinis ignibus illustrandam, et conservandam secum ad coelos naturam carnis imponit. Renunculi autem ignibus traditi, quis dubitet quod nullos in Christo fuisse indicent genitalium partium motus? Quod vero de sanguine hostiae septies ante Dominum sacerdos respergere memoratur, evidenter san-

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „in superioribus dicimus, quomodo“ etc., sed in Codd. Mss. deest „diximus.“ R.

²⁾ In Cod. Sangerman. deest: „deificandam.“ R.

6. Videamus nunc, quae lex proponitur in offi-
dis hostiis pro peccato. „Et²⁾ locutus est, inquit, I-
nus ad Moſen, dicens: anima ſi qua latuerit, et pec-
rit non volens a ſanctis Domini, offerat pro delicto
arietem immaculatum de ovibus, emptum pretio a
ſiclo ſancto, in eo, quod deliquit, et quod peccavit
ctis, reddet, et quintas adjiciet ad illud, et dabit
ſacerdoti, et ſacerdos exorabit pro eo in ariete delicti
remittetur ei.“ In ſuperioribus legibus, quae de im-
ditiae ſacrificiis referebantur, ſicubi dixerit⁴⁾ offeren-
verbi cauſa, ovem, aut hoedum, addidit:⁵⁾ quod ſi
ſufficit manus ejus ad hoedum, aut ad agnum, offerat
turturum, aut duos pullos columbinos. Et iterum:
ſi nec ad hoc ſufficiet, offerat ſimilaginem. In hac
lege, ubi de peccato, quod in ſanctis committitur, di-
nullam ſubſtitutionem inferioris hostiae ſecundae; ve-
tiae ſubrogavit, ſed ſtatuit ſolum arietem offeren-
nec aliter oſtendit ſolvi poſſe peccatum, quod in ſ

⁴⁾ Edd. Merlini: dixit. ⁵⁾ Edd. Merlini: ad

amittitur, nisi arietem jugulaverit: et non simpliciter aem, sed arietem pretio emtum, et certo pretio: „si-
 1) inquit, sancto.“ Quid igitur? si quis pauper fue-
 et non habuerit siclum sanctum, unde mercari possit
 stem, peccatum ejus non solvetur? Quasrendae sunt
 eo unicuique et divitiae, ut peccatum ejus possit absolvi.
 rum si dignetur Dominus, vel nobis oculos ad viden-
 m, vel vobis ad audiendum aures cordis aperire, quid
 si velit legislatoris sensus opertus 2) mysteriis, require-
 ma. Et primo quidem videamus hoc ipsum, quod re-
 itum est, secundum literam quale sit. Videtur enim
 his dicere, in quorum manibus sancta commissa sunt,
 est, quae in Domini donis oblatae sunt: verbi gratia,
 et munera, quae in ecclesiis Dei ad usus sanctorum,
 ministerium sacerdotum, vel quae ob necessitatem pau-
 erum, a devotis et religiosis mentibus offeruntur. De
 is si quis qualibet praesumptione subtraxerit, decernit lex,
 si rememoratus fuerit peccasse se, et sponte compun-
 tionem cordis acceperit: — de eo enim, qui non sponte
 compungitur, sed alio arguente convincitur, difficilius re-
 medium est —. Hic ergo, qui sponte recordatus fuerit
 peccatum suum, reddet, inquit, illud ipsum, quod subtra-
 xerat, et addet ad illud quintas, et offeret arietem pro
 peccato emtum pretio siclo sancto. Quod dicit: addet
 id illud quintas: simplices quique existimant ita dictum,
 et, verbi causa, si quinque nummi subtracti sunt, unus
 addatur, ut pro quinque sex reddere videatur. Sed qui
 in disciplina numerorum peritiam gerunt, longe aliter
 istius vocabuli numerum supputant. Nam et in Graeco
 non habet πέμπτον, quod simpliciter quintas facit, sed

1) Cfr. Levit. V, 15.

2) Omnes Mss.: „opertus mysteriis.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „apertis mysteriis.“ R. — In edd. M. hoc ordine verba procedunt: „sensus, apertis mysteriis requiremus.“

habet *ἐπὶ πεμπτον*, quod nos quidem possumus dicere „super quintas:“ nisi diceretur istud specialis cujusdam numeri apud illos esse vocabulum, quo indicetur¹⁾ pro quinque alios quinque dandos, et unum super: ut verbi gratia intelligatur, qui furatus sit quinque nummos, ipsos quidem quinque restituere, et alios quinque uno superaddito. Nec tamen haec continuo pro furtis aut fraudibus intelligenda sunt, sed quod etiam si quis pro usibus necessariis sibi de sanctis pecuniam sumsit, et moras attulit in restituendo, hujusmodi lege constringitur. Quae lex etiam secundum literam aedificare debet audientes. Valde enim utilis et necessaria est observatio, his praecipue, qui ecclesiasticis dispensationibus praesunt, ut sciant sibi ab his, quae in usum sanctorum oblata sunt, cautius et diligentius observandum.

7. Sed et nos, quibus ista forte non accidunt, videamus, qua ex parte sermo legis aedificet. Et ego hodie, licet peccator sim, tamen quia dispensatio mihi verbi dominici credita est, sancta Dei videor habere commissa. Neque nunc primum, sed saepe jam et olim dispensatione hac erga vos utimur. Si quis ergo ex vobis suscipiat a me dominicam pecuniam, et, ut fieri solet, egressus ecclesiam, et diversis occupationibus saeculi raptus, oblivioni, quae audierat, dedit, nec opus aliquod ex verbo, quod suscepit, implevit, iste est, qui pecuniam de sanctis acceptam non reddidit. Unde vel his auditis in memoriam revocet, quod ea, quae dudum sibi fuerant in verbo Dei commissa, neglexit. Reddat ergo et hoc, quod accepit, et addat ad id quintas eo modo, quo ante jam diximus: id est, ut bis quina sint, et unus superaddatur. Videamus ergo, quomodo quinque isti reddantur. Quinque numerus frequenter, imo pene semper pro quinque sensibus

¹⁾ Omnes Mss.: „indicetur.“ Libri editi: „indicatur.“ R. — Edd. Merlini: „indiceretur.“

accipitur. Scire ergo debemus, hoc modo istos quinque sensus in sanctis actibus posse restitui, ut, si forte praesensimus abuti iis in saecularibus actibus, et impendimus unum eorum in his, quae non secundum Deum gessimus, restituamus nunc et ipsos quinque sanctis actibus religionisque ministeriis, et alios his quinque addamus, qui sunt interioris hominis sensus: per quos vel mundi corde effecti Deum videmus, vel aures habemus ad audienda ea, quae docet Jesus, vel odorem capimus illum, quem dicit Apostolus: „quia ¹⁾ Christi bonus odor sumus Deo:“ vel eum gustum sumimus illum, de quo dicit propheta: „gustate, ²⁾ et videte, quoniam suavis est Dominus:“ vel tactum illum, quem dicit Joannes, quia „oculis ³⁾ nostris inspicimus, et manus nostrae palpaverunt ⁴⁾ de verbo vitae.“ His autem omnibus unum superaddamus, ⁵⁾ ut ad usum Deum haec cuncta referamus. Et haec quidem de restituendis his, quae qualibet culpa ex sanctis ablata fuerant, dicta sint.

8. Quid vero dicemus de sacrificio arietis pretio cuncti, et pretio sicuti sancti, qui pro peccati expiatione jubetur offerri? Dives futurus est, qui pretio arietis possit delicta purgare. Quae sunt istae divitiae, requiramus. Docet nos sapientissimus Salomon dicens: „redemptio ⁶⁾ animae viri, propriae divitiae ejus.“ Audis verba sapientiae, quomodo necessariis cum proprietatibus, vim uniuscujusque sermonis enuntiant? Divitias dicit aptas ad animae redemptionem, et divitias non alienas, neque communes, sed divitias proprias. Per quod ostendit esse quasdam

¹⁾ II Cor. II, 15.

²⁾ Psalm. XXXIV, 8. (XXXIII.)

³⁾ Cfr. I Joann. I, 1.

⁴⁾ Cod. Sangerman.: „palpaverunt.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „contrectaverunt.“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: superaddimus.

⁶⁾ Prov. XIII, 8.

divitias proprias, quasdam vero non proprias. Sed hoc evidentius Dominus in Evangeliiis declaravit, cum dixit „quod ¹⁾ si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?“ ostendens per hoc praesentis saeculi divitias non esse nostras proprias, sed alienas. Transcunt enim, et sicut umbra praetereunt. Propriae vero sunt illae divitiae, de quibus propheta dicit: „et ²⁾ ad te congregabo divitias gentium.“ Ex his fortasse divitiis et Abraham ³⁾ dives factus est valde in auro, et argento, et pecoribus, atque omni suppellectili. Vis tibi ostendam, ex quibus thesauris descendant istae divitiae? Audi Apostolum Paulum dicentem de Domino Jesu Christo: „in ⁴⁾ quo sunt, inquit, omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi.“ Sed et in Evangeliiis Dominus dicit, quia scriba dives „profert ⁵⁾ de thesauris suis nova et vetera.“ De his et Apostolus Paulus dicit: „quia ⁶⁾ in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in omni scientia.“ Ex his ergo divitiis, quae de thesauris sapientiae et scientiae proferuntur, mercandus nobis est iste aries, qui offerri debeat pro peccatis, illis scilicet, quae in sancta commissa sunt, et sicut sancti adnumeratione mercandus. Jam superius diximus, quod omnis hostia typum gerat et imaginem Christi, multo magis aries, qui et pro Isaac quondam a Deo substitutus est ⁷⁾ immolandus. Sicut igitur sancto comparandus nobis est Christus, qui peccata nostra dissolvat. Sicut sanctus fidei nostrae formam tenet. Si enim fidem obtuleris tanquam pretium, Christus velut ariete immaculato in hostiam dato, remissionem accipies peccatorum. Sentio, quod in explanando vires nostras mysteriorum superat magnitudo. Sed quamvis no-

¹⁾ Luc. XVI, 12. ²⁾ Cfr. Zachar. XIV.

³⁾ Cfr. Genes. XIII. ⁴⁾ Coloss. II, 3.

⁵⁾ Cfr. Matth. XIII, 52. ⁶⁾ I Cor. I, 5.

⁷⁾ Cfr. Genes. XXII.

cuncta discere, tamen sentimus cuncta remysteria. Et ideo studiosius quibusque indici sufficiat, quibus excitati ad altiora horum, et perveniant, et intelligant, ex quibus iis generatur vitulus ad hostiam, ex quibus ovibus aries sit. „Habeo ¹⁾ enim, inquit Jesus, et alias non sunt de hoc ovili: et illas oportet me ut fiat unus grex, et unus pastor.“ Sciant etiam, ubi columbae requirendae sunt. „Oculi, ²⁾ sicut columbae super plenitudines aquarum.“ Ergo plenitudines properandum est, in his ac describitur pulchritudo. „Et ³⁾ collum, insicut turtur.“ In columbis oculi praedicant enim dixit: „columbae ⁴⁾ super plenitudines ferunt hoc genus avis, cum ad aquas venerit, det accipitris insidias pati, venientem desuper solitantis umbra in ⁵⁾ aquis inspecta deprehensorum perspicacia fraudem periculi imminet. Quod si ⁶⁾ et tu ita prospicere potueris iudici, et cavere, sacrificium Deo columbas obtinet et quibus talia curae sunt, illud etiam requibus iis agris similia debet offerri. Ego arbiter illius terrae segetibus, quae facit alium censum sexagesimum, alium tricesimum fructum. etiam, nisi plus, quam debet, curiosum videtur, lentibus similia ista ad sacrificia praeparatur. teat duas esse, quae molunt, quarum una ad et alia relinquitur. Ex illius ergo mola, quae est, simulam oportebit offerre. Sed et sicut

1. ev. Joann. X, 16. ²⁾ Cantic. V, 12.

3. Cantic. VII, 4. coll. I, 10.

4. Cantic. V, 12. ⁵⁾ Deest „in“ in ed. Ruaci.

5. id. Merlini: et si tu ita etc.

6. id. Merlini: adsumitur, et alia relinquitur.

sanctus, qui ad arietis pretium necessarius dici unde, et quomodo perquirendus sit. Siclus pecuniae nomen est, et in multis Scripturarum veris appellationum nominibus, pecunia dominatur. Sed quaedam proba, quaedam vero reprobatur. Proba erat illa pecunia, quam paterfamilias profecturus, vocatis servis suis dedit unicuique virtutem suam. Proba erat et illa pecunia, qui nominatur, qui cum mercenariis pactus est, viasimis datus est usque ad primos. Scire ergo tunc, quia est et alia pecunia reproba. Audi perdicentem: „argentum¹⁾ vestrum reprobum.“ (est quaedam proba, quaedam vero reproba, Apostolus, velut ad probabiles trapezitas: „pro inquit, omnia, quod bonum est obtinentes.“ Si est Dominus noster Jesus Christus, qui te huiusmodi possit edocere, per quam scias discernere, pecunia, quae veri regis imaginem tenet: quae adulterina, et, ut vulgo dicitur, extra monetam quae nomen quidem habeat regis, veritatem autem figurae non teneat. Multi namque sunt, qui nomen habent, sed veritatem non habent Christi. E hoc dicit Apostolus Paulus: „oportet²⁾ enim et esse, ut probati manifesti fiant inter vos.“ Idcirco et in praesenti lectione legislator, totus ad myriam spirituales respiciens sensum, addidit, ut aries ob hoc comparatur, ut peccatum possit absolvere quocumque siclo, hoc est, non quocumque peculo siclo sancto comparatur. Quod si non respiciebatur, quid rationis esse videbatur, ut aries ferretur ad hostiam, et certo pretio? et non suum pecuniae siclo nominasse, sed addidit et

¹⁾ Cfr. Jerem. VI, 30.

²⁾ Cfr. I Thess. V, 21. ³⁾ I Cor. XI, 1

do? Quid, si haberet aliquis in gregibus suis arietes optimos, et divinis sacrificiis dignos? Aut quid, si aliquis ita pauper esset, ut siclum sanctum habere non posset?¹⁾ Haec est ergo legislatoris moderatio, ut, nisi quis habeat certum pecuniae modum, peccatum ejus non²⁾ possit absolvi? Quod aperte secundum literam quidem videtur absurdum, secundum spirituales vero intelligentiam certum est, quod remissionem peccatorum nullus accipiat, nisi deleverit integram, probam, et sanctam fidem, per quam merari possit arietem: cujus natura haec est, ut peccata videntis abstergat. Et hic est siclus sanctus, probata, ut dicimus, et sincera fides, id est, ubi nullus perfidiae dolus, nulla haereticae calliditatis perversitas admiscetur, ut sanctam fidem offerentes, pretioso Christi sanguine, tanquam immaculatae hostiae, diluamur: per quem est Deo patri omnipotenti, cum Spiritu sancto, gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

H O M I L I A IV.

De eo, quod scriptum est: „si³⁾ peccaverit anima, et praeteriens praeterierit praecepta Domini, et mentietur proximo suo super deposito, aut societate,“ et cetera.

1. Si secundum divinae legis fidem haec, quae leguntur nobis, Dominus locutus est ad Moysen, puto, quod tanquam Dei verba non debeant secundum incapacitatem audientium, sed secundum majestatem loquentis intelligi.

¹⁾ Edd. Merlini: possit? Haec etc.

²⁾ Edd. Merlini: non possit absolvi. Quod etc.

³⁾ Cfr. Levit. VI, 1. 2. seqq.

„Dominus,¹⁾ inquit, locutus est.“ Quid est Dominus? Apostolus tibi respondeat, et ab ipso disce, quod „Dominus²⁾ spiritus est.“ Quod si tibi Apostoli sermo non sufficit, audi ipsum Dominum in Evangelii loquentem, quia „Dens³⁾ spiritus est.“ Si ergo et Dominus, et Dens spiritus est, quae spiritus loquitur, spiritualiter debemus audire. Ego adhuc et amplius aliquid dico, quia quae Dominus loquitur, non spiritualia tantum, sed et spiritus esse credenda sunt. Non meo sensu haec, sed de Evangelii approbabo. Audi Dominum et Salvatorem nostrum ad discipulos suos dicentem: „verba⁴⁾ quae locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.“ Si ergo ipsius Salvatoris voce didicimus, quia verba, quae locutus est Apostolis, spiritus et vita sunt,⁵⁾ nequaquam dubitare debemus, quod etiam quae per Moysen locutus est, spiritus et vita credenda sint.

2. Sed videamus quae sint, de quibus nunc, prout possumus, aliqua dicere debemus.⁶⁾ „Et⁷⁾ locutus est, inquit, Dominus ad Moysen, dicens: anima quaecunque peccaverit, et praeteriens praeterierit praecepta Domini, et mentietur proximo super deposito, aut societate, aut rapina: aut nocuit aliquid proximo, aut invenit perditionem, et mentietur de ea, aut iuraverit inique de uno ab omnibus, quaecunque fecerit homo, ut peccet in his: et erit cum peccaverit, et deliquerit, et reddet rapinam, quam rapuit, aut injuriam, qua nocuit, aut depositum, quod

¹⁾ Levit. VI, 1.

²⁾ II Cor. III, 17.

³⁾ Ev. Joann. IV, 24. — Edd. Merlini: dominus spiritus est.

⁴⁾ Ev. Joann. VI, 63.

⁵⁾ Ed. Ruaci sola: est.

⁶⁾ Edd. Merlini: debeamus.

⁷⁾ Cfr. Levit. VI, 1. 2. 3. 4. 5.

commendatum ¹⁾ est ei, aut perditionem, quam ²⁾ invenit ab omni re, pro qua juraverit injuste, et restituet ipsum caput, et quintas insuper auget, et cujus est ei reddet, qua die convictus fuerit." Hucusque interim ³⁾ peccati species exponuntur, postea vero purgatio ejus per bestias imperatur. Si ⁴⁾ qui infirmi sunt, et incapaces profundioris mysterii, aedificentur ex litera, et sciant, quia, si quis praeteriens praeterierit praecepta Domini, et mentus fuerit proximo super deposito, aut societate, aut rapina, peccati ingentis statuatur reus. Sed absit hoc ab ecclesia Dei, ut ego credam esse aliquem in coetu isto rudiorum, qui se tam infelicititer agat, ut depositum proximi sui neget, aut societatem fraude contamine, aut vel ipsa aliena diripiat, aut ab aliis rapta suscipiat, et pro his, si ab eo requirantur, contra conscientiam juret. Absit, absit, inquam, ut haec ego de aliquo fidelium sentiam. Confidenter ergo de vobis dico, quia vos non ita didicistis Christum, neque ita docti estis, sed neque lex ipsa haec sanctis et fidelibus praecipit. Vis scire, quia non ad sanctos et justos ista dicantur? Audi Apostolum ista distinguentem: „justo, ⁵⁾ inquit, lex non est posita, sed injustis, et non subditis, scelestis, et contaminatis, patricidis, matricidis," et horum similibus. Quia ergo hujusmodi hominibus Apostolus legem dicit impositam, ecclesia Dei, quam absit in hujusmodi facinoribus maculari, relictis aliis litera, sanctius aedificetur a spiritu.

3. Videamus itaque nunc, quod est depositum, quod

¹⁾ Omnes Mss.: „commendatum." Libri editi (v. c. edd. M.): „commodatum." R.

²⁾ Edd. Ruaci sola: quam invenit ab omni re etc.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „enim." At Mss. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „Sed qui infirmi sunt." At Mss. ut in nostro textu. R.

⁵⁾ I Tim. I, 9. seq.

fidelium unusquisque suscepit. Ego puto, quod et ipsam animam nostram, et corpus depositum accepimus a Deo. Et vis videre majus aliud depositum, quod accepisti a Deo? Ipsi animae tuae Deus imaginem suam, et similitudinem commendavit. Istud ergo depositum, tam integrum ¹⁾ tibi restituendum est, quam a te constat esse susceptum. Si enim sis misericors, sicut pater tuus in coelis misericors est, imago Dei in te est, et integrum depositum servas. Si perfectus es, sicut pater tuus in coelis perfectus est, imaginis Dei in te depositum manet. Similiter et cetera omnia, si pius, si justus es, si sanctus, si mundus corde: et omnia quae in Deo praesto sunt per naturam, si tibi per imitationem subsistant, depositum apud te divinae imaginis salvum est. Si vero e contrario agas, et pro misericorde crudelis, pro pio impius, pro benigno violentus, pro quieto turbulentus, pro liberali raptor existas, abjecta imagine Dei, diaboli in te imaginem suscepisti, et bonum depositum tibi divinitus commendatum abnegasti. Aut non hoc erat, quod sub mysterio Apostolus electo discipulo mandabat Timotheo, dicens: „o ²⁾ Timothee, bonum depositum custodi?“ Ego etiam illud addo, quod et Christum Dominum depositum suscepimus, et sanctum Spiritum depositum habemus. Videndum ergo nobis est, ne hoc sancto deposito non sancte utamur, et cum nos in consensum sui peccata sollicitant, juremus nos non suscepisse depositum. Quod utique si habeamus in nobis, peccato consentire non possumus. Sed et ipse sensus rationalis, qui in me est, commendatus mihi est, ut eo utar ad intelligentiam divinorum: ingenium, memoria, iudicium, ratio, et omnes, qui intra me sunt motus, commendati mihi videntur a

¹⁾ Sic Mss., libri vero editi (c. c. edd. M.): „integre tibi“ etc. R.

²⁾ Cfr. II Tim. I, 14.

Patre et Filio dicitur nobis esse societas, quomodo et cum sanctis, non solum qui in terra sunt, sed et in coelis? quia et Christus per sanguinem suum vivit coelestia, et terrestria, ut coelestibus terrenis Quod evidenter indicat, ubi dicit¹⁾ gaudium esse illis super uno peccatore poenitentiam agente. Iam cum dicit²⁾ eos, qui resurgunt a mortuis, fuisse sicut angelos Dei in coelo, et cum ex integro in coelorum regna promittit. Hanc ergo societatem petit, et abnegat, quicumque malis actibus suis, sensibus ab eorum conjunctione separatur. Post rapina dicitur: raptores sunt mali, et boni: et dedit illi, de quibus dicit³⁾ Salvator, quia regna rapiunt. Sunt autem et mali raptores, et dicit propheta: „et⁴⁾ rapina pauperum in dorstris est.“ Apostolus vero abrupte pronuntiat „nolite⁵⁾ errare, quia neque adulteri, neque neque masculorum concubitores, neque fures, neque necesse, regnum Dei possidebunt.“ Est⁶⁾ tamen secundum spiritualem intelligentiam culpabilitas sicut illi laudabiliter rapiunt regna coelorum. causa, dicamus: si homo nondum purgatus a vitiis dum segregatus a profanis et sordidis actibus, vel tui sanctorum et perfectorum latenter ingerere, neminem, quo perfecta et mystica tractantur, audiri modi homo secretorum et perfectorum scientiam bene rapit. Meminisse enim oportet praeceptum quo dicit, quia „nemo⁷⁾ mittit vinum novum veteres: alioquin et utres rumpentur, et vinum

¹⁾ Luc. XV, 10. ²⁾ Matth. XXII, 30.

³⁾ Matth. XI, 12. ⁴⁾ Jesai. III, 14.

⁵⁾ I Cor. VI, 10.

⁶⁾ Ita Cod. Sangermanensis, libri vero editionis M.): „Et tamen aliqui sciunt et secundum

⁷⁾ Cfr. Matth. IX, 17.

ostendens, quod animae nondum renovatae, sed in vetustate literae¹⁾ perduranti, non oporteat novorum mysteriorum, quae per Christum mundus agnovit, secreta committi.

5. Addit dehinc legislator: „aut²⁾ si quid nocuit proximo, vel invenit perditionem.“ Lex literae hoc³⁾ videtur mandare, ut, si quis invenit quod alius perdidit, et requisitum fuerit, reddat, nec perjuret pro eo. Est et haec utilis audientibus aedificatio. Multi enim sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, et dant:⁴⁾ Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant quod peccatum hoc esse simile rapinae, si quis inventa non reddat. Verum tamen si hoc tantum, quod secundum litteram putatur, legislator voluisset intelligi, potuerat dicere: si invenit, quod perierat, vel quod aliquis perdidit. Nunc autem cum dicit: „invenit⁵⁾ perditionem:“ amplius nos aliquid voluit intelligere. Qui nimis peccant, in Scripturis perditio appellantur, sicut in Ezechiele propheta legimus dictum: „perditio,⁶⁾ inquit, factus es, et non subsistes in aeternum tempus.“ Est ergo ostendere, qui multum quaerendo invenit perditionem: ut, verbi gratia, dicamus: haeretici ad construenda et defendenda dogmata sua multum perquirunt, et discutiunt in scripturis divinis, ut inveniant perditionem. Cum enim multa⁷⁾ quaesierint testimonia, quibus adstruant quae prave sentiunt, perditionem sibi invenisse dicendi sunt. Sed si forte aliquis horum audiens in ecclesia verbum Dei catholice tractari, resipiscat, et intelligat, quia, quod invene-

¹⁾ Cod. Sangermanensis: „litterae.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „malitiae.“ R.

²⁾ Levit. VI, 2. 3. ³⁾ Ed. Ruaci sola: hic.

⁴⁾ Edd. Merlini: dicunt. ⁵⁾ Levit. VI, 3.

⁶⁾ Ezech. XXVII, 36.

⁷⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „multum.“ Mss.: „multa.“ R.

rat, perditio est, reddet, inquit, quod invenit. Et is, qui perditionem invenit, et ille, qui rapinam, sed et ille, qui depositum abnegavit, et omnis, quicumque aliqua ex parte animae nocuit proximo,¹⁾ aut juravit injuste: „restituat,²⁾ inquit, ipsum caput, et quintas super augebit, et ei, cujus est, reddet,“ secundum eam dumtaxat expositionem, quam de quintis addendis ante jam diximus. „Et³⁾ offeret, inquit, Domino arietem de ovibus sine macula, pretio in id, quod deliquit: et orabit pro eo sacerdos contra Dominum, et remittetur ei pro uno ab omnibus, quas fecit, et deliquit in eo.“ Diximus in superioribus, quid est offerre arietem, et hunc pretio sicli sancti emtum. Nunc superest, ut differentiam illam dicamus: quod ibi pretium posuit sicli sancti, hic tantummodo pretium dicit, nec quantitatem pretii, nec nomen pecuniae designavit. In superioribus enim, ubi pro peccato, quod in sancta commissum fuerit, lex dabatur, siclum sanctum diximus nominatum, et siclum nomen esse pecuniae: ut alibi obolus, alibi drachma, alibi mna, vel talentum, vel minutum aes vel⁴⁾ denarius dicitur. Hic ergo nihil horum nominatur, sed tantum pretio⁵⁾ offerendus aries dicitur. Interest enim peccare in sanctis, et peccare extra sancta. Vis et alibi videre hanc ipsam distinctionem? Audi, quomodo in Regnorum libris dicit Heli sacerdos ad filios suos: „si⁶⁾ enim peccaverit quis in hominem, exorabit pro eo sacerdos. Si autem in Deum peccaverit, quis exorabit pro eo?“ Similiter et Joannes Apostolus dicit: „est⁷⁾ peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut

¹⁾ Edd. Merlini: proximi. ²⁾ Levit. VI, 5.

³⁾ Levit. VI, 6. 7. ⁴⁾ Deest „vel“ in edd. M.

⁵⁾ Ita Cod. Sangermanensis. Libri autem editi (v. c. edd. M.): „pretium, quo offerendus“ etc. R.

⁶⁾ Cfr. I Sam. II, 25. (I Regg.) — Edd. Merlini: in homine, exorabit etc.

⁷⁾ I Joann. V, 16.

spernit.“ Cum ergo singuli prophetarum, vel etiam stolorum consilium his, qui delinquant, dederint, quod sint corrigere vel emendare peccatum, merito his disce arietes ad sacrificium videbuntur. Quid autem tui a comparantibus sumant? Illud opinor: legendum, vigiliis audiendi verbi Dei, et super omnia ceterum pretium obedientiam puto, de qua dicit Dominus „obedientiam¹⁾ malo, quam sacrificium, et dicto arietem magis, quam holocausta.“

6. Post haec subsequitur: „et²⁾ locutus est, et Dominus ad Moysen, dicens: praecepe Aaron, et filii eius dicens: haec est lex holocausti. Hoc holocaustum in immolatione sua erit super altare tota nocte usque in matutinum, et ignis altaris ardebit super illud, nec exstinguetur. induet se sacerdos tunicam lineam, et campestre induet circa corpus suum: et auferet hostiam, quam sumserit ignis, et holocaustum de altari, et ponet secus altare. Et despoliabit³⁾ se stola sua, et induet stola alia: et ejiciet hostiam, quae cremata est, extra in locum mundum. Et ignis super altare ardeat, nec exstinguetur, et comburet super illud⁴⁾ sacerdos gna mane, et constipabit in illud holocaustum, et in oleum super illud adipem salutaris: et ignis semper ardeat super altare, nec exstinguetur.“ Audi, semper debet ignem super altare, et tu, si vis esse sacerdos Dei, scriptum est: „omnes⁵⁾ enim vos sacerdotes Dominus estis.“ Et ad te enim dicitur: „gens⁶⁾ electa, regale sacerdotium, populus in acquisitionem.“ Si ergo vis sacrificium agere animae tuae, nunquam recedat ignis de

¹⁾ Cfr. I Sam. XV, 22. (I Regg.)

²⁾ Levit. VI, 8—13.

³⁾ Edd. Merlini: dispoliabit.

⁴⁾ Eadem: illum. ⁵⁾ Cfr. Jesai. LXI, 6.

⁶⁾ I Petr. II, 9. — Edd. Merlini: gens sancta.

no. Hoc est, quod et Dominus in Evangeliiis præcipit, t. sint¹⁾ lumbi vestri præcincti,²⁾ et lucernae vestrae semper³⁾ ardentes. Semper ergo tibi ignis fidei, et lucerna scientiae accensa sit. Sed et quod dixit: „lumbi⁴⁾ vestri præcincti.“ Dominus in Evangelio: hoc idem est, quod et nunc legislator præcepit, ut campestri lineo præcingatur sacerdos, et ita vetèri cinere deponito, innovet sacros ignes. Oportet enim etiam nos dicere: „ecce,⁵⁾ vetera transierunt, et facta sunt omnia nova.“ Campestri enim lineo cingitur, vel, sicut alibi dicitur, femoralibus viris, qui luxuriam fluxae libidinis, cingulo restrinxerit castitatis. Ante omnia enim sacerdos, qui divinis assistit muneribus, castitate debet accingi, nec aliter purgare vetera, et instaurare poterit nova, nisi lineis induatur.⁶⁾ De lineis sæpe jam dictum est, et tunc maxime, cum de indumentis sacerdotalibus dicebamus, quod species ista formam tenet castitatis: quia origo lini ita e terra ducitur, et de terra editur, ut ex nulla admixtione concepta sit. Observandum tamen est, quod aliis indumentis sacerdos utitur, dum est in sacrificiorum ministerio, et aliis, cum præcedit ad populum. Hoc faciebat et Paulus scientissimus pontificum, et peritissimus sacerdotum. Qui cum esset in coetu perfectorum, tanquam intra sancta sanctorum positus, et stola perfectionis indutus, dicebat: „sapientiam⁷⁾ loquimur inter perfectos, sapientiam autem non

¹⁾ Luc. XII, 35.

²⁾ Edd. Merlini hoc loco, cfr. pag. huj. not. 4.: „accincti.“

³⁾ Adverbium „semper“ deest in antea editis (v. c. edd. M.), sed reperitur in Mss. R.

⁴⁾ Luc. XII, 35. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. huj. not. 2.: „præcincti.“

⁵⁾ II Cor. V, 17.

⁶⁾ Cod. Sangerman.: „induatur.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „indutus.“ R.

⁷⁾ I Cor. II, 6. 7. 8.

hujus mundi, neque principum hujus mundi, qui destruitur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum hujus saeculi cognovit. enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucisissent.“ Sed post haec tanquam ad populum exiens induit stolam, et alia induitur longe inferiore, quam illa. quid dicit? „Nihil¹⁾ aliud, inquit, judicavi me scire in vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum.“ Vides e istum doctissimum sacerdotem, quomodo indutus. Cum est iturus inter perfectos, velut in sancta sanctorum alia utitur stola doctrinae. Cum vero exit ad eos, qui capaces sunt, mutat stolam verbi, et inferiora docet: alios lacte potat, ut parvulos: alios oleribus nutrit, ut firmos: aliis vero fortes praeparat cibos, his scilicet, qui „pro possibilitate sumendi exercitatos habent sensus discretionem boni, vel mali.“ Sic sciebat Paulus mutare stolas, et alia uti ad populum, alia in ministerio sanctorum. Ipse autem pontificum pontifex, et sacerdotum sacerdos Dominus, et Salvator noster, de quo dicit Apostolus, quia „pontifex²⁾ sit futurorum bonorum,“ au quomodo primus haec fecerit, et ita discipulis suis haec imitanda reliquerit. Evangelium refert de eo, et dicit quia „in³⁾ parabolis loquebatur ad turbas, et sine parabolis non loquebatur iis.“ Seorsum autem solvebat discipulis suis. Vides, quomodo ipse docuit aliis indumentis uti debere pontificem, cum procedit ad turbas, cum eruditus et perfectus ministrat in sanctis. Unum optandum nobis est, et agendum, ne tales nos inveniat Jesus, ita imparatos, et ita saeculi sollicitudinibus alligatos, ut cum turbis loquatur nobis in parabolis, ut videntes non videamus, et audientes non audiamus: sed poti-

¹⁾ I Cor. II, 2.

²⁾ Hebr. V, 14.

³⁾ Hebr. IX, 11.

⁴⁾ Matth. XII, 34.

ster eos inveniri mereamur, ad quos dicit: „vobis¹⁾ datum est nosse mysteria regni Dei.“

7. Post hoc: „haec²⁾ est, inquit, lex sacrificii, quod offerent filii Aaron sacerdotis ante altare contra Dominum. Auferet ab eo plenam manum de similitudine sacrificii cum oleo ejus, et cum omni thure ejus, quae sunt ad sacrificium, et imponet super altare hostiam odorem suavitatis, memoriale ejus Domino. Quod autem supererit ex ea, manducabit Aaron, et filii ejus. Azyma edatur³⁾ in loco sancto, in atrio tabernaculi testimonii manducabunt eam. Non coquetur fermentatum, partem hanc dedi ab hostiis Domini: sancta sanctorum sunt, sicut est pro peccato et pro delicto. Omnes masculi sacerdotum edent eam: legitimum aeternum in progenies vestras ab hostiis Domini. Omnis qui tetigerit ea, sanctificabitur.“ In his, quae proposita sunt, mos quidem sacrificandi sacerdotibus datur, et observantiae, quibus coli Deus, vel purificari populus videretur, vel etiam in necessarii victus causa consuleretur sacerdotibus et ministris. Offerendae enim similiae in sacrificio mensura posita est, quae decima pars ephi appellatur, huic oleum superfunditur, et thus superponitur. Sed cum ad altare pervenerit, sacerdos, inquit, plenam manum ex⁴⁾ ea surget, ita ut intra plenitudinem manus concludat et oleum, quod infusum est, et thus, quod superpositum est, ut sit hoc libamen, et sacrificium Deo in odorem suavitatis. Cetera, inquit, maneant sacerdotibus ad edendum, sed edenda ea tradidit lex in loco sancto, in atrio tabernaculi, ita ut nihil fermentetur ex iis. Hanc enim, inquit, dedi partem sacerdotibus, et haec sunt sancta sanctorum. Sed et illud

¹⁾ Matth. XIII, 11. — Edd. Merliui: mysterium.

²⁾ Levit. VI, 14—18.

³⁾ Edd. Merlini: edentur.

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: ex eo etc.

observari voluit, ut soli masculi edant ex eo, feminæ contingat. Addit et hoc, quod, qui tetigerit ea, accedat. Sed si volumus nunc ab iis, qui in manifesti sunt, requirere de singulis, qua ratione illi modo dictum sit, aut illud alio modo, absoluta non sponcione satisficient, dicentes: ita visum est legem nemo discutit Dominum suum. Et ideo cedentes ceteris, de hoc novissimo sermone requiramus, ut quomodo omnis, qui tetigerit ex sacrificio sanctorum sanctificetur. Si homicida tetigerit, si profanus, si a si¹⁾ incestus, sanctificatus erit? Non enim excequem, sed dixit: „omnis²⁾ qui tetigerit ea, sanctificatur.“ Ponamus enim, quod etiam nunc integer sit illius templi, offerantur hostiae, sacrificia consueverunt. Ingressus est aliquis templum scelestus, iniquus, invenit carnes ex sacrificiis propositas, et tetigit ea sanctificatus continuo pronuntiabitur? Enimvero nullo vel rei natura, vel veritas religionis hoc recipit: et redeundum nobis est ad expositiones Evangelicas, Apostolicas, ut lex possit intelligi. Nisi enim videret abstraheretur Evangelium de facie Mosis, non potest vultus ejus, nec sensus ejus intelligi. Vide ergo, qui in ecclesia Apostolorum discipuli adsunt his, quae scripsit, et defendunt ea, quod et impleri queant, rationabiliter scripta sint.³⁾ Judaeorum vero doctores impossibilia haec, et irrationabilia, sequentes faciunt.

8. Igitur sacrificium, pro quo haec omnia saepe in typo et figura praecesserant, unum, et perfectum molatus est Christus. Hujus sacrificii carnem si q

¹⁾ Cod. Sangerman.: „si incestus.“ Libri editi edd. M.): „si incestuosus.“ R.

²⁾ Levit. VI, 18.

³⁾ Ed. Ruaci sola: sunt.

cibus solidus, eorum, qui pro possibilitate sumendi exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.“ Tangit ergo et ille carnem verbi Dei, qui interiora ejus discutit, et occulta potest explanare mysteria. Et nos si haberemus talem intellectum, ut ¹⁾ possemus singula, quae scribuntur in lege, spirituali interpretatione discernere, et obiectum ²⁾ uniuscujusque sermonis sacramentum, in laicam scientiae subtilioris educere: si ita docere possemus ecclesiam, ut nihil ex his, quae lecta sunt, remaneret ambiguum, nihil relinqueretur obscurum: fortassis et de nobis dici poterat, quia tetigimus carnes sanctas verbi Dei, et sanctificati sumus. Sic autem accipio et illud, quod dictum est, quia ³⁾ omnes masculi ex sacerdotibus edunt eam. Nulla enim femina, nec remissa et dissoluta anima poterit edere carnes sanctas verbi Dei. Masculus quaeritur, qui eas edat. Masculi denique sunt, qui perducuntur ad numerum: nusquam feminae, nusquam parvi numerantur. Unde et Apostolus dicebat: „cum ⁴⁾ autem factus sum vir, deposui quae erant parvuli.“ Talis ergo iste masculus, et talis vir quaeritur, qui carnes sanctas possit comedere, et comedere non in quocunque loco, sed in loco sancto, intra atrium tabernaculi. Audiant haec qui scindunt ecclesiam, et peregrinas ac pravas inducentes doctrinas putant se sacras carnes extra templum Dei, et extra aulam dominicam posse comedere. Profana sunt eorum sacrificia, quae contra mandati legem geruntur. In loco sancto edi jubentur, intra atria tabernaculi testimonii. ⁵⁾ Atria tabernaculi testimonii sunt, quae fidei murus ambit, spei columnae suspendunt, caritatis amplitudo dilatat. Ubi haec non sunt, carnes sanctae nec haberi possunt, nec comedi.

¹⁾ Deest „ut“ in sola ed. R.

²⁾ Edd. Merlini perperam: objectum.

³⁾ Levit. VI, 18. ⁴⁾ I Cor. XIII, 11.

⁵⁾ Edd. Merlini: testimonii sint.

9. Bene autem, quod et ea, quae ex sacrificio similis offeruntur, plena manu cum oleo offeruntur et in odorem suavitatis Domino. Istum locum bre-explanavit Apostolus Paulus, ad Philippenses dicens: etus¹⁾ sum, accipiens ab Epaphrodito ea, quae a missa sunt in odorem suavitatis, hostiam acceptam, stem Deo.²⁾ In quo ostendit, quod misericordia m, quae erga pauperes fit, oleum infundit in sacri- Dei: ministerium vero, quod sanctis deferitur, suavi- : thuris imponit. Sed hoc plena manu fieri debere ipitur. Sic enim idem Apostolus dicit, quia „qui³⁾ : seminat, parce et metet. Qui autem seminat in dictione, de benedictione et metet vitam aeternam.“ amen aliquid in ipso sacrificio, quod memoriale ap- tur, quod offerri Domino dicitur. Ego si possem ac nocte in lege Domini meditari, et omnes Scriptu- memoria retinere, memoriale sacrificii mei Domino alim. Certe si non omnia possumus, saltem ea, e nunc docentur in Ecclesia, vel quae recitantur, me- iae commendamus: ut exeuntes de ecclesia, et agen- opera misericordiae, et implentes divina praecepta, sa- cium cum thure et oleo offeramus in memoriam Do- o. Ex his ergo edocemini, ut quae audistis⁴⁾ in eccle- tanquam munda animalia, veluti ruminantes ea revo- : ad memoriam, et cum corde vestro, quae dicta sunt, feratis. Quod si aliqua memoriae superfuerint, et in- xtam vestrum superaverint, facite quod praesentis adai auctoritas praecipit, dicens: „quod⁵⁾ autem su- facit ex⁶⁾ his, manducabunt Aaron et filii ejus.“ Si

¹⁾ Philipp. IV, 18. ²⁾ Cfr. II Cor. IX, 6.

³⁾ Cod. Sangermanensis: „audistis.“ Libri editi (v. dd. M.): „auditis.“ R.

⁴⁾ Levit. VI, 16.

⁵⁾ Cod. Sangermanensis: „ex his, manducabunt.“

quid superaverit, et excesserit intellectum tuum, vel memoriam tuam, serva Aaron: hoc est, reserva sacerdoti, reserva doctori, ut ipse hoc ¹⁾ manducet, ipse discutiat, ipse exponat: sicut et alibi idem ²⁾ Moses dicit: „interroga ³⁾ patres tuos, et annuntiabunt tibi, presbyteros tuae, et dicent tibi.“ Ipsi enim sciunt, quomodo haec azyma debeant manducari, et in azymis sinceritatis et veritatis exponi.

10. Additur in sequentibus: „et ⁴⁾ locutus est Dominus ad Moysen, dicens: hoc munus Aaron et filiorum ejus, quod offerent Domino in die, qua unxeris eum: decimam partem ephi similaginis in sacrificio ⁵⁾ semper, dimidium ejus mane, et dimidium ejus post meridiem. In sartagine ex oleo fiet, et ⁶⁾ conspersam offeret eam tenebram, sacrificium ⁷⁾ de fragmentis, sacrificium in odorem suavitatis Domino. Sacerdos, qui unctus fuerit pro eo ex filiis ejus, faciat ea: lex ⁸⁾ aeterna: omnia consummabuntur. Et omne sacrificium sacerdotis holocaustum erit, et non edetur.“ In ceteris quidem praeceptis, pontifex in offerendis sacrificiis populo praebet officium: in hoc vero mandato, quae propria sunt curat, et quod ad

Libri editi (v. c. edd. M.): „ex iis manducabit.“ R. — Cfr. pag. 229. not. 2.

¹⁾ Edd. Merlini: haec.

²⁾ Cod. Sangerman.: „idem Moses dicit.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „ipse Moses dicit.“ R.

³⁾ Cfr. Deut. XXXII, 7. ⁴⁾ Levit. VI, 19—23.

⁵⁾ Edd. Merlini: sacrificio. Semper dimidium ejus etc.

⁶⁾ Cod. Sangerman.: „et conspersam.“ In antea editis (v. c. edd. M.) legitur: „consersa.“ R. — Edd. Merlini: „ex oleo fiet consersa: offeret eam“ etc.

⁷⁾ Cod. Sangerman.: „sacrificium de fragmentis, sacrificium in odorem.“ In antea editis (v. c. edd. M.) post „fragmentis“ non repetitur „sacrificium.“ R.

⁸⁾ Cod. Sangerman.: „lex aeterna.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „lege aeterna.“ R. — Edd. Merlini: „lego aeterna omnia consummabuntur.“

se spectat, exsequitur. Jubetur enim ex die, qua unctus fuerit, semper et in perpetuum offerre similitudinem oleo conspersam, teneram ex sartagine. Idque cognominat sacrificium ex fragmentis, in odorem suavitatis: et hoc lege aeterna permanere, et transmitti ad posteros jubet. Adhuc sane observandum, ne ullum sacrificium sacerdotis, hoc est, quod pro se ipso offerret,¹⁾ edatur a quoquam: sed holocaustum fiat, quod est igni absumi. Praeceptum quidem secundum literam clarum est, velim tamen videre, qui in hoc typus, et quae figura formetur. Dimidium sacrificii hujus mane vult offerri, et dimidium vespere, certa mensura similae oleo conspersae tenerae a sartagine. Vide, si non, ut ego suspicor, sacrificium²⁾ sacerdotis haec ipsa sit lex, quae per Moysen promulgatur, cujus dimidium mane jubetur³⁾ offerri, dimidium vero ad vespere. Quam legem in duas partes dividi praecipit, in⁴⁾ literam videlicet, et spiritum. Et dimidium quidem partem, quae est litera, offerri jubet mane, primo scilicet legis tempore: quod illis, quibus tunc secundum literam data est, novam lucem, et novum protulit diem. Dimidium vero ejus offerri jussit in vespere. In vespere enim nobis datus est Salvatoris adventus, in quo pars illa dimidia, hoc est, sensus vel spiritus legis, secundum quod lex spiritualis est, offeratur oleo consperso tenera. Oleum ad misericordiam revocatur, quae debet in sacerdotibus abundare. Tenera ad subtilem et puram intelligentiam pertinet. Quod autem a sartagine dicitur, puto, quod districtum, et multa continentis aridum, et torridum velit esse sacerdotem, in quo

¹⁾ Cod. Sangerm.: „offeret.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „offert.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: sacrificii.

³⁾ Cod. Sangerman.: „jubetur offerri.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „jubetur offerre.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: in *lycra* videlicet, et spiritu.

nihil remissum haberi ad luxuriam, nihil fluitantem dinem possit. Quod autem sacrificium ipsum cunctis nominavit in odorem suavitatis, puto, quod sacerdotum velit intelligi: cum legis per eos legitur, et cibus ex ea latens intrinsecus spiritualis ut audientes turbae reficiantur, sicut et Dominus refertur ¹⁾ in Evangeliiis, ubi benedixit panes, et discipulis, et discipuli confringentes apposuerunt cum satiati fuissent omnes, superfuerunt, inquit, torum cophini duodecim. Istud est ergo sacrificium fragmentis, cum minutatim, quae sunt legis sanitas, ut spirituales ex his cibum, purumque. Et haec, inquit, est lex aeterna. Joannes qui stultus in Apocalypsi ²⁾ dicit esse Evangelium. Invenimus et hic scriptum esse legem aeternam qui legem secundum litteram sequi volunt, et nunc dicerent, quomodo lex hujus sacrificii aeterna: cum utique destructo templo, subversis omnibus, quae dicebantur sancta, profanatis, ritus sacrificiorum non potuerit permanere. Quomodo tamen dicent, quod olim cessasse, et finitum constat? Restat, ut secundum eam partem littera dicatur, qua nos dicimus legem esse spiritalem per eam spiritualia posse offerri sacrificia, quae non interrupti ³⁾ unquam, neque cessare possunt. in loco sunt, ⁴⁾ qui ⁵⁾ subvertitur, aut in tempore mutatur, sed in fide credentis, et in corde sancto. Sane quod ait: non edetur de sacrificio sacerdotis holocaustum erit: certum est ad Domini et Salvatoris.

¹⁾ Cfr. Matth. XIV, 15. seqq.

²⁾ Apocal. XIV, 6.

³⁾ Edd. Merlini perperam: „irrumpti.“

⁴⁾ Cod. Sangerman.: „sunt.“ Libri editi (M.): „est.“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: quod.

ri personam referri. De illius enim sacrificio non edetur, sed holocaustum erit. Hoc in loco sacrificium, verum ipsum accipiendum est, et doctrina, de qua nullus det, hoc est, nullus disputat, nullus retractat, sed holocaustum est. Quicquid enim dixit, quicquid statuit, aeterna consecratione perdurat, nec aliquis ita ¹⁾ insanus invenitur, aut profanus, qui retractare de ejus sermonibus potest: quos tanquam holocaustum, sacrificium Deo oblatum, in omni cultu et veneratione habere debemus: quia „solum ²⁾ et terra transibunt, verba autem ejus non transibunt,“ sed semper manent, sicut et ipse semper manet. Per ipsum Deo Patri cum Spiritu sancto gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA V.

De eo, quod scriptum est: „haec ³⁾ lex peccati: in loco, quo jugulabuntur holocausta, occident et id, quod peccati est,“ et cetera.

1. „Et ⁴⁾ locutus est Dominus ad Moysen, dicens: loquere ad Aaron, et ad filios ejus dicens: haec est lex peccati: in loco, quo jugulantur ⁵⁾ holocausta, occident et id, quod peccati est contra Dominum: sancta sancto-

¹⁾ Cod. Sangerman. (itemq. edd. M.): „ita insanus.“ In antea editis deest „ita.“ R.

²⁾ Matth. XXIV, 35.

³⁾ Levit. VI, 25. seqq. — Edd. M. et R.: „jugulantur.“

⁴⁾ Cfr. Levit. VI, 24—30. coll. LXX. virorum versione.

⁵⁾ Cod. Sangerman.: „jugulantur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „jugulabuntur.“ R. — Cfr. pag. huj. not. 3.

rum sunt. Sacerdos qui¹⁾ offeret illud, in loco sancto edet, in atrio tabernaculi testimonii. Omnis qui tangit de carnibus ejus, sanctificabitur: et cuicumque adpersum fuerit ex sanguine ejus, super vestimentum quodcumque respersum fuerit, et ipsum lavabitur in loco sancto. Et vas fictile, in quocumque coctum fuerit, confringetur: si autem in²⁾ vase aereo coctum fuerit, defricabit illud, et diluet aqua. Omnis masculus ex sacerdotibus edet ea: sancta sanctorum sunt Domino. Et omnia quae pro peccato sunt, ex quibus illatum fuerit a sanguine eorum in tabernaculo testimonii deprecari in loco sancto, non edentur, sed igni comburentur.³⁾ Haec omnia nisi alio sensu accipiamus, quam literae textus ostendit, sicut saepe jam diximus, cum in ecclesia recitantur, obstaculum magis et subversionem Christianae religioni, quam hortationem⁴⁾ aedificationemque praestabunt. Si vero discutatur⁵⁾ et inveniatur, quo sensu haec dicta sunt, et digne⁶⁾ Deo, qui haec scribere dicitur, advertantur, fiet quidem Judaeus, qui haec audit, sed non ille, qui in manifesto, sed qui in occulto Judaeus est: secundum illam differentiationem Judaei, quam distinguit Apostolus Paulus,⁷⁾ dicens: „non⁷⁾ enim, qui in manifesto Judaeus est, neque quae

¹⁾ Cod. Sangerm.: „qui offeret.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „qui offert.“ R.

²⁾ Cod. Sangerm.: „in vase aereo.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „in vas aereum.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman.: „hortationem.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „rationem.“ R.

⁴⁾ Cod. Sangerm.: „discutiat et inveniatur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „discutiantur et inveniuntur.“ R.

⁵⁾ Cod. Sangerman.: „digne Deo, qui haec scribere dicitur.“ Libri editi: „digne Deo, quae hic scribuntur.“ R. — Edd. Merlini perperam: „digne Deo, qui haec scribitur.“

⁶⁾ Nomen „Paulus“ deest in antea editis (v. c. edd. M.), sed reperitur in Cod. Msc. Sangermanensi. R.

⁷⁾ Cfr. Rom. II, 28. 29.

facta in carne est circumcisio, sed qui in occulto Ju-
 est, circumcisiōne cordis, qui spiritu, non litera:
 laus non ab hominibus, sed ex Deo est." Quam
 entiam Judaei visibilis et Judaei invisibilis non in-
 entes impii haeretici, non solum ab his Scripturis re-
 unt, sed et ab ipso Deo, qui legem hanc, et scriptu-
 imas hominibus dedit, atque alium sibi Deum, praec-
 lam, qui coelum et terram condidit, confinxerunt,
 utique fidei veritas unum eundemque Deum legis
 evangeliorum teneat, visibilium et invisibilium creato-
 : quia et cognationem plurimam visibilia cum invis-
 is servant, ita ut Apostolus dicat, quia „invisibilia²⁾
 a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta
 ptinguntur." Sicut ergo cognationem sui ad invicem
 ut visibilia et invisibilia, terra et coelum, anima et
 corpus et spiritus, et ex horum conjunctionibus con-
 hic mundus: ita etiam sanctam scripturam creden-
 est ex visibilibus et invisibilibus constare: veluti ex
 ore quodam, literae scilicet, quae videtur; et³⁾ anima,
 qui intra ipsam deprehenditur; et⁴⁾ spiritu, se-
 m id, quod etiam quaedam in se coelestia teneat,
 stolus dicit, quia „exemplari⁵⁾ et umbrae deser-
 oelestium." Quia ergo haec ita se habent, invo-
 Deum, qui fecit Scripturae animam, et corpus et
 : corpus quidem iis, qui ante nos fuerunt, ani-
 ro nobis, spiritum autem iis, qui in futuro hae-
 vitae aeternae consequentur, per quam perve-
 regna coelestia: eam nunc, quam diximus legis
 requiramus, quantum ad praesens interim spe-

2) d. Sangerman.: „cui laus." Libri (editi (v. c.
 „cujus laus." R.

3) m. I, 20.

4) d. Merlini: et animae sensus qui etc.

5) d. Merlini: ex spiritu.

Hebr. VIII, 5.

ctat. Nescio autem, si possumus etiam ad spiritu
adscendere in his, quae nobis de sacrificiis lect.
Debemus enim eum, quem diximus in occulto Ju
sicut ostendimus, quia non carne, sed corde circum
ita ostendere, quia et sacrificat non in carne, sed
et quia edet de sacrificiis non carnem,¹⁾ sed spiri

2. Sed videamus jam, quae sunt illa, quae r
tur in lege. „Et²⁾ locutus est, inquit, Dominus a
sen, dicens: loquere ad Aaron, et filios ejus, dicens
lex peccati:“ et cetera, quae³⁾ in praesenti recitat
Et ante jam dixisse nos memini, quia lex non
iisdem datur: sed alia quidem datur filiis Israel, al
tem filiis Aaron, alia etiam, sicut jampridem obs
mus, Mosi⁴⁾ et Aaron. Est et alia lex, quae sol
datur, ita ut nec Aaron legis ipsius particeps fiat.
rum per singula distinctiones et diversitates, quis ita
tiae dono illuminatus a Deo est, ut possit integre
teque disserere? Invenimus enim in consequentibus
ceptum Domini ad solum Mosen dari, et juberi,
ctusculum arietis perfectionis Mosi detur, sicut pra
inquit, Dominus Mosi. In qua portione neque
neque filii ejus participes fiunt. Et invenitur lex,
pertinet ad arietem perfectionis, non posse perveni
que ad Aaron, neque ad filios ejus, multo magis
reliquos filios⁵⁾ Israel, sed ad solum Mosen, qui
amicus Dei. Verum quid opus est, quae postmodu
citanda sunt, praevénire? Nunc interim lex recita

¹⁾ Cod. Sangerman.: „carnem, sed spiritum.“
editi (v. c. edd. M.): „carne, sed spiritu.“ R.

²⁾ Levit. VI, 24. 25. seqq.

³⁾ Cod. Sangerman.: „quae in praesenti.“ Libri
(v. c. edd. M.): „quae paulo ante.“ R.

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: Mosi et Aaron est: et alia l

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „filiorum,“ sed
„filios.“ R.

quae ad Aaron et filios ejus promulgatur, lex peccati, hoc est hostiae, quae offertur ¹⁾ pro peccato: „in ²⁾ loco, inquit, in quo jugulantur holocausta, ibi occident et id, quod pro peccato est, in conspectu Domini: sancta sanctorum sunt.“ Multa quidem jam, Deo juvante, de sacrificiorum ritu secundum spirituales intelligentiam in superioribus dicta sunt, sed et nunc, si gratia Domini nos visitare dignetur, et vos orationibus adnitamini, addemus quae dederit Dominus. Hostiarum quaedam quidem sunt Dei solius, ita ut nullus hominum participet ex ipsis. Quaedam sunt Aaron sacerdotis, et filiorum ejus: quaedam ipsius, et filiorum et filiarum ejus, ita ut etiam mater sacerdotis edere liceat ex his. Quaedam sunt sacerdotum, et filiorum ac filiarum eorum, sed de quibus edere liceat etiam filios Israel. Et in illis quidem hostiis, de quibus licet edere filios Israel, sine dubio habent participium etiam sacerdotes, et filii sacerdotum: non tamen ex omni hostia, quam edet sacerdos, etiam filius Israel edere licebit. Igitur cum istae sint hostiarum differentiae, illam, quam diximus solius Dei esse, ex qua neque Moyses, neque Aaron, neque filios ejus participare fas est, aliquando quidem holocaustomata nominari invenimus: aliquando vero non holocaustomata, sed holocarpomata, veluti si dicamus, quod totus ³⁾ fructus sit, ille scilicet, qui Deo offertur. Est ergo prima legislatio de sacrificiis, si tamen vel observastis, vel retinetis diligenter, quae lecta sunt, ac disserta, et non transcurrunt aures vestras in vanum, vel quae a nobis dicuntur, vel quae ex divinis voluminibus recitantur. Prima ergo est hostia, holocaustomata. Neque enim oportebat aliam primo ho-

¹⁾ Cod. Sangerman. „offeruntur.“ R.

²⁾ Levit. VI, 25. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 237. not. 5. „jugulantur.“

³⁾ Cod. Sangerman. „totum.“ R.

stiam nominari, nisi eam, quae omnipotenti Deo offerebatur. Secunda hostia est, quae ad edendum sacerdotibus mancipatur. Tertia, de qua etiam filios Israel contingere, vel edere, ipsos scilicet, qui offerunt, fas est. Sed filios Israel non omnes, nisi illos tantum, qui mundi sunt. Soli enim, qui mundi sunt, de sacrificiis edere jubentur. Verum istas omnes hostias tu qui in occulto Judaeus es, non ¹⁾ in animalibus requiras visibilibus: nec in mutis pecoribus inveniri putes, quod offerri deceat ²⁾ Deo. Ista hostias intra te ipsum require, et invenies ³⁾ eas intra animam tuam. Intellige te habere intra te totum ipsum gregem boum, illos, qui benedicuntur in Abraham. Intellige habere te et greges ovium, et greges caprarum, in quibus benedicti, et multiplicati sunt patriarchae. Intellige esse intra te etiam aves coeli. Nec mireris, quod haec intra te esse dicimus: intellige te et alium mundum esse parvum, ⁴⁾ et esse intra te solem, esse lunam, etiam stellas. Hoc enim si ita non esset, nunquam dixisset Dominus ad Abraham: „aspice ⁵⁾ in coelum, et vide stellas, si dinumerari possunt a multitudine: sic erit semen tuum.“ Nec mireris, inquam, si dicitur ad Abraham, quia sic erit semen tuum, sicut stellae sunt ⁶⁾ coeli: de illis scilicet, qui ex fide ejus geniti rationabiliter vivant, ac divinas leges, et praecepta custodiant. Audi amplius aliquid Salvatorem ad discipulos dicentem: „vos ⁷⁾ estis lux mundi.“ Dubitasne esse intra te solem, et lunam, ad quem dicitur, quia lux sis mundi? Vis adhuc amplius

¹⁾ Edd. Merlini: nolo.

²⁾ Cod. Sangerman. „deceat.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „debeat.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman. „invenies eas intra.“ R. — Edd. Merlini: „invenies intra“ etc.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „in parvo.“ R.

⁵⁾ Cfr. Genes. XV, 5.

⁶⁾ Deest „sunt“ in edd. M. ⁷⁾ Matth. 5, 14.

aliquid de te ipso audire, ne forte parva de te et humilia cogitates, temptaris vltim negligis vltim tanta? Habet hic mundus gubernatorem suum, habet qui eum regit, et habet in ipso, omnipotentem Deum, sicut ipse per prophetam dicit: „¹⁾ novus ²⁾ coelum et terram ego repleo, ³⁾ dicit Dominus? Audī ergo, ipse omnipotens Deus quid etiam de te, hoc est, quid de hominibus dicat. „Habitabo, ⁴⁾ inquit, in iis, et inter ⁵⁾ ipsos ambulabo.“ Plus aliquid addit ⁶⁾ erga persecutam tuam. „Et ⁷⁾ ero, inquit, in in patrem, et ipsi erunt mihi in filios et filias, dicit Dominus.“ Habet hic mundus filium Dei, habet Spiritum sanctum, secundum quod dicit propheta: „⁸⁾ verbo Domini coeli firmati sunt, et spiritus oris ejus omnis virtus eorum.“ Et iterum sibi: „⁹⁾ spiritus enim Domini replevit orbem terrarum.“ Audi et tibi quid dicit Christus: „¹⁰⁾ ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.“ Et de Spiritu sancto dicitur: „¹¹⁾ effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt.“ Cum ergo videas habere te omnia, quae mundus habet, dubitare non debes, quod etiam animalia, quae offeruntur in hostiis, habeas intra te, et ex

¹⁾ Jerem. XXIII, 24.

²⁾ Cod. Sangerm. „repleo.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „impleo.“ R.

³⁾ Cfr. Levit. XXVI, 12. coll. II Cor. VI, 16.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „inter ipsos ambulabo.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „in ipsis ambulabo.“ R.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „addit.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „adhuc audi.“ R.

⁶⁾ II Cor. VI, 18. coll. Ezech. XXXVI, 28. et Levit. XXVI, 12.

⁷⁾ Psalm. XXXIII, 6. (XXXII.)

⁸⁾ Sap. Salomon. I, 7.

⁹⁾ Math. XXVIII, 20.

¹⁰⁾ Joel. II, 28.

ipsis spirituales¹⁾ offerre debeas hostias. Sed de illis, prout potuimus, in superioribus explanavimus.

3. Nunc vero illud addimus, quod dicit, quia in loco, in quo jugulantur holocausta, ibi etiam hostiae pro peccato. Vide, quam multa misericordia et benignitas Dei est, ut ubi holocaustum jugulatur illud, quod soli Dei offertur, ibi etiam hostia, quae pro peccato est, immolari jubeatur: quo scilicet intelligat se, qui peccavit, et poenitet, et conversus ad Dominum contribulati spiritus hostiam jugulat, in loco jam sancto stare, et sociari his, quae pertinent ad Deum. Ibi ergo immolatur hostia pro peccato, ubi et holocaustum: in conspectu, inquit, Domini. Est fortassis in conspectu Domini offerre sacrificium, et non offerre in conspectu Domini. Quis ergo est, qui offert²⁾ in conspectu Domini? Ille,³⁾ ut opinor, qui non exiit a conspectu Domini, sicut Cain,⁴⁾ et effectus est timens et tremens. Si quis ergo est, qui habet fiduciam adstare in conspectu Domini, et non fugit a facie ejus, nec adspectum ejus peccati conscientia declinat, iste in conspectu Domini offert sacrificium. Hanc ergo hostiam, quae offertur pro peccatis, dicit esse sancta sanctorum. Majus aliquid audere vult sermo, si tamen et vester sequatur auditus. Quae est hostia, quae pro peccatis offertur, et est sancta sanctorum, nisi unigenitus filius Dei, Dominus meus Jesus Christus? Ipse solus est hostia pro peccatis, et ipse est hostia sancta sanctorum. Sed⁵⁾ quod addit: „sacerdos,⁶⁾ inquit, qui offert illud, edet illud.“

¹⁾ Cod. Sangerman. „spirituales.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „spiritualiter.“ R.

²⁾ Cod. Sangerman. „offeret.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman. „Ille, opinor, qui non exit.“ R.

⁴⁾ Cfr. Genes. IV.

⁵⁾ Edd. Merlini: Sed quid addit? Sacerdos, —, edet illud. Videtur etc.

⁶⁾ Levit. VI, 26. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 238. not. 1. „offert.“

ir difficile esse ad ¹⁾ intellectum. Illud enim, quod
lum dicit, ad peccatum referri videtur: sicut et alibi
de sacerdotibus propheta, quia „peccata ²⁾ populi
manducabunt.“ Unde et hic ostendit, sacerdotem
tum offerentis comedere debere. Saepe ostendimus
in scripturis, Christum esse et hostiam, quae pro
to mundi offertur, et sacerdotem, qui offerat ho-

Quod uno verbo Apostolus explicavit, ³⁾ cum di-
: „qui ⁴⁾ se ipsum obtulit Deo.“ Hic ergo est sa-
s, qui peccata populi comedit, et consumit, de quo
n est: „tu ⁵⁾ es sacerdos in aeternum, secundum
em Melchisedech.“ Salvator ergo et Dominus meus
ta populi edit. Quomodo edit peccata populi?
quid scriptum est: „Deus, ⁶⁾ inquit, noster ignis con-
as est.“ Quid consumit Deus ignis? Numquid tam
u ⁷⁾ erimus, ut putemus, quod Deus ignis ligna con-
at, aut stipulam, aut ⁸⁾ foenum? Sed consumit Deus
humana peccata, illa absumit, illa devorat, illa pur-
secundum quod et alibi dicit: „et ⁹⁾ purgabo te igni
urum.“ Hoc est manducare peccatum ejus, qui of-
sacrificium pro peccato. Ipse enim peccata nostra
epit, et in semet ipso ea tanquam ignis comedit, et
mit. Sic denique e contrario eos, qui permanent in
atis, mors dicitur deglutisse, sicut scriptum est: „de-

¹⁾ Cod. Sangerman. (itemq. edd. M.): „ad intelle-
n.“ Libri editi: „ad intelligendum.“ R.

²⁾ Hos. IV, 8.

³⁾ Cod. Sangerman. „explicat.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: dixit. ⁵⁾ Hebr. LX, 14.

⁶⁾ Psalm. CX, 4. ⁷⁾ Deut. IV, 24.

⁸⁾ Cod. Sangerman. „inepti.“ Libri editi (e. c. edd.
): „imperiū.“ R.

⁹⁾ Cod. Sangerm. „aut foenum?“ Libri editi (v. c.
d. M.): „aut ferrum?“ R.

¹⁰⁾ Jesai. I, 25.

glutiet¹⁾ mors praevalens.“ Hoc puto esse, quod in Evangelio Salvator dicebat: „ignem²⁾ veni mittere in terram, et quam volo ut accendatur.“ Atque utinam et mea terra accendatur igni divino, ut ultra non adferat spinas et tribulos. Sic intelligere debes et illud, quod scriptum est: „ignis³⁾ accensus est ab ira mea, comedet terram, et generationes ejus.“ Dicit ergo lex: „sacerdos⁴⁾ qui obtulerit, edet illud in loco sancto, in atrio tabernaculi testimonii.“ Consequens enim est, ut secundum imaginem ejus, qui sacerdotium ecclesiae dedit, etiam ministri⁵⁾ et sacerdotes ecclesiae peccata populi accipiant, et ipsi imitantes⁶⁾ magistrum, remissionem peccatorum populo tribuant. Debent ergo et ipsi ecclesiae sacerdotes ita perfecti esse, et in officiis semper sacerdotalibus eruditi, ut peccata populi in loco sancto, in atrii tabernaculi testimonii, ipsi non peccando consumant. Quid autem est, in loco sancto manducare peccatum? Locus erat sanctus, in quem pervenerat Moses, secundum quod dictum est ad eum: „locus⁷⁾ enim, in quo stas, terra sancta est.“ Similiter ergo et in ecclesia Dei locus sanctus est, fide perfecta, caritas⁸⁾ de corde puro, et conscientia bona. Qui in his stat in ecclesia, in loco sancto stare se agnoscat.⁹⁾ Neque enim in terra quaerendus est locus sanctus, in quam¹⁰⁾ semel data sententia est a Deo dicente

¹⁾ Cod. Sangerman. „deglutiet.“ Libri editi (v. edd. M.): „deglutivit.“ R.

²⁾ Luc. XII, 49. ³⁾ Deut. XXXII, 22.

⁴⁾ Cfr. Levit. VI, 26.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „ministri ejus sint sacerdotes“ etc., sed in Cod. Sangerm. desunt verba „ejus sint.“ R.

⁶⁾ Edd. Merlini perperam: mutantes.

⁷⁾ Exod. III, 5.

⁸⁾ Edd. Merlini: et caritas.

⁹⁾ Edd. Merlini: cognoscat.

¹⁰⁾ Edd. Merlini: qua.

„sanctificata¹⁾ terra in²⁾ operibus tuis.“ Fides ergo integra, et sancta conversatio, locus est sanctus. In hoc inquit loco positus sacerdos ecclesiae, populi peccata consumat,³⁾ ut hostiam jugulans verbi Dei, et doctrinae saepe victimas offerens, purget a peccatis conscientias audientium. Edet⁴⁾ ergo sacerdos carnes sacrificii in atrio tabernaculi testimonium, cum intelligere potuerit, quae sit ratio in⁵⁾ his, quaeve mysteria, quae describuntur de atrio tabernaculi testimonium. Ad haec enim ista secreta et reposita nullus accedit, nulli haec nisi sacerdotibus patet si tamen possunt, si scientia sua, et intellectu my-
 steria poterint eorum secreta penetrare. Scio autem esse etiam quaedam in ecclesia dogmata secretiora, quae nec ipse sacerdotibus licent. Illa dico, ubi arca reponitur, ubi urna, ubi manna, et tabulae testamenti. Nec⁶⁾ ne ipse quidem sacerdotibus datur accessus, sed uni tantum pontifici, et huic semel in anno certis quibusque mysticis purificationibus conceditur istud intrare secretum. Sunt et alia ecclesiae dogmata, ad quae possunt pervenire etiam Levitae, sed inferiora sunt ab his,⁷⁾ quae sacerdotibus adire concessum est. Scio et alia esse, ad quae possunt accedere etiam filii Israel, hoc est, laici: non tamen alienigenae, nisi adscripti jam fuerint in eadem Domini: „Aegyptius⁸⁾ enim tertia generatione in-

¹⁾ Genes. III, 17.

²⁾ Cod. Sangerman. „in operibus tuis.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „in opere tuo.“ R.

³⁾ Cod. Sangerman. „consumat.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „consumit.“ R.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „Edet.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „Edet.“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: in iis.

⁶⁾ Edd. Merlini: Illic nec ipsa.

⁷⁾ Edd. Merlini: iis.

⁸⁾ Ch. Deut. XXIII, 8.

intrabit¹⁾ in ecclesiam Dei.“ Credo²⁾ propter fidem Patris, et Filii, et Spiritus sancti, in quam credit omnis, qui sociatur ecclesiae Dei, tertiam generationem mystice dictam. Verum tamen sciendum est, quod ex hostiis, quae offeruntur, licet concedantur sacerdotibus ad edendum, non tamen omnia conceduntur: sed pars ex ipsis aliqua Deo offertur, et altaris ignibus traditur: ut sciamus etiam nos, quod, et si conceditur nobis aliqua ex divinis scripturis apprehendere et agnoscere, sunt tamen aliqua, quae Deo reservanda sunt: quae cum intelligentiam nostram superent,³⁾ sensusque eorum supra nos sit, ne forte aliter a nobis, quam se habet veritas, proferantur, melius igni ista⁴⁾ servamus. Et ideo etiam in hoc loco, quae quidem concessa sunt hominibus ad edendum, prout potuimus, intra tabernaculum Domini consumpsimus: si quae vero supersunt, et vel vos in audiendo, vel nos superant in dicendo, servemus igni altaris, tanquam eam partem, quae pro peccato super altare Domini jubetur offerri.

4. „Et⁵⁾ haec est, inquit, lex arietis, qui pro delicto est: sancta sanctorum. In loco, in quo jugulant⁶⁾ holocaustomata, jugulabunt et arietem, qui pro delicto est, contra Dominum,“ et cetera. Videtur quidem in scripturis divinis frequenter peccatum pro delicto, et delictum pro peccato indifferenter, et absque aliqua distinctione

1) Cod. Sangerman. „intravit.“ R.

2) Libri antea editi (v. c. edd. M.): „Credo fidem patris, et filii, et spiritus sancti, in quam credunt omnes, qui sociantur“ etc., sed Cod. Sang. ut in nostro textu. R.

3) Cod. Sangerman. „superent.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „superant.“ R.

4) Cod. Sangerman. „ista servamus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „ista servemus.“ R.

5) Levit. VII, 1. 2.

6) Cod. Sangerman. „jugulant.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „jugulantur.“ R.

in hoc tamen loco invenitur¹⁾ esse discretum. superius in hostia pro peccato ritum sacrificii in eum tradidisset, nunc separatim mandat sacrificii delicto: et quamvis eodem ordine, atque eorum cuncta mandentur, et addat in novissimis²⁾ id, quod pro peccato est, ita et id, quod est: lex una erit eorum: tamen voluit ostendere aliquid differentiae in his, quibus sacrificia divavit. In quo ego³⁾ puto delictum quidem committi levius aliquanto, quam peccatum. Nam inde peccato dici, quod sit peccatum ad mortale delicto non legimus, quod esse dicatur ad mortale tamen et illam differentiam, quae nonnullis visa est, quod delictum quidem sit, cum non ea, quae facere debemus: peccatum vero sit, cum ea, quae committere non debemus. Sed etiam non semper in scripturis divinis sub ista invenimus, idcirco generaliter affirmare non

Igitur eodem modo, atque eadem traditione quo, quod pro delicto offertur, accipiendum est, praepara exposuimus de eo, quod pro peccato est. enim jubentur adipēs arietis, ii, qui circa renes, qui interiora operiunt, imponi super altare: ut haec audis, scias, omne quod est intra te crasserit interiora tua, debere te offerre igni altaris, tur omnia interiora tua, et dicas et tu, sicut et cebat: „benedic⁴⁾ anima mea Dominum, et interiora mea nomen sanctum eius.“ Nisi enim esset crassitudo illa, quae tegit interiora tua, non subtilem et spirituales capere sensum, nec pos-

cod. Sangerman. (itemque add. M.): „invenitur discretum.“ Libri editi: „invenitur discretum.“ R. levit. VII, 7.

add. Merlini: puto ego etc.

Mr. I Joann. V, 16. 17. ⁴⁾ Psalm. CIII, 1.

sunt intellectum capere sapientiae, et ideo Dominum laudare non possunt. Quod si ablatum fuerit omne quo pingue est de renibus, et de ¹⁾ omnibus interioribus viscerum, tunc vere purgatus omni vitio libidinis jugulasti bestiam pro delicto, et obtulisti sacrificium Deo in odore suavitatis. „Sacerdotis, ²⁾ inquit, qui offeret ³⁾ et repropitiabit illud, ipsius erit.“ Discant sacerdotes Domini qui ecclesiis praesunt, quia pars iis data est cum his, quorum delicta repropitiaverint. Quid autem est repropitiare ⁴⁾ delictum? Si assumseris peccatorem, et monendo hortando, docendo, instruendo, adduxeris eum ad poenitentiam, ab errore correxeris, a vitiis emendaveris, et effeceris eum talem, ut ei converso propitius fiat Deus ⁵⁾ pro delicto, repropitiassse ⁶⁾ diceris. Si ergo talis fueris sacerdos, et talis fuerit doctrina tua, et sermo tuus, pars tibi datur ⁷⁾ eorum, quos correxeris: ut illorum meritum tua merce sit, et illorum salus tua gloria. Aut non et Apostolus haec ostendit, ubi dicit, quia „quod ⁸⁾ supraedificaveris quis mercedem accipiet?“ Intelligent igitur sacerdotes Domini, ubi ⁹⁾ iis data portio est, et in hoc vacent, atque his operam dent. Non se inanibus et superfluis ac-

¹⁾ Deest „de“ in sola ed. R.

²⁾ Cfr. Levit. VII, 5. 9. 8.

³⁾ Cod. Sangerman. „offeret et repropitiabit illud.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „offert illud et repropitiabit pro delicto.“ R.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „repropitiare delictum?“ Libri editi (v. c. edd. M.): „repropitiare pro delicto?“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: Deus, pro delicto etc.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „repropitiassse diceris.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „repropitiare diceris.“ R.

⁷⁾ Cod. Sangerman. „datur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „dabitur.“ R.

⁸⁾ Cfr. I Cor. III, 14.

⁹⁾ Edd. Merlini: ubi est his data portio, et in hoc etc.

bus implicent, sed scient se in nullo alio partem habere apud Deum, nisi in eo, quod offerunt¹⁾ pro peccatis: id est, quod a via peccati converterint peccatores. standum etiam illud est, quod quae offeruntur in holocaustum, impuri sunt: quod vere exterius est, Domino non offertur. Pellis Domine non offertur, nec coct in²⁾ holocaustum. Tale fuit et ille filius Juda, ut dicebatur Her, quod interpretatur pellis. Propterea³⁾ Her pessimus erat, et occidit eum Deus, quia isti filii Domine non offeruntur.

§. „Et⁴⁾ omne sacrificium, quod fiet in clibano, et cuncta quod fiet in craticula, vel in sartagine, sacerdos, qui offeret illud, ipse erit.“ Quid dicimus? Putamusne, quod omnipotens Deus, qui responsa Moysi coalitus dabit, de clibano, et craticula, et sartagine praeceperit:⁵⁾ ut doceret populus per Moysen, quia per haec Deus noster⁶⁾ propitius fiet, si quaedam in sartagine frixerint, quaedam in clibano coxerint, quaedam in craticula assaverint? Sed non ita ecclesiae pueri Christum didicerunt, nec ita in eum per Apostolos crediti sunt, ut de Domino majestatis aliquid tam humile et tam vile suscipiant. Quin potius secundum spirituales sensum, quem spiritus donat ecclesiae, videamus, quod sit istud sacrificium, quod coquitur in clibano, vel quis iste clibanus intelligi debeat. Sed ubi inveniam modo ad subitum scripturam divinam,

¹⁾ Cod. Sangerman. „offerunt.“ Libri editi (v. c. ed. M.): „offertur.“ R.

²⁾ Cod. Sangerman. „in holocausto. Nam tale.“ R.

³⁾ Desunt verba: „et Her,“ in Cod. Sangermanensi. R. — Cfr. Genes. XXXVIII, 7.

⁴⁾ Levit. VII, 2.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „praeceperit.“ Libri editi (v. c. ed. M.): „praeceperet.“ R.

⁶⁾ Ed. Merlini: hic.

quae me doceat, quid¹⁾ sit clibanus? Dominum : Jesum invocare me oportet, ut quaerentem me facere venire, et pulsanti aperiat, ut inveniam in Scripturabano, ubi possim coquere sacrificium meum, ut fiat illud Deus. Et quidem invenisse me puto in propheta, ubi dicit: „omnes²⁾ moechantes, sicut clibanus succensus ad comburendum.“ Et iterum: „incaluerunt inquit, sicut clibanus corda eorum.“ Cor ergo est meus clibanus. Istud autem cor si vitia succenderint diabolus⁴⁾ inflammaverit, non coquet, sed exure vero ille id succenderit, qui dixit: „ignem⁵⁾ veni mittere in terram:“ panes⁶⁾ scripturarum divinarum, et sermonum Dei, quos in corde suscipio, non exuro ad perditionem, sed coquo ad sacrificium. Et fortassis illa dicuntur in clibano, quae interiora sunt, et recondita proferri facile ad vulgus possunt: sunt enim multis scripturis divinis huiusmodi, sicut apud Ezechielem cum vel de Cherubim, vel de Deo, et de illa magis visione describitur. Haec si in clibano non coquuntur comedi ita, ut sunt cruda, non possunt. Neque credendum est, quod sit animal quoddam in forma vituli positum, quo vehatur Deus, vel⁷⁾ aliud in forma vituli, aut aquilae. Haec ergo, et si qua huiusmodi non sunt cruda proferenda, sed in cordis clibano coquenda. Tria itaque sunt haec, in quibus dicitur:

¹⁾ Cod. Sangerman. „quid.“ Libri editi (v. c. M.): „quis.“ R.

²⁾ Hos. VII, 4. ³⁾ Hos. VII, 6.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „diabolus.“ Libri editi (v. c. M.): „libido.“ R.

⁵⁾ Luc. XII, 49.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „panes.“ Libri editi (v. c. M.): „panem.“ R.

⁷⁾ Cfr. Ezechiel. I.

⁸⁾ Cod. Sangerman. „vel aliquid in forma vituli.“

vere preparari: in clibano, in sartagine, in craticula puto, quod clibanus secundum sui formam pro-
ra, et ea, quae sunt inenarrabilia, significet in scri-
ptura. Sartago vero ea, quae si frequenter ac-
crescentur, intelligi, et explicari possunt. Craticula
ea, quae palam sunt, et absque aliqua obfectione
tur. Triplicem namque in scripturis divinis in-
tiae inveniri saepe diximus modum: historicum,
m, et mysticum. Unde et corpus inesse ei, et
n, ac spiritum intelleximus. Cujus intelligen-
tiam triplicem formam, sacramentorum triplex hic appa-
rendit. Sed et aliud invenimus, id est, in his
quae de sacrificiis metemur, dici canistrum san-
perfectionis, in quo tres panes haberi mandantur.

consonare sibi sacramentorum omnium formas?
trum perfectionis, in quo tres panes poni jubentur,
aliud debemus accipere, nisi scripturas divinas, ci-
sacramentis tripliciter apponentes? Vis tibi et de
rebus similis mysterii proferamus exempla? Recola-
Domini vocem, ubi dicit, quia media¹⁾ nocte venit
ad amicum suum pulsans ostium ejus, et ait:
ce,²⁾ commoda mihi tres panes, quoniam amicus
supervenit de via, et non habeo quod³⁾ adponam
la quibus, ut breviter perstringamus, nox est tem-
poris vitae, et tres panes sunt, unus, qui in clibano,
qui in sartagine, tertius, qui in craticula coquitur,
& Post haec inquit: „et⁴⁾ omne sacrificium factum
des, sive non factum, omnibus filiis Aaron erit⁵⁾ sin-

¹⁾ Cod. Sangerman. „media nocte.“ Libri editi (v. edd. M.): „medio noctis.“ R.

²⁾ Loc. XI, 5. 6.

³⁾ Cod. Sangerman. „quod adponam ei.“ Libri
latini (v. c. edd. M.): „quod ponam ei.“ R.

⁴⁾ Levit. VII, 10.

⁵⁾ Edd. Merlini perperam: erit. Singulis aequaliter
sed etc.

nomen meum blasphematur inter gentes.¹⁾ men et hic, quomodo panes ex simila facti; lagana azyma uncta oleo, et simila conspersa nitur, et triplici iterum sacramento hostia salutar, et ad ultimum: „sacerdoti,²⁾ inquit, sanguinem sacrificii salutaris, ipsi erit.“ Sup „sacerdoti,³⁾ qui repropitiabit,³⁾ ipsi erit.“ cerdoti,⁴⁾ qui effundit sanguinem sacrificii sal erit.“ Digno ordine utitur: prius enim repropitonda est, et post haec offerendum sacrificium. Neque enim salus esse cuiquam potest, nisi propitium faciat Deum. „Sed⁵⁾ et carnes, inquit, laudationis salutaris ipsi erunt.“⁶⁾ Saepe ja quod carnes in Scripturis solidum indicant cunctamque doctrinam. Secundum Scripturas: animae cibum quandam lactis, et alium cibum olerum, et alium carnis, sicut ipse Apostolus dedicit: „quia⁷⁾ lacte vos potavi, non esca. Non poteratis, sed nec adhuc potestis. Adhuc enim nales.“ Et iterum alibi dicit: „alius⁸⁾ quidem manducare omnia; qui autem infirmus est, olect.“ Et rursum alibi: „perfectorum⁹⁾ autem solidus,“ et cetera. Hic ergo carnes sacrificii quod offertur pro laudatione, ipsius jubentur

¹⁾ Levit. VII, 14. — Edd. M. et R. hoc pag. 255. not. 4. coll. pag. huj. not. 4. „qui e

²⁾ Levit. VII, 7. ³⁾ Edd. Merlini: pro

⁴⁾ Levit. VII, 14. — Edd. M. et R. h loco, cfr. pag. huj. not. 1. „qui effundit.“

⁵⁾ Levit. VII, 15.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „erunt.“ Libri editi (M.): „edunt.“ R.

⁷⁾ I Cor. III, 2.

⁸⁾ Rom. XIV, 2. — Deest „se“ in edd. M

⁹⁾ Hebr. V, 14.

virtute, in moribus. Si enim hoc in se non
, de sacrificiorum carnibus non édent. Unum
l, quod separatur, tanquam praecipuum ex tri-
e ex similia praecepta sunt, in hoc illam partem
arbitror designari, de qua superius diximus, quae
indicat profundamque doctrinam. Sed requi-
se, cum superius fermentum penitus abiecerit de
quomodo nunc super panes fermentatos sacri-
mandat imponi? Verum diligentius intueri, quia
sacrificium, sed ad ministerium sacrificii fermen-
is assumitur. Quid²⁾ ergo hoc sit, videamus.
in Evangeliiis humanam doctrinam Pharisaeo-
i tradebant traditiones,³⁾ praecepta hominum,
n appellat, cum dicit discipulis: „observate⁴⁾ a
Pharisaeorum.“ Similiter ergo humana doctrina
causa, grammatica ars, vel rhetorica, vel etiam
. Ex qua doctrina ad sacrificium quidem, hoc
h, quae de Deo sentienda sunt, nihil suscipiendum
o vero lucidus, et eloquentiae splendor, ac dis-
ratio, ad ministerium verbi Dei decenter jube-
tū. An non super hoc fermentum habebat verbi

mores bonos colloquia mala?" Et: „Cretenses mendaces, malae bestiae, ventres pigri?" et alia ex fermento sumta Graecorum.

8. Quod autem dicit: „sub²⁾ die comederelinquetur ab eo usque in mane: conferam tuis sacrificiis, et vidoamus, quae sit ratio, quod quidem sacrificio salutari, eadem die, quae praecepit comedenda: in alio vero sacrificio, eundem diem servari indulget, et usque in tertia vero jam die igni tradi, quae superfuerint leant offendentem. Quid ergo habeat ista diffidamus. Sed vere indigemus auxilio Dei, qui pes contingentes interiora nostra dignetur ab omni crassioris sensus velamen auferre, ut videndum id, quod a Deo mandari dicitur, possimus. Conferamus igitur ipsam sibi scripturam divina aperuerit nobis absolutionis semitam subsequamur enim de sacrificio Paschae, quod in vesperi jubetur, dari mandatum similiter, ut nihil ex carnibus usque in mane. Non est hoc otiose hesternae carnes vesci non vult nos sermo dicens recentes semper et novas,³⁾ eos maxime, qui Paschae, vel sacrificium laudis immolant Deo, carnes, et recentes ipsius dici edere jubet, habet. Recordatus sum simile aliquid et propheta dicere, cum ei Dominus praecepisset, ret sibi panes in stercore humano. Respondit mino et dixit: „o⁴⁾ Domine, nunquam contaminata anima mea, et morticinum aut immundum no-

¹⁾ Tit. I, 12.

²⁾ Cfr. Levit. VII, 15. — Edd. M. et R. cfr. pag. 255. not. 5. „ab eo usque in mane.“

³⁾ Edd. Merlini perperam: novas. Eos xime etc.

⁴⁾ Cfr. Ezech. IV, 14.

as meum. Sed neque caro hesternæ introivit in os
meum.¹⁾ De quo sæpe apud memet ipsum requirebam,
enam esset ista prophetae exultatio, quæ velut ma-
nam aliquid ante Deum proferret, et diceret, quia nun-
quam carnem hesternam manducavi. Sed ut video, hinc
actus, et ex istis imbutus mysteriis, hæc propheta lo-
batur ad Dominum, qui¹⁾ non ita abjectus, et dege-
num sacerdos, ut hesternis, id est, veteribus carnibus
car. Audite hæc omnes Domini sacerdotes, et atten-
te intelligite, quæ dicuntur. Caro, quæ ex sacrificiis
sacerdotibus deputatur, verbum Dei est, quod in ecclesia
sonat. Pro²⁾ hoc ergo figuris mysticis commonentur,
ut cum proferre ad populum sermonem coeperint, non
vetera proferant, non vetera, quæ sunt secundum litem,
proloquantur, sed per gratiam Dei nova semper pro-
ferant, et spiritualia semper inveniant. Si enim ea, quæ
iudicioris a Judæis hesterno, hæc hodie in ecclesia pro-
ferantur, hoc est hesternam carnem sacrificii edere. Si me-
minimus, etiam in oblatione³⁾ primitiarum eodem ser-
mone usus est legislator, ut sint, inquit, nova et recentia.
Fides ubique ea, quæ ad laudes Dei pertinent, — hoc
nunc est sacrificium laudis —, nova, et recentia esse de-
bere, ne forte, cum vetera profers in ecclesia, labia tua
loquantur, et mens tua sine fructu sit. Sed audi, quid
dicit Apostolus: „si,⁴⁾ inquit, loquar lingua, spiritus meus
erat, sed mens mea sine fructu est. Quid igitur est?
Orabo, inquit, spiritu, orabo et mente: psallam⁵⁾ spiritu,

¹⁾ Edd. Merlini: quia.

²⁾ Edd. Merlini: Per hoc etc.

³⁾ Cod. Sangerman. (itemq. edd. M.): „oblatione.“
Libri editi: „oblationem.“ R.

⁴⁾ I Cor. XIV, 14. 15.

⁵⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „psalmum di-
cam spiritu, psalmum dicam et mente. Ita ergo et tu

peccatam et mente.“ Ita ergo et tu si non ex er
spirituali, ex doctrina gratiae Dei praesentem et
tem protuleris sermonem in laudibus Dei, os
tuum offert sacrificium laudis, sed mens tua pro
tate besternae carnis arguitur. Nam et Dominus
quem discipulis dabat, dicens¹⁾ iis: „accipite²⁾
ducate:“ non distulit, nec servari iussit in crastinum
fortasse mysterii continetur etiam in eo, quod pane
tari non jubet in via, ut semper recentes, quos
geris, verbi Dei panes proferas. Denique Gabae
illi propterea condemnantur, et ligni caesores, ve
gestatores fiunt, quia panes veteres ad Israelitas
runt, quibus lex spiritualis jubebat semper uti rec
et novis. Alia sane sacramentorum figura est, quae
etiam in altera die, quod superfluerit, edi, nihil
tertiam diem reservari: de qua suis locis videbimus
ne illud quidem nos lateat, esse quoddam tempus,
benedictio sit veteribus vesci. Nam de anno septimi
remissionis annus, vel sabbaticus nominatur, ita
„manducabis,⁴⁾ inquit, vetera, et vetera veterum.“
sub septimi anni mysterio, ut diximus, benedictio
tera manducare, nunc vero prohibetur. Sed m
est excessus haerere⁶⁾ per haec singula, et ex oc
testimoniorum longius evagari, cum⁷⁾ explanatio
sacrificiorum habeatur in manibus.

sive ex eruditione spirituali, et ex dono gratiae De
sed Cod. Sangerman. ut in nostro textu. R.

¹⁾ Ed. Ruaci sola: et dicebat iis.

²⁾ Matth. XXVI, 26. ³⁾ Cfr. Jos. IX.

⁴⁾ Cfr. Levit. XXV, 22.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „multum est excessus habere
haec singula.“ R.

⁶⁾ Edd. Merlini: abire.

⁷⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „cum explanatio
sacrificiorum habeamus in manibus,“ sed Mss. ut in
nostro textu. R.

§. Dicitur ergo in sequentibus: „quod ¹⁾ si votum fuerit, aut si voluntarium sacrificaverit munus suum, quaque die obtulerit sacrificium suum, edetur, et altera die. Et quod superfuerit de carnibus sacrificii usque in diem tertium, igne cremabitur. Si autem manducans manducaverit ex carnibus die tertia, non erit acceptum, qui offert illud, non reputabitur ei, coinquinatio est. Similis autem si qua manducaverit ex eo, peccatum accipiet.“ Hoc est nimirum, quod et David dicit in Psalmis: „fiat ²⁾ oratio ejus in peccatum:“ quando non solum ad meriti, sed etiam culpae multum ex sacrificiis quaeritur. Audis enim legislatorem decernere, quia, si quis manducaverit ex eo, quod superfuerit in tertiam diem, peccatum accipiet. Unde cognoscendum est, quanta humanae conditioni peccatorum labes immineat, cum oriatur etiam inde peccatum, unde hostia propitiationis offertur. Haec, credo, considerans beatus David, dicebat in Psalmis: „peccata ³⁾ quis intelligit?“ Voti igitur et voluntatis sacrificium est, quo et secunda quidem die vescitur, penitus vero abjicitur in tertiam. Sed dat remedium negligentibus. Si, inquit, invalidus fueris, et non potueris omnes carnes sacrificii secunda finire die, nihil est his in die tertia comedas, sed igni trade quod superest. Si enim volueris post duos dies manducare de sacrificio, peccatum accipies. Ego, prout sensus mei capacitas habet, in hoc biduo puto duo testamenta posse intelligi, in quibus liceat omne verbum, quod ad Deum pertinet, — hoc enim est sacrificium —, requiri, et discerni, atque ex ipsis omnem rerum scientiam capi: si quid autem superfuerit, quod non divina scriptura decernat, nullam, aliam tertiam scripturam debere ad auctoritatem veritatis suscipi, quia haec dies tertia nominatur, sed igni

¹⁾ Levit. VII, 16. 17. 18. ²⁾ Psalm. CIX, 7.

³⁾ Psalm. XLIX, 12. (XVIII.)

tradamus, quod superest, id est, Deo reservemus. Nec enim in praesenti vita Deus scire nos omnia voluit, nime cum et ¹⁾ id Apostolus dicat: „quia ²⁾ ex parte sumus, et ex parte prophetamus. Cum venerit autem quod perfectum est, destruentur illa, quae ex parte sunt.“ Iste est ergo ignis, cui, quae in tertium diem superfuerint, servare debemus, et non temeritate praesumata assumamus nobis cunctorum scientiam, ut merito nobis dicatur eodem Apostolo: „nescientes ³⁾ neque quae loquuntur neque de quibus affirmant.“ Ne forte ergo non fiat acceptum sacrificium nostrum, et hoc ipsum, quod ex divinis scripturis cupimus scientiam capere, vertatur nobis peccatum, servemus eas mensuras, quas nobis per legem spiritus enuntiat.

10. „Et ⁴⁾ carnes quaecunque tactae fuerint ab eo immundo, non manducabuntur, igni cremabuntur. Omnis mundus manducabit carnes; et anima quaecunque manducaverit carnes sacrificii salutaris, quod Domino, et immunditia ejus in eo fuerit, peribit anima illa de populo suo. Et anima quaecunque tetigerit omnem immundam, vel ab immunditia hominis, vel quod drupedum immundorum, vel ab omni abominamento immundo, et manducaverit ex carnibus sacrificii salutis, quod est Domini, peribit anima illa de populo suo. Triplices immunditiae causas hic legislator exposuit. Unam, ne carnes sacrificiorum aliqua immunditia contingant. Aliam, ne is, qui edit carnes sacrificii, immundus sit, immunditia ejus in ipso sit. Tertiam, quod etsi carnes mundae sint, et ipse, qui edit, mundus sit, tamen nec tetigerit aliquid immundum, vel a pecoribus, vel ab ⁵⁾ :

¹⁾ Edd. Merlini: id et. ²⁾ I Cor. XIII, 9. 10.

³⁾ I Tim. I, 7. ⁴⁾ Levit. VII, 19. 20. 21.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „abominamento.“ Libri e (e. c. edd. M.): „abominato.“ R.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „a bobus.“ R.

bus, vel ex omnibus, quae immunda pronuntiata sunt. Et haec quidem voluntas est legislatoris ¹⁾ de ritu sacrificiorum corporalium sancientis. Secundum nostrae vero expositionis ordinem, ubi carnes sanctae verba intelliguntur ²⁾ esse divina, huiusmodi habenda est observatio, quia nepe accidit mundas carnes contingi ab aliquo immundo, et verbi causa dixerim, si quis de Deo patre, ac de unigenito ejus, et Spiritu sancto, digno Deitatis mysterio punam faciat sincerumque sermonem, similiter et de omnibus creaturis rationabilibus tanquam a Deo factis ad hoc, ut caperent et intelligerent eum, non autem consequenti operio afferat etiam carnis resurrectionem, primus quidem ejus ³⁾ sermo, quoniam ⁴⁾ perfecte et sancte discerni, solidus cibus est, carnes sanctae sunt, hoc vero, quod ⁵⁾ his additur, resurrectionem carnis negando, quia alienum a fide est, superioribus junctum perfectis et fidelibus verbis, sanctas carnes contaminavit et polluit. Ideo ergo praecepit legislator, ne manducentur huiusmodi carnes, quibus immunditia infidelitatis alicujus adjungitur. Propterea et Apostolus dicit: „etenim ⁶⁾ diem festum celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis.“ Secundum immunditiae genus est, ne ipse, qui carnes edit, immundus sit, et immunditia ejus in ipso sit: quod hoc modo intelligi potest, verbi gratia, si sit aliquis na-

¹⁾ Cod. Sangerman. „legis“ pro: „legislatoris.“ R.

²⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „intelligantur.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: sermo ejus.

⁴⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „quem,“ sed Cod. Sangerman. ut in nostro textu. R.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „quod his addit, resurrectionis carnis negando gloriam, quia“ etc., sed Cod. Sangerman. ut in nostro textu. R.

⁶⁾ I Cor. V, 8.

secundum hanc eandem praecepit formam,
 „nunc ¹⁾ autem scribo ²⁾ vobis in epistola, ut
 misceamini fornicariis, ³⁾ si quis frater nomina-
 tor, aut avarus, aut idolis serviens, aut ebrio-
 rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere? In
 omnibus quid est aliud, quod praecepit, nisi ⁴⁾ ne
 ceatis et immunditiis polluamur?

It ⁵⁾ locutus est, inquit, Dominus ad Moysen, di-
 cere filiis Israel, dicens: omnem adipem boum,
 et caprarum, non edetis; et adeps morticino-
 fera captorum non erit ad omne opus, et in
 edetur. Omnis qui adipem edet ex pecoribus,
 offertis ab iis hostiam Domino, peribit anima
 populo suo. Et omnem sanguinem non edetis in
 oratione vestra a pecoribus, et a volatilibus.
 Quicunque manducaverit sanguinem, per-
 a illa de populo suo.“ Adipes quidem eorum
 a, quae in sacrificiis offeruntur, et aliorum non
 edi vel in usu haberi abnegat legislator, sangui-
 o omnis carnis comedi vetat. In superioribus
 ysticum pertractantes, ubi vitulus in holocaustum
 pro peccato, et adipem imponebantur altari, san-
 quidem, quo ex parte aliqua cornua linebantur,
 vero ad basin effundebatur altaris, in eorum ac-
) figuram, qui residuus dicitur Israel, et post-

Cor. V, 9. coll. 11.

Cod. Sangerman. „scribo.“ Libri editi (v. c. edd.
 ripsi.“ R.

In Cod. Sangerman. deest „fornicariis.“ R.

Cod. Sangerman. „nisi ne alienis“ etc. Libri editi
 ld. M.): „nisi ne nos ab alienis“ etc. R.

Cfr. Levit. VII, 22—27.

Cod. Sangerman. „accepimus.“ Libri editi (v. c.
 .): „accipimus.“ R.

quam plenitudo gentium subintroierit,¹⁾ salutem novissimis sperat. Adipes vero animam diximus quae est ecclesia amicorum ejus, pro quibus anima posuit. Potest ergo fieri et in hoc loco, ut, quo datur, ne quis adipem edat ex his, quae Domino dantur, hoc sit, quod et Dominus dicit:²⁾ ne quis esset unum ex his minimis, qui credunt in me. Quoties sanguis nullius animalis edi jubetur, illud patet, quod de Israelitis dicit Apostolus: „dici³⁾ fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene, propter iustitiam fracti sunt. Tu autem fides⁴⁾ noli sapere, sed time.“ Et iterum: „noli⁵⁾ gloriari in ramos:“ quo scilicet casui eorum nullus insultet: sicut idem Apostolus dicit, et tu excidaris, et illi, permanserint in incredulitate, inserantur. Sanguinem puto quod populus ille competenter intelligatur enim ex fide, neque ex spiritu Abraham, sed tan sanguine ejus descendunt.

12. Post haec: „et⁶⁾ locutus est Dominus ad filios Israel loquere, dicens: qui offert sacrificium salutaris sui Domino, offeret munus suum Donum sacrificio salutaris sui. Manus ejus offerent hostiam, adipem, qui super pectusculum est, et pinna coris: offeret ea ita, ut ponatur donum contra Dominum. Et imponent sacerdos adipem, qui est super pectus:

¹⁾ Edd. Merlini perperam: subintroierit salutem novissimis.

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „in novissimis sperant.“ Cod. Sangerman. „in novissimis sperat.“ R.

³⁾ Cfr. Matth. XVIII, 6.

⁴⁾ Rom. XI, 19. — Edd. Merlini perperam: bene: propter etc.

⁵⁾ Cod. Sangerm. „sta.“ Libri editi (v. c. edd.) „stas.“ R.

⁶⁾ Rom. XI, 18.

⁷⁾ Cfr. Levit. VII, 28—34.

super altare, et erit pectusculum Aaron et filiis ejus: et brachium dextrum dabitis separationem sacerdoti a sacrificiis salutaribus vestris. Qui offert sanguinem salutaris, et adipem ex filiis Aaron, ipsi erit brachium dextrum in parte: pectusculum enim impositionis, et brachium demissionis accepi a filiis Israel a sacrificiis salutaribus vestris, et dedi ea Aaron sacerdoti, et filiis ejus, legitimum aeternum a filiis Israel.“ Hoc ¹⁾ est sacrificium, quod dicitur ubi stare. Quod sacrificium nemo offert Domino, nisi qui non est, et salutis suae conscius, gratias Domino refert. Nemo ergo, qui aeger est animo, et languidus in operibus, offerre potest sacrificium salutare. Vis videre, quia nemo aeger et languidus potest illud offerre sacrificium? Leprosus ille, quem in Evangelio Dominus curasse describitur, ²⁾ non poterat offerre hostiam, donec leprae aegritudine tenebatur. Cum autem accessit ad Jesum, et mundatus est, tunc jubetur ei a Domino offerre munera ad altare: „quod ³⁾ praecepit, inquit, Moses in testimonium illi.“ Audisti quis sit, qui offerre debet ⁴⁾ hostiam salutaris: audi nunc, quomodo debeat offerre. „Manus, ⁵⁾ inquit, ejus offerrent hostiam Domino.“ Nunquid non evidenter clamat legislator, quia non homo est, qui offert hostiam, sed manus ejus, id est, opera ejus? Opera namque sunt, quae commendant hostiam Deo. Si enim attracta sit manus tua ad dandum, et expansa ad accipendum, intra te est adhuc lepra tua, et offerre non potes hostiam salutaris. Manus ergo ejus offerrent sacrificium salutaris, et manus ejus offerrent ea, quae Domino offerenda sunt, id est, adipem, qui super pectusculum est, et pinnam jecoris. In hoc loco, ubi nos habemus:

¹⁾ Edd. Merlini: Et est etc.

²⁾ Cfr. Matth. VIII, 1—4.

³⁾ Matth. VIII, 4. ⁴⁾ Edd. Merlini: debeat.

⁵⁾ Levit. VII, 30.

„manus¹⁾ ejus offerent hostiam Domino:“ in Graecis habetur pro hostia: ὅλοκαρπώματα, quod intelligitur „omnem fructum: per quod ostendit non posse Domino offerre omnem fructum cum, qui infructuosus est, qui non affert fructum justitiae, fructum misericordiae, vel etiam fructus spiritus, quos enumerat Apostolus,²⁾ caritatem, gaudium, pacem, patientiam, unanimitatem, et cetera his similia. Unde et in alio loco propheta dicit: „et³⁾ holocaustum tuum pingue fiat.“ Offert⁴⁾ ergo adipēs, qui super pectusculum sunt, et pinnam jecoris, quae superponantur altari. De adipibus saepe jam diximus. Quod autem dicit: adipēs, qui super pectusculum sunt: pectusculum tuum intellige esse cor tuum, de quo tibi auferendae sunt omnes malae cogitationes, — inde enim procedunt —, et altaris igni tradendae sunt, ut possit cor tuum mundum effectum Deum videre. Sed et pinnam jecoris praecepit offerendam. Diximus et ante, jecoris pinnam,⁵⁾ loca iracundiae, vel cupiditatis exponi; offert enim pinnam jecoris, qui ex se omne vitium irae, et furoris excidit. Adipēs ergo,⁶⁾ qui sunt super pectusculum, imponuntur altari, ipsum vero pectusculum, Aaron et filiis ejus. Sed et brachium dextrum separari praecepit, et esse iis muneris loco ex sacrificio saluari. Vide, quibus muneribus honoratur sacerdos. Pectusculum accipit, et brachium, sed brachium dextrum. Putamus non esse aliquid rationis, quod ex omnibus membris animalium, quae jugulantur in sacrificiis, haec potissimum membra delecta sint? Ego puto, quod, si quis dicit se

¹⁾ Levit. VII, 30. — Edd. Merlini pro: „ὅλοκαρπώματα“ habent: „ὅλοκαυστώματα.“

²⁾ Cfr. Galat. V, 22. ³⁾ Psalm. XX, 3.

⁴⁾ Cod. Sangerm. „offert.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „offeret.“ R.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „partem, loca iracundiae“ etc. R.

⁶⁾ Edd. Merlini: igitur.

, qua salvantur. Formae sunt singula ista,
r in lege, eorum, quae in ecclesia geri de-
in nec fuisset necessarium legi haec in ec-
his aedificatio aliqua audientibus praebere-
acerdos ecclesiae per verba, et doctrinam,
licitudinem suam, et laborem vigiliarum,
uerit peccatorem, et docere eum, ut melio-
atur, ut ad timorem Dei redeat, cogitet
a malis actibus desinat, et convertatur ad
iam, tale opus fecerit, consequens est eum,
bore salvatur, Deo gratias agere, et offerre
is, pro eo, quod salutem consecutus sit.
pars efficitur sacerdotis, pectusculum et bra-
: ut sit indicium, quod pectus ejus et cor,
a cogitabat, sacerdotis labore conversum,
ones bonas, et ita mundatum est, ut etiam
dere. Similiter et in brachio illo²) indi-
mala ejus opera et sinistra, quae sunt uti-
non bona, convertit in dextra,³) ut essent
m: et hoc est dextrum brachium, in quo
r sacerdotis. Sed et vos deprecamur, qui

cerdotibus Dei, ut auferant ex his omne quod c
est, ut sacerdotalem eam faciant portionem. Date
etiam brachia, sed dextra a vobis poscimus brach
nistrum nihil volumus, dextra a vobis opera requ
Sed et hoc, quod addit, pectusculum dici appositio
brachium demtionis, non mihi sine causa dictum v
Et ideo velim requirere, quid est, quod ¹⁾ appon
est ad pectusculum, ut fiat pectusculum appo
Posteaquam ablatum fuerit a corde tuo omne, quo
sum est, et emundatum fuerit ab omni operimento,
inquinamento, quod igni tradendum est, restat, ut
natur ei gratia Spiritus sancti, et tunc fiet pectu
appositionis, sed et brachium separationis, sive dem
Quomodo erit et brachium separationis? Si scias,
telligas discernere, quae sint opera lucis, et qui
opera tenebrarum, et separes actus tuos de teneb
sint opera tua in lumine, brachium tuum effici tu
chium separationis: vel cum separaveris te ab om
tre inquiete ambulante: vel certe cum secundum p
tam ²⁾ separant se, et exeunt de medio peccatorum
portant vasa Domini. Denique vernacula quadam
suetudine Scripturae, commune esse dicitur, quod ir
dum est. Sicut et ad Petrum vox de coelo dicit: „q
Deus mundavit, tu commune ne dixeris.“ Conseq
ergo si id, quod immundum est, commune appo
quod sanctum est, nominabitur separatum. Sed e
addimus. Si quis Dei solius servus est, commun
potest dici. Si quis autem communis est, dubius
est, quod multorum sit, et ideo communis d

¹⁾ Cod. Sangerm. (itemque edd. M.): „quod
nendum est pectusculo, ut“ etc. R.

²⁾ Desunt in Cod. Sangerman. verba: „vel in
mento.“ R.

³⁾ Cfr. Jesai. LII, 11. ⁴⁾ Act. X, 15.

Caute est in hac sermone mysterium, quod Israel sanctique apocum in usu sensum quidem habet, sed intellectum non habet. Communem dicunt et illi hominem immundum, sed cur communis dicatur, ignorant. Dicunt ergo ab ecclesia, quia qui sanctus est, solius Dei est, et cum nullo ei communio est. Qui quidem peccator est et immundus, multorum est. Multi enim daemones possident eum, et ideo communis appellantur. Denique et ille, qui ¹⁾ in Evangelio a Domino curatus est, cum interrogatus esset: „quod ²⁾ tibi nomen est? dicit: legio, multi enim sumus.“ Haec licet in speciem quodam, notuario tamen addita videntur, ut mysterium pectusculi appositionis, et brachii separationis, quare scriptum est, diceremus: quae est aeterna portio sacerdotibus data, in qua dignos nos facere dignetur, ut ³⁾ per cordis puritatem, et operum probitatem, in divino sacrificio habere participium mereamur, per aeternum pontificem Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, per quem est Deo patri cum Spiritu sancto gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Edd. Merlini: qui et in etc.

²⁾ Marc. V, 9.

³⁾ Cod. Sangermanensis: „ut pro cordis puritate, et operum probitate.“ R.

HOMILIA¹⁾ VI.De indumentis²⁾ pontificis, et sacerdotum.

1. Causam, qua quidem haec, quae nobis recitantur aut intelligi possint,³⁾ aut non intelligi, breviter ostendit Apostolus, dicens, ab ejus oculis posse veteris testamenti velamen auferri, qui conversus ad Deum fuerit: exquiri voluit, quod quanto minus haec nobis plana sunt, tanto⁴⁾ minor est ad Deum nostra conversio. Et in omni virtute nitendum est, ut ab occupationibus saeculi et a mundanis actibus liberi, et ipsas etiam, si fieri potest, superfluas sodalium fabulas relinquentes, verbo labor operam demus, et in lege ejus meditemur die ac nocte, ut toto corde conversi, revelatam, et apertam Moysi legem possimus adspicere, et maxime in his, quae nobis recitata sunt, vel de sacerdotalibus indumentis, vel de consecratione pontificis, in quibus talia quaedam dicuntur, ut etiam illum ipsum carnalem Israel ab historia intelligentia penitus excludant: et⁵⁾ ideo ad haec exhortanda, non humani ingenii viribus nitendum est, sed orationibus, et precibus ad Deum fuis. In quo etiam nostri adjutorio indigemus, ut Deus pater Verbi, det verbum in⁶⁾ apertionem oris nostri, ut possimus deprehendere mirabilia de lege ejus.

¹⁾ In vetustissimo Cod. Sangermanensi, qui testis uncialibus scriptus est, desideratur haec homilia nec non homilia VII. Sed utraque collata est cum aliis Mss. Beccensi, Gemeticensi, et Cadome.

²⁾ Cfr. Levit. VIII.

³⁾ Mss. „possint.“ Libri editi (v. c. edd. N. sunt.“ R.

⁴⁾ Idem Mss. „tanto minor est.“ Libri editi (M.): „tanto minus est.“ R.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „et ideo haec exponenda,“ sed Mss. ut in nostro textu.

⁶⁾ Idem Mss. „in apertionem.“ Libri editi (M.): „in adapertionem.“ R.

2. Et ergo initium eorum, quae modo recitata sunt, in his verbis: „haec¹⁾ unctio Aaron, et unctio filiorum eius ab hostiis Domini, qua die applicuit eos sacrificare Domino, sicut praecepit Dominus dare illis, qua die unxit illos²⁾ a filiis Israel, legitimum aeternum in progenies eorum. Haec lex est holocaustorum, et pro peccato, et pro delicto, et consummationis, et sacrificii salutis, sicut ostendit Dominus Moysi in monte Sina, qua die praecepit filiis Israel offerre munera sua coram Domino in domo Sinae.“ Cuius propeverit dicere legislator: „haec³⁾ unctio Aaron, et unctio filiorum eius“ non subiunxit, ut ostendat unctio, nec, qualiter unxiesset, exposuit, sed hoc in sequentibus facit: nam vero posteaquam dixit „haec⁴⁾ unctio Aaron et filiorum eius“ nihil de unctio subiunxit. Profecto ut ostenderet, quia haec, quae supra dixerat, id est, pectusculum impositionis, et brachium operationis, ipsa essent⁵⁾ unctio Aaron et filiorum eius, ne putaremus illa pro carnibus dicta, sed ut doceret etiam ipsa sub sacramento unctionis inserta. Denique in consequentibus repetit ea, quae superius exposuit, et dicit: haec⁶⁾ lex holocaustorum, et sacrificii, et pro peccato. Haec, id est, quae supra exposita est, et videtur esse *ἀνακεφαλαιωσις*, id est, recapitulatio sacramentorum, quae in superioribus latius fuerant enarrata. Post haec vero subiungit: „et⁷⁾ locutus est Dominus, in-

¹⁾ Cfr. Levit. VII, 35—38.

²⁾ Edd. Merlini: eos.

³⁾ Edd. Merlini: „haec unctio Aaron, et haec unctio filiorum eius.“ Ed. Ruasi: „haec unctio filiorum eius“ omisso reliquis. — Cfr. Levit. VII, 35. coll. pag. huj. not. 1.

⁴⁾ Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. huj. not. 3., ut non in textu. — Levit. VII, 35.

⁵⁾ Mss.: „essent.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „essent.“

⁶⁾ Cfr. Levit. VII, 37.

⁷⁾ Levit. VIII, 1—9.

quit, ad Moſen, dicens: ſume Aaron, et filios ejus, ſtolas et oleum unctionis, et vitulum, qui eſt pro pecca et duos arietes, et caniſtrum aſymorum, et omnem ſynagogam convoca ad januam tabernaculi teſtimonii. Et cit Moſes, ſicut praecepit ei Dominus, et convocavit ſynagogam ad januam tabernaculi teſtimonii. Et dixit Moſes ad ſynagogam: hoc eſt verbum, quod mandavit Dominus facere. Et applicuit Moſes Aaron fratrem ſuum et filios ejus, et lavit eos aqua: et veſtivit eum tunica et praecinxit eum zona, et veſtivit eum tunica interior et impoſuit ei humerale,¹⁾ et cinxit eum ſecundum ſculturam humeralis, et conſtrinxit eum in ipſo: et impoſuit ſuper eum logium, et impoſuit ſuper logium manitionem et veritatem: et impoſuit mitram ſuper caput ejus et poſuit ſuper mitram ante faciem ejus ſplendorem auream ſanctificatam ſanctam, ſicut praeceperat Dominus Moſi. Intentis auribus et vigilantem corde conſecrationem poſt facis vel ſacerdotis audite, quia et vos, ſecundum promiſſa Dei, ſacerdotes Dei eſtis: „gens²⁾ enim ſancta ſacerdotium ſanctum³⁾ eſtis.“ Accepit, inquit, Moſes ſecundum praeceptum Domini Aaron et filios ejus, et primo quidem lavat, poſtea vero induit eos. Conſiderate diligenter ordinem dictorum: primo lavat, poſtea induit. Non enim potes indui, niſi ante lotus fueris. „Lavamini⁴⁾ ergo, et mundi eſtote, et auferite nequitias ab annis veſtris.“ Niſi enim hoc modo lotus fueris, non poteris induere Dominum Jeſum Chriſtum, ſecundum quod dicit Apoſtolus: „induite⁵⁾ Dominum Jeſum Chriſtum et carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis.“ Lavet

¹⁾ Mss.: „humerale.“ Libri editi (v. c. edd. M.) „humeralem.“ R.

²⁾ Cfr. I Petr. II, 9. 5.

³⁾ In Mss. Gemeticenſi et Cadomenſi deſect „ſanctum.“ R.

⁴⁾ Jeſai. I, 16. ⁵⁾ Rom. XIII, 14.

Moses, ipse te lavet, et ipse te induat. Quomodo re potest Moses, frequenter audisti. Saepe enim, quod Moses in scripturis suis pro lege ponatur, Evangelio dictum est: „habent¹⁾ Mosen, et proaudiant illos.“ Lex ergo Dei est, quae te lavat, pedes tuos diluit, ipsa, si audias eam, peccatorum maculas abstergit: ipse est Moses, hoc est, lex, sacerdotes consecrat, nec potest sacerdos esse, quem constituerit sacerdotem. Multi enim sunt sacerdotes, sed quos non lavit lex, neque puros reddidit Dei, neque abluat a peccatorum sordibus sermo

Sed et vos, qui sacram baptismi desiderare, et gratiam spiritus promereri, prius de lege purgari, prius debetis audito verbo Dei, a germina resicare, et mores barbaros ferocesque parere, ut mansuetudine et humilitate suscepti, possiam gratiam sancti Spiritus capere. Sic enim dicitur per prophetam: „super²⁾ quem requiescam, per humilem, et quietum, et tremementem sermones.“ Si humilis non fueris, et quietus, non potest in te in te gratia Spiritus sancti, si non cum tremore verba divina. Superbam namque et contumacem, et fictam refugit Spiritus sanctus. Debes ergo aeditari legem Dei, ut, si forte actus tui intemperat, et mores inconditi, lex Dei te emendet et corripuit. Vis videre, quia Moses semper cum Jesu est, hoc cum Evangeliiis? Doceat³⁾ te Evangelium, quia, transformatus esset in gloriam Jesus, etiam Moses simul cum ipso apparuerunt in gloria, ut scias,

Luc. XVI, 29.

Jesai. LXVI, 2.

Libri editi (e. c. edd. M.): „Docet.“ Mss.: „Do-
R. — Cfr. Matth. XVII, 3. seqq.

quia lex, et prophetae, et Evangelium ¹⁾ in unum semper conveniunt, et in una gloria permanent. Denique et Petrus, cum vellet iis tria facere tabernacula, imperitiae notatur, tanquam qui nesciret quid diceret. Legi enim in prophetis, et Evangelio non tria, sed unum est tabernaculum, quae est ecclesia Dei. Lavat ergo primo Moses sacerdotem Domini, et cum eum laverit, et purgatum reddiderit a sordibus vitiorum, post haec induit eum. Sed consideremus, quae sint ista indumenta, quibus induit Moses Aaron fratrem suum pontificem primum: si forte possibile sit etiam te ²⁾ indui iisdem indumentis, et esse pontificem. Est quidem unus pontifex magnus, Dominus noster Jesus Christus; sed ille non solum sacerdos, sed et sacerdotum sacerdos est, et non solum pontifex, sed pontificum pontifex, nec sacerdotum princeps, sed principum principum sacerdotum. Sicut et rex non dicitur plebis, sed regum rex, et Dominus non servorum, sed Dominus Dominorum. Potest ergo fieri, si et tu lotus fueris per Mosen, et fueris ita mundus, quasi quem Moses laverit tantus ille ³⁾ ac talis, ut possis etiam pervenire ad haec indumenta, quae profert Moses, et stolas istas, quibus induit Aaron fratrem suum, et filios ejus. Sed non solum indumentis opus est ad sacerdotales infulas, verum et cingulis. Sed priusquam de specie ipsa indumentorum dicere incipiamus, velim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo, cum peccasset, indutus est, cum his sanctis et fidelibus indumentis. Et quidem illa dicitur Deus fecisse: „fecit ⁴⁾ enim, inquit, Deus tunicas pelliceas, et induit Adam et mulierem ejus.“ Illas

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „Evangelia.“ Mss. „Evangelium.“ R.

²⁾ Mss.: „te.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „tibi.“ R.

³⁾ In libris editis (v. c. edd. M.) deest „ille,“ sed reperitur in Mss. R.

⁴⁾ Cfr. Genes. III, 21.

ergo tunicae de pellibus erant ex animalibus sumtae. Talibus enim oportebat indui peccatorem, pelliceis, inquam,¹⁾ tunicis, quae essent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, et fragilitatis ejus, quae ex carnis corruptione veniebat, indicium. Si vero jam lotus ab his fucis, et purificatus per legem Dei, induet te Moses indumento incorruptionis, ita ut nusquam appareat turpitudinis, et ut absorbeatur mortale hoc a vita.

3. Videamus ergo, quali ordine pontifex constituitur. „Convocavit,²⁾ inquit, Moses synagogam, et dicit ad eos: hoc est verbum, quod praecepit Dominus.“ Licet ergo Dominus de constituendo pontifice praecepisset, et Dominus eligisset, tamen convocatur et synagoga. Requiritur enim in ordinando sacerdote et praesentia populi, ut sciant omnes, et certi sint, quia qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, et hoc adstante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod et Apostolus praecepit³⁾ in ordinatione sacerdotis, dicens: „oportet⁴⁾ autem illum et testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt.“ Ego tamen et amplius aliquid video in eo, quod dicit, quia convocavit Moses omnem synagogam, et puto, quod convocare synagogam, hoc sit colligere omnes animi et in unum congregare virtutes, ut, cum sermo de sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, et intentae sint, nihil in iis sapientiae, nihil scientiae, nihil desit industriae, sed adsit omnis malitiam sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum, ut quid sit pontifex, quid unctio, quae induenda ejus, conferens intra sacrarium cordis sui, possit

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „inquit,“ sed Mas.: „inquam.“ R.

²⁾ Cfr. Levit. VIII, 5. coll. pag. 273, not. 7.

³⁾ Edd. Merlini: praecipit. ⁴⁾ I Tim. III, 7.

advertere. Lavit ergo eum, et induit. Quali indume Tunica, inquit, et praecinxit eum zona, et iterum veterem tunicam talarem, vel, ut alibi legimus, interiori. Duabus, ut video, tunicis per Moſen induitur pontifex. Sed quid faciemus, quod Jeſus ſacerdotes ſuos, Apoſtolos noſtros, prohibuit ¹⁾ uti duabus tunicis? Dixera- mus, quod Moſes et Jeſus, id eſt, lex et Evangelia ſibi ſemper conſonarent. Poſſet fortasſe dicere aliquis, quod praecepit Jeſus duas tunicas non habendas, eſt contrarium legi, ſed perfectius lege, ſicut et cum homicidium vetat, Jeſus autem etiam iracundiam reſcit, et cum lex prohibet adulterium, Jeſus etiam concupiſcentiam cordis abſcindit. ²⁾ Sic ergo videbitur et duabus tunicis pontificem, et hic una Apoſtolos induiſſe. Sit idem etiam iſte ſenſus probabilis, ſi videtur; ego tamen non intra hujus intelligentiae anguſtiam pontificalia ſacramenta concludo. Amplius mihi aliquid ex iſta forma detur oſtendi: pontifex eſt, qui ſcientiam legis tenet uniuſcujuſque myſterii intelligit rationes, et ut brevis explicem, qui legem et ſecundum ſpirituſ, et ſecundum literam novit. Sciebat ergo pontifex ille, quem tunc ordinabat Moſes, quia eſſet circumciſio ſpiritualis, ſervatum tamen et circumciſionem carnis, quia incircumciſus pontifex eſſe non poterat. Habebat ergo iſte duas tunicas, unam miniſterii carnalis, et aliam intelligentiae ſpirituſ. Sciebat, quia et ſacrificia ſpiritualia offerri debent, et offerrebat tamen nihilominus et carnalia. Non enim poterat eſſe pontifex eorum, qui tunc erant, niſi hoſtias molaret. Ita ergo convenienter ille pontifex duabus tunicis dicitur. Apoſtoli vero, qui dicturi erant, „quia ³⁾ ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit et qui dicturi erant: „nemo ⁴⁾ vos judicet in cibo, aut

¹⁾ Cfr. Luc. III, 11. ²⁾ Cfr. Matth. V, 28.

³⁾ Galat. V, 2. ⁴⁾ Coloss. II, 16.

nis, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut sabbato: quae sunt umbra futurorum:“ isti ergo ut huiusmodi secundum literam legis observantias penitus repudiarent, nec occuparent discipulos Judaicis fabulis, et imponerent¹⁾ his iugum, quod neque ipsi, neque patres eorum portare potuerunt, merito duas tunicas habere prohibentur, sed sufficit iis una, et haec interior. Nam istam, quae lvis est, et quae desuper apparet, legis tunicam volunt. Unam namque iis Jesus, et ipsam interiorem habere permittit. Imponit²⁾ tamen Moses pontifici et humeralem, quae est humerorum quidam ex circumductione vestis ornam. Humeri autem operum figuram tenent, ac laboris laborem. Vult ergo pontificem esse etiam in operibus ornatum, nec sufficit sola scientia, quia „qui³⁾ fecerit et decernerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum.“

4. „Et⁴⁾ cinxit, inquit, eum secundum facturam humeralis.“ Jam et superius dixerat, quia cinxit eum zonam super tunicam, et modo iterum cingitur secundum facturam humeralis. Quod est istud duplex cingulum, quo constrictum vult esse ex omni parte pontificem? Constrictus sit in verbo, constrictus in opere, expeditus ad omnia, nihil remissum, nihil habeat dissolutum. Accinctus sit animi virtutibus, constrictus sit a corporalibus vitiis, nullum animae lapsum, nullum corporis timeat, utroque cingulo semper utatur, ut sit sanctus corpore et spiritu. Bene autem et secundum facturam humeralis cingitur. Secundum facta enim sua, et secundum opera sua cingulo virtutis utitur. Et post haec, inquit, imposuit⁵⁾ „super eum logium, — quod est rationale —, et imposuit super logium manifestationem, et veritatem, et imposuit

¹⁾ Cfr. Act. XV, 10.

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „Imponet;“ Cod. Genevesis: „Imponit.“ R.

³⁾ Matth. V, 19.

⁴⁾ Levit. VIII, 7.

⁵⁾ Levit. VIII, 8. 9.

mitram super caput ejus.“ Sed videamus, quid id quod est rationale, significet. Posteaquam nudus est, et indumentis turpitudine velata,¹⁾ posteaquam tus operibus et cingulo utroque firmatus est, hoc id est, rationale tunc traditur. Logium sapientia cium est, quia sapientia in ratione consistit. Scit sapientiae hujus et rationis virtus ostendit. I enim super rationalem, manifestationem, et ve Non enim sufficit pontifici habere sapientiam, omnium rationem, nisi possit etiam populo man quae novit. Ideo ergo imponitur rationali mani ut possit respondere omni poscenti se rationem et veritate. Ponitur autem super illud et veritas, illa adstruat, quae proprio excogitare potest ingen quae veritas habet, nec unquam a veritate discedat omni sermone ejus semper veritas maneat. Hoc e superposuisse rationali manifestationem et veritatem felices illi, qui haec legentes omnem intelligentiam erga sensum vestimenti corporalis effundunt. Dicis, quale est vestimentum manifestationis, aut intum quale est veritatis. Si quis unquam vidit, si q divit manifestationem et veritatem vestimenta no dicant nobis quae sint mulieres, quae ista texueri quo haec unquam sint confecta textrino. Sed si vultis audire, sapientia est, quae hujusmodi confecta menta. Illa occultorum manifestationem, illa textit omnium veritatem. Hanc ergo oremus a²⁾ Don accipere mereamur, et ipsa nos talibus circumdabit mentis. Sed et ipse ordo rerum quam sanctus quam mirabilia, intueri. Non ante logium, et post merale, quia non ante sapientia, quam opera, sec

¹⁾ Omnes Mss.: „velata.“ Libri editi (v. c. edd „velatur.“ R.

²⁾ Omnes Mss.: „a Domino.“ Libri editi (c. M.): „ad Dominum.“ R.

opera haberi debent, et postea quaerenda sapientia est. Tam deinde non ante manifestatio, quam rationale, quia non ante alios docere, quam nos instructi et rationabiles esse debemus. Super haec autem additur veritas, quia veritas est summa sapientia. Denique et ¹⁾ propheta hunc eundem ordinem servat, cum dicit: „seminate ²⁾ vobis ad iustitiam, et metite fructum vitae, illuminate vobis lumen scientiae.“ Vides, quomodo non dicit primo: „illuminate vobis lumen scientiae:“ sed primo: „seminate vobis ad iustitiam:“ et non sufficit seminare, sed „metite, inquit, fructum vitae,“ ut post haec possitis implere quod sequitur: „illuminate vobis lumen scientiae.“ Sic ergo etiam hic imponitur humeralis ornatus, et non sufficit solus ³⁾ ornatus, sed et zona constringitur. Sed ne hoc quidem satis est, secundo adhuc cingitur, ut ita demum rationale possit imponi, et post haec manifestatio subsequatur, et veritas. His indumentis pontifex utatur. Tali ornatu debet indui, qui sacerdotium gerit.

5. Sed nondum finivit, et ⁴⁾ alius adhuc ornatus addendus est: necesse est, ut accipiat etiam coronam. Propterea accipit primo cidarim, quod est vel operimentum quoddam capitis, vel ornamentum. Et post haec superimponitur ei mitra. Ante faciem, id est, a fronte pontificis, lamina aurea sanctificata, in qua sculptum dicitur vocabulum Dei. Verum iste capitis ornatus, ubi nomen Dei impositum dicitur, post illa omnia, quibus inferiora corporis membra fuerant exornata, superponitur. In quo mihi indicari videtur, quod super omnia, quae de mundo, vel de ceteris creaturis sentiri, aut intelligi possunt, eminentior tanquam auctoris omnium scientia Dei sit. Et

¹⁾ Deest „et“ in edd. M. ²⁾ Hos. X, 12.

³⁾ In Mss. desunt verba: „solus ornatus.“ R.

⁴⁾ Mss. habent: „et alius adhuc ornatus.“ In libris editis (v. c. edd. M.) deest „alius.“ R.

quia ipse caput est omnium, ideo et ornatus isto et omnia capiti superponitur. Nihil enim post haec ad tur pontificis capiti. Et ideo miseri sunt illi, de quodicit Apostolus, quia non tenent „caput,¹⁾ ex quo or junctura connexa et compaginata creascit in²⁾ incrementum Dei in spiritu.“ Sed nos si bene intelleximus, sit sacerdotis ornatus, quive super omnia honor cap ejus, mysteriorum divinorum profunda rimantes, scire tantum haec et audire, sed et implere desideremus et facere, quia non auditores legis justificabuntur a Deum, sed factores. Potes enim et tu, ut saepe jam ximus, si studiis et vigiliis tuis hujuscemodi tibi praepareris indumenta, si te ablueris, et mundum feceris ser legis, et unctio chrismatis,³⁾ et gratia in te baptismi contaminata duraverit, si indutus fueris indumentis duobus, literae ac spiritus, si etiam dupliciter accingaris, carne et animo castus sis, si humerali operum, et sapientiae rationali orneris, si etiam mitra tibi et lamina aur plenitudo scientiae Dei caput coronet, scito te, etiam apud homines lateas et ignoreris, apud Deum tamen agere pontificatum intra animae tuae templum. „Vos⁴⁾ enim estis templum Dei vivi,“ si „spiritus⁵⁾ Dei habitat in vobis.“ Post haec quae de consecratione ejus dicuntur, de unctione, sparsim a nobis et saepe disserta sunt.

6. Quod autem dicit: „et⁶⁾ applicuit Moses fili Aaron, et induit eos tunicas, et praecinxit eos zonas, imposuit iis cidares, sicut praecepit Dominus Mosi:“ tendendum est, quae sit differentia horum⁷⁾ sacerdotum

¹⁾ Coloss. II, 19. ²⁾ Deest „in“ in edd. M.

³⁾ Edd. Merlini: charismatis.

⁴⁾ Cfr. II Cor. VI, 16. coll. I Cor. III, 16.

⁵⁾ I Cor. III, 16.

⁶⁾ Levit. VIII, 13. — Edd. Merlini: cidaras.

⁷⁾ Omnes Mss.: „horum.“ Libri editi (v. c. et M.): „minorum.“ R.

ra sacerdotis. Istis neque bina indumenta tra-
neque humeralis, neque rationalis, neque capitis
nisi tantum cidaris, et zonae, quae tunicam strin-
isti ergo accipiunt sacerdoti gratiam, et isti fun-
ficio, sed non ut ille, qui et humerali et ratio-
nis est, qui manifestatione et veritate resplendet,
ae laminae ornamento decoratur. Unde arbitror,
e in sacerdotibus officio fungi, aliud instructum
mnibus et ornatum. Quivis enim potest solemn-
o fungi ad populum, pauci autem sunt, qui or-
ibus, instructi doctrina, sapientia eruditi, ad ma-
am veritatem rerum peridonei, et qui scientiam
sine ornamento sensuum et adsertionum ful-
romant, quod aureae laminae capiti impositus de-
natus. Unum igitur est sacerdotii nomen, sed
, vel pro vitae merito, vel pro animi virtutibus

Et ideo in his, quae lex divina describit, veluti
de inspicere se debet unusquisque sacerdotum:
s meriti sui inde colligere, si se videat in his
quae supra exposuimus, positum, pontificalibus
) ornamentis; si conscius sibi sit, quod vel in
vel in acibus, vel in doctrina tantus ac talis sit,
summum sacerdotium non solum nomine, sed et
obtinere. Alioquin inferiorem sibi gradum posi-
erit, etiamsi primi nomen acceperit. Nos sane
et praeterire etiam hoc, quod potest ab studioso
proferri, in quo et ego saepe mecum ipse haesi-
Exodo enim legens, ubi de sacerdotalibus man-
dumentis, invenio octo esse species, quae ponti-
parantur. Hic vero septem tantummodo nume-
Requiro ergo quid sit, quod omissum est. Oc-
cies ibi ponitur campestre, sive, ut alibi legimus,

Vox „ornatum“ deest in antea editis (v. c. edd.
l reperitur in Mss. R.

femoralia linea, de quo hic inter cetera siluit indu
 Quid ergo dicemus? Oblivionem dabimus in verbi
 ritus sancti, ut, cum cetera omnia secundo enar
 una eum species superius dicta latuerit? Non aude
 de sacris sentire sermonibus. Sed videamus, ne
 quoniam in superioribus diximus hoc genus ind
 indicium castitatis videri, quo vel femora operiri, v
 stringi renes videntur ac lumbi, ne forte, inquam
 semper in illis, qui tunc erant sacerdotes, has par
 cat esse constrictas. Aliquando enim et de pos
 generis, et de successu sobolis indulgetur. Sed
 sacerdotibus ecclesiae hujusmodi intelligentiam non
 duxerim. Aliam namque rem video occurrere¹⁾
 mento. Possunt enim et in ecclesia sacerdotes et
 res filios generare, sicut et ille, qui dicebat: „fi
 mei, quos iterum parturio, donec formetur Chris
 vobis.“ Et iterum alibi dicit: „tametsi²⁾ multa
 paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos
 Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos g
 Isti ergo doctores ecclesiae in hujusmodi generatio
 procreandis aliquando constrictis femoralibus³⁾ ut
 et abinent a generando, cum tales invenerint aut
 in quibus sciant se fructum habere non posse. De
 et in Actibus Apostolorum refertur de quibusdam,
 non potuerunt,⁴⁾ inquit, in „Asia verbum Dei h
 hoc est imposita habuisse femoralia, et⁵⁾ continuis

¹⁾ Mss.: „occurrere.“ Libri editi (e. c. edd. currere.“ R.

²⁾ Galat. IV, 19. ³⁾ 1 Cor. IV, 15.

⁴⁾ Mss. (itemq. edd. M.): „femoralibus.“ editi: „femoribus.“ R.

⁵⁾ In Mss. Gemeticensi et Beccensi legitur: „femus.“ R. — Cfr. Act. XVI, 6.

⁶⁾ Codd. Gemetic. et Beccensis: „et continuisse generare, quia scilicet“ etc. R.

nolite ²⁾) mittere sanctum canibus, neque matras ante porcos, ne forte conculcent eas pedinversi dirumpant vos.“ Propterea ergo si quis rex non tam vocabulo esse, quam merito, imitemur, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de iis? discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo esinenter in tabernaculo Domini. Quod autem erat? Ut aut a Deo aliquid disceret, aut ipso doceret. Haec duo sunt pontificis opera, . ut o discat legendo scripturas divinas, et saepius , aut populum doceat. Sed illa doceat, quae o didicerit, non ex proprio corde, vel ex hum, sed quae Spiritus sanctus docet. Est et il- is, quod facit Moses: ad bella non vadit, non ntra inimicos. Sed quid facit? Orat: et do- rat, vincit populus ejus. Si relaxaverit et dimi- as, populus ejus vincitur et fugatur. Oret ergo is ecclesiae indesinenter, ut vincat populus, qui est, ⁴⁾) hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt , impugnantes eos, qui volunt pie vivere in Et ideo nos meditantes in his, et haec die ac

bus saeculi, et veniat super vos subitanus i
 Audistis edictum regis aeterni, et lamentabilem
 ebrietatis vel crapulae didicistis. Si quis vobi
 et sapiens medicus his ipsis verbis praeciperet, et
 attendite vobis, ne quis, verbi gratia, de illius,
 herbae succo avidius sumat; quod si fecerit, s
 veniet interitus: non dubito, quin unusquisque
 salutis intuitu praemonentis medici praecepta
 Nunc vero animarum et corporum medicus,
 et Dominus, jubet ebrietatis herbam et crapul
 dam, similiter et sollicitudinum saecularium veli
 feros succos cavendos. Et nescio, si quis nost
 in his consumitur, uti ne dixerim sauciatur.
 ebrietas vini perniciosissima in omnibus: sola nan
 quae simul cum corpore et animam debilitat nec
 ceteris etenim potest fieri, ut secundum Apos
 cum infirmatur corpus, tunc magis potens sit sp
 ubi is, qui de foris est, homo corrumpitur, ille,
 est, renovetur. In ebrietatis vero aegritudine, c
 mul et anima corrumpitur, spiritus pariter cum
 tiatur. Omnia membra debilitat,¹⁾ pedem, mai
 guam resolvit, oculos tenebrat, mentem velat ob
 ut hominem se nesciat esse, nec sentiat. Ha
 istud primo dedecoris corporalis ebrietas. Jan
 discutiamus, quot modis mens inebriatur huma
 niemus ebrios etiam eos, qui sibi sobrii vident
 cundia inebriat animam, furor vero eam plus quat
 facit, si quid tamen esse ebrietate amplius potest
 ditas et avaritia, non solum ebrium, sed et rabi
 minem reddunt. Et obscenae concupiscentiae
 animam, sicut e contrario et sanctae concupiscer

¹⁾ Cfr. II Cor. IV, 16.

²⁾ Cod. Cadomensis: „debilia fiunt: pes, ma
 gna resoluta: oculos tenebrae, mentem velat obli
 que alii Mss., nisi quod omittunt: „fiunt.“ R.

iant eam, sed ebrietate sancta illa, de qua dicebat quidam sanctorum: „et ¹⁾ poculum tuum inebrians quam aeciarum est!“ Sed postmodum de ebrietatis diversis videbimus, nunc interim vide quanta sunt, quae inebriant animam: et formido inebriat eam, et vana suspicio. Invidia autem et livor, supra omnem ebrietatem acerant eam. Sed enumerari non possunt, quanta sunt, quae infelicem animam vitio ebrietatis afficiant. Nunc tamen de sacerdotibus videamus, quos accedentes ad altare, vino lex praecipit abstinere. Et quidem quantum ad historicum pertinet praeceptum, sufficiant ista quae dicta sunt. Quantum autem ad intelligentiam mysticam pertinet, in ²⁾ sequentibus tenebitur nostra professio, quod secundum auctoritatem Pauli Apostoli, Dominus et Salvator noster futurorum bonorum pontifex dicitur. ³⁾ Ipse est ergo Aaron; filii vero ejus, Apostoli ejus sunt, ad quos ipse dicebat: „filioli, ⁴⁾ adhuc modicum vobiscum sum.“ Quid ergo praecepit lex Aaron et filiis ejus? Ut vinum, et siceram non bibant, cum accedunt ad altare. Videamus, quomodo id vero pontifici Jesu Christo Domino nostro, et sacerdotibus ejus ac filiis, nostris vero Apostolis, possimus aptare. Et perspicendum primo est, quomodo prius quidem, quam accedat ad altare verus pontifex, cum sacerdotibus suis bibit vinum: cum vero incipit accedere ad altare, et ingredi in tabernaculum testimonii, abstinere vino. Putas possumus invenire tale aliquid ab eo gestum? Putas possumus veteris instrumenti formas, novi testamenti gestis et sermonibus coaptare? Possumus, si nos ipsum Dei Verbum et juvare et inspirare dignetur. Quaerimus ergo, quomodo Dominus et Salvator noster, qui est verus pontifex, cum di-

¹⁾ Psalm. XXIII, 5.

²⁾ Mss. „in sequentibus tenebitur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „in superioribus tenetur.“ R.

³⁾ Cfr. Hebr. IX, 11.

⁴⁾ Ev. Joann. XIII, 33.

discipulis suis, qui sunt veri sacerdotes, antequam ad altare Dei, bibat¹⁾ vinum, cum vero accederit, non bibat. Venerat in hunc mundum Sal pro peccatis nostris carnem suam offerret hostiam. Hanc priusquam offerret, inter dispensationum numerum bibebat. Denique dicebatur homo vorax potator, amicus publicanorum, et peccatorum. tempus advenit crucis suae, et accessurus erat ubi immolaret hostiam carnis suae: „accipiens, calicem, benedixit, et dedit discipulis suis, dicens: et bibite ex hoc.“ Vos, inquit, bibite, qui²⁾ accessuri non estis ad altare. Ipse autem tanquasi surus ad altare, dicit de se: „Amen⁴⁾ dico vobis non bibam de generatione vitis hujus, usquequod illud vobiscum novum in regno patris mei.“ Si strum auribus ad audiendum purificatis accedit, lis mysterii intueatur arcanum. Quid est, quod „quia³⁾ non bibam ex generatione vitis hujus, non bibam illud vobiscum novum in regno patris mei“ dicebamus in superioribus, promissionem sanctis huius ebrietatis datam, cum dicunt: „et⁶⁾ poculum inebrians, quam praeclarum est!“ Sed et in aliis Scripturae locis similia legimus, ut ibi: „inebriabit ab ubertate domus tuae, et⁶⁾ torrentem voluptatis potum dabis illis.“ In Jeremia quoque dicit E

¹⁾ Mss. „bibat vinum, cum —, non bibat. editi (v. c. edd. M.): „bibebat vinum, cum —, bibebat.“ R.

²⁾ Cfr. Matth. XXVI, 27.

³⁾ Mss. „qui.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „qui.“

⁴⁾ Cfr. Matth. XXVI, 29. ⁵⁾ Matth. XX

⁶⁾ Psalm. XXIII, 5. ⁷⁾ Psalm. XXXVI,

⁸⁾ Mss. „et torrentem voluptatis tuae potum illis.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „et torrentem voluptatis tuae potabis eos.“ R.

„et¹⁾ inebriabo populum meum.“ Et Esaias dicit: „ecce,²⁾ qui serviunt mihi bibent, vos autem sitietis.“ Et multa de hujusmodi ebrietate in scripturis divinis inveniri memorari. Quae ebrietas sine dubio pro gaudio animae, et laetitia mentis accipitur, sicut et alibi distinguere nos meminimus, aliud esse nocte inebriari, et aliud die inebriari.

2 Si ergo intelleximus, sanctorum quae sit ebrietas, et quomodo haec pro laetitia sanctis in promissionibus datur, videamus nunc, quomodo Salvator noster non bibi vinum, usquequo bibat illud cum sanctis novum in sanguine Dei. Salvator meus luget etiam nunc peccata mea. Salvator meus lactari non potest, donec ego in iniquitate permaneo. Quare non potest? Quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud patrem, sicut Joannes symonista ejus praenunciat³⁾ dicens, quia „et⁴⁾ si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Jesum Christum iustum; et ipse est repropitiatio pro peccatis nostris.“ Quomodo ergo potest ille, qui advocatus est pro peccatis meis, bibere vinum laetitiae, quem ego peccando contristo? Quomodo potest iste, qui accedit ad altare, ut repropitiet me peccatorem, esse in laetitia, ad quem peccatorum meorum moeror semper adscendi? Vobiscum, inquit,⁵⁾ illud bibam in regno patris mei. Quamdiu nos non ita agimus, ut adscendamus ad regnum, non potest illud vinum bibere solus, quod nobiscum se bibere promittit. Est ergo tamdiu in moerore, quamdiu nos permanemus in errore. Si enim Apostolus ipsius luget⁶⁾ quosdam, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam in his, quae gesserunt, quid dicam de ipso, qui filius

¹⁾ Jerem. XXXI, 14. ²⁾ Jesai. LXV, 13.

³⁾ Edd. Merlini: pronuntiat.

⁴⁾ I Joann. II, 1. 2.

⁵⁾ Cfr. Matth. XXVI, 29.

⁶⁾ Cfr. II Cor. XII, 21.

dicatur caritatis? qui semet ipsum exinanivit¹⁾ propter caritatem, quam habebat erga nos, et non quaesivit quae sua sunt, cum esset aequalis Deo, sed quaesivit quae nostra sunt, et propter hoc evacuavit se? Cum ergo istae quae nostra sunt, quaesierit, nunc jam nos non quaerit nec quae nostra sunt cogitat, nec de erroribus nostris moeret, nec perditiones nostras et contritiones deflet, qui flevit super Jerusalem, et dixit ad eam: „quoties²⁾ volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos et noluisti?“ Qui ergo vulnera nostra suscepit, et propter nos doluit tamquam animarumstrarum, et corporum medicus, modo vulnerum nostrorum putredines negligit? „Computruerunt³⁾ enim, ut ait propheta, et corruptae sunt cicatrices nostrae, a facie insipientiae nostrae. Pro his ergo omnibus adsistit nunc vultui Dei, interpellans pro nobis, adsistit altari, ut repropitiationem pro nobis offerat Deo: et ideo dicebat tamquam accessurus ad istud altare: „quia⁴⁾ jam non bibam de generatione vitis hujus, donec bibam illud vobiscum novum.“ Expecta ergo, ut convertamur, ut⁵⁾ ipsius imitemur exemplum, et sequamur vestigia ejus, et laetetur nobiscum, et bibat vinum nobiscum in regno patris sui. Nunc enim quia misericors est, et miserator Dominus, majore affectu ipse quam Apostolus suus,⁶⁾ flet cum flentibus, cupit gaudere cum gaudentibus. Et multo magis luget⁷⁾ ipse eos, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam. Neque enim putandum est, quod Paulus quidem lugeat pro peccatoribus, et fleat pro delinquentibus: Dominus autem

¹⁾ Philipp. II, 7. 8. coll. 6.

²⁾ Cfr. Matth. XXIII, 37.

³⁾ Cfr. Psalm. XXXVIII, 5.

⁴⁾ Cfr. Matth. XXVI, 29.

⁵⁾ Mss. „ut ipsius imitemur.“ Libri editi (v. c. ed. M.): „et ipsius imitemur.“ R.

⁶⁾ Cfr. Rom. XII, 15.

⁷⁾ Cfr. II Cor. XII, 21.

meus Jesus abstineat a fletu, cum accedit ad patrem, cum adastit altari, et repropitiationem ¹⁾ pro nobis offert: et hoc est accedentem ad altare non bibere vinum lactitiae, quia adhuc peccatorum nostrorum amaritudines patitur. Non vult ergo solus in regno Dei bibere vinum; nos expectat. Sic enim dixit: „donec ²⁾ bibam illud vobiscum.“ Nos sumus igitur, qui vitam nostram negligentia, lactitiam illius demoramur. Expectat nos, ut bibat de generatione vitis hujus. Cujus vitis? Illius utique, cui ipse erat figura, dicens: „Ego ³⁾ sum vitis, vos palmitum.“ Unde iterum dicit, quia „sanguis ⁴⁾ meus vere est potus, et caro mea vere est cibus.“ Vere enim in sanguine me lavit stolam suam. Quid ergo est? Expectat lactitiam. Quando expectat? Cum consummavero, inquit, opus meum. Quando consummat hoc opus? Quando me, qui sum ultimus, et nequior omnium peccatorum, consummatum fecerit et perfectum, ⁵⁾ tunc consummat opus suum. Nunc enim adhuc imperfectum est opus ejus, donec ego maneo imperfectus. Denique donec ego non sum subditus patri, nec ipse dicitur patri esse subjectus. Non quod ipse subiectione indigeat apud patrem, sed pro me, in quo opus suum nondum consummavit, ipse dicitur non esse subjectus. Sic enim legimus, ⁶⁾ quoniam corpus sumus Christi, et membra ex parte. Quid autem ex, quod dicit ex parte, videamus. Ego nunc, verbi gratia, subjectus sum Deo secundum spiritum, hoc est, proposito et voluntate: sed quamdiu in me caro concupiscit

¹⁾ Mss. „repropitiationem.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „propitiationem.“ R.

²⁾ Matth. XXVI, 29. ³⁾ Ev. Joann. XV, 5.

⁴⁾ Cfr. ev. Joann. VI, 55.

⁵⁾ Edd. Merlini: perfectum, tunc — suum. Quando me, —, consummatum fecerit et perfectum? Nunc enim adhuc etc.

⁶⁾ Cfr. I Cor. XII, 27.

adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, et nondum potui subdicere carnem spiritui, subjectus quidem sum Deo, verum non ex integro, sed ex parte. Si autem potuero etiam carnem meam, et omnia membra mea in consonantiam spiritus trahere, tunc perfecte videbor esse subjectus. Si intellexisti, quid sit ex parte, et quid sit ex integro esse subjectum, redi nunc et ad id, quod de subiectione Domini proposuimus, et vide, quia, cum omnes corpus ipsius et membra esse dicamur, donec sunt aliqui in nobis, qui nondum perfecta subiectione subjecti sunt, ipse dicitur non esse subjectus. Cum vero consummaverit opus suum, et universam creaturam suam ad summam perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subjectus in hiis, quos subdidit patri, et in quibus opus, quod ei pater dederat, consummavit, ut sit Deus omnia in omnibus. Verum haec quorsum spectant? Ut intelligamus id, quod supra tractavimus, quomodo non bibit vinum, vel quomodo bibit, antequam intraret in tabernaculum, antequam accederet ad altare. Non bibit autem nunc, quia adiit altari, et luget peccata mea: et rursum bibit posthac, cum subjecta ei fuerint omnia, et salvatis omnibus ac destructa morte peccati, ultra jam necessarium non erit offerre hostias pro peccato. Tunc enim erit gaudium et laetitia, et tunc „exultabunt¹⁾ ossa humiliata,“ et implebitur illud, quod scriptum est: „aufugiet²⁾ dolor, et tristitia, et gemitus.“ Sed et illud non omittamus, quod non solum de Aaron dicitur, ut non bibat vinum, sed et de filiis ejus, cum ingrediuntur ad sancta. Nondum enim receperunt laetitiam suam ne Apostoli quidem, sed et ipsi expectant, ut et ego laetitiae eorum particeps fiam. Neque enim decedentes hinc sancti, continuo integra meritorum suorum praemia consequuntur: sed expectant etiam nos, licet morantes, licet desides. Non enim est

¹⁾ Psalm. LI, 8. (L.)

²⁾ Jesai. XXXV, 10.

et pellem, ac singula locis suis esse reparanda. vide, quid addit propheta: „ossa,¹⁾ inquit, ista,“ xit: omnes homines sunt, sed dixit: „ossa ist Israel est.“ Habebis ergo laetitiam de hac vita si fueris sanctus. Sed tunc erit plena laetitia, lum tibi membrorum corporis deest. Expecta et²⁾ tu alios, sicut et ipse expectatus es.³⁾ tibi, qui membrum es, non videtur esse perfecti si desit aliud membrum: quanto magis Dominus noster, qui caput et auctor est totius corporis, ubi perfectam dicit esse laetitiam, donec aliquid desit corpori suo videt? Et propterea petitionem fundebat ad patrem, dicens: „Pater⁴⁾ sanctifica me illa gloria, quam habui apud te, si mundus esset.“ Non vult ergo sine te recipere gloriam suam, hoc est, sine populo suo, qui est ejus, et qui sunt membra ejus. Vult enim in populo ecclesiae suae, et in istis membris populi velut anima habitare: ut omnes motus, atque opera secundum ipsius habeat voluntatem: ut compleatur in nobis illud prophetae dictum: „habitabis in eis, et ambulabo.“ Nunc autem, donec perfecti sumus omnes, sed adhuc sumus in peccatis, expartibus est, et ideo „ex⁵⁾ parte scimus, et ex parte tamus,“ donec quis pervenire mereatur ad illaram, quam dicit Apostolus: „vivo⁶⁾“ autem, jam vivit vero in me Christus.“ Ex parte ergo, ut apostolus, nunc membra ejus sumus, et ex parte sumus. Cum autem conjuncta fuerint ossa ad

¹⁾ Ezech. XXXVII, 11.

²⁾ Desideratur „et“ in ed. R.

³⁾ Edd. Merlini: est.

⁴⁾ Cfr. ev. Joann. XVII, 5. ⁵⁾ Levit. X

⁶⁾ I Cor. XIII, 9. ⁷⁾ Galat. II, 20.

junctiones ad junctionas,¹⁾ secundum hoc, quod supra diximus, tunc etiam ipse dicet de nobis illud propheticum: „omnia²⁾ ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?“ Omnia namque ossa ista loquuntur, et hymnum dicunt, et gratias agunt Deo. Meminerunt enim beneficii ejus, et ideo „omnia³⁾ ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Eripiens pauperem de manu fortioris ejus.“ De istis ossibus, cum adhuc essent dispersa, antequam veniret, qui ea colligeret, et congregaret in unum, dictum est et illud propheticum: „dispersa⁴⁾ sunt ossa nostra secus insulam.“ Quia ergo dispersa erant, propterea dicit per istum prophetam: „congregetur⁵⁾ os ad os, et junctura ad juncturam, et nervi, et venae, et pelles.“ Cum enim hoc factum fuerit, tunc „omnia⁶⁾ ista dicent: Domine, quis similis tibi? Eripiens inopem de manu fortioris ejus.“ Unumquodque enim os ex istis ossibus inops erat, et atterebatur fortioris manu. Non enim habebat juncturam caritatis, non nervos patientiae, non venas vitalis animi, et fidei vigorem. Ubi vero venit, qui dispersa colligeret, et qui dissipata conjungeret, consocians os ad os, et juncturam ad juncturam, aedificare coepit sanctum corpus ecclesiae. Haec inciderunt quidem extrinsecus huic disputationi, sed necessario explanata sunt, ut manifestior fieret pontificis mei ingressus in sancta non bibentis vinum, usquequo sacerdotio fungeretur. Post haec tamen bibet⁷⁾ vinum, sed vinum novum, et vinum novum in

¹⁾ Mss. „juncturas.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „junctionem.“ R.

²⁾ Psalm. XXXV, 10. (XXXIV.)

³⁾ Psalm. XXXV, 10. (XXXIV.)

⁴⁾ Psalm. CXII, 7. (CXI.)

⁵⁾ Ezech. XXXVII, 7. 8.

⁶⁾ Cfr. Psalm. XXXV, 10. (XXXIV.) coll. p. Iuj. not. 2. et 3.

⁷⁾ Mss. „bibet.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „bibit.“ R.

coelo novo, et in nova terra, et in novo homine, cum hominibus novis, et cum his, qui cantant ei-canticum novum. Vides ergo, quia impossibile est de nova vite novum poculum bibi ab eo, qui adhuc indutus est veterem hominem cum actibus suis. „Nemo ¹⁾ enim, inquit, mittit novum novum in utres veteres.“ Si vis ergo et tu bibere hoc novo vino, innovare, et dic: quia „et ²⁾ si exterius homo noster corrumpitur, sed qui intus est, renovatur die in diem.“ Et quidem de his sufficienter dictum.

3. Multa sunt et alia, quae recitata ³⁾ sunt. Sed quoniam cuncta non possumus, eligendum est, de quibus dicere debeamus. Et quoniam quid esset bibere, et non bibere vinum, pro viribus diximus, nunc quid sit etiam comedere pectusculum separationis, et brachium ablationis, videamus. Post haec de mundis, et immundis, de cibis, vel animalibus, in quantum Dominus dederit, et temporis spatium fuerit, disseremus. Dicit ergo Scriptura „pectusculum ⁴⁾ segregationis, et brachium ablationis manducabis in loco sancto, tu et filii tui, et domus tua tecum: legitimum enim tibi, et legitimum filiis tuis datum est de sacrificiis salutaribus filiorum Israel, brachium ablationis, et pectusculum segregationis.“ Non omne pectusculum, segregationis est pectusculum: nec omne brachium ablationis vel ⁵⁾ separationis est brachium. Sed quoniam ad Dominum meum Jesum personam pontificis revocavimus, et ad filios eius sanctos Apostolos, videamus, quomodo ipse quidem pectusculum segregationis manducat et filii eius, alii autem non omnes possunt segregationis pectusculum manducare. Quid igitur est, quod a rebus omnibus segregatur, nec est commune cum reliquis, nisi sola substantia trinitatis? Si ergo intelligam quidem rationem mundi, non possim autem etiam de Deo intelli-

¹⁾ Matth. IX, 17. ²⁾ II Cor. IV, 16.

³⁾ Duo Mss. „recitanda sunt.“ R.

⁴⁾ Levit. X, 14. 15. ⁵⁾ Ed. Ruaci sola: et.

e sicut dignum est, neque revelata mihi fuerit scientia
i, manduco quidem pectusculum, sed non pectusculum
regationis. Etiam si potuero dicere: ipse enim mihi
lit omnium, quae sunt, scientiam veram, ut sciam ra-
sem mundi, et virtutem elementorum, initium et finem,
dietalem temporum, permutationum vicissitudines, et
versiones temporum, anni circulos, et stellarum dispo-
siones: horum omnium scientia, quia rationabilis est,
xtaculi cibus est, sed non pectusculi segregationis. Si
tem potuero de Deo sentire quae magna, quae sancta,
me vera sunt et secreta, tunc manducabo pectusculum
regationis, cum id, quod ab omni creatura eminet et
regatur, agnovero. Primus ergo pectusculum istud
tus pontifex meus comedit. Quomodo comedit? „Ne-
na,¹⁾ inquit, novit patrem, nisi filius.“ Secundo in loco
manducant et filii ejus. „Nemo²⁾ enim novit patrem,
nisi filius, et cui voluerit filius revelare.“ Quibus autem
aliis, nisi Apostolis suis revelat? Sed et brachium sepa-
rationis, vel ablationis, sicut et superius diximus, actus
est et opera eminentiora ceteris, quae utique primus
ipse Salvator, et Dominus meus implevit. Quomodo im-
plevit? „Meus,³⁾ inquit, cibus est, ut faciam voluntatem
ejus, qui me misit, et perficiam opus ejus.“ Cum ergo
fecit voluntatem ejus, qui misit eum, in hoc non pectu-
sculum, sed brachium separationis comedit. Similiter au-
tem et Apostoli ejus, cum faciunt opus Evangelistae, et
efficiuntur operarii inconfusibiles, recte tractantes sermo-
nem veritatis, separationis vel ablationis brachium come-
dunt. Vis adhuc planius videre, quomodo Salvator se-
parationis brachium comedat? Audi, quid dicat ad Ju-
daeos: „si⁴⁾ feci, inquit, opera in vobis, quae nullus
has fecit, pro quo horum vultis me occidere?“ Vides,
quomodo ipse vere manducat brachium separationis, qui

¹⁾ Matth. XI, 27. ²⁾ Matth. XI, 27.

³⁾ Ev. Joann. IV, 34. ⁴⁾ Cfr. ev. Joann. X, 32.

opera tam segregata et tam sublimia fecit, quae alius fecit.

4. Sed jam videamus aliqua etiam ex his, mundis, atque immundis, vel de cibis, vel animata sunt: et sicut in explanatione poculi de uascis, qui per umbram dicuntur, adscendamus ad per spiritum veri sunt cibi. Sed ad haec inscriptionis divinae testimoniis indigemus, ne quis amant enim homines exacuere linguas suas, ut gaudeat quis, inquam, putet, quod ego vim faciam divinis, et ea, quae de animalibus, quadrupedibus etiam avibus, aut piscibus mundis, sive immundis referuntur, ad homines traham, et de hominibus ea esse consingam. Fortassis enim dicat quis: cur vim facis Scripturae? Animalia dicuntur intelligantur. Ne ergo aliquis haec depravare credat ingenio: Apostolica in iis auctoritas evadit. Audi ergo primum omnium Paulus de iis quibus: „Omnes¹⁾ enim, inquit, per mare transierunt, in Mosen baptizati sunt in nube et in mari, eandem escam spiritualem manducaverunt, et eandem potum spiritualem biberunt. Bibebant spirituali consequente eos petra: petra autem Christus.“ Paulus haec dicit: Hebraeus ex Hebraeis dum legem Pharisaeus, et doctus secus pedes qui utique nunquam auderet spiritualem escam spiritualem potum appellare, nisi hunc esse sensum per traditam sibi verissimae doctrinae scivisset. Unde et illud addit, tamquam considerans de ciborum ratione mundorum, vel immundorum non secundum literam, sed spiritualiter obsecrat et dicit: „ne²⁾ quis ergo vos iudicet in cibo,

¹⁾ I Cor. X, 2. 3. 4.

²⁾ Coloss. II, 1

et orare vellet, adscendit in superiora. Ego ¹⁾ tamen hoc ipsum, quod noluit in inferioribus orare, sed adscendit ad superiora, non frustra dici accipio. Neque enim tanti Apostoli consilium ex superfluo superiora delegit ad orandum, sed quantum ego arbitror, ut ostenderetur, quod Petrus, quia mortuus erat cum Christo, quae sursum sunt quaerebat, ²⁾ ubi Christus est in dextera Dei sedens, et non quae super terram. Illuc adscendebat, ad illa tecta, ad illa fastigia, de quibus dicit et Dominus: „qui ³⁾ in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo.“ Denique ut scias, quia non haec suspicio ⁴⁾ de Petro dicimus, quia ad superiora conscenderit, ex consequentibus approbabis. „Adscendit, ⁵⁾ inquit, ad superiora, ut oraret, et vidit coelum apertum.“ Nondum tibi videtur Petrus ad superiora non solum corpore, sed et ⁶⁾ mente ac spiritu conscendisse? „Vidit, ⁷⁾ inquit, coelum apertum, et vas quoddam deponi ut linteum in ⁸⁾ terram. in quo erant omnia quadrupedia, et reptilia, et volatilia coeli, et audivit vocem dicentem sibi: surge, Petre, occide et manduca:“ de his sine dubio imperans manducandis quadrupedibus, et serpentibus, et volatilibus, quae superposita linteis ad eum coelitus sunt delata. At ille „Domine, ⁹⁾ inquit, tu scis, quia nunquam commune, ac immundum introivit in os meum. Et vox, inquit, ac cum secundo: quod Deus mundavit, tu commune ne dixeris. Et hoc factum est per te. Et post hoc, inquit receptum est linteum in coelis.“ De mundis hic, et immundis animalibus ratio est. De quibus, rerum scientia.

¹⁾ Male in antea editis (c. c. edd. M.) legitur: „Ergo statim et hoc ipsum“ etc., omissis his verbis: „non frustra dici accipio,“ quae supplentur e Mss. R.

²⁾ Cfr. Coloss. III, 1. 2. ³⁾ Matth. XXIV, 17.

⁴⁾ Mss. „otiose.“ R. ⁵⁾ Cfr. Act. X, 9. 11.

⁶⁾ Decet „et“ in ed. R. ⁷⁾ Act. X, 11 — 13.

⁸⁾ Edd. Merlini: in terra. ⁹⁾ Act. X, 14 — 16.

coelius docetur Apostolus, quoniam quidem eminentior se, et maiorem non habebat in terris, et ¹⁾ docetur non una voce, nec una visione, sed tripa. Ego nec hoc ipsum, quod tertio haec dicuntur, otiose dictum ²⁾ suscipio. Tertio ei dicitur, et per illum omnibus nobis: „quod ³⁾ Deus mundavit, tu commune ne dixeris.“ Quae cum mundavit, non sub una appellatione mundantur, neque sub secunda, sed nisi et tertia appellatio nominetur, nemo mundatur. Nisi enim in patre, et filio, et Spiritu sancto fueris mundatus, mundus esse non poteris. Propterea ergo quae pro emundatione ostendebantur, non semel, neque iterum, sed tertio ostenduntur, et tertio praecipiantur. Erant ergo omnia in illo linteo quadrupedia, et reptilia, et volucres coeli. Et post haec copulabat, inquit, intra semet ipsum Petrus, quid hoc esset. Et adhuc eo cogitante supervenerunt, inquit, hi, qui a Cornelio centurione missi fuerant ex hac civitate, id est, a Caesarea in Joppe. Ibi namque erat Petrus, et hospitabatur apud Simonem quendam coriarium. Bene autem Petrus apud coriarium manet, illum fortasse, de quo dicit Job, quia „pelle ⁴⁾ me et carne induisti.“ Sed haec in excessu dicta sint. Interim superveniunt, qui missi fuerant a Cornelio ad Petrum: quos ille suscipiens, audit ab iis, quae sibi Cornelius mandat. Et descendens de superioribus, venit ad Cornelium. Descendit, dicit: adhuc enim deorsum erat Cornelius, et in inferioribus manebat. Venit ergo Caesaream, invenit multos apud Cornelium congregatos, et ait ad eos post multa: „et ⁵⁾ nunti, inquit, ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.“ Non videtur tibi Petrus Apostolus quadrupedia illa omnia, et reptilia, et volatilia

¹⁾ Edd. Merlini: edocetur.

²⁾ Edd. Merlini: dicta. ³⁾ Act. X, 15.

⁴⁾ Job. X, 11. ⁵⁾ Act. X, 28.

dilucide ad hominem transtulisse, et homines intellexisse ea, quae sibi in linteo coelitus lapso fuerant demonstrata?

5. Sed fortasse dicat aliquis: de quadrupedibus quidem, et reptilibus, et avibus reddidisti¹⁾ rationem, quos homines intelligi debeant, da etiam de his, quae in aquis sunt. Quoniam quidem lex etiam de ipsis munda est quaedam, et alia designat immunda, nihil in his, ut verbis meis credatur, exposco, nisi testes idoneos dederim. Ipsum vobis Dominum, et Salvatorem nostrum Jesum Christum testem horum et auctorem dabo, quomodo pisces homines esse dicantur. „Simile²⁾ est, inquit, regnum coelorum reti misso in mare, quod ex omni genere piscium colligit: et cum repletum fuerit, sedentes supralitus condunt eos, qui boni sunt, in vasis, qui autem mali, foras mittuntur.“ Evidenter edocuit eos, qui retibus colligi dicuntur pisces, vel bonos homines esse, vel malos. Isti ergo sunt, qui secundum Moysen pisces vel mundi, vel³⁾ immundi nominantur. His igitur ex auctoritate Apostolica, atque evangelica comprobatis, videamus, quomodo unusquisque hominum vel mundus, vel immundus possit ostendi. Omnis homo habet aliquem in se cibum, quem accedenti ad se proximo praebeat. Non enim potest fieri, ut, cum accesserimus ad invicem nos homines et conseruerimus sermonem, non aliquem, vel ex responsione, vel ex interrogatione, vel ex aliquo gestu aut capiamus inter nos gustum, aut praebeamus. Et si quidem mundus homo est, et bonae mentis is, de quo gustum capimus, mundum sumimus cibum. Si vero immundus sit, quem contingimus, et⁴⁾ immundum cibum secundum

¹⁾ Omnes Mss. „reddidisti.“ Libri editi (v. c. ed. M.): „reddidimus.“ R.

²⁾ Matth. XIII, 47. 48. ³⁾ Edd. Merlini: et.

⁴⁾ Desideratur „et“ in edd. M.

que supra dicta sunt, sumimus. Et propterea, puto, petebat Paulus de talibus, velut immundis animalibus ista: „cum¹⁾ hujusmodi nec cibum sumere.“ Verum ut identius tibi pateant ad intellectum, quae dicimus, de scriptis sumamus exemplum, ut inde paulatim descendamus usque ad inferiora veniamus. Dominus et Salvator noster dicit: „nisi²⁾ manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Caro enim³⁾ mea vere est cibus, et sanguis meus verus potus.“ Jesus ergo quia totus ex toto mundus est, tota ejus caro cibus est, et totus sanguis ejus potus, quia omne opus ejus sanctum est, et omnis sermo ejus verus est. Propterea ergo et caro ejus verus est cibus, et sanguis ejus verus est potus. Carnibus enim et sanguine verbi sui tanquam mundo cibo ac potu, potat et reficit omne hominum genus. Secundo in hoc loco post illam carnem, mundus cibus est Petrus, et Paulus, et omnes Apostoli. Tertio loco discipuli eorum: et sic unusquisque pro quantitate meritorum, vel sensuum puritate, proximo suo mundus efficitur cibus. Haec qui audire nocet, detorqueat fortassis, et avertat auditum secundum illos, qui dicebant: „quomodo⁴⁾ dabit nobis hic corpus suum manducare? Quis potest audire eum? Et dimiserunt ab eo.“ Sed vos si filii estis ecclesiae, si beneficiis imbuti mysteriis, si Verbum caro factum habetis in vobis, agnoscite quae dicimus, quia Domini sunt, non forte, qui ignorat, ignoretur. Agnoscite, quia figurae sunt, quae in divinis voluminibus scripta sunt, et ideo tanquam spirituales, et non tanquam carnales examine, et intelligite quae dicuntur. Si enim quasi carnales ista

¹⁾ I Cor. V, 11.

²⁾ Cf. ev. Joann. VI, 53. 55.

³⁾ Deest „enim“ in ed. B.

⁴⁾ Ev. Joann. VI, 52. 60. 63.

suscipitis, laedunt vos, et non alunt. Est enim et in Evangeliiis litera, quae occidit. Non solum in veteri testamento occidens litera deprehenditur: est et in novo testamento litera, quae occidat enim, qui non spiritualiter quae dicuntur, adverterit. Si enim secundum literam sequaris hoc ipsum, dictum est: „nisi¹⁾ manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum:“ occidit haec litera. Vis tibi et aliam de Evangelio proferam literam, quae occidit? „Qui²⁾ non habet, inquit, gladium, vendat tunicam suam, et eruat gladium.“ Ecce et haec litera Evangelii est, sed occidit. Si vero spiritualiter eam suscipias, non occidit, sed est in ea spiritus vivificans. Et ideo sive in lege, sive in Evangeliiis quae dicuntur, spiritualiter suscipe, quia „spiritualis³⁾“ dijudicat omnia ipse vero a nemine dijudicatur.“ Ut ergo diximus, omnis homo habet in se aliquem cibum, ex quo qui sumserit si quidem bonus est, et de bono thesauro cordis sui profert bona, mundum cibum praebet proximo suo. Si vero malus, et profert mala, immundum cibum praebet proximo suo. Potest enim quis innocens et rectus corde mundum animal ovis videri, et praebere audienti se cibum mundum tanquam ovis, quae est animal mundum. Similiter et in ceteris. Et ideo omnis homo, ut diximus cum loquitur proximo suo, et sive prodest ei ex sermonibus suis, sive nocet, et mundum ei, aut immundum efficitur animal, ex quibus vel mundis utendum, vel immundis praecipitur abstinendum. Si secundum hanc intelligentiam dicamus Deum summum⁴⁾ leges hominibus promulgasse, puto, quod digna videbitur divina maiestas legislatio. Si vero adsideamus literae, et secundum hoc

¹⁾ Ev. Joann. VI, 53. ²⁾ Luc. XXII, 36.

³⁾ I Cor. II, 15.

⁴⁾ Mss. „summum.“ Libri (editi (v. c. edd. M.): „omnipotentem.“ R.

vel quod Iudaeis, vel id, quod vulgo videtur, accipiamus quae in lege scripta sunt, erubescere dicere, et confiteri, quia tales leges dederit Deus. Videbuntur enim magis dignas et rationabiles hominum leges, verbi gratia, vel Romanorum, vel Atheniensium, vel Lacedaemoniorum. Si vere secundum hanc intelligentiam, quam docet ecclesia, accipiat Dei lex, tunc plane omnes humanas superant leges, et vere Dei lex esse credetur. Itaque his in praemissis, spirituali, ut communis, intelligentia de mundis et immundis animalibus aliqua perstringamus.

6. „Omne, ¹⁾ inquit, pecus, quod ungulam dividit, et ungulas habet, et reducit ruminationem in pecoribus, hoc manducabitis. Praeterea ab his non manducabitis, quae reducant ruminationem, et non dividunt ungulas, et habent ungulas. Camelus, quoniam reducit ruminationem, et ungulam non dividit, immundum erit hoc vobis. Lepus, quoniam reducit ruminationem, et ungulam non dividit, immundum hoc erit vobis: et erinacius, quia reducit ruminationem, et ungulam non dividit, immundum hoc vobis: et sucs,“ et cetera. Decernit ergo, ne manducetur huiusmodi animalia, quae ex parte videntur esse munda, et ex parte immunda: sicut camelus ex eo, quod ruminat, mundus videtur, ex eo autem, quod ungulas dividas non habet, immundus dicitur. Post haec jam nominat et leporem, et erinacium, sed et ipsos dicit ruminare quidem, et ungulas non dividere. Alium vero ordinem facit eorum, qui e contrario ungulam quidem dividunt, sed non ruminant. Primum ergo videamus, qui sunt isti, qui ruminant, et ungulam dividunt, quos mundos appellat. Ego vellem illum dici ruminare, qui operam dat scientiae, et in lege Domini meditatur die ac nocte. Sed audi,

¹⁾ Levit. XI, 3—7.

quomodo dictum est: „qui¹⁾ dividit, inquit, ungulam, et revocat ruminationem.“ Revocat ergo ruminationem, qui ea, quae secundum literam legit, revocat ad sensum spirituales, et ab infimis et visibilibus ad invisibilia et altiora conscendit. Sed si mediteris legem divinam, et ea, quae legis, ad subtilem et ad spiritualem intelligentiam revoces, vita autem tua, et actus tui non sint tales, ut habeant discretionem vitae praesentis et futurae, huius saeculi et saeculi superventuri: si non ista competenti ratione discernas, et divides, camelus es tortuosus: qui cum intellectum acceperis ex meditatione legis²⁾ divinae, non divides, neque segregas praesentia et futura, nec angustam viam a via spatiosa secernis. Sed adhuc manifestius, quod dicitur, explanemus. Sunt, qui adsumunt testamentum Dei per os suum, et cum legem Dei in ore habeant, vita et actus sui longe a verbis eorum et sermonibus discrepant. Dicunt enim, et non faciunt: de quibus et propheta dicit: „peccatori³⁾ autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, et adsumis testamentum meum per os tuum?“ Vides ergo, quomodo iste ruminat, qui testamentum Dei habet in ore suo. Sed quid insequentibus ad eum dicitur? „Tu⁴⁾ autem odisti disciplinam, et abiecasti sermones meos post te.“ In quo ostender ostendit istum ruminantem quidem, sed ungulam non dividentem, et ideo immundus est quicumque est talis. Et iterum est alius, vel ex his, qui extra religionem nostram sunt, vel ex his, qui nobiscum sunt: qui dividunt quidem ungulas, et ita incedunt in viis suis, ut actus suos ad futurum saeculum praeparent. Multi enim ita et ex philosophis sapiunt, et futurum esse iudicium credunt. Immortalem namque animam sentiunt, et remunerationem bonis quibusque positam confitentur.

¹⁾ Levit. XI, 3. ²⁾ Ed. Ruai sola: huius.

³⁾ Psalm. L, 16. (XLIX.) ⁴⁾ Psalm. L, 17. (XLIX.)

et haereticorum nonnulli faciunt, et quantum expectant¹⁾ timorem futuri iudicii gerunt, et actus suos tanquam divino examine requirendos cautius temperant. Sed cum uterque non ruminat, nec revocat ruminationem. Cum enim ea, quae in lege Dei scripta sunt, audiens meminit, ac revocat ad subtilem et spirituales intelligentiam: sed statim ut audierit aliquid, aut contemnit, aut spernit, nec requirit, qui in vilioribus verbis pretiosus est sensus. Et habent isti dividendam quidem ungulam, sed ruminationem non revocant. Tu autem, qui vis esse sapiens, convenientem habeto vitam, consonam²⁾ et scientiam et actus intellectui: ut sis in utroque mundus, ut et revoces ruminationem, et ungulam divides, sed et ungulam ut producas, sive abjicias. Requiramus et huius rei exemplum, quomodo ungulas producimus, vel, ut alibi scriptum est, abjicimus. Scriptum est in Deuteronomio: „si, si³⁾ exieris ad bellum adversum inimicos tuos, et videris ibi mulierem decora specie, et concupieris eam, aduoca eam, et rades omnem pilum capitis ejus, et ungues ejus, et indues eam vestimentis lugubribus: et sedebit in domo lugens patrem suum, et matrem suam, et domum paternam suam: et post triginta dies erit tibi uxor.“ Iam nunc non hoc est propositum, ut haec, quae in testimonium vocata sunt, explanentur: sed propterea diximus, quia et hic de ungulis mentio facta est. Verum tamen et ego frequenter exivi ad bellum contra inimicos meos, et vidi ibi in praedam mulierem decora specie, necnunquam enim bene et rationabiliter dicta invenimus de inimicis nostris, si quid apud illos sapienter et recte dictum legimus, oportet nos mundare id, et abstergere, quae apud illos est, auferre et resecare omne.

¹⁾ Mss. „expectit.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „spectat.“ B.

²⁾ Edd. Merlini: et consonam scientiae, et actus etc.

³⁾ Dent. XXI, 10—13.

quod mortuum et inane est, — hoc enim sicut capilli capitis, et ungulae mulieris ex inimico assumptae —, et ita demum facere eam nobis cum jam nihil ex illis, quae per infidelitatem euntur, habuerit, nihil in capite habeat mortuum in manibus, ut neque sensibus, neque actibus, aliquid, aut mortuum gerat. Nihil enim mundi mulieres hostium nostrorum, quia nulla est apud nos pietas, cui immunditia aliqua non sit admittenda, tamen dicerent mihi Iudaei, quomodo apud eos venturum. Quid causae, quid rationis est decalorem, et ungulas ejus demere? Verbi causa, ponit ita invenerit eam is, qui dicitur invenisse, ut pillos, neque ungulas habeat: quid habuit, quod dum legem demere juberetur? ¹⁾ Nos vero, pietas spiritualis est, et arma non carnalia, sed per ad destruenda consilia, decora mulier si res apud hostes, et rationabilis aliqua disciplina, purificabimus eam, quo superius diximus. Oportet eum, qui mundus est, non solum dividere ungulas solum praesentis saeculi et futuri actus et operum, sed et ungulas producere, vel, ut alibi dicitur, facere, ut purificantes nos ab operibus mortuis vivamus in vita.

8. Haec quidem generaliter dicta sint de illa vero, quae in aquis sunt, quia dicuntur, debeant pinnas et squamas, munda esse: si videantur, immunda, nec edi debere: illud in his, ut, si quis est in aquis istis, et in mari vitae in fluctibus saeculi positus, tamen debeat saturari non in profundis jaceat aquarum, sicut sunt qui dicuntur non habere pinnas, neque squamas, namque eorum natura perbibetur, ut in imis

¹⁾ Edd. Merlini: videretur? Nos vero et

irca ipsum coelum demorentur: sicut sunt anguillae, et hic similia, quae non possunt ascendere ad aquae summum, neque ad ejus superiora pervenire. Illi vero pisces, qui pinnula juvantur, ac squamis munferuntur, ascendunt magis ad superiora, et aëri huic viciniore sunt, plus qui libertatem spiritus quaerant. Talis est ergo sanctus quisque, quia ¹⁾ intra retia fidei conclusus, bonus pennis a Salvatore nominatur: qui etiam mittitur in vas, veluti pinnas habens, et squamas. Nisi ²⁾ enim habuisset pinnas, non resurrexisset de coeno incredulitatis, nec ad vitam fidei pervenisset, nisi pinnis adjutus ad superiora venisset. Quid est autem, quod et squamas habere dicitur? Tanquam qui paratus sit vetera indumenta deponere. Hi enim, qui squamas non habent, velut ex integro carni sunt, et toti carnales, qui deponere nihil possunt. Si quis ergo habet pinnas, quibus ad superiora nitatur, mundus est. Qui vero non habet pinnas, sed in inferioribus permanset, et in coeno semper versatur, immundus est. Similiter autem de avibus. „Non ³⁾ manducabis, inquit, haec, quia immunda sunt: aquilam, et vulturem,“ et cetera his similia. His etenim avibus semper mortuorum corporum cibus est, et ex mortuis cadaveribus vivunt. Omnes ergo, qui hujusmodi vitam gerunt, immundi habendi sunt. Ego puto et illos in his nominari, qui alieni incubant mortibus, et arte quadam, vel fraude testamenti subijciunt. Hujusmodi enim homines, vultures et aquae merito appellantur, velut mortuorum cadaveribus viventes. Scio et alia volatilia, quae raptu vivunt. Haec sunt animae, quae secundum hoc quidem, quod rationabiles et imbutae sunt liberalibus institutis, vel rationabilibus disciplinis, volatilia videntur. Legunt enim et requi-

¹⁾ Edd. Merlimi: qui.

²⁾ Ed. Ruaci sola: Non enim etc.

³⁾ Cfr. Levit. XI, 13.

pacitati studentia, quaedam vero non tam rap:
quam obscuritatem et tenebras amantia. „Omnis
qui male agit, odit lucem, et non venit ad luc
sunt noctuae et vespertilioes, et cetera, quae l
nuntiavit immunda. A quibus omnibus spirit
observantia custodientes, et cibum ex mundis an
appetentes, etiam ipsi puri efficiemur et mundi, p
stum Dominum nostrum: per quem est Deo p
Spiritu sancto gloria, et imperium in saecula saec
Amen.

H O M I L I A VIII.

De eo, quod scriptum est: „mulier²⁾ quaecunq
ceperit semen, et pepererit masculum, immunda eri
diebus:“ et de diversitatibus leprae³⁾ ac purif
nibus leprosi.

1. Medicum dici in scripturis divinis Domin

medico, sed qui male habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores in poenitentiam.¹⁾ Omnis autem medicus ex herbarum succis vel arborum, vel etiam metallorum venis, vel animantium naturis, profutura corporibus medicamenta componit. Sed herbas istas si quis forte, antequam pro ratione artis componantur, adspiciat, si quidem in agris aut montibus, velut foenum vile conculcat, et praeterit. Si vero eas intra medici scholam dispositas per ordinem viderit, licet odorem tristem,¹⁾ fortem et austerum reddant, tamen suspicabitur eas curae vel remedii aliquid continere, etiamsi nondum quae, vel qualis sanitatis ac remedii virtus, agnoverit. Haec de communibus medicis diximus. Veni nunc ad Jesum coelestem medicum: intra ad hanc stationem medicinae ejus ecclesiam: vide ibi languentium jecere multitudinem. Venit mulier, quae ex partu immunda effecta est, venit leprosus, qui extra castra separatus est pro immunditia leprosa, quaerunt a medico remedium, quomodo sanentur, quomodo mundentur: et quia Jesus hic, qui medicus est, ipse est et verbum Dei, aegris suis non herbarum succis, sed verborum sacramentis medicamenta conquirunt. Quae verborum medicamenta si quis incultius per libros tanquam per agros videat esse dispersa, ignorans singulorum dictorum virtutem, ut vilia haec, et nullum sermonis cultum habentia, praeteribit. Qui vero ex aliqua parte didicerit animarum apud Christum esse medicinam, intelligat profecto ex his libris, qui in ecclesia recitantur, tanquam ex agris et montibus, salutes herbas adsumere nunquamque debere, sermonum duntaxat vim: ut, si quis illi²⁾ est in anima languor, non tam exterioris frontis et corticis, quam succi interioris hausta virtute sanc-

¹⁾ Edd. Merlini: tristem forte, et austerum etc.

²⁾ Cod. Sangerman.: „illi.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „ille.“ R.

tur. Videamus ergo adversum immunditiam per contagionem leprae, praesens haec lectio quam et quoniam varia purificationum medicamenta conficiuntur.

2. „Et¹⁾ locutus est, inquit, Dominus ad Moysen: loquere filiis Israel, et dices ad eos: mulieremque conceperit semen, et pepererit masculum, in diebus septem.“ Primo²⁾ consideremus secundum materiam, si non videtur quasi ex superfluo additum. Hier³⁾ quae⁴⁾ suscepit semen, et pepererit masculum, quasi possit aliter masculum parere, nisi semine concepto. Sed non ex superfluo additur. Ad discendum namque illius, quae sine semine concepit et peperit semenem pro⁵⁾ ceteris mulieribus legislator ac non omnem mulierem, quae peperisset, designandam; sed eam, quae concepto semine per Addi quoque ad hoc etiam illud potest, quod quae de immunditia scribitur, ad⁶⁾ mulieres pertinet. Maria autem dicitur, quia virgo concepit, et peperit ergo legis onera mulieres, virgines vero ab

¹⁾ Levit. XII, 1. 2.

²⁾ Graeca huc spectantia verba, quae in fere Catenis Graecis Mss. reperiuntur, haec sunt: *κειν δόξει τό „ἐάν σπερματισθῇ“ προτασσόμεναι „καὶ τέκῃ ἄρσεν.“ Ἀλλ' ἐφίστημι, μήποτε, ἰσχυρικῶς ἡ Μαρία οὐκ ἐκ τοῦ ἐσπερματισθαι ἄρσεν, μὴ νομισθῇ ἀκάθαρτος εἶναι γεγεννηκῆς Σωτῆρα, εἰρηται ὅλον τοῦτο. Ἐδύνατο δὲ καὶ μὴ κειμένου τοῦ „ἐάν σπερματισθῇ“ νοεῖσθαι μὴ ἀκάθαρτος ἡ Μαρία. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἦν γυνὴ παρθένος. R.*

³⁾ Levit. XII, 2.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „quae suscepit semen. editi (v. c. edd. N.): „quae conceperit semen.“ I

⁵⁾ Cod. Sangerm. et alii Codd. „pro ceteris mulieribus editi (v. c. edd. M.): „prae ceteris.“ R.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „ad mulieres.“ Libri c. edd. M.): „ad mulierem.“ R.

beantur immunes. Sed si nobis aliquis occurrat argutus, et dicat, quia et Maria mulier in Scripturis nominatur: sic enim dicit Apostolus: „ubi¹⁾ autem venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factam sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret:“ respondebimus ei, quia in hoc Apostolus mulierem non pro corruptela integritatis, sed pro sexus indicio nominavit: ut, quia dicebat filium Dei missum, simul et illud, quod²⁾ communi omnium ingressu in hunc mundum venisset, exponeret. Est porro et aetatis istud vocabulum, ejus scilicet, qua feminino sexui de annis pubertatis exceditur, et ad id tempus, quo habilis viro videatur esse, transitur.³⁾ Sicut et e contrario vir appellatur is, qui adolescentiae tempus excesserit, etiamsi uxorem nondum habeat, cujus vir esse dicatur: quo nomine appellari solent etiam hi, quos femineae admixtionis macula nulla perstringit. Si ergo recte dicitur vir⁴⁾ pro sola virili aetate, etiam is, qui nullius admixtionem feminae noverit: quomodo non eadem consequentia etiam virgo, quae intemerata permansit, pro sola aetatis maturitate mulier nominatur?⁵⁾ Denique et Abraham cum puerum mitteret Mesopotamiam in domum Batuelis, ut inde acciperet Isaac filio suo uxorem, et puer⁶⁾ curiosius percontaretur, ait ad eum: „quod⁷⁾ si noluerit mulier sequi me, redu-

¹⁾ Galat. IV, 4. 5.

²⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „quia pro communi omnium vita ingressus in hunc mundum“ etc., sed omnes Mss. ut in nostro textu. R.

³⁾ Mss. „transitur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „transitur.“ R.

⁴⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „vir ille pro sola temporis aetate.“ Mss. ut in nostro textu. R.

⁵⁾ Mss. „nominatur?“ Libri editi (v. c. edd. M.): „nominetur?“ R.

⁶⁾ Cod. Sangermanensis: „puer curiosus.“ R.

⁷⁾ Genes. XXIV, 5.

cam filium tuum illuc?" et non dixit: quod si nolueri virgo sequi me. Haec ergo dicta sint nobis de eo, quod observavimus scriptum, quia non superfluo addidit legislator: „mulier¹⁾ si conceperit semen, et pepererit filium:" sed esse exceptionem mysticam, quae solam Mariam a reliquis mulieribus segregaret, cujus partus non ex conceptione seminis, sed ex praesentia sancti Spiritus, et virtute altissimi fuerit.

3. Nunc vero²⁾ requiramus etiam illud, quid causae sit, quod mulier, quae in hoc mundo nascentibus ministerium praebet, non solum, cum semen susceperit, immunda fieri dicitur, sed et cum pepererit. Unde et pro purificatione sua jubetur offerre pullos columbinos, aut turtures pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, ut repropitiet pro ipsa sacerdos: quasi quae repropitiationem debeat, et purificationem peccati pro eo, quod nascenti in hoc mundo homini ministerium praebuit. Sic enim scriptum est: „et³⁾ repropitiabit pro ipsa sacerdos, et mundabitur.“ Ego in talibus nihil audeo dicere, sentio tamen occulta in his quaedam mysteria contineri, et esse aliquid latentis arcani, pro quo et mulier, quae conceperit ex semine, et pepererit, immunda dicatur, et tanquam peccati rea offerre jubeatur hostiam pro peccato, et ita purificari. Sed et ille ipse, qui nascitur, sive virilis, sive feminei sexus sit, pronuntiat de eo Scriptura, quia non sit „mundus⁴⁾ a sorde, etiamsi unius diei sit vita ejus.“ Et ut scias, esse in hoc grande nescio quid, et tale, quod nulli sanctorum ex sententia venerit, nemo ex omnibus sanctis invenitur diem festum, vel convivium magnum egisse in die natalis sui, nemo invenitur habuisse laetitiam

¹⁾ Levit. XII, 2.

²⁾ Cod. Sangerm.: „vero.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „ergo.“ R.

³⁾ Levit. XII, 7. ⁴⁾ Job. XIV, 4. 5.

in die natalis filii, vel filiae suae. Soli peccatores super huiusmodi nativitate laetantur. Invenimus etenim in veteri quidem testamento ¹⁾ Pharaonem regem Aegypti, diem natalis sui cum festivitate celebrantem, in novo vero testamento ²⁾ Herodem. Uterque tamen eorum ipsam festivitatem natalis sui profusione humani sanguinis cruentavit. Ille enim praepositum pistorum, hic sanctam prophetam Joannem obtruncavit in carcere. Sancti vero nos solum non agunt festivitatem in die natalis sui, sed et Spiritu sancto repleti execrantur hunc diem. Neque cum tantus ac talis propheta, — Jeremiam dico, ³⁾ qui in utero matris sanctificatus est, et propheta in gentibus consecratus —, libris in aeternum mansuris aliquid inanimiter condidisset, nisi secretum quid contineret, et ingentibus mysteriis plenum, ubi dicit: „maledictus ⁴⁾ dies, in quo natus sum, et nox, in qua dixerunt: ecce masculus. Maledictus, qui adnuntiavit patri meo, dicens: natus est tibi masculus. Laetetur homo ille sicut civitates, quas Dominus destruxit in furore, et non poenituit.“ Videturne tibi haec tam gravia, et tam onerosa imprecari propheta potuisse, nisi sciret esse aliquid in ista nativitate corporea, quod et huiusmodi dignum maledictionibus ⁵⁾ videretur, et pro quo legislator tot immunditias accusaret, quibus congruas purificationes consequenter imponeret? Longum est autem, et alterius temporis, ut testimonia, quae de propheta summsimus, ⁶⁾ explanemus: quia nunc non Jeremiae, sed Levitici nobis propositum est disserere lectionem. Sed et Job non sine Spiritu sancto loquens, ma-

¹⁾ Genes. XL, 20.

²⁾ Marc. VI, 21. ³⁾ Cfr. Jerem. I.

⁴⁾ Cfr. Jerem. XX, 14. 15. 16.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „maledictionis.“ Mss. „maledictionibus.“ R.

⁶⁾ Edd. Merlini: assumimus.

ledicebat diem nativitatis suae, dicens: „maledicta ¹⁾ die in qua natus sum, et nox, in qua dixerunt: ecce, masculus. Nox illa sit tenebrae, et non requirat eam Dominus denuo, neque veniat in dies anni, nec numeretur inter dies mensium.“ Quod si tibi non videtur haec Job prophético et divino Spiritu loqui, ex his considera, quae sequuntur: addidit enim: „sed ²⁾ maledicat eam, qui maledixit illum diem, in quo magnum cetum interemturus est. Vides ergo, quomodo in Spiritu sancto praedixit de magno ceto, quem interfectorus esset Dominus, cujus typus erat cetus ille Jonae. Unde et Dominus, qui interfectorus erat cetum istum diabolum, dicit: „sicut ³⁾ enim Jonas tres dies et tres noctes fuit in ventre ceti, ita oportet et filium hominis esse tribus diebus et tribus noctibus in corde terrae.“ Quod si placet audire, quid etiam alii sancti de ista nativitate senserint, audi David dicentem: „in ⁴⁾ iniquitatibus, inquit, conceptus sum, et in peccatis peperit me mater mea.“ ostendens, quod quaecunque anima in carne nascitur, iniquitatis et peccati sorde polluitur: et propterea dictum esse illud, quod jam superius memoravimus: quia „nemo ⁵⁾ mundus a sorde, nec si unius diei sit vita ejus.“ Addi his etiam illud potest, ut requiratur, quid causae sit, cum baptisma ecclesiae pro ⁶⁾ remissione peccatorum detur, secundum ecclesiae observantiam etiam parvulis baptismum dari: cum utique, si nihil esset in parvulis, quod ad remissionem deberet et indulgentiam pertinere, gratia baptismi superflua videretur. Mulier ergo quaecunque conceperit semen, et peperit masculum, immunda erit septem diebus: sicut e

¹⁾ Cfr. Job. III, 2—6.

²⁾ Job. III, 8. ³⁾ Matth. XII, 40.

⁴⁾ Psalm. LI, 5. (L.) ⁵⁾ Job. XIV, 4. 5.

⁶⁾ Cod. Sangerm. et alii Codd. „pro remissione.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „in remissionem.“ R.

illa, quae secundum dies purgationis suae septem diebus expurgatur ab omni mundo. Quia in sanguine immundo facit septem dies, in sanguine autem mundo triginta et tres dies. Sed hoc in masculi nativitate: duplos autem dies facit in nativitate feminae. Incipit ergo esse in sanguine mundo ab octava die, et est in sanguine mundo dies triginta tribus, hoc est tribus decadis, et tribus diebus. Et cum coeperit esse in sanguine mundo illa, quae peperit, tunc circumcidit infantem: „octava¹⁾ enim dies circumcidit, inquit, carnem praeputii ejus.“ Haec est in Levea, sed require tu, quam circumcisionem Apostolus praedicat, quam nos et suscipere et habere jubet. „Ite“²⁾ enim, inquit, sumus circumcisio, qui spiritu Deo vivimus.“ Et quod in Psalmo ait: „alienati“³⁾ sunt peccatores a vulva: considera, si non de illis hoc dicit, qui illam circumcisionem suscipiunt, qua nos circumcidi Apostolus vult: et tunc est, quando alienatur peccatores a vulva, cum non spiritu, sed carne circumcidentur. Quia qui in lege circumcidentur, a gratia exciderunt. Igitur immunda fieri mulier dicitur, quae concepto semine peperit masculum: quae autem feminam pepererit, non solum immunda erit, sed dupliciter immunda. Bis enim septem diebus in immunditia scribitur permanere.

4. Sed interim quae peperit masculum, octava die et qui natus est circumciditur, et illa fit munda. Satis⁴⁾ operosa res est, in hac brevitate temporis ista contingere: tamen ut in transcurso aliqua dicamus, septimana haec praesentis vitae tempus videri potest. In septimana namque dierum consummatus est mundus. In quo donec unus in carne positi, ad liquidum puri esse non possu-

¹⁾ Levit. XII, 3. ²⁾ Philipp. III, 3.

³⁾ Psalm. LVIII, 3.

⁴⁾ Libri editi: „Satis illa operosa res est.“ In Mss. saepe in edd. M.) omittitur: „illa.“ R.

mus, nisi octava venerit dies, id est, nisi futuri saeculi tempus affuerit. In quo tamen die qui masculus est, viriliter egerit, statim in ipso adventu futuri saeculi purgatur, et statim munda efficitur mater, quae genuit eam Purgatam namque vitis carnem ex resurrectione recipit. Si vero nihil in se habuit virile adversum peccatum, ac remissus et effeminatus fuit in actibus suis, cujus peccatum tale est, quod non remittatur neque in praesenti saeculo neque in futuro: iste transit et unam et aliam septimanam in immunditia sua, et tertia demum incipiente oboriri septimana, purgatur ab immunditia, quam feminas pariendo contraxit. Hostiae vero, quae pro huiusmodi immunditia jubentur adhiberi, dupliciter distinguuntur. Primo jubetur agnos offerri anniculus sine macula et holocaustum, et ¹⁾ pullus columbinus, aut turtur pro peccato. Secunda ²⁾ vero mandatur hostia, si, inquit, non invenerit manus ejus quod sufficiat ad agnum, accipiat ³⁾ duos turtures, aut duos pullos columbarum, unum ad holocaustum, et alium pro peccato. Unde et mirum videtur, quod oblatio Mariae non habuerit hostiam primam, id est, agnum anniculum, sed secundam: tanquam cujus manus non suffecerit ad primam. Sic enim scriptum est de ea: venerunt, inquit, parentes ejus, ut ⁴⁾ „offerrent pro eo hostiam, secundum quod scriptum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.“ Sed et in hoc ostenditur, verum esse illud, quod scriptum est, quia

¹⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „aut pulli columbini, aut turtures pro peccato,“ sed *Mass.* ut in nostro textu. R. — Cfr. Levit. XII, 6.

²⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „Secundo vero“ etc., sed *Mass.* (itemq. edd. M.) ut in nostro textu. R.

³⁾ Edd. Merlini: accipiet duas turtures. — Cfr. Levit. XII, 8.

⁴⁾ Luc. II, 24.

Christus Jesus „cum ¹⁾ dives esset, pro ²⁾ nobis pauper factus est.“ Ideo ergo et matrem, de qua nasceretur, degit pauperem, et patriam pauperem, de qua dicitur: „et ³⁾ tu, Bethlehem, minima es in millibus Juda,“ et reliqua. Verum haec breviter transcurrere cogimur, nec singula, quae scripta sunt, discutere ⁴⁾ valemus, quoniam quidem festinamus aliquid etiam de legibus leprae, quae recitatae sunt, pertractare.

5. Invenimus ergo sex species propositas ⁵⁾ esse de leprosinum lepra, quae sex species hoc modo describuntur. Aut enim in cute corporis fit cicatrix, et signum tumbidum, et tunc fit in cute corporis ejus contagio leprae. Aut efflorens efflorescit lepra, et conteget omnem cutem contagio a capite usque ad pedes ejus. Vel tertia species, in carnis cute fit ulcus, et sanatur: et fit in loco ipso ulceris cicatrix alba. Aut in carnis cute fit adustio ignis, et post haec sanata adustio erit lucida alba, aut cum rubore candida. Quinta species, cum viro, aut mulieri fit in capite, aut in barba contagio leprae. Ultima vero scribitur species, cum fit in calvitie, vel in recalvatione contagio leprae rubicundae, quae est lepra efflorens in calvitio, vel in recalvatione. Haec, ut compendio expositionis utamur, quoniam quidem nunc propositum nobis est, breviter auditores ex his, quae recitatae sunt, ad-

¹⁾ Cfr. II Cor. VIII. 9.

²⁾ Desiderantur verba: „pro nobis,“ in antea editis (v. c. edd. M.), sed supplentur in Mss. R.

³⁾ Mich. V, 2.

⁴⁾ Ed. R. in textu: „discutere, quoniam quidem“ etc., in notis: „libri editi (v. c. edd. M.) post „discutere“ addunt „valemus,“ quod abest ab omnibus Mss., et absque sensus dispendio abesse potest.“ R.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „propositas esse.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „positas esse.“ R.

veritatis. Igitur adhibeamus primo, si videtur, ipsam Scripturae umbram, et tunc de ejus veritate requiramus. In vulneribus corporum, posteaquam curata fuerint, remanet interdum ipsius vulneris signum, quod cicatrix appellatur. Vix enim est, qui ita curetur, ut nullum suscepti vulneris recidere videatur indicium. Transi nunc ab ista legis umbra ad veritatem ejus, et intueri, quomodo anima, quae peccati vulnus acceperit, etiam curatur, tamen habet peccati cicatricem in loco vulneris residentem. Quae cicatrix non solum a Deo videtur, sed et ab iis, qui acceperunt ab eo gratiam, qua pervidere¹⁾ possint animae lagnores, et discernere, quae sit anima ita curata, ut omni genere vestigium illati vulneris abjecerit: et quae curata sit quidem, sed ferat adhuc veteris morbi in ipso vestigio cicatricis indicia. Quod autem sint quaedam animae vulnera, Esaias docet, dicens: „a²⁾ pedibus usque ad caput non est vulnus, neque livor, neque plaga cum fervore:“ de delictis haec procul dubio populi loquens: quia sunt aliqui, quibus possit adhuc medicamentum malagmatis imponi. Alii vero quod sint in tantum peccatores, ut iis nec cura possit adhiberi, hoc modo idem propheta designat: „non³⁾ est, inquit, malagma imponere, neque⁴⁾ oleum, neque alligaturas.“ Quod autem contritio, et plaga doloris per correptionem, curae causa imponantur animae, Jeremias docet, dicens: „sic⁵⁾ dicit Dominus: suscitavi contritionem⁶⁾ plagae tuae cum

habens.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „umbra sint, et in eis habeant.“ R.

¹⁾ Edd. Merlini: praevidere.

²⁾ Jesai. I, 6. ³⁾ Jesai. I, 6.

⁴⁾ Desunt verba: „neque oleum,“ in libris antea editis (v. c. edd. M.), sed supplentur e Mas. R.

⁵⁾ Jerem. XXX, 12—17.

⁶⁾ Cod. Sangerman. recte: „contritionem plagae tuae cum dolore.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „contritionem plagae tuae cum dolore.“ R.

dolore: non est, qui iudicet iudicium tuum, cum d
curata es, utilitas non est in te. Omnes amici tui
sunt tui, nec jam interrogabunt de te: quia plaga in
percussu te correptione valida pro omni iniquitate
quoniam multiplicata sunt peccata tua. Quid vocis
super contritione tua? Violentus est dolor tuus, pr
multitudinem iniquitatum tuarum praevaluerunt po
tua, et fecerunt tibi haec. Propterea omnes, qui
rant te, devorabuntur, et omnes inimici tui carnes su
devorabunt: et erunt, qui te afflixerunt in afflictio
omnes, qui devastaverunt te, dabo in depraedatio
quoniam revocabo ²⁾ sanitatem tuam, et a vulnere
dolore revocabo te, dixit Dominus.“ Memento dil
tius quae audieris a propheta de vulneribus, et de
tricibus, et de tumoribus dici. Haec enim nobis n
saria sunt ad expositionem cicatricum, vel vulnerum
aliorum hujuscemodi, quae in leprae inspectionibus
morantur. Addemus tamen adhuc quae et in alio
idem Jeremias ad animae vulnera, et curas, in quibu
men vestigia vulnerum resederint post obductam ci
cem, his sermonibus memorat: „ecce, ³⁾ ego adducar
cicatricem ejus, et simul curabo eos, et manifestabo fi
cem et fidem: et ⁴⁾ convertam captivitatem Judae, e
ptivitatem Jerusalem.“ ⁵⁾ Si ergo sufficienter a prop
didicimus de vulneribus et cicatricibus animarum, e
ris ac sanitatibus, quae Deo medicante inferuntur
tuere nunc illam animam, de qua dicit Dominus,
ego adduxi cicatricem ejus. Post vulnera sine c

¹⁾ Omnes Mss. „tuas.“ R. — Cfr. Jerem. XXX

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „revocabo san
tem.“ Sed Mss. „revocabo sanitatem.“ R.

³⁾ Jerem. XXXIII, 6. 7.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „et convertam Judam.“ R.

⁵⁾ Edd. M. et R., cfr. Jerem. XXXIII, 7. „
salem.“

cicatricem adducit, et sanitatem. „Et¹⁾ curabo eos, et manifestabo iis pacem et fidem.“ Si ergo post cognitionem, et medicinam Dei, si post manifestationem pacis et fidei, quam per Christum suscepimus, rursum in istam cicatricem adscendat aliquod peccati prioris indicium, aut signum aliquod erroris veteris innovetur: tunc fit in cute corporis nostri contagio leprae, quae inspicienda est per pontificem, secundum ea, quae legislator exposuit.

6. Secunda vero species est leprae, si²⁾ „effloruerit, inquit, in cute, ita ut tegat omnem cutem corporis a capite usque ad pedes, per omnia quaecunque sacerdos insperit.“ Cum ergo omnem cutem corporis obtexerit, tunc mundum cum esse sacerdos a contagione pronuntiat. Sed in quacunque die apparuerit in eo color vivus, rursum iudicatur immundus per hoc, quod color in eo vivus apparuit, quem ante non habuit. De hoc quidam etiam ante me dixerunt, per³⁾ colorem vivum indicari rationem vitae, quae in homine est: qua nondum in anima posita si quid illic⁴⁾ peccati fiat, reputatur pro eo, quod videatur nondum rationis capax esse is, qui delinquit. Cum autem ratio in eo locum ac tempus inveniat, si quid iam contra rationem agat, videri eum jure culpabilem. Nos autem diligentius, quae scripta sunt, considerantes, arbitramur magis haec de illis accipienda, quibus vel phrenesi, vel furore, vel quocunque ex pacto occupatus vel oppressus est sensus, et agunt contra rationem. Mundi ergo isti a lepra, id est, immunes appellantur a peccato, qui⁵⁾ actus sui, vel motus, non habent rationem. Quod si forte apparuerit in eo vivus color cor-

¹⁾ Jerem. XXXIII, 6. ²⁾ Cfr. Levit. XIII, 12.

³⁾ Deest „per“ in edd. M.

⁴⁾ Edd. Merlini: illud peccati fiat, non reputatur, pro eo etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: quia.

peris, hoc est, sensus sui reparata in eo fuerit sanitas, post haec aliquid contra rationem recti justique geri reputari ei peccatum dicitur ex ea parte, qua vivus et lor, id est, sensus in eo vitae rationis apparuerit.

7. Tertia lex de leprosis est, cum in cute corpori ulcus efficitur, et in loco ulceris cicatrix alba cum rubore invenitur. Ulceris autem causa est, cum in corpori humor sordidus abundat et noxius. Ita ergo et in animi ulcera intelliguntur ea, quae ex immundis cupiditatibus vel sordidis cogitationibus effervescent. Quae si forte peccati gratiam et remissionem curata sunt peccatorum, et sana facta est anima, residet tamen cicatrix: et si ipsa cicatrix non habet similem corporis colorem, sed est albidior, lepra esse pronuntiatur. Ita enim lucida videntibus¹⁾ est et clara cupiditas, ut etiam porro videntibus peccati in se residentis ostendat indicia: et fortassis peccati talis, quod ad mortem sit: et ideo non solum alba cicatrix esse, sed et rubicunda describitur. Quod verò humiliorem ipsam cicatricem dicit videri, certum est, qui huiusmodi macula peccati humilem et dejectam animam faciat.

8. Quarta est lex, ubi dicitur, quia si in cute fit adustio ignis, et post haec cum sanata fuerit adustio, ipse splendida fiat, et alba cum rubore, vel certe exalbida, et visio ejus humilior reliqua cute: et²⁾ haec dicit esse lepram, quae in adustionem effloruit.³⁾ Vide ergo, si non adustio est in omni anima, quaecumque recipit jacula maligni ligni ignita: aut si non igni aduritur omnis, qui ardet in amore carnali. Istae sunt ergo adustiones, et succensioes ignis. Sed et ille adustionem patitur, qui gloriae hu-

¹⁾ Deest „videntibus“ in libris antea editis (v. c. ed. M.), sed suppletur e Cod. Sangermanensi. R.

²⁾ Cod. Sangerm. „et hoc dicit esse lepram, quae in adustionem.“ R.

³⁾ Cod. Sangerm. (itemq. cdd. M.): „effloruerit.“ l

maae cupiditate succenditur, et qui irae, vel furoris aetibus inflammatur. Quod si forte curetur ab his vulneribus anima per fidem, et post sanitatem receptam contento eo, qui dixit: „ecce, ¹⁾ jam sanus factus es: noli peccare, ne quid tibi deterius contingat:“ incipiat veteris vitae fructus ex obducta cicatrice proferre, nec exaequetur cicatrix ad reliqui corporis cutem, sed sit humilior, et illum adhuc retineat colorem, quem habuit leprae tempore: lepra ejus in adustione refloruit, et ideo immunus a sacerdote judicatur.

9. Quinta species leprae est, cum in capite contagio diffunditur, aut in barba viri, sive mulieris, ita ut visio contagionis ipsius humilior sit a cute corporis: et haec est lepra capitis, vel barbae. Vide ergo, si potest fieri, ut opera capitis putetur in eo, qui non habet caput Christum, sed alium aliquem, verbi causa, Epicurum voluptatem summum bonum praedicantem: num ²⁾ tibi et caput, et barba talis hominis videtur immunda? Sed et is, qui cum debeat esse vir, et agere tanquam perfectus, si forte facile et tanquam puer vincatur a peccato, etiam ipse lepram barbae habere dicendus est: quia cum vincere deberet malignum, et sacerdotali honore, qui in barba designatur, incedere, adolescentiae vitiis impeditus, lepram barbae perpetitur. Mulierem autem animam in Scripturis indicari eam, quae non tam proferre semen verbi, quam suscipere potest; saepe dictum est: quae lepram habere designatur in capite, si virum, qui caput mulieris est, id est, doctorem pollutum habeat, et immundum, ut Marcionem, aut Valentinum, aut aliquem ejusmodi sequens.

10. Sexta jam et ultima species leprae ponitur, quae fit in ³⁾ calvitie, vel recalvitie: quae res, quantum in se

¹⁾ Ev. Joann. V, 11. ²⁾ Edd. Merlini: non tibi.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „in calvitio, vel recal-

ipsis est, munda est. Sic enim dixit ¹⁾ et lex: „si²⁾ cujus, inquit, defluerint capilli capitis, calvus est, mundus est. Si autem a fronte ejus defluerint, recalvus est et mundus est.“ Et convenienter haec referuntur ad animam, ut, cum ea, quae sui natura mortua sunt, abjicit et deponit, munda esse dicatur. Sed post haec si ea, quae prius purificata fuerant, repullulare ³⁾ sordidius et humilior, quam dignitas puritatis expetit, videbuntur, immundam, ac leprosam animam reddent. Et hoc jam generaliter de omni leproso, in quo fuerit contagio leprae, et humilior videbitur a reliqua cute: humilior namque est omne animae vitium a reliquis ejus virtutibus. Lex, quae spiritualis est, alia quaedam decernit. „Vestimenta,⁴⁾ inquit, ejus dissuta sint, et caput ejus revelatum, et os ejus adoperitum.“ Per quae designat eum, qui in anima leprosus est, id est, qui peccatis confixus est, non oportere assuere sibi tegumenta, et turpitudines operire peccati. Sicut enim is, cujus vestimenta dissuta sunt, nudam atque intectam gerit turpitudinem corporis: ita oportet eum, qui peccatis aliquibus obseptus est, mala sua et flagitia nullis verborum assummentis, nullis excusationum velaminibus operire: uti ne fiat sepulcrum dealbatum, quod de foris quidem apparet hominibus speciosum, intus autem plenum est ossibus mortuorum, et omni immunditia. Vult ergo lex divina peccatorem non solum vestimenta non assuere, sed et caput non contegere: ut, si quod est capitis delictum, id est, si in Deum aliquid commissum est, si in fide peccatum est, ne haec quidem habeantur

vatione.“ Sed Cod. Sangerm., et alii Codd. ut in nostro textu. R.

¹⁾ Edd. Merlini: dicit. ²⁾ Levit. XIII, 40. 41.

³⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „repullulare coeperint sordidius — expetit, videbuntur immunda, ac leprosam“ etc. Codd. vero Mss. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ Levit. XIII, 45.

oblecta, sed omnibus publicentur, ut interventu et correctione omnium emendetur, et veniam mereatur. Verum tamen leprosus iste os tantummodo jubetur obtegere. Quid est hoc, quod omnes corporis partes nudas habere praecipitur, et os solum operire jubetur? Nonne palam est, et in aperto positum, quod ei, qui in lepra peccati est, clauditur sermo, clauditur et ¹⁾ os, ut fiducia sermonis, et docendi auctoritas excludatur? „Peccatori ²⁾ enim dicit Deus: quare tu enarras justitias meas, et adsumis testamentum meum per os tuum?“ Clausum ergo habeat se peccator, quia, qui se ipsum non docuit, docere alium non potest: et ³⁾ ideo os suum jubetur operire, qui male quando, loquendi perdidit libertatem. „Immundus, ⁴⁾ inquit, eris, et separatus sedebit foris, extra castra erit conversatio ejus.“ Clarum est, quod omnis immundus abjicitur a conventu bonorum, et segregetur a coetu, carnisque sanctorum: et ideo dicit, quia ⁵⁾ „extra castra erit conversatio ejus.“ Quod si forte mundatus fuerit, sponte quidem, et ⁶⁾ a semet ipso non venit ad sacerdotem: sed offertur, inquit, ab alio, nec intrat in castra. Neque enim conveniens erat, ut ea die, qua mundabatur, priusquam fierent pro eo, quae competeabant, introiret in castra. Propter quod „sacerdos, ⁷⁾ inquit, exhibet ad eum foras extra castra.“ Semper enim ad eum, qui nondum potest introire in castra, exit ille, qui potest exire extra castra, qui dicit: „Ego ⁸⁾ a Deo exivi, et veni in hunc mundum.“ Exit ergo ad eum sacerdos, et considerat, si iam recepit sanitatem, si a leprae contagione purgatus est. Cum autem viderit eum sacerdos, praecipit, ⁹⁾ ut

¹⁾ Deest „et“ in ed. R. ²⁾ Psalm. L, 16.

³⁾ Deest „et“ in ed. R. ⁴⁾ Levit. XIII, 46.

⁵⁾ Levit. XIII, 46. ⁶⁾ Deest „et“ in ed. R.

⁷⁾ Levit. XIV, 3. ⁸⁾ Ev. Joann. XVI, 28.

⁹⁾ Cfr. Levit. XIV, 4. — Edd. Merlini: et coccum lortum, et hyssopum.

„accipiantur duae gallinae vivae, ei, qui mundatur, et gnum cedrinum, et coccus tortus, et hyssopus.“ Videtur mihi etiam hic duae istae gallinae habere similitudinem quandam duorum hircorum, ex quibus unus Domino offertur, alius in cremum emittitur: ita enim et hic duabus gallinis una immolatur, et alia in campum dimittitur. Dat ergo et hic, qui purgatur a lepra, aliquam partem, quae¹⁾ abjiciatur in cremum: alia autem pro Domino offertur pro eo. Nondum tamen hic, qui purgatur a lepra, et offert gallinas, etiam²⁾ illam ipsam quae pro eo Domino offertur, ad altare offert, sicut turtures, aut columbas. Nondum enim eadem die is, qui purgatur a lepra, divino altari dignus efficitur. Propter quod mandat legislator, ut eadem die, qua purgatur, accipiantur duae gallinae ad purificationem ejus. Puto autem, quod et hic illius gallinae intellectus latenter habetur, per quam purificatio efficitur peccatoris, de quo scriptum est: „quoties³⁾ volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alis suis, et nolui! Indiget tamen, ut per lignum cedrinum purificetur is, qui purificatur. Impossibile namque est, sine ligno crucis peccati lepram posse purgari, nisi adhibeatur et lignum in quo Salvator, sicut Apostolus Paulus dixit,⁴⁾ erui „principatus, et potestates, triumphans eos in ligno.“ Iungitur tamen ad emundationem leprae huius, etiam⁵⁾ coc

¹⁾ Edd. Merlini: quae abjiciatur.

²⁾ Sic habent omnes Codd. Mss. In antea editis (v. c. edd. M.) legitur: „etiam ipsa illa, quae pro eo Domino offertur, ad altare offertur, sicut turtures, aut columbae.“ R.

³⁾ Math. XXIII, 37. J

⁴⁾ Edd. Merlini: dicit. — Cfr. Coloss. II, 15.

⁵⁾ Edd. Merlini: etiam coccus tortus, sociatur et hyssopus. — Cfr. pag. 329. not. 9.

us tortus, sociatur et hyssopus. Coccus¹⁾ tortus figuram sacri sanguinis continet, qui de ejus latere per lancee vulnus exortus est. „Et²⁾ hyssopus.“ Hoc genus arboris naturam habere medici ferunt, ut diluat et exurget, si quas illae pectori hominum sordes ex corruptione noxii humoris insederint. Unde et necessario in purgatione peccatorum hujuscemodi graminis figura suscepta est. Coccus³⁾ vero quod saepe sumtus sit ad salutis subsidia, in divinis referri voluminibus invenimus, sicut in partu Thamar, cum „unus,⁴⁾ inquit, prior protulit manum. Accipiens autem obstetrix coccum, alligavit eam manu ejus, dicens: hic exhibit prior.“ Sed et Raab mater, cum exploratores suscepisset, et pactum ab⁵⁾ iis ab eis acciperet, et illi: „pone,⁶⁾ inquit, signum resticulum coccineum, et alligabis eam in fenestra ista, per quam deposuisti nos.“ Observa tamen et illud, quod non ipse sacerdos immolare gallinam dicitur: nondum enim dignus est hic, qui fuit leprosus, ut ipse sacerdos pro eo immolet. Propter quod nec sanguis gallinae offertur ad altare, sed dicit, quia occidetur gallina in vasculo fictili, in quo vas aqua viva sit missa, ut et aqua adsumatur ad purificationem, et compleatur plenitudo mysterii in aqua et sanguine, quod dicitur⁷⁾ exisse de latere Salvatoris, et illud nihilominus, quod Joannes⁸⁾ ponit in epistola sua,

¹⁾ Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 330. not. 5. „Coccus tortus.“

²⁾ Edd. M. hoc quoque loco, cfr. p. 330. not. 5. „Et hyssopus.“

³⁾ Edd. M. hoc loco, cfr. pag. huj. not. 1. „Coccum vero quod saepe sumtum sit“ etc.

⁴⁾ Genes. XXXVIII, 28.

⁵⁾ Desunt verba: „ab iis“ in ed. R.

⁶⁾ Jos. II, 18.

⁷⁾ Ev. Joann. XIX, 31.

⁸⁾ Cfr. I Joann. V, 6. 8.

et dicit purificationem fieri in aqua, et sanguine et ritu. Unde et hic video omnia ista compleri. Spiritus enim est gallina istius, quae occiditur, et aqua viva, et in vase est, et sanguis, qui super eam diffusus est: quod per haec iterandam baptismi gratiam sentias, sed quod omnis purificatio peccatorum, etiam haec, et per poenitentiam quaeritur, illius ope indiget, de celatere aqua processit, et sanguis. Vide ergo, quomodo viva gallina, et lignum cedrinum, et ¹⁾ coccinum tortum et hyssopus tingitur in sanguine pulli et aqua viva, ut hoc aspersus, et purificatus ex aqua et sanguine, inuncta est et illa gallina, quae in campum emittitur, ²⁾ septies contra Dominum respersus, is, qui purificatus mundus efficiatur ab omni immunditia, qua fuerat ex prae contagione possessus.

11. Sed et illud adverte, quomodo, cum superior dixerit: „haec ³⁾ lex leprosi: in qua die mundatus fueris nunc his omnibus addit, et dicit: „et ⁴⁾ mundus eris. Si enim semel abjecta lepra mundatus est, quomodo et huc mundus erit? Sed vide, quia, etiamsi mundetur quod a peccato, et non sit iam in opere peccati, ipsa tamen vestigia sceleris commissi purificatione indigent, et quam exposuimus, et ⁵⁾ aliis nihilominus, quae mandantur in consequentibus. Observavimus enim ad ⁶⁾ hoc quod scriptum est de lepra: „in ⁷⁾ qua die mundatus fueris:“ post haec inter cetera, quae mandantur, tertium

¹⁾ Edd. M. hoc quoque loco, cfr. pag. 331. not. coll. not. 2. „et coccum tortum, et hyssopum.“

²⁾ Mss. „emittitur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „emittitur.“ R.

³⁾ Levit. XIV, 2. ⁴⁾ Levit. XIV, 7.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „et alia nihilominus, quae mandantur.“ Sed Mss. ut in nostro textu. R.

⁶⁾ Edd. Merlini perperam: et hoc.

⁷⁾ Levit. XIV, 7.

dictum esse: „et¹⁾ mundus erit.“ et iterum ad ultimum scriptum esse: „et²⁾ mundabitur.“ Unde mihi videtur esse quasdam et in ipsa purificatione differentias, et, ut ita dixerim, profectus quosdam purgationum. Potest enim et de illo, qui cessat a peccato, dici: „et³⁾ mundus erit.“ sed non statim ita mundus videbitur, ut ad summam puritatis accesserit. Denique addit his, quae dixerat: „in⁴⁾ quacunq[ue] die mundatus fuerit.“ „et⁵⁾ emittetur, inquit, viva gallina in campum, et lavabit vestimenta sua is, qui purificatur.“ Post haec autem „omnem,⁶⁾ inquit, pilum radet.“ Et addit: „et⁷⁾ lavabitur in aqua.“ Et post haec additur: „et⁸⁾ mundus erit.“ Neque enim sufficit, quod in responsione⁹⁾ dixerat: „mundus erit.“ nisi adiecisset etiam haec. Sordida ergo vestimenta habuit usque adhuc ille, qui purificatur a lepra, etiam post aspersionem, et nunc lavare ea jubetur. Quae tamen vestimenta non mihi per omnia malae texturae videntur fuisse. Alioquin abjici ea magis, quam lavari praeciperet. In quo ostenditur, neque per omnia alienam fuisse a Deo conversationem ejus, neque pure¹⁰⁾ omnino et integre custoditam: non enim lavaret vestimenta, nisi fuissent sordida, nec iterum lotus iis uteretur, si fuissent texturini in omnibus alieni. Quod autem radi jubetur¹¹⁾ omnem pilum, puto, quod omne quicquid emortui operis animae positae

¹⁾ Cfr. Levit. XIV, 7. 8. 9.

²⁾ Levit. XIV, 20. ³⁾ Levit. XIV, 7.

⁴⁾ Levit. XIV, 2. ⁵⁾ Levit. XIV, 7. 8.

⁶⁾ Levit. XIV, 8. 9. ⁷⁾ Levit. XIV, 8. 9.

⁸⁾ Levit. XIV, 8. 9.

⁹⁾ Edd. M. et R. „responsione.“ Equidem summo prece legerim: „respersione.“ — Cfr. Levit. XIV, 7.

¹⁰⁾ Cod. Sangerm. (itemq. edd. M.): „pure in Domino.“ R.

¹¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „jubet omnem pilum, emortuum est. Hoc enim nunc pili nomine jubetur absceri.“ Sed omnes Mss. ut in nostro textu. R.

in peccatis exortam est, — hoc enim nunc pili nominatur —, jubeatur abjicere. Peccator enim omne, quod sive in consilio natum est, sive in verbo, sive in opere expedit, si vere purificari vult, ut eradat, et abjiciat, ne residere aliquid patiatur. Sanctus autem servare debet omnem capillum, et si possibile est, nec adscendere debet ferrum super caput ejus, ne abscindere aliquid i cogitationibus suis sapientibus, aut dictis, aut operibus possit. Inde denique est, quod et Samueli ferrum dicitur¹⁾ non adscendisse super caput: sed et omnibus Nazaraeis,²⁾ qui sunt justi, quia justus, sicut scriptum est omnia³⁾ „quaecunque fecerit, prosperabuntur, et solus ejus non decident.“ Hinc et discipulorum Domini etiam capilli capitis dicuntur⁴⁾ esse numerati: hoc est, omnes actus, omnes sermones, omnes cogitationes eorum servantur apud Deum, quia justae, quia sanctae sunt. Peccatorum vero omne opus, omnis sermo, omnis cogitatio debet abscindi. Et hoc est, quod dicitur:⁵⁾ ut omnis pilus corporis ejus radatur, et tunc erit mundus. Sed et hoc observa, quod non sufficit ei post purificationem, vel vestimenta lavisse, vel omnem pilum rasisse, nisi et lotus fuerit in aqua. Oportet namque cum abjicere omnes sordes, omnem immunditiam, non solum de vestimentis, sed et de proprio corpore, ut nulla in eo macula extinetur leprae resideat. Tertio ergo nunc purificatus, ita demum dignus efficitur ingredi castra Domini: non tamen continuo permittitur ei introire domum suam, sed dicitur, extra domum suam maneat septem diebus, et radat omnem pilum capitis et barbae, et superciliorum: quia non suffecerit, quod prius omnem pilum raserat, nunc additur, ut omnem pilum capitis et barbae, et supercilii

¹⁾ Cfr. I Sam. I; 1. (1 Regg.)

²⁾ Cfr. Num. VI, 5. ³⁾ Psalm. I, 3.

⁴⁾ Matth. X, 30. ⁵⁾ Levit. XIV, 8. 9.

rum radat. Idem namque videbatur dictum in eo, quod dixerat omnem pilum radendum. Sed non mihi videtur inanis esse ista repetitio. Vult enim peccatorem, posteaquam fuerit mundus,¹⁾ posteaquam remissionem per poenitentiam acceperit peccatorum, de purgatione capitis admo-
nuere, et barbae, et superciliorum, velut si diceret ei: ecce, jam²⁾ sanus factus es, vide, ne ultra capitis contrahas culpam. Capitis enim peccatum est, aliter, quam fides ecclesiae continet, de divinis sentire dogmatibus. In barba vero, ut meminerit se³⁾ virilis aetatis deposuisse peccata, et conversus fiat sicut infans. In superciliis autem arrogantiam dejiciat, et male elatum ut ad humilitatem Christi inclinet supercilium. Secundo ergo ad hunc modum omnis pilus corporis raditur. Et sicut haec geminantur, ita et vestimenta semel in prima purificatione lavisse non sufficit, sed secundo praecipitur, ut lavet vestimenta sua et corpus suum aqua, et tunc quarto additur: „et⁴⁾ mundus erit.“ Haec autem fiunt intra castra quidem posito eo, adhuc tamen extra domum suam. Dicit enim, post septem dies „in⁵⁾ die octava assumet sibi duos agnos.“ Jam non alius assumit, sed ipse sibi⁶⁾ assumit. „Duos,⁷⁾ inquit, agnos immaculatos, et ovem unam auniculam immaculatam, et tres decimas similaginæ conspersae in oleo, et cyathum olei unum:“ post haec quinta purificatione purificatus consumitur.⁸⁾ Ex his ergo⁹⁾ duobus agnis, unus quidem immolatur, et dicitur

¹⁾ Edd. Merlini: mundatus, postquam etc.

²⁾ Deest „jam“ in edd. M.

³⁾ Mss. „se.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „semper.“ R.

⁴⁾ Levit. XIV, 9. ⁵⁾ Levit. XIV, 10.

⁶⁾ Deest „sibi“ in edd. M. ⁷⁾ Levit. XIV, 10.

⁸⁾ Edd. Merlini: consummetur.

⁹⁾ Deest „ergo“ in ed. R.

purus et mundus servetur auditus: et manum dextram ut munda sint opera nostra, nec aliquid immundum admisceatur et sordidum. Sed et pedes purificandi sunt ut ad opus bonum tantummodo dirigantur, nec ultra peius juventutis incurrant. Septies autem respersit sacerdos contra Dominum ex oleo. Post omnia etenim, quod pro purificato celebrata sunt, postquam conversus, et reconciliatus est Deo, post immolatas hostias, ordinis est ut et virtutem super eum septemplicem sancti Spiritus invitaret, secundum eum, qui dixerat: „redde ¹⁾ mihi liti-
tiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me. Vel certe quoniam peccatorum corda Dominus in Evangelio testatur ²⁾ a septem daemonibus obsideri, compuncter septies ante Dominum sacerdos in purificatione respersit, ut expulsio septem spirituum malignorum de purificati corde, septies excusso digitis oleo declaretur. Ergo conversis a peccato purificatio quidem per illa omnia datur, quae superius diximus. Donum autem gratiae Spiritus per olci imaginem designatur, ut non solum purificationem consequi possit is, qui convertitur a peccato, et Spiritu sancto repleti, quo et recipere priorem stolam et annulum possit, et per omnia reconciliatus patri in filium cum filii reparari, per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Psalm. LI, 12. (L.)

²⁾ Cfr. Luc. XI, 26.

HOMILIA IX.

De sacrificiis repropitiationis, et de duobus hircis, quorum unus sors est Domini, et unus apompompaei, qui dimittitur in eremum, et de ingressu pontificis in sancta sanctorum.

1. Die propitiationis indigent omnes, qui peccaverunt, et ideo inter solemnitates legis, quae figuras continent coelestium mysteriorum, una quaedam solemnitas habetur, quae dies propitiationis appellatur. Haec ergo, quae nunc recitata sunt, legislatio est solemnitatis ipsius, quae dicitur, ut diximus, propitiationis vocitata est. Sed videamus primo quid sibi velit literae ipsius continentia, ut ostendamus vobis, — si tamen ita Domino supplicetis, ut audiri mereamini —, possimus accipere gratiam spiritus, per quam explanare valeamus mysteria, quae continentur in lege. Defuncti sunt duo filii Aaron, Nadab et Abiu,¹⁾ cum offerrent ignem alienum ad altare Domini. Necesse erat, ut coelesti doctrina instrueretur Aaron, quomodo oporteret eum ad altare accedere, et quo supplicationum ritu propitium faceret Deum, uti ne in ea ipse incurreret, in quae incurrerant filii sui, incaute et inconvenienter accedentes ad altare Dei, alienum ignem, et non illum, qui divinitus datus fuerat, offerrentes. Propterea ergo de his hoc modo praefata est lex: „et²⁾ locutus est Dominus ad Moysen, posteaquam defuncti sunt duo filii Aaron, dum offerrent ignem alienum ante Dominum. Et dixit Dominus ad Moysen: loquere ad Aaron fratrem tuum, ut non intret omni hora in sancta in-

¹⁾ Ed. R. in textu: „Abiud,“ in notis: „Cod. Sangerm. et alii Codd. „Abiud,“ sicque LXX. interpretes Exod. VI, 23., quamquam ex Hebraeo legendum esset: „Abiu“ (ut habent edd. M.), vel „Abihu.“ R.

²⁾ Levit. XVI, 1. 2.

teriora, quod est intra velum ante conspectum propiti:
quod est supra arcam testimonii: et non morietur.¹⁾
quo ostenditur, quod, si omni¹⁾ hora introeat in
non praeparatus, non indutus pontificalibus indu
neque hostiis, quae statutae sunt, praeparatis, neque
pitatio prius Deo, morietur. Et juste quidem, tan
qui non fecerit ea, quae convenit fieri antequam ac
tur ad altare Dei. Omnes nos iste sermo contin
ad omnes pertinet, quod hic loquitur lex; praecepit
ut sciamus, quomodo accedere debeamus ad altare
Altare enim est, super quod orationes nostras offe
Deo, ut sciamus, quomodo debeamus offerre, scilicet
deponamus vestimenta sordida, quae est carnis immu
tia, morum vitia, inquinamenta libidinum. Aut ig
tibi quoque, id est, omni ecclesiae Dei, et crede
populo sacerdotium datum? Audi, quomodo Petrus
cit de fidelibus: „genus,²⁾ inquit, electum, regale
dotium, gens sancta, populus in acquisitionem.“
ergo sacerdotium, quia gens sacerdotalis es, et ideo
ferre debes Deo hostiam laudis, hostiam orationum
stiam misericordiae, hostiam pudicitiae, hostiam ju
hostiam sanctitatis. Sed ut haec digne offeras, indu
tis tibi opus est mundis, et segregatis a reliquorum
minum communibus indumentis, et ignem divinum
sarium habes, non aliquem alienum a Deo, sed
qui a Deo hominibus datur, de quo filius Dei
„ignem⁴⁾ veni mittere in terram, et quam volo
cendatur.“ Si enim non hoc, sed alio, et huic con
igni utamur, illo, qui se transfigurat sicut angelum

¹⁾ Ed. Ruaei sola: in omni hora etc.

²⁾ Omnes Mss. „contingit.“ Libri editi (v. c. M.): „constringit.“ R.

³⁾ I Petr. II, 9.

⁴⁾ Luc. XII, 49.

eadem sine dubio patiemur, quae Nadab passus est et Abiu.¹⁾ Praecepit ergo mandatum divinum, ut instruat Aaron, ne²⁾ omni hora intret³⁾ in sancta ad altare, sed cum fecerit prius ea, quae fieri mandantur, ne forte moriatur.

2. Sed primo omnium ostendamus, quomodo haec, quae de sacrificiis conscribuntur, figuras esse Apostolus dicit, et formas, quarum veritas in aliis ostendatur, ne forte auditores praesumere nos arbitrentur, et legem Dei in alium sensum, quam scripta est, violententer inflectere, quippe si nulla in his, quae asserimus, Apostolica praecedat auctoritas. Paulus ergo ad Hebraeos scribens, eos scilicet, qui legem quidem legerent, et haec meditata haberent, et bene nota, sed indigerent intellectu, qualiter sentiri de sacrificiis debeat, hoc modo dicit: „non⁴⁾ enim in sancta manu facta introivit Jesus, exemplaria verorum, sed in ipsum coelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.“ Et iterum dicit de hostiis: „hoc⁵⁾ enim fecit semel, se⁶⁾ ipsum hostiam offerendo.“ Sed quid de his singulatis⁷⁾ quaerimus testimonia? Omnem epistolam ipsam ad Hebraeos scriptam si quis recenseat, et praecipue eum locum, ubi pontificem legis confert pontifici re-promissionis, de quo scriptum est: „tu⁸⁾ es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech:“ inveniet, quomodo omnis⁹⁾ hic locus Apostoli, exemplaria et for-

¹⁾ Cfr. pag. 339. not. 1.

²⁾ Mss. „intret.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „intret.“ R.

³⁾ Hebr. IX, 24. ⁴⁾ Hebr. VII, 27.

⁵⁾ Mss. „se ipsum hostiam offerendo.“ In libris editis (v. c. edd. M.) dicit „hostiam.“ R.

⁶⁾ Edd. Merlini: sigillatim.

⁷⁾ Cfr. Hebr. V, 6. seqq. VII, 17. 21. coll. Psalm. CX, 4.

⁸⁾ Edd. Merlini: hic locus omnis.

mas ostendit esse rerum vivarum et verarum illa, lege scripta sunt. Oportet ergo nos quaerere po-
 qui semel in anno, id est, per omne hoc praese-
 lum, sacrificium obtulit Deo, indutus veste, cui
 mino juvante, quae sit qualitas, ostendemus. „T
 inquit, linea sanctificata induetur.“ Linum de t
 tur, tunica ergo sanctificata linea induitur verus
 Christus, cum naturam terreni corporis sumit.
 porē enim dicitur,¹⁾ quia terra sit, et in ter-
 Volens ergo Dominus et Salvator meus hoc,
 terram ierat, resuscitare,²⁾ terrenum suscepit et
 id elevatum de terra, portaret ad coelum. Et h
 sterii tenet figuram hoc, quod in lege scribitur,
 tunica pontifex induatur. Sed quod addidit
 cata,⁴⁾ non otiose audiendum est. Sanctificata
 fuit tunica carnis Christi: non enim erat ex se-
 concepta, sed ex sancto Spiritu generata. „Et
 ralia, inquit, linea sint super corpus ejus.“ I
 indumentum est, quo pudenda corporis contegi
 stringi solent. Si ergo adspicias Salvatorem meum
 cepisse quidem corpus, et in corpore positum, et
 manos actus, id est, vescendi, et bibendi, et cetera
 lia: hoc autem solum opus non egisse, quod ad
 corporis pertinet, carnemque ejus neque nuptiis
 filiorum procreationi patuisse, invenies, qualiter
 lia linea sanctificata habuerit, ut vere de ipso
 beat, quia „inhonestiora⁷⁾ nostra abundantiores
 honorem.“ Considera tamen et ipsum pontificis

¹⁾ Levit. XVI, 4.

²⁾ Cfr. Genes. III, 19.

³⁾ Mss. „resuscitare.“ Libri editi (v. c. et
 „suscitare.“ R.

⁴⁾ Cfr. Levit. XVI, 4. ⁵⁾ Levit. XVI, 4.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „nostrum.“ R.

⁷⁾ I Cor. XII, 23.

quib, quod per naturam minus in eo honestum videtur, indutis femoralibus lineis, et zona constrictis, etiam secundum literam de eo convenit dici, quia „inhonestiora ¹⁾ nostra abundantiozem honestatem habent.“ Ita ergo et omnia, qui in castitate vivens imitatur Christum, hoc solum de humanis actibus nescientem, ipse ²⁾ etiam lineis femoralibus sanctificatis indutus est, et inhonestioribus suis abundantiozem circumdedit honestatem. Tunica ergo linea sanctificata induitur, et femoralia linea super corpus ejus sunt. Sed ne forte femoralia haec, quibus pudenda conteguntur, resoluta ³⁾ defluant, et turpitudinem revelent, aut retegant, adjungit: „non ⁴⁾ enim, inquit, facis gradus ad altare, ne forte in ⁵⁾ his reveletur turpitudine tua.“ Ne ergo turpitudine tua defluentibus femoralibus reveletur, zona, inquit, ⁶⁾ femoralia constringantur. Quodam tempore exponentes Joannem baptistam, et alias Jeremiam, quod Jeremias quidem zonam, Joannes vero pelliceam zonam circa lumbos habuisse diceretur, sufficienter ostendimus, quomodo per haec declaretur indicia ⁷⁾ pars illa corporis apud hujusmodi viros ita emortua, ut neque vel levis motus, neque alius quisquam in lumbis eorum fuisse crederetur, sed sola castitas, et pura pudicitia. Zona ergo pontifex linea cingitur, et cidarin lineam imponit super caput suum, omnia linea. Cidaritis quod dicitur, ornatus quidam est, qui capiti superponitur, quo unitur pontifex in offerendis hostiis, vel ceteri sacerdotes. Sed unusquisque nostrum ornare debet caput

1) I Cor. XII, 23.

2) Edd. Merlini: etiam ipse.

3) Cod. Sangerman. „dissoluta.“ R.

4) Exod. XX, 26.

5) Ed. Merlini: reveletur in his.

6) Cfr. Levit. XVI, 4.

7) Omnes Mss. „indicia.“ Libri editi (v. c. edd. M): „indicari.“ R.

suum sacerdotalibus ornamentis. Etenim quia omnis v caput Christus est, quicumque ita agit, ut ex actibus si conferat gloriam Christo, caput suum, qui est Christi ornavit. Potest et alio modo in nobis intelligi capi ornatus. Quoniam quidem quod est in nobis primum ac summum, et caput omnium, mens est, ad dignitate pontificiam¹⁾ excolit caput suum, si quis mentem suam adornaverit sapientiae disciplinis. Ista igitur sunt, quibus indui praecipitur pontifex, et ita demum introire in sacra, ne haec non habens moriatur.

3. Jam vero de hostiis quaedam quidem ipsius mandantur debere esse pontificis, quaedam vero a populo sumendae.²⁾ Ipsius enim dicitur vitulus, quod est in animalibus pretiosius et robustius. Et secundum ariem, quod in ovibus sine dubio pretiosius est. A populo vero munera jubentur offerri, aries a principibus et hirci duo a populo: unus, qui dimittatur in eremum qui et apompaeus nominatur, et unus, qui Domino offeratur. Si esset omnis populus Dei sanctus, et omnes essent beati, non fierent duae sortes super hircis: et unus quidem sortem ferret, ut dimitteretur in eremum, alius vero, ut Domino offerretur, sed esset sors una, et hostia una Domino soli. Nunc vero quoniam in multitudinem eorum, qui accedunt ad Dominum, sunt quidam Domini alii autem sunt, qui mitti ad eremum debeant, id est, qui abjici merentur, et separari ab hostia Domini: propterea pars hostiae, quae offertur a populo, id est, unus solus hircus Domino immolatur, alius autem abjicitur, et in eremum dimittitur, et apompaeus nominatur. Sors tamen cadit super utrumque, et ille quidem, qui in eremum dimittitur, dicitur, quod ipse auferat super se pec-

¹⁾ Edd. Merlini: pontificis.

²⁾ Mss. „sumendae.“ Libri editi (v. c. edd. M. „sumenda.“ R.

rum Israel, et iniquitates eorum, et iniquitates

Non enim ille hircus, qui Domini sors efficitur, ille, cujus sors est, ut in eremum dimittatur, auditur, secundum illud, credo, quod scriptum li¹) commutationem tuam Aegyptum, et Aethio-Soënem²) pro te, ex quo tu honorabilis factus aspectu meo.⁴ Peccata igitur eorum, qui poenigerunt, et eorum, qui dereliquerunt malitiam, pita sua suscipiunt hi, qui effecti sunt in sorte in eremum dimittitur, qui se ipsos dignos tali o, vel hujusmodi sorte fecerunt. Convenit³) aut e contrario aptari his et illud, quod dictum i⁴) habet, dabitur ei.⁴ Sicut enim qui habet dabitur ei: ita et qui habet peccata, in tantum, ut apompaci inveniatur illius, qui in eremum addentur ei ea, quae abstergentur a sanctis, ut eis compleatur, quod scriptum est: „ab⁵) eo aut non habet, etiam quod habet auferetur ab eo:“ datur, qui habet multas meritas peccatorum. Veniam is, qui in sorte Domini est, spem gerit non tui saeculo, sed in futuro, et cujus sors Domini quotidie moritur: propterea is quidem, super sors Domini ceciderit,⁶) jugulatur, et moritur, ut suo purificet populum Dei: ille autem, qui in contrariam ceciderit, non est dignus, ut moriatur, si in sorte Domini est, non est de hoc mundo: o de hoc mundo est, qui in mundo dimittitur, ille, quod suum est, diligit. Ideo non occiditur,

Jesai. XLIII, 3. 4.

Mss. „Soënem.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „n.“ R.

Edd. Merlini: Conveniet.

Matth. XIII, 12. ⁵) Matth. XIII, 12.

Ed. Ruaci sola: ceciderit.

nec dignus est jugulari ad altare Dei, nec sanguis ejus ad basin altaris meretur effundi.

4. Sed videamus, quis est hic, qui accipit¹⁾ eum, cujus sors apompae facta est, ut eum ejiciat in eremum. „Homo,²⁾ inquit, paratus accipiet hircum, qui venerit in sortem ejus, cui ceciderit sors apompae, adducet eum in eremum.“ Finis sortis istius eremus, id est, locus desertus, desertus virtutibus, desertus Deo, desertus justitia, desertus Christo, desertus omni bono. Et nos ergo singulos manet sors una e duabus. Aut enim bene agentes sors Domini sumus, aut male agentes sors nostra nos ducit ad eremum. Vis tibi evidenter³⁾ ostendam, quomodo istae duae sortes semper operentur, et unusquisque nostrum aut sors Domini, aut sors apompae, vel eremi fiat? Considera in Evangeliiis illum divitem viventem splendide et luxuriose, et Lazarum ad januam ejus jacentem, ulceribus plenum, et cupientem saturari de micis, quae cadebant de mensa divitis, quis finis designatur utriusque: „mortuus⁴⁾ est, inquit, Lazarus, et abductus est ab angelis in⁵⁾ sinum Abrahami. Similiter autem et dives, et abductus est ad infernum in locum tormenti.“ Animadvertis evidenter loca sortis utriusque distincta. Vide etiam qui sunt, qui abducunt: ⁶⁾ angeli, inquit, qui semper parati sunt ad abducendum. Ministri enim Dei sunt ad hoc ipsum destinati, qui impleant sortem, quam tibi ipse paraveris. Si enim bene vixeris, si

¹⁾ Edd. Merlini: accepit.

²⁾ Cfr. Levit. XVI, 9. 10.

³⁾ In libris antea editis deest: „evidenter,“ quod restituitur ex Mss. R. — Exstat „evidenter“ in edd. M.

⁴⁾ Cfr. Luc. XVI, 22. 23. coll. edd. N. T.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „in sinus Abraham. Similiter et dives abductus est in locum tormenti.“ R.

⁶⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „adducunt (edd. M. adducant): angeli, — ad adducendum.“ Sed Mss. ut in nostro textu. R.

esurienti panem tuum ex animo, et nudum vinctum iudicium judicaveris, iniquo adversum inimicum suam restiteris, nec posueris consilium tuum, qui laqueos innocentibus parant, sortem tuam dominum. Si vero libidini inservias, ¹⁾ voluptatis sis magis, quam Dei, saeculum diligas, malitiam ²⁾ creas, sortem tuam fecisti apopompaei, ut abducere eum per manum ministri Dei, qui in hoc ipsum ordinatus est: et ideo paratus appellatur, quia per nullius erubescit, nec divitiis, nec potentis, nec re-sacerdotis. Vis autem scire, quia ad nos pertinet dicuntur? Animalia haec, quae sortes ³⁾ istas sunt, non sunt immunda, nec aliena ab altaribus immunda sunt, et quae in sacrificiis offerri solent: haec figuram tenere non eorum, qui extra fidem sunt eorum, qui in fide sunt. Hircus enim animal sanctum est, et divinis altaribus consecratum. Et tu per gratiam baptismi consecratus es altaribus Dei, sed factus es mundum. Sed si non custodias mandatum Domini, quod dixit: „ecce, ⁴⁾ sanus factus noli peccare, ne quid tibi deterius contingat.“ Recedes mundus, rursus te peccati inquinamento, et ex virtute ad libidinem, ex puritate ad immunditiam declinasti, tuo vitio, cum animal mundum fueris te apopompaei cremique tradidisti.

Potest fortassis et alio modo homo paratus et ⁵⁾ qui abducit eum, cujus sors venit, in cremum,

Edd. Merlini: servias.

Edd. Merlini perperam: ut malitiam non oderis.

Mss. (itemque edd. M.): „sortes istas excipiunt.“
 liti: „sortes accipiunt.“ R.

Ev. Joann. V, 14. — Ed. Ruaci sola: ne quod

Mss. „mundus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „im-mundus.“ R.

Et iterum de Christo dicit: „pacificans¹⁾ per sanguinem crucis suae, sive quae in coelo sunt, sive quae in terra. Mandatur ergo in lege, ut in die repropitiationis omnis populus humiliet animam suam. Quomodo humiliet populus animam suam, ipse dicit: „venient,²⁾ inquit, diebus cum auferetur ab iis sponsus, et tunc jejunabunt in illis diebus.“ Plures ergo aguntur dies festi secundum legem. Est quidam sollemnis dies in mense primo, est et alius in secundo. Sed et in mense primo alia sollemnitas Paschae, alia azymorum, licet conjuncta videatur azymorum Paschae sollemnitas. Principium enim azymorum ad finem Paschae conjungitur. Pascha autem ille solus dies appellatur, in quo agnus occiditur. Reliqui vero azymorum dies appellantur. Sic enim dicit: „facies³⁾ sollemnitates azymorum septem diebus.“ Haec ergo est prima sollemnitas. Post haec, inquit, cum⁴⁾ „demessueris messem tuam et congregaveris nativitates ex agro tuo, facies diem festum de initiis fructuum tuorum.“ Qui dies est post septem septimanas Paschae, id est, Pentecoste,⁵⁾ cum etiam dici jubetur: et⁶⁾ mundabis sancta de domo mea. Post haec in septimo mense aliae aguntur sollemnitates. Prima die mensis neomenia tubarum, sicut dicitur in psalmo „tuba⁷⁾ canite in initio mensis tubae.“ Decima vero die septimi mensis est sollemnitas repropitiationis. In hac sola die pontifex induitur omnibus pontificalibus indumentis, tunc induitur manifestationem et veritatem, tunc ingreditur ad illa inaccessibilia, quo semel in anno accedi tantummodo licet, id est, in sancta sanctorum. Se-

1) Coloss. I, 20. 2) Matth. IX, 15.

3) Cfr. Exod. XXIII, 15.

4) Cfr. Exod. XXIII, 16.

5) Edd. Merlini: pentecostes.

6) Cod. Sangerman. „et mundavi.“ Alii Mss. „et mundavi.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „et mundabis.“ R.

7) Psalm. LXXXI, 3. (LXXX.)

mel enim in anno pontifex populum derelinquens, ingreditur ad illum locum, ubi est repropitiatorium, et super repropitiatorium ¹⁾ Cherubim, ubi ²⁾ est et arca testamenti, et altare incensi, quo nulli introire fas est, nisi pontifici soli. Si ergo considerem verum pontificem meum Dominum Jesum Christum, quomodo in carne quidem positus, per totum annum erat cum populo, annum illum, de quo ipse dicit: „evangelizare ³⁾ pauperibus misit me, et vocare annum Domini acceptum, et diem remissionis:“ advertite, quomodo semel in anno isto, in die repropitiationis intrat in sancta sanctorum, hoc est, cum impleta dispensatione penetrat coelos, et intrat ad patrem, ut eum propitium humano generi faciat et exoret pro omnibus credentibus in se. Hanc repropitiationem ejus, qua hominibus repropitiatur patrem, sciens Joannes Apostolus dicit: „haec ⁴⁾ dico, filioli, ut non peccemus. Quod et si peccaverimus, advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum: et ipse est repropitiatio pro peccatis nostra.“ Sed et Paulus similiter de hac repropitiatione commemorat, cum dicit de Christo: „quem ⁵⁾ posuit Deus propitiatorem ⁶⁾ in sanguine ipsius per fidem.“ Igitur dies propitiationis manet nobis usque quo occidat sol, id est, usque quo finem mundus accipiat. Stamus enim nos pro foribus, operientes pontificem nostrum commemorantem intra sancta sanctorum, id est, apud patrem, et exorantem pro peccatis eorum, qui se expectant, non pro omnium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his, qui in sortem veniunt ejus hirci, qui emittitur in desertum. Pro illis exorat tantum, qui sunt sors Do-

¹⁾ Edd. Merlini: propitiatorium.

²⁾ Cod. Sangerman. „ubi est et arca testimonii et altare.“ R.

³⁾ Jesai. LXI, f. 2.

⁴⁾ I Joann. II, 1. 2. ⁵⁾ Rom. III, 25.

⁶⁾ Cod. Sangerman. „propitiatorium.“ R.

mini, qui eum pro foribus expectant, qui non recedunt ¹⁾ a templo, jejuniis, et orantibus vacantes. An putas, qui vix diebus festis ad ecclesiam venis, nec intus es ad audienda verba divina, nec das operam ad implenda mandata, quod possit sors Domini venire super te? Optamus tamen, ut vel his auditis operam deti non solum in ecclesia audire verba Dei, sed et in domibus vestris exerceri, et meditari in lege Domini die a nocte: et ibi enim Christus est, et ubique adest quaerentibus se. Propterea namque mandatur in lege, ut meditemur eam, cum imus in via, et cum sedemus in domo et jacemus in cubili, et cum exurgimus: et hoc est, verum pro foribus expectare pontificem morantem intra sanctum sanctorum, et effici in sortem Domini.

6. Quod autem dicimus de sorte, non sic accipiat auditor, quasi sors talis aliqua dicatur, quae inter homines casu, et non iudicio agi solet. Sors Domini ita accipienda est, tanquam si diceretur electio Domini, vel pars Domini: et rursum sors ejus, qui in eremum mittitur, accipienda est veluti pars illa, quae pro indignitate sui a Domino spernitur et abjicitur. Magis enim et sermo ipse apompaei abjecti et refutati significantiam continet. Ex quo possumus etiam illud intelligere, verbi gratia: adscendit in cor tuum mala cogitatio, concupiscentia mulieris alienae, aut viciniae possessionis: intellige statim hanc esse de sorte apompaei, abjice confestim, et expelle de corde tuo. Quomodo abjicis? Si habes tecum parati hominis manum, id est, si lectio divina sit in manibus tuis, et praecepta Dei ante oculos habeantur, tunc vere invenieris paratus ad abjicienda et repellenda ea, quae sunt sortis alienae. Sed et ira si adscendit in cor tuum, si zelus, si invidia, si malitia ad supplantandum fratrem, paratus esto, ut abjicias ea, et expellas, et emit-

¹⁾ Edd. Merliui: recedunt de templo.

num. Si vero adscendat in cor tuum, cogitare
unt, de misericordia, de justitia, de pietate, de
de sorte sunt Domini, haec offeruntur ad al-
pontifex suscipit, et in his reconciliat tibi Deum.
ergo et is, qui ejicit eum, in quo sors apo-
t, hoc est, malas cogitationes, malas cupidita-
t homo piger, nec occupatus negotiis seculari-
ratus est, et promptus, ac vigilans: qui etiamsi
videatur pro eo, quod contigerit immundum,
m vestimenta sua, et erit mundus. Quod in-
sumus quantum ad unumquemque nostrum
mundum moralem locum, esse hominem para-
m ipsam, quae intra nos est, per quam dis-
boni malique est, quae etiam si videtur sor-
m discernit,¹⁾ et pertractat ipsa, quae mala
si ea abjiciat, et expellat a corde, ac procul
c melioribus cogitationibus velut purificata ac
da videbitur rationabilis mens. Nec sane mi-
etiam ad personam Salvatoris traximus hunc,
ircum, et expellit in cremum, quia dicitur la-
enta sua, et fieri mundus, propter illud, quod
propheta dici de Domino, sicut supra dixi-
vidi Jesum sacerdotem magnum indutum ve-
rdida." Quod si utique pro assumptione car-
intelligitur, etiam hic in lavandis vestimentis
figura servari.

camus post haec, quae sunt, quae pontifex fa-
sumet, inquit, plenum batillum carbonibus
ari, quod est contra Dominum." Legimus et
uia igni purgatur propheta per unum ex Se-

1. Merlini: discutit. ²⁾ Zachar. III, 1. 3.

1. Sangerman. „potest ad eum figura." Cod.
emque edd. M.): „potest eadem figura." R.
it. XVI, 12.

raphim, quod ¹⁾ missum est ad eum, cum accepit cipe carbonem unum ex his, qui erant super altare contigit labia prophetae, et dixit: „ecce, ²⁾ abstuli iniquitates tuas.“ Mihi videntur mystica haec esse, et hoc dicere, quod unicuique secundum id, quod peccat, si gnum fuerit purificari eum, inferantur carbones mei ejus. Nam quoniam dicit propheta hic: „immundum labia habeo, in medio quoque populi immunda labientis habito:“ idcirco carbo forcipe adsumptus a Seraphim labia ejus mundat, ⁴⁾ quibus solis se mundum non profitetur. Ex quo ostenditur, quod usque ad tantummodo peccatum ejus inveniretur, ⁵⁾ in facto vel opere nullo peccaverit: alioquin dixisset, quoniam mundum corpus habeo, vel immundos oculos habere peccasset in concupiscendo aliena, et dixisset, immanus manus habeo, si eas polluisset operibus iniquis. Sed autem quoniam in solo fortasse sermone conscius erat delicti illius, de quo dicit Dominus: „quia ⁶⁾ de verbo otioso reddetis rationem in die iudicii:“ propter quod difficile est etiam perfectis culpam vitare sed idcirco indigebat etiam propheta sola purgatione labiorum. Nos autem, si redeat unusquisque ad conscientiam suam, nescio si possumus aliquod membrum corporis excusare, quod non igni indigeat. Et propheta quod quoniam ab omnibus mundus erat, idcirco merui unus de Seraphim mitteretur ad eum, qui ejus sol labia purgaret. Nos vero, vereor, ne ignem non me-

¹⁾ Libri editi: „qui missus est,“ sed omnes (itemq. edd. M.): „quod missum est.“ R.

²⁾ Cfr. Jesai. VI, 7. ³⁾ Jesai. VI, 5.

⁴⁾ Mss. „purgat.“ R.

⁵⁾ Libri editi: „inveniretur, ita quod facto vel opere.“ Sed Mss. ut in nostro textu. R. — Edd. Merlini: „inveniretur. Ita facto: vel opere.“

⁶⁾ Cfr. Matth. XII, 36.

angulis, sed toto corpore mereamur. Cum enim lascivient oculi, vel per illicitas concupiscentias, vel per spectacula diabolica, quid aliud nisi ignem sibi congregant? Cum aures non avertuntur ab auditu vano, ac derogationibus proximorum, cum manus a caede nequaquam, nec ¹⁾ a rapinis, ac depraedationibus continentur, cum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem, cumque corpus non Domino, sed fornicationi tradimus, quid aliud nisi totum corpus tradimus in gehennam? At haec cum dicuntur, contemptui habentur. Quare? Quia fides deest. Alioquin si tibi hodie diceretur, quia iudex saeculi vult te crastino vivum exurere, et his auditis si esset tibi unius die spatium liberum, quanta faceres? quomodo et per quos discurreres? quam humilis, quam lugens et sordides oberrares? Nonne effunderes omnem pecuniam tuam in eos, quorum intercessione evadere posse te crederes? Nonne omnia, quae possides, redemptionem faceres animae tuae? Quod si etiam aliquis te retardare, aut impedire tentaret, nonne diceres, pereant omnia pro salute mea, nec quicquam remaneat, tantum ut ego vivam? Hoc quare faceres? Quia inde non dubitares, hinc dubitas. Et ideo bene Dominus dicit: „putas, ²⁾ veniens filius hominis inveniet fidem super terram?“ Et quid ego dico de certis indubitatisque periculis? Tantummodo si causa dicenda sit apud iudicem terrenum, quae ³⁾ aliquem metum ex legibus habere videatur, nonne omnibus vigiliis crebatur, advocato ⁴⁾ patrono munera praeparantur, ciam si anceps periculum sit, aut etiam solius notae metus, vel damni ratio? Nos quare non credimus, quod

¹⁾ Edd. Merlini: et a rapinis etc.

²⁾ Luc. XVIII, 8.

³⁾ Cod. Sangerman. „qui aliquem metum.“ R.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „advocati patroni munera,“ sicque alii Mas., ubi libri editi (v. c. edd. M.) habent: „advocato patrono munera.“ R.

omnes adstabimus ¹⁾ „ante tribunal Christi, ut report unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bona, si mala?“ Haec si integre crederemus, esset nobis, secundum quod scriptum est: „redemptio ²⁾ animae viri, diviti ejus.“ Sed unde possumus haec, vel sentire, vel credere vel intelligere, cum ne ad haec ipsa quidem audienti conveniamus? Quis enim vestrum, cum recitantur Scripturae, praebet auditum? Deus per prophetam comminatur, et quidem in ira magna: „et ³⁾ mittam famem super terram, non famem panis, neque sitim aquae, sed famem audiendi verba Dei.“ Sed nunc famem non misit Deus super ecclesiam suam, neque sitim ad audiendum verbum Dei. Habemus enim panem vivum, qui de coelo descendit, habemus aquam vivam salientem in vitam aeternam. Cur nos ipsos fecunditatis tempore fame necamus ac siti? Pigrae et desidiae animae est, in abundantia omnium penuriam pati. Non audistis ex divinis scripturis, ⁴⁾ quia certamen est inter homines carni adversum spiritum, et spiritui adversus carnem? Et nescitis, quod ⁵⁾ si carnem solam nutriatis, et ipsam frequenti mollium ac jugi deliciarum fluxu foveatis, insolescet necessario adversum spiritum, et fortior illo efficietur? Quod si fiat, cum sine dubio in ditionem suam redactum, suis cogit legibus ac vitiis obedire. Si vero ad ecclesiam frequenter venias, aurem literis divinis admoveas, explanationem mandatorum coelestium capias, sicut cibis et deliciis caro, ita spiritus verbis divinis convalescet, ac sensibus, et robustior effectus, carnem sibi parere coget, ac suis legibus obsequi. Nutrimenta igitur spiritus sunt, divina lectio, orationes assiduae, sermo doctrinae. His alitur cibus, his convalescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis,

¹⁾ II Cor. V, 10. ²⁾ Prov. XIII, 8.

³⁾ Amos. VIII, 11. ⁴⁾ Cfr. Galat. V, 17.

⁵⁾ Deest „quod“ in edd. M.

nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere, quia volumus, sed non possumus; volumus continenter vivere, sed carnis fragilitate decipimur, et impugnamur stimulis ejus. Tu das stimulos carnis tuae; tu eam adversus spiritum tuum armas, et potentem ¹⁾ facis, cum eam carnis satias, vino nimio inundas, omni mollietate palpas, et ad illecebras nutris. An nescitis, quia non potest aedificari istud ecclesiae ex leprosis lapidibus construi? Audi, quid dicit Apostolus: „modicum ²⁾ fermentum totam massam corrumpit. Expurgate ergo vetus fermentum, ut sit nova conspersio.“ Sed ad propositum redeamus.

8. „Et ³⁾ accipiet, inquit, batillum plenum carbonibus.“ Non omnes purgantur eo igne, qui de altari assumitur. Aaron purgatur illo igne, et Esaias, et si qui sunt similes illis. Alii vero, qui non sunt tales, de quibus etiam me ipsum computo, alio igne purgabuntur: ⁴⁾ timeo ne illo, de quo scriptum est: „fluvius ⁵⁾ ignis currebat ante ipsum.“ Iste ignis non est de altari. Qui de altari est ignis, ignis est Domini; qui autem extra altare est, non est Domini, sed proprius est uniuscujusque peccantium, de quo dicitur: „vermis ⁶⁾ eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur.“ Iste ergo ignis ipso- rum est, qui eum accenderunt, sicut et alibi scriptum est: „ambulate ⁷⁾ in igne vestro, et in flamma, quam accendistis vobis.“ Esaias ⁸⁾ autem non suis ignis apponitur, sed ignis altaris, qui circumpurgabit ⁹⁾ labia ejus, et haec, de quo dicitur: „et ¹⁰⁾ sumet batillum plenum carbonibus ignis de altari, quod est contra Dominum, et im-

¹⁾ Edd. Merlini: potestatem.

²⁾ I Cor. V, 6. 7. ³⁾ Levit. XVI, 12.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „purgabimur.“ R.

⁵⁾ Dan. VII, 10. ⁶⁾ Jesai. LXVI, 24.

⁷⁾ Jesai. I, 11. ⁸⁾ Cfr. Jesai. VI.

⁹⁾ Edd. Merlini: circumpurgabit.

¹⁰⁾ Levit. XVI, 12.

plebit manus suas incenso compositionis minuto." Quidem plenius Dominus noster fecit. Implevit et manus suas incenso minuto, de quo scriptum est: „adgatur¹⁾ oratio mea sicut incensum in conspectu tu." Implevit ergo manus suas sanctis operibus, quae pro humano genere operatus est. Quare autem compositio incensum dicitur? Quia non est una species operis, sed ex iustitia, et ex pietate, ex continentia, ex prudentia, et ex omnibus huiusmodi virtutibus componitur hoc quod placet Deo. Sed et minutum quod addit, otiose intelligimus. Non enim vult eum, qui ad perfectionem tendit, verbum Dei crasse et carnaliter intelligere, sed minutum in his sensum, subtilemque percipere, ut si forte audiat scriptum esse: „non²⁾ obtarios bovi trituranti:" ille haec non de bobus intelligat, neque enim de bobus cura est Deo —, sed de Apostoli. Sed et si quis de providentia Dei rationem, quae est minutissima et subtilissima, possit⁴⁾ exponere, iste minuto incenso manum suam replere dicitur. Quis enim nostrum ita promptus est, et paratus, ut ingressuro pontifici⁵⁾ in sancta sanctorum, incensum compositionis offerat minutum? Necesse est enim nos singulos aliquid ferre tabernaculo Dei, aliquid etiam pontificalibus instrumentis, aliquid vero, quod per pontificis manus ad ipsum Deum per odorem suavitatis adscendat. Pontifex igitur noster Dominus et Salvator aperit manus suas, et super eum vult ab unoquoque nostrum incensum compositionis minutum: necesse est nos quaerere species incensi.]

¹⁾ Psalm. CXLI, 2. (CLXL.)

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „ut eo placetur Deo." Sed „etc." Sed Mss. ut in nostro textu, R.

³⁾ I Cor. IX, 9. coll. Deuteronom. XXV, 4.

⁴⁾ Edd. Merlini: posset.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „pontifici." Libri editi (v. c. edd. M.): „pontifice." R.

banum nobis quaerendum est, et non quaecumque libanum, sed dilucidum. Non vult a te suscipere pontifex obscurum aliquid, aut sordidum: dilucidum quaerit. Sed et galbanum a te poscit, cujus natura est, ut vehementia odoris sui serpentes noxios fuget. Quaerit autem a te et stacten: colata enim, et defaecata vult esse, vel verba nostra, vel opera. Quaerit et onychem, quo velut scuto quodam obtegatur ¹⁾ anima, et illaesa permaneat. Ita et te vult scuto fidei esse protectum, quo omnia jacula maligni ignita restringas. Haec tamen omnia vult a ²⁾ te esse composita: nil inordinatum, nihil inquietum, nihil indecens, sed hoc vult, ut omnia nostra compositae, et honestae fiant. Stat ergo etiam nunc verus pontifex noster Christus, et repleri vult manus suas incenso composito misto: et ab unaquaque ecclesia, quae sub coelo est, considerat quid offeratur, quam integre incensum suum diligenterque componat, quam minutum id faciat, id est, quomodo unusquisque nostrum opera sua ordinet, et quomodo sensum ac verba Scripturarum spirituali explanatione discutiat. Nec angelorum ministeria ad ³⁾ hujuscemodi officia desunt. Angeli enim Dei adscendunt, et descendunt ad filium hominis, perquirunt, et curiose agunt, quid in unoquoque nostrum inveniant, quod offerant Deo. Vident et perscrutantur uniuscujusque nostrum mentem, si habeat ⁴⁾ aliquid tale, si tam sanctum aliquid cogitet, quod Deo mereatur offerri. Intuentur, et considerant, si quis nostrum ex his, quae dicuntur in ecclesia, corde compungitur, et animum convertit ad poc-

¹⁾ Mss. „obtegatur animal suum et illaesum permanet.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: in te.

³⁾ Mss. „ab hujuscemodi officiis.“ R. — Edd. Merlini perperam: „ad hujuscemodi officiis.“

⁴⁾ Edd. Merlini: habet.

nitentiam,¹⁾ si his auditis corrigere cogitat vias suas, oblivisci praeterita, ac praeparare se ad futura, salte secundum Achab illum impiissimum, de quo dicit Dominus: „vidisti,²⁾ quomodo compunctum est cor Achab. Sed in his omnibus quid de illis dicam, qui nec audiu auribus haec, nec corde recipiunt? Quae in illis cor punctionibus spes? quae conversionis suspicio? quae emendationis expectatio?³⁾ Si enim etiam de his, qui audiunt, dubitamus, quid speramus de his, qui omnino non audiunt? Sed utamur verbis Domini, et dicamus qui⁴⁾ habent aures audiendi, audiant, et qui audiunt sciant scriptum esse, quia, cum conversus ingesserit tunc salvus eris, et scies ubi fueris. Et, si dixeris tu peccata tua prior, ego exaudiam te tanquam populum sanctum. Audisti, quomodo, etiam si peccator fuisti, tantum si conversus es, et destitisti a peccato, jam sanctus appellaris? Nihil ergo desperandum est his, qui compunguntur, et convertuntur ad Dominum. Non enim superat bonitatem Dei malitia delictorum.

9. Sumit ergo pontifex batillum plenum carbonibus ignis de altari, quod est contra Dominum, et implet manum suam de incenso compositionis minuto, et infert interiora velaminis. Intelligamus primo quid designat historia, et tunc quid sensus spiritualis habeat, requiramus. Duplex aedes est tabernaculi testimonii, vel templi Domini. Prima est, in qua altare holocaustorum est, quod perpetuis ignibus excitatur, in qua aede solis licet assistere sacerdotibus, et sacrificiorum ritus, ac minister celebrare, et neque Levitis, neque alii⁵⁾ cuiquam pra-

¹⁾ Edd. Merlini: poenitentiam. Si his — cogitet etc.

²⁾ Cfr. I Regg. XXI, 29. (III Regg.)

³⁾ Mss. „via?“ R.

⁴⁾ Cfr. Matth. XI, 15. coll. 6.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „alicui unquam.“ Mss. „alii cuiquam.“ R.

teram indulgetur accessus. Secunda vero aedes interior est, solo ab hac discreta velamine. Intra quod velamen arca testamenti, et propitiatorium, super quod Cherubim duo statuta sunt, et altare incensi collocatum est. In hanc aedem semel in anno primus quicumque erat pontifex, oblati prius hostiis propitiationis, de quibus supra exposuimus, ingrediebatur, habens utramque manum repletam, unam batillo carbonum, et aliam compositionis incenso, ut, cum fuisset ingressus, statim supposito incenso carbonibus fumus adscenderet, totamque aedem repletet, ut adspectum sanctorum, quem ingressus pontificis revelerat, nubes velaret incensi. Si tibi sacrificiorum mos patet antiquus, quid haec etiam secundum rationem mysticam contineant, videamus. Duas audisti aedes: unam quasi visibilem, et patentem sacerdotibus, aliam vero invisibilem, et inaccessam, excepto solo pontifice: ceteri foris sunt. Prima aedes ista, puto, quod intelligi possit haec, in qua nunc sumus in carne positi ecclesia, in qua sacerdotes ministrant ad altare holocaustorum, succenso illo igne, de quo dixit Jesus: „ignem¹⁾ veni mittere in terram, et quam volo ut accendatur.“ Et nolo mireris, quod haec aedes solis sacerdotibus pateat. Omnes enim, quicumque unguento sacri chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut et Petrus ad omnem dicit ecclesiam: „vos²⁾ autem genus electum, et regale sacerdotium, gens sancta.“ Estis ergo genus sacerdotale, et ideo acceditis ad sancta. Sed et unusquisque nostrum habet in se holocaustum suum, et holocausti sui ipse succendit altare, ut semper ardeat. Ego si renuntiem omnibus, quae possideo, et tollam crucem meam, et sequar Christum, holocaustum obtuli ad altare Dei: aut si tradidero corpus meum, ut ardeam, habens caritatem, et gloriam martyrii consequar, holocaustum me ipsum obtuli ad altare

¹⁾ Luc. XII, 49.²⁾ I Petr. II, 9.

Dei. Si diligam fratres meos, ita ut animam meam pro nam pro fratribus meis, si pro justitia, pro veritate usque ad mortem certavero, holocaustum obtuli ad altare Dei. Si membra mea ab omni concupiscentia carnis morti cavero, si mundus mihi crucifixus sit, et ego mundo, holocaustum obtuli ad altare Dei, et ipse meas hostiae sacerdos efficior. Hoc ergo modo sacerdotium geritur prima aede, et hostiae offeruntur, et ex hac aede sanctificatis indutus vestimentis pontifex proficiascitur, et ingreditur in interiora velaminis, sicut superius Pauli verposuimus, dicens: „non¹⁾ in manu facta sancta, sed ipsam coelum penetravit, inquit, Jesus, et apparet vultus Dei pro nobis.“ Coeli ergo locus, et ipsa Dei aedes, per interioris aedis figuram atque imaginem designatur. Si mirum contuere ordinem sacramentorum. Ingressus pontifex in sancta sanctorum, ignem secum de hoc altari portat, et incensum in²⁾ hac aede suscipit. Sed et vestimenta, quibus indutus est, de hoc loco sumit. Putas dignabitur Dominus meus verus pontifex et a me suscipere partem aliquam incensi compositionis minuti, quo secum deferat ad patrem? Putasne inveniet in me aliquid igniculi, et holocaustum meum ardens, ut dignetur ex eo batillum suum implere carbonibus, et in ipsis De patri odorem suavitatis offerre? Beatus est, cujus tactivos, tamque ignitos holocausti sui carbones invenerit ut eos aptos judicet, quos altari superponat incensi. Beatus, in cujus corde invenerit tam subtilem, tam minutum tamque spirituales sensum, et ita diversa virtutum suavitatem compositum, ut replere dignetur ex eo manus suas Deoque patri suavem odorem intelligentiae ejus offerre. At contra infelix anima, cujus fidei ignis exstinguitur, et refrigescit caritatis calor: ad quam cum venerit coelestis

¹⁾ Hebr. IX, 24.

²⁾ Edd. Merlini: de hac aede.

noster, quaerens ab ea ignitos et arduos car-
 per quos incensum offerat patri, invenit in ea
 ineres, et frigidas favillas. Tales sunt omnes, qui
 ant se, et longe faciunt a verbo Dei, ne audien-
 ones divinos accendantur ad fidem, incalescant ad
 n, igniantur ad misericordiam. Vis tibi ostendam,
 lo de verbis Spiritus sancti ignis exeat, et accen-
 da credentium? Audi dicentem David in psal-
 „eloquium³⁾ Domini ignivit eum.“ Et iterum in
 io scriptum est, postquam Dominus locutus est
 pham: „nonne³⁾ cor nostrum, inquit, erat ar-
 ra nos, cum aperiret nobis Scripturas?“ Tu ergo
 redbis? Unde inveniuntur in te carbones ignis,
 quam Domini ignis eloquio, nunquam verbis
 sancti inflammari? Audi et alibi ipsum David
 n: „concaluit⁴⁾ cor meum intra me, et in medi-
 mea exardescit ignis.“ Unde tu concalescis?
 mis accenditur, qui nunquam in divinis meditaris
 : imo, quod est infelicius, concalescis in specta-
 ri, concalescis in equorum contentionibus, in cer-
 athletarum? Atqui iste ignis non est de altari
 , sed is est, qui dicitur ignis alienus: et audisti
 uperius, quia, qui obtulerunt alienum ignem ante
 um, extincti sunt. Concalescis et cum te reple-
 icundia, et cum te inflammaverit furor, ureris in-
 et amore carnali, ac turpissimae libidinis jactaris
 s. Sed omnis iste ignis alienus est et contrarius
 uem qui accenderit, sine dubio Nadad et Abiu
 sortem.

Ait ergo eloquium divinum: „et⁵⁾ imponet in-

Mss. „psalmo.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „psal-

Cfr. Psalm. CXIX, 140.

Luc. XXIV, 32. ⁴⁾ Psalm. XXXIX, 3.

Levit. XVI, 13. 14.

censum super ignem in conspectu Domini, et operamus incensi propitiatorium,¹⁾ quod est super testi et non morietur. Et sumet de sanguine vitali, et get digito suo super propitiatorium contra orientem. Ritus quidem apud veteres propitiationis pro hominibus qui fiebat ad Deum, qualiter celebraretur edocuit, qui ad Christum venisti, pontificem verum, qui sanguine suo Deum tibi propitium fecit, et reconciliavit patri, non haereas in sanguine carnis: sed discas sanguinem verbi, et audi ipsum tibi dicentem, quia sanguis meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.²⁾ Novit, qui mysteriis imbutus carnem, et sanguinem verbi Dei. Non ergo immerito in his, quae et scientibus nota sunt, et ignorantibus tere non possunt. Quod autem contra orientem accipit, non otiose accipias. Ab oriente tibi propitiatur. Inde est enim vir, cui Oriens nomen est, qui creator Dei et hominum factus est. Invitaris ergo hoc, ut ad orientem semper adspicias, unde tibi sol iustitiae, unde semper tibi lumen nascitur: ut quam in tenebris ambules, neque dies ille novissimè in tenebris comprehendat: ne tibi ignorantiae nox longo subrepat, sed ut semper in scientiae luce vis semper habeas diem fidei, semper lumen caritatis et obtineas.

11. Addit post haec Scriptura: „et³⁾ non erit qui, homo, cum ingreditur pontifex intra velamen rursus in tabernaculum testimonii.“ Quomodo non homo? Ego sic accipio, quod, qui potuerit sequi Christum, et penetrare cum eo interius tabernaculum, et eorum excelsa conscendere, iam non erit homo, sed

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.) post „propitiatorium“ addunt: „contra orientem“, quod abest tum a Mss. a contextu graeco LXX. interpretum. R.

²⁾ Matth. XXVI, 28. ³⁾ Cfr. Levit. XVI, 4

ndam verbum ipsius erit, tanquam angelus Dei. Aut
 te etiam ille super eum sermo complebitur, quem ipse
 minus dixit: „ego ¹⁾ dixi, dñi estis, et filii excelsi
 aues.“ Sive ergo spiritualis effectus unus cum Domino
 iritus fiat: sive per resurrectionis gloriam in angelorum
 dinem transeat, recte jam non erit homo: sed unus-
 usque ipse sibi hoc praestat, ut vel excedat hominis ap-
 llationem, vel intra conditionem hujus vocabuli censea-
 r. Si enim factus homo ab initio servasset illud, quod
 l eam Scriptura dicit: „ecce, ²⁾ posui ante oculos tuos
 ortem et vitam, elige tibi vitam:“ si hoc fecisset, nun-
 um profecto humanum genus mortalis conditio tenuis-
 et. Sed quoniam derelinquens vitam, mortem secutus
 et, homo factus est: et non solum homo, sed et terra,
 ropter quod et in terram redire dicitur. ³⁾ Requiro ta-
 rea, quae sit ista mors, quam dicit „ante ⁴⁾ oculos tuos
 osui.“ De vita enim non dubitatur, quod semet ipsum
 idicet Deus, qui dicit: „Ego ⁵⁾ sum veritas et vita.“
 huae est ergo ista mors vitae contraria, quam posuit
 leus ante oculos nostros? De illo dici puto, de quo
 alus dicit: „novissimus ⁶⁾ inimicus destructur mors.“
 ne est ergo inimicus diabolus, qui primo quidem ante
 colos positus est, ⁷⁾ sed novissimus destructur. Positus
 utem fuerat ante oculos, non ut sequeremur eum, sed
 ut vitaremus. Unde et arbitror, quod ipsa per se anima
 humana, neque mortalis, neque immortalis dici potest:
 sed si contigerit vitam, ex participio vitae erit immorta-
 lis: in vitam enim non incidit ⁸⁾ mors: si vero avertens
 a vita participium traxerit mortis, ipsa se facit esse

¹⁾ Psalm. LXXXII, 6. ²⁾ Cfr. Deut. XXX, 15

³⁾ Genes. III, 19. ⁴⁾ Deut. XXX, 15.

⁵⁾ Ev. Joann. XIV, 6. ⁶⁾ I Cor. XV, 26.

⁷⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

⁸⁾ Edd. Merlini: incidet.

lestis apparuit: in templo illo non remansit lapis super lapidem, ex quo verum templum Dei facta est caro Christi. Erat prius pontifex sanguine taurorum et hircorum purificans populum: sed ex quo venit verus pontifex, sanguine suo sanctificaret credentes, nusquam est ille pontifex prior, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, et sacrificia celebrabantur: sed ut venit verus agnus qui se ipsum hostiam obtulit Deo, cuncta illa velut per tempore posita cessaverunt. Non tibi ergo videtur, quod secundum figuram, quam supra posuimus, veluti formae fuerint quaedam ex luto fictae, per quas veritatis exprimerentur imagines? Propterea denique divina dispensatio procuravit, ut et civitas ipsa, et templum, et omnia illa pariter subverterentur: ne qui forte adhuc parvulus, et lactens in fide, si videret illa constare, dum sacrificiorum ritum, dum ministeriorum ordinem attonitus stupeceret ipso diversarum formarum raperetur intuitu. Sed providens Deus infirmitati nostrae, et volens multiplicari ecclesiam suam, omnia illa subverti fecit et penitus auferri ut sine ulla cunctatione illis cessantibus haec vera esse pro quibus in illis typus praecesserat, crederemus.

2. Unde et nunc dicenda nobis sunt aliqua etiam ad eos, qui putant pro mandato legis sibi quoque Judaeorum jejunium jejunandum, et primo omnium sermonibus utar Pauli dicentis: quia, si quis vult unum aliquid custodire de observationibus legis, obnoxius¹⁾ est universae legis faciendae. Qui ergo observat ista jejunia, ascendat et ter in anno in Jerusalem, ut appareat apud templum Domini, ut offerat se sacerdoti: requirat altare, quod in pulverem versum est, offerat hostias nullo adstante pontifice. Scriptum est²⁾ enim, ut duos hircos jejunans populus offerat in sacrificium, super quos sortes mitti debeant, ut unus ex his fiat Domini sors, et hostia

¹⁾ Galat. V, 3. ²⁾ Cfr. Levit. XVI.

tratur: aliterius vero sors fiat, ut dimittatur in
 is, qui et habeat in se peccata populi. Haec
 onsequenter explenda sunt, qui vis secundum
 legis observare jejunium: de quibus a nobis
 ut potuimus, superiori disputatione dissertum
 quoniam dives est sermo Dei, et secundum
 Salomonis non simpliciter, sed et dupliciter
 describendus in corde est, tentemus etiam
 aliqua ad ea, quae dudum pro viribus dicta
 ndamus, quomodo in typo futurorum etiam
 cus Domino oblatus est hostia, et alius vivus
 Audi in Evangeliiis Pilatum dicentem ad sa-
 populum Judaeorum: „quem²⁾ vultis de
 ttam vobis, Jesum, qui dicitur Christus, an
 Tunc clamavit omnis populus, ut Barabbam
 Jesum vero morti traderet. Ecce habes hir-
 imissus est vivus in eremum, peccata secum
 s, clamantis et dicentis: „crucifige,³⁾ cruci-
 est ergo hircus vivus dimissus in eremum: et
 is, qui Domino oblatus est hostia ad repro-
 cata, et veram propitiationem in se credenti-
 fecit. Quod si et hoc requiras, quis sit, qui
 perduxit⁴⁾ in eremum; ut probetur in eo
 lotus sit, et mundus effectus, potest Pilatus
 homo paratus. Judex quippe gentis ipsius
 am per sententiam suam emisit in eremum.
 quomodo lotus sit, et mundus effectus. Cum
 diceret: „vultis⁵⁾ dimittam vobis Jesum, qui
 stus?“ et acclamasset omnis populus, dicens:

. Merlini: dimissus est. Audi etc.

th. XXVII, 17. ²⁾ Luc. XXIII, 21.

. „perduxit.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „pro-

Matth. XXVII, 17. coll. Marc. XV, 9.

„si ¹⁾ hunc dimittis, non es amicus Caesaris:“ tunc poposcit, inquit, Pilatus aquam, et lavit manus suas coram populo, dicens: „mundus ²⁾ ego sum a sanguine ejus: vos ³⁾ videritis.“ Sic ergo videbitur lotis manibus suis mundus effectus. Nostra igitur, id est, qui non umbrae et exemplari servimus, sed veritati, haec est propitiationis dies, in qua data est nobis remissio peccatorum, cum pascha nostrum immolatus est ⁴⁾ Christus. Quomodo ergo cognita veritate convertimur iterum ad infirma, et egea elementa hujus mundi, quibus rursus a capite servire velitis, dies observantes, et menses, et tempora, et annos? Audi, quomodo etiam propheta hujusmodi jejunium respuit, et dicit: „non ⁵⁾ hoc jejunium elegi, dicit Dominus, neque diem, ut humiliet homo animam suam.“ Tu si vis jejunare secundum Christum, et humiliare animam tuam, omne tibi tempus aptum ⁶⁾ est totius anni: imo totius vitae tuae dies habeto ad humiliandam animam tuam, si tamen didicisti ⁷⁾ a Domino Salvatore nostro, quia mitis est, et humilis corde. Quando ergo non est tibi humiliationis dies, qui Christum sequeris, qui est humilis corde, et humilitatis magister? Tu itaque si vis jejunare, jejuna secundum praeceptum Evangelii, et observa in jejniis Evangelicas leges, in quibus hoc modo Salvator de jejniis mandat: „tu ⁸⁾ autem si jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava.“ Quod si requiris, quomodo laves faciem tuam, Paulus Apostolus docet, quem admodum revelata ⁹⁾ facie gloriam Domini contempleris, ad eandem imaginem formatus ¹⁰⁾ a gloria in gloriam,

¹⁾ Ev. Joann. XIX, 12.

²⁾ Matth. XXVII, 24. ³⁾ I Cor. V, 7.

⁴⁾ Jesai. LVIII, 5.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „apertum est.“ R.

⁶⁾ Matth. XI, 29. ⁷⁾ Matth. VI, 17.

⁸⁾ Cfr. II Cor. III, 18.

⁹⁾ Edd. Merlini: reformatus.

inquam a Domini spiritu. Unge etiam caput tuum, sed observa ne oleo peccati: „oleum ¹⁾ enim peccatoris non impinguet caput ²⁾ tuum.“ Sed unge caput oleo exultationis, oleo laetitiae, oleo misericordiae, ita ut secundum mandatum sapientiae, misericordia et fides non deserant te. Propterea enim et Apostolus, volens abstrahere nos ab his visibilibus et terrenis, et erigere animos, sensusque nostros ad coelestia, clamat et dicit: „si ³⁾ resurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, non quae super terram.“ Nonne aperte tibi dicit, noli quaerere in terris Ierusalem, nec observantias legis, nec jejunium Iudaeorum, sed jejunium Christi? Jejunans enim debes adire pacificum tuum Christum, qui utique non in terris requirendus est, sed in coelis, et per ipsum debes offerre hostiam Deo. Vis tibi adhuc ostendam, quale te oportet jejunare jejunium? Jejuna ab omni peccato, nullum cibum sumas malitiae, nullas capias epulas voluptatis, nullo vino luxuriae concalescas. Jejuna a malis actibus, abstine a malis sermonibus, contine te a cogitationibus pessimis. Noli contingere panes furtivos perversae doctrinae. Non concupiscas fallaces philosophiae cibos, qui te a veritate seducant. Tale jejunium Deo placet. Abstinere vero a cibis, quos Deus creavit, ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et hoc facere cum his, qui Christum crucifixerunt, acceptum esse non potest Deo. Indignati sunt aliquando et Pharisei Domino, cur non jejunarent discipuli ejus. Quibus ille respondit, ⁴⁾ quia non possunt filii sponsi jejunare, quamdiu cum ipsis est sponsus. Illi ergo jejunent, qui perdidierunt sponsum, nos habentes nobiscum sponsum jejunare non possumus.

¹⁾ Psalm. CXLI, 5.

²⁾ Mss. „caput tuum.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „caput meum.“ R.

³⁾ Coloss. III, 1. ⁴⁾ Matth. IX, 15.

HOMILIA XI.

De eo, quod scriptum est: „sancti¹⁾ estote, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester.“

1. Nuper in auribus ecclesiae recitatus est sermo Dei,²⁾ dicens: „estote³⁾ sancti, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester.“ Nomen hoc „sanctus,“ quid sibi veli, quidve⁴⁾ significet in scripturis divinis, diligentius requirendum est, ut, cum vim verbi didicerimus, etiam opus ejus possimus implere. Congregemus ergo de scripturis divinis, super quibus sanctum dici invenimus, et deprehendemus⁵⁾ non solum homines, sed etiam multa animalia sancta appellata; invenimus et vasa ministerii sancta vocata, et vestimenta sancta dici, et loca nihilominus, quae in urbibus vel suburbibus posita sunt, et sacerdotibus deputata. Ex mutis quidem animalibus primogenita bonum, vel pecorum sanctificari per legem Domino jubentur, et dicitur: ne facias in iis opus ullum, quia Domino sanctificata sunt. Super vasis vero, cum in tabernaculo testimonii vasa ministerii, thuribula, vel phialae, vel cetera hujusmodi vasa, sancta appellantur. Super vestimentis, etiam stola pontificis Aaron et tunica lineae, et cetera hujusmodi vestimenta, sancta dicuntur. Si ergo intueamur, quo sensu haec omnia sancta vocata sunt, adverteremus, quomodo etiam nos dare operam debeamus, ut sancti esse possimus. Natus est mihi primogenitus bos, non mihi licet occupare eum ad opus commune: est enim

¹⁾ Levit. XX, 7. coll. 26.

²⁾ Cod. Sangerman. „Domini.“ R.

³⁾ Levit. XX, 7. coll. 26.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „quidve designet in scripturis“ R.

⁵⁾ Ms. „deprehendemus.“ Libri editi (v. c. edd.): „deprehendimus.“ R.

Domino consecratus, et ideo dicitur sanctus. Intelligi ergo ex hoc muto animali, quomodo lex, quod sanctum vult esse, nulli aliū id deservire jubet, nisi Domino. Iterum pateras vel phialas quas dicit sanctas, illae quae nunquam jubentur exire de templo, sed esse per in sanctis, nec ullis penitus humanis usibus ministrant. Similiter et vestimenta, quae sancta nominantur, non solum intra domum usui deservire pontificis, sed in templo esse, et inde omnino nunquam efferrī, sed ad tantum consecrata esse, ut iis Deo ministrans pontifex duatur, et sint semper in templo, ad ceteros vero communes utatur communibus indumentis. Similiter pateris, ac phialis his, quae sanctae appellantur, ad manus et communes usus uti non licet, sed tantum divina ministeria. Quod si intellexisti, quomodo vel mal, vel vas, vel vestimentum sanctum appellatur, consequenter intellige, quod his observationibus, et legibus etiam homo sanctus appelletur. Si quis enim se id devoverit Deo: si quis nullis se negotiis saecularibus implicaverit, ut ei placeat, cui se probavit: si quis segregatus est et segregatus a reliquis hominibus carnaliter vitiis, et mundanis negotiis obligatus, non quaerens quae super terram, sed quae in coelis sunt: iste sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbi in multitudine fluctantium volutatur, nec vacat soli neque segregatus a vulgo est, non potest esse sanctus. Nam de iis quid dicemus, qui cum gentilium turbi spectacula maturant, et conspectus suos atque auditus pudicis et verbis et actibus foedant? Non est nos nuntiare de talibus. Ipsi enim sentire, et videre potius quam sibi delegerint partem. Tu ergo, qui haec a cui¹⁾ lex divina recitatur, quem ipsius etiam Dei s

¹⁾ Cod. Sangerman. „cui lex divina recitatur.“ alii Mss. „cui haec divina recitantur.“ Libri edii (edd. M.): „cum lex divina recitatur.“ R.

convenit dicens: „sancti¹⁾) estote, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester:“ sapienter intellige quae dicuntur, ut sis beatus, cum feceris ea. Hoc est enim, quod dicitur tibi: separa te ab omni non solum homine, sed et fratre inquiete ambulante, et non secundum traditiones apostolicas. „Separamini²⁾) etenim qui portatis, inquit, vasa Domini, et exite de medio eorum,“ dicit Dominus. Separa te a terrenis actibus, separa te a concupiscentia mundi: „omne³⁾) enim quod in mundo est, secundum Apostolum, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, quae non est a Deo.“ Cum ergo separaveris te ab his omnibus, devove te Deo tanquam primogenitum viduum: non operetur per te peccatum, nec jugum tibi imponat malitia: sed esto semotus, et segregatus, usibus tantum sacerdotalibus, tanquam primogenitum animal mancipatus. Segrega⁴⁾) te et secerne, tanquam phialae sanctae, et sancta thuribula, solius templi usibus, et Dei ministerio vacans. Separa te, et semove ab omni pollutione peccati, et esto semotus et segregatus intra templum Dei, tanquam sancta indumenta pontificis. In templo namque Dei est segregatus et separatus ille, qui in lege Dei meditatur die ac nocte, et qui in mandatis ejus cupit nimis, „Sancti⁵⁾) ergo estote, dicit Dominus, quia et ego sanctus sum.“ Quid est: „quia et ego sanctus sum?“ Sicut ego, inquit, segregatus sum, et longe separatus ab omnibus, quae adorantur, vel coluntur, sive in terra, sive in coelo: sicut ego excedo omnem creaturam, atque ab universis, quae a me facta sunt, segregor: ita et vos segregati estote ab omnibus, qui non sunt sancti, nec Deo dicati. Segregari autem dicimus non locis, sed actibus, nec regio-

¹⁾ Levit. XX, 7. coll. 26.

²⁾ Cfr. Jesai. LII, 11. ³⁾ Cfr. I Joann. II, 16.

⁴⁾ Mss. „Segregare et secernere.“ R.

⁵⁾ Levit. XX, 7. coll. 26.

nibus, sed conversationibus. Denique et ipse sermo in graeco lingua, quod dicitur *ἄγιος*, quasi extra terram esse significat. Quicumque enim se consecraverit Deo, merito extra terram, extra mundum videtur potest unum et ipse dicere: super terram ambulantes, conversationem ¹⁾ in coelis habemus. Salomon quoque in Proverbiis dicit: „laqueus ²⁾ est viro forti cito aliquid de suis sanctificare.“ Postea enim quam voluerit, ³⁾ evenit poenitere. Et hoc est, utique quod dicit: ne quis forte cum fructus ex area, aut vinum ex torcularibus colligit, et dixerit, volo tantum offerre ecclesiae, vel in usum pauperum aut peregrinorum tantum praebere: si postea ex his, quae vovet, aliquid ad usus proprios praesumat, jam non de suis fructibus praesumit, sed sancta Dei violavit. Et ideo laqueus fortis est sanctificare aliquid, hoc est, vovere Deo, et postmodum poenitentia ductum ad usus proprios ea, quae consecraverat, revocare. Sed et si nos ipsos consecramus et offerimus Deo, aut etiam si alios vovemus, observemus hunc laqueum, ne forte, posteaquam nos Deo voverimus, iterum humanis usibus vel actibus subjugemur. Vovet autem se unusquisque, verbi gratia, sicut Nazaraei faciebant tribus, aut quatuor, aut quot placuisset annis templo se consecrantes Dei, ut ibi semper vacarent observantes illa, quae de Nazaraeis scripta sunt: ut comam capitis nutrent, nec adscenderet ferrum super caput eorum toto ⁴⁾ voti sui tempore, ut vinum non contingerent, neque aliquid ex vite, et cetera quaecunque ⁵⁾ complexa fuisset

¹⁾ Cfr. Philipp. III, 20. ²⁾ Prov. XX, 25.

³⁾ Edd. Merlini: voverit. — Cfr. quae statim sequuntur.

⁴⁾ Mss. Cadomensis, Gemeticensis et Boccensis: „toto vitae suae tempore.“ R.

⁵⁾ Libri editi (c. c. edd. M.): „quaecunque donec completa fuisset voti professio,“ sed Mss. omnes ut in nostro textu. R.

voti professio. Sed et alium¹⁾ quis ita vovet Deo, sicut Anna fecit Samuelem: ante enim quam nasceretur, obtulit eum dicens: „et²⁾ dabo eum Domino datum omnibus diebus vitae suae.“ Ex quibus omnibus clarum est, quomodo unusquisque nostrum, qui vult esse sanctus, consecrari debeat Deo, et nullis praeterea negotiis, vel acibus, qui ad Deum minime pertinent, occupari.

2. Post haec scriptum est: „servate,³⁾ inquit, praecepta mea, et facite ea: ego Dominus:“ et iis addit: „homo⁴⁾ homo si maledixerit patrem, aut matrem suam, moriatur:“ et post multa, quae praecepit, quibus etiam poenas praevagationis adscripsit, addit in clausula: „et⁵⁾ servate omnia praecepta mea, et justificationes meas, et iudicia mea.“ Unde et consequens mihi videtur requirere, quid in his singulis indicetur. Equidem secundum quod observare potui, praeceptum est, sive mandatum illud, quod, verbi gratia, in decalogo dicitur: „non⁶⁾ occides, non adulterabis:“ hoc enim solum praecipitur, et non adscribitur poena commissi. Nunc autem iterantur quidem eadem, additis⁷⁾ his poenis: dicitur enim. „Homo⁸⁾ homo quicumque adulteraverit uxorem viri, et uxorem proximi sui, morte moriatur is, qui adulterat, et quae adulteratur. Et si quis dormierit cum uxore patris sui, turpitudinem patris sui detexit, morte moriantur ambo, rei enim sunt.“ De his autem in prioribus jam data fuerant praecepta, sed non observantem quae maneret poena, non fuerat adscriptum. Nunc ergo eadem repetuntur, et unicuique poena peccati decernitur: et ideo haec re-

¹⁾ Edd. Merlini: alius quis etc.

²⁾ I Sam. I, 11. (I Regg.)

³⁾ Levit. XX, 8. ⁴⁾ Levit. XX, 9.

⁵⁾ Cfr. Levit. XX, 22. ⁶⁾ Deut. V, 17. 18.

⁷⁾ Edd. Merlini: „sed addit his poenas;“ ed. Ruaci perperam: „additis his poenas.“ R.

⁸⁾ Levit. XX, 10. 11.

Quod si filius esse obediens non vis, contempto ut servus. Post haec dicit: „et ²⁾ si quis dormuru sua, morte moriantur ambo, impietatem rei sunt.“ Et has leges, vel haec praecepta, alia superius dederat: dixerat enim: „turpitudinrus tuae non revelabis, quoniam uxor filii tui revelabis turpitudinem ejus,“ et omnia quae sunt. Et hunc locum simili modo ibi absque hic vero cum diversis suppliciorum generibus. Quo in loco recorder sermonis illius, quem beatus Paulus ad Hebraeos scribens ait: „irrita faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus testibus moritur: quanto majoribus supplicabitur, qui filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus spiritui gratiae contumeliam fecerit?“ Sed ⁴⁾ causam mentionem fecerim scripturae hujus, Secundum legem adulter et adultera morte nec nec poterant dicere, poenitentiam petimus, et v precamur. Non erat lacrimis locus, nec en ulla concedebatur facultas, sed omnimode puni erat, qui incurrisset in legem. Hoc autem ser

¹⁾ Psalm. LXXXII, 6. ²⁾ Levit. XX, 1

³⁾ Levit. XVIII, 15. ⁴⁾ Hebr. X, 28. 2

⁵⁾ Edd. Merlini: et spiritum gratiae.

⁶⁾ Edd. Merlini: Sed ob quam causam.

in singulis quibusque criminibus, quibus erat poena mortis adscripta. Apud Christianos vero si adulterium fuerit admissum, non est praeceptum, ut adulter vel adultera corporali interitu puniantur: nec potestas data est episcopo ecclesiae, adulterum praesenti morte damnare, sicut tunc secundum legem fiebat a presbyteris populi. Quid igitur? Dicemus, quod lex Mosis crudelis sit, quae jubet puniri adulterum, vel adulteram; et Evangelium Christi per indulgentiam resolvit auditores in deterius? Non ita est. Propterea enim sermonem Pauli protulimus in superioribus, dicentis: „quanto ¹⁾ magis deterioribus suppliciiis dignus est, qui filium Dei conculeaverit,“ et cetera. Audi ergo, quomodo neque tunc crudelis fuerit lex, neque nunc dissolutum videatur Evangelium propter veniae largitatem, sed in utroque Dei benignitas diversa dispensatione teneatur: hoc, quod secundum legem, verbi causa, adulter vel adultera praesenti morte puniebatur, ²⁾ propter hoc ipsum, quod peccati sui pertulit poenam, et commissi sceleris exsolvit digna supplicia. Quid erit post haec, quod animabus eorum ultionis immineat, si nihil aliud deliquerunt? si aliud peccatum non est, quod condemnet eos, sed hoc solum commiserunt, et tunc tantum, cum puniti sunt, et legis pro hoc supplicium pertulerunt? Non vindicabit Dominus bis in id ipsum: receperunt enim peccatum suum, et consumpta est criminis poena. Et ideo invenitur hoc genus praecepti non crudele, sicut haeretici asserunt accusantes legem Dei, et negantes in ea humanitatis aliquid contineri: sed plenum misericordia, idcirco quod per hoc purgaretur ex peccatis populus magis, quam condemnaretur. Nunc vero non infertur poena corpori, nec purgatio peccati per corporale supplicium constat, sed per poenitentiam: quam utrum quis digne gerat, ita ut mereri pro ea veniam possit, videto. Multi

¹⁾ Hebr. X, 29.²⁾ Edd. Merlini: puniebantur.

sunt enim, qui nec ad hoc inclinantur, nec poenitentiae refugium quaerunt: sed cum ceciderint, surgere ultra nolunt, delectantur in eo luto, quo haeserint volutari. Nos tamen non obliviscimur praecepti illius, quo dicitur: „qua¹⁾ mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis.“ Dicimus enim et ad Deum: quoniam „dedisti²⁾ nobis panem lacrimarum, et potasti nos in lacrimis in mensura.“ Sunt ergo ista peccata, quae dicuntur³⁾ ad mortem: unde et consequens est, ut, quoties commiserit quis tale peccatum, toties moriatur. Multas enim esse peccati mortes significat etiam Apostolus Paulus, cum dicit: „qui⁴⁾ de tantis mortibus eripuit nos, et eripit: in quo speramus, quia et adhuc eripiet.“ Quas ergo hic mortes plures commemorat, nisi peccatorum? Si enim haec non diceret de mortibus peccatorum, videbatur Paulus secundum sententiam suam immortalis esse mansurus ab hac communi morte, qui dicit, quia „de⁵⁾ tantis mortibus eripuit nos, et eripit: in quo speramus, quia et adhuc eripiet.“ Si enim eripuit,⁶⁾ et eripiet, nunquam erit quando moriatur, quem Dominus semper eripiet. Et ideo secundum ea, quae discussimus, videndum est, ne forte aliquando⁷⁾ etiam gravius sit nobis, qui pro peccato communi hac morte minime punimur, quam illis, quos legis sententia corporaliter condemnabat: quia nobis ultio reponitur in futurum, illos absolvebant commissi sui persoluta supplicia. Quod et si aliquis est, qui forte praeventus est in hujuscemodi peccatis, admonitus nunc verbo Dei, ad auxilium confugiat poenitentiae: ut, si semel admisit, se-

¹⁾ Matth. VII, 2.

²⁾ Psalm. LXXX, 5. (LXXIX.)

³⁾ Edd. Merlini: ducunt.

⁴⁾ II Cor. I, 10. ⁵⁾ II Cor. I, 10.

⁶⁾ Edd. Merlini: et eripuit.

⁷⁾ Cod. Sangerman. „aliquanto.“ R.

cundo non faciat, aut si et secundo, aut etiam tertio ¹⁾ praeventus est, ultra non addat. Est enim apud judicem justum poenae moderatio, non solum pro qualitate, verum etiam pro quantitate.

3. Inter cetera ergo peccata, quae morte puniuntur, refert divina lex, quod et „qui ²⁾ maledixerit patri aut matri, morte moriatur.“ Nomen patris grande mysterium est, et nomen matris arcana reverentia est. Pater tibi secundum spiritum Deus est: mater Jerusalem coelestis est. Propheticiis haec et Apostolicis testimoniis disce. Hic ipse Moses scribit in cantico: „nonne ³⁾ hic ipse pater tuus acquisivit ⁴⁾ te?“ Apostolus vero dicit de Jesualem coelesti, quia „libera ⁵⁾ est, quae est, inquit, mater omnium nostrum.“ Primo ergo tibi pater Deus est, qui genuit spiritum tuum, qui et dicit: „filios ⁶⁾ genui, et exaltavi.“ Sed et Paulus Apostolus dicit: „obtemperemus ⁷⁾ patri spirituum, et vivemus.“ Secundo tibi pater est carnis pater, cujus ministerio in carne natus es, atque in hunc mundum venisti, qui te portavit in lumbis: sicut dicitur ⁸⁾ de Levi, quia in lumbis erat adhuc Abrahami, quando occurrit ⁹⁾ ei Melchisedech, regresso a caede regum, et benedixit eum, et decimas accepit ab eo. Quia igitur tam sacratum nomen est patris, et tam venerabile, idcirco qui maledixerit patri aut matri, morte morietur. Similia etiam de matre existimanda sunt, cujus labore, cujus cura, cujus ministerio, et natus, et nutritus es. Et ideo oportet te secundum Apostolum parem gratiam referre parentibus. Si enim dehonoreris patrem carna-

¹⁾ Edd. Merlini: in tertio.

²⁾ Levit. XX, 9. ³⁾ Deut. XXXII, 6.

⁴⁾ Edd. Merlini: „acquisivit te, et possedit te? Apostolus“ etc.

⁵⁾ Galat. IV, 26. ⁶⁾ Jesai. I, 2.

⁷⁾ Hebr. XII, 9. ⁸⁾ Cfr. Genes. XIV.

⁹⁾ Cfr. Hebr. VII, 1.

HOMILIA XII.

De magno sacerdote.

1. Omnis qui inter homines sacerdos¹⁾ est, ad illum sacerdotem, de quo dixit Deus: „tu²⁾ es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech:“ parvus est et exiguus. Ille est autem magnus sacerdos, qui potest penetrare coelos, et universam supergredi creaturam, et ascendere ad eum, qui „lucem³⁾“ habitat inaccessibilem,“ Deum et patrem universitatis. Propter quod et ille, qui apud Judaeos magnus dicebatur sacerdos, introibat quidem in sancta, sed manu facta, sed lapidibus exstructa: non adscendebat in coelum, nec adstare poterat apud patrem luminum. Sed quia horum umbram implebat et imaginem, idcirco etiam magni sacerdotis nomen per umbram gerebat et imaginem. Unde et Judaei per hoc, quod ad fidem proximi esse debuissent, quia apud ipsos adumbratio quaedam et imago praeluxerat⁴⁾ veritatis, dum typos veritatem putant; veritatem ipsam tanquam mendacium respuerunt. Nos autem, qui recipimus magnum sacerdotem, intelligere debemus quomodo vere ipse sit magnus sacerdos. Vere magnus sacerdos est, qui peccata dimittit, non per sanguinem taurorum et hircorum, sed per sanguinem suum. Quia ergo cognovimus, qui sit magnus sacerdos, et confitemur ea, quae in lege scripta sunt, de magno sacerdote scripta esse, id est, de Salvatore, quem vere magnum sacerdotem esse superior tra-

¹⁾ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „sacerdos est, si attendas (edd. M. perperam: *attendat*) ad illum,“ sed in omnibus Mss. deest: „si attendas:“ quod abesse potest. R.

²⁾ Psalm. CX, 4. ³⁾ I Tim. VI, 16.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „praeluserat.“ R.

etatus ostendit: videamus nunc quae sint, quae de prophetico spiritu scribit.

2. „Et ¹⁾ sacerdos, inquit, magnus ex fratribus cui infusum est super caput ejus oleum chrismatis sanctas habet manus suas, ut induat sancta vestimenta capite tidarum non deponet, vestimenta sua non pet, et ad omnem animam mortuam non intrabit tre suo, vel matre sua non contaminabitur: et de non exhibet, et non coinquinabit nomen, quod est sanctum Dei sui super se, quia sanctum oleum ei Dei sui in ipso est: ego Dominus. Hic uxorem de genere suo accipiet. Viduam autem et ejectionem pollutam, et meretricem, has non accipiet: sed ex genere suo accipiet uxorem, et non maculabit nomen suum in populo suo: ego Dominus, qui sanctificatus. Fuit quidem etiam apud Judaeos imago hujus vestitae, et custodita sint, quae lex statuit, a pontificibus Judaeorum, sed et si diligenter cuncta servata sint omnia, quae lex praecepit, impleta sint, nec sic omnis haec observatio magnum potuit facere sacerdotem. Quomodo etenim magnus dici potest sacerdos, qui care potest? Quod autem sub peccato fuerint etiam magni sacerdotes, et ex hoc ipso facile ad id quod lex praecipit, ut prius pro suis, post etiam pro populi peccatis offerat hostiam sacerdos. Quomodo magnum est sub peccato positus? Meus autem et magnus Jesus idcirco magnus est, quia „peccatum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus:“ et quia ad eum princeps hujus mundi, et non invenit in eum equam. Ideo ergo et Gabriel archangelus natiuitate annuntiat, et dicit: „hic ⁴⁾ erit magnus, et filius eius vocabitur.“ Peccatum hominem parvum facit, et ex

¹⁾ Levit. XXI, 10 — 15. ²⁾ Jesai. LIII, 9.

³⁾ Cfr. ev. Joann. XIV, 30. ⁴⁾ Luc. I, 32.

virtus eminentem praestat, et magnum. Sicut enim aegritudo corporis exile et exiguum facit corpus hominis, sanitas vero laetum reddit et validum: ita intellige, quia et animam aegritudo quidem peccati humilem facit, et parvam, sanitas vero interiori hominis, et virtutis opera magnam faciunt eam et eminentem, et quantum in virtutibus crescit, tanto prolxiorem reddit magnitudinem sui. Sic ego intelligo illud, quod de Jesu scriptum est, quia „proficiebat¹⁾ sapientia, et aetate, et gratia apud Deum et homines.“ Nam quis est hominum, qui non proficiat aetate in pueritia, ut hoc velut egregium quiddam de Jesu scriberetur? Ad te haec dico, qui corporaliter audis, quod Jesus aetate proficeret. Intellige ergo, quia aetate animae proficiebat, et magna fiebat anima ejus propter magna et ingentia opera, quae faciebat. Denique sciens et Apostolus hanc aetatem²⁾ de interiori homine sentiendam, ita scribit: „donec³⁾ omnes occurramus in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.“ Nam secundum corpus crescere et magnum fieri, non est in nobis. Corpus enim ex genitili origine quantitatis materiam sumit, ut vel magnum, vel exiguum fiat. Anima vero in nobis habet causas, et arbitrii libertatem, ut vel magna, vel parva sit. Si ergo pusilla et parva sit anima, etiam scandalizari potest. Sic enim scriptum est in Evangelio, quia „expedit⁴⁾ praecipitari in profundum maris, quam scandalizare unum de pusillis istis.“ Qui magnus est, non scandalizatur, sed qui pusillus est. Qui magnus est, quodcumque viderit, quodcumque passus fuerit, non declinat a fide. Qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones quaerit, quomodo scandalizetur, quomodo in fide videatur offendi. Propterea denique oportet nos

¹⁾ Luc. II, 52.

²⁾ Edd. Merlini: aetatem Dei de interiori etc.

³⁾ Ephes. IV, 13. ⁴⁾ Luc. XVII, 2.

pontificem pontifex, et dominantium Dominus, et regum rex: ita et magnorum magnus est: et ideo addit: „magnus¹⁾ ex fratribus suis.“

3. Post haec vero: „cui,²⁾ inquit, infusum est oleum chrismatis super caput ejus.“ Istud oleum noli requirere in terris, quod super caput infunditur magni sacerdotis, ut fiat Christus: sed si videtur, disce a propheta David istud oleum, quale sit: „dilexisti,³⁾ inquit, justitiam, et edisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae prae participibus⁴⁾ tuis.“ Istud est ergo oleum laetitiae, quod capiti ejus infusum fecit eum Christum. Sed addit adhuc ad laudes ejus: „qui⁵⁾ consummatas, inquit, habet manus.“ Cuinam, quaeso, hominum hoc convenit dici? In quo mortalium perfectas invenire possumus manus? Etiam si Aaron iste sit, cujus mentio fieri videtur, quomodo consummatas putabitur habuisse manus, quibus vitulum fabricavit, quibus idolum sculpsit? Etiam si ipsum Mosen proferas, quomodo consummatas habuisse videtur manus, qui non glorificavit Dominum ad aquam contradictionis? Pro quo delicto etiam vita jubetur excedere. Quod si et alium quemquam sanctorum memorare velis, occurrit tibi sermo Scripturae, qui dicit: quia⁶⁾ „non est homo super terram, qui faciat bonum, et non peccet.“ Merito ergo solus Jesus consummatas habet manus, qui solus peccatum non fecit, hoc est, qui perfecta et integra opera manuum habet. Et ideo de ipso recte dicitur: „qui⁷⁾ consummatas habet manus, ut induatur sancta.“ Hic enim est, qui vere in-

1) Levit. XXI, 10. 2) Levit. XXI, 10.

3) Psalm. XLV, 7. (XLIV.)

4) Mss. „participibus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „consortibus.“ R.

5) Cfr. Levit. XXI, 10.

6) Ecclesiast. VII, 20.

7) Cfr. Levit. XXI, 10.

datus est sancta, non illa, quae in typo erant, sed ipsae quae vere sancta sunt. Quod si vis audire de excelsioribus indumentis ejus, accipe verba prophetica: „amictus, inquit, lumine sicut vestimento, abyssus sicut¹⁾ amictus vestimentum ejus.“ Hic est mei magni pontificis habitus quo²⁾ indicatur profunda scientia, et sapientiae luce vestitus, quae vere sancta sunt indumenta. „Non,³⁾ inquit auferet de capite suo cidarim.“ Jam et prius diximus cidarim genus esse operimenti, quod capiti superpositum pontifici praestat ornatum. Hic ergo magnus pontifex meus nunquam deponit sacri capitis ornatum. Quod sit autem caput Christi, ab Apostolo discere, qui dicit „caput⁴⁾ autem Christi Deus.“ Merito igitur istum capitis sui, qui Deus est, nunquam deponit ornatum, quia semper est pater in filio, sicut filius semper in patre. „Et⁵⁾ vestimenta sua non dirumpet.“ Vere hic est, qui vestimenta sua non dirumpit, sed semper ea nunc semper integra, semper casta servavit. „Et⁶⁾ ad omnem animam defunctam non intrabit.“ Quae est anima defuncta? Quam mortuam propheta dicit: „anima⁷⁾ quae peccat, ipsa morietur.“ Super hanc ergo animam mortuam Christus non supervenit, quia sapientia est, et sapientia non intrat ad⁸⁾ animam malevolam. Ipsa enim mortua, quia, cui inest malitia, inest et peccatum. „Peccatum⁹⁾ autem cum consummatum, inquit, fuerit

¹⁾ Psalm. CIV, 2. 6.

²⁾ Mss. „sicut amictus.“ Libri editi (v. c. edd. M.) „sicut pallium amictum.“ R.

³⁾ Mss. „quo indicatur.“ Libri editi (v. c. edd. M.) „quo modo indicatur.“ R.

⁴⁾ Levit. XXI, 10.

⁵⁾ Edd. Merlini: Quid sit etc.

⁶⁾ I Cor. XI, 3. ⁷⁾ Levit. XXI, 10.

⁸⁾ Levit. XXI, 11. ⁹⁾ Ezech. XVIII, 4.

¹⁰⁾ Ed. Ruai sola: in animam etc.

¹¹⁾ Jacob. I, 15.

generat mortem.“ Et propter hoc Jesus non intrat ad animam mortuam. Si autem vivat anima, hoc est, si non habeat ¹⁾ in se mortale peccatum, tunc Christus, qui est vita, venit ad animam viventem: quia sicut lux non potest esse cum tenebris, nec cum iniquitate justitia, ita nec vita potest esse cum morte. Et ideo si quis sibi conscius est, quod habeat intra se mortale ²⁾ peccatum, neque id a se per poenitentiam plenissimae satisfactionis abjecit, ³⁾ non speret, quod intret Christus ad animam ejus, qui ad omnem animam defunctam non intrat, quia magnus sacerdos est.

4. „In ⁴⁾ patre suo, et matre sua non contaminabitur.“ Hic Scripturae locus difficillimus est ad explanandum, sed si orationibus vestris Deum patrem Verbi deprecemini, ut nos illuminare dignetur, ipso donante poterit explanari. Omnis qui ingreditur hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod et Scriptura dicit: „nemo ⁵⁾ mundus a sorde, nec si unius diei fuerit vita ejus.“ Hoc ipso ergo, quod in vulva matris est positus, et quod materiam corporis ab origine patris seminis sumit, in patre et in matre contaminatus dici potest. Aut nescis, quia, cum quadraginta dierum factus fuerit puer masculus, offertur ad altare, ut ibi purificetur, tanquam qui pollutus fuerit in ipsa conceptione, vel paterni seminis, vel uteri materni? Omnis ergo homo in patre et in matre pollutus est, solus vero Jesus Dominus meus in ⁶⁾ hanc generationem mundus ingressus est, in matre non est pollutus. Ingressus est enim corpus

¹⁾ Ed. Ruaci: habet.

²⁾ Deest „mortale“ in libris editis (v. c. edd. M.), sed suppletur e Mss. R.

³⁾ Edd. Merlini: abjecit. ⁴⁾ Levit. XXI, 11.

⁵⁾ Job. XIV, 4. 5.

⁶⁾ Sic Mss. Libri vero editi (v. c. edd. M.): „in hac generatione.“ R.

incontaminatum. Ipse enim erat, qui et dudum per Salomonem dixerat: „magis ¹⁾ autem cum essem bonus, veni ad corpus incoquinatum.“ Non est ergo contaminatus in matre, sed ne in patre quidem. Nihil enim Joseph in generatione ejus praeter ministerium praestitit et affectum. Unde et pro fideli ministerio patris ei vocabulum Scriptura concessit. Sic enim Maria ipsa dicit in Evangelio: „ecce, ²⁾ ego et pater tuus dolentes quaerebamus te.“ Sic ergo solus est hic sacerdos magnus, qui neque in patre pollutus sit, neque in matre. Videamus autem, si adhuc possumus aliquid sublimius et pro dignitate tanti pontificis invenire. Pater omnium verus dicitur Deus. Matrem autem Apostolus ³⁾ Jerusalem dicit esse coelestem. Omnes ergo qui peccant, contaminantur in patre, a quo creati sunt. Sive enim egimus aliquid impium, sive locuti sumus, sive cogitavimus contra Deum, cum non credidimus Deo, contaminati sumus in ⁴⁾ patre. Atque utinam tunc solum per incredulitatem factum sit, cessatum sit vero postquam credidimus! Sic ergo etiam contaminamur in matre, si credentes Deo, vel ecclesiam laedimus, vel libertatem matris coelestis indigna peccati servitute foedamus. Solus vero Dominus noster Jesus Christus, qui peccatum nescit, neque in patre, neque in matre contaminatus est, et de sanctis non exivit. Fuerant quidem nonnulla et in superioribus proponenda Judaeis, ad quae respondere non possent, sed omissis illis, de hoc interim sermone quid nobis dicant, vel ipsi, vel qui secundum ipsorum sensum intelligi legem volunt, si haec ad pontificem nostrum et Salvatorem non referantur, quomodo secundum literam probabitur, quod de sanctis non exeat magnus sacerdos, qui utique et uxorem

¹⁾ Sap. Salomon, VIII, 20.

²⁾ Luc. II, 48. ³⁾ Cfr. Galat. IV, 26.

⁴⁾ Edd. Merlini: in patre. Sed atque utinam etc.

accipiebat, sicut inferius dicitur, virginem de genere suo? Si de sanctis non exit, si nusquam procedit, quomodo aut ad quos usus accipere jubetur uxorem? Neque enim potandum est, quod cum uxore intra sancta manere poterit. Sed haec putent illi, quibus placent Judaicae fabulae. Nos autem habemus sacerdotem magnum secundum ordinem Melchisedech Christum Jesum, nunquam de sanctis exeuntem: semper enim in sanctis est, et manet semper sanctus in verbis suis, sanctus in actibus suis, sanctus in omnibus voluntatibus suis, et solus est, qui nunquam inveniatur extra sancta. Qui enim peccat, exit de sanctis: et quotiescunque quis peccat, toties efficitur extra sancta. Christus autem qui nunquam peccavit, nunquam exiit de sanctis. Sed et tu, qui sequeris Christum, et imitator ejus es, si perman eas in verbo Dei, si in lege ejus mediteris die ac nocte, si in mandatis ejus exercearis, semper in sanctis es, nec unquam inde discedis. Neque enim in loco sancta quaerenda sunt, sed in actibus, et vita, ac moribus. Quae si secundum Deum sint, et secundum praeceptum Dei habeantur, etiamsi in domo sis, etiamsi in foro: et quid dico in foro? etiamsi in theatro inveniariis verbo Dei deserviens, in sanctis te esse non dubites. Aut non tibi videtur Paulus, cum ingressus est theatrum, vel cum ingressus est Areopagum, et praedicavit Atheniensibus Christum, in sanctis fuisse? Sed et cum perambulasset aras et idola Atheniensium, ubi invenit scriptum: „ignoto¹⁾ Deo:“ et ex hoc verbo sumit Christi praedicationis exordium, etiam ibi aras gentilium lustrans in sanctis positus erat, quia sancta cogitabat. Sed et quicumque custodit se post acceptam gratiam Dei ne incidat in homicidium, in adulterium, in furtum, in falsum testimonium, et alia similia; sed permanet mundus ab omni contagione peccati: non exivit iste de sanctis,

¹⁾ Act. XVII, 23.

et non contaminavit sanctificationem Dei sui in se ipso, quia sanctum oleum chrismatis Dei sui super ipso est. Illud oleum, de quo in Exodo ¹⁾ scriptum est, quomodo potest secundum litteram proprie oleum Dei, quod arte myreptica confectum est a pigmentario? si vis videre oleum Dei, audi quem propheta dicit esse oleo Dei, illum sine dubio, de quo dicit: „propterea ²⁾ unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae participibus tuis.“ Hic ergo est magnus sacerdos, qui hoc oleo Dei unctus est, et in quo semper sanctum mansit divini chrismatis ³⁾ oleum.

5. Sed quid additur post haec? „Hic ⁴⁾ uxorem virginem de genere suo accipiet: viduam autem, et eiec- et meretricem non accipiet, sed virginem de genere: et non contaminabit semen suum in populo suo: Dominus, qui sanctifico eum.“ Quia ergo totius conditionis ordo ad verum sacerdotem magnum revocatur Christum, videamus nunc et quid de nuptiis ejus intelligere debeat. Paulus apostolus dicit: „volo ⁵⁾ autem vos ut uni viro virginem castam exhibere, Christo.. Timeo tamen, ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, ita rumpantur sensus vestri a simplicitate, quae in Christo est.“ Vult ergo Paulus omnes Corinthios virginem castam exhibere Christo: quod utique nunquam vellet, nisi possibile videret. Unde et mirum fortasse videatur, modo hi, qui diversis peccatis corrupti ad fidem Christi venerunt, omnes simul virgo casta dicantur: quae tam sancta, tam casta sit, ut mereatur etiam Christi nomen copulari. ⁶⁾ Verum quoniam haec ad carnis integritatem

¹⁾ Cfr. Exod. XXIX.

²⁾ Psalm. XLV, 7. (XLIV.)

³⁾ Edd. Merlini: charismatis.

⁴⁾ Levit. XXI, 13. 14. 15. ⁵⁾ II Cor. XI, 2.

⁶⁾ Edd. Merlini: copulari? Verum etc.

referre non possumus, certum est quod ad integritatem animae spectent, cujus secundum ipsius Pauli sententiam, simplicitas fidei, quae in Christo est, virginitas ejus appellata est, et per hoc quoniam cessantibus, vel philosophorum sophismatibus, vel superstitionibus Judaicis in fide simplici Christus sibi adsumsit ecclesiam, virginem de genere suo accepit uxorem. Hujus namque fidem non corrumpit¹⁾ philosophicus sensus, nec circumcisionis ambicio, sed in simplicitate confessionis tanquam in virginali integritate permansit. Sic enim et dudum promiserat per prophetam dicens: „desponsabo²⁾ te mihi in fide.“ Omnis ergo secundum Apostolum, qui in Christo est, nova creatura est. Et sicut idem Apostolus dicit: „ut³⁾ exhibeat ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi, sed ut sit sancta, et immaculata.“ Quomodo ergo eam, quae rugosa est, facit esse sine ruga, nisi quia renovat eam? secundum quod scriptum est: nam „etsi⁴⁾ is, qui deforis est, homo noster corrumpitur, sed qui intus est, renovatur de die in diem.“ Viduam sane, et meretricem, et ejectam non accipiet Christus, nec intrat talis anima thalamum sponsi. Qui enim ingressus fuerit illuc non habens indumenta nuptialia, perferet illud, quod scriptum esse nostis in Evangelio. Virginem ergo accipiet, viduam non accipiet, neque meretricem, neque ejectam, aut contaminatam. Meretricem quidem, et abjectam animam, et pollutam cor non suscipiat Christus in conjugium, non est laboris exponere: vidua vero cur non in uxorem recipiatur, diligentius intuendum est. Paulus apostolus ad Romanos scribens, virum animae legem dicit, eamque, cum mortuus fuerit vir, solutam esse pronuntiat a lege viri, ut jam non sit adultera, si nupserit Christo. Quod si eveniat,

¹⁾ Edd, Merlini: corrumpet. ²⁾ Hos. II, 20.

³⁾ Ephes. V, 27. ⁴⁾ II Cor. IV, 16.

ut lex quidem animae ipsi moriatur, id est, ut anima discedat a lege, nec tamen constringat se castioris consilii disciplinis, et a lege discedens, Evangelici dogmatis non suscipiat jugum: haec nubere Christo non poterit, quae libertatis lasciviam quaesierit, non fidei virginalis et simplicis cultum. Hic ergo sacerdos magnus uxorem virginem accipiet de genere suo. Potest et propter hoc dictum videri de genere suo, quod anima Christi ex genitricis et ex substantia fuerit humanarum omnium animarum. Potest et secundum hoc, quod fratres vocat credentes in se, de genere suo dici anima, quae in fide tanquam nuptiis sociatur. Illud tamen nolo vos lateat, quod Hebraei negant se scriptum habere, quod nos apud septuaginta interpretes invenimus: „de ¹⁾ genere suo.“ Et recte illi non habent scriptum. Ablata est enim ab illis propinquitas Dei, ablata est adoptio filiorum, et translata est ad ecclesiam Christi. Illi ergo non habent scriptum, quia de genere Christi sint, sicut nec esse meruerunt. Nos autem qui hoc scriptum habemus, et legimus, gaudeamus quidem de dignatione Dei, sed caute et solliciti curemus, ne nos vita nostra et actus ac mores faciant aliquando degeneres, ne et hoc ipsum nobis ad condemnationem ducatur, quod cum genus simus Christi, indighis, et foedis, ac diabolicis actibus serviamus. Qui habet ergo sponsam, sponsus est. Audis, quomodo sponsus dicitur Christus, sponsa vero ejus anima dicitur, quae fidei simplicitate, et actuum puritate incorrupta probatur et virgo. Dicit enim Dominus et per Jeremiam prophetam: „nonne ²⁾ sicut Dominum me, et patrem vocasti, et principem virginitatis tuae?“

¹⁾ Levit. XXI, 13.

²⁾ Cfr. Jerem. III, 4. coll. Codd. hebraicis et LXX. virorum versione. — Scribarum incuria „Dominum“ prodiisse pro „domum“, licet neutrum respondeat textui hebraico, recte conjicit Ruheus.

) autem, et ejectam, et contaminatam i quis nostrum peccaverit, abjectus est, iatur ab episcopo, sive quod lateat, sive d gratiam iudicetur, ejectus est tamen a peccati. Nec prodest hominis gratia, usmodi animam tanquam abjectam non gium. Igitur neque viduam, sicut supra, neque ejectam, neque pollutam. Pol- e etiamsi non ex integro complevit pec- c ipso, quod cogitavit, quod voluit, quod on admisit, polluta est, et a magno pon- ti. Valde enim puram, valde mundam, uirit animam, quam sibi jungat: quia rit Domino, unus spiritus est." Unde litur, quod sint differentiae peccatorum, peccatum ad mortem, abjectus sit: qui at ad mortem, sed inferius aliquid, pol- a autem Christi, neque abjecta, neque se, sed virgo incontaminata, incorrupta, mento enim sermonis Apostolici, quem osuimus, dicentis: „ut ⁴⁾ exhibeat ipse sibi iam, non habentem maculam, neque ru- d ejusmodi, sed ut sit sancta et imma-

meretricem non accipiet. Quae est anima e ad se recepit ⁵⁾ amatores, de quibus di- neretricata ⁶⁾ es post amatores tuos." Qui ores, qui intrant ad animam meretricem, potestates, et daemones, qui desiderium tudinis ejus? Pulchra namque a Deo

[XI, 14. ³⁾ Edd. Merlini: in ipsa.

VI, 17. ⁴⁾ Ephes. V, 27.

erlini: recipit. ⁵⁾ Cfr. Ezech. XVI.

erlini: sint.

creata est anima, et satis decora. Audi, quomodo ipse Deus dicit: „faciamus ¹⁾ hominem ad imaginem et similitudinem nostram.“ Vide, cujus decoris, cujus pulchritudinis est anima, quae imaginem habet et similitudinem Dei. Hanc pulchritudinem contrariae potestates cum aspiciunt, id est, diabolus et angeli ejus, concupiscunt speciem ipsius: qui ²⁾ quia non possunt sponsi ejus fieri meretricari cupiunt cum ea. Si ergo susceperis, o homo in cubili animae tuae adulterum diabolum, meretrica est anima tua cum diabolo. Si receperis angelos ejus, spiritus diversos, qui peccare te suadent, ³⁾ meretrica est cum iis anima tua: si spiritus irae, si invidiae, si superbiae, si impudicitiae ingressus fuerit ad animam tuam et receperis eum, et consenseris ei loquenti in corde tuo delectatus fueris his, quae tibi secundum suam mentem suggerit, meretricatus es cum eo. Meretricem ergo non accipiet sacerdos magnus, et non contaminabit semen suum in populo suo. Quod est istud semen, quod contaminare non vult? In Evangeliiis scriptum est: „qui ⁴⁾ seminat verbum seminat.“ Non vult ergo contaminari verbum Dei ab his, qui seminant. Qui sunt ergo, qui seminant? Qui verbum Dei in ecclesia proferunt. Audiant ergo doctores, ne forte animae contaminatae, animae meretricanti, animae infideli verba Dei credant, ne forte mittant sanctum canibus et margaritas ante porcos: sed animas mundas, virgines in simplicitate fidei, quae in Christo eligant, ipsis committant secreta mysteria, ipsis verbum Dei et arcana fidei proloquantur, ut in ipsis Christus formetur per fidem. An nescitis, quia ex isto semine verbum Dei, quod seminatur, Christus nascitur in corde audit

¹⁾ Genes. I, 26.

²⁾ Edd. Merlini: et quia etc.

³⁾ Edd. Merlini: suadcant.

⁴⁾ Marc. IV, 14.

: enim ¹⁾ Apostolus dicit: „donec ²⁾ formetur vobis.“ Concipit ergo anima ex hoc verbi conceptum format in se verbum, donec pariat moris Dei. Sic enim per prophetam dicunt eorum: „a ³⁾ timore tuo Domine concepimus et parturivimus, et peperimus spiritum salutis et fecimus super terram.“ Iste est sanctarum partus, iste conceptus, ista sunt sancta conjunctioni et apta sunt magno pontifici Christo domino nostro, cui gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA XIII.

festis, et lucerna, et candelabro, et oleo ad nos, et de mensa, et panibus propositionis.

Qui perfectus est, ab ipso Deo docetur de solemnitate, et homine ad haec discenda magistro, sed a Deo discit, si quis potest capere Dei. Qui autem non est talis, sed inferior, discit ab alio dicerit a Deo. Haec ergo est de solemnitate et quaedam ratio doctrinae. Una, qua illuminatur spiritum prophetica mens docetur, quae, ut ita agis intuitu mentis discitur, quam sono vocis, veritas ipsa, non umbra et imago veritatis agnoscitur. Ii vero, qui ipsam Dei claritatem capere non possunt, nec totum fulgorem veritatis intenta mentis acie, audiunt de solemnitatibus secundo loco ab aliis didicerunt: et cum illis veritatem rerum

Id. Merlini: enim et Apostolus etc.
 Galat. IV, 19. ²⁾ Jesai. XXVI, 18.

ipsa inspectionis proprietas dederit, ad istas veritatis
 brem profert solus auditus. Hujus mysterii Apos-
 tolicus dicebat de Judaeis, quia „umbræ ¹⁾ et exem-
 plaria coelestium.“ Ipsa enim coelestia Mosi
 disse describitur, typos autem et imagines eorum,
 viderat, populo tradidisse. Sic enim ad eum divinum
 cit eloquium: „vide, ²⁾ inquit, omnia facito secundum
 ista, quae ostensa est tibi in monte.“ Tale ergo
 quod et in hoc loco recitatum est, quia Dominus I-
 tus fuerit de solemnitatibus ad Moysen. Et post hoc
 „et ³⁾ locutus est Moyses, inquit, dies ⁴⁾ sollemnes Do-
 Dei filiis Israel.“ Transacto vero de his sermone, vi-
 mus quid post haec edocetur Moyses. Primo de luc-
 et candelabro, et oleo, quod ei infunditur: secundo
 de mensa, et panibus propositionis, ac numero co-
 et qui iis uti debeant. Intendamus ergo animum dili-
 tins his, quae scripta sunt, et ad haec dignoscenda
 cedi nobis gratiam Domini deprecemur, ut in his,
 legimus literis, quae sit voluntas sancti Spiritus agno-
 mus. „Praecipe, ⁵⁾ inquit, filiis Israel, ut deferant
 oleum de olivis mundum expressum ad lumen, ut ar-
 lucerna semper extra velum in tabernaculo testimoni-
 accendent illam Aaron et filii ejus a vespere usque
 mane contra Dominum indesinenter, legitimum aeter-
 in progenies vestras. In candelabro mundo acce-
 tis lucernas contra Dominum usque mane.“ Candelab-
 mundum nominat, lucernas accendi ⁶⁾ per pontificem
 bet, et earum lumen ministrari ex oleo, quod datu

¹⁾ Hebr. VIII, 5.

²⁾ Exod. XXV, 40. coll. Hebr. VIII, 5.

³⁾ Levit. XXIII, 44.

⁴⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „de diebus sole-
 bus,“ sed Mss. ut in nostro textu. R.

⁵⁾ Lev. XXIV, 1—4.

⁶⁾ Edd. Merlini: accendere.

populo, praecepit. Itaque nisi dederit oleum populus, sine dubio exstinguetur lucerna, et non erit lumen in sanctis. Secundum literam ergo haec erat consequentia, ut conferret populus oleum mundum de olivis expressum, et ex eo ministraretur lumen lucernae; et Aaron accendebat lucernas a vespera usque mane, sementis olei, quod contulerat populus, lumini pabulum praebens.

2. Verum quoniam lex spiritualis est, petamus a Domino, — si tamen conversi sumus ad Dominum —, aperi nobis velamen de lectione veteris testamenti, ut possimus advertere, quae ratio sit candelabri, vel lucernarum quae secundum intelligentiam spirituales. Ante adventum Domini mei Jesu Christi, sol non oriebatur populo Israel, sed lucernae lumine utebatur. Lucerna enim erat apud eos sermo legis, et sermo propheticus, intra angustos conclusa parietes, quae non poterat in orbem terrae lumen effundere. Intra Judaeam namque concludebatur scientia Dei, sicut et propheta dicit: „notus ¹⁾ in Judaea Deus.“ Ubi vero exortus est sol justitiae Dominus et Salvator noster, et natus est vir, de quo scriptum est: „ecce ²⁾ vir, Oriens nomen est ei:“ per universum mundum scientiae Dei lumen effusum est. Sermo ergo legis, et sermo propheticus erat lucerna ardens, sed ardebat intra aedem, nec ultra poterat emittere splendorem suum. Quod autem sermo legis et prophetarum lucerna dicatur, Dominus ipse nos docuit, dicens de Joanne baptista: „ille ³⁾ erat lucerna ardens et lucens, et vos voluistis ad horam exultare in lumine ejus.“ Et alibi dicit, quia „lex ⁴⁾ et prophetae usque ad Joannem.“ Lucerna itaque ardens est Joannes, in quo lex concluditur, et prophetae. Donec ergo populus ille habebat oleum, quod conferret ad lumen, lucerna non est exstincta. Ubi vero defecit in iis

¹⁾ Psalm. LXXVI, 1.

²⁾ Zachar. VI, 12.

³⁾ Ev. Joann. V, 35.

⁴⁾ Luc. XVI, 16.

IN LEVITICUM HOMILIA XIII.

aeris, addidit etiam hoc: „cum ¹⁾ splenderet, inquit, lucerna super caput meum.“ Splendet ergo unicuique nostrum lucerna haec, in quantum oleo bonorum operum fuerit accensa. Si autem male agamus, et opera nostra mala sint, non solum non accendimus, sed extinguimus nobis istam lucernam: et completur in nobis illud, quod Scriptura dicit: quia „qui ²⁾ male agit, in tenebris est, et qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat.“ Exstinguit enim lucernam caritatis, et ideo in tenebris ambulat. An non tibi videtur exstinxisse lucernam, qui lumen caritatis exstinxit? Qui ~~agnum~~ diligat fratrem, in caritatis luce perdurat, et cum fiducia potest dicere: „ego ³⁾ autem sicut oliva fructifera in domo Dei:“ et: „filii ⁴⁾ ejus sunt novellae ⁵⁾ olivarum in circuitu mensae“ ejus. Oleum ergo offegri jubetur a populo, et oleum non quaecunque, sed mundum, et non ex quibuscunque seminibus, — ut fieri diversis in regionibus mos est —, sed de olivis expressum, in quibus indicium pacis ostenditur. Neque enim accepta possunt esse Deo opera tua, nisi in pace perficiantur: sicut et Jacobus apostolus dicit: „fructus ⁶⁾ autem justitiae in pace seminatur.“ Et ⁷⁾ idcirco, credo, etiam Dominus discipulis suis tradebat fidele depositum, dicens: „pacem ⁸⁾ meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.“ De hac ergo oliva oleum premanus operum nostrorum, ex quo lucerna Domino possit accendi, ut non in tenebris ambulemus. Haec quidem a nobis dicta sint, ⁹⁾ quantum ad lucernam candelabri et oleum ejus spectat.

¹⁾ Job. XXIX, 3.

²⁾ Cfr. I Joann. II, 11. ³⁾ Psalm. LII, 8.

⁴⁾ Psalm. CXXVIII, 3. (CXXVII.)

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „oliva novella.“ Mss. „novellae olivarum.“ R.

⁶⁾ Jacob. III, 18. ⁷⁾ Deest „Et“ in edd. M.

⁸⁾ Ev. Joann. XIV, 27.

⁹⁾ Ed. Ruaii sola: sunt.

venies, quod ista est commemoratio sola, quae propitium facit hominibus Deum. Si ergo intentius ecclesiastica mysteria recorderis, in his, quae lex scribit, futurae veritatis invenies imaginem praeformatam. Sed de his non est plura disserere, quod recordatione sola intelligi sufficit. Possumus vero et aliter dicere. Omnis sermo Dei panis est, sed est differentia in panibus. Est enim alius sermo, qui ad communem proferri possit auditum, et edocere plebem de operibus misericordiae, ac¹⁾ totius beneficentiae: et iste est panis, qui communis videbitur. Est vero alius, qui secreta contineat, et de fide Dei et rerum scientia disserat. Iste panis mundus est, et ex simila confectus. Iste in conspectu Domini semper²⁾ ponendus est, et super mensam mundam proponendus. Iste solis sacerdotibus sequestratus est, et filiis Aaron aeterno munere condonatus. Verum ne putes haec nos propriis sensibus excogitata narrare, et non in divinis obvia voluminibus, proferam tibi de Scripturis, quod apud diversos viros panis diversitas pro merito cuiusque servata est. Refertur in Genesi,³⁾ quod Abraham patriarcha angelos suscepit hospitio, similiter et Loth. Sed Abraham, qui meritis praecebat, ex simila apposuisse describitur, quos et *ἐξ ὀψυγίας*, occultos ac reconditos nominavit. Loth vero eo, non habuit similes, ex farina panes hospitibus ap-ponere non quod ita pauper esset, ut⁴⁾ non habuerit si- milia, qui in divitiis non inferior patruo scribitur: sed re meritorum differentia per haec designatur indi- cat is quidem, cui erant a Domino mysteria reve-

Edd. Merlini: aut totius etc.

Deest „semper“ in libris editis (v. c. edd. M.),
lectur e Mss. R.

fr. Genes. XVIII.

bri editi (v. c. edd. M.): „et non habuerit,“
ut non habuerit.“ R.

landa, et ad quem dicebatur: „non¹⁾ relabo a puero meo Abraham quod facturus sum:“ qui imbuendus erat, et edocendus de occultis et secretis Dei, ille panes ex simila scribitur habuisse: ille vero, ad quem nihil sacramenti deferebatur, sed ratio praesentis salutis et vitae, panes communes ex sola farina scribitur habuisse confectos. Et tu ergo si habes scientiam secretorum, si de fide Dei, de mysterio Christi, de sancti Spiritus unitate potes scienter cauteque disserere, panes ex simila offers Domini. Si vero communibus uteris ad populum monitis, et moralem scis tantummodo locum tractare, qui ad omnes pertinet, communem te obtulisse noveris panem.

4. Sed videamus jam, quæ sit confectio in istis panibus propositionis, qui ante Dominum poni semper jubentur. „De²⁾ duabus, inquit, decimis sit panis unus.“ Duas quidem decimas dixit, sed cuius mensurae sint istae decimae, non comprehendit: cum utique consequens foret, si de quantitate similae volebat agnoscere, ipsam, cuius duas decimas sumi jubebat, nominare mensuram. Quae ergo ista res est, cuius³⁾ mensura et modus nec comprehendere potuit, nec numerari? Decem numerus ubique perfectus invenitur. Totius enim numeri ex ipso ratio et origo consurgit. Competenter igitur auctor et origo omnium, Deus, sub hoc numero videtur ostendi. Sed si in ecclesia de solo patre loquar, et ipsius solius laudes proferam, unius decimae panem feci. Aut si de Christo solo fecero sermonem, et ipsius enuntiavero⁴⁾ passionem, et resurrectionem praedicavero, unius decimae obtuli panem. Si vero dixerō,⁵⁾ quia pater cum filio semper est et ipse facit opera sua: vel etiam si dixerō, quia pater in

¹⁾ Genes. XVIII, 17. ²⁾ Levit. XXIV, 5.

³⁾ Cod. Sangerman. „cuius mensurae modus.“ R.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „enumeravero.“ R.

⁵⁾ Cfr. ev. Joann. XIV.

io est, et filius in patre, et qui videt filium, videt et
 trēm, et quia pater, et filius unum sunt: ex duabus de-
 cis similae mundae obtuli unum panem: panem ve-
 rum, qui vitam dat huic mundo. Haeretici non faciunt
 duabus decimis unum panem: negant enim creatorem
 suum, patrem. Christi esse, neque vetus et novum testa-
 tamentum unum faciunt panem, nec unum spiritum in
 quoque instrumento profitentur. Nos autem in lege et
 angelis unum atque eundem inesse sanctum Spiritum
 credimus, et isto quoque modo ex duabus decimis unam
 nem propositionis offerimus. Qui ¹⁾ ergo separant Chri-
 stum a creatore Deo patre suo haeretici, et Iudei, qui
 lum patrem recipiunt, et Verbum et sapientiam ejus,
 ristum non recipiunt, non faciunt ex duabus decimis
 unum panem. Nos autem mensurae quidem ipsius, id
 est, substantiae nomen vel rationem comprehendere, aut
 venire non possumus: confitentes tamen patrem, et fi-
 lium, unum facimus panem ex duabus decimis: non ut
 unus unus ex una decima fiat, et alius ex alia, ut sint
 sae duae decimae separatae, sed sint duae istae decimae
 una massa, et una panis. Quomodo duae decimae una
 massa fit? Quia non separo filium a patre, nec patrem
 filio: „qui ²⁾ enim vidit me, inquit, vidit et patrem.“
 faciunt ergo panes singuli ex duabus decimis, et propo-
 nuntur duabus positionibus, id est, duobus ordinibus. Si
 enim una positio fieret, confusus et permixtus esset sermo
 de patre ac filio. Nunc autem unus quidem est panis,
 una enim voluntas est, et una substantia: sed duae sunt
 positiones, id est, duae personarum proprietates. Illum
 enim patrem, qui non sit filius, et hunc filium dicimus,
 qui non sit pater. Et hoc modo duas decimas in uno
 panem servamus, et duas positiones ante Dominum profi-

¹⁾ Cod. Sangerman. „Quia ergo“ etc. R.

²⁾ Ev. Joann. XIV, 9.

temur. Sed revera magni, ut ita dicam, cuiusdam pistoris, et ¹⁾ docti artificis est, valde diligenter istas servare mensuras, et ita temperare de patre et filio sermonem, conjungere ²⁾ ubi oportet, et rursum ubi competit separare, ut neque duae mensurae aliquando desint, neque unquam nisi unus panis appareat. Duodecim ergo panes ex ista similia fieri mandantur secundum numerum tribuum, quae tunc erant carnalis Israel. In quo mihi videtur forma totius creaturae rationalis contineri. Duodecim namque putantur esse generales ordines rationalis creaturae, quorum figura erat in illis duodecim tribubus. In quibus erat unus quidam ordo regalis, qui Jūdas nominatur. Alius erat ordo sacerdotalis, et Levi appellatur. Erat et alius ordo Judae vicinus, qui Benjamin dicitur, in quo ordine et templum Dei, et altare collocatum est.

Alius ordo Isaschar, ³⁾ et Zabulon, et Ephrem, ⁴⁾ alique, quos nominatim designat scriptura divina, quorum rationem non est nunc temporis explicare. Est tamen unicujusque tribus, vel ordinis, panis ante Dominum. Et licet sit aliqua tribus, quae non ex libera, sed ex concubina Israel descendat, et ex parte libera, ex parte servilis sit, tamen pro omnibus ex duabus decimis panis proponitur ante Dominum, et in universis duae decimae similitudinis constant. Proponi autem jubentur supra mensam mundam. Quis ⁵⁾ autem nostrum est, qui ita habeat mensam mundam, ut panes super eam Domino offerantur? „Si ⁶⁾ sederis, inquit Salomon, coenare ad mensam potentis, intelligibiliter intellige, quae apponuntur tibi.“ Quae est

¹⁾ Libri editi (c. c. edd. M.): „et valde artificiosi est, diligenter“ etc., sed Mss. ut in nostro textu. R.

²⁾ Edd. Merlini: et conjungere etc.

³⁾ Edd. M. et R. „Isachar.“

⁴⁾ Edd. M. „Effren,“ ed. Ruaci: „Effrem.“

⁵⁾ Edd. Merlini: Quis est autem nostrum, qui etc.

⁶⁾ Prov. XXIII, 1.

ergo mensa potentis, nisi mens¹⁾ illius, qui dicebat: „omnis²⁾ posum in eo, qui me confortat, Christo:“ et: „cum³⁾ infirmor, tunc potens sum?“ In istius potentis mensa munda, hoc est, in istius corde, in ipsius⁴⁾ mente, Domino panis offertur. Ad hujus potentis Apostoli mensam si sedes⁵⁾ coenaturus, intelligibiliter intellige, quae apponuntur tibi, hoc est, spiritualiter adverte, quae dicuntur ab eo, ut et tu facere possis, quod additur. Ait enim: „sciens,⁶⁾ quia talis te oportet praeparare.“

5. Sed videamus, quomodo hi duodecim pangs proponantur: „duae,⁷⁾ inquit, positiones, in una positione sex panes.“ Putasne, otiosa est⁸⁾ ista divisio? Quid est, quod duodecimus numerus iterum partitur in sex? Habet enim propinquitatem quandam cum hoc mundo sexarius numerus. In sex enim diebus factus est iste visibilis mundus. Duo igitur ordines habentur in hoc mundo, id est, duo populi, qui fidem patris ac filii in una ecclesia tanquam in una mensa munda custodiant. „Et⁹⁾ superponetur,¹⁰⁾ inquit, super positionem thus mundum.“ Thus species formati tenet orationum. Oportet ergo panibus fidei orationum vigilantiam puritatemque conjungere. Pura autem oratio est, sicut Apostolus dicit: „levantes¹¹⁾ puras manus sine ira et disceptatione.“ Si-

¹⁾ Mss. „mens.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „mensa.“ R.

²⁾ Philipp. IV, 13. ³⁾ II Cor. XII, 10.

⁴⁾ Edd. Merlini: istius.

⁵⁾ Edd. Merlini: sedeas.

⁶⁾ Prov. XXIII, 2. ⁷⁾ Levit. XXIV, 6.

⁸⁾ Edd. Merlini: sit.

⁹⁾ Levit. XXIV, 7. coll. p. 402. not. 1.

¹⁰⁾ Ed. Ruai: „superponitur.“ Cfr. pag. huj. not. 9.

¹¹⁾ I Tim. II, 8.

nul¹⁾ et odoris suavis impleri facit illud, quod scriptum est: „dirigatur²⁾ oratio mea sicut incensum, in conspectu tuo.“ Si quis ergo orationes quidem offerat Deo, non tamen habeat mundam conscientiam ab operibus malis: hic thus quidem videtur panibus superponere, sed non penitus³⁾ mundum. Nam si omne thus mundum esset, non utique addidisset Scriptura, thus mundum super panes propositionis ponendum ante Dominum. Nec enim putes, quod omnipotens Deus hoc mandabat, et hoc lege sanciebat, ut thus ei ex Arabia deferretur. Sed hoc est thus, quod Deus ab hominibus sibi quaerit offerri, ex quo capit odorem suavitatis, orationes ex corde puro, et conscientia bona, in quibus vere Deus suscipit fragrantiam suavitatis. „Et⁴⁾ erunt, inquit, panes in commemorationem propositi ante Dominum. In die sabbatorum proponetis ea.“ Si nondum tibi manifestum est,⁵⁾ quia panes isti verbum Dei est, ex his nunc sermonibus confirmare. Quid est enim, quod nobis commemorationem Dei faciat? Quid est, quod nos ad memoriam iustitiae et totius boni revocet, nisi verbum Dei? Ideo ergo dicit, quia erunt in commemorationem propositi ante Dominum. Addit et in die sabbatorum, id est, in requie animarum. Et quae major fidei animae requies, quam memoria Dei? quam in conspectu Dei versari? quam in fide patris ac filii permanere? quam orationes Domino tanquam odorem suavitatis offerre? „Testamentum,⁶⁾ inquit, aeternum erit Aaron et filiis ejus, et manducabunt

¹⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „Similiter et odoris suavis implere“ etc., sed Mss. ut in nostro textu. R.

²⁾ Psalm. CXLI, 2.

³⁾ Cod. Sangerman. „penitus mundum.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „ponit thus mundum.“ R.

⁴⁾ Levit. XXIV, 7. 8.

⁵⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „erat.“ R.

⁶⁾ Levit. XXIV, 9. coll. 8.

in loco sancto.“ Aaron et filii ejus genus est electum, nus sacerdotale, quibus hæc portio sanctorum donatur Deo, quod sumus omnes, qui credimus in Christo. cum autem sanctum ego in terris non requiro positum, sed in corde. Locus enim dicitur sanctus, rationalis anima, propter quod et Apostolus dicit: „nolite¹⁾ locum dare diabolo.“ Anima ergo mea locus est, si male ago, diaboli: si bene, Dei. Denique et spiritus malignus cum, ²⁾ inquit, exierit ab homine, et circuierit loca arida, requiem non invenerit, tunc dicit: revertar ad locum meum, unde exivi.“ Locus ergo sanctus anima est pura. quæ loco edere nobis mandatur cibum verbi Dei. Equè enim convenit, ut sancta verba anima non sancta recipiat: sed cum purificaverit se ab omni inquinamento carnis et morum, tunc locus sanctus effecta ³⁾ cibum capiat panis illius, qui de coelo descendit. Nonne melius intelligitur locus sanctus, quam si putemus structuram lapideam insensibilium locum sanctum nominari? Unde nulli modo etiam tibi lex ista proponitur, ut, cum accipis panem mysticum, in loco mundo manduces eum: sed ne in anima contaminata, et peccatis polluta dominici corporis sacramenta percipias: „quicumque⁴⁾ enim manducaverit, inquit, panem, et biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet semetipsum se unusquisque, et tunc de pane manducet, et de calice bibat.“

6. „Sancta ⁵⁾ enim sanctorum sunt.“ Vides, quomodo non dixit sancta tantummodo, sed sancta sanctorum: ut si diceret, cibus iste sanctus non est communis omnium, nec cujuscunque indigni, sed sanctorum est.

¹⁾ Ephes. IV, 27. ²⁾ Matth. XII, 43. 44.

³⁾ Libri editi (c. c. edd. M.): „effecta capiat panem mysticum.“ Mss. ut in nostro textu. R.

⁴⁾ I Cor. XI, 27. ⁵⁾ Levit. XXIV, 9.

steria *) regni Dei: illis autem, id est, qui non
 tur, qui non sunt tales, ut mereantur, nec capae
 possunt ad intelligentiam secretorum: illis non
 dari ille sacerdotalis panis, qui est secretus, et m
 sermo, sed in parabolis, qui communis est vulgi.
 timum *) aeternale hoc erit." Legitimum namque,
 ternum, est omne quod mysticum est. Nam pra
 haec et passim visibilia, temporalia sunt, et fines
 accipiunt: „praeterit *) enim habitus hujus mundi."
 si hujus mundi praetent, sine dubio et literae l
 praeterit, et manent illa, quae aeterna sunt, quae
 continet spiritualis. Si ergo intelleximus primo qu
 Deus loquebatur ad Moysen, et Moyses filius Israel, se
 etiam rationem candelabri mundi, et lucernarum,
 olei ejus, tertio quoque panes propositionis ex d
 decimis singulos *) confectos secundum voluntatem
 tus intelleximus: demus operam, quomodo ei no
 tanto et tam sublimi intellectu non efficiamur in

*) Cod. Sangerman. „nec quilibet“ etc. R.

*) Cod. Sangerman. „ipsi possunt explanare
 mysteria.“ R.

*) Matth. XIII, 11.

*) Libri editi (e. c. edd. M.): „mysterium,“ sed
 „mysteria.“ R.

*) Levit. XXIV, 9. *) I Cor. VII, 31.

*) Libri editi (v. c. edd. M.): „singulos qu
 confectos si secundum“ etc., sed Mss. ut in nostro tē

sed ut anima nostra prius fiat locus sanctus, et in loco sancto capiamus sancta mysteria per gratiam Spiritus sancti, ex quo sanctificatur omne quod sanctum est. Ipsi gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA XIV.

De filio mulieris Israelitidis, et Aegyptii patris, qui nominans nomen, maledixit, et de sententia Dei lata in eum.

1. Historia nobis recitata est, cujus quamvis videatur aperta narratio, tamen nisi diligentius continentiam ejus, quae est secundum literam, consequamur, interior nobis scusus haud facile patebit. Est ergo Scripturae sermo, de quo disserendum est hic. „Et¹⁾ exiit, inquit, filius mulieris Israelitidis, et hic erat filius Aegyptii inter filios Israel: et litigaverunt in castris, is, qui erat ex²⁾ Israelitide, et homo Israelita. Et nominans filius mulieris Israelitidis, nomen maledixit: et adduxerunt eum ad Moysen: et nomen matris ejus Salomith filia Dabri, ex tribu Dan. Et miserunt eum in carcerem, ut judicarent de illo per praeceptum Domini. Et locutus est Dominus ad Moysen dicens: ejice illum, qui maledixit, extra castra, et impone omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus, et lapidabunt³⁾ eum omnis synagoga.“ Videamus ergo

¹⁾ Levit. XXIV, 10—14.

²⁾ Libri editi (e. c. edd. M.): „ex Israelitide muliere,“ sed a Mas. et a graeco LXX. interpretum textu abest „muliere.“ R.

³⁾ God. Sangerman. „lapidabunt.“ LXX. interpretes: „λιθοβολήσουσι.“ Libri editi (e. c. edd. M.): „lapidabit.“ R.

primo quid sibi velit historia, quam proposuimus, et quamvis plana videatur, tamen adhuc evidentius eam tenemus sub oculis ponere. Ponamus ergo unum ex patre et ¹⁾ matre Israelitici nominis generositate gaudentem: alium ex matre tantum, non etiam ex patre, et velut ex parte nobilem, et ex parte non patris; quae utique melior videtur, sed matris, quae inferior est. Si enim pater fuisset Israelita, et mater Aegyptia, esset aliquid amplius. Hoc enim fuerant Manasses et Ephrem. Nunc vero scriptum est, quia filius sit mulieris Israelitidis, et Aegyptii patris. Si ergo diligenter secutus es duos istos viros, unum ex integro nobilem, alium ex parte, intrare nunc eos litigantes ad invicem: in qua lite is, qui patre Aegyptio, et matre sola Israelitide genitus videtur, nominans maledixerit, et ob hoc perductus sit is, qui maledixerat ad Mozen, Moses vero neque absolvere eum ausus est, neque condemnare sine Deo. Tradidit enim eum custodiae, usquequo a Deo acciperet responsum, quid vellet fieri de eo. Haec est historiae continentia; nunc autem videamus, quae sit in ea spiritualis ratio, quae edificare debet ecclesiam.

2. Primo omnium sermo dicit, quia exiit filius mulieris Israelitidis, et Aegyptii patris: et unde, vel quo exierit, non refert. Inveniuntur enim ambo in castris positi, sicut indicat sermo Domini dicens: „educ²⁾ hominem, qui maledixit, foras extra castra.“ Si ergo de castris educitur, necessario in castris erat. Quid ergo est, quod cum nupdum exisset de castris, dicit de eo scriptura divina: „et³⁾ exiit filius mulieris Israelitidis?“ Ego puto, quia docere nos vult sermo divinus, quod qui peccat, dupliciter exire dicitur. Primo enim exit a proposito bono, et recta sententia, exit a via iustitiae, exit a lege Dei.

¹⁾ Edd. Merlini: et ex matre etc.

²⁾ Levit. XXIV, 14.

³⁾ Levit. XXIV, 10.

ostmodum vero cum confutatus fuerit pro peccato, exit iam de coetu et congregatione sanctorum. Ut si verbi causa dicamus: peccavit aliquis fidelium, iste etiam non iam abjiciatur per episcopi sententiam, jam tamen per ipsum peccatum, quod admisit, ejectus est: et quamvis uret ecclesiam, tamen ejectus est, et foris est segregatus consortio et unanimitate fidelium. Exiit ergo filius patris Aegyptii, et matris Israelitidis. Qui penitus extraneus est, totus Aegyptius est. Qui autem inter nos est, et peccat, ex una quidem parte, qua Deo credit, Israeliticus videtur originis: ex ea vero parte, qua peccat, de Aegypto genus ducit. Duos ergo Scriptura proposuit litigantes: unum ex integro Israelitam, qui litigavit quidem, sed non peccavit: istum vero, cujus peccatum designat, maxima ex parte mixtum esse Aegypto generi indicat, adversum quem litigat Israelita, et forte competenter, et rationabiliter litigat. Nam et in Exodo ¹⁾ Israelita et Aegyptius litigant, ubi Israelita superat, Aegyptius cadit. Igitur et ego hodie si veritatem defendam, si pugnem pro ecclesiastica fide adversum eum, qui ex parte quidem credit Christo, et recipit Scripturas, sed non integre sensum earum, nec fideliter recipit: litigo adversum eum, qui ex matre quidem Israelita est, ex patre vero Aegyptius. Si quis ergo et fidei credulitate, et nominis professione Christianus est, et Catholicus, iste ex utraque parte Israelita est. Qui vero professione quidem Christianus est, intellectum autem fidei haereticus et perversus est, iste matrem quidem Israelitidem, patrem vero Aegyptium habet. Quomodo ergo hoc accidit? Cum Scripturas quis legit, et litteram quidem sequitur, intellectum autem repudiat spirituales, hic matrem quidem Israeliticam habet, id est, litteram: sensum vero quia spirituales non sequitur, sed carnalem, isti est Aegyptius pater: et ideo adversum ec-

¹⁾ Cfr. Exod. II, 11.

eclesiasticum et catholicum litigat, id est, contra eam, ex utraque parte Israelita est, qui et secundum litteram Israelita est, et secundum spiritum, quia ipse secundum litteram quidem Israelita est, secundum spiritum vero Aegyptius. Quid ergo est utriusque litigantibus? Necessarius ille, qui carnalem sequitur sensum, tanquam de Aegyptio genus ducens nomen nominat, et maledicit. Nominis enim nomen Dei, et cum maledicto nominat: negat enim eam creatorem esse mundi, negat esse patrem Christi. Nos vero, qui ex utroque genere Israelitae sumus, et litteram et spiritum in scripturis sanctis defendimus, et litigamus adversum eos, qui ex media parte Israelitae videntur et dicimus, quia neque secundum litteram maledici oportet, neque secundum ¹⁾ spirituales intelligentiam blasphemari. Maledictus enim non solum in Deum, sed etiam in proximum, Apostoli Pauli sententia a regno Dei excluditur. Vide enim, quomodo dicit Apostolus: „nolite ²⁾ errare: neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque ³⁾ furones, neque avari, neque maledici regnum Dei possidebunt. Videte, inter quae crimina, inter adulteros, inter masculorum concubitores, inter avaros, quos alibi dicit idolis servientes, etiam maledicos posuit, et a regno Dei partem cum illis exclusit. Videant ergo, si qui os suum quotidiana pene consuetudine hoc vitio insuescunt, quid periculi immineat. Putantes enim leve et facile hoc esse peccatum, non facile cavent, sed considerent Apostolus quomodo maledicum a regno Dei excludit, et Deus per Moysen quomodo maledicum puniri jubet. Unde et ego valde admiratus sum, quod in hoc loco, quem habemus

¹⁾ Edd. Merlini: secundum spiritum intelligentiam.

²⁾ I Cor. VI, 9. 10.

³⁾ In Cod. Sangermanensi desunt verba: „neque furones, neque avari.“ R.

is manibus, Scripturâ non aperte designavit, quia iste, qui ex Aegypto genus ducit, maledixerit Deum, sed tantum posuit, quia nominans maledixerit, et reliquit in medio, vel de Deo, vel de homine suspicandum. Unde mihi videtur idcirco noluisse aperte de Deo pronuntiare, ne de hominibus videretur dedisse licentiam, et ideo vel de Deo, vel de homine siluisse, ut de utroque caveretur.

3. Verum quoniam sententiam Apostoli proposuimus, qui dicit maledicos a regno Dei excludendos, aliquid exspectat iste sermo solatii, ne omnino desperationem videamur indicere iis, qui quotidiana pene maledictendi consuetudine rapiuntur, et ori suo adhibere custodiam, vel ostium negligunt. Promissionis futurae non unus est modus, neque simplex species: sed sicut docuit ipse Dominus in Evangelio,¹⁾ cum beatos dicit pauperes spiritu, et ipsorum dicit esse regnum coelorum. Et item beatos dicit mites, nec tamen iis coelorum regna, sed terrae hereditatem promittit. Dicit beatos et pacificos, sed ne ipsis quidem coelorum regnum dedit, filios tamen eos Dei esse pronuntiat. Et cum diversis diversa repromittat, omnes beatos dicit, qui ad promissa pervenerint, non tamen omnibus coelorum regna promittit.²⁾ Potest ergo fieri, ut aliquis in ceteris forte operibus et actibus emendatus sit et perfectus, subripiatur ei tamen aliquando oris vitio, lapsuque sermonis: huic³⁾ etiamsi secundum Apostoli sententiam negantur regna coelorum, non tamen alterius beatitudinis abscinditur locus. Verumptamen eo ma-

¹⁾ Matth. V, 3. seqq.

²⁾ Cod. Sangerman. „concessit.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: huic licet non promittantur regna coelorum, nequaquam tamen, si doleat, beatitudinis abscinditur locus, qui utique in regno coelorum est. Verum tamen eo magis, si quis in ceteris perfectus est, cavere debet, ne ei subripiens pravae consuetudinis vitium, dum emendare negligit, a beatitudinis regno penitus excludatur. Possumus adhuc addere etc.

gis, si quis in caeteris perfectus est, elabor hoc debet, ne ei subrepens pravae consue coelorum regna, quod est omnium beatitud eripiat, quamvis Dominus dixerit: „in ¹⁾ domationes multae sunt.“ Possumus adhuc illud, quod ²⁾ natura peccati similis est m igni consumitur, quam aedificari Paulus peccatoribus dicit, ³⁾ qui supra fundamentu dificant ligna, foenum, stipulam. In quo m ditur, esse quaedam peccata ita levia, ut ai rentur, cui utique ignis illatus diu non pot alia vero foeno esse similia, quae et ⁴⁾ ipsa ter ignis absumat, verum aliquanto tardius, pulis immortetur: alia vero esse, quae lignu in quibus pro qualitate criminum diutinu bulum ignis inveniatur. Ita ergo unumquod pro qualitate, vel quantitate sui, poenarum vit. Verumtamen quid opus est fidelibus, cognoverunt Deum, de poenarum qualitat. Quid opus est ligna, quid foenum, quid vel lam fundamento Christi superponere? Cui aurum, vel argentum, vel pretiosos lapides, perponemus ⁵⁾ fundamento, ubi cum ignis a hil inveniatur, quod absumat? Nam si accesserit, ex stipula favillas reddet et cineres. Si serit ad aurum, aurum purius reddet. Haec sint pro his, qui negligunt oris maledici co resecare: qui etiamsi non ex corde maledic non voto et animo iniquo proferant maled

¹⁾ Ev. Joann. XIV, 2.

²⁾ Edd. Merlini: quo natura etc.

³⁾ I Cor. III, 12.

⁴⁾ Deest „et“ in ed. R.

⁵⁾ Ed. Ruaci sola: superponimus.

nuditiam labiorum secundum Esaiæ verbum,¹⁾ et
 unguamenta oris incurrunt. Iste tamen, qui licet matre
 elitide, Aegyptio tamen patre progenitus est, exiit, et
 nians nomen maledixit. De quo ego puto, quod nisi
 uet, nec litigasset adversum verum Israelitam, nec no-
 ians maledixisset. Exiit enim a veritate, exiit a timore
 i, a fide, a caritate, sicut superius diximus, quomodo
 haec quis exeat de castris ecclesiae, etiamsi per epi-
 pi vocem minime abjiciatur. Sicut e contrario inter-
 m fit, ut aliquis non recto iudicio eorum, qui prae-
 st ecclesiae, depellatur, et foras mittatur. Sed si²⁾
 e non ante exiit, hoc est, si non ita egit, ut mereretur
 ire, nihil laeditur in eo, quod non recto iudicio ab ho-
 nibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille, qui
 ras mittitur, intus sit: et ille foris, qui intus retineri vi-
 detur. Vis tibi ostendam et alium, qui a nullo ejectus
 esse dicitur? Scriptum est de Cain, quia „exiit³⁾ a
 facie Dei.“ Quo exiit a facie Dei? Ubi enim non erat
 facies Dei? Sed exiisse dicitur pro eo, quod legem na-
 turae egressus est, et ignarem tanti sceleris terram fraterno
 sanguine primus infecit. Sunt tamen et qui bene exeunt,
 et beati sunt, qui exeunt. Ostendam etiam hoc de Scri-
 pturis. In Exodo scriptum est: „omnes,⁴⁾ inquit, qui
 uerebant nomen Domini, exierunt foras ad Mo-
 sen extra castra.“ Isti bene exierunt extra castra, qui sequeban-
 tur Mo- sen, id est, legem Dei. Et de aliis dicitur: „exite⁵⁾
 populus meus de medio eorum, et immundum nolite con-
 tingere.“ Exiit⁶⁾ ergo, inquit, filius mulieris Israelitidis,

1) Cfr. Jesai. VI, 5.

2) Deest „si“ in ed. Ruaci.

3) Genes. IV, 16. 4) Exod. XIII, 7.

5) Jesai. LII, 11.

6) Ed. Ruaci: Exit ergo etc. — Cfr. Levit. XXIV, 10.

quenter dicta videntur, et incongrue. Putant enim, quod ille, qui nomen Dei maledicit, statim puniri debeat: ille vero, qui nominaverit nomen Domini, hoc est, superflue¹⁾ et in vanum nominaverit, sufficiat accepiſſe peccatum. Sed nos consequentiam sermonis tali quodam sensu tentamus aperire. Majus esse peccatum, in quo maledicatur Deus, quam in quo nominatur, dubitare non possumus. Restat, ut ostendamus, multo esse gravius accipere peccatum, et habere secum, quam morte mulctari. Mors, quae poenae causa inferatur pro peccato, purgatio est peccati ipsius, pro quo jubetur inferri. Absolvitur ergo peccatum per poenam mortis, nec superest aliquid, quod pro hoc crimine iudicii dies et poena aeterni ignis inveniat. Ubi vero quis accipit peccatum, habet illud secum, ac permanet cum ipso, nec aliquo supplicio poena, quae diluitur, transit, cum ipso est etiam post mortem: et quia temporalia hic non persolvit, ibi expendit aeterna supplicia. Vides ergo, quanto gravius sit accipere peccatum, quam morte mulctari. Hic enim mors pro vindicta datur, et apud justum iudicem Dominum non vindicatur his in id ipsum, sicut propheta²⁾ dixit. Ubi autem non est soluta vindicta, peccatum manet illis aeternis ignibus extinguendum.³⁾ Quod autem haec ita se habeant, possum tibi testes ex divinis voluminibus adhibere Ruben et Judam patriarchas loquentes ad patrem suum Jacob, cum vellent adsumere secum Benjamin, et ducere ad Aegyptum, propter sponſionem, quam cum Joseph fratre pepigerant. Ibi ergo Ruben ita dicit ad patrem: „ambos⁴⁾ filios meos occide, nisi reduxero ad te Benjamin.“ Judas vero ait: „peccator⁵⁾ ero in te, nisi reduxero cum

¹⁾ Edd. Merlini: superfluo. ²⁾ Nahum. I, 9.

³⁾ Sic Cod. Sangermanensis; libri vero editi (e. c. edd. M.): „exigendum. Quia autem“ etc. R.

⁴⁾ Genes. XLII, 37. ⁵⁾ Genes. XLIII, 9.

eos puniri volunt, de quorum potentia et ingemiscunt, tanto necessarium est differri si non differrentur, temporales utique, et le-
quia finem cum morte recipient: nunc ferentur,¹⁾ certum est, quod aeternae erunt, his extendentur. E contra igitur si velint centibus in praesenti saeculo bona reddi, es-
sa bona temporalia, et celeri termino con-
quanto autem magis differuntur in futurum, runt perpetua, et nescient finem. Hoc est os Scripturae hujus locus paucis sermoni-
ensus edocuit, ut sciamus, multo esse gravius atum, et habere, ac secum ad inferna de-
a praesenti poenam dare commissi. Et ideo impedire fidelibus Apostolus Paulus dicit de-
verat: quem tradidi, inquit, Satanae²⁾ „in-
his,“ hoc est morte mulctasse. Qui autem rtis hujus, ostendit in sequentibus, dicens:
salvus fiat in die Domini nostri Jesu Chri-
go, quomodo aperte Apostolus utilitatem exposuit. Quod enim dicit, tradidi in inte-
hoc est, in afflictionem corporis, quae solet is expendi, eumque carnis interitum nomi-
en carnis interitus vitam spiritui conferat.
si quis forte nostrum recordatur in semet peccati conscientiam, si quis se obnoxium
icto, confugiat ad poenitentiam, et sponta-
t carnis interitum, ut expurgatus in prae-
itus noster, mundus, et purus pergat ad
ninum nostrum: cui est gloria et imperium
culorum. Amen!

Merlini: differuntur.

V, 5. ²⁾ I Cor. V, 5.

HOMILIA XV.

De venditionibus domorum et redemptionibus.

1. Tres diversas leges de domorum venditionibus et redemptionibus per Moſen in Levitico datas videmus, quarum continentiam primo ſecundum hſtoriam pertractemus, ut poſt hoc etiam ad ſpiritualem ſenſum poſſimus adſcendere. Domorum quaedam ſunt in urbibus muratis, quaedam in vicis, vel agris non habentibus muros. Ait ergo, ut, ſi in civitate murata vendiderit quis domum, per annum integrum habeat copiam redimendi; poſt annum vero poſteſtas recuperandi nulla conceditur. „Erit¹⁾ enim, inquit, domus ipſius emtoris certa poſſeſſio, ſi intra annum liberare eam non potuerit, qui diſtraxit.“ ſecunda lex eſt, ut, ſi domus, quae diſtracta eſt, in vico fuerit, qui murum non habet, cui tamen vico ager adiaceat, liceat venditori et poſt annum, et quandocunque potuerit, reſtituere pretium, et recuperare quam diſtraxerat domum. Tertia lex eſt, ut, ſi forte domus ſit levitae, vel ſacerdotis, ubicunque fuerit talis domus, ſive in civitate murata, ſive in vico, cui murus non eſt, liceat ſemper et in omni tempore, ut quandocunque potuerit levita, vel ſacerdos, redimat domum ſuam: nec unquam vel ſacerdotalem vel Leviticam poſſeſſionem confirmari in alium, qui non ſit ejusdem ordinis, divina jura permittunt. Iſtae ſunt ergo leges, quibus utebatur populus ille prior, etiam ſecundum hoc ipſum, quod per hſtoriam designatur, religioſe ſatis et pie ſacerdotalibus vel Leviticis ordinibus conſulentes.

2. Sed citius haec referamus ad nos, quibus lex Chriſti, ſi eam ſequamur, nec poſſeſſiones in terra, nec in urbibus domos habere permittit. Et quid dico domos?

¹⁾ Cfr. Levit. XXV, 30.

ec plures tunicas, nec multam concedit possidere pecuniam: „habentes¹⁾ enim, inquit, victum et vestitum, his contenti sumus.“ Quomodo ergo nos datas de domibus, re intra²⁾ civitatem muratam positus, sive in vicia, quis muri non sunt, observabimus leges? Invenimus in iis Scripturae locis, quod sermo divinus majore quoniam sacramento nominet domum, ut cum dicit de Jacob, quasi pro laude ejus ponit: „erat³⁾ enim, inquit, Jacob homo simplex, habitans domum.“ Et iterum inventio de obstetricibus Hebraeorum scriptum: „et⁴⁾ quia, inquit, timebant Deum obstetrices, fecerunt sibi domos.“ Videmus ergo, quod obstetricibus quidem faciendarum domorum causa fuerit timor Dei: Jacob vero simplicitas et innocentia causam dederit, ut habitaret domum. Denique Esau, quia malus fuit, non est scriptum de eo, quia habitaverit domum, nec de alio aliquo scriptum est, quia edificaverit sibi domum, qui non habuerit timorem Dei. Quae est ergo ista domus, et quale aedificium est, Paulus Apostolus⁵⁾ exponit apertius, cum dicit: „domum⁶⁾ habemus non manu factam, aeternam in coelis.“ Haec ergo est domus, quam aedificare nemo potest, nisi timeat Deum. Haec est domus, quam exstruere, vel habitare nemo potest, nisi in simplicitate mentis, et puritate cordis. Sed quoniam accidere solet, ut etiam qui bene aedificaverit, et domum sibi coelestem bene agendo et bene vivendo, ac recte credendo construxerit, incurrat alicujus peccati debitum, et hanc⁷⁾ a crudelissimo foeneratore enundare cogatur, ac labores suos transfundere in alium,

¹⁾ I Tim. VI, 8. — Edd. Merlini: contenti sumus.

²⁾ Edd. Merlini perperam: infra.

³⁾ Genes. XXV, 27. ⁴⁾ Exod. I, 24.

⁵⁾ Deest „Apostolus“ in ed. R.

⁶⁾ II Cor. V, 1.

⁷⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „hanc crudelissimo foeneratori“ etc., sed Mss. ut in nostro textu. R.

pietas et clementia legislatoris succurrit,¹⁾ ut intra certum tempus redimi possit. „Si²⁾ tamen invenerit, inquit, manus tua pretium, quod restituas.“ Quale pretium? Poenitentiae sine dubio lacrimis congregatum, et manibus, id est, labore boni operis inventum. Annus autem iste intelligi potest, quem venit vocare Dominus annum acceptum, quo dimittat contractos in remissionem, et salutem delicta sua confitentibus praebeat. Quod autem dicit domum in civitate murata: recte, ut ego arbitror, domus, quae in coelo esse dicitur, in civitate murata esse intelligitur. Murus est enim hujusmodi³⁾ domibus ipsum coeli firmamentum. Sed talem domum rari quique habere possunt, illi fortassis, qui super terram ambulantes conversationem habent in coelis, et de quibus dicit Apostolus: „Dei⁴⁾ aedificatio estis.“ Ceteri autem, qui in vicis habent domos, quibus non est murus, est tamen iis adjacens ager foecundus, illis⁵⁾ fortassis, qui sibi habitaculum praeparant in terra viventium, et in illa terra, quam mansuetis Dominus promittit dicens: „beati⁶⁾ mites, quoniam ipsi haereditate possidebunt terram.“ Istas ergo domos, si forte alicui, sicut supra exposuimus, lapsus acciderit, semper est recuperandi facultas, ut verbi gratia dicamus, si nos aliqua culpa mortalis invenerit, quae non in crimine mortali, non in blasphemia fidei, quae muro ecclesiastici et apostolici dogmatis cincta est, sed vel in sermonis,⁷⁾ vel in morum vitio consistat: hoc est vendidisse domum, quae in agro est, vel in vico, cui mu-

¹⁾ Edd. Merlini: occurrit.

²⁾ Cfr. Levit. XXV, 28. coll. LXX. virorum versione.

³⁾ Ed. Ruaci: hujusmodi.

⁴⁾ I Cor. III, 9. ⁵⁾ Ed. Ruaci sola: illi.

⁶⁾ Matth. V, 5.

⁷⁾ Omnes Mss. „sermonis.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „sermonibus.“ R.

non est. Haec ¹⁾ ergo venditio et huiusmodi culpa
per reparari potest, nec aliquando tibi interdicitur de
missis huiusmodi poenitudinem ²⁾ agere. In graviori-
s enim criminibus semel ³⁾ tantum poenitentiae conce-
ditur locus: ista vero communia, quae frequenter incur-
nus, semper poenitentiam recipiant, et sine intermis-
sione redimuntur.

3. „Quod ⁴⁾ si sacerdotalis fuerit, inquit, ista domus,
in Levitica, ubicunque fuerit, sive in civitate, sive in
provincia, semper habet redemptionem.“ In hoc loco sacerdo-
lem sensum, et Leviticam intelligentiam quaero. Non
nimis inferior esse debet auditor ⁵⁾ horum, si fieri potest,
lo ipso, qui haec scripsit, et sanxit. Quid est ergo, quod
sacerdos, et Levita domus suae semper, et ubicunque fue-
rit, habet redemptionem? Secundum spiritualem intelli-
gentiam sacerdos mens Deo consecrata dicitur, et Levita
appellatur is, qui indesinenter adsistit Deo, et voluntati
suae ministrat. Perfectio ergo in intellectu, et opere, in
fide, et actibus sacerdos et Levita accipiendus est. Huic
itaque perfectae menti si acciderit aliquando domum,
quam habet non manu factam, aeternam in coelis, ven-
dere et in manus alterius dare: sicut contigit aliquando
magno patriarchae David, cum de tecto suo Uriae Ge-
thaci ⁶⁾ adspexit uxorem: statim eam redimit, statim re-
parat, statim enim dixit: „peccavi.“ ⁷⁾ Imo vero aliquid

¹⁾ Edd. Merlini: Haec ergo venditio huiusmodi culpa.

²⁾ Mss. „poenitudinem agere.“ Libri editi (v. c. edd. d.): „poenitudinem gerere.“ R.

³⁾ Libri editi (e. c. edd. M.) habent: „semel tantum
et raro poenitentiae“ etc. Sed istud „vel raro“ abest
ab omnibus Mss. Codd. etc. R.

⁴⁾ Cfr. Levit. XXV, 32. coll. LXX. virorum versione.

⁵⁾ Cod. Sangerman. „auctor aurum“ etc. R.

⁶⁾ Edd. Merlini: „Caethei“ ed. Ruaci: „Gethaci.“

⁷⁾ II Sam. XII, 13. (II Regg.)

adhuc sublimius in hoc sensu ¹⁾ debemus inspicere, quomodo domus sacerdotum et Levitarum, id est, perfectorum mentium semper delicta redimantur, semperque perfecti gentur. Si quando scripturas divinas legimus, et sanctorum patrum in iis delicta aliqua recensemus: si secundum Apostoli Pauli sententiam dicimus, quia „haec ²⁾ omnia figura contingebant illis, scripta sunt autem propter correctionem nostram:“ hoc modo et semper domus cor redimitur, quia semper pro culpis eorum purgatio et satisfactio a doctoribus adhibetur, ostendentibus ex divinis scripturis formas fuisse haec et imagines rerum futurarum non quibus arguerentur delicta sanctorum, sed quibus ostenderetur peccatores et impios in partem sanctorum societatemque conscisci. Nunquam ergo sacerdotalis possessio a sacerdote separatur, etiamsi ad tempus fuerit ablata, etiamsi fuerit distracta, semper redimitur, semper reparatur, velut si diceret, caritas, quae perfecta est „omnia ³⁾ patitur, omnia ⁴⁾ sperat, omnia tolerat, caritas nunquam cadit.“ Sic ergo et possessio ac domus sanctorum nunquam cadit, nunquam aufertur, nunquam ab ecclesiarum jure separatur. Quomodo separari a sacerdotibus potest domus, quae aedificata est supra fundamentum Apostolorum et prophetarum, in qua ipse ⁵⁾ est angularis lapis Jesus Christus? Quod autem possit aliquando domus ista distrahi, hoc est, hujusmodi aedificatio incidere in peccatum, audi Apostolus Paulus quomodo de talibus dicit: „ut ⁶⁾ sapiens architectus fundamentum, inquit, posui, alius superaedificat, unusquisque autem videat, quo-

¹⁾ Deest „sensu“ in libris antea editis (e. c. edd. M.), sed suppletur e Mss. R.

²⁾ I Cor. X, 11. ³⁾ I Cor. XIII, 7. 8.

⁴⁾ Mss. „omnia sperat.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „omnia superat.“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: est ipse. — Cfr. Ephes. II, 20.

⁶⁾ I Cor. III, 10. 11. 12.

modo superaedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest¹⁾ ponere praeter id, quod positum est, qui est Christus Jesus. Si quis autem supra fundamentum hoc aedificat aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam.²⁾ Vides ergo, quia potes supra fundamentum Christi aedificare ligna, foenum, stipulam, hoc est, opera peccati: quae qui³⁾ aedificat, sine dubio vendidit domum suam eintori pessimo, diabolo, a quo unusquisque peccantium peccati pretium⁴⁾ consequitur, satisfactionem desiderii sui. Hoc si forte incurrerit aliquis, quod absit, cito redimat, cito reparet, dum tempus est reparandi, dum poenitentiae locus est, deprecantes in commune, ne aeternae domus habitatione fraudemur, sed digni habeamur recipi in aeterna tabernacula, per Christum Dominum nostrum, cui est gloria et⁴⁾ imperium in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA XVI.

De benedictionibus Levitici.

1. In agonibus corporalibus gradus quidam et differentiae singulorum quorumque observari ordinum solent, ut pro qualitate certaminum, praemio remuneretur unusquisque victoriae. Verbi gratia, si inter pueros quis habeat agonem, si inter juvenes, si inter viros, quae per singulos ordines observatio haberi debeat, quid fieri liceat, quidve non liceat, et quae certaminis regula custodiri,

¹⁾ Edd. Merlini: ponere potest.

²⁾ Deest „qui“ in ed. R.

³⁾ Mss. „pretium.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „praemium.“ R.

⁴⁾ Desunt verba „et imperium“ in libris editis (c. c. edd. M.), sed suppletur e Msc. Cod. Sangermanensi. R.

quid etiam post hæc remunerationis mereatur palma vincentis, ipsis nihilominus agonice legibus cautum est. Ita et nunc omnipotens Deus observandae legis suae in hoc mundo agonem mortalibus ponens, posteaquam tradidit observanda quam plurima, et quid fieri, quidve non fieri debeat, adscripsit: convenienter ad ultimum jam Levitici librum, in quo de singulis quibusque observationibus constitutum est, quid muneris reportet qui impleverit, et quid poenae subeat qui non observaverit, enuntiat. Sed si lex, secundum quod Judaei volunt, et hi, qui eorum sensu Scripturas intelligendas putant, non ¹⁾ est spiritualis, sed carnalis, dubium non est, quin observata carnaliter, benedictiones quoque carnales observantibus tribuat. Si vero, ut Paulo videtur Apostolo, lex spiritualis est, sine dubio et spiritualiter observanda est, et spiritualis ex ea benedictionum speranda remuneratio. Totius namque consequentiae est, spiritualement legem benedictiones dare spirituales, et ejusdem nihilominus consequentiae est, etiam maledicta et condemnationes legis spiritualis non esse corporales. Sed ut indubitatum sit quod dicimus, ipsius Pauli Apostoli voce utamur, qua ad Ephesios scribens de spiritualibus benedictionibus hoc modo pronuntiat: „benedictus, ²⁾ inquit, Deus, et pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo.“ Quoniam quidem sciebat nonnullos legentes de benedictionibus posse in id prolabi, ut eas corporales putarent et terrenas, voluit iis evidentius aperire, quae sit divinarum benedictionum natura, vel ubi quaerenda, et ideo ait: „qui ³⁾ benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo.“ Sed et hoc, quod addidit: „in omni benedictione spirituali:“ non

¹⁾ Edd. Merlini: et non esse spirituales, sed carnales, dubium etc.

²⁾ Ephes. 1, 3. ³⁾ Ephes. 1, 3.

stiosum, sed apostolicae vehementiae plenum. Nam sciebat multa esse implenda, quae mandantur in et in unoquoque mandato proprios existere agones, quibus per singula benedictionem, qui vinceret, mereretur; ideo dixit: „qui ¹⁾ benedixit nos in omni benedictione spirituali:“ ut et plures eas ostenderet esse, et spirituales. Potest autem in hoc sermone, quo ait: „in ²⁾ benedictione spirituali:“ et illud intelligi, ut, verbi gratia, justus quique et perfectus capiat benedictiones Leviticorum, de quibus nunc sermo est: capiat et eas, quae in Numerorum scriptae sunt, sed et illas, quae in Genesis continentur benedictiones Noë ad Sem et Japhet, et benedictiones Isaac ad Jacob, et item Jacob benedictiones ad Joseph, et Ephrem, et Manassen, et postea ad duodecim patriarchas. Quia ergo multae sunt benedictiones positae in divinis scripturis, quae videntur semel ad unumquemque sanctorum, verbi gratia, ad Sem, Japhet, aut Joseph dirigi, non tamen, ut quibusdam tantum, ita in illos solos diriguntur, ut alius ex his participare non possit: idcirco eas spirituales Apostolus novavit, ut, quicumque effici potuerit in virtute et spiritu, verbi gratia, Sem, vel Japhet, vel Joseph, aut Isaac, aut Jacob, sicut et Joannes fuit in spiritu et virtute Heliae, sit etiam ipse benedictionis illius particeps fieri, cujus nomen et spiritum gesserit.

2. Sed videamus nunc in Levitico benedictionum quid sit exordium. „Si, ³⁾ inquit, in praeceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis

Tria sunt, quae dicit: in praeceptis ambulandum, mandata custodienda, et facienda, quae mandata sunt. Primum videtur mihi praeceptum esse, verbi gratia, cum iuratur, ut ille, qui sabbatum non servavit, ab omni syna-

¹⁾ Ephes. I, 3. ²⁾ Ephes. I, 3.

³⁾ Levit. XXVI, 3.

et tribulos, id est, sollicitudines saeculi habeat, aut voluptates, et divitiarum cupiditates, reprobata est, et maledicto proxima, cujus finis erit ad exustionem. Propterea unusquisque auditorum cum convenit ad audiendum, suscipit imbrem verbi Dei: et si quidem fructum attulerit operis boni, benedictionem consequetur. Si vero susceptum verbum Dei contemserit, et frequenter audita neglexerit, ac sollicitudini se rerum secularium, libidinique subjecerit, tanquam qui spinis suffocaverit verbum, maledictionem pro benedictione conquirat,¹⁾ et²⁾ pro beatitudinis fine, finem exustionis inveniet. „Dabo³⁾ ergo, inquit, vobis pluviam in tempore.“ Necessario addidit et „in tempore.“ Sicut enim imber iste terrenus, si importune veniat, id est, cum messis colligitur, cum frumenta teruntur in arvis, obesse magis quam prodesse videbitur: ita et ii, quibus pluvia verbi Dei ministranda committitur, observare debent hoc, quod dicit Scriptura, ut in tempore praebant, id est, ne crapulato et ebrio verbum Dei ingerant, nec⁴⁾ occupato in aliis animo, cum attentus esse non potest: vel cum alicujus vitii languore contractus est, et non doctori, sed morbo proprio interior praestatur auditus. Prudenter ergo conjiciat, ubi potest vacare mens, ubi sobrius, ubi vigilans, ubi intentus auditor est, et ibi pluviam ministret in tempore: sicut et tritici mensuram servus fidelis et prudens in Evangelico conservis dare jubetur in tempore. Sed et alio modo possumus intelligere hoc, quod mandatur imber dandus in tempore. Puer est aliquis, et parvulus in fide, indiget pluvia, sed lactis pluvia. Sic enim dicit ille, qui sciebat plu-

¹⁾ Ed. Merlini: conquiret.

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „et benedictionis finem.“ Cod. Sangerman. „et pro beatitudinis fine.“ Alii: „et pro beatitudinis remuneratione.“ R.

³⁾ Levit. XXVI, 4.

⁴⁾ Edd. Merlini: ne occupato etc.

in tempore dispensare: „lac ¹⁾ vobis potam dedi, non
 1: nondum enim poteratis.“ Profecit post haec in
 crevit aetate, et sapientia. Aptus sine dubio factus
 qui solidiorum percipiat cibum. Infirmatur aliquis,
 non pro tempore, sed pro infirmitate capere non po-
 tuit robusta sunt: verbi causa, non potest plene de
 aetate capere sermonem, oportet compati, et metiri do-
 cum pro virium qualitate, et concedi talibus nuptias.
 est oleribus pascere infirmum, et ad huiusmodi men-
 tium animae aptare velut tennem et rori similem pluviam
 . Est autem alia terra, quae potest suscipere vali-
 mbres, forte etiam flumina verbi Dei, et ²⁾ rapidos
 are ³⁾ torrentes. De iis enim talibus propheta dicit
 salmis: „et ⁴⁾ torrentem voluptatis tuae potum da-
 llis.“

3. „Dabo ⁵⁾ ego, inquit, vobis pluviam in tempore
 et dabit terra nativitates suas.“ Post primam bene-
 onem pluviae, ista secunda est, qua dicitur terra se-
 ta pluvia dare nativitates suas. Invenimus, quia et
 : benedicens Jacob dixerit: „det ⁶⁾ tibi Dominus, a
 coeli, et ab ubertate terrae plenitudinem frumenti,
 ini.“ Putasne tale frumentum in benedictione dabat
 : filio suo Jacob, quale habent et peccatores homines,
 uali abundabat etiam impius Pharaon? Haecine erat
 patriarchae benedictio? Vis tibi adhuc ostendam,
 modo et alii iniqui habeant multitudinem frumenti?
 ere illum in Evangelio, cuius ager multos attulit fru-
 , qui dixit: „destruam ⁷⁾ horrea mea, et maiora reae-
 abo, et dicam animae meae: anima, habes multa bona

¹⁾ I Cor. III, 2. ²⁾ Deest „et“ in ed. R.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „potare.“ Msc. San-
 nan. „portare.“ R.

⁴⁾ Psalm. XXXVI, 8. ⁵⁾ Levit. XXVI, 4.

⁶⁾ Gen. XXVII, 28. ⁷⁾ Luc. XII, 18. 19.

reposita in annos multos: manduca, bibe, et lactare.“ Talia ergo credimus esse bona, quae divinis benedictionibus sanctis quibusque et fidelibus tradebantur? Alios ego ¹⁾ terrae fructus adspicio, et aliter multitudinem nativitatis intueor. Si enim terra mea afferat fructum, si nativitates suas ex Domini benedictione producat, intelliget sensus meus, et explicare poterit, quae ²⁾ qualisque sit ista terra, quae accepta coelesti pluvia nativitates preferat rationabilium frugum. Testimonium de Evangelis ³⁾ sume, quomodo exiit qui seminat seminare, et aliud quidem cecidit secus viam, aliud autem super petram, aliud super spinas, aliud autem super terram bonam. Si ergo ea, quae ceciderint super terram bonam, ⁴⁾ attulerint fructum, dedit terra fructum suum, et nativitates suas produxit centesimum, et sexagesimum et tricesimum.

4. „Sed ⁵⁾ et ligna, inquit, camporum dabunt fructum suum.“ Habemus intra nosmet ipsos et ligna camporum, quae fructum suum producunt. Quae sunt ista ligna camporum, quae fructum suum producunt? Quae sunt ista ligna camporum? Dicet fortassis auditor: quid iterum hic curisilogus ⁶⁾ agit? Quid undecunque verba conquirat, ut explanationem lectionis effugiat? Quomodo intra nos esse ligna docebit, et arbores? Si non temere obtrectes, jam nunc audies, quia „non ⁷⁾ potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Habemus ergo arbores intra nos sive bonas, sive malas: et quae bonae sunt, fructus malos afferre non possunt, sicut quae malae sunt, fructus non afferent bo-

¹⁾ Ed. Ruaci: ergo.

²⁾ Edd. Merlini: quae qualisve sit etc.

³⁾ Matth. XIII, 4. seqq.

⁴⁾ Ed. Ruaci: bonum. ⁵⁾ Levit. XXVI, 4.

⁶⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „verisilogus.“ Sed Mss. „curisilogus.“ R.

⁷⁾ Matth. VII, 18.

1. Vis tibi et arborum ipsarum, quae intra nos sunt tabula, et appellationes expediam? Nam est ficus, nec malus,¹⁾ nec vitis, sed una arbor justitia vocatur, prudentia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. si vis, majorem adhuc arborum multitudinem doce, bus fortassis dignius potabitur consistere etiam paradisi Dei. Est enim ibi arbor pietatis, est et alia arbor scientiae, est et alia disciplinae, est et alia scientiae benivolae. Super omnia vero est arbor vitae. Non tibi²⁾ videtur, quod pater coelestis agricola hujusmodi oves in anima tua excolat, et hujusmodi plantaria in mente constituat? Sic ergo dicit Salvator: „non³⁾ potest arbor mala bonos fructus facere, neque bona fructus malos facere.“ Hoc est, quod docet: arbor pietatis bona est, non potest afferre fructus impudicitiae. Arbor justitiae bona est, et afferre fructus injustitiae non potest. Sic et e contrario si habeas malae arboris radicem in tua mente plantatam, bonos reddere non potest fructus. Si enim sit in te radix malitiae, fructus non dabitur bonos. Si sit intra cor tuum stultitiae planta, nunquam proferet sapientiae florem. Si injustitiae, si iniquitatis arbor sit, nunquam hujusmodi ligna gaudere bonis fructibus possunt. Si ergo servemus mandata Dei, suscepta pluvia verbi Dei, de qua superius diximus, etiam oves, quae in campis animae nostrae, et cordis nostri virtutibus plantatae sunt, lactum et bonae suavitatis affert fructum. Vis autem tibi de Scripturis ostendam, arborum vel ligna appellari has singulas quasque virtutes, quas superius memoravimus? Adhibeo testem sapientissimum Salomonem dicentem de sapientia: „lignum⁴⁾ vivum est, inquit, omnibus, qui amplectuntur eam.“ Si ergo

¹⁾ Edd. Merlini: malum.

²⁾ Edd. Merlini: videtur magis.

³⁾ Matth. VII, 18. ⁴⁾ Prov. III, 18.

sapientia lignum vitae est, sine dubio et aliud lignum est prudentiae, et aliud scientiae, et aliud iustitiae. Neque enim consequenter dicitur, ¹⁾ ex omnibus virtutibus solum sapientiam meruisse, quae lignum vitae dicitur, ceteras autem virtutes nequaquam similis sortis suscipere vocabula. „Ligna ²⁾ ergo campi dabunt fructum suum.“ Hoc, credo, de se sentiebat et beatus David, cum dicebat: „ego ³⁾ autem sicut oliva fructifera in domo Dei.“ Ex quo manifeste ostendit, lignum olivae iustum et sanctum hominem dici.

5. „Et ⁴⁾ comprehendet vobis triturationis vindemiam.“ Si seminatum est in anima semen bonum, et suscepta a Deo pluvia crevit, et venit ad spicam, necesse est consequetur et messis: et si messis, consequetur etiam triturationis, in qua frumenta purgantur. Etenim animae, quae germinat, ex verbo Dei et coelesti pluvia rigata germen producit ad messem, necesse est, ut ipsa messis, quam profert, purgetur in area, id est, ut sensus, quos genuerit anima, in medium proferat, et sive cum ceteris doctoribus, sive etiam cum ipsis, quae sentit, divinis voluminibus conferat: ut si quid in iis inane et superfluum, si quid paleae simile fuerit, aut aristis, flante in se spiritu discretionis excutiat, et purum frumentum, quo solo queat nutrire conservos, et mensuram tritici in tempore dispensare retineat. „Et ⁵⁾ consequetur, inquit, triturationis vindemiam.“ Quia panis, ut Scriptura dicit, ⁶⁾ confortat cor hominis, et vinum laetificat, quaecumque de continentia, de observantiis, et custodia mandatorum Dei dicuntur, haec possunt videri frumentum, ex quo panis efficitur,

¹⁾ Edd. Merlini: dicitur, ut ex — meruisse etc.

²⁾ Levit. XXVI, 4. ³⁾ Psalm. LII, 8.

⁴⁾ Levit. XXVI, 5.

⁵⁾ Levit. XXVI, 5. coll. pag. huj. not. 4.

⁶⁾ Cfr. Psalm. CIV, 15.

auditorum corda confortat. Ea vero, quae ad scientiam pertinent, et occultorum explanatione mentes laetificat audientium, vino ac vindemiae videbuntur aptanda. di etenim laetitia tribuitur, cum ea, quae occulta et cura sunt, explicantur. „Et ¹⁾ vindemia, inquit, commendet sationem.“ Ut si dicamus: primo seminavi ²⁾ e legis sunt, et posteaquam seminatum est, oravi, ut et Dominus pluviam in tempore, et facta est messis. t haec non maneo otiosus, sed iterum semino, aecri-scripturam propheticam, et ex ea semino terras, et alia auditorum. Post haec semino et alia de Evangelicis sermonibus. Diversa sunt quae seminantur: per unum annum possumus seminare. Possumus enim et de apostolicis literis multa semina jacere. Semper est, quod vivitur, in omni vita nostra otii nullum tempus est: semper diu respiramus, seminemus. Tantum est, ut in spiritu seminemus, ut de spiritu metamus vitam aeternam. ³⁾ manducabitis panem vestrum in saturitate.“ Nec ego corporalis ⁴⁾ esse benedictionis accipio, quasi qui tradidit legem Dei, panem istum communem in abundantia consequatur. Quid enim? Nonne impii et aeternum panem non solum in abundantia, sed et in deliciis meduunt? Magis ergo si respiciamus ad eum, qui dicit: „Ego ⁵⁾ sum panis vivus, qui de coelo descendi: et qui manducaverit hunc panem, vivet in aeternum:“ et adhaeremus, quia qui haec dicebat, verbum erat, quo animalia pascuntur: intelligimus, de quo pane dictum sit in benedictionibus a Deo: „et ⁶⁾ manducabitis panem vestrum in saturitate.“ Similia iis etiam Salomon in Pro-

¹⁾ Levit. XXVI, 5. ²⁾ Ed. Ruæi: seminavit.

³⁾ Levit. XXVI, 5.

⁴⁾ Cod. Sangerman. „corporales esse benedictiones.“ R.

⁵⁾ Ev. Joann. VI, 51. ⁶⁾ Levit. XXVI, 5.

verbis pronuntiat de justo dicens: „justus¹⁾ manducans replebit animam suam: animae autem impiorum in egestate erunt.“ Hoc si secundam literam accipias, quia „justus²⁾ manducans replet animam suam, animae vero impiorum in egestate erunt:“ falsum videbitur. Magis enim animae impiorum cum aviditate cibum sumunt, et saturitati student. Justi autem interdum et esuriunt. Denique Paulus justus erat, et dicebat: „nosque³⁾ ad hanc horam esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cedimus.“ Et iterum dicit: „in⁴⁾ fame et siti, in jejuniis mentia.“ Et quomodo dicit Salomon, quia „justus⁵⁾ manducans satiat animam suam?“ Sed si intuearis, quomodo justus semper et sine intermissione manducet de pane vivo, et repleat animam suam, ac satiet eam cibo coelesti, qui est verbum Dei, et sapientia ejus: invenies, quomodo ex benedictione Dei manducet justus panem suum in satietate. „Et⁶⁾ habitabis tuti super terram vestram.“ Iniquus nunquam tutus est, sed semper movetur et fluctuat, et circumfertur omni vento doctrinae in fallacia hominum ad deceptionem erroris. Justus vero, qui legem Dei custodit, tutus habitat super terram suam. Sensus enim ejus firmus est, dicentis ad Deum: „confirma⁷⁾ me, Domine, in verbis tuis.“ Confirmatus⁸⁾ Ergo, et tutus et radicans habitat super terram, fundatus in fide, quia aedificium ejus non est super arenam positum, neque radix ejus super petram est: sed domus quidem ejus fundata super terram, planta vero ejus radicata est in profundo terrae, hoc est, in interioribus animae ejus. Recte ergo ad hujuscemodi animam dicitur in benedictio-

¹⁾ Prov. XIII, 25.

²⁾ Prov. XIII, 25.

³⁾ I Cor. IV, 11.

⁴⁾ II Cor. XI, 27.

⁵⁾ Prov. XIII, 25.

⁶⁾ Levit. XXVI, 5.

⁷⁾ Psalm. CXIX, 28.

⁸⁾ Edd. Merlini: Et confirmatus, et tutus et radicans etc.

ibus: „et ¹⁾ habitabitis tuti ²⁾ super terram vestram: et dabo pacem super terram.“ Quam pacem dat Deus? Istam, quam habet mundus? Negat se istam dare Christus. Dicit enim ³⁾ „meam ⁴⁾ pacem do vobis, meam pacem relinquo vobis: non sicut hic mundus dat pacem, ego do vobis.“ Negat ergo se pacem mundi dare discipulis suis, et alibi dicit: „quid ⁵⁾ putatis, quia pacem veni mittere in terram? Non veni pacem mittere, sed gladium.“ Is ergo videre, quam pacem dat Deus super terram nostram? Si terra sit bona, illa, quae affert fructum census, aut sexagesimum, aut tricesimum, illam pacem accipiet a Deo, quam dicit Apostolus: „pax ⁶⁾ autem Dei, quae superat omnem mentem, custodiat corda vestra, et sensus vestros.“ Haec est ergo pax, quam dat Deus super terram nostram.

6. „Et ⁶⁾ dormietis, et non erit, qui vos exterreat.“ Et Salomon in Proverbiis dixit: „si ⁷⁾ enim sederis, sine timore eris: et si dormieris, libenter somnum capies, et non timebis terrorem supervenientem tibi, neque impetus impiorum supervenientes.“ Haec ille dixit de justo et sapiente viro, et haec in benedictione dicuntur: „dormietis, ⁸⁾ et non erit, qui vos exterreat.“ Si enim justus efficiatur, nemo me exterrere poterit: nihil timeo aliud, si Deum timeam: „justus ⁹⁾ enim, inquit, confidit ut leo:“ et ideo non timet leonem diabolum, nec draconem Satanam, nec angelos ejus, sed dicit secundum David: „non ¹⁰⁾ timebo a timore nocturno, a jaculo volante per

¹⁾ Levit. XXVI, 5. 6.

²⁾ Deest „tuti“ in vulgatis editionibus (v. c. edd. M.), sed suppletur e Mss. R.

³⁾ Ev. Joann. XIV, 27.

⁴⁾ Cfr. Luc. XII, 51. coll. Matth. X, 34.

⁵⁾ Philipp. IV, 7. ⁶⁾ Levit. XXVI, 6.

⁷⁾ Prov. III, 24. 25. ⁸⁾ Levit. XXVI, 6.

⁹⁾ Prov. XXVIII, 1. ¹⁰⁾ Psalm. XCI, 5. 6.

diem, a negotio perambulante in tenebris, a ruina, et daemónio meridiano.“ Addit et illud: „Dominus¹⁾ illuminatio mea, et Salvator²⁾ meus, quem timebo? Dominus defensor vitae meae, a quo trepidabo?“ Et iterum: „si³⁾ consistent adversum me castra, non timebit cor meum.“ Vides constantiam, et virtutem animae custodientis mandata Dei, et habentis fiduciam libertatis ingenuae. Post haec „exterminabo,⁴⁾ inquit, bestias malas de terra vestra.“ Bestiae, inquit, istae corporales non sunt malae, neque bonae, sed medium quiddam. Sunt enim multa animalia. Sed illae bestiae malae sunt spirituales, quas Apostolus dicit „spirituales⁵⁾ nequitias in coelestibus.“ Et illa est mala bestia, de qua dicit Scriptura: „serpens⁶⁾ autem erat sapientior omnium bestiarum, quae sunt super terram.“ Ipsa ergo est haec mala bestia, quam promittit Deus exterminaturum se de terra nostra, si ejus mandata servemus. Vis videre et aliam bestiam malam? „Adversarius⁷⁾ vester, inquit, diabolus sicut leo rugiens circuit, quaerens quem transvoret:⁸⁾ cui resistite fortes in fide.“ Quod si adhuc plures bestias vis discere, docebit te Esaias propheta, qui sub visione, quam attulavit quadrupedum in deserto, talia quaedam prophético spiritu de bestiis loquitur: „in⁹⁾ tribulatione, inquit, et angustia lea, et catulus leonis: inde et nati aspidum volantium, qui portabant super asinos et camelos divitias suas ad gentem, quae non proderit iis.“ Num quid ullo modo

¹⁾ Psalm. XXVII, 1.

²⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „salus mea.“ Mss. „Salvator meus.“ R.

³⁾ Psalm. XXVII, 3. ⁴⁾ Levit. XXVI, 8.

⁵⁾ Ephes. VI, 12. ⁶⁾ Genes. III, 1.

⁷⁾ I Petr. V, 8. 9.

⁸⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „devoret.“ Mss. „transvoret.“ R.

⁹⁾ Jesai. XXX, 6.

i possunt haec de corporalibus bestiis dicta etiam
qui valde amici sunt literae? Quomodo enim leo,
tulus leonis, vel aspides volantes possunt super ca-
s et asinos portare divitias suas? Sed evidenter
arias potestates daemonum pessimorum propheta
u sancto repletus enumerat, cosque collocare divi-
leceptionum suarum super animas stolidas perversas-
quas camelis et asinis per figuram comparet, desi-
t. Et iis bestiis ne traderetur anima, Deum timens
t propheta David dicens: „non ¹⁾) tradas bestiis ani-
confitentem tibi.“ „Et ²⁾) exterminabo, inquit, be-
malignas de terra vestra, et pugna non transibit per
n vestram.“ Multae sunt pugnae, quae transeunt
erram nostram, si legem Dei non custodimus, nec
epta ejus servamus. Redeat unusquisque ad animam
, et ipse se interna recordatione discutiat, et videat,
odo terra nostra, id est, caro nostra, nunc spiritu
cationis, nunc irae et furoris urgetur, nunc avaritiae
s agitur, nunc telis pulsatur invidiae, nunc spicu-
bidinis terebratur, et in quibuscunque concupiscit
adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, inter-
roelliis semper agitur. Quid autem dicam de co-
onum pugnis, quas cordi nostri suggerit inimicus, ut
xuat a fide Christi, et ab spe vocationis nostrae?
enim afflictiones tentationum, et molestias ³⁾) saeculi
averit nobis, consequenter jam suggerit cogitationi,
fluum et ineptum esse haec tolerare pro Christo,
esse melius securam et sine persecutionibus vitam
e. Haec sciens et Apostolus Paulus dicebat: „co-
nes ⁴⁾) destruentes, et omnem altitudinem extollen-

) Psalm. LXXXIV, 19.

) Levit. XXVI, 6. 5.

) Libri editi (c. c. edd. M.): „molestiarum.“ Mss.
stias.“ R.

) II Cor. X, 5.

tem se adversum scientiam Christi." Qui ergo divina repta servaverit, mandata ¹⁾ ejus custodierit, et fecerit hanc pugnam, et haec bella non patitur, sed Deus ea de terra ejus, et non sinit ea transire per animas. „Et ²⁾ persequemini inimicos vestros." Quos eos, nisi ipsum diabolum et angelos ejus, et spiritus malos, et daemonia immunda? Persequemur ea nolum, ut a nobis ipsis effugemus, sed et ab aliis, qui cursant, si divina praecepta servemus. „Persequemur inquit, inimicos vestros, et cadent in conspectu morte." Si conterat Satanam sub pedibus nostris, ter Deus, cadent inimici in conspectu nostro morte? Ego arbitror, quod nostra: si enim notificemus membra nostra, quae sunt super terram, carnem, immunditiam, si hanc mortem inferamus nostris, illi cadent in conspectu nostro. Qui cadent in conspectu nostro? Si tu justus sis, ceciderit in conspectu tuo. Si castus, ⁴⁾ ceciderit libidinosus, etiam ipsa impietas corrumpit ante te.

7. „Et ⁵⁾ persequentur ex vobis quinque centum ex vobis persequentur multa millia." Qui isti quinque, qui possunt persequi centum? Quis numerus, et in laudabilibus ponitur, et in culpabilibus? Quinque ⁷⁾ sunt sapientes virgines, et quinque interfectores. Sic ergo et centenarius numerus ad utramque

¹⁾ Ed. R. sola: et mandata.

²⁾ Levit. XXVI, 7.

³⁾ Levit. XXVI, 7. — Edd. Merlini: in morte

⁴⁾ Edd. Merlini: castus sis.

⁵⁾ Levit. XXVI, 8.

⁶⁾ Libri editi (v. c. edd. M.) hic et infra, cfr. 433. not. 1. „Quinquenus numerus," sed Mss. o „Quinque numerus." R.

⁷⁾ Cfr. Matth. XXV, 2.

in accipi potest. Si itaque nos simus ex quinque laudabilibus, id est, ex quinque sapientibus, persequemur in sapientes centum. Si enim sapienter et probabiliter posuimus in verbo Dei, si prudenter de lege Domini disseramus, convincimus et fugamus infidelium multitudinem. Cui enim quinque¹⁾ numerus, et sapientes indicat, et sapientes: ita et centenus numerus, et fideles indicat, et fideles. Nam et sub centenario annorum numero Abraham Deo credidisse, et justificatus esse describitur, et peccator²⁾ „qui moritur centum annorum, maledictus erit.“ Et hic centum infideles a quinque sapientibus effugantur, et rursum centum fideles, non tam numero centum, quam perfectione signati, multa millia infidelium persequentur. Fugant enim fideles doctores innumeros sermones, ne animas credentium antiqua fraude decipiant. „Et³⁾ cadent inimici vestri in conspectu vestro.“ Qui sint inimici, supra diximus: quo autem die dicantur cadere, requiramus. Apostolus Paulus docet, quis sit hic gladius, cum dicit: „vividus⁴⁾ enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio quocunque acuto, pertingens quoque usque ad compagem carnis ac spiritus, membrorum quoque et medullarum, discretor cogitationum, et intentionum cordis.“ Hic gladius, cujus⁵⁾ acie cadunt inimici nostri. Sermo enim Dei est, qui prosternit omnes inimicos, et ponit sub pedibus suis, ut subditus fiat omnis mundus Deo. Huc et de alia epistola Pauli discere, quia gladius Dei sit? Audi eum, cum arma praeparat militi-

libri editi (e. c. edd. M.), cfr. pag. 442. not. 6. „centenus numerus,“ sed Mss. omnes: „quinque numerus.“

¹⁾ Isai. LXV, 20. ²⁾ Levit. XXVI, 8.

³⁾ Ezech. IV, 12.

⁴⁾ Index Sangerman. „cujus a facie cadunt“ etc. R.

OPERA. TOM. IX.

gem et prophetas, vetera autem veterum ea, quae ante legem fuerunt ab initio, cum mundus factus est. Venerunt Evangelia nova, venerunt et Apostoli. A conspectu horum ejicimus vetera. Quomodo ea ejicimus? Legem secundum literam ejicimus, ut statuamus legem secundum spiritum. Possumus et hoc modo dicere: antequam veniret homo de coelo, et nasceretur homo coelestis, eramus omnes terreni, et portabamus imaginem terreni; sed ubi venit homo novus, qui secundum Deum creatus est, ejicimus a conspectu ejus vetera, deponentes veterem hominem, et induentes novum, qui secundum interiorem hominem renovatur de die in diem. „Et ¹⁾ ponam tabernaculum meum in vobis.“ Si haec habemus in nobis, quae supra dicta sunt, si abjecto vetere homine innovatum est cor nostrum, venit ad nos Deus, et habitat in nobis, qui dixit: „et ²⁾ ponam tabernaculum meum in vobis, et non abominabitur vos anima mea.“ Non nos abominabitur anima Dei, si observemus ea, quae scripta sunt. Verumtamen velim requirere, quid est anima Dei. Num quidnam putabimus, ³⁾ quia Deus habeat animam sicut homo? Absurdum est hoc sentire de Deo. Ego autem audeo et dico, quia anima Dei Christus est. Sicut enim Verbum Dei est Christus, et sapientia Dei, et virtus Dei, ita et anima Dei est. Et hoc modo dicitur, quia non ⁴⁾ vos abominabitur anima mea,“ id est, filius meus, sed „ambulabo ⁵⁾ inter vos.“ Non mihi videtur, quod de promittat Deus, quia in terra Judaeorum ambulatus sit: sed, quia si quis meruerit ita puri esse cordis, ut ei capax sit, in eo se dicit ambulare Deus. „Et ⁶⁾ vos itis mihi populus, et ego Dominus Deus vester, qui

¹⁾ Levit. XXVI, 11. ²⁾ Levit. XXVI, 11.

³⁾ Cod. Sangerman. „putabimus.“ Libri editi (c. c. l. d. M.): „putamus.“ R.

⁴⁾ Levit. XXVI, 11. ⁵⁾ Levit. XXVI, 12.

⁶⁾ Levit. XXVI, 12. 13.

eduxi vos de terra Aegypti, cum essetis servi, et contrivi, jugum vinculi vestri.“ Vere eduxit nos Deus de domo servitutis: servi enim eramus peccati, quia „omnis ¹⁾ qui peccat, servus est peccati.“ Et contrivit vinculum jugi nostri, jugi, quod imposuerat supra cervices nostras ille, qui nos in captivitatem duxerat, et peccatorum vinculis colligarat. Contrivit ergo peccati vinculum, et jugum nostrae captivitatis excussit Dominus noster Jesus Christus, et suum nobis suave jugum fidei et caritatis, et spei, ac totius sanctitatis imposuit. Ipsi gloria in aeterna saecula saeculorum! Amen.

¹⁾ Ev. Joann. VIII, 34.

6

tem factum anima praeditum esse agnoscit. Sed specialiter in nono Tomo Commentariorum, quos ipsi in Genesin; hujus rei sacramentum exponit: eo loco Adamum quidem Christi, Evam autem ecclesie typum gerere pluribus verbis asseruit. Denique laudandum *Τόμους* in Genesin non diversos videri. Quod opere, quod Hieronymus epist. 41. alias 65. Hexaëmeron vocat, cum ait: „nuper sanctus Ambrosius sic Hexaëmeron illius compilavit, ut magis Hippolyti sententias Basilique sequeretur.“

III. Ex horumce in Genesin librorum Praefatione argumentum unum, et aliud quoque e libro primo restat Pamphilus martyr in Apologia. Ex his item multis fragmenta duo suis de Praeparatione Evangelica libris Eusebius inseruit. Prius exstat libro septimo p. 20., et capitis prioris Geneseos versum duodecimum explicat; Commentariorum autem partem esse ostendo arguitur, ut optime adnotavit Huetius. Porro illustrat capitis ejusdem versum decimum quartum; jacet autem in libro sexto Eusebii Praep. Evang. parte undecimo. Habetur etiam, inquit Huetius, in Philocaliae capite 22. fragmenti hujus pars aliqua, unde discimus e tertio Tomo Commentariorum Originis depromptum illud esse. At fallitur vir clarissimus, cum ait hujus fragmenti partem tantum aliquam reperiri in Philocaliae capite 22., cum longe prolixius istud fragmentum in Philocalia, quam apud Eusebium, ubi desiderantur, quae in nostra editione numer. 13. et 14. reperiuntur. Aliud praeterea reperitur argumentum Philocaliae capite 14., ubi ex eodem Tomo tertio petatum id esse significatur. Denique Eusebius Hist. Eccl. lib. III. cap. 1. aliud exhibet, quod in nostra editione omittendum esse non duximus. Haec sola sunt fragmenta, quae ad Tomos pertinere adfirmare possumus. Theodoretus quidem in

Genesin quaest. 20. ex Origene citat expositionem versus 26. cap. 1. Geneseos: „faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram:“ et sanctus Eustathius, in dissertatione de Engastrimytho adversus Origenem, locum ejus de paradiso exhibet, quem valde vituperat. Verum an duo haec fragmenta Tomorum pars fuerint, neuter significavit. Alia insuper in Mss. Graecorum Patrum in Genesin catenis Origenis nomine circumferuntur, quae editioni quoque nostrae inserenda esse duximus, praemonito hic lectore levem nonnunquam esse catenarum fidem, quippe quae saepe auctorum nomina permisceant, et aliud pro alio adscribant; et praeterea incertum esse, unde Origenianae ejusmodi symbolae in Genesin petitaе sint, an e Tomis, an e scholiis, an ex homiliis, an denique ex aliis ejus in diversos Scripturae sacrae libros Commentariis. Certe ex tot fragmentis, quae catenae exhibent, vix duo aut tria comperimus ad homilias in Genesin pertinere.

IV. Hieronymus Tom. IV. novae editionis Classe tertia Epist. pag. 430. indiculum texens librorum Origenis, sic orditur: „scripsit in Genesin libros tredecim: mysticarum homiliarum libros duos: in Exodo excerpta, in Levitico excerpta.“ Isthac series manifeste indicat ad Genesin pertinuisse mysticas hasce homilias; nec alio sensu Hieronymi locum accepit Sixtus Senensis lib. IV. pag. 352., ubi etiam opinatur septemdecim, quae hodie latine exstant in editionibus Merlini et Genebrardi, illarum partem fuisse. „Huic ego, inquit Huetius, neutiquam assentiri possum: homiliae enim, quas habemus, ex tempore videntur pronuntiatae, et ab actuariis in literas relatae; mysticae vero meditate per otium elaboratae et ab Origene ipso editae sunt.“ Non equidem infitias iverim alias per otium meditate elaborasse Origenem, alias ex

mpore recitasse. Sed unde habuerit vir clarissimus, ysticas fuisse meditate per otium elaboratas, et ab rigore ipso, non ab actuariis editas, id sane dubito i cujusquam veteris scriptoris auctoritate probare stuerit. Certe major pars septemdecim homiliarum

Genesin mysticis sensibus enarrandis impenditur. Vid ergo eas vetat mysticas dici, et partem mysticam homiliarum, quarum Hieronymus duos commemorat libros. Ut ut est, superstites hanc septemdecim homilias, Origenis esse nullus dubitandi locus est. Nacterquam quod enim homiliae secundae, ubi Noë arcae fabrica exponitur, integer fere sermo graecus in omnibus catenis sub Origenis nomine circumrigitur, si attente legeris homiliam decimam, agnosces inde sanctus Eustathius in dissertatione de Engastriycho criminandi Origenis ansam arripuerit, quod tempe Isaac et Rebeccae res gestas immutarit; inauris et armillas, sermones esse aureos dixerit, et unum denique argumentum per vim distortum, ad ea quae animo cernuntur et ratione intelliguntur, tractam, cavillationibus deturparit. Lege item homiliam decimam tertiam, ubi occasione puteorum, ab Isaac effossorum, de puteis quoque Abrahami tractatur, et videbis, cur idem Eustathius expostulet, quod puteos ab Abraham effossos, aliaque ad eos pertinentia allegoriis exponat Origenes, tantaque sermonum copia in immensum protracta, omne de illis negotium distermine in aliam sententiam translatum, cet ad haec usque tempora in regione illa oculis ihuc conspiciantur. Non negat Origenes in hac homilia, revera effossos esse in terris hosce puteos, ne ea de re queritur Eustathius. Id unum expostulat, quod, licet in regione illa adhuc oculis conspiciantur, eos tamen allegorico tantum sensu explicuerit. Quod ab Origene factum, quis negare audeat? Prae-

ter haec argumenta, quae abunde sufficiunt, ut haec homiliae Origeni nostro adjudicentur, certo adfirmare possumus nullum hactenus repertum esse Codicem manuscriptum, qui non eas illi tribuat. Huc adde, quod Jonas Aurelianensis episcopus, qui saeculo nono florebat, lib. I. de Institutione laicali capite XI. duplex affert fragmentum ex homilia decima. Unum est tamen, quod movere quempiam possit, ne eas Origenis esse putet, nempe quod habet Hieronymus epistola 3, alias 126. ad Evangelium presbyterum: „in fronte, inquit, Genescos primam homiliarum Origenis reperi scriptam de Melchisedech, in qua multiplici sermone disputans, illuc devolutus est, ut cum angelum diceret, iisdem argumentis, quibus scriptor tuus de Spiritu sancto, ille de supernis virtutibus est loquutus.“ Nihil quidem ejusmodi reperitur in prima homiliarum, quae supersunt, imo nec in ceteris. At vero variae olim fuerunt homiliarum in Genesin collectiones, uti liquet ex Cassiodoro, qui de Instit. Divin. liter. cap. 1. sexdecim tantum Origenis homilias enumerat. Unde non absurde responderi potest, eam in Genesin homiliam, quae in collectione Hieronymiana prima erat, ad nos non pervenisse.

V. De tempore, quo hasce homilias pronuntiaverit Origenes, id unum constat, eas anno ducentesimo quadragesimo quinto esse posteriores. Extemporaneae enim sunt, et ex illarum numero, quae ab actuariis in literas relatae sunt. Atqui „Origenes jam sexagenario major ... conciones, quas habebat ad populum, a notariis excipi permisit, cum id antea fieri nunquam concessisset,“ inquit Eusebius Historiae Ecclesiasticae lib. VI. cap. 36.

VI. Editio Merlini Hieronymo tribuebat earum interpretationem latinam; hanc Rufino deberi erudite probat clarissimus Huetius Origenianorum lib. III

3. num. 1., ubi praeterea monet, postre-
am bona sui parte esse mutilatam. Ipsum

II.

M AD ORIGENIS *ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ* IN LEVITICUM.

a seu scholia in Leviticum scripsisse Ori-
tur Hieronymus apud Rufinum lib. 2. In-
sit, inquit, in Genesin libros tredecim;
homiliarum libros duos; in Exodo Ex-
Levitico Excerpta." Horum nihil hodie
isi forte aliquid inde sumtum exhibeant
e in Leviticum, quae sub nomine Origenis
graecis manuscriptis circumferuntur, et
in hac nostra editione repraesentantur.

Excerpta, Origenis homilias in Leviticum
se se monet Rufinus in peroratione ad in-
em Commentariorum ejusdem Origenis in
d Romanos. Sexdecim commemorat Cas-
: institutione divinarum literarum capite
aliqui vobis, inquit, praestante Domino, si
eritis, Homilias praedicti Origenis, id est,
exdecim; in Exodo duodecim; in Levitico

Totidem hodie passim tum in praecedentibus
Origenis editionibus, tum in manuscrip-
tis perantiquis Origenis nomen prae se
ferre ex iis vel unus codex manuscriptus
peris uncialibus exaratus videtur sexto vel
septimo saeculo ecclesiae saeculo. Praeterea Jonas
episcopus, qui saeculo nono florebat,
institutione laicali cap. 5. 16. et 18. varia
homiliis affert fragmenta, quae iisdem
modi diernis sexdecim homiliis leguntur. De-

nique catenae manuscriptae in Leviticum fragmentum graecum Origeni adscribunt, quod numero secundo homiliae octavae apprime respondet. Nullus ergo dubitandi locus est, quin vere Origenis sint.

Nec quemquam movere debet, quod graecum ex homilia secunda in Leviticum fragmentum habetur Philocaliae capite primo, cujus ne apicem quidem in homilia latinae editionis secunda, aliisve reperias. Nam 1) quis certo adfirmare possit, non ea particula decurtatam et mutilatam fuisse hanc homiliam a Rafino, quem infra genuinum illarum interpretem esse probabimus? 2) Homilias Origenis pro interpretum studiosorumve libitu variis modis fuisse selectas et ordinatas, diversasque illarum fuisse collectiones, quarum aliae pauciores, aliae plures homilias habuerint, ex eo probatur, tum quod Jonas Aurelianensis episcopus lib. I. de Institutione laicali cap. 5. ex homilia Origenis in Leviticum prima fragmentum exhibet, quod hodiernae editiones in secunda tantum repraesentant; tum quod cum homilia quarta dicat Origenes, se jam supra de lineis vestibis saepe egisse, et homilia sexta sparsim se et saepe de consecratione sacerdotis et unctione disseruisse, nihil tamen ejusmodi in superioribus exstet; tum denique quod cum homiliae in Jeremiam ab Hieronymo latine redditae, alio ordine in editione latina collocatae sint quam in codicibus graecis, ubi modo plures, modo pauciores numero habentur, idem homiliis in Leviticum contigisse proclive est existimare, variasque illarum fuisse collectiones, in quarum una secundum tenuerit locum illa, unde prodiit Philocaliae fragmentum, homilia, quae ab hodierna abest collectione.

Objici etiam potest istas homilias etiam inter libros sancti Cyrilli haberi: „Sed, inquit Bellarminus de Script. eccles. num. 225., vere Origenis sunt, non

sancti Cyrilli: nam et phrasin Origenis servant, et erroribus ejusdem scatent.“ Huc adde, quod ex homiliae septimae numero quarto liquet has homilias Caesareae in Palaestina habitas fuisse, ubi sanctum Cyrillum sermones ad populum habuisse nullo ecclesiasticae historiae monumento traditur.

Harum porro homiliarum non alium interpretem quam Rufinum quaeri debere, breviter demonstro. Gennadius testatur, quicquid Origenis versum est, a Rufino versum esse exceptis iis, quae vertit Hieronymus. At is in Catologo, nominatim recensens quae vertit ex Origene, homiliarum in Leviticum nullam facit mentionem: et Rufinus in peroratione, quam adiecit Commentariis in epistolam ad Romanos, proficitur se vertisse Origenis in Leviticum homilias. „Fateor namque, inquit, Heracli frater amantisse, quod dum tuis desideriis satisfacere cupio, oblitus sum pene mandati, quo praecipitur, onus supra vires tuas ne levaveris: quamvis nobis nec in ceteris, quae te insistente, imo potius pensum diurni operis exigente in latinum vertimus, defuerit plurimus labor, dum supplere cupimus ea, quae ab Origene in auditorio ecclesiae ex tempore, non tam explanationis, quam aedificationis intentione perorata sunt; sicut in homiliis, sive in oratiunculis in Genesin et in Exodum fecimus, et praecipue in his, quae in librum Levitici ab illo quidem perorandi stylo, a nobis vero explanandi specie translata sunt. Quem laborem adimplendi quae deerant, idcirco suscepimus, ne pulsatae quaestiones et relictæ, quod in homiletico dicendi gerere ab illo fieri solet, latino lectori fastidium generarent.“ Sed utinam hoc labore adimplendi quae deerant, superedisset! Ex ejus enim licentia factum est, ut, qui legit has homilias, incertus sit, utrum legat Origenem, an Rufinum. Ceterum cum iudice Rufino ex

IV.

MONITUM DE ΕΞΗΓΗΤΙΚΟΙΣ IN
DEUTERONOMIUM.

Origenes Tom. XXXII. in Joann. num. XL pollicetur, fore, ut Deuteronomium explicet, et homilia octava in Lucam id a se praestitum dicit: sed an Tomis? an scholiis? an homiliis? Homiliae tantum ab ipso editae videntur. Hinc nihil mirum, si libro sexto Commentariorum in epistolam ad Romanos ait, quod legitur Deuteronomii XXV. 5., id plenius et fassius suis locis esse pertractandum. Octo ejus in Deuteronomium homilias commemorat Cassiodorus Institut. cap. 1. „Reliqui etiam vobis, inquit, in Deuteronomium sermones octo Origenis, in quibus est minuta nimis et subtilis expositio.“ Rufinus quoque in epistola ad Ursacium, quam praefixit redditis a se latine homiliis in Numeros, aliquot tantum commemorat in Deuteronomium oratiunculas. „Jam enim, inquit, ex omnibus, quae in lege scripta reperi, solae, ut puto, in Deuteronomio desunt oratiunculae, quas, si Dominus juverit, et sanitatem dederit oculis, cupimus reliquo corpori sociare.“ Sed morte praeventus existimatur, antequam id exsequi potuerit. Ut ut est, nulla Origenis in Deuteronomium explanatio hodie superest, nisi forte deperditarum homiliarum pars fuerint sequentia fragmenta graeca, quae sub Origenis nomine occurrunt in catenis patrum manuscriptis.

Atque haec quidem Ruæus.

Scribebam Vitebergae die III. mens. Jul. a
MDCCCXL.

Eduardus Lommatzsch.

σταλῆναι κελεύει τινὰς, δεικνὺς ὅτι πλησιάζουσι μὲν τῇ Παλαιστίνῃ, τῆς Αἰγύπτου τὸ τοῖς Ἑβραίοις ἐτοιμότερον παραστήσας· καὶ τὸ ἄπιστον ἐξελέγξας, τάφοι μὲν τὴν ἔρημον ἀπονέμει, οἷς ὁ νοῦς ἀπέμεινε σκληρός. Θάνατος γὰρ ἀσεβῶν, τῆς ἐν τῷ ζῆν πλάνης αἰρετωτέρως.

„Καὶ ¹⁾ ἐπωνόμασε Μωυσῆς τὸν Ἀύσῃ, υἱὸν Ναυῆ, Ἰησοῦν.“ Ἐπισημαντέον, ὅτι ὁ τοῦ Ναυῆ υἱὸς τύπος γέγονε τοῦ Χριστοῦ, ὃς τὸν οἰκτιστον λαὸν πλανώμενον ἐλευθερώσας, εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγεν, οὐκ εἰς γῆν ἐσθίουσαν τοὺς ἐνοικοῦντας.

„²⁾ Ἡ ³⁾ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν.“ Παρατηρητέον, ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου ἐξεληθόντων εἰσῆλθον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τινές· αὐδὲ γὰρ ὁ θεὸς τοῦτο ἀπηγόρευεν, ἀλλὰ μόρους τοὺς εἰκοστοέτους καὶ ἐπάνω τῶν ἐξεληθόντων ἐκ γῆς Αἰγύπτου μοσχοποιήσαντας ἀνείλεν ἐν τῇ ἐρήμῳ· φειδόμενος συγγενοῦς τῆς νεότητος αὐτοῖς, οἷς ὁ τῆς ζωῆς χρόνος οὐπω εἰκοστοέτης ἦν, καὶ πολλῶ μᾶλλον τοῖς βρέφεσι, καὶ παιδίοις, ἕως τῆς ἐφήβου ἡλικίας.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Τοῦτο τύπος τῆς ἀληθείας· „⁴⁾ ἐάν ⁵⁾ γὰρ μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν.“

„Ἀνέλεσθε ⁶⁾ τὰ πυρεῖα τὰ χαλκᾶ.“ Ὡσπερ ὁ χαλκοὺς ὄφεις σημεῖον τῆς ἀπιστίας αὐτῶν, οὕτω καὶ τὰ πυρεῖα τῶν περὶ Κορὲ καὶ Λαθὰν καὶ Ἀβειρῶν περὶ-θεμα ὄντα τῷ θυσιαστηρίῳ.

„Καὶ ⁷⁾ τοῖς υἱοῖς Λευὶ, ἰδοὺ, δέδωκα πᾶν ἐπιδέκατον ἐν Ἰσραὴλ.“ Εἰκότως ἀπονενέμῃται τοῖς ἱερεῦσιν αἱ ἀπαρχαί, ἐπεὶπερ οὐ κληρονομεῖ ἡ Λευὶ φυλὴ, οὐδὲ κλῆρον λαμβάνει ὡς αἱ λοιπαί. Τοῦτο πρόξενον τῆς ἀκτημοσύνης τοῖς ἱερεῦσιν ὁ κλῆρος τοῦ τῷ θυσια-

¹⁾ Num. XIII, 17.

²⁾ Num. XIV, 23.

³⁾ Math. XVIII, 3.

⁴⁾ Num. XVI, 37.

⁵⁾ Num. XVIII, 21.

ἰσθὲν συμμερίζεσθαι. Δεκάτας ἐδίδου ὁ λαὸς τοῖς υἱαῖς, καὶ οἱ Λευῖται τοῖς ἱερεῦσιν.

„Μὴ ¹⁾ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ;“ Μωυσῆς μὴ δοξάσας τὸν θεὸν ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ἐκώλη παρελθεῖν μετ' αὐτοῦ. Ἵνα γὰρ μὴ ᾖ ἐτίμωντα, ἐν θεοῦ θεραπαλαῖς τιμήσωσιν ἀπελθόντα, ἀφανῇ τὸ πονηρὸν πεποίηκεν.

„Νῦν ²⁾ ἐκλεῖξει ἡ συναγωγὴ αὕτη πάντας τοὺς ἀφ' ἡμῶν.“ Τοῦτο παράδειγμα ἔλαβεν ὡς περ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῷ στόματι τὰ χλωρὰ, οὕτω καὶ ὁ ἅγιος ἐν τοῖς χεῖλεσι στρατευόμενος ἐν τοῖς στόμασιν ἔχει ὅπλα διὰ τῶν εὐχῶν. Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ Βαλαὰ ἐν τῶν προτέρων πολέμοις ἐναργῶς γινόμενον, βούλεται αὐτὸς τοῖς διὰ χειλέων ὅπλοις στρατεῦεσθαι, καὶ λεῖ τὸν Βαλαὰμ τὸν ἔχοντα τὰ ὅπλα τῆς ἐναντίας νάμεως ἐν τοῖς χεῖλεσι, τὰς ἀράς. Οἱ γὰρ ἅγιοι ἄγχοι συμπράττουσι τοῖς δικαίοις εἰς τὰ σωτήρια, καὶ ἀθὰ ἔργα, καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες τοῖς ἀσεβέσιν ἀρτωλοῖς ἀνθρώποις εἰς τὰ πονηρὰ καὶ βλαβερὰ τῆς τηρίας τῶν ἀνθρώπων ἔργα. Οἱ μὲν γὰρ ἅγιοι στρατεύονται λόγοις εὐχῶν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ τοῖς μαγείων.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Καὶ ἡ κατ' αἰσθησιν τῶν πραγμάτων ἱστορία μεγάλης ὠφελείας πεπλήρωται. Ἐκ δὲ τῆς οὐκ ἐκείνης ἱστορίας μαθαίνομεν πολλὰ, καὶ ὅτι ἔστι στρατεῦεσθαι λόγοις, καὶ μεγάλα πράγματα οἰκονομεῖν, καὶ κατορθοῦσθαι διὰ λόγων. Καὶ οἱ μὲν ἅγιοι στρατεύονται λόγοις εὐχῶν· οἱ δὲ ἀσεβεῖς λόγοις μαγείων.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Ἡ ἐναντία δύναμις οὐδέποτε ποιεῖ τὸν καλόν, ἀλλὰ πάντα χεῖριστα ἐνεργεῖ. Καὶ ὅπερ ἐργήσῃ κακόν, οὐ δύναται ἀποκαταστήσαι εἰς τὸ καλόν, οὐ γὰρ ἔχει τὰς δυνάμεις τοῦ κρείττονος. Τῇ δὲ κρείτ-

¹⁾ Num. XX, 10.

²⁾ Num. XXII, 4.

τοινὺν δυνάμει πάντα δυνατόν. Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν ἀλλεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἐνεργῆσαι δὲ κατὸν οὐκ ἔχει· οὐ γὰρ καθ' ἑξὶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν ἀγαθός ἐστιν.

„Τῷ αὐτοῦ.“ Ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐστὶ τινα καὶ μαντεῖα τετελεσμένα, καὶ θυσίαι, καὶ τινα δῶρα προσφερόμενα τοῖς δαίμοσιν ὥστε διὰ τούτων προσφερόμενων μαντεύεσθαι τοὺς βουλομένους. Μαντεῖα δὲ ἐστὶν ἕκαστον πρᾶγμα. Οὐ γὰρ ἀληθὴς πρόρρησις.

„Καὶ¹⁾ ἦλθεν ὁ κύριος πρὸς αὐτόν.“ Κατὰ ἀλήθειαν θεία δύναμις παρεγένετο πρὸς Βαλαάμ οὐ κληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ. Παρεγένετο οὖν, ἵνα ἀποτροπήσῃ τὴν ποιήσιν τῶν καλουμένων ὑπὸ τοῦ Βαλαάμ θαυμάτων, καὶ τὰς θείας προρρήσεις οἰκονομήσῃ.

„Καὶ²⁾ ἀνέστη ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ ἐνδιαβάλλων αὐτόν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.“ Ὁ ἐνδιαβάλλων ἐν τῇ ὁδῷ ἄγγελος τὸν Βαλαάμ, ἄρα μὴ οὗτός ἐστι, περὶ οὗ εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Μωυσῆν, ὅτι ἄγγελός μου προπορεύεται ἔμπροσθεν ὑμῶν,³⁾ διαφυλάσσων ὑμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ;

„Συμπορεύθητι⁴⁾ μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων.“ Οὐκ ἐπέτρεψε τῷ Βαλαάμ ὁ θεὸς ἀπελθεῖν πρὸς τὸν Βαλαάκ. Ἐπειδὴ δὲ ἀπελθεῖν ἐβούλετο, συγχωρεῖ. Παραγγέλλει δὲ αὐτῷ μόνον τὰ ἀποκαλυπτόμενα εἰπεῖν. Καὶ ὁ ἄγγελος δὲ φανερὸς καὶ φροβήσας τοῦτο βεβαίον.

„Οἰχοδόμησόν⁴⁾ μοι ἑπτὰ βωμούς.“ Ἔστι δὲ καὶ διὰ σώματος ἐτέρου ἔργα γινόμενα, καὶ ἐν τοῖς κρείττοσι καὶ ἐν τοῖς χείροσιν. Οἷον ὥς τὰ γινόμενα ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ Μωυσῆ καὶ Ἀαρὼν καὶ τῶν ἐπαοιδῶν. Ἀλλὰ συγκρινομένη ἡ θεία δύναμις πρὸς τὴν ἀντικειμένην κατὰ πρόσωπον τῶν ἀμφιβαλλόντων αὐτῇ ἡ θεία δύ-

¹⁾ Cfr. Num. XXII, 9.

²⁾ Cfr. Num. XXII, 22. coll. LXX. virorum edd.

³⁾ Num. XXII, 35.

⁴⁾ Num. XXIII, 1.

ταμὶς νικᾷ· ὥς ἡ ῥάβδος Μωυσῆ τὰς τῶν ἐπαοιδῶν ῥάβδους κατέπιεν.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Εἰσάγει ὁ Βαλαάμ ταῖς αὐταῖς θυσίαις θεωπεύων προσκαλεῖσθαι τοὺς δαίμονας. Τοιαῦται γὰρ αἱ θυσίαι ἐτελοῦντο ἐν κόσμῳ τοῖς δαίμοσι. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ θεὸς θυσίαις ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτον λαόν, ἵνα διὰ τὸ προσφέρεισθαι τῷ θεῷ, καταργηθῇ τὸ προσφέρεισθαι τοῖς δαίμοσιν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα σύμβολα ἦσαν.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Ἐνανθρωπήσας οὖν ὁ Σωτὴρ ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἵνα λύσωσι τὴν ὄνον, τουτέστιν ἐκ τῶν δεσμῶν ᾧν ἐδῆσεν ἡ ἀντικειμένη δύναμις, ὁ νοητὸς Βαλαάμ· καὶ λύσαντες ἤγαγον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιθέντες τῇ ὄνῳ τὰ ἱμάτια, τουτέστι τὰς ἀρετὰς τοῦ εὐαγγελίου· καὶ ἐπικαθήσας αὐτῇ ὁ Σωτὴρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν.

„Καὶ ¹⁾ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαάμ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Φογῶρ.“ Ὑπελάμβανεν ὁ Βαλὰκ μεμετρημένην τὴν τέχνην τοῦ Βαλαάμ ἐν τοῖς τόποις. Διὸ παρελάμβανεν αὐτὸν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Φογῶρ, οἰόμενος ἰσχύειν τὸν μάγον ἐκείθεν ἀράσασθαι τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ τὸν Βαλαάμ. Φογῶρ δὲ ἐρμηνεύεται ἡδυσμὸς, ἡ στόματος δέρμα, τουτέστιν, ἀκρότης φιληδονίας, καὶ νεκρότης λόγου. Ἐξ ᾧν ἐπειρᾶτο ἀράσασθαι τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ ὁ Βαλαάμ.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Δύο εἰσὶ κορυφαί, τουτέστιν ἀκροτάτης ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. Καὶ ὁ μὲν Μωυσῆς ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς ἀναβέβηκεν, ὁ δὲ Βαλαάμ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κακίας.

„Οὐκ ²⁾ ἐπορεύθη κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ εἰς συνάντησιν τοῖς οἰωνοῖς.“ Σύμβολόν ἐστιν ὁ Βαλαάμ οὗτος τοῦ ἐκ τῶν ἐθνῶν λαοῦ, ὅστις ἐπηκολούθει τοῖς οἰωνοῖς τὸ πρότερον, γνοὺς δὲ, ὅτι ἀκόρεστόν ἐστι κυρίῳ, οὐ προσέθετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐρμηνεύεται „μάταιος

¹⁾ Num. XXIII, 28.

²⁾ Num. XXIV, 1.

λαός,“ υἱὸς δὲ Βεωρ ἐρμηνεύεται „δερμάτινος.“ Τὸ μὲν „μάταιος“ ἦν κατὰ τὸ πρότερον τῶν ἐθνῶν, Βεωρ δὲ τοῦ ἐν ματαιότητι καὶ ἐν νεκρότητι κατὰ τὸ πρότερον δηλονότι.

„Ἄνθρωπος¹⁾“ ὁ ἀληθινῶς ὄρων.“ Ἐγὼ δὲ ποτὶ Βαλαάμ, ὁ λαός ὁ μάταιος, διανοήσας τοὺς ἔσω μου ὀφθαλμοὺς τοῦ νοός, καὶ ἰδὼν τὸν πνευματικόν ποτὶ Ἰσραήλ, καὶ τὴν κατ’ αὐτὸν οἰκονομίαν, τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀξιῶμαι. Οὐχ ἀρμόζει τῷ ποτὶ Βαλαάμ τό „φησὶν²⁾“ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὄρων“ καὶ τὸ ἐξῆς, ἀλλ’ ἀρμόζει τῷ νῦν Βαλαάμ.

„Ὡς³⁾“ καλοὶ οἱ οἴκοί σου Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου Ἰσραήλ.“ Τὸ ὄνομα τοῦ Ἰακώβ, οὐ τοῦ ἐνοικοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ οἴκου· τὸ δὲ τοῦ Ἰσραήλ ὄνομα, τοῦ ἐνοικοῦντός ἐστι· τοῦ γὰρ σωματικοῦ πράγματός ἐστι τὸ „Ἰακώβ.“

„Ὡσεὶ⁴⁾“ νάπαι σκιάζουσai.“ Νάπαι νοηταὶ εἰσι σκιάζουσai τὸ ἐν ᾧ λογικὰ ἔγκαρπα καὶ κατάκομα τῆς πραγματικῆς ἀρετῆς. Παράδεισοι ἐπὶ ποταμὸν εἰσι νοητοὶ τόπος, ἐν ᾧ λογικὰ πεφυτέυται, ἀρδόμενα ἦτοι τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων, ἢ τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀγίας τριάδος.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Οἱ ἐν σκηναῖς οἰκοῦντες, τῶν ὀδυνόντων εἰσὶ, καὶ ἔστιν ἔξω τοῦ κόσμου τούτου ὁδὸς μεγάλη καὶ πολλὰι σκηναί. Οἱ ἐνοικοῦντες, οὐκ εἰσὶ τῶν ὀδυνόντων, ἀλλὰ τῶν ἱσταμένων.

„Ὡσεὶ⁵⁾“ κέδροι παρ’ ὕδατα.“ Κέδροι εἰσὶ νοηταὶ παρ’ ὕδατα φνεῖσαι ψυχὰι λογικαῖ, ἀρδόμεναι τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας.

„Καὶ⁶⁾“ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν.“ Κύριός ἐστιν ὁ ἐξουσιαστικῶς προστάσων, δοῦλος δὲ ὁ δουλικῶς

¹⁾ Num. XXIV, 3.

²⁾ Cfr. Num. XXIV, 3.

³⁾ Num. XXIV, 5.

⁴⁾ Num. XXIV, 6.

⁵⁾ Num. XXIV, 6.

⁶⁾ Num. XXIV, 7.

κρούων. Κύριός ἐστιν ὁ τοῖς ἰδίοις πόνοις ὀνούμε-
 , καὶ τῇ κυριότητι πεπληγμένος ἐλευθερὸς πάντους.
 ὕλός ἐστιν ὁ ἐμπαθὴς καὶ ἐπιδαῆς τοῦ κρείττονος,
 χοῦζων τῆς ἐπιστασίας τοῦ ἰδίου κυρίου. Εἰσὶ δὲ
 οἱ πολλοὶ, μακάριοι δὲ οἱ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 ἰστὸν ἔχοντες κύριον.

„Καὶ¹⁾ ὑψωθήσεται ἡ Γῶν βασιλεία αὐτοῦ.“ Βα-
 ρία Γῶν ἐρμηνεύεται δόματα. Κατὰ μίαν μὲν ἐκ-
 ῆν δόματά ἐστιν αἱ δωρεαὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος·
 ἃ δὲ ἄλλη²⁾ ἐπὶ ταῦ δώματος, μὴ καταβάτω
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.“ Ἔστιν οὖν βασιλεία τῆς τοιαύ-
 ῃς.

„Ὁ θεός³⁾ ὠδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου.“ Καὶ
 Σωτῆρα κατὰ τό⁴⁾ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν
 μου“ καὶ τὸν Ἰσραήλ. Τὸν μὲν ἐκβάλλει, τὸν
 καλεῖ.

„Τοῦ αὐτοῦ.“ Ὁ χρηματισμὸς, τὸν κύριον ἤξειν
 Αἰγυπτὸν, ἐδήλου τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 τοῦ διακομιδῆν τὴν ἅμα τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ γε-
 ιένην. Αἰγύπτῳ δὲ καὶ ὁ κόσμος οὗτος παρα-
 ται.

Ὡς⁵⁾ δόξα μονοκέρωτος αὐτῷ.“ Μονόκερός ἐστιν
 ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ συμβεβηκός· ἐξ οὗ μονόκε-
 ιλός. Ἀπὸ γὰρ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ πολλοὶ με-
 εῖναι Χριστοί. Τινὲς φασὶ καὶ τὸν ἔλαφον μο-
 εῖναι.

δεταί⁶⁾ ἔθνη τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.“ Περὶ τοῦ
 ἐχθρῶν αὐτοῦ ἔθνη ἡμῶν ποτε ἡμεῖς. Ἔδεται
 ὁ Χριστὸς, ἡ οὐσιώδης ἀρετὴ νεμομένη ἡμᾶς,

im. XXIV, 7. 2) Marc. XIII, 15.

m. XXIV, 8.

. Math. II, 15. coll. Hos. XI, 1.

n. XXIV, 8.

n. XXIV, 8.

καθὰ λέγει „ἐμὸν¹⁾ βρῶμά ἐστι, τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ πέψαντός με.“

„Καὶ²⁾ τὰ πάγχυ αὐτῶν ἐκμυελιέ.“ Τότε, φησὶν, ὅταν τὴν σαρκικὴν κατὰστασιν εἰς πνευματικὴν διὰ τῆς πραγματικῆς μεταποιῇ.

„Οἱ³⁾ εὐλογοῦντές σε, ἠυλόγηται.“ Αὐτοῦ πρόσωπα σημαίνει ἐπὶ τοῦτοις· εἰσὶ δὲ τῶν πιστῶν καὶ ἀπίστων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐν τοῦτοις μὲν οὖν ἀνατίθεται καὶ ἡ τῶν ἐναντιουμένων τοῦ Ἰσραὴλ ἐγχείρησις, καὶ ἡ τῆς μαγείας κακοτεχνία.

„Καὶ⁴⁾ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς ἐκπορνεῦσαι.“ Ἡ δὲ γνώμη τοῦ πορνεῦσαι τοὺς Ἑβραίους καὶ προσκυνῆσαι τῷ Βεελφεγῶρ, τοῦ μάντεως ἦν. Διό φησι Μωυσῆς „αὐταὶ⁵⁾ δὲ ἦσαν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, κατὰ τὸ ῥῆμα Βαλαάμ, τοῦ ἀποστῆσαι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα κυρίου ἕνεκεν Βεελφεγῶρ.

„Καὶ⁶⁾ ἔσται ὑμῖν τὸ κλίτος, τὸ πρὸς Αἴβα.“ Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου ἐπηγγέλατο τῷ Ἀβραάμ. Διὰ τί οὖν οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς; Οἱ γὰρ ἀριθμοὶ ἐλαττοτέραν διδομένην σημαίνουν. Οἶμαι δὲ, ὅτι δέδωκεν αὐν, εἰ κατὰ τὸν λαβόντα τὰς ἐπαγγελίας πιστοὶ ἦσαν. Καὶ τοῦτο εἰκότως. Πολλάκις γὰρ κακὰ ἀπειλήσας οὐκ ἐπῆγαγε, μετενόησαν γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν Νενενιτῶν.

„Πλὴν⁷⁾ ἐκ τοῦ δήμου τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἔσονται γυναῖκες.“ Προστάττει οὖν ὁ θεὸς, πλὴν τῆς Ἰούδα καὶ τῆς Λευὲ μὴ ἐξεῖναι ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν συνάπτεσθαι, ἵνα μὴ ξένον τοῦ Σωτῆρος δευχθῇ ἄνωθεν ἐρχόμενον, τό* „βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.“

¹⁾ Ev. Joann. IV, 34. coll. edd. N. T.

²⁾ Num. XXIV, 8. ³⁾ Num. XXIV, 9.

⁴⁾ Num. XXV, 1. ⁵⁾ Num. XXXI, 16.

⁶⁾ Num. XXXIV, 3. ⁷⁾ Num. XXXVI, 6.

ORIGENIS

IN

NUMEROS HOMILIAE.

PROLOGUS ¹⁾ RUFINI INTERPRETIS AD URSACIUM.

Ut verbis tibi, frater, beati Martyris loquar, bene admones, Donate carissime. Nam et promisisse me memini, ut, si quae sint Adamantii senis in legem Mosis dicta, colligerem, atque ea latino sermone nostris legenda transferrem. Sed reddendae pollicitationi non tempestivum, ut ille ait, sed tempestuosum nobis tempus ac turbidum fuit. Quis enim ibi stilo locus est, ubi hostilia tela metuuntur, ubi in oculis est urbium agrorumque vastatio, ubi fugitur per marina discrimina, et ne ipsa quidem absque metu habentur exilia? In conspectu etenim, ut videbas etiam ipse, nostrum Barbarus, qui ²⁾ Regino oppido miscebat incendia, angustissimo a nobis freto, ubi Italiae solum Siculo dirimitur, arcebatur. ³⁾ In his ergo

¹⁾ Hunc Prologum, quem primus in lucem edidit vir doctissimus Henricus Valesius in notis ad hist. ecclesiast. Eusebii lib. VI. cap. 37., contuli cum tribus Mss., cum Msc. ecclesiae cathedralis Belvacensis, cum Msc. ecclesiae cathedralis Ebroicensis, et cum Msc. monasterii sancti Theodorici prope Rhemos. R.

²⁾ Codd. Belvacensis, et Ebroicensis: „qui regi in oppido.“ Cod. sancti Theodorici: „qui regini oppidi.“ R.

³⁾ In Cod. sancti Theodorici legitur: „arctabatur.“ R.

posito, quae esse ad scribendum securitas potuit, et praecipue ad interpretandum, ubi non ita proprios expedire sensus, ut alienos aptare proponitur? Tamen si quae nox animos minore metu hostilis concussit excidii, et breve saltem lucubrandi otium dedit, quasi ad solamen malorum, levandaeque peregrinationis gratia, quaecunque in Numerorum libro, sive homiletico stilo, sive etiam ex his, quae Excerpta appellantur, scripta reperimus, haec, perurgente te, Romana, ut potuimus, voce ex diversis in unum ordinem collecta digessimus, te quoque ipso in quam plurimis juvante, Ursaci, nostrum laborem, dum nimis cupidus, pueruli notarii tardum putas esse ministerium. Scire tamen te volo, frater, quod haec lectio vias quidem aperiatur intelligentiae, non tamen singillatim cuncta, quae scripta sunt, disserat, ut in explicationum libris legisti; quo scilicet etiam lector non reddatur otiosus, sed pungat cor suum, sicut scriptum est, et producat sensum, et audito verbo bono, ut sapiens adjiciat ad illud. Igitur ut possum, quae injunxisti, explicare contendo. Jam enim ex omnibus, quae in lege scripta reperi, solae, ut puto, in Deuteronomium desunt oratiunculae, quas, si Dominus juverit, et sanitatem dederit oculis, cupimus reliquo corpori sociare: quamvis amantissimus filius noster Pinianus, cujus religiosum coetum pro amore pudicitiae profugum comitamur, iungat et alia. Sed orate communiter, ut adsit Dominus, et temporibus pacem tribuat, gratiam laborantibus donet, et fructum operis nostri in profectum legentium promat.¹⁾

¹⁾ Cod. Belvacensis et alter sancti Theodorici: „ponat.“ R.

HOMILIA PRIMA.

Divinis¹⁾ Numeris non omnes digni sunt, sed certis-
que praerogativis designantur hi, qui intra nume-
Dei debeant comprehendi. Huius autem rei evidens
cum continet liber hic, qui scribitur²⁾ Numerorum.
quo refertur, quod ex praecepto Dei neque mulieres
cantur ad numerum, femineae sine dubio infirmita-
obstaculo, neque servorum quisquam, utpote vita mo-
que degeneres. Sed ne Aegyptiorum quidem ullus
us, qui erant admixti, numeratur, profecto ut alieni-
ae, et barbari: sed soli numerantur Israelitae, et isti
omnes, sed a viginti annis, et supra. Nec sola aeta-
habetur observatio, sed quaeritur si et aptum bellis
ur ostendat: designatur enim per verbum Dei, ut nu-
retur omnis, qui procedit in virtute Israel.³⁾ Non
o sola aetas, sed et virtus in⁴⁾ Israelita requiritur.

¹⁾ Collatae sunt hae homiliae cum sex Codd. Mss.,
o Cod. Mscr. cathedralis ecclesiae Ebroidensis, qui
imo seculo exaratus videtur. In eo desideratur ho-
ia prima; cum Cod. Mscr. abbatae sancti Petri Car-
ensis, dato huius monasterio ab Alveo abbate, qui obiit
to 955.; cum Cod. Mscr. maioris monasterii Turonen-
cum Cod. Mscr. ecclesiae cathedralis Bellovacensis;
o Cod. Mscr. ecclesiae cathedralis Laudunensis; deni-
cum Cod. Mscr. abbatae sancti Martini Sagiensis. R.
Cfr. insuper edd. M. Tom. I.

²⁾ Cod. Laudunensis: „inscribitur;“ Cod. Ebroiden-
„describitur.“ R.

³⁾ Deest nomen „Israel“ in vulgatis editionibus (v.
edd. M.), sed suppletur e Mss. Ebroidensi et Sagiensi. R.

⁴⁾ Libri editi (c. c. edd. M.): „in Israelitica plebe

cetur, quae per scripturas divinas discitur, quae per fidem Evangelicam et Apostolicam traditur. Et ideo dicit, ut illi soli numerentur, qui progrediuntur in virtute Israel. Sed et illud consideremus, quid est, quod non statim, ut egressus est de Aegypto populus, numeratur. Adhuc enim persequabatur Pharaon. Sed nec cum mare rubrum quidem transiens venit in desertum, dicitur numerari. Nondum enim tentati, nondum ab hoste fuerant impugnant. Configunt adversum Amalech, et vincunt. Sed nec tunc quidem numerantur. Non enim sufficit ad perfectionem tendenti una victoria. Mannae accipiunt cibum, et aquae poculum de sequenti hauriunt petra: sed neque tunc numerentur. Nondum enim in his ea, quae numeris apta ducuntur, adoleverant. Tabernaculum testimonii construitur, sed nec in hoc quidem numerandi populi tempus advenit. Lex per Moysen datur, sacrificiorum mos traditur, purificationum ritus docetur, sanctificationum leges et sacramenta conduntur, et tunc ad numerum ex praecepto Dei populus adducitur. Describe haec, o auditor, in corde tuo dupliciter, et tripliciter. Vide, quanta tibi transeunda sunt, quanta toleranda, quot profectibus, quot tentationibus, quot proeliis pugnandum tibi est et vincendum, ut possis ad divinum numerum pertinere,¹⁾ ut in compute aliquo habearis apud Deum, ut inter sanctas tribus adnumerari²⁾ dignus habearis, ut visitari possis, et per Dei sacerdotes, Aaron et Moysen, numerorum consibus adscribi. Suscipienda tibi est primo lex Dei, lex Spiritus sancti, offerenda sacrificia, explendae purificationes, peragenda cuncta, quae lex spiritus docet, ut possis aliquando ad Israeliticum numerum pertinere.³⁾

¹⁾ Codd. Bellovacensis et Turonensis: „pervenire.“ R.

²⁾ Codd. Ebroicensis et Sagiensis: „adnumerari merearis, ut visitari possis.“ R.

³⁾ Cod. Bellovacensis: „pervenire.“ R.

dubito quod is, qui regios spiritus gessit, et bene genuit populum, qui intra se est, sensuum scilicet mentis et cogitationum cordis. Sed et singulis quibusque tribubus unusquisque sociabitur pro his, quae ad unamquamque earum, vel in actibus cognata, vel in moribus habuit. Erunt ergo huiusmodi quidam ordines in resurrectione mortuorum, sicut designat Apostolus: quorum ordinum typus in hoc libro et figura praeformari mihi videtur. Sed et illud, quod consociatione quadam tribuum et connexion, castrorum positio et metationis ordo describitur, pertinet sine dubio ad aliquem in resurrectione mortuorum statum. Quod tres ad orientem collocatas dicuntur tribus, tres ad occidentem, tres etiam ad ~~meridionem~~,¹⁾ et tres ultimae ad aquilonem, qui durus dicitur ventus: sed et quod tribus Juda, quae regalis est, ad orientem statuitur, ex qua ortus est Dominus noster, non puto otiosum, et quod Isachar huic jungitur, et Zabulon, et quod in quatuor partes trimus iste numerus ordinatur. Quae quamvis positionum suarum diversas habeant qualitates, omnes tamen intra trinitatis numerum continentur. Et quod per totas has quatuor partes in unum numerum colligitur eadem trinitas semper, pro eo sine dubio, quod sub uno nomine Patris et Filii et Spiritus sancti censentur omnes, qui ex quatuor orbis partibus venientes invocant nomen Domini, recumbentes cum Abraham et Isaac et Jacob in regno Dei. Haec a nobis generaliter indicata sint volentibus totius sacri hujus voluminis continentiam mysticam breviter comprehendere, ut ex his intelligentiae spiritualis occasione suscepta unusquisque et in reliquis similem, aut etiam, si cui amplius Deus revelat, superiorem et excelsiorem persequatur indaginem. Ego enim vere imparem me iudico ad enarranda mysteria, quae liber hic continet Numerorum: multo autem inf-

¹⁾ Cod. Sagiensis et Bellovacensis: „mare.“ R.

riorem ad illa, quae Deuteronomii volumen includit. Et ideo festinandum nobis est pervenire ad Jesum, non illum filium Nave, sed ad Jesum Christum. Prius tamen paedagogo utentes Mose, et apud eum rudimenta infantiae deponentes, sic tendamus ad perfectionem Christi. Moses enim non multa bella compressit. Jesus autem bella quidem universa compescuit, pacem vero omnibus dedit, ita ut scriptum sit, quia „cessavit¹⁾ terra a bellis.“ Terra repromissionis, terra hereditatis, terra, quae fluit lac et mel, ab Jesu distribuitur. „Beati²⁾ enim mites, quia ipsi per Jesum hereditabunt terram.“ Sed et ipsius distributionis invenientes typos et imagines praecessisse. Non enim otiosum est, quod aliis ultra Jordanem terra dividitur, aliis intra Jordanem, et aliis primis, aliis vero secundis, nonnullis etiam tertiis, et sic per ordinem hereditas terrae dividitur: ubi unusquisque requiescat sub³⁾ ficu sua, et sub vite sua, et non sit ultra qui exterreat. Quae cuncta magnificis praesignata mysteriis, ipse Dominus Jesus in die adventus sui non jam per speculum, et in aenigmate, sed facie ad faciem in veritate complebit unicuique, secundum quod ipse noverit merita singulorum, qui cognitor cordis est, cui gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A II.

De ordine et collocatione castrorum.

1. Prima Numerorum lectio docuit, quod exercitus Dei, qui exivit de terra Aegypti, et iter egit per desertum, visitatus sit, hoc est, numeratus per Moysen et Aaron, ac

¹⁾ Jos. XIV, 15. ²⁾ Matth. V, 5.

³⁾ Cfr. Zachar. III, 10.

per singulas quasque tribus sequestratas, certo sub numero recensitas sit: quod nos velut cum tota simul belli continentia exponentes, formam diximus esse per-scriptam, quomodo populus Dei egrediens de ~~regni~~ hujus Aegypto, et ad terram repromissionis, id est, ad ad virtutum locum, vel ad regni coelorum gloriam hereditatemque festinans, ordinibus quibusdam, et meritorum gradibus deducatur. Et per haec ostendimus futurorum bonorum magnificentiam in legis imaginibus adumbratam. Nunc vero lectionis hujus initium, quae hodie recitata est, edocet nos qualiter ab his, qui Deo mancipati sunt, nec implicant se negotiis secularibus, componatur ordo castrorum. Ait enim: „et ¹⁾ locutus est Dominus ad Mo-
sen, et Aaron dicens: homo secundum ordinem suum, et secundum signa sua, et secundum domus familiarum suarum castra collocet: filii Israel ex adverso in circuitu tabernaculi testimonii considant.“ Moses dicit: homo secundum ordinem suum, et secundum signa sua, et secundum domos familiarum suarum incedat in castris: et Paulus dicit: „omnia ²⁾ honeste et secundum ordinem fiant.“ Et non tibi videtur unus esse spiritus Dei, qui et in Mose loquitur, et in Paulo? Secundum ordinem Moses incedi mandat in castris: secundum ordinem cuncta geri in ecclesia praecipit Paulus. Et Moses quidem, qui legi ministrabat, in castris custodiri ordinem jubet: Paulus vero tanquam Evangelii minister, non solum in actibus, sed in ipso habitu, ordinatum vult esse Christianum: et ideo dicit: „mulieres ³⁾ similiter in habitu ornato.“ Unde ego arbitror, quod non solum in officiis et habitu servari ordinem volunt, sed dant intelligi, quod sit aliquis etiam in anima ordo, de quo dicatur, quod unusquisque incedere debeat secundum ordinem suum. Qui ordo praecipue

¹⁾ Num. II, 1. 2.

²⁾ I Cor. XIV, 40.

³⁾ Tit. II, 3.

idam ex operum fructu indicatur: nihilominus autem ex magnificentia sensuum. Nam saepe accidit, ut is, qui vilem sensum gerit et abjectum, et qui terrena sapit, exsum sacerdotii gradum, vel cathedram doctoris inseat: ¹⁾ et ille, qui spiritualis est, et a terrena conversatione tam liber, ut possit examinare omnia, et ipse a nomine judicari, vel inferioris ministerii ordinem teneat, vel ²⁾ in ³⁾ plebeia multitudine relinquitur. Sed hoc est legis et Evangelii statuta contemnere, et nihil secundum ordinem gerere. Sed et unusquisque nostrum si de bo et potu sollicitus sit, et omnem curam in rebus secularibus gerat, unam vero aut duas horas ex integro die iam Deo deputet, et ad orationem veniat in ecclesiam, et in transitu verbum Dei audiat, praecipuam vero curam erga sollicitudinem saeculi et ventris expendat: iste non complet mandatum, quod dicit, ut homo secundum ordinem suum incedat, vel quod dicit, ut omnia secundum ordinem fiant. Ordo est enim statutus a Christo, credere ⁴⁾ prius regnum Dei et iustitiam ejus, et ⁵⁾ credere, quod secundo loco haec nobis apponantur. Homo secundum ordinem suum incedat. Putasne qui sapientio funguntur, et in sacerdotali ordine gloriantur, dum ordinem suum incedunt, et agunt omnia, quae ordine digna sunt? Similiter autem et diaconi putandum ordinem ministerii sui incedunt? Et unde od saepe audimus blasphemare homines, et dicere: qualis episcopus, aut qualis presbyter, vel qualis dia-

Ms. Bellovacensis, Turonensis, et Ebroicensis: t. "Vulgatae editiones (e. c. edd. M.): „obai-

Vulgatae editiones (v. c. edd. M.): „in plebe a ne relinquitur." Sed duo Ms. Ebroicensis et nsis ut in nostro textu. R.

lauth. VI, 33.

dd. Merlini perperam: et credere secundo loco. s apponantur. Homo etc.

cones? Nonne haec dicuntur,¹⁾ ubi vel sacerdos, vel minister Dei ausus¹⁾ fuerit in aliquo contra ordinem suum venire, et aliquid contra sacerdotalem, vel Leviticum ordinem gerere? Quid autem et de virginibus dicam, aut de continentibus, vel omnibus, qui in professione religionis videntur? Nonne si quid inverecundum, vel petulans, si quid protervum gesserint, arguit eos continuo Moses, et dicit: „homo²⁾ secundum ordinem suum incedat!“ Agnoscat igitur unusquisque ordinem suum, et quid dignum sit eo ordine, quem suscepit, intelligat, et ita libet actus suos, ita etiam sermonem, incessum quoque ipsum et habitum moderetur, ut cum ordinis sui professione conveniat, ne audiat dici ad se a Deo, quia „propter³⁾ vos nomen meum blasphematur inter gentes.“

2. Quid autem sit, quod dicit: „et⁴⁾ secundum signa sua:“ videamus. Ego puto signa esse ea, quibus uniuscujusque proprietas designatur: verbi gratia, omnes quidem homines similes sumus, sed est propria quaedam uniuscujusque distinctio, vel in ipso vultu, vel in statura, vel in positione, vel in habitu, per quae, verbi gratia, Paulus, quia Paulus sit, designetur, et Petrus, quia Petrus sit, et non sit Paulus. Interdum autem etiam non videntibus uniuscujusque signi diversitas datur, ut ex voce et loquela agnoscat illum esse, vel illum, qui loquitur: et secundum suae proprietatis signum unusquisque etiam sine corporali visione cognoscitur. Hoc modo arbitrari esse etiam in animis signa diversa. Et alterius quidem animi motus lenior est, mitis, placidus, tranquillus, aequalis: alterius turbidus, elatus, asperior, incitator, petulantior. Alius circumspectus, cautus, providus, sollicitus,

¹⁾ Edd. Merlini: visus fuerit.

²⁾ Cfr. Num. II, 2.

³⁾ Cfr. Rom. II, 24. coll. Jes. LII, 5. et Eszech. XXXVI, 20. 23.

⁴⁾ Num. II, 2.

impiger. Alius desidiosus, remissus, negligens, incantus. Et in his alius plus, alius minus. Et audeo pronuntiare, quia fortassis quanta in specie vultus inest diversitas hominibus, tanta et in animis invenitur esse differentia. Sicut et sapientissimum Salomonem memini quodam loco dicentem: „sicut ¹⁾ diversi sunt vultus vultibus, ita et diversa sunt corda hominum.“ Sed unusquisque, ut ait Moses, secundum signa sua incedat, id est, ne is, cujus humilia, et despecta sunt signa, elatior incedat, vel altior, quam minorum suorum signa deprecant. Et ut adhuc amplius diversitatis signorum ratio clarescat, addemus etiam haec. Omnes qui literas norunt, certum est quod viginti quatuor, si graeca, viginti tria, si latina litterarum elementa didicerint, et ex his omnia, quaecunque scribenda sunt, scribunt. Aliud tamen signum, verbi gratia, alpha quod Paulus scripserit, habet, et aliud quod Petrus: et sic per singulos homines, qui literas norunt, diversa scribendi per singulas quasque literas signa reperies. Unde et chirographa singulorum manibus scripta, propriis quibusdam signis et indiciis agnoscuntur: et cum sint elementa eadem, est tamen in ipsa similitudine litterarum multa dissimilitudo signorum. Igitur si integre tibi propositae rei patuit exemplum, veni nunc ad motus mentis et animorum, quibus ad aliquid concitantur gerendum. Intuere singulorum virorum chirographa, et vide quomodo, verbi gratia, animus Pauli proposuit castitatem, et animus nihilominus Petri: sed est propria quaedam castitas Petri, et alia castitas Pauli, etiamsi una eademque videatur. Denique alterius ipsorum talis castitas est, quae requirat macerari corpus suum, et subijci ²⁾ servituti, et quae adhuc dicat: „castigo ³⁾ corpus meum, ne forte aliis

¹⁾ Cfr. Proverbior. XXVII, 19.

²⁾ Mss. „subijci.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „subijcere.“ R.

³⁾ 1 Cor. IX, 27.

praedicans, ipse reprobis inveniatur: alterius autem castitas talis est, ¹⁾ quae istud forte non timeat. Similiter et iustitia habet aliquid proprietatis in Paulo, habet et in Petro. Eodem modo et sapientia ceteraque virtutes. Quod si etiam in his nominibus, quae exempli causa posuimus, potest fieri, ut, cum unum sint per spiritum Dei, sit tamen aliqua diversitas in ipsarum proprietate virtutum, quanto magis reliqui omnes homines propria quaedam signa in motibus animorum, et animae virtutibus gerunt? Quae Moses mystica ratione perspicuens, scribit in lege, ut unusquisque secundum signa sua incedat in castris. Potest autem fieri, ut aemulatione operum bonorum ab inferioribus signis, ad meliora et magnificentiora veniamus. Si enim recte a nobis intellectum est, haec omnia, quae in lege scripta sunt, formas ²⁾ esse futurorum honorum, et illius saeculi, quod ex resurrectione mortuorum speramus, certum est utique, quod si in praesenti vita habuerimus studium meliorum, et secundum Apostoli exemplum posteriora obliviscentes ad ea, quae in ante sunt, extendamur: in resurrectione mortuorum, ubi sicut ³⁾ stella ab stella differt in gloria, ita et uniuscujusque merita refulgebunt, poterimus utique ab inferioribus ad meliora signa et fulgentiora transferri, et splendidioribus sideribus exaequari. Atque in tantum potest natura humana in hac vita proficere, ut in resurrectione mortuorum non solum stellarum gloriae, sed et solis splendori valeat exaequari, secundum quod scriptum est, quia „justi ⁴⁾ fulgebunt in regno Dei sicut sol.“ Hinc ergo est, quod et in inferioribus dicit: „secundum ⁵⁾ signa sua, per domos familiarum suarum.“ Quod dicit:

¹⁾ Edd. Merlini: sit.

²⁾ Cfr. Hebr. X, 1. seqq.

³⁾ I Cor. XV, 41.

⁴⁾ Matth. XIII, 43. ⁵⁾ Num. II, 2.

„per domos familiarum suarum:“ in graeco idem sermo positus est, quem et ibi Apostolus dicit, ubi ait: „hujus¹⁾ rei gratia curvo genua mea ad patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelo et in terra nominatur.“ Quas ergo hic Paulus paternitates dicit, ibi familias posuit latinus interpres, sed unus atque idem sermo habetur in graeco. Istaе sunt ergo paternitates, vel familiae, quas Paulus quidem jam ostendit in coelis, Moses autem sub figuris adhuc legalibus describit in terris: secundum quas incedere nos monet, ut possimus coelestibus paternitatibus sociari. Sunt enim, ut Paulus superius pronuntiavit, sive familiae istae dicendae sunt, sive paternitates in coelo, ex quibus forte est et illa, quam in alio loco nominat idem Paulus ecclesiam²⁾ primitivorum adscriptam in coelis, cui nos eveniet sociari, si secundum ordinem incedamus, et omnia secundum ordinem geramus. Si nihil inordinatum, nihil inquietum, nihil inhonestum inveniatur in nobis, tunc et sicut firmamentum resplendebimus, et sicut stellae vel³⁾ sol ipse refulgebimus in regno Dei, per Christum Jesum⁴⁾ Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ Ephes. III, 14. 15.

²⁾ Hebr. XII, 23.

³⁾ Ed. Ruaci sola: et sol ipse.

⁴⁾ Desideratur „Jesum“ in ed. Ruaci.

H O M I L I A: III.

De eo, quod scriptum est: „ego ¹⁾ assumpsi Levitas de medio filiorum Israel ²⁾ pro omni primogenito, qui adaperit vulvam,“ et reliqua.

1. Scriptum est de manna, quia secundum tempus illud si quis id ita assumpsisset, ³⁾ ut praeceperat Deus, nutriretur ex eo: si quis vero contra praeceptum Dei, et contra statutum divinitus modum voluisset assumere, non frueretur eo, ut vitali cibo, sed vermes ebullirent ex eo. Et ita fiebat, ut una atque eadem species mannae aliis quidem vermes, et putredines generaret, aliis vero salubrem cibum conferret, et vitae necessarium. Igitur et nostrum manna verbum Dei est, et apud nos ergo sermo Dei aliis efficitur ad salutem, aliis cedit ad poenam. Et propter hoc arbitror, quod ipse Dominus et Salvator, qui est vivum Dei verbum, dicebat: „in ⁴⁾ iudicium ego veni in hunc mundum, ut non videntes videant, et videntes caeci fiant.“ Quanto melius esset nonnullis omnino nec audire verbum Dei, quam audire cum malitia, vel audire cum hypocrisi. Melius autem dicimus ad comparisonem malorum. Vere autem melius, et vere rectius, ac perfectius est, ut, qui audit verbum Dei, audiat corde bono et simplici, audiat corde recto et parato, ut quasi in terra bona fructificet, et crescat. Haec in praefatione diximus propter nonnullos eorum, qui ad audiendum non simplici, nec fideli mente conveniunt. De quibusdam dico catechumenis, quibus fortasse nonnulli etiam eorum, qui jam baptismum consecuti sunt, sociantur.

¹⁾ Num. III, 12. seqq.

²⁾ Edd. Merlini: Israel: et pro omni etc.

³⁾ Edd. Merlini: sumsisset.

⁴⁾ Ev. Joann. IX, 39.

Non ¹⁾ enim omnes, qui ex Israel, ii sunt Israelitae: neque omnes, qui loti sunt aqua, continuo etiam sancto spiritu loti sunt: sicut e contrario non omnes, qui in catechumenis numerantur, alieni sunt, et expertes Spiritus sancti. Invenio enim in scripturis divinis nonnullos catechumenorum dignos habitos Spiritu sancto, et alios accepto baptismo indignos fuisse sancti Spiritus gratia. Cornelius ²⁾ catechumenus erat, et antequam ad aquam veniret, meruit accipere Spiritum sanctum. Simon baptismum acceperat, sed quoniam cum hypocrisi accessit ad aeternam, repudiatur a dono Spiritus sancti. Nolo dubites nunc esse in populo catechumenorum aliquos Cornelios, ad quos dici possit, quia misericordiae et orationes ad eum ascenderunt in ³⁾ coelum; et rursum in populo fideli esse aliquos Simones, quibus confidenter dicendum est: „o ⁴⁾ plene omni dolo et fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae.“ Haec ego ad correptionem mei ipsius loquor, non solum auditorum. Unus enim et ego sum cum iis, qui audiunt verbum Dei.

2. Sed audiamus jam quid sermo divinus loquatur ad Moysen. „Et ⁵⁾ locutus est, inquit, Dominus ad Moysen, dicens: ecce, ego assumam Levitas de medio filiorum Israel, pro omni primogenito, qui adaperit vulvam ex filiis Israel: redemptiones eorum erunt, et erunt mihi Levitae. Meum est enim omne primogenitum. Ex die, qua percussi omne primogenitum in terra Aegypti, sanctificavi mihi omne primogenitum Israel: ab homine usque ad pecus meum erit, ego Dominus.“ Levitae assumuntur pro primogenitis, cum utique non sint primogeniti. Levi enim tertius nascitur ex Lia. Primus namque

¹⁾ Rom. IX, 6. ²⁾ Cfr. Act. X.

³⁾ Codd. Ebroicensis et Turonensis: „ad Dominum.“
l. — Edd. Merlini: „ad coelum.“

⁴⁾ Act. XIII, 10. ⁵⁾ Num. III, 11. 12. 13.

ante Joanne: „medius¹⁾ vestrum stat, quem vos nescitis.“
 Iste ergo cum, qui nunquam declinaverit ad dextram,
 neque ad sinistram, dici posse medium stare, qui²⁾ „pec-
 tum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.“ Et
 eo ille quidem, quia semper stat, medius stare dicitur.
 Iste quis vero imitator ejus est, sicut omnes sancti, et illa
 ista mulier, cujus superius fecimus mentionem, stare
 videm non dicitur. Non enim potest fieri, ut non ali-
 quando, aut ad dextram quis inclinatus sit, aut ad sini-
 stram. „Nemo³⁾ enim mundus a sorde, nec si unius diei
 fuerit vita ejus.“ Habitare tamen dicitur in medio populi:
 Levitae ergo assumuntur de medio filiorum Israel.
 Levitae sunt enim, qui non cognoverunt dextram, et si-
 nistram suam, sed sequentes Moysen, id est, legem Dei,
 non pepercunt patri, nec matri. Et tu ergo si veniente
 temptatione, si veniente ira peccati non inclineris ad dexte-
 ram, neque ad sinistram, nec⁴⁾ praevericatus fueris le-
 gem Dei, sed stes in medio fixus et stabilis, et non incli-
 neris, neque curves genua tua peccato, nec pecudis ca-
 ut, id est, stultitiae sequaris imaginem, assumeris de me-
 dio filiorum Israel, et in primitivorum numero colloca-
 eris. Haec pro eo, quod scriptum est: „et⁵⁾ assumam
 levitas de medio filiorum Israel.“

3. Verum, si videtur, recurramus adhuc ad ipsum or-
 dinem historiae, qui refertur in Numeris, et ex ipso my-
 sterium primitivorum, ubi vel quomodo requiri debeat,
 contemplemur. Igitur recenseamus attentius, quomodo
 distribuuntur duodecim tribus per ternas in quatuor par-
 tes, et per singulas quasque coeli plagas certa statione
 considerant: et inveniemus Judam quidem ab oriente sta-

1) Ev. Joann. I, 26. 2) I Petr. II, 22.

3) Job. XIV, 4. 5.

4) Edd. Merlini: nec praevericaveris legem etc.

5) Num. III, 12.

tui cum Isachar et Zabulon: Ruben vero ab occidente, cum Simeon et Gad: in meridie Effrem cum Benjamin et Manasse: in aquilone vero Dan cum Neptalim et Aser. Ex his omnibus quasi per quatuor terrae cardines in circuitu collocatis, in medio eorum, utpote Deo proximi, circa ipsum tabernaculum Dei constituuntur Levitae. In castris quidem Juda, quae sunt ab oriente, Moses et Aaron: in castris vero Ruben, Gerson: in castris autem Benjamin, Caath: ubi vero Dan castra constituit, Merari¹⁾ scribitur collocatus: et ita in medio filiorum Israel ex omni parte, et per circuitum, quasi inserti²⁾ ceteris, et innexi videntur esse filii Levi. Haec sunt, quae nobis litera legis exponit, ut ex his sacramentorum semina colligentes, tanquam gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa, et a terrenis ad coelestia conscendamus. Adscende ergo nunc, o auditor, si potes, et a terrenis sensibus intuitu mentis et perspicacia cordis elevare. Obliviscere paulisper terrena, supra nubes et supra ipsum coelum gressu mentis incede. Ibi require tabernaculum Dei, ubi praecursor pro nobis introivit Jesus, et assistit nunc vultui Dei, interpellans pro nobis. Ibi, inquam, require quaternos istos ordines, stationesque castrorum. Ibi Israelitica agmina, et excubias cerne sanctorum, et ibi illa, quae hic nunc quaerimus, primitivorum sacramenta rimare. Sed ego non audeo illuc solus adscendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorum recessus sine auctoritate magni alicujus doctoris immergere. Non possum illuc adscendere, nisi praecedat me Paulus, et ipse mihi viam novi hujus et ardui itineris ostendat. Ipse ergo Apostolorum maximus, qui sciret multas esse non solum in terris, sed et in coelis ecclesias, ex quibus et septem quasdam Joannes,³⁾ enumerat: ipse tamen Pau-

¹⁾ Edd. Merlini perperam: metari.

²⁾ Edd. M. perperam: inseri.

³⁾ Apocal. I, 4. 11. seqq.

ndere volens esse quandam praeter eas etiam pri-
 n ecclesiam, dicit ad Hebraeos scribens: „non ¹⁾
 sessistis ad ardentem et tractabilem ignem, sed
 ad montem Sion, et civitatem Dei viventis, Je-
 coelestem, et multitudinem angelorum collaudan-
 ecclesiam primitivorum adscriptam in coelis.“
 oses per quatuor castra populum Dei divisum
 in terris: et Apostolus quatuor ordines sancto-
 lescribit in coelis, ad quorum singulos unum-
 nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad
 cedunt, sed et ²⁾ alii quidem accedunt ad mon-
 , horum autem paulo meliores accedunt ad ci-
 Dei viventis, Jerusalem coelestem: qui autem et
 ntiores sunt, accedunt ad multitudinem angelo-
 audantium: qui autem super istos omnes sunt,
 ad ecclesiam primitivorum adscriptam in coelis.
 ex iis intellexisti, quis sit ordo primitivorum, et
 nominis istius sacramentum, praepara te, et eni-
 tum vales, si forte actibus, vita, moribus, fide,
 ue proficias, ut possis accedere ad ecclesiam pri-
 n, quae adscripta est in coelis. Quod si non
 ales, sed es paulo inferior, accede ad multitudi-
 norem collaudantium. Quod si nec ad istum
 potes, adscendere, ad civitatem saltem Dei viven-
 salem coelestem properare contende. Si vero
 oc aptus es, saltem ad montem contende Sion,
 nte salveris. Tantum ⁴⁾ ne in terra resideas, ne
 is maneat, ne in demersis et humilibus perseve-
 i ita intelligendum videtur assumi primogenitos

lebr. XII, 18. 22. 23.

odd. Turonensis, Belvacensis et sancti Theodorici:
 m.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „sanctos.“ R.
 leest „et“ in edd. M.

odd. Merlini: Tantum est, ne etc.

filios Levi, qui ministrant Deo, et altari ejus tabernaculoque deserviunt, excubiisque perpetuis ministeria divina concelebrant.

4. Sed et quod ait: „pro ¹⁾ omni primogenito, qui adaperit vulvam:“ non mihi facile videtur disseri posse et explanari. Neque enim quicumque adaperit vulvam, continuo dignus sanctificatione primitivatus habendus est, quia et in psalmis legimus, quod „alienati ²⁾ sunt peccatores a vulva, erraverunt a ventre, locuti sunt falsa.“ Quod utique stare secundum literam nullo modo potest. Quomodo etiam quis errare a via Dei potuit statim ut de ventre matris exivit? Aut quomodo potuit falsa loqui nuper editus puer, vel qualemcumque proferre sermonem? Cum ergo impossibile sit, vel errare aliquem a ventre, vel loqui falsa, necessarium erit et ventrem, et vulvam talem requiri, cui convenire possit hoc dictum, quod „alienati ³⁾ sunt peccatores ab utero, erraverunt a ventre, locuti sunt falsa.“ Et illa erit vulva, quam adaperit omnis primitivus, qui sanctificatur Deo. Adaperit aliquando Deus vulvam Liae, ⁴⁾ quae erat clausa, et peperit patriarchas, similiter et Rachel, ut pareret etiam ipsa, cujus visus erat peraspicax, et decorus adaspectus. Sed et in multis aliis Scripturae locis invenies adaperiri vulvas. Quarum si singula pro locis consideres, invenies quomodo et errent peccatores a vulva, et illi ⁵⁾ adaperientes vulvam, sanctificentur in ⁶⁾ ordine primitivorum. „Et ⁷⁾ erunt mihi, inquit, Levitae: meum est enim omne

¹⁾ Num. III, 12.

²⁾ Psalm. LVIII, 3. (LVII.)

³⁾ Psalm. LVIII, 3. (LVII.)

⁴⁾ Genes. XXIX. XXX.

⁵⁾ Edd. Merlini: alii.

⁶⁾ Edd. Merlini: in ordinem.

⁷⁾ Num. III, 12. 13.

IN NUMEROS HOMILIA III.

mitivum. Ex qua die percussam omne primogenitum in
ra Aegypti, mihi sanctificavi omne ¹⁾ primogenitum.
tum est quid de iis historia contineat, quomodo per-
sa sint ²⁾ primogenita Aegyptiorum, cum populus Israël
iceretur ex Aegypto. Hoc est ergo, quod in hoc ³⁾
o indicatur, quia non prius sanctificati sunt primoge-
Israel quam percuterentur ⁴⁾ Aegyptiorum primoge-
: et quasi causam sanctificationis horum, interitum et
em ponit illorum. Unde et hic intelligendum est, esse
osdam primogenitos etiam in Aegyptiis, id est, in con-
riis potestatibus, quasi electos in malitia, et primos ⁵⁾
er daemones: qui nisi percussi fuerint et extincti, san-
ficationem percipere Israelitarum primogeniti omnino
n possunt. Quis ergo est iste, qui primogenitos Ae-
ptiorum, id est, principatus, et potestates daemonum
recussit? Nonne Dominus meus Jesus Christus, qui est
imogenitus omnis creaturae, qui principatus, et pote-
stes adversas traduxit, triumphans eos in cruce? Quos
ique nisi ille percussisset, et triumphasset, sanctificatio ad
os primitivalem venire nullatenus potuisset. Ut autem
obis primogenitorum benedictiones donaret, efficitur
rius ipse primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus
ae primatum tenens, et nos credentes resurrectioni ⁶⁾
uae assumeret pro primitivis, et in primitivorum ordine
ollocaret, si tamen benedictionum gratiam usque ad
nem firmam retineamus, adjuti misericordia ipsius Do-

¹⁾ Edd. Merlini: omne primitivum.

²⁾ Cfr. Exod. XI.

³⁾ Deest „hoc“ in sola ed. R.

⁴⁾ Mss. Sagiensis et Ebroicensis: „perverteren-
ter.“ R.

⁵⁾ Codd. Turonensis et Ebroicensis: „primogenitos
ter“ etc. R.

⁶⁾ Edd. Merlini: resurrectionis suae.

mini nostri Jesu Christi, cui est gloria et¹⁾ imperium
in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA IV.

De eo, quod scriptum est: „viginti²⁾ duo millia numero
inventos esse Levitas, primogenitos autem filio-
rum Israel viginti duo millia ducentos
septuaginta tres.“

1. Numerorum liber est, qui legitur nobis, in quo
multae sunt numerorum differentiae, quae conscribuntur
de filiis Israel. Sed post filios Israel numerantur etiam
Levitae seorsum. Non enim fuerant recensiti cum filiis
Israel, et habetur eorum segregatus quidam, ac praeci-
pius prae ceteris numerus, quo referuntur omnes simul
viginti duo millia reperti, ita ut neque amplius aliquid,
neque minus hoc numero inventum sit. Post hoc prae-
cepit Dominus numerari etiam primogenitos filiorum
Israel eodem ordine, quo Levitae fuerant numerati, id
est, ab uno mense et supra, et inveniuntur primogeniti
filiorum Israel viginti duo millia, et ducenti septuaginta
tres. Putasne per haec solam numeri historiam docere
nos voluit Moses, et nullum in iis diversitatibus numero-
rum conclusit solito sibi more mysterium? Nihilne vi-
debitur esse rationis, quod ducenti septuaginta tres tan-
tum abundare dicuntur in primogenitis Israel, et in Levi-
tis ad viginti duo millia, neque abundare quicquam, ne-
que deesse describitur? Viginti duo quidem numerus in
scripturis divinis, si quis observet, quod principalibus qui-

¹⁾ In vulgatis editionibus (v. c. edd. M.) desunt
verba: „et imperium,“ quae suppleuntur e Mas. R.

²⁾ Num. III, 39. 43.

busdam causis adscriptus sit, frequenter inveniet. Nam viginti duo prima apud Hebraeos elementa tradunt esse literarum. Viginti et duo rursus a protoplasto Adam usque ad Jacob, ex cujus semine initium duodecim tribus sumuntur, patres fuisse memorantur. Tradunt etiam omnium creaturarum Dei species intra viginti et duo numerum colligi. Sed et alia multa in Scripturis, si quis diligentius exsequatur, sub hoc numero consecrata reperiet. Propter hoc ergo et Levitae, id est, qui deserviunt Domino, et primogeniti filiorum Israel admirabili hoc, et sacro numero titulantur. Quod autem in filiis Israel eduntur ducenti septuaginta tres, neque otiosum mihi videtur, neque absolutionis viam facile cerno, nisi Dominus velamen istud impositum a Mose iis literis adaperire nobis dignetur, et auferre. Igitur humani generis in carne generatio, sicut asserunt, qui in talibus periti sunt, novem quidem mensibus continetur in vulva, sed non prius moveri fertur ad partum, quam etiam decimi mensis triduum transeat: et ita invenitur, quod numerus iste, id est, ducenti septuaginta tres dies illos indicent, qui ex novem mensibus, et triduo mensis decimi colliguntur, et fiunt simul ducenti septuaginta tres dies isti, quibus humano generi in hunc mundum praebetur ingressus. Et ita in viginti quidem et duobus numeris, omnium simul creaturarum rationibus mysticis summa colligitur. In his vero, quae ex abundanti in primogenitis inveniuntur Israel, etiam mysterium humanae generationis exprimitur. Post haec cum in tres ordines divisi essent filii Levi, et ex tribus nominibus principum ¹⁾ singuli quique ordines censerentur, etiam in ipsis diversitates quaedam non sine mysteriis adscribuntur. Nam filiorum Caath primus ordo describitur, et merito: ex ipso enim descendit Moses et

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „principatum singuli quique ordines consequerentur.“ R.

Aaron, quibus sacerdotii summa committitur. Ex ipso enim nascitur Amram: ex Amram autem Moyses, et Aaron. Secundus ergo ¹⁾ est Gerson, qui primus quidem in nativitate, sed secundus habetur in ordine. Sic enim Scriptura dicit: „filii ²⁾ autem Levi: Gerson, Eliaz et Merari.“ Sed ex filiis Caath duo rursus ordines diriguntur, et ii quidem, qui ex Aaron descendunt, sacerdotio mancipantur, pars vero reliqua ad ministrandum sacerdotibus ordinatur, et idcirco in quatuor partes Levitarum dividuntur officia, ut sacerdotio quidem fungantur Aaron et filii ejus, sancta autem sanctorum ut portent in humeris suis ii, qui reliqui sunt ³⁾ ex populo Caath. Quae autem ad tabernaculum pertinent testimonii, vel ad atria ejus, et pelles, vel etiam velamenta, et quaecumque sunt minus dura, et ad onus levia, ut procurent fili Gerson. Columnas vero tabernaculi, et bases ejus, et ⁴⁾ scras, ut portent filii Merari. Idcirco et in recensendis iis designanter Scriptura commemorat, ut ⁵⁾ recensatur virtus Merari: virtute enim opus est ad portandas hujusmodi sarcinas.

2. Sed redeamus aliquando ad Apostolum Paulum, qui haec omnia libero jam et revelato oculo mentis adspiciens, et veteris testamenti velamen abjiciens, ait, ⁶⁾ quia prior populus in hujusmodi constructionibus exemplari et umbrae coelestium deservierit. Et haec audiens, considera, ne forte isti quatuor ordines castrorum exemplum sint et umbra illorum quatuor ordinum, quos ad Hebraeos scribens Paulus enumeravit in coelis. Et rur-

¹⁾ Edd. Merlini: ordo. ²⁾ Num. III, 17.

³⁾ Cod. sancti Theodorici: sunt exemplo Caath.

⁴⁾ Codd. Ebroicensis et Sagiensis pro: „et scras,“ legunt: „ac semissas.“ R.

⁵⁾ Edd. Merlini: ut censeatur.

⁶⁾ Cfr. Hebr. IX. et X.

us Israeliticis quatuor ordinibus castrorum, quaternos
 djice Levitarum; quae nos non tam explanare et aperire,
 nam coniungere tantummodo, et purioribus sensibus, —
 qui tamen sunt, qui puros hanc et liberos a saeculari-
 us cogitationibus ¹⁾ sensus detulerint —, indicasse, et
 viter perstrinxisse sufficiat. „Accipe, ²⁾ inquit, numerum
 lorum Caath.“ Ecce iterum alius introducitur ordo
 numerorum. Numerati sunt jam filii Levi ab ³⁾ uno
 anno et supra, nunc numerantur filii Levi a vicesimo
 anno, sed non ut in ceteris supra, sed usque ad
 iniquagesimum annum, et fit iste praecipuus numerus
 electus. Additur enim iis: „omnis, ⁴⁾ inquit, qui pro-
 dit ad ministrandam ad opera tabernaculi testimonii.“
 ti sunt, qui numerantur meliore quodam, et praecipuo
 numero. Sicut enim in filiis Israel dicebatur: „omnis ⁵⁾
 ni procedit ad proelium in filiis Israel:“ ita et hic di-
 tur: „omnis ⁶⁾ qui procedit ad ministerium, ut faciat
 pera in tabernaculo testimonii.“ Post haec dicitur, quae
 nt opera filiorum Caath in medio filiorum Levi secun-
 um plebes suas in tabernaculo testimonii. „Introibit, ⁷⁾
 iquit, Aaron et filii ejus, cum elevata fuerint castra, et
 eponent velum, quo teguntur sancta, et operient ex ipso
 elo arcam testamenti.“ Et post haec septem quaedam
 pecies enumerantur, quae praecipiuntur operiri. Primo
 a loco, ut omnium pretiosior ipsa arca testamenti operia-
 ar velo, quo prius velabatur, sed et pelle desuper hya-
 inthina tegatur. Additur etiam aliud velamen desuper

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „tentationibus.“ R.

²⁾ Omnes Mss. „Accipe, inquit, numerum“ etc. Li-
 ri editi (v. c. edd. M.): „Accipiat, inquit, numerum“
 te. R. — Num. IV, 2.

³⁾ Cod. sancti Theodorici: „ab uno anno et supra.“
 l. — Cfr. Num. III, 15. 22. sqq.

⁴⁾ Num. IV, 3. ⁵⁾ Cfr. Num. I, 45.

⁶⁾ Num. IV, 3. ⁷⁾ Num. IV, 5.

hyacinthinum. Secundo in loco mensa operitur: tertio candelabrum: quarto altare aureum: quinto vasa ministerii. Sexto operimentum altaris cum quibusdam velamentis apponitur. Septimo in loco operitur et labrum, et nihil horum omnium nudum relinquitur, aut revelatum. Denique additur etiam praeceptum huiusmodi: „nolite,¹⁾ inquit, exterminare de tribu sua plebem Caath:“ quo scilicet exterminandos esse se scirent, si forte ad haec movenda manus suas mitterent, nisi unumquodque eorum prius a sacerdotibus fuisset obtectum.

3. Nunc ergo redeamus ad istud tabernaculum ecclesiae Dei viventis, et videamus, quomodo haec singula observari oporteat in ecclesia Dei a sacerdotibus Christi. Si quis vero sacerdos est, cui vasa sacra, id est, mysteriorum sapientiae secreta commissa sunt, discat ex his, et observet, quomodo haec oporteat intra velamen conscientiae custodire, nec facile proferre ad publicum. Aut si res poscit proferre, et inferioribus, id est, imperitiis tradere, ne nuda proferat, ne aperta ostendat, et penitus patentia: alioquin homicidium facit, et exterminat plebem. Exterminatur enim omnis qui secreta et ineffabilia sacramenta contigerit, nondum meritis et scientia in sacerdotii ordinem gradumque translatus. Solis enim filiis Aaron, sacerdotibus scilicet, ipsam arcam testamenti, et mensam, et candelabrum, et si quid est eorum, quae supra comprehendimus, nuda ac revelata videre concessum est. Alii autem operta haec videant, imo potius velata haec in humeris suis portent. Et filii quidem Caath, quoniam ipsi licet non sint sacerdotes, sunt tamen²⁾ proximi sacerdotibus, in humeris suis possunt ista portare: alii vero sarcinas suas, et ministeria nec in humeris, sed in plaustis ponunt. Ut enim prae-

¹⁾ Num. IV, 18.

²⁾ Deest „tamen“ in edd. R.

veniens lectionem dicamus aliqua etiam de iis, quae locus sermonis, cum offerrentur a singulis quibusque tribus plaustra, quatuor ex iis acceperunt filii Merari, duo autem Gerson filii. Illi vero, qui horum meliores sunt, plaustra non accipiunt. Intuere ergo nunc, cujusmodi divisio efficitur in officiis ministerii divini, et quomodo illa quidem, quae sancta sunt, non imponuntur portanda animalibus mutis, sed rationabiles esse debent homines, et in humeris suis portare vasa, quibus ministrantur sancta sanctorum. Ea vero, quae graviora sunt et duriora, non tam rationabilibus, quam mutis portanda animalibus imponuntur. Sed et in ipsis est aliqua differentia. Nam illi, qui graviora et duriora observant ministeria, plura habent animalia. Quatuor enim plaustra dantur filiis Merari. Filiis autem Gerson, quia erant prope filios Caath, duo tantum plaustra sufficiunt: ex quibus ostenditur, quod operibus quidem durioribus, et, ut ita dicam, crassioribus, plures sunt, qui velut animalia inserviunt: ad ea vero, quae rationabilibus procurantur, pauci ex iis, qui in his instructi, aut eruditi videntur, accedunt. Nam ad illa, quae mystica sunt, et in secretis recondita, et solis sacerdotibus patent, non solum nullus animalis homo accedit, sed ne ipsi quidem, qui habere aliquid exercitii et eruditionis videntur, nondum tamen meritis et vita ad sacerdotalem gratiam conscenderunt. Non solum per speculum ea et in aenigmate vident, sed et operta et velata suscipiunt, et in humeris portant, quo scilicet magis ea acta operum, quam scientiae revelatione cognoscant. Quia igitur huiusmodi dispensatio est mysteriorum Dei, et ministerii, quod habetur in sanctis, tales nos exhibere debemus, ut digni efficiamur ordine¹⁾ sacerdotii, ne vel irrationabilibus nobis onera gravia imponantur, sed tan-

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „ordine sacerdotii sancti, ne vel irrationabilibus deputemur.“ R.

quam rationabiles et sancti sacerdotibus officiis deputamur. Gens ¹⁾ enim sancta, regale sacerdotium sumus, et populus in ²⁾ acquisitionem, tantum ut acceptam gratiam vitae meritis exsequentes, digni habeamur sancto ministerio: ut, cum discesserimus de hac vita, mereamur assumi, ut supra diximus, inter sacerdotes Dei, et ministrantes arcae testamenti, in arcanis scilicet et reconditis mysteriis, revelata facie gloriam Domini speculemur, et ingrediamur terram sanctam, cujus hereditatem nobis praeestabit Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA V.

De eo, quod scriptum est: „nolite ³⁾ exterminare de tribu sua plebem Caath.“

1. Responsa datus Dominus ad Moysen et Aaron, dicit: „nolite ⁴⁾ exterminare de tribu sua plebem Caath de medio filiorum Levi; sed hoc facite iis, et vivent, et non moriantur, cum accedent ad sancta sanctorum,“ et reliqua. Primo intelligamus ea, quae secundum literam referuntur, et ita praestante Domino, ab intellectu literae adscendamus ad intelligentiam spiritualem. Intellige ergo prius ipsam collocationem tabernaculi testimonii, intellige et sancta sanctorum, quo interjecto a sanctis velamine dirimuntur, quae inspicere non licet ab ullo hominum, nisi a sacerdotibus solis. Post haec intellige, quomodo ubi ventum fuerit, ut castra moveant filii Israel, solvitur tabernaculum, et Aaron ac filii ejus sacerdotes intra sancta

¹⁾ Cfr. I Petr. II, 9.

²⁾ Edd. Merlini: in acquisitione.

³⁾ Num. IV, 18. ⁴⁾ Num. IV, 18. 19.

sanctorum operiunt singula quoque operimentis, ac velaminibus suis, et oblecta ea relinquentes in eodem, quo fuerant loco, introducunt filios Caath, qui ad istud officium deputati sunt, et faciunt eos elevare humeris suis omnia illa, quae manus sacerdotalis obtexerat. Et propter hoc dicitur a Domino: „ne¹⁾ exterminetis de tribu sua plebem Caath:“ quasi in eo exterminandi essent, si sancta sanctorum nuda et patentia contigissent, quae non solum non contingere, sed ne intueri quidem fas erat non velata. Si intellexisti, quid historiae ordo contineat, addecende nunc ad splendorem mysterii: et legis spiritualis lumen, si purus tibi est mentis oculus, contuere. Si quis dignus ex iis, qui Deo ministrant, divina capere et videre mysteria, ad quae contuenda ceteri minus capaces sunt, hic Aaron, vel filius Aaron esse intelligitur,²⁾ qui ingredi potest ad ea, quae adire aliis fas non est. Si quis ergo talis est, huic soli revelata patet arca testamenti, hic videt urnam intra se habentem manna, hic considerat et intelligit propitiatorium. Hic intuetur et Cherubim utrumque, et mensam sanctam, et candelabrum luminis, et altare incensi. Iste haec considerat, et intelligit spiritualiter, id est, qui verbo Dei et sapientiae mysteriis operam dat, et Deo soli in sanctis vacat. Sciat sane, cui haec revelantur, et spiritualiter inspicienda creduntur, non sibi tutum esse aperire ea, et pandere quibus non licet pandi, sed operire debet singula, et operata ceteris minus capacibus tradere portanda in humeris, et cervicibus imponenda. Cum enim ex verbis mysticis eruditi, et perfecti quoque³⁾ doctores opera populis injungunt, et plebs agit quidem, et implet quae mandantur, non tamen eorum, quae geruntur, intelligit rationem: quid aliud geritur, nisi operata et velata sancta sanctorum super humeros portan-

¹⁾ Num. IV, 18. ²⁾ Edd. Merlini: intelligatur.

³⁾ Edd. Merlini: quique.

tur? Et ut adhuc manifestius quae dicuntur advertas, exemplis te ex divinis voluminibus adhibitis informabimus. Moses intelligebat sine dubio, quae esset vera circumcisio, intelligebat, quod esset verum pascha, sciebat, quae essent verae neomeniae, et quae vera sabbata: et cum haec omnia intellexisset in spiritu, verbis tamen ea per rerum corporalium species adumbrationesque velabat: et cum sciret verum pascha immolandum esse Christum, ovem corporalem implere mandat in pascha. Cumque sciret diem festum agi debere in asymis sinceritatis et veritatis, tamen de farinae asymis praecipiebat agi diem festum. Haec ergo et huiusmodi erant sancta sanctorum, quae cum Moses portanda ceteris traderet, id est, rebus et operibus implenda, cooperta tamen ea, et velata communi sermonum tradebat eloquio. Humeri autem quod operum indicium teneant, in multis Scripturae saepe locis ostendimus. Sed et in ecclesiasticis observationibus sunt nonnulla huiusmodi, quae omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod, verbi gratia, genua flectimus orantes, et quod ex omnibus coeli plagis ad solam orientis partem conversi orationem fundimus, non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed et eucharistiae sive percipiendae, sive eo ritu, quo geritur, explicandae, vel eorum, quae geruntur in baptismo, verborum gestorumque et ordinum atque interrogationum ac responsionum quis facile explicet rationem? Et tamen omnia haec operata et velata portamus super humeros nostros: cum ita implemus ea et exsequimur, ut a magno pontifice atque ejus filius tradita, et commendata suscepimus. Cuncta haec ergo et horum similia cum gerimus, nec tamen eorum assequimur rationem, levamus humeris nostris, et portamus adoperta et oblecta divina mysteria, nisi quis sit inter nos Aaron, aut filius Aaron, quibus ista conceditur nuda et revelata perspicere. Ita tamen conceditur, ut sciant sibi velanda

haec et operienda, ubi ceteris dari ea et in opus proferri ratio poposcerit.

2. Post haec dicitur de Levitis: qui operentur¹⁾ a vicesimo quinto anno et supra usque ad quinquagesimum annum. „Omnis,²⁾ inquit, qui procedit ad opus operum, et ad opera, quae portantur, tabernaculi testimonii.“ Observe in his distinctionem sermonum divinae³⁾ scripturae. Ubi de operibus filiorum Israel loquitur, non dicit opera operum, sed sola opera. Ubi vero de officiis Levitarum, non dicit sola opera, sed opera operum. Sicut enim sunt quaedam sancta, sunt autem et alia sancta sanctorum: ita sunt quaedam opera, et alia opera operum. Unde videtur mihi, quia Moses, ubi sensit esse quaedam opera visibilia quidem, sed quibus inesset interior alia mystica et occulta intelligentia, haec non solum opera, sed opera operum dixerit: quae vero communia, et praesentis solum temporis opera intellexit, haec solum opera nominaverit. Sunt ergo quaedam opera operum, quae ego puto esse omnia haec, de quibus vel in praesenti lectione, vel in Exodo et ceteris locis sub occultis praecipitur mysteriis, et pro parte in praesenti, pro parte vero explendis in futurum. Quae tamen, ut diximus, opera operum, non cui-libet, sed Levitis solis tradenda mandantur. Et inter Levitas ipsos non prius ad haec opera quisquam vocatur, nisi a vicesimo demum et quinto annq vitae suae usque ad quinquagesimum. Sed non caret sacramento ne ipse quidem viginti quinque et quinquaginta numerus annorum. Nam in viginti quinque numero, quinque sensuum perfectio declaratur, ita ut quinqies quina numerentur. Quod utique indicat cum vocari ad opera operum in mysterio peragenda, qui ex omni parte multiplicatis et purificatis sensibus invenitur esse perfectus. Quinquage-

¹⁾ Cfr. Num. IV, 47. coll. 3. ²⁾ Num. IV, 47.

³⁾ Edd. Merlini: scripturae divinae.

inferiores quidam opera, meliores vero opera operum: inferiorum autem superiores, spiritualibus officiis deservire, et introire in sancta sanctorum, ibique operire quae operiendi sunt, et tradere filiis Caeth portanda humeris, et manibus evehenda. Sed et reliquis unicuique secundum a, quae jam superius saepe disserta sunt, ordinantur. Terrore ne nimia haec operimentorum velamentorumque autela desperationem quandam et moestitiam generet auditoribus, pauca aliqua, quae et nobis pandere tutum est, et vobis fas sit adspicere, quoniam quidem, ut prius diximus, genus¹⁾ regale et sacerdotium, gens sancta et populus in acquisitionem²⁾ dicti sumus, aperire tentabimus. intelligamus ergo tabernaculum testimonii omnes sanctos, qui sub testamento Dei censentur: et in hoc tabernaculo esse quosdam celsiores meritis et gratia superiores: et ex his aliquos quidem candelabrum dici, ipsos forte Apostolos, qui illuminant accedentes ad Deum. Sed et si qui illi sunt, qui in hoc tabernaculo Dei omnibus ingredien- tibus scientiae et doctrinae lumen ostendunt, omnes isti candelabrum mysticum nominentur. Alii sint mensa sacra, scilicet quicumque habent panes Dei, et reficiunt ac pa- cunt animas esurientes justitiam. Alii sint³⁾ altare in- censi, quicumque orationibus et jeuniis die ac nocte va- ant in templo Dei, orantes non solum pro semet ipsis, sed et pro universo populo. Ii vero, quibus arcana my- teria credidit Deus, et occultorum providentiae suae ju- dicio secretis commisit, arca testamenti Dei appellen- tur. Porro qui cum omni fiducia per hostias precum, supplicationumque victimas Deum hominibus repropitiunt, et pro delictis populi interveniunt, propitiatorium nomi-

1) Cfr. I Petr. II, 9.

2) Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 38. not. 2. acquisitione."

3) Edd. Merlini: sunt.

mentur. At qui meruerint multitudinem scientiae¹⁾, et abundantes divitias in agnitione Dei, Cherubim intelligi possunt. Cherubim namque in nostra lingua multitudo scientiae interpretatur. Sed hos omnes, qui per haec singula, quae supra enumerata sunt, designantur, portari necesse est, et portari in humeris. Unde fortasse²⁾ ego opinor, angeli, qui ordinati³⁾ sunt propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, ipsi sint, ²⁾ qui singulis eorum, quos supra diximus, portant. Cum enim solutus fuerit tabernaculum hoc, et coeperimus⁴⁾ ingredi ad illa sancta, et pergere ad locum re-promissionis, ³⁾ qui vere sancti sunt, et in sanctis sanctorum habentur, angelis sine dubio subvectantibus incedunt, et usquequo requiescat tabernaculum Dei, portantur in humeris, et extolluntur in manibus. Quod prospiciens in spiritu propheta dicebat: „quoniam⁵⁾ angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.“ Quod quidem dictum putavit diabolus de Salvatore accipiendum, sed caecatus malitia, non intellexit eloquia Domini mystica. Neque enim Salvator meus angelis indigebat, ut non offenderet ad lapidem pedem suum. Namque⁶⁾ calumniatur diabolus scripturam divinam, qui haec de Salvatore dicta protulerit: non de illo, sed de omnibus sanctis hoc dicitur, quia angelis suis mandavit Deus pro populo suo, ut non offendant ad lapidem pedem suum. Sed et omnia, quae in hoc psalmo scripta sunt, iustis quibusque magis quam Salvatori conveniunt. Liberat enim Dominus a ruina, et daemone

¹⁾ Hebr. I, 14. ²⁾ Edd. Merlini: sunt.

³⁾ Mss. „coeperimus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „coepimus.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: hi qui vere etc.

⁵⁾ Psalm. XCI, 11. 12.

⁶⁾ Edd. Merlini: Neque enim calumniatur etc.

meridiano non Salvatorem, quod absit a quibus ita intelligere, sed omnem justum. Justi enim sunt, qui indigent adiutorio angelorum Dei, uti ne a daemonibus subruantur, et ne corda eorum sagitta volante in tenebris tererentur. Per ipsos angelos sub eodem mysterio Paulus hortandos esse quosdam confirmat in nubibus, cum dicit: „sed ¹⁾ et nos qui vivimus, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aëra.“
 rapiuntur ergo ab angelis illi, qui penitus purgati, et loca effecerunt a delictis. Portantur verò illi, qui aliquis adhuc reliquiis praegravantur. Portantur vero et comminae tabernaculi a quibusdam, et atria, et cetera, quae Scriptura referuntur. Portantur autem non ab Israelitis, sed a Levitis, secundum hunc sensum, „transcursus“ videmur brevi ²⁾ contigisse, relinquentes sensus auditorum, ut, si quis de ³⁾ iis maiore desiderio flaverit, attendat sibi lumen scientiae, et maiora horumculo perspicacior conjiciat. Nobis autem concedat Dominus, ut a talibus operariis portati, et sublevati, liberemur et defendamur a sagitta volante in tenebris, et a mina, et daemone meridiano, ne forte offendamus ad ipsidem pedem nostrum, usque quo perveniamus ad locum repromissionis sanctorum, per Christum Dominum nostrum, cui est honor et ⁴⁾ imperium in saecula saeculorum. Amen.

¹⁾ I Thess. IV, 15. 17.

²⁾ Edd. Merlini: breviter.

³⁾ Edd. Merlini: de his.

⁴⁾ In vulgatis editionibus (v. c. edd. M.) desunt verba: „et imperium,“ quae supplentur e Cod. sancti Theodorici. R.

hæcconditam, quam nemo principum hujus mundi
t.“ Vides quomodo intus est, et interna atque ar-
vinæ sapientiæ penetrat Paulus, cum hæc loqui-
um autem procedit ad populum, audi quid loqui-
mnis ¹⁾ sermo malus de ore vestro non procedat:“
[²⁾ furabatur, jam non furetur:“ et: „unusquis-
vir uxorem suam habeat:“ et: unusquisque ⁴⁾ pro-
suum sicut se ipsum diligat:“ et: „unaquæque ⁵⁾
virum suum habeat.“ Hæc et si qua hujusmodi
Paulus secundum Moysi formam foras exiens, ad
n loquitur.

Sed videamus et aliud caput, in quo refertur,
ptuaginta viros elegerit Moyses ex senioribus po-
habuerit eos ante tabernaculum testimonii, et de
Mosis accipiens Deus dederit septuaginta seniori-
⁶⁾ „cum requievisset, inquit, super eos spiritus,
averunt omnes.“ Quod dixit, quia assumens de
Mosis, dedit septuaginta senioribus spiritum, non
ligas, quasi materiale aliquam, corporeamque
iam auferens Deus a Mose in septuaginta secue-
tiones, et ita unicuique seniorum exiguam particu-
lerit. Impium est ita intelligere naturam Spiritus

Sed hoc modo figuram mystici hujus sermonis
quasi Moyses, et spiritus, qui erat in Mose, cla-
ujusdam luminis fuerit lucerna, ex qua alias sep-
lucernas accenderit Deus, ad quas ita principalis
minis splendor pervenerit, ut origo ipsa luminis
mni ex commercio derivationis acceperit. Et hoc
ie intelligitur, quod scriptum est: „quia ⁷⁾ abstulit
s de spiritu Moysi, et dedit septuaginta senioribus.“

Ephes. IV, 29.

²⁾ Ephes. IV, 28.

I Cor. VII, 2.

⁴⁾ Cfr. Ephes. V, 33.

I Cor. VII, 2. — Edd. Merlini: suum virum.

Num. XI, 25.

⁷⁾ Num. XI, 25.

3. Sed videamus quid est, quod ait in consequentibus. „Et ¹⁾ requievit, inquit, super eos spiritus, et prophetarunt omnes.“ Requiescere spiritum non in quibuscumque hominibus legimus, sed in sanctis et beatis. Requiescit enim spiritus Dei in iis, qui mundo sunt corde, et in iis, qui purificant animas suas a peccato: sicut e contrario non inhabitat in corpore subdito peccatis, etiam habitavit aliquando in eo. Non enim potest Spiritus sanctus consortium pati et societatem spiritus mali. Certum est enim, peccati tempore adesse in corde uniuscujusque spiritum malum, et agere partes suas. Cui utique cum legetur, et recipitur a nobis per cogitationes malas, et concupiscentias pessimas, contristatus, et, ut ita dicam, angustatus fugatur de nobis Spiritus sanctus. Propter hoc et Apostolus sciens haec ita accidere, monebat dicens: „nolite ²⁾ contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis.“ Igitur peccantes contristamus Spiritum sanctum: juste vero agentes, et sancte, requiem ei paramus in nobis. Unde et quod nunc ait de septuaginta presbyteris, quia requievit in iis spiritus, laudem vitae eorum et virtutes exposuit. Denique quia pro ³⁾ puritate cordis eorum et sinceritate mentis, atque intelligentiae capacitate requievit Spiritus sanctus, continuo et operatur in iis, nec otium patitur, ubi operandi materia digna suppeditat. Ait enim Scriptura: „et ⁴⁾ requievit in iis spiritus, et prophetaverunt.“ In omnibus ergo qui prophetaverunt, requievit Spiritus sanctus, nec tamen in aliquo ipsorum ita requievit, sicut in Salvatore. Propter quod et scriptum est de eo, quia „exibit ⁵⁾ virga de radice Jesse, et flos de radice ejus adscendet, et requiescet super eum spiritus Dei, spiritus sapientiae et intellectus,

¹⁾ Num. XI, 25. ²⁾ Ephes. IV, 30.

³⁾ Deest „pro“ in edd. M.

⁴⁾ Num. XI, 25. ⁵⁾ Jesai. XI, 1. 2. 3.

spiritus consilii et virtutis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.“ Sed fortasse dicit aliquis: nihil amplius ostendisti scriptum de Christo, iam de reliquis hominibus. Sicut enim de ceteris dictum est, quia requievit super eos, ita et de Salvatore dictum est: „requiescit¹⁾ super eum spiritus Dei.“ Sed de, quia supra nullum alium spiritus Dei requievisse ptemplici hae virtute describitur, per quod sine dubio ea illa divini spiritus substantia, quae, quia uno nomine non poterat, diversis vocabulis explanatur, requiescere super virgam, quae de stirpe Jesse procederet, prophetatur. ab eo et aliud testimonium, quo docere possum, in Domino et Salvatore meo Spiritum sanctum eximio quodam modo, et longe aliter requievisse, quam refertur in ceteris. Igitur enim Joannes baptista de eo: „qui²⁾ misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris spiritum descendantem, et manentem in eo, ipse est.“ Si dixisset: „spiritum descendantem:“ et non addidisset: „manentem in eo:“ nihil praecipuum prae ceteris habere videretur. Nunc autem addidit: „et manentem in eo:“ ut esset hoc signum in Salvatore, quod in nullo alio posset³⁾ ostendi. De nullo enim scriptum est, quia mansit in eo Spiritus sanctus. Et ne quis me putet in hoc erogare prophetis, sciunt ipsi, quia non iis derogo, praerens iis Dominum meum Jesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, et inveniunt, quod de nullo alio dictum est, quia „peccatum⁴⁾ non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.“ Quia⁵⁾ enim solus est sine peccato, qui peccatum non fecit, idcirco in ipso solo mansit et permanavit spiritus sanctus.⁶⁾ Si enim ipse est, de quo

¹⁾ Edd. Merlini: requiescet. — Cfr. Jesai. XI, 2.

²⁾ Ev. Joann. I, 33. ³⁾ Edd. Merlini: possit.

⁴⁾ I Petr. II, 22. coll. Jesai. LIII, 9.

⁵⁾ Desideratur „sanctus“ in ed. Ruaci.

singulare aliquid et eximium dicitur hoc, quod supra diximus, quia peccatum non facit, cunctis reliquis enim fuisse sub peccato. Si omnes, necessarie et prophetis. Et quomodo conveniet, ut tempore peccati manibus in iis dicamus Spiritum sanctum? Aut si tibi invidibile videtur, prophetas, postquam acceperant spiritum, potius peccare, ad hunc ipsam Moysen, quem habemus in manibus, revertamur, qui utique manibus est et cunctis prophetarum. Ipse de quo scribit, et testimonium dei de semet ipso, quia pergit in eo, quo dicit: „audite¹⁾ me increduli: numquid²⁾ de petra ista producere vobis poterimus aquam?“ Ipse enim dicit non sanctificavit Dominum in aqua contradictionis: id est, non est factus in virtute Dei, et non dixit, quia potens est Deus de petra hac educere vobis aquam, sed quasi ex diffidentia et iudam fragilitate respondit, dicens: „numquid³⁾ poterimus vobis de petra hac educere aquam?“ Quia ergo peccatum ei in iis verbis reputatur a Deo, certum est, quod haec cum loqueretur, non de Spiritu sancto locutus sit, sed de spiritu peccati. Quod si Scripturas testimonio tantus propheta Moyses ostenditur aliquando habuisse in se spiritum Dei, aliquando vero non habuisse, peccati scilicet tempore, certum est, quia et de reliquis prophetis similis forma tenenda sit. Quid autem et de Davide dicam? qui pro Spiritu sancto, tanquam qui a se possit auferri, orat ne auferatur, et dicit: „ne⁴⁾ proijcias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.“ In sequentibus vero tanquam procul ablatum a se munus reposcit, et dicit: „redde⁴⁾ mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me.“ Quid vero etiam de Salomone commemorem? quem utique nemo dicet, aut sine Spiritu sancto iudicasse iudicia,

¹⁾ Num. XX, 10.

²⁾ Num. XX, 10.

³⁾ Psalm. LI, 11.

⁴⁾ Psalm. LI, 12.

vel templum Domino construxisse: aut rursus in sancto Spiritu daemonibus templa fecisse, aut impiis mulieribus lexisse latera sua. Etiam ille propheta,¹⁾ qui in tertio legnorum libro in Bethel mittebatur a Domino, in spiritu utique Dei, verba Dei locutus est; non tamen in spiritu Dei praevaricatus esse praeceptum Domini credendus est, quo iussus fuerat non manducare panem in Bethel, propter quod et a leone perimitur. Sed longum est ire per singulos. Ego autem licet non usque quaque pronuntiem, puto tamen, quod sint nonnulla etiam communium hominum gesta, quae quamvis peccato careant, non tamen digna videantur, quibus interesse putemus spiritum sanctum. Ut verbi gratia dixerim, connubia iudaei legitima. carent quidem peccato, nec tamen timore illo, quo conjugales actus geruntur, praesentia sancti Spiritus dabitur, etiamsi propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed et alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana, et neque res indiget, neque decet adesse praesentiam Spiritus sancti. Sed in hac per excessum quendam incurrimus, dum ostendere volumus, super solum Dominum, et Salvatorem meum Iesum mansisse semper spiritum Dei, in ceteris autem omnibus sanctis,²⁾ sicut et in septuaginta senioribus, a quibus verbi huius processit exordium, requievisse tantum spiritum Dei, et operatum esse in³⁾ tempore eo, quo expediebat iis, per quos operabatur, et utile erat iis, quibus ministrabatur.

4. Sed et in consequentibus continet lectio, quae recitata est, quod Moses Aethiopiis duxerit uxorem, et Maria atque Aaron detraxerint de Mose, cur Aethiopiis-

¹⁾ Cfr. I. Regg. XIII, 11. seqq. (III Regg.)

²⁾ Ed. Ruaci sola: sanctis, et sicut etc.

³⁾ Edd. Merlini: in tempore ea, quae expediebant iis, per quos etc.

cum dixerit, et aiant: „numquid¹⁾ soli Moesi locus est Dominus? Nonne et nobis locus est? Et audivit, inquit, Dominus.“ Et post haec jubet eos eire ad tabernaculum testimonii, atque ibi iudicio quodam habito, leprosa efficitur Maria usque ad certum tempus, et sic revocatur ad castra. Quod ut compendiosius explicemus, Mariam dicimus formam habuisse plebis prioris; Moysi, id est, legem Domini transmissam ad consubium Aethiopi-
sas hujus, quae ex gentibus congregata est. Hanc ergo Moysi, id est, lex spiritualis accepit unorem: et pro hoc facto Maria, quae nunc synagoga est, indignatur, et detrahit, una cum Aaron, cum sacerdotibus scilicet et Pharisaeis. Derogat ergo usque in hodiernum Moysi nobiscum posita plebs illa, et turpe ei videtur, quia circum-
cisionem carnis non docet apud nos, nec observantiam sabbati, nec neomeniae, nec sacrificia sanguinis, sed circum-
cisionem cordis, et peccandi otium, diceque festas, in arymis sinceritatis, et veritatis, et sacrificia laudis, et non jam pecudum, sed vitiorum caedi victimas monet. Iudicat ergo de iis Deus, et nuptias Aethiopiassae confirmat: et Moysi quidem libenter cum ea habitare sinit, ac requiescere: Mariam vero ejicit extra castra, et porro facit a tabernaculo testimonii, cum qua ejicitur etiam Aaron. Insuper autem et leprosa efficitur Maria. Adspice nunc ad illam plebem, et vide, quanta in illa est lepra peccati, quanta intelligentiae caligo, quanta observantiae sorditas, quanta turpitudine conspectus. Verumtamen haec lepra non perpetuo permanet, sed ubi septimana compleri coeperit mundi, revocabitur ad castra. In fine enim mundi cum plenitudo gentium introierit,²⁾ tunc etiam omnis Israel salvabitur, et tunc est, cum cessabit lepra de facie Mariae: recipiet enim decus fidei, et splendorem Christi agnitionis accipiet, et restituetur vultus ejus, cum

¹⁾ Num. XII, 2 ²⁾ Rom. XI, 25. 26.

„que unus grex, et unus pastor. In quo vere dominus est: „o altitudo¹⁾ divitiarum sapientiae, et scientiae!“ qui ita conclusit omnes sub peccato, ut emiseretur in Christo. Jesu Domino nostro, cui est in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA VII.

rum de Aethiopiassa, et de lepra Mariae, quae superfuerat.

Sicut Apostolus dicit: „haec²⁾ omnia in figura gebant illis, scripta sunt autem propter commotionem nostram:“ quaero, quid commotionis accipiamus eo, quod lectum est nobis, quia detraxerunt Aethiopiassa de Mose, et propter hoc correpti sunt; Maria etiam leprosa efficitur. Tanta autem fuit commotionis hujus, ut dum Maria septimanae tempus exierat in lepra, populus Dei non ageret iter ad terram promissionis, ne tabernaculum testimonii moveretur.

interim moneor, et utiliter ac necessario moneor: facto, ne detraham fratri, ne male loquar de proximo, ne aperiā os meum ad derogandum nomini sanctis, sed et quibuslibet proximis meis. Vides, ex hoc indignatio Dei fuerit, quanta vindicta proposita. Denique adversum peccatum istud simili indigne etiam in Psalmis Deum commoveri videmus, et: „sedens³⁾ adversus fratrem tuum detrahebas, et ut filium matris tuae ponebas scandalum.“ Similiter et in alio psalmo ex persona justī, scientis hoc

) Rom. XI, 33. 2) I Cor. X, 11.

) Psalm. L, 20. (XLIX.)

neque soli haeretici, de quibus supra memoretrahunt de Mose: sed et omnis qui scripta intelligit, et qui spirituales legem carnaliter si derogat, quia de verbis spiritus carnaliter cet. Audistis, quid sibi iudicii obtrectatores is, et quid damnationis adquirant: audite nunc i beneficii conferant iis, quibus obtrectant. invenimus tantas laudes Deum dixisse de Mose, quantas nunc dici videmus, quando ab ho-derogatum est.

i ergo in consequentibus quid referat, et qui-
laudibus efferat Spiritus sanctus. „Et ¹⁾ de-
quit, Dominus in columna nubis, et stetit ad
ernaculi testimonii. Et vocati sunt Aaron et
eterunt ambo, et dixit ad eos: audite verba
erit propheta quis vestrum Domini, in visio-
oscar, et in somnis loquar ei. Non sicut fa-
Mosi, qui in tota domo mea fidelis est: os ad
d eum, in specie, et non in aenigmate, et
mini vidit. Et quare non timuistis detrudere

Mosi? Et ira furoris Domini facta est su-
discesserunt, ²⁾ et nubes discessit a taberna-
e, Maria facta est leprosa sicut nix.“ Videte, ³⁾
enae contulerint obtrectatores, quid vero illi,
verant, quaesiverint laudis. Sibi turpitudi-
lendorem, sibi lepram, illi gloriam, sibi op-
li magnificentiam quaesiverunt. Verumtamen
quam acciperet Aethiopissam, non est scri-
in specie locutus sit ei Deus, et non in ae-
ubi accepit Aethiopissam, tunc dicit de eo
„os ⁴⁾ ad os loquar ad eum, in specie, et

i. XII, 5—10.

Ruaei sola hoc loco: „discesserunt“ omisso
um. XII, 9.

. Merlini: Videtis etc. ⁴⁾ Num. XII, 8.

gelia quidem suscipere videntur, derogant autem Mosi, et merito arguuntur, quia cum discant per Evangelium, quod Moses una cum Elia vidit gloriam Domini, legi et prophetis ausi sunt derogare. Et idcirco nos non detrahimus Mosi, nec derogemus legi, sed simus non solum auditores legis, sed et factores, ut cum ipso Mose congruere mereamur. Ego autem puto, quod et illi materiam praestant ad derogandum Mosi, qui, verbi causa, cum legitur liber Levitici, vel lectio Numerorum, non ostendunt, quomodo haec, quae in aenigmate scripta sunt, intelligi per speciem debeant, id est, qui non spiritualiter ea, quae in lege leguntur, exponunt. Necessario enim, qui audiunt ritum sacrificiorum, vel sabbatorum observantiam, vel ceterorum similium in ecclesia recitari, offenduntur, et dicunt: quid hoc necesse est in ecclesia legi? Quo nobis prosunt praecepta Judaica, et sprete populi observantiae? Haec Judaeorum sunt, et Judaei de iis viderint. Ne ergo huiusmodi offendicula auditoribus accendant,¹⁾ danda opera est ad scientiam legis, et secundum hoc, quod spiritualis est lex, intelligenda et explananda sunt omnia quae leguntur, ne doctorum causa, imo desidia et negligentia, ab imperitis et indoctis derogeretur Mosi: sed convertamur ad Dominum, ut auferat a nobis velamen literae; ut non nobis deformis vultus Mosis, sed gloriosus ac²⁾ decorus appareat, ita ut non solum non obtretemus, sed et pro magnitudine sensuum, laudem ei et gloriam conferamus. „Et³⁾ ira furoris Domini facta est super illos, et discesserunt, et nubes recessit a tabernaculo; et ecce, Maria facta est leprosa sicut nix.“ Ira furoris Domini efficitur

¹⁾ Cod. Mscr. Ebroicensis: „accendant.“ Cod. sancti Theodorigi: „contingant.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „accendant.“ R.

²⁾ Edd. Merlini: et decorus.

³⁾ Num. XII, 9. 10. Edd. M. et R. hoc loco, cfr. Pag. 55. not. 2. „et discesserunt.“

expuisset in faciem ejus, erubesceret ipsum diabolus? Noniam loco synagogæ posuimus, hinc expuit pater ejus in faciem. Signum repudiî est in faciem conspuî. Denique in lege scriptum est, ubi jubetur, ut relictos¹⁾ proximi proximus nubat, si voluerit proximos repudiare conjugium, ut discalceatus in faciem conspuatur, et hoc datum et velut signum repudiî. Hinc ergo Maria, id est, populus ille cum repudiatur a Deo, conspuî in faciem dei. Habemus et in alio loco significantiam apertam, cum dicit Esaias: „omnes²⁾ gentes sicut gutta stillicis, et sicut gutta reputatae sunt.“ Ostenditur ergo in hoc, quod cum populus ille sicut gentes ceteras, quae ut spatium reputantur, abjectus est. Et revera si consideres honorem illum priorem, cum pontificatu apud eos ordo staret, cum insignia sacerdotum, cum Levitica ministeria, cum majestas templi, cum prophetalis splendor, et cum coelestibus super terram consortiis utebantur, quis honorum ille? Quae gloria? Et rursum si nunc adspicias, quanto dedecore horrescant, sine templo, sine altari, sine sacrificio, sine propheta, sine sacerdotio, sine ulla coelesti visitatione, disperai per omnem terram profugique vivant: quis non evidenter agnoscat, quod conspuuit pater illius in faciem ejus, et perfudit vultum eorum ignominia? Septem ergo diebus separatur extra castra. Diximus etiam in superioribus, quod septem dies isti, septimanam mundi ætius designent. In septimana³⁾ enim dierum, creaturae totius visibilis substantiae videntur esse productae. Tunc enim quae non erant, facta sunt. In septimana vere tertius mundi, secreta quadam et Deo soli cognita dispensatione, quae tunc producta sunt, explicantur. Interim in hac septimana, qua sequestrata est Maria, non movetur

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „derelicta proximi proximo nubat.“ Codd. Ebroicensis et Bebracensis: „relictam proximi proximus nubat.“ R.

²⁾ Jesai. XL, 15. ³⁾ Cfr. Genes. I.

ur castra filiorum Israel, sed stant uno in loco conclusi, et nullus est iis omnino profectus, donec mundetur Maria lepra sua.

5. „Et¹⁾ post haec, inquit, promovit populus ex Aseroth, et conederunt in deserto Pharan.“ Aseroth interpretatur domus perfecta.²⁾ Proficiscitur ergo populus, postquam³⁾ Maria purgata est, a domibus perfectis, et venit in Pharan, quod interpretatur os visibile. Mihi videtur os visibile posse intelligi, quod Verbum caro factum est, et invisibilis visibilis effectus: et hoc significari, quod posteaquam finis et perfectio omnium, quae erga illam populum gerenda fuerant, venit, tunc transit, et venit ad eum, quem Verbum carnem factum ante non credidit. „Et⁴⁾ locutus est Dominus ad Moysen, dicens: mitte viros, et considerent terram Chananaeorum, quam ego do filiis Israel in possessionem,“ et reliqua, in quibus de exploratoribus terrae narratur, qui missi renuntiant, quod terra quidem sit bona, et admirabilia: habitant autem in ea filii gigantum, in quorum conspectibus populus Dei quasi locustae videantur. Et plures quidem desperant se posse salvari a filiis gigantum: Jesus tamen non desperat, sed confirmat populi fidem cum Caleb, qui est de tribu Juda, et dicunt: „si⁵⁾ diligit nos Deus, introducet⁶⁾ nos in terram hanc.“ Quae⁷⁾ est ergo terra ista secundum spiritualem intellectum, quae terra quidem sancta est, et terra bona, sed ab impiis habitatur? Qui sunt ergo isti hostes, qui habitant in terra sanctorum?

¹⁾ Num. XII, 16.

²⁾ Sic habent Mss. In editis (v. c. edd. M.) pro „perfecta“ legitur „perfectae.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: posteaquam.

⁴⁾ Num. XII, 1. 2. ⁵⁾ Num. XIV, 8.

⁶⁾ Edd. Merlini: introducat.

⁷⁾ Edd. Merlini: Quae ergo est etc.

quod illi perdiderunt, ut impleatur, quod scriptum
 quis accipiet a gigante spolia?" Unde et Dominus
 in Evangelio: „nemo ¹⁾ potest introire in domum
 et diripere vasa ejus, nisi prius alligaverit fortem;"
 et propter superbiam suam a domo coelesti jam sit
 , tu tamen nisi viceris illum, non introibis in de-
 fortis. Nec vinci solum, verum et alligari illum
 t. Nisi enim alligetur, haudquaquam tutum esse
 iter nostrum. Nunc ergo quantum ad compara-
 humanae, et daemonicas naturae, nos locustae su-
 t illi gigantes: et praeceptis si dubia sit fides no-
 t a nos perterreat infidelitas, illi vero ²⁾ gigantes
 et nos locustae. Si vero sequamur Jesum, et cre-
 verbis ejus, ac fide ejus repleamur, tanquam ni-
 nt in conspectu nostro. Audi enim, quomodo nos
 r, et dicit: „si ³⁾ amat nos Deus, introducet nos
 am hanc:" quoniam bona est, et fructus ejus mi-
 Typus ergo, et figura, quae praecessit in patri-
 ampletur in nobis. Ejecerunt illi gentes, et conse-
 nt hereditatem eorum. Consecuti sunt enim omnem
 Judaeae, et Jerusalem civitatem, et montem Sion.
 in illis impleta sunt, ad te autem quid dicitur?
 nquit, accessistis ad ea, quae visibilia sunt, sed ad
 lia. „Accessistis ⁴⁾ enim, inquit, ad montem Dei
 , et ad civitatem coelestem Jerusalem, et ad mul-
 tem angelorum." Sed et alibi idem Apostolus di-
 Jerusalem ⁵⁾ autem quae sursum est, quae est ma-
 nium nostrum. Si quis verbis Apostoli dicentis,
 em esse coelestem, non accommodat fidem, potest

Matth. XII, 29.

Deest „vero" in edd. M.

Num. XIV, 8. — Edd. M. hoc quoque loco, cfr.
 3. not. 6. „introducatur."

Hebr. XII, 22. ¹⁾ Galat. IV, 26.

IN OPERA. TOM. X.

5

da maligni ignita extinguere.“ Sed „et gladium inquit, adsumite, quod est verbum Dei.“ Cum his te armaveris telū, sequens Jesum ducem, non gigantes illos: videlicet enim, quomodo eos tibi Dominus Jesus: et sicut patres calcaverunt certium, ita et tu calcabis super cervices daemonum. Inquit illa, qui eum fideliter sequuntur: „ecce,¹⁾ vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones et super omnem virtutem inimici.“ Vult enim Jesus res mirabiles facere, vult de locustis vincere et de iis, quae in terris sunt, coelestes superare. Et fortasse hoc est, quod dicebat in Evangelio: qui credit in eum, non solum faciet illa, quae ego facio, sed „majora,²⁾ inquit, horum faciet.“ Vere mihi videtur, quod homo in carne positus, et caducus, fide tantum Christi et verbo ejus arsuperet gigantes, daemonum legiones. Quamvis qui vincit in nobis, plus tamen esse dicit, quod vincit, quam quod per se vincit. Tantum est, ut in istis semper simus armati, et conversatio nostra in coelis sit. Omnis motus noster, omnis cogitatio, omnis sermo coelestis sit. Quanto magis illuc ardentius ascendimus, tanto illi praecipient: et quanto nos magis augemur, tanto³⁾ illi magis fient. Vita nostra si sancta sit, si secundum Evangelium sit, illis conferet mortem. Si segnis et luxuriose vivamus, eos adversum nos et gigantes faciet. Quanto magis virtutibus crescimus, tanto illi inferiores efficiuntur fragiliores.⁴⁾ Sicut e contrario si nos infirmemur, tanto magis eos requiramus, illi fortiores fiunt. Et quanto nos

Luc. X, 19. ²⁾ Ev. Joann. XIV, 12.

Cod. sancti Theodorigi: „tanto illi infirmiores efficiuntur et fragiliores.“ R. — Cfr. pag. huj. not. 4.

Edd. M. et R. „fragiles.“ — Huc forsitan, non illic pag. huj. not. 3., Ruaci ista nota spectat.

dilatamur in terris, tanto illis spatia in coelestibus largiora concedimus. Unde hoc magis agamus, ut nobis augescantibus, illi minuantur, nobis ingredientibus, illi pelantur, nobis adscendentibus, illi cadant: sicut et ille cecidit, de quo dicit Dominus in Evangelio: „ecce, ¹⁾ vidi Satanam sicut fulgur cadentem de caelo:“ ut illis projectis, introducat nos illuc Dominus noster Jesus, et percipere regnum suum coeleste concedat. Ipsi gloria in aeterna saecula saeculorum! Amen!

II O M I L I A VIII.

De iis, quae ab exploratoribus renuntiantur, et de indignatione Domini, ac supplicatione Moysi et Aaron.

1. Duodecim ²⁾ missi sunt inspectores ex filiis Israel ad considerandam terram, quae iis fuerat repromissa, iique post quadraginta dies regressi, diversa renuntiant. Nam decem ex iis in desperationem populum mittunt, ita ut velint abjecto Mose eligere alium ducem, et reverti in Aegyptum. Alii vero duo ³⁾ bona nuntiant, et cohortantur populum permanere in fide, dicentes: „si ⁴⁾ diliget nos Dominus, introducet nos in terram hanc.“ Sed populus infidelitatis desperatione praeceps agitur, et ad lapidandos eos, qui bona nuntiant, prosiliit. Majestas vero Domini protegit eos in nubibus. „Et ⁵⁾ dicit Dominus ad Moysen: seriam eos morte, et interimam eos, et faciam te, et domum patris tui in nationem magnam, et mabo

¹⁾ Luc. X, 18.

²⁾ Cfr. Num. XIII, 1. seqq.

³⁾ Edd. Merlini: dum bona etc.

⁴⁾ Num. XIV, 8. — Edd. Merlini: introducet.

⁵⁾ Num. XIV, 11. 12.

bona, quae ex Deo veniunt, noveramus, nec
ex peccato generantur: si tamen succeder
eorum, qui abjecti sunt, tanti lapsus timeant
audientes commonitionem Pauli dicentem:
severitatem, et bonitatem Dei, in eos qui
derunt, severitatem, in te autem bonitatem,
manseris in bonitate. Alioquin et tu excid
non permanserint in incredulitate, inserent
tem post haec Dominus, et dicit: „filii³⁾ v
incolae in deserto quadraginta annis.“ Et
mysterii numerus iste, declarat dicens: „se
merum, inquit, dierum, quibus considerasti
draginta diebus, pro die per annum, res
vestra quadraginta annis.“ Timeo ego mys
creta discutere. Video enim, quod pecc
ratio comprehenditur et poenarum. Si ei
peccatori annus adscribitur ad poenam p
peccato, et secundum rationem dierum, qu
annorum totidem numerus in suppliciis con
vereor, ne forte nobis, qui quotidie peccam
forte vitae nostrae diem habemus, poenae te

et prior pro quadraginta dierum delicto quadraginta annis
 sciatur in deserto, nec terram sanctam introire permittitur,
 ostendendo quaedam futuri iudicii videtur ostendi, ubi pec-
 torum ratio discutienda est: nisi erit aliqua fortasse
 bonorum operum compensatio, vel etiam eorum,
 ac in vita sua unusquisque mala recipit, ut Abraham
 Lazarus docuit.¹⁾ Sed haec nullius est ad integrum
 esse, nisi illius, cui omne iudicium tradidit pater. Quod
 item dies peccati in annum poenae reputetur, non so-
 lum in hoc libro, in quo nihil omnino est, quod dubi-
 i possit, ostenditur, sed et in libello Pastoris,²⁾ si cui
 non scriptura illa recipienda videtur, similia designan-
 t. Sed fortasse aliquis neget bonitati Dei convenire,
 pro unius diei peccato annum suppliciorum rependat:
 in imo dicet, etiamsi diem pro die reddat, quamvis ju-
 ris, non tamen clemens videtur esse, aut benignus. Audi
 ergo ad haec, si forte possimus difficultatem rei exemplis
 crudioribus explanare. Si vulnus corpori infligatur, aut
 confringatur, aut nervorum junctura resolvatur, sub
 eius horae spatio hujusmodi vulnera solent corporibus
 cedere, et plurimis postmodum cruciatibus ac dolori-
 bus exactis, multo vix tempore sanari: quanti enim tumo-
 ris in loco, quanta tormenta generantur? Jam vero si
 cadat, ut in eodem vulnere, vel in eadem fractura ite-
 rum et saepius quis vulneretur, frequentiusque frangatur,
 tantis hoc poenis curari, et quantis potest cruciatibus
 medicari? Quanto autem tempore, si tamen potuerit, ad
 sanitatem perducitur? et vix aliquando ita curabitur, ut
 et debilitatem corporis, vel foeditatem cicatricis effugiat.
 Transi nunc ab exemplo corporis ad animae vulnera.
 Anima quoties peccat, toties vulneratur. Et ne dubites
 eccatis eam velut telis et gladiis vulnerari, audi Apo-

¹⁾ Cfr. Luc. XVI, 19. seqq.

²⁾ Cfr. Hermac lib. III. similitud. VI. cap. IV.

stolum momentis, ut adsumamus „scutum“¹⁾ fidei, in quo positis, inquit, omnia jacula maligni ignis extinguuntur.“ Vides ergo, peccata maligni esse jacula, quae in animam diriguntur. Patitur autem et anima non solum vulnera jaculorum, sed et fracturas pedum, cum laquei perantur pedibus ejus, et supplantantur gressus ejus. Haec ergo et hujusmodi vulnera quanto tempore putas posse curari? O si possemus per unumquodque peccatum videre, quemodo homo noster interior assidue vulneratur, quemodo sermo malus vulnus infligit! Non legisti: „dicunt,“²⁾ qui vulnerant gladii, sed non ita ut lingua? Vulneratur ergo per linguam anima, vulneratur et per cogitationes et concupiscentias malas, frangitur autem et conteritur per opera peccati. Quae si omnia videre possemus, et vulnerata animae sentire cicatrices, certum est, quod usque ad mortem resisteremus adversum peccatum. Sed nunc sicut ñ, qui vel daemone repleti, vel mente alienati sunt, non sentiunt si vulnerentur, quia naturalibus sensibus carent: ita et nos vel cupiditatibus saeculi ameples effecti, vel vitiis inebriati, sentire non possumus, quanta vulnera, quantas contritiones animae peccando conquirimus. Et ideo consequentissima ratio est poenae, id est, curae ac medicationis tempus extendi, et per unumquodque vulnus pro qualitate plagae medendi quoque spatia propagari. Sic ergo et Dei aequitas ac benignitas etiam in ipsis animae suppliciis evidens fiet: et haec audiens, qui peccavit, resipiscat, et ultra non peccet. Conversio enim in praesenti vita, et poenitentia fructuose gesta, celerem confert hujusmodi vulneribus medicinam, quia poenitentia non solum vulnus praeteritum sanat, sed et ultra animam peccato non sinit vulnerari. Imo et illud adjiciam: verbi causa, si peccator sum, numquid eadem mihi erit poena

¹⁾ Ephes. VI, 16.

²⁾ Cfr. Sap. Sirac. XXVIII, 18. (Ecclesiastic.)

i semel peccavi, quae et si secundo, et tertio, et si frequentius peccem? Non ita erit: sed pro modo, et numero, et mensura peccati, etiam poenae quantitas menda est. Deus enim dabit ¹⁾ „nobis panem lacrimarum,“ et potabit „nos in lacrimis,“ sed „in mensura.“ Mensura utem haec erit, quam sibi in hac vita unusquisque vel nimis vel amplius peccando quaeierit. Sed et „calix ²⁾“ a manu Domini vini meri plenus“ esse dicitur „mixto.“ Miscebitur ergo sine dubio unicuique, et fiet iudicium ius non solum ex malis, quae gessit, sed etiam ex bonis. Et tamen cum utraque misceantur, faex ejus, quam ego tanto malorum partem dici, non ad integrum exinanietur. Sed haec, ut diximus, in manu Dei sunt, nostrum autem est ad emendationem citius festinare, ad poenitentiam sine dissimulatione converti, lugere praeterita, cavere futura, invocare auxilium Dei: statim enim ut conversus ingemueris, salvus eris. Invenies enim advocatum, qui pro te interpellat patrem, Dominum Jesum Christum, multo praestantiorum quam fuit Moses, qui tamen oravit pro populo illo, et exauditus est. Et fortasse propterea Moses scribitur intervenisse pro peccatis populi prioris, et impetrasse veniam, ut multo magis nos confidamus, quod advocatus noster Jesus indubitata nobis veniam impetrabit a patre: si tamen convertamur ad eum, et non recedat retro cor nostrum, sicut et Joannes in epistola sua dicit: „haec ³⁾“ autem dico, filioli, ut non peccetis. Quod et si peccaverit aliquis vestrum, habemus advocatum apud patrem, Jesum justum, qui interpellat pro peccatis nostris.“ Ipsi gloria in aeterna saecula saeculorum! Amen!

¹⁾ Psalm. LXXX, 5. ²⁾ Psalm. LXXV, 8.

³⁾ Cfr. I Joann. II, 1. 2.

H O M I L I A IX.

De batillis Chore, et seditione populi adversum Moſen,
et de virgis, in quibus virga Aaron germinavit.

1. Apud Deum, ut intelligi datur, nihil est inutile, nihil otioſum, ſed et ea, quae hominibus alienanda videntur et abjicienda, aliquid operis neceſſarii habere inveniuntur. Hunc autem nobis intellectum ſuggerit praesens lectio, quae de batillis Chore, et reliquorum, qui cum ipſo peccaverunt, commemorat, quod ne haec quidem jubet abjici Deus, ſed fieri ex iis laminas ductiles, atque ex iis altare circumdari. Refert ergo Scriptura, quia, ex praecepto Dei, „accepit,¹⁾ inquit, Eleazar filius Aaron ſacerdotis batilla aerea, quae obtulerunt ii, qui exſati ſunt, et fecerunt ex iis circulos, et appoſuerunt eos altari, ad-commemorationem filiorum Iſrael, ut non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum coram Domino, ne fiat ſicut Chore, et conſpiratio ejus, ſicut locutus eſt Dominus in manu Moſis.“ Maniſeſte quodam in loco Dominus per prophetam dicit: „non²⁾ ſunt conſilia mea ſicut conſilia veſtra, nec cogitationes meae ſicut cogitationes veſtrae.“ Si apud homines hodie judicaretur haec cauſa, et apud eccleſiarum principes haberetur examen de iis, verbi cauſa, qui diverſa ab eccleſiis docentes divinae vindictae pertulerint ultionem, nonne judicarent, ut, ſi quid locuti ſunt, ſi quid docuerunt, ſi quid etiam ſcriptum reliquerunt, univerſa pariter cum ipſorum cineribus deperirent? Sed non ſunt judicia Dei ſicut judicia noſtra. Audi enim, quomodo de batillis eorum, qui contra prophetam Dei inſurrexerant, jubentur fieri laminae, et in circuitu altaris

¹⁾ Num. XVI, 39. 40.

²⁾ Cfr. Jeſai. LV, 8. 9.

affigi. Chore figuram tenet eorum, qui contra ecclesiasticam fidem, et doctrinam veritatis insurgunt. Scriptum est ergo de Chore, et de coetu ejus, quod in batillis aereis incensum obtulerint ignis alieni. Et jubetur quidem a Deo ignis alienus dispergi et effundi: „batilla¹⁾ vero, inquit, quia sanctificata sunt, facito ea laminas ductiles, et circumda ex iis altare, quia oblata sunt coram Domino, et sanctificata sunt.“ Hoc ergo mihi per hanc figuram videtur ostendi, quod batilla ista, quae Scriptura nominat aerea, figuram teneant scripturae divinae. Cui Scripturae haeretici ignem alienum imponentes; hoc est, sensum et intelligentiam alienam a Deo, et veritati contrariam introducentes, incensum Domino non suave, sed execrabilo offerunt. Et ideo forma ecclesiarum sacerdotibus datur, ut, si quando tale aliquid fuerit exortum, ea quidem, quae a veritate aliena sunt, ab ecclesia Dei penitus abstrudantur: si qua autem etiam in ipsis haeticorum verbis scripturae divinae sensibus inveniuntur inserta, ne pariter cum illis, quae fidei et veritati sunt contraria, respuantur: sanctificata sunt enim, quae de scriptura divina proferuntur, et Domino oblata. Potest autem et alio adhuc modo intelligi, quod de batillis praecipitur peccatorum, ut jungantur et socientur altari. Et primo hoc ipsum, quod aerea dicuntur, non otiosum videbitur. Ubi enim vera fides est, et integra verbi Dei praedicatio, aut argentea dicuntur, aut aurea: ut fulgor auri declaret fidei puritatem, et argentum igne probatum, eloquia examinata significet. Ista ergo, quae dicuntur aerea, in sono tantum vocis consistunt, non in virtute spiritus, et sunt, ut Apostolus dicit, ut²⁾ „aeramentum sonans, aut cymbalum tinniens.“ Ista ergo batilla aerea, id est, haeticorum voces, si adhibeamus ad altare Dei, ubi divinus ignis est, ubi

¹⁾ Num. XVI, 37. 38.

²⁾ I Cor. XIII, 1.

vera Dei¹⁾ praedicatio, melius ipsa veritas ex falsorum comparatione fulgebit. Si enim, ut verbi gratia dicam, ponam dicta Marcionis, aut Basilidis, aut alterius cuiuslibet haeretici, et haec sermonibus veritatis, ac scripturarum divinarum testimoniis, velut divini altaris igne confutem, nonne evidentior eorum ex ipsa comparatione apparebit impietas? Nam si doctrina ecclesiastica simplex esset, et nullis intrinsecus haeticorum dogmatum assertionibus cingeretur, non poterat tam clara, et tam examinata videri fides nostra. Sed ideoque doctrinam catholicam contradicentium obsidet oppugnatio, ut fides nostra non otio²⁾ torpescat, sed exercitiis elimetur. Propter hoc denique et Apostolus dicebat: „oportet³⁾ autem et haereses esse, ut probati quique manifesti fiant inter vos.“ Hoc est dicere, oportet haeticorum batillis altare circumdari, ut certa et manifesta omnibus fiat fidelium atque infidelium differentia. Cum enim fides ecclesiastica velut aurum coeperit refulgere, et praedicatio ejus ut argentum igne probatum intuentibus resplenderit: tunc majore cum turpitudine et dedecore haeticorum voces obscuri aeris vilitate sordebunt. Vis autem scire, quod, quae bona sunt, bona esse ex deteriorum magis comparatione noscuntur? Quis sciret bonam esse lucem, nisi noctis tenebras sentiremus? Quis dulcedinem nosceret mellis, nisi gustum amaritudinis accepisset? Ipsum denique diabolum, et obluctantes adversum nos contrarias potestates si auferas, virtutes animi sine obluctante non potuerunt⁴⁾ enitescere. Sic ergo et sacerdotum fidelium

¹⁾ Edd. Merlini: fidei.

²⁾ Deest „otio“ in libris editis, sed suppletur e Ms. Belvacensi, Ebroicensi, et Carnutensi. R. — Legitur „otio“ in edd. Merlini.

³⁾ I Cor. XI, 19.

⁴⁾ Edd. Merlini: poterunt.

non poterit resplendere,¹⁾ nisi eam infidelium
 poena et poena commendat. Sed²⁾ et ex iis, quae
 singuli quique justorum magis ex comparatione
 clari videntur habiti apud Deum. Denique da-
 ptum est,³⁾ quod esset justus et perfectus in
 ne sua. In quo ostenditur, quod non ex inte-
 lectus, sed in generatione sua perfectus fuerit, et
 arationem ceterorum justus pronuntiatus sit. Si-
 lo puto etiam de Loth habendum. Quanto enim
 s quotidie fiebant Sodomitae, tanto ille justior
 t. Sed et in hoc ipso libro,⁴⁾ quem habemus
 us, cum ingressi essent ii, qui inspererant terram,
 ex iis meticulosis sermonibus desperationem po-
 incussissent, duo vero reliqui, id est, Caleb et Jo-
 ona nuntiarent, et hortarentur populum perma-
 proposito, immortale iis a Domino meritum com-
 tantum sua confessio, quantum formido soda-
 leque enim tam magnifice in iis virtus animi cla-
 nisi reliquorum decem turpis ignaviae formido pa-
 Haec autem diximus de batillis eorum, qui conde-
 nt, quae altari jubentur affigi, quod ex comparatione
 im justii appareant clariores, simul ut et posteris
 exemplum, ne quis praesumptione superbi spiritus
 a Deo datum munus pontificatus invaderet, sed
 edat, quem non ambitio humana, non favor cor-
 disciverit, nec largitio condemnanda subrogaverit,
 itorum conscientia, et Dei voluntas assumerit.
 Post haec refertur: „et⁵⁾ murmuraverunt, inquit,

Edd. Merlini: resplendere.

Ed. Ruaci sola: Sed ex iis etc.

Gen. VI, 9. ⁴⁾ Cfr. Num. XIV.

Ed. Ruaci sola: populi.

Edd. Merlini perperam: Joannes.

Num. XVI, 41. 42. 43.

filiis Israel adversum Moſen et Aaron, dicentes: vos occidistis populum Domini. Et factum est, cum irrueret ſynagoga ſuper Moſen et Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculum teſtimonii. Illud vero obtexit nubes, et apparuit majeſtas Domini; et introivit Moſes et Aaron ad faciem tabernaculi teſtimonii.“ Non legimus antea, quia obtexerit nubes tabernaculum, et apparuerit majeſtas Domini, et receperit intra nubem Moſen et Aaron, niſi nunc, cum inſurrexit¹⁾ in eos populus, et lapidare eos voluit. Discamus ex hoc, quanta ſit utilitas in perſecutionibus Chriſtianis, quantum gratiae conferatur, quomodo propugnator iis fiat Deus, quomodo abundanter ſanctus Spiritus infundatur. Tunc enim maxime gratia Dei adest, cum hominum ſaevitia concitatur: et tunc pacem habemus apud Deum, cum ab hominibus propter juſtitiam bella perpetimur. „Ubi²⁾ enim abundavit peccatum, ſuperabundavit³⁾ et gratia.“ Adoperuit ergo eos nubes tabernaculi, et irruit ſynagoga ſuper Moſen et Aaron, et apparuit gloria Domini. Quamvis magni ſint vitae merito Moſes et Aaron, quamvis animi virtutibus polleant, apparere tamen iis Dei gloria non potuiſſet, niſi in perſecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atque in ipſa pene morte jam poſitis. Et tu ergo non putes tibi dormienti et otioſo apparere poſſe gloriam Dei. Aut non et Paulus apoſtolus in iis Dei gloriam conſequi meruit? Nonne ſuper omnes ceteros enumerat ſe in tribulationibus, in neceſſitatibus, in carceribus fuiſſe, ter⁴⁾ virga caeſum, ſemel lapidatum eſſe, naufragia pertuliſſe, pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, pericula

¹⁾ Edd. Merlini: inſurrexit.

²⁾ Rom. V, 20.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „ſuperabundabit.“ R.

⁴⁾ Sic habent omnes Mss. Male autem, omiſſis reliquis, libri editi (v. c. edd. M.): „ter lapidatum eſſe, naufragia“ etc. R.

falsis fratribus? Quae quanto magis abundant, tanto amplius iis, qui patienter tulerint, conferunt gloriam Dei.

3. „Et¹⁾ locutus est Dominus ad Moſen et Aaron, cens: discedite de medio ſynagogae huius, et interimam iſ ſemel. Et ceciderunt Moſes et Aaron in faciem ſuam.“ In Sodomis quidem quando ad²⁾ minimum decem requirebantur, per quos vix, ſi forte reperti eſſent, ſvari poſſent ii, qui habitabant Pentapolim Sodomorum: hic autem etiam duo, ſi tamen inveniantur, tales, quae Moſes fuit et Aaron, ſufficere poſſunt, ut gens Iſraelitarum tota ſalvetur. Quid ergo dicemus amplius eſſe in duobus? Quae tanta virtus, quod meritum, quo ſexta millia et eo amplius liberentur ab interitu vaſtatores? Ego arbitror, quod in Moſe lex ſignificetur, quae docet homines ſcientiam et amorem Dei: in Aaron ſupplicandi Deo, et obſecrandi eum forma conſiſtat. Si ergo occidat aliquando indignari nobis vel univerſo populo Deum, et ſi jam ſententia ultionis procedat a Domino, cedeat autem lex Dei in cor noſtrum, commonens nos, et docens converti ad poenitentiam, ſatisfacere pro delictis, ſupplicare pro culpis: ceſſabit continuo iracundia, indignatio conquieſcet, propitiabitur Dominus, quaſi Moſes et Aaron intercedentibus pro nobis, et pro univerſo populo ſupplicantibus. Si vero aliquando oriatur indignatio Dei, et veniat pro peccatis noſtris ſaeva correptio: adurentur autem corda noſtra, ne convertamur ad Dominum, neve humiliemur in conſpectu ejus, ut in conſolatione ſupplicationum motus ejus et iracundiam mitigemus: ſed e contrario dicamus: non eſt cura Deo de vita mortalium, nec pertinent haec ad Deum, reliquit noſ ſolus, nec ad notitiam ejus iſta perveniunt: ſi talia cogitamus in cordibus noſtris, et haec de ore noſtro proce-

¹⁾ Num. XVI, 44. 45.

²⁾ Mss. „ad minimum decem.“ Libri editi (v. c. l. d. M.): „minus decem.“ R.

dant, certum est non esse in nobis Moſen et Aaron, legis ſcilicet ſcientiam et fructus poenitentiae, per quos interitum imminentis exitii poſſimus evadere. Hoc puto accidiſſe etiam populo illi, qui fuit ante nos, quando omnes declinaverunt,¹⁾ omnes ſimul inutiles facti ſunt, et non fuit, qui faceret bonitatem, non fuit uſque ad unum. Si enim fuiſſet, nunquam utique dereliquiſſet eos Deus. Sed et nos timeamus, ne forte ſimile aliquid inveniatur in nobis. Timeo enim illam ſententiam, in qua Dominus et Salvator noſter, qui cuncta praeſciit, quaſi dubitans dicit: „putas²⁾ veniens filius hominis inveniſt fidem ſuper terram?“ Jubentur ergo Moſes et Aaron exire de medio ſynagogae, ut interimatur ſynagoga de ſemel. Sed videamus, quid iſti faciunt:³⁾ ſancti ſunt, perfecti ſunt, et plus magis Evangelii diſcipuli quam legis, et ideo diligunt etiam inimicos ſuos, atque orant pro perſecutoribus ſuis. Illis enim ſaevientibus, ut interficerent eos, iſti procidunt in faciem ſuam ſuper terram.

4. „Et⁴⁾ ait Moſes ad Aaron: assume batillum, et impone ſuper illud ignem ab altariſ, et iſſice illi incenſum, et effer velociter in caſtra, et exora pro ipsis: caſit enim ira a conſpectu Domini, et jam coepit vaſtare populum.“ Verum quoniam in hos pervenimus locos, volo de bonitate Dei admonere diſcipulos Chriſti, ne quis forte veſtrum ab haereticis conturbetur, ſi quando certamen inciderit, illis dicentibus, quoniam Deus legis non eſt bonus, ſed juſtus, et Moſis lex non bonitatem continet, ſed juſtitiam. Videant ergo, qui Deum pariter criminantur et legem, quomodo Moſes ipſe et Aaron priores fecerunt

¹⁾ Cfr. Pſalm., XIV, 3. (XIII.)

²⁾ Luc. XVIII, 8.

³⁾ Sic Mss. Libri autem editi (c. c. edd. M.): „faciunt, qui ſancti ſunt.“ R.

⁴⁾ Num. XVI, 46.

oc, quod postmodum Evangelium docuit. Ecce diligit
 loses inimicos, et orat pro persecutoribus suis, quod uti-
 se Christus fieri in Evangelis docet. Audite enim, quo-
 modo cadentes in faciem super terram orant pro illis, qui
 interficiendos eos insurrexerant. Sic ergo invenitur
 Evangelii virtus in lege, et fundamento legis subnix
 intelliguntur Evangelia. Nec vetus testamentum nomine
 go legem, si eam spiritualiter intelligam. Illis tantum-
 modo lex vetus efficitur testamentum, qui eam carnaliter
 intelligere volunt. Et necessario illis vetus effecta est, et
 ruit, quia vires suas non potest obtinere. Nobis autem,
 si eam spiritualiter et Evangelico sensu intelligimus et
 sponimus, semper nova est: et utrumque nobis novum
 tamentum est, non temporis aetate, sed intelligentiae
 ovitate. An ¹⁾ non et apostolus Joannes in epistola
 ia eadem sentit, cum dicit: „filioli, ²⁾ mandatum novum
 o vobis, ut invicem diligatis?“ cum utique sciret, olim
 latum esse mandatum dilectionis in lege. Sed quoniam
 aritas nunquam cadit, nec mandatum caritatis aliquando
 eterascit, hoc, quod nunquam veterascit, semper novum
 se pronuntiat. Semper enim observantes et custodien-
 es in se caritatis mandatum novos reddit in spiritu. Pec-
 atori autem et caritatis foedera non servanti, etiam Evan-
 gelia veterascunt. Nec potest ei novum esse testamentum,
 qui non deponit veterem hominem, et induitur novum,
 ic secundum Deum creatum. Hortatur ergo Moses pon-
 ficem magnum, ut ³⁾ offerat incensum in castris, et exo-
 et pro populo. Jam enim, inquit, vastari populus oee-

¹⁾ Edd. Merlini: Aut non etc.

²⁾ Cfr. I Joann. II, 8. III, 11. 23. IV, 7. coll. ev.
 Joann. XIII, 34.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „ut offerat incensum
 n castra,“ sed Mss. Ebroicensis et Belvacensis ut in no-
 tro textu. R. — Edd. Merlini: „ut offerat incensum in
 castris.“

pit. In spiritu videbat Moses, quae gerebantur. Vidit virtutem exiisse ad castra, et vastare ac perimere peccatores: et propter hoc hortatur pontificem adsumere batillum, ignem de altari imponere, atque incenso superjecto exire, et stare inter medium mortuorum et vivorum, ne ultra procedat vastatio, vel certe, ut verius habet se Scripturae sermo, confractio.

5. Sed primo, si videtur, historiae ipsius imaginem describamus, ut, cum rei gestae species apparuerit, tunc demum etiam, si quid est in hoc loco mysticum, requiramus. Intellige ergo, populum illum Israel in castris per ordines tribuum familiarumque dispositum, virtutem vero quandam a Deo missam, non sparsim, sed ex prima aliqua parte coepisse populum morte vastare, et procedentem per ordinem mortis stragem considera: post haec pontificem indutum veste pontificali procedere, et portantem batillum, atque ignem cum incenso, tendere ad illum locum, quo per angelum vastantem mors illata pervenerat, et stantem in eo loco, ubi mors finem dederat primis, et erat vicina postremis. Intuere stantem pontificem, et objectione quadam sui, viventes a mortuis dirimentem: virtutem vero repropitiationis ejus, et incensi mysterium erubuisse angelum vastatorem, et in hoc mortem quidem finitam, vitam vero reparatam. Si intellexisti historiae ordinem, et oculis, ut ita dicam, cernere potuisti pontificem stantem medium inter vivos et mortuos: adscende nunc ad verbi hujus celsiora fastigia, et vide, quomodo verus pontifex Jesus Christus assumpto batillo carnis humanac, et superposito igni altaris, animi sine dubio illa magnifica, cum qua natus est in carne, adjecto etiam incenso, qui est spiritus immaculatus, medius inter vivos et mortuos stetit, et mortem non fecit ultra grassari: sed sicut Apostolus dicit, destruxit ¹⁾ „cum,

¹⁾ Hebr. II, 14.

qui habebat mortis imperium, id est, diabolus:“ „ut ¹⁾ qui credit in eum, jam non moriatur, sed vivat in aeternum.“ Hoc fuit ergo mysterium, quod postea futurum, jam tunc ille, qui populum vastabat, expavit. Agnoscebat enim figuram batilli, et ignis, et incensi: et qualis offerenda, esset Deo hostia ab eo, qui medius mortuorum vivorumque constiterat, praevidebat. Et illos quidem tunc imago praefigurata salvavit, ad nos autem salutis veritas ipsa pervenit. Neque enim indumenta pontificis purpura ac lana byssoque contexta erubuisse angelus ille vastator, sed ista, quae futura erant, indumenta magni pontificis intellexit, et iis cessit, quibus utique universa creatura inferior erat. Puto autem, quod non solum primo adventu Domini et Salvatoris nostri forma ista completa sit, sed eadem fortassis servabitur et ²⁾ in secundo. Veniet enim iterum filius hominis: et cum venerit, sine dubio inveniet quosdam quidem mortuos, quosdam autem viventes. Quod possumus quidem et sic intelligere: quia nonnulli adhuc in hoc vitae statu, quo nunc sumus, inveniantur, cum multi jam praecesserint mortui. Potest autem et aliter accipi, ut mortuos, corpora intelligamus: viventes autem, animas. Quidam tamen ex iis, qui ante nos interpretati sunt locum hunc, memini quod mortuos dixerunt eos, qui nimietate scelerum in peccatis suis mortui intelliguntur: viventes autem eos, qui in operibus vitae permanserint. Verum tamen utrolibet modo stabit etiam in futuro magnus hic pontifex et Salvator noster medius vivorum et mortuorum. Sed et tunc forte medius vivorum et mortuorum stare dicendus est, cum statuet oves quidem a dextris suis, hoedos autem a sinistris, et dicet iis, qui a dextris sunt: „venite ³⁾ benedicti patris mei, percipite re-

¹⁾ Ev. Joann. III, 15.

²⁾ Deest „et“ in ed. Ruai.

³⁾ Matth. XXV, 34.

bona sunt, eligit, et ad bonam nos conversationem trahit, facit nos vas utilia. Cum autem neglexerit, et deciderit propositum nostrum a bonis, efficiamur vas ad contumeliam. Si ergo intellectus noster luteus sit, et de luto semper ac de terrenis cogitet, efficiamur vas fictile, et opus manuum figuli. Et forte propter hoc iste, qui talis est, increpatur ab Apostolo, quasi qui sensum habens luteum et terrenum, de magnis et iis, quae capere non potest, quaerat et dicat: „quid ¹⁾ ergo adhuc conqueritur? Voluntati enim ejus quis resistit?“ Cui Apostolus quasi luteo respondit: „tu ²⁾ quis es, o homo, qui contra respondeas Deo? Num quid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti sic?“ Dicitur praeterea corpus nostrum vas fictile, sive etiam legis litera, in eo, quod ait Apostolus: „habentes ³⁾ autem thesaurum hunc in vasis fictilibus.“ Utrumque enim in hoc sermone accipi potest: et quod in corpore nobis positus thesaurum gratiae per Spiritum sanctum Dominus largiatur, et quod in sermonibus legis, qui viles et in contemptu habentur pro eo, quod nulla arte grammatica expoliti videntur, reconditus sit thesaurus sapientiae et scientiae Dei: ita ut merito dici possit, quod in ipsis sint thesauri sapientiae, et scientiae Dei absconditi. Haec nobis dicta sint de confractione, quae cessasse memoratur: nunc autem pauca etiam de sequenti historia disseramus, in qua virgarum commemoratio introducitur.

7. „Et ⁴⁾ locutus est Dominus ad Moysen, dicens: loquere filiis Israel, et accipe ab iis virgam per domos familiarum ipsorum, ab omnibus principibus ipsorum duodecim virgas: et uniuscujusque eorum nomen scribe in virga sua: et nomen Aaron scribe in virga Levi: est ⁵⁾

¹⁾ Rom. IX, 19. ²⁾ Rom. IX, 20.

³⁾ II Cor. IV, 7. ⁴⁾ Num. XVII, 1—5.

⁵⁾ Sic recte Codd. Mss. Belvacensis, Turonensis, et

enim virga una, per tribum, per domos familiarum suarum dabunt tibi. Et pones eas in tabernaculo¹⁾ testimonii contra arcam, ex quibus agnosceat tibi inde. Et erit homo, quemcumque elegero, virga ejus germinabit et auferam a te murmurationem filiorum Israel, in quibuscumque murmurant ipsi de vobis.²⁾ Omnis princeps tribus et populi habet virgam. Non enim potest quis regere populum, nisi habeat virgam. Unde et Paulus apostolus, quia princeps erat populi, idcirco dicebat: „quid³⁾ vultis? In virga veniſm ad vos, aut in caritate, spirituque mansuetudinis?“ Omnis ergo princeps tribuum habet necesse est virgam suam, sed unus solus est, sicut Scriptura refert, pontifex Aaron, cujus virga germinavit. Verum quoniam, ut saepe ostendimus, verus pontifex Christus est, ipse solus est, cujus virga crucis non solum germinavit, sed et floruit, et omnes hos credentium populorum attulit fructus. Quis autem iste est fructus, quem attulit? Nuces, inquit, qui fructus primo quidem indumento amarus est: sequenti munitur, et tegitur: tertio sumentem pascit, ac nutrit. Talis ergo est in auditorio⁴⁾ Christi doctrina legis et prophetarum. Prima literae facies satis amara est, quae circumcisionem carnis praecipit, quae de sacrificiis mandat, et cetera, quae per occidentem literam designantur.⁴⁾ Haec omnia tanquam amarus nuncis corticem projice. Secundo in loco ad munimentum testae pervenies, in quo vel moralis doctrina, vel ratio

Ebroicensis, ut in graeco textu: *ἐστὶ γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ πλε-*
Male in antea editis (c. c. edd. M.) legitur: „etenim virgam unam.“ R.

¹⁾ Ed. Ruaci sola: tabernaculum.

²⁾ I Cor. IV, 21.

³⁾ Omnes Mss. „auditorio.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „adjutorio.“ R.

⁴⁾ Mss. „designantur.“ Libri editi (v. c. edd. M.) „demonstrantur.“ R.

continentiae designatur. Quae necessaria quidem sunt ad custodiam eorum, quae servantur intrinsicè, frangenda quandoque tamen et sine dubio dissolvenda sunt. Ut si verbi gratia dicamus, abstinencia ciborum, et castigatio corporis, donec sumus in corpore isto corruptibili et passibili, sine dubio necessaria est. Cum autem confractum fuerit ac resolutum, et resurrectionis tempore incorruptibile ex corruptibili redditum, atque ex animali spirituale: non jam labore afflictionis, nec abstinenciae castigatione, sed ¹⁾ qualitate sui, ²⁾ nulla jam corpori corruptela dominabitur. Sic ergo et nunc necessaria abstinenciae ratione videtur, et postmodum non quaerenda. Tertio autem loco reconditum in iis invenies et secretum mysteriorum sapientiae et scientiae Dei sensum, quo nutriantur et pascantur animae sanctorum non solum in praesenti vita, sed etiam in futura. Iste enim est pontificalis fructus, de quo promittitur iis, ³⁾ qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam saturabuntur. Hoc igitur modo in Scripturis omnibus triplicis huius sacramenti ratio percurrit. Sic et Sapientia monet, ⁴⁾ ut describamus ea nobis in corde tripliciter, ad respondendum, inquit, verbum veritatis iis, qui proposuerint nobis. Sic tres puteos ⁵⁾ fodit Isaac patriarcha: quorum solus ille tertius ab eo latitudo vel amplitudo nominatur. Quia autem sacramentum sacerdotale est virga nucis, idcirco arbitror etiam Jeremiam, ⁶⁾ qui erat unus de sacerdotibus ex Anathoth, vidiisse virgam nucis, et prophetasse de ea illa, quae scripta sunt vel de virga nucis, vel de lebetes, sive de olla succensa: quasi

¹⁾ Codd. Ebroicensis, Belvacensis et Turonensis: „sed qualitate sui nulla jam corpori corruptibili lex dominabitur.“ R.

²⁾ Deest „sui“ in sola ed. Ruaci, exstat idem in cdd. M.

³⁾ Cfr. Matth. V, 6. ⁴⁾ Prov. III, 1. seqq.

⁵⁾ Cfr. Genes. XXVI, 15. seqq.

⁶⁾ Cfr. Jerem. I, 1. 11. seqq.

si ostenderet per haec, in virga nuccea esse vitam, et in lebetes succenso, esse mortem. Vita enim et mors ponitur ante faciem nostram. Et est vita quidem Christus in sacramento nucis: mors autem diabolus in figura lebetis succensi. Si ergo peccaveris, portionem tuam pones cum lebetes succenso: si autem iuste egeris, efficietur portio tua in virga nuccea cum magno pontifice. Sed et in Cantico ¹⁾ Canticorum sponsa descendere dicitur in hortum nucis, ubi etiam pariter cum nucibus sacerdotalium quodammodo pomorum copiam perscribitur invenisse. Verum tamen de virgis, ut dicere coeperamus, unum promittit Deus fructum in virga, et plures dedit. Sed attendite diligentius, si forte possimus, liberalitatem Dei largiorem etiam ipsis suis promissionibus edocere: si forte et ex illam ineffabilem bonitatem Dei, quae in Scripturae littera semper tegitur, rimari atque investigare potuerimus: ²⁾ cum eum largiorem in praestando, quam in promittendo videamus.

8. Igitur sermo Scripturae, de qua nunc loquimur, ita habet: „et ³⁾ erit, inquit, homo, quemcunque elegero, virga ejus germinabit.“ Hoc est solum, quod promittit Deus, ut virga ejus, quem elegerit, germinet. Ubi vero ad rem venit, ut, quod promissum est, ostendatur et ⁴⁾ impletum: non unum illud, quod promissum fuerat, effectum dicitur, sed vide, quanta addantur. Ait enim: „et ⁵⁾ ecce, germinavit virga Aaron in domo Levi.“ Est hoc unum illud sine dubio, quod fuerat repromissum: sed adduntur et alia, et dicitur: „et ⁶⁾ produxit frondes, et protulit flores, et germinavit nucas.“ Cum ergo de solo

¹⁾ Cantic. Canticor. VI.

²⁾ Ed. Ruaci sola: poterimus: cum largiorem etc.

³⁾ Num. XVII, 5.

⁴⁾ Deest „et“ in sola ed. R.

⁵⁾ Num. XVII, 8. ⁶⁾ Num. XVII, 8.

ne fuisset promissum, vide, quantum largitur Deus, ut
 olem germen produxerit, sed et frondes: et non so-
 rondes, sed et flores: et germinaverit non solum
 , sed et fructus. Quid ~~est~~ est, quod ex iis colli-
 et contemplari debeamus? Primo omnium resurre-
 s ex mortuis sacramentum. Virga enim arida ger-
 , cum corpus extinctum coeperit reviviscere. Quae
 autem quatuor ista, quae resurgenti corpori prae-
 statur? Ut seminatum ¹⁾ in corruptione, surgat in in-
 ptiptione: et seminatum in infirmitate, surgat in virtute:
 minatum in ignominia, surgat in gloria: et seminatum
 s animale, surgat corpus spirituale. Ista sunt qua-
 quae virga aridi corporis nostri in resurrectione ger-
 sit. Sed et illud secundo in loco dicemus: quia,
 in iis promissionem suam Deus in quadruplum
 et multo plura et pretiosiora largitus est, quam pro-
 ita multo magis in omnibus Scripturae locis, ubi
 Dei promissio continetur, si quis tamen ad eam
 nire mereatur, in futuro multipliciter praeparabitur:
 vere complebitur illud, quod Apostolus dicit, quia
 us ²⁾ non vidit, nec auris audivit, nec in cor homi-
 lscendit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt eum.
 ergo, quanta sint, et qualia, quae non solum videre
 dire nemini licuit, sed ne in cor quidem, id est, ad
 tionem ³⁾ humanam potuit adscendere. Sive ergo
 n, sive coelum dixeris, sive solem hunc et fulgorem
 lis luminis, omnia haec oculus vidit, et auris audivit:
 n possunt esse ex illis, quae oculus non vidit, nec
 audivit, nec in cor hominis adscendit. Transgredere
 haec omnia, et transcende omne, quicquid vides,
 uid audis, quicquid etiam cogitare potes, et illud

¹⁾ I Cor. XV, 42. 43. 44.

²⁾ I Cor. II, 9. coll. Jesai. LXIV, 4.

³⁾ Edd. Merlini: cognitionem.

scito esse repositum iis, qui diligunt Deum, quod nec ad cogitationem cordis tui quivit ascendere. Unde ego arbitror nihil in huiusmodi repromissionibus de rebus corporalibus cogitandum. Ratio enim materiae corporalis non usquequaque sensum humanae cogitationis effugere potest: sed illa sunt, quae ad nullius sensum, nullius corpore possunt ascendere, quae in sola Dei sapientia continentur. Etenim ¹⁾ videbitur hac ratione, quod promissionum bona majori modo, quam promissa sunt, dantur: similiter et poenae, quae peccatoribus comminantur, multiplicatis cruciatibus inferendae sunt: sicut et in superioribus, ubi annus pro die ad vindictam ponitur, exposuimus: nisi si quis tertium aliquid posse fieri cogitet, colligens aliqua solatia ex iis, quae in comminatione: ea, quae ad David facta est, ²⁾ continentur: ubi triduo pronuntiata est mortis ³⁾ futurae vastatio, et intra sex horas abbreviatum videtur tempus esse supplicii. Sed haec tibi ⁴⁾ proficere possunt, ubi poenitentiae tempus et satisfactionis conceditur locus. Scribitur ⁵⁾ tamen Deus malis quidem reddens in tertiam et quartam progeniem: bonis autem faciens misericordiam non solum in tertiam et quartam progeniem, sed, ut Scriptura dicit, in mille generationes.

9. Sed redeamus ad ea, quae de virgis dicere coeperamus. Possumus adhuc etiam sic intelligere eorum, quae in virga germinaverant, differentias. Omnis qui in Christo credit, primo moritur, et post hoc renascitur: et est etiam haec figura, quod virga arida postmodum germinat. Est ergo primum germen prima hominis in Christo confessio. Secundo frondescit, ubi renatus donum gratiae Dei et Spiritus sancti purificatione suscepit. Inde affert flores, ubi proficere coeperit, et morum suavitate decorari, et

¹⁾ Edd. Merlini: At enim etc.

²⁾ Cfr. II Sam. XXIV, 12. seqq. (II Regg.)

³⁾ Edd. Merlini: futurae mortis vastatio.

⁴⁾ Edd. Merlini: ibi. ⁵⁾ Exod. XX, 5. 6.

fragrantiam¹⁾ misericordiae et benignitatis effundere. Ad ultimum quoque affert etiam fructus justitiae, quibus non solum ipse vivat, sed et aliis praebeat vitam. Cum enim ad perfectum venerit, et protulerit ex se verbum fidei, verbum scientiae Dei, et alios lucrificerit, hoc est attulisse fructus, quibus alii nutriantur. Sic ergo singuli quique credentium de virga Aaron, qui Christus est, germinantur: quorum quatuor istae differentiae in aliis Scripturae locis velut aetates quatuor designantur: quas Joannes apostolus in epistola sua distinctione mystica comprehendit, ait enim: „scribo²⁾ vobis pueri:“ et: „scribo vobis adolescentes:“ et: „scribo vobis patres.“ In quibus utique non corporales aetates, sed animae profectuum differentias ponit, ut etiam in hoc sacerdotalis virgae germine observavimus designari. Habentur ergo haec omnia non tam in virga Aaron, quam in ea virga, quae exiit³⁾ de radice Jesse: et flos de radice ejus adscendit, super quem requievit spiritus Dei. In quo nec hoc ipsum videtur otiosum, quod exire dicitur virga, et flos adscendere. Quamvis enim unus sit Christus per substantiam, singulis tamen diversus efficitur, prout indiget is, in quo operatur. Qui ergo segnior est et negligentior, pro disciplina fit ei Christus virga, et in virga non adscendere dicitur, sed exire. Exeundum namque est ei, qui iners et segnis est de eo statu, in quo non recte consistit, et transeundum ad alium statum, tanquam virga compulso, id est, severitate doctrinae rigidioris admonito. Qui vero justus est, quia justus sicut palma floret,⁴⁾ in hoc adscendere dicitur Christus. Sic ergo qui verberibus indiget, exit ad eum virga: qui autem proficit ad justitiam, adscendit in

¹⁾ Edd. Merlini male: flagrantiam.

²⁾ Cfr. I Joann. II, 12. 13. 14.

³⁾ Jesai. XI, 1. 2.

⁴⁾ Cfr. Psalm. XCII, 12. (XCI.)

florem. Adscendet autem, usque quo afferat fructus¹⁾ spiritus, qui sunt caritas, gaudium, pax, patientia, et reliquae virtutes in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor, et gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA X.

De eo, quod scriptum est: „et²⁾ dixit Dominus ad Aaron: tu et filii tui, et domus patris tui tecum, sumetis peccata sanctorum.“

1. Qui meliores sunt, inferiorum semper culpas, et peccata suscipiunt. Sic enim et Apostolus dicit: „vos³⁾ qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum sustinete.“ Israelita si peccet, id est, laicus, ipse suum non potest auferre peccatum: sed requirit levitam, indiget sacerdote, imo potius et adhuc horum aliquid eminentius quaerit: pontifice opus est, ut peccatorum remissionem possit accipere. Sacerdos autem si delinquat, aut pontifex, ipse suum potest purgare peccatum: si tamen non peccet in Deum. De huiusmodi enim peccatis non facile remissionem aliquam videmus in legis literis designari. Haec autem diximus pro iis, quae recitata sunt nobis. „Et⁴⁾ dixit, inquit, Dominus ad Aaron dicens: tu et filii tui, et domus patris tui tecum, sumetis peccata sanctorum.“ Potest quidem ita exponi locus iste: ut propter⁵⁾ ea, quae offert pontifex pro peccato uniuscuiusque, et purificat eum, pro quo obtulerit, scriptum sit: „tu,⁶⁾ et filii tui

¹⁾ Galat. V, 22. ²⁾ Num. XVIII, 1.

³⁾ Cfr. Rom. XV, 1. ⁴⁾ Num. XVIII, 1.

⁵⁾ Ed. Ruai sola: per ea etc.

⁶⁾ Num. XVIII, 1.

um summis peccata sanctorum.“ Mihi autem non videtur otiosum, quod sanctorum peccata commemorat.

multis etenim Scripturae locis sermo iste repetitur. de requirendum est, quomodo et sancti dicantur aliqui, de peccatis eorum scribatur. Non enim, ut putant idam, statim ut quis sanctus esse coeperit, peccare jam non potest, et continuo sine peccato putandus est. Si enim sanctus non peccaret, non utique scriptum esset: „metis ¹⁾ peccata sanctorum.“ Si sanctus sine peccato esset, non diceret Dominus per Ezechielem prophetam

angelos, quos mittebat peccatores punire: „et ²⁾ a peccatis meis incipietis.“ Si enim sancti sine peccato sunt, quomodo ipsi primi succumbunt in ³⁾ suppliciis peccatorum? Si sancti sine peccato essent, nunquam diceret Scriptura, quia „justus ⁴⁾ in principio sermonis sui ipse accusator fit.“ Si sancti sine peccato essent, nunquam Paulus apostolus diceret, Romanis scribens: „nolite ⁵⁾ propter cibum solvere opus Dei:“ quibus in principio Epistolae scripserat: „omnibus, ⁶⁾ qui sunt Romae, dilectis vestris, vocatis sanctis.“ Et iterum idem Apostolus ad Corinthios scribens dicit: „Paulus, ⁷⁾ vocatus apostolus Jesu Christi.“ Et post pauca: „ecclesiae ⁸⁾ Dei, quae est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis.“ Istos ergo, quos sanctificatos, et sanctos appellat, audi quanta peccata reprehendat. Ait enim in sequentibus: „nam ⁹⁾ enim sint inter vos aemulationes et contentiones, nec carnales estis, et secundum hominem ambulatis?“ iterum: „jam ¹⁰⁾ divites facti estis, sine nobis regna-

¹⁾ Num. XVIII, 1. ²⁾ Ezech. IX, 6.

³⁾ Dicit „in“ in sola ed. R.

⁴⁾ Prov. XVIII, 17. ⁵⁾ Cfr. Rom. XIV, 20.

⁶⁾ Rom. I, 7. ⁷⁾ I Cor. I, 1.

⁸⁾ I Cor. I, 2. ⁹⁾ I Cor. III, 3.

¹⁰⁾ I Cor. IV, 8.

quia judicia habetis inter vos.“ Arguit eos, qui dixerat, et pro eo, quod idolis immolata man quasi sententiam inter eos proferens dicit: „tem peccantes inter fratres, et percutientes eorum infirmam, in Christum peccatis.“ Sed nihilominus confutat eos, quod non solum cium⁶⁾ cibum, sed et calicem daemoniorum p et dicit: „non⁷⁾ potestis calicem Domini bibere daemioniorum: non potestis mensae Domi pes esse, et mensae daemoniorum.“ Ipsi etiam cit: „quod⁸⁾ convenientibus vobis in ecclesia, i smata esse.“ Et iterum: „unusquisque⁹⁾ e coenam praesumit ad manducandum: et alius esurit, alius autem ebrius est.“ Et pro iis del „propterea¹⁰⁾ inter vos multi infirmi, et aegri, et multi. Quod si nos ipsos dijudicaremus, non

¹⁾ I Cor. IV, 18. ²⁾ I Cor. V, 1.

³⁾ I Cor. V, 2. ⁴⁾ I Cor. VI, 7.

⁵⁾ I Cor. VIII, 12. — Edd. Merlini: i peccatis.

⁶⁾ Cod. Bezae Cantabrigiae: „immolationum.“ C

icaremur.“ Post haec autem non jam delicta moralia,¹⁾ sed fidei in iis crimen exaggerat. Ait enim: „quomodo²⁾ dicunt inter vos quidam, quod resurrectio mortuorum non sit?“ Et iterum: „si³⁾ autem Christus non resurrexerit, vana est fides vestra. Adhuc enim estis in peccatis vestris.“ Longum porro est, nec praesenti conveniens tempori, ut plurima de iis testimonia proferamus, quibus robetur, quod ii, qui sancti dicuntur, non continuo etiam ne peccato esse intelligantur: sed haec opinentur illi, si scripturis divinis non sollicite, nec diligenter intendunt: in quibus multae esse differentiae sanctorum docetur, sicut a nobis et in aliis tractatibus plenius dictum est. Sed et nunc quantum locus requirit, dicemus. Sancti dicuntur iidemque et peccatores illi, qui se voverunt eidem Deo, et sequestraverunt a vulgi conversatione vitam suam ad hoc, ut Domino serviant. Huiusmodi ergo homo secundum hoc, quod se ceteris actibus circumcisis Domino mancipavit, sanctus dicitur. Potest autem fieri, et in hoc ipso, quod Domino deservit, non ita omnia tractat, ut geri competit, sed delinquat in nonnullis, et peccet. Sicut enim is, qui sequestrat se, et segregat ab omniis actibus, ut disciplinam, verbi gratia, medicinae, aut philosophiae consequatur, non utique continuo, ut se huiusmodi tradiderit disciplinæ, ita perfectus erit, ut non veniatur in aliquo peccare: imo potius plurima delinquendo, vix ad perfectionem aliquando perveniet: et tamen statim, ut se ad huiusmodi scholas tradidit, certum est eum vel inter medicos, vel inter philosophos numerari: ita et de sanctis accipiendum est, quod statim quicumque, ut mancipat se quis studiis sanctitatis, secundum eum, quod proposuit, sanctus appelletur.⁴⁾ Secundum

¹⁾ Cod. Belvacensis (itemq. edd. M.): „mortalia.“ R.

²⁾ I Cor. XV, 12. ³⁾ I Cor. XV, 17.

⁴⁾ Edd. Merlini: appellatur.

hoc vero, quod necesse est, eum in multis delin-
nec usu et disciplina ac diligentia abscindatu
consuetudo peccandi, etiam peccator, ut sup
appellabitur. Ego autem et amplius addo aliq
nisi sanctum propositum aliquis habeat, et san-
dium gerat, cum peccaverit, nescit peccati po-
gerere, nescit delicti remedium quaerere. Qui
sancti, in peccatis suis moriuntur: qui sancti
peccatis poenitentiam gerunt, vulnera sua sen-
ligunt lapsus, requirunt sacerdotem, sanitatem
purificationem per pontificem quaerunt. Id
caute et significanter sermo legis designat, qui
et sacerdotes, non quorumcunque, sed sanctorum
modo sumant peccata: sanctus enim est, qui
suum per pontificem curat.

2. Sed redeamus ad pontificem nostrum,
magnum, qui penetravit coelos, Jesum Dor-
strum: et videamus, quomodo ipse cum filiis
stolis scilicet et martyribus, sumit peccata sanc-
quidem quod Dominus noster Jesus Christus
tolleret peccatum mundi, et morte sua peccata
leverit, nullus, qui Christo credit, ignorat. Qui-
tem et filii ejus auferant peccata sanctorum, i-
stoli et martyres, si poterimus, ex scripturis
bare tentabimus. Audi primo Paulum dicente
ter²⁾ enim, inquit, expendam, et expendar pro
vestris: et in alio loco: „ego³⁾ enim jam in-
quit, et tempus regressionis,“ sive „resolutionis
stat.“ Pro iis ergo, quibus scribebat, expendi
molari dicit Apostolus. Hostia autem cum im-
hoc immolatur, ut eorum, pro quibus jugulatu
purgentur. De martyribus autem scribit Joani

¹⁾ Edd. Merlini: abscidatur.

²⁾ II Cor. XII, 15. ³⁾ II Timoth. IV,

us in Apocalypsi,¹⁾ quia animae eorum, qui jugulati sunt propter nomen Domini Jesu, adsistant altari: qui autem adsistit altari, ostenditur fungi sacerdotis officio. Sacerdotis autem officium est, pro populi supplicare peccatis. Unde ego vereor,²⁾ ne forte, ex quo martyres non fiunt, et hostiae sanctorum non offeruntur pro peccatis nostris, peccatorum nostrorum remissionem non mereamur. Et deo vereor, ne permanentibus in nobis peccatis nostris, accidat nobis illud, quod de semet ipsis dicunt Judaei, quia non habentes altare, neque templum, neque sacerdotium, et ob hoc nec hostias offerentes, peccata, inquirunt, nostra manent in nobis: et ideo venia nulla subsequitur. Et contra, nos dicere debemus, quia hostiae martyrum non offeruntur pro nobis, idcirco manent in nobis peccata nostra: non enim meremur persecutionem pati propter Christum, nec mori propter nomen filii Dei. Et ideo etiam diabolus, sciens per passionem martyrii remissionem fieri peccatorum, non vult nobis publicas Gentilium persecutiones movere: scit enim, quia si ad reges, et praesides adducamur propter nomen Christi, ad testimonium Judaeis et gentibus, gaudium nobis et exultatio sint, quia merces nostra multa in coelis est. Haec non facit inimicus, vel quod ipse gloriae nostrae invidet, vel fortassis quod ille, qui omnia praevidet, praenoscit³⁾ nos non esse idoneos ad martyrium tolerandum. Scit tamen Dominus, qui sunt ejus, et in quibus non speratur, habet ille thesauros suos: „non⁴⁾ enim sicut homo videt, ita et Deus.“ Ego non dubito et in hoc conventu esse aliquos ipsi soli cognitos, qui jam apud eum martyres sint testimonio conscientiae, parati, si quis exposcat, effun-

¹⁾ Cfr. Apocal. VI, 9. seqq.

²⁾ Edd. Merlini: verear.

³⁾ Edd. Merlini: et praenoscit.

⁴⁾ I Sam. XVI, 7.

dere sanguinem suum pro nomine Domini Jesu Christi: non dubito esse aliquos, qui tulerint crucem suam, et sequantur eum. Haec licet per excessum quendam, necessario tamen videntur dicta, ut intelligeremus, quemodo per pontificem, et filios pontificis fiat in sanctis remissio peccatorum.

3. Sequitur post haec: „et¹⁾ tu, inquit, et filii tui accipietis peccata sacerdotii vestri: et fratres tuos tribum Levi, plebem patris tui adsume ad te, et adjungantur tibi, et ministrent tibi: et tu et filii tui tecum in conspectu tabernaculi testimonii observabunt custodias tuas,²⁾ et³⁾ custodias tabernaculi.“ Observare diligentius, et intendens, quae scripta sunt, convenit eos praecipue, qui in ordine sacerdotali gloriantur: ut sciant, quid est, quod in lege divina praecipit⁴⁾ observandum. Tu, inquit, et filii tui tecum in conspectu tabernaculi testimonii⁵⁾ observate⁶⁾ custodias vestras, et altare, et custodias tabernaculi. Mandata quidem certa sunt et evidentia, ut observare debeamus custodias tabernaculi, et altaris, et sacerdotii: quis sane sit, qui observet, et faciat ea, quae sacerdotibus mandata sunt: et quis sit, qui utatur quidem ordine et honore sacerdotii, opera vero et ministerium sacerdotii non observet, ille solus nosse potest, qui scrutatur corda et renes. Mandantur observari non solum ea, quae foris sunt, sed⁷⁾ „et ea, inquit, ut curent sacer-

¹⁾ Num. XVIII, 1. 2. 3. ²⁾ Edd. Merlini: *sum*.

³⁾ Desunt verba: „et custodias,“ in ed. Ruai. — Cfr. Num. XVIII, 3.

⁴⁾ Edd. Merlini: praecipit.

⁵⁾ Desideratur „testimonii“ in ed. R. — Cfr. Num. XVIII, 2.

⁶⁾ Verba: „observate custodias vestras, et altare, et custodias tabernaculi,“ in libris antea editis omissa, suppleantur e Mas. R. — Edd. Merlini: „custodias vestras, et altaris, et tabernaculi.“

⁷⁾ Num. XVIII, 7.

praecipue, quae intra velamen sunt:¹⁾ velut si dic-
 cura sit sacerdotibus, evidentia ac manifesta man-
 divinae legis implere, et mysteria ejus abscondita et
 omni perspicacia contueri. Si vero ad hominem
 referre tabernaculum testimonii: quoniam quidam
 is hominis tabernaculum Paulus appellat, dicens:
 1) enim sumus in tabernaculo hoc, geminus aggre-
 in quo nolumus expoliari, sed supervestiri:²⁾ si ergo
 omnem tabernaculum referamus, interiora velaminis,
 inaccessibilia conteguntur, principale cordis dicemus,
 solum recipere potest mysteria veritatis, et capax
 arcanorum Dei. Altaria vero duo, id est, interius et
 us, quoniam altare orationis indicium est, illud puto
 care, 3) quod dicit Apostolus: „orabo 3) spiritu,
 et mente.“ Cum enim corde oravero, ad altare
 us ingredior, Et hoc puto esse, 4) quod etiam Do-
 s in Evangeliiis dicit: „tu 5) autem cum oras, intra
 biculum tuum, et claude ostium tuum, et ora pa-
 tuum in abscondito.“ Qui ergo ita orat, ut dixi,
 dicitur ad altare incensi, quod est interius. Cum au-
 quis clara voce, et verbis cum sono prolatis, quasi
 dificet audientes, orationem fundit ad Deum, hic
 u orat, et offerre videtur hostiam in altari, quod fo-
 it ad holocaustomata populi constitutum. Oportet
 sacerdotes ea curare praecipue et custodire, quae
 velamen interius conteguntur, ne quid ibi pollutum,
 uid inveniatur immundum: hoc est, interiorem ho-
 m, et cordis secreta curare, ut ibi immacolata per-
 cant. Cherubim et propitiatoriam, scientia intelli-

1) II Cor. V, 4.

2) Edd. Merlini: significari.

3) I Cor. XIV, 15.

4) Edd. Merlini: esse etiam quod etc.

5) Matth. VI, 6.

et agrum, vel vineam, vel olivetum, vel etiam hortum, si quid est, quod exercetur in terris, sed et si quis peculia cujuscunque pecoris nutriat, offerat ex iis Deo, quod primum est, id est, ad sacerdotes deferat. Deo enim offerri dicit, quod sacerdotibus datur. Et hoc, quod docemur ex lege, quia nemo licite nec legitime utatur fructibus, quos terra produxit, nec animantibus, ac pecudum protulit partus, nisi ex singulis quibusque deo primitiae, id est, sacerdotibus offerantur. Hanc ergo rem observari etiam secundum literam, sicut et alia nonnulla, necessarium puto. Sunt enim aliquanta legis mandata, quae etiam novi testamenti discipuli necessaria observatione custodiunt. Et si videtur, prius de iis ipsis, ac in lege quidem scripta, sed tamen in Evangeliiis observanda sint, sermo moveatur: et cum haec patuerint, ne jam quid in iis etiam spiritualiter sentiri debeat, quiremus. Sunt enim qui ita dicant, quia, si aliquid omnino¹⁾ observandum est secundum literam, cur non cuncta servantur? Si vero ad spirituales intelligentiam, quae lex continet, referenda sunt, nihil omnino secundum literam, sed spiritualiter debent universa discerni. Nos autem utriusque assertionis insolentiam temperantes, talis regula in hujuscemodi legis sermonibus observanda, ex auctoritate divinarum scripturarum proferre tentamus. Scriptum est in octavo decimo psalmo: „lex²⁾ homini irreprehensibilis, converteres animas, testimonium homini³⁾ fidele sapientiam praestans parvulis. Praeceptum Domini lucidum illuminans oculos. Timor Domini castus, permanens in saeculum saeculi. Justitiae homini rectae lactificantes corda: judicia Domini vera stificata in semet ipsa, desiderabilia super aurum et

¹⁾ Omnes Codd. Mss. (itemq. edd. M.): „omnino.“ Libri editi: „domino.“ R.

²⁾ Psalm. XIX, 7 — 10. (XVIII.)

³⁾ Edd. Merlini: Dei.

lapidem pretiosum multum, et dulciorem super mel et fenum." Nisi ergo essent singula ista a semet ipsis diversa, nunquam utique proprias unicuique scriptura divina differentias indidisset, ut aliud de lege Domini diceret, aliud de mandato, aliud de justificationibus, aliud de iudiciis. Est ergo, ut ex his ¹⁾ ostendimus, aliud lex, aliud praeceptum, aliud testimonium, aliud justificatio, aliud iudicium. Sed et in ipsa lege evidentior horum differentia designatur, ubi dicitur: haec est lex, et mandata, et justificationes, et praecepta, et testimonia, et iudicia, quae praecepit Dominus Mosi. Cum ergo haec ita se habere, et his ²⁾ a se invicem differre distinctionibus legis ipsius testimoniis approbentur, diligentius debemus intendere illas, quae recitantur in lege, quia sicubi scribitur, verbi gratia, hoc esse mandatum, non continuo mandatum hoc accipienda est: vel sicubi scriptum est, istae sunt justificationes, non continuo justificationes, aut lex, aut mandatum putandae sunt. Similiter autem et sicubi scriptum est testimonium, aut iudicia, non confuse unum ex ceteris, sed diversum ab aliis unumquodque sentiendum est. Si ergo scriptum legimus, quia lex ³⁾ umbram habeat futurorum bonorum, non continuo etiam mandatum, vel iustitiae, vel iudicia, de quibus hoc non est scriptum, umbrae esse credendae sunt futurorum bonorum. Denique, ut exempli gratia unum ponamus ex multis, non est scriptum: hoc est mandatum paschae: sed: „haec ⁴⁾ est lex paschae." Et quia lex umbra est futurorum bonorum, lex sine dubio paschae, umbra est futurorum bonorum. Cum ergo venio ad locum illum, qui de pascha scriptus est, in ⁵⁾ agno illo corporali debeo intelligere umbram esse futuri boni, et hoc sentire, quod pascha ⁶⁾ nostrum

¹⁾ Edd. Merlini: iis.

²⁾ Edd. Merlini: iis.

³⁾ Cfr. Hebr. X, 1.

⁴⁾ Exod. XII, 43.

⁵⁾ Cod. Belvacensis: „in ore illo corporali." R.

⁶⁾ Cfr. I Cor. V, 7.

immolatus est Christus. Simili modo invenies etiam de
ymis, et de ceteris festorum dierum observantiis scri-
ptum. Quia ergo haec omnia sub legis titulo scribuntur in
ge necessaria, quia ¹⁾ lex per praesentem umbram futura
na designat, requirere debeo, quae sint asyma future-
m bonorum: et invenio dicentem mihi Apostolum, ut ²⁾
iem festum agamus, non in fermento veteri, neque in
mento malitiae et nequitiae, sed in asymis sinceritatis
veritatis.³⁾ Sed et de circumcisione scriptum est: haec
lex ⁴⁾ circumcisionis. Quia ergo et circumcisio sub le-
titulo censetur, lex autem umbra est, quaero, quid cir-
mcisionis umbra bonorum contineat futurorum, ne forte
at mihi in umbra circumcisionis posito Paulus: „quia ⁵⁾
circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.“ et illud:
on ⁶⁾ enim, quae in manifesto, in carne est circumci-
sio, illa circumcisio est: neque qui in manifesto, in carne
datus est, sed qui in occulto Judaeus est: ⁷⁾ et circum-
cisio cordis in spiritu, non litera: cujus laus non ex ho-
minibus, sed ex Deo est.“ Haec ergo singula, quae ne-
aquam penitus secundum literam observanda dicit Apo-
stolus, invenies omnia fere apud Moysen sub legis titulo
signari. Jam vero in eo, ubi dicit: „non ⁸⁾ occides,
non adulterium facies, non furaberis:“ et reliqua hujus-
modi, non invenies, quoniam legis in iis titulum praemi-
rit, sed magis haec mandata videntur, et ideo non exi-
mitur apud discipulos Evangelii scriptura ista, sed ad-
pletur: quia, ut dixi, non mandatum, sed lex habere
citur umbram futurorum bonorum; et ideo haec nobis
cundum literam custodienda sunt. Item alibi: „juste, ⁹⁾

¹⁾ I Cor. V, 8. ²⁾ Cfr. Genes. XVII.

³⁾ Galat. V, 2. ⁴⁾ Rom. II, 28. 29.

⁵⁾ Desideratur „est“ in edd. M.

⁶⁾ Rom. XIII, 9.

⁷⁾ Cfr. I Tim. VI, 11.

inquit, sectare quod iustum est." Quid opus est in his¹⁾ allegoriam quaerere, cum aedificet etiam litera? Ostendimus ergo esse quaedam, quae omnino non sunt servanda secundum litteram legis, et esse quaedam, quae allegoria penitus immutare non debet, sed omnimode ita, ut Scripturae de iis continent, observanda sunt:?) nunc require, si sunt aliqua, quae et secundum litteram quidem stare possint, necessario tamen in iis etiam allegoriam requirendam. Et vide, si possumus haec Apostolica et Evangelica auctoritate munire. Scriptum est in lege: „propter³⁾ hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una." Haec quod allegorice mysteria contineant, Paulus, cum in epistola sua hoc ipsum posuisset exemplum, pronuntiat sic: „mysterium⁴⁾ hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in ecclesia." Quod autem oporteat hoc etiam secundum litteram custodiri, ipse Dominus et Salvator docet, dicens: „scriptum⁵⁾ est: propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet." Et ostendit utique observanda esse haec etiam secundum litteram, cum adjicit: „quod⁶⁾ ergo Deus conjunxit, homo non separet." Sed et in aliis Apostolus ubi dicit: „quia⁷⁾ Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera:" quis dubitat haec secundum litteram stare debere? Certum est enim, quia et Isaac de Sara, et Ismael de Agar filii fuerint Abrahae. Addit tamen iis Apostolus, et dicit: „haec⁸⁾ autem sunt allegorica:" quae in duo testamenta convertit,⁹⁾ et Sarae qui-

¹⁾ Edd. Merlini: iis. ²⁾ Edd. Merlini: sint.

³⁾ Genes. II, 24. ⁴⁾ Ephes. V, 32.

⁵⁾ Cfr. Matth. XIX, 5. 6. coll. Genes. II, 24.

⁶⁾ Matth. XIX, 6. ⁷⁾ Galat. IV, 22.

⁸⁾ Galat. IV, 24. ⁹⁾ Edd. Merlini: convertat.

Iem sobolem tanquam in libertatem gignentis novi testamenti liberos dicit: Agar autem tanquam in servitute¹⁾ generantis terrenae Jerusalem filios nominavit. Ostendimus, ut opinor, auctoritate scripturae divinae, ex iis, quae in lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse et cavenda, ne secundum literam ab Evangelii discipulis observentur: quaedam vero omnimode, ut scripta sunt, obtinenda: alia autem habere quidem secundum literam veritatem sui, recipere tamen utiliter et necessario, etiam allegoricum sensum.

2. Erit ergo jam sapientis scribae et edocti de regno Dei, qui sciat de thesauris his²⁾ proferre nova et vetera, scire, quomodo in uno quoque loco Scripturae, aut abjiciat penitus occidentem literam, et spiritum vivificantem requirat: aut confirmet omnimode, et utilem ac necessariam probet literae doctrinam: aut manente historia, opportune et decenter introducat etiam mysticum sensum. Sicut et in hoc sermone, quem habemus in manibus, arbitror convenire: decet enim, et utile est etiam sacerdotibus Evangelii offerri primitias. Ita enim et Dominus disposuit, ut, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant,³⁾ et qui altari deserviunt, de altari participent. Et sicut hoc dignum et decens est, sic e contrario et indecens et indignum existimo et impium, ut is, qui Deum colit, et ingreditur ecclesiam Dei, qui scit sacerdotes et ministros adistere altari, et aut verbo Dei, aut ministerio ecclesiae deservire, de fructibus terrae, quos⁴⁾ dat Deus solem suum producendo, et pluvias suas ministrando, non offerat primitias sacerdotibus. Non mihi videtur hujusmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere, quia Deus dederit fructus, quos cepit: quos ita re-

¹⁾ Edd. Merlini: servitute.

²⁾ Edd. Merlini: iis. ³⁾ I Cor. IX, 14.

⁴⁾ Edd. Merlini: quos Deus dedit solem suum etc.

condit quasi alienos a Deo. Si enim a Deo sibi datus crederet, sciret utique munerando sacerdotes honorare Deum de datis et muneribus suis. Et adhuc ut amplius haec observanda etiam secundum litteram ipsius Dei verbis doceantur, addeamus ad haec. Dominus dicit in Evangelio: „vae ¹⁾ vobis, scribae et Pharisei hypocritae! qui decimatis mentham, hoc est, decimam datis menthas, et anethi, et anethi, et praeteritis, quae majora sunt legis: hypocritae, haec oportet fieri, et illa non omitti.“ Vido ergo diligentius, quomodo sermo Domini vult fieri quidem omnimode quae majora sunt legis, non tamen omitti et haec, quae secundum litteram designantur. Quod si dicas, quia haec ad Phariseos dicebat, non ad discipulos, audi iterum ipsum dicentem ad discipulos: „²⁾ si abundaverit iustitia vestra plus quam Phariseorum et scribarum, non intrabitis in regnum coelorum.“ Quod opus vult fieri a Phariseis, multo magis et majore cum abundantia vult a discipulis impleri: quod autem fieri a discipulis non vult, nec Phariseis imperat faciendum. Quomodo autem plus velit fieri a discipulis quam faciunt Pharisei, in eo declarat, ubi dicit: „dictum ³⁾ est antiquis: non occides.“ Hoc observant et Pharisei. Discipulis autem dicit: „Ego ⁴⁾ autem dico vobis, quia si quis iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio.“ Similiter et de eo, quod scriptum est: „non ⁵⁾ adulterabis.“ suorum discipulorum in eo vult amplius abundare iustitiam, ut ne mulierem quidem videant ad concupiscendum. Igitur ex his, ⁶⁾ quae protulimus, paucis, si qui studiosi sunt in scripturis divinis, perfacile colligere poterunt etiam ceterorum distinctiones.

¹⁾ Matth. XXIII, 23.

²⁾ Matth. V, 20.

³⁾ Matth. V, 21.

⁴⁾ Matth. V, 22.

⁵⁾ Matth. V, 27.

⁶⁾ Edd. Merlini: iis.

piens¹⁾ enim si audiat, inquit, verbum non solum laudabit, sed et adjiciet ad illud.²⁾ Quid adjiciet? ut disciat et discernat in singulis quibusque capitulis legis, i fugienda sit legis litera, ubi amplectenda, ubi etiam ratio historiae cum mystica expositione conveniat. Christus³⁾ enim nos redemit de maledicto legis: "non a redemit de maledicto mandati, nec de maledicto testimonii, nec de maledicto judiciorum, sed de maledicto legis: id est, ne subjecti essemus circumcisioni carnis, nec observationi sabbatorum, aliisque horum similibus, quae non in mandatis, sed in lege dicenda sunt contineri. Quomodo ergo abundat justitia nostra plus quam scribam et Pharisaeorum, si illi de fructibus terrae suae gerere non audent, priusquam primitias sacerdotibus offerant, et Levitis decimas⁴⁾ separent: et ego nihil horum sciens, fructibus terrae ita abutar, ut sacerdos nesciat, vites ignoret, divinum altare non sentiat? Illud sane necessario commonendum est, quod lex dupliciter dicitur: nam generaliter omnia ista, hoc est, mandatum, justificationes: praecepta, testimonia, judicia, lex appellatur: specialiter autem pars aliqua ex iis, quae in lege scripta sunt, lex dicitur, ut sunt ista, de quibus superius disputamus. Generalis autem lex significatur, verbi gratia, cum de Salvatore dicitur, quia „non⁵⁾ venit solvere legem, sed adimplere.“ Et item alibi: „plenitudo⁶⁾ ergo legis est dilectio.“ In quo utique omnia simul, quae scripta sunt in lege, legem nominavit. Haec diximus asserentes mandatum de primitiis frugum, vel pecorum, deinde etiam secundum literam stare.

3. Nunc autem videamus, quomodo et allegoricum,

¹⁾ Prov. I, 5. ²⁾ Edd. Merlini: aliud.

³⁾ Galat. III, 13.

⁴⁾ Mss. „decimas separent.“ Libri editi (v. c. edd. l.): „decimae separentur.“ R.

⁵⁾ Matth. V, 17. ⁶⁾ Rom. XIII, 10.

retoribus agunt, et actoribus, et nondum usque ad summam aetatem perfectionis venerunt. Si quorum verorda diligenter exculta, et ad perfectum perducta sunt, ut tanquam electos et praecipuos ex ceteris primitias offerunt pontifici magno. Denique invenimus, ipsum Corne-
lium, antequam doctrinam verbi Dei, vel gratiam bap-
tismi susceperet a Petro, audisse ¹⁾ ab angelo, quia ora-
mes ejus et eleemosynae adscendissent ad Deum, unde
per ipsum angelum videtur Deo primitiae oblatus esse
Cornelius. Possumus autem dicere etiam de Petro, et
nullo ceterisque Apostolis, quod et ipsi credentium per
primitias offerant, sicut dicit ²⁾ Apostolus, quia ab Je-
salem in circuitu usque ad Illyricum repleverit Evan-
gelium Christi, et ita praedicaverit Evangelium, non ubi
nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum
aedificaret. Intuere ergo Paulum omnes eos, quos do-
cuit, quibus praedicavit, qui ex ipso profecerunt in fide,
inquam fructus suos offerentem, et quaerentem quotidie
novos agros, quos excolat, et nova rura, quae seminet, et
huc dicentem ad quosdam: „cupio ³⁾ enim venire ad
vos, ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in
ceteris gentibus.“ Intuere, inquam, cum ex iis omnibus
locis electa quaeque signantem, et dicentem de qui-
busdam, sicut supra diximus, quia sunt primitiae Asiae,
alii primitiae ⁴⁾ Achaiae, et singularum quarumque ec-
clesiarum eligere primitias, et offerre Deo. Habet autem
ecclesia aliquos et primogenitos. Credo autem, quod
est et aliquos inferiores horum, quos ⁵⁾ neque pro
primogenitis, sed pro decimis possit offerre. Sed et unus-

¹⁾ Edd. Merlini: audisse se ab angelo. — Act. X, 4.

²⁾ Rom. XV, 19. 20. ³⁾ Rom. I, 13.

⁴⁾ I Cor. XVI, 15.

⁵⁾ Cod. Belvacensis (itemq. edd. M.): „quos neque
primitiis, neque pro primogenitis, sed“ etc. R.

quisque doctorum puto quod pro eo, quod docet dicat et instruit auditores, agrum ecclesiae illius docet, id est, credentium corda videatur excolere ergo et ipse culturae suae fructum, et in iis omnibus invenit sine dubio electam aliquem et prae quem quasi primitias offerat, invenit et quos prae genitis, et alios pro decimis. Quod si non videretur rarium audere in talibus, possunt fortasse prae vere illi dici, de quibus scriptum est, ¹⁾ quia mulieribus se non inquinaverunt, virgines enim permixtae aut etiam de martyribus potest dictum videri. Primitiae nihilominus possunt intelligi ecclesiae virginum quoque illarum, qui post conjugium continenter vixerint.

4. Verum quoniam ex angelorum primitias exordium, quas offerri ab iisdem humanis cultoribus ²⁾ dixeramus, atque ad Apostolos sequi et inde ad unumquemque doctorum deducti sumus, deamus ad originem eorum, quae discutere coelestem. Igitur unusquisque angelorum in consummatione aderit in iudicio, educens eos secum, quibus praefatus adjuvit, quos instruxit, pro quibus semper videtur patri, qui in coelis est. Et puto etiam ibi inquiri futuram, non quidem an culturae hominum angelis fuerit, sed an culturae angelicae nequaquam dignitas humana responderit. Erit ³⁾ ergo et in hoc Dei, utrum negligentia aliqua ministrorum spirituum ad ministerium et adjutorium missi sunt propter

¹⁾ Apocal. XIV, 4.

²⁾ Edd. Merlini perperam: cultura.

³⁾ Verba: „Erit — Dei, utrum — spirituum qui — propter eos, qui — salutis, an eorum, quae humanae proveniant,“ in editis (v. c. edd. M.) supplentur e Codd. Sagiensi, Belvacensi, et sancti dionysii. R.

itatem capiunt salutis, an eorum, qui ab-^{di}is juven-
gnavia tam multi lapsus vitae humanae proveniant.

si ita est, erit ergo etiam inter angelos et homines
um Dei: et fortassis judicabuntur aliqui cum Paulo,
nferentur laboribus ejus, et fructibus, qui ex multi-
e credentium veniunt: et forte inveniatur in labori-
uperior etiam aliquibus angelis, et ideo nimirum di-
: „aut¹⁾ nescitis, quia angelos judicabimus?“ Non
²⁾ ipse Paulus judicet angelos, sed quod opus Pauli,
egit in Evangelio, et erga animas credentium, judi-
aliquos: non enim omnes, sed aliquos angelorum.
opterea fortassis etiam Petrus ad ista respondens di-
: „in³⁾ quem concupiscunt etiam angeli prospicere:“
vis et ipsi Apostoli angelis utantur adjutoribus ad
ndum praedicationis suae munus, et opus Evan-
consummandum. Sic enim dicebatur in Acti-
) Apostolorum, quia angelus Petri esset, qui pulsa-
ad ostium. Similiter ergo intelligitur esse et alius
angelus, sicut est Petri, et alius alterius Apostoli,
ngulorum per ordinem, vel pro meritis, quos utique
boribus et doctrina sua, sive Apostolorum, sive re-
rum post eos doctorum, necesse est primas partes
re et animarum, quae per eos profecerunt, et fructum
cum iis, per quos operati sunt, ad arcem Domini
portare. Erit ergo in congregatione fructuum, id est
ectione credentium, ille, verbi gratia, qui fuit illius
siae praecipuus et eximius, primitiae, et ille etiam
superior illius ecclesiae primogenitus, ab illo, verbi
1, angelo oblati. Et ita omne hoc, quod adumbra-
est in lege, quoniam lex umbram habet futurorum
rum, aliquo modo per angelorum ministeria in fu-

¹⁾ I Cor. VI, 3. ²⁾ Edd. Merlini: quo.

³⁾ I Petr. I, 12.

⁴⁾ Cfr. Act. XII, 13. 14. 15.

tutorum bonorum veritate complebitur: ¹⁾ ut, qui formata sunt in illo Israel, qui secundum carnem dicitur, in Israelitis veris et coelestibus impleantur enim Israel pervenit usque ad angelicos ordines quia multo verius illi appellabuntur Israel, quare illi sunt mens videns Deum. Hoc enim Israel datur. Puto enim, quia sicut quaedam nomina tium, vel principum, in Scripturis posita videntur absque ulla dubitatione ad malos angelos, et ad contrarias referantur: sicut, verbi gratia, Pharaeo aegypti, et Nabuchodonosor Babylonius et Assyrii etiam ea, quae de sanctis viris et gente religiosa dantur, ad sanctos angelos et ad benignas debemus virtutes. Quod autem rex gentis impiae ad virtutem quam malignam ab Scriptura referatur, audi Esaias de Nabuchodonosor dicat: „et ²⁾ inducam gladium super gentem magnam, super principem eorum. Ait enim: virtute mea faciam, et sapientiam meam destruam fines gentium, et virtutem eorum debitorum.“ Et item alibi quasi de principe gentis malignae loquens dicit: „quomodo ³⁾ cecidit de coelo Lucifer mane oriebatur?“ Si ergo haec omnia ad angelos malignae ⁴⁾ virtutis referri cogit ratio veritatis eadem consequentia etiam, quae de bonis, vel principibus vel gentibus conscribuntur, ad bonarum, ut superius, virtutum angelos, ministrosque referentur? Illud, quod in Genesi scriptum legimus, Deum angelos sine dubio loquentem dicere: „venite ⁵⁾ confitebor linguis eorum:“ quid aliud putandum est, nisi quod versi angeli diversas in hominibus linguas operati

¹⁾ Edd. Merlini: complebit.

²⁾ Cfr. Jesai. X, 12. 13. ³⁾ Jesai. XIV, 12.

⁴⁾ Mss. „malignae.“ Libri editi (v. c. edd.) „magnae.“ R.

⁵⁾ Genes. XI, 7.

ielas? Ut, verbi gratia, unus aliquis fuerit, qui Baby-
cam tunc uni homini impresserit linguam, alius, qui
Aegyptiam, et alius, qui Graecam, et sic diversarum
ium ipsi illi fortasse principes fuerint, qui et lingua-
ac loquela videbantur auctores: manerit autem
na per Adam primitas data, ut putamus, Hebraea,¹⁾
a parte hominum, quae non pars alicujus angeli, vel
cipis facta est, sed quae Dei portio permansit. In-
n ut dicere coeperamus, offerunt et angeli primitias,
squisque credo gentis suae, et rursus unusquisque ec-
iae suae. Quibus angelis et Joannes in Apocalypsi²⁾
bere videtur, verbi gratia, angelo ecclesiae Ephesiorum,
Smyrnaeorum, vel Laodicensium, aliarumque; quae
ptas sunt. Offert ergo unusquisque angelorum primi-
as, vel ecclesiae, vel gentis suae, quae ei dispensanda
missa est. Aut forte et alii extrinsecus angeli, qui ex
nibus gentibus fideles quosque congregent. Ea consi-
remus, ne forte sicut in aliquo, verbi gratia, civitate,
i nondum Christiani nati sunt, si accedat aliquis, et
cere incipiat, laboret, instruat, adducat ad fidem, et
e postmodum iis, quos docuit, princeps et episcopus
t:³⁾ ita etiam sancti angeli eorum, quos e diversis gen-
us congregaverint, et labore suo ac ministerio proficere
erint, ipsi eorum etiam in futuro principes fiant: ut
ristus non tam rex dicatur, quam rex regum, et non
m Dominus, quam Dominus dominantium. Quippe si
i reges sunt eorum, quos regunt, et proficere faciunt,
ei ergo offerunt quosdam quidem pontifici, quosdam
re filiis pontificis, id est, superioribus virtutibus, et ar-
angelis, quosdam etiam Levitis, id est, Paulo inferiori-
as, si tamen consequens videatur tali quadam specie
iam angelicos ordines, ut Israelitici sunt, esse distinctos,

¹⁾ Edd. Merlini: hebraea.

²⁾ Cfr. Apocal. II. III.

³⁾ Ed. Ruaci sola: fit.

quandoquidem Israelitae¹⁾ umbrae et exemplari dicantur deservire coelestium. Possumus ergo dicere, quia forte in futuro, cum omnes fructus congregabuntur ad aream, erunt quidam portio pontificis, sed illius veri pontificis Christi. Erunt et alii portio Levitarum, sicut jam supra diximus, vel angelis, vel aliis coelestibus virtutibus sequestrata. Puto autem, quod erunt quidam portio etiam hominum eorum duntaxat, qui in hac vita prudentes ac fideles dispensatores verbi Dei fuerunt. Hoc enim arbitror in Evangeliiis designari a Domino, ubi ait ad eum, cui crediderat quinque monas, et fecerat ex iis decem: „esto²⁾ potestatem habens supra decem civitates:“ cui vero crediderat unam, et fecerat ex ea quinque: „esto³⁾ potestatem habens supra quinque civitates.“ Quae enim hic potestas civitatum intelligenda est, nisi gubernatio animarum? Unde et videtur mihi, quod non sine causa etiam inter ipsos angelos alii potestatem et principatum super alios gerant, alii autem subjaceant, et obtemperent potestati. Sicut ne iste quidem, cui potestas decem civitatum, vel ille, cui quinque civitatum datur, sine merito, eo quod creditam sibi multiplicavit pecuniam, pervenit ad hujusmodi potestatem. Omnia enim apud Deum ratione et iudicio fiunt, nec ad gratiam, sed pro merito alius princeps esse multorum ponitur, alius subjectus esse principatui. Evagati forsitan prolixiore videamur excessum, sed de primitiis exponentibus necessarium fuit etiam istud discutere, quandoquidem tanti honoris nomen istud in scripturis divinis habetur, ut etiam ipse Christus primitias nominatus sit, et primitiae⁴⁾ dormientium. Et sicut rex regum, et Dominus dominantium, et pastor pastorum, et

¹⁾ Mss. „Israelitae.“ Libri editi: „Israeliticae.“ R. — Edd. Merlini: „Israelitica.“

²⁾ Luc. XIX, 17.

³⁾ Luc. XIX, 19.

⁴⁾ I Cor. XV, 20.

ntificum pontifex, ita consequenter et primitiarum primitiae dicatur. Quas primitias non jam pontifici, sed o oblatae sunt, secundum hōc, quod se ipsum hostiam milit Deo, et surgens a mortuis sedit in dextram Dei. citur autem ipse et primitias, et primogenitus¹⁾ totius stirpis, quod utrum tali modo per singulas quascunque stirpes intelligi debeat, quali inter homines primitias vivientium dicitur, et²⁾ intelligitur, an aliqua celsiore et iniore intelligentia, non est praesentis temporis persequi.

5. Redeamus ergo ad primitiarum rationem, quas immo offerri per angelos, quae colligantur ex agris humendi. Agri autem angelorum corda nostra sunt, nequeque erga eorum ex agro, quem colit, offert primitias Deo. Et si mereretur ego hodie magnum aliquem, summo pontifice dignum sensum proferre, ita ut ex his verbis, quae loquimur et docemus, esset aliquid egregium, quod summo sacerdoti placere deberet, poterat ritasse fieri, ut angelus, qui praest ecclesiae, ex omnibus dictis nostris eligeret aliquid, et loco primitiarum animo de agro mei cordis offerret. Sed ego me sciam mereri, nec conatus sum mihi, quod talis aliquis meus inveniat in me, quem dignum iudicet angelus, si eas excolit, offerre pro primitiis, vel pro primogeniis Domino. Atque utinam tale sit, quod loquimur et docemus, ut non pro verbis nostris condemnari mereamur, sufficeret nobis haec gratia. Offerunt ergo angeli et nobis primitias, et excolit³⁾ unusquisque eos, quae studio et diligentia sua ab⁴⁾ erroribus gentium convertit ad Deum: et est unusquisque in portione vel cura illius

¹⁾ Coloss. I, 15.

²⁾ Edd. Merlini perperam: et intelligitur in aliqua etc.

³⁾ Libri editi (v. c. edd. M.): „excolunt,” sed Mas. „excolit.” R.

⁴⁾ Cod. sancti Theodorici: „ab erroribus gentium.” Libri editi (v. c. edd. M.): „ab erroribus etiam.” R.

sint secundum numerum angelorum Dei.
est, qui dignus fuit in illa vita esse portio
populus ejus Jacob, ac funiculus hereditatis.
Optabile est ergo, ut diximus, ita proficere
que, ut inter primitias, vel primogenita eligi
offerri Deo, et esse pars Domini, sicut e con-
timendum est, ne inveniamur inter illos, de-
ptum est: „introibunt³⁾ in inferiora terrae,
manus gladii, partes vulpium erunt.“ Vides
rectionis tempore, cum dividere coeperit ex
et pro meritis dispergere filios Adam, future
dam, qui intrent in inferiora terrae, et par-
id est, partes daemonum fiant. Ipsae enim
pes exterminantes vineas,⁴⁾ ex quibus erat et
quo dicitur: „ite,⁵⁾ dicite vulpi huic.“ Refu-
terrenos actus, et intelligentiam terrenam,
terrenis sensibus, introire dicamur in inferio-
partes vulpium fieri. Intrant enim et illi
terrae, qui legem Dei et repromissionum be-
gentia terranae cogitationis excipiunt, et non
mas auditorum ad expectationem coelestium

superiorum, cum evidenter Apostolus dicat: „si¹⁾ concurreritis cum Christo, quae sursum sunt, quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: non quae sunt super terram:“ quod utique illis dicebat Apostolus, qui terrena observatione, terrenis „ne²⁾ tetigeritis,“ aiebant,³⁾ ne gustaveritis, ne attaminaveritis:“ quibus addit: „quae⁴⁾ sunt omnia in corruptionem ipso vobis, secundum mandata et doctrinas hominum.“

6. Addit post haec: „et⁵⁾ locutus est Dominus ad Aaron dicens: ecce, ego dedi vobis ad conservandum primitias.“ Quamvis in nonnullis exemplaribus Latino-um „ad observandum“ scriptum sit, verius tamen est ad conservandum.“ Sed requirendum est, quomodo secundum legem primitiae conserventur. Non enim ut ser-vent, sacerdotes accipiunt primitias, sed ut insument. Quomodo ergo dicit: „ecce,⁶⁾ dedi vobis primitias ad conservandum?“ Unde constat non posse hoc ad legem ter-ae, sed ad legem spiritus applicari. Istae enim pri-mitiae, quas supra spiritualiter exposuimus, conservari possunt, illae non possunt. Sed et si Christus est secun-dum Apostolum primitiae, vere istae primitiae ad con-servandum datae sunt nobis. Quid enim tam beatum, nam ut anima, quae suscepit Christum, semper cum-serve, et semper habeat in⁷⁾ se manentem? Et ta-les anima vere primitias suscipit ad conservandum. Nam lae primitiae, quae offerebantur in lege, consume-bantur ut cibos, et ingressae in ventrem, dirigebantur, ut Evan-gelium dicit,⁸⁾ in secessum. Ista autem primitias qui manducaverit, et gustaverit panem, qui de coelo descen-

¹⁾ Coloss. III, 1. 2. ²⁾ Cfr. Coloss. II, 21.

³⁾ Edd. Merlini: aiebat. ⁴⁾ Coloss. II, 22.

⁵⁾ Num. XVIII, 8. ⁶⁾ Num. XVIII, 8.

⁷⁾ Edd. Merlini: in se remanentem? Et talis etc.

⁸⁾ Matth. XV, 17.

dit, non morietur, sed permanet in vitam aeternam. Iste est enim panis, qui cum semper comedatur, semper permanet, imo semper augetur. Est ergo, sicut Apostolus dicit, spiritalis ¹⁾ esca, quae quanto magis insumitur, tanto amplius crescit. Quanto enim amplius verbum Dei sumseris, quanto instantius cibum istum comederis, tanto in te affluentius abundabit. Haec dicta sunt pro eo, quod scriptum est: „ad ²⁾ conservandum primitias.“

7. Sequitur autem: „ex ³⁾ omnibus, quae sanctificantur mihi a filiis Israel.“ Nec hoc sine sacramento dicitur: non vult enim Deus aliunde accipere primitias, nisi a sanctificatis Israel. Poterat enim fieri, ut et apud gentiles invenirentur aliqua opera digna Deo. Excoierunt enim et inter illos aliqui virtutes animi, et philosophia in nonnullis egit aliquantulum, sed non vult ista offerri in primitiis. Ex illis vult Deus benefacta suscipere, quorum mens videt Deum, et qui sanctificati sunt Deo per fidem. Gentilis autem, etiamsi aliquid honestum et probabile habere videatur in moribus, hoc ipso, quod non Deo adscribit animi virtutem, sed jactantiae suae deputat, non est sanctificata huiusmodi probitas, et ideo non recipitur inter primitias. Quantum autem ad definitionem literae legis, videtur etiam proselytos excludere ab huiusmodi munere. Solos enim sanctificatos ex filiis Israel vult offerre ⁴⁾ primitias. Puto autem Israelitem dici posse, et quo licet ei ingredi in ecclesiam Dei: scriptum est enim: „non ⁵⁾ abominaberis Idumaeam, quia frater tuus est, nec Aegyptium, quoniam incolae fuisti in terra Aegypti. Filii si nati fuerint iis, generatione tertia introibunt in ecclesiam Dei.“ Donec ergo fructum non affert Aegyptius,

¹⁾ I Cor. X, 3. ²⁾ Num. XVIII, 8.

³⁾ Num. XVIII, 8. ⁴⁾ Edd. Merlini: offerri.

⁵⁾ Deut. XXIII, 7. 8. — Edd. Merlini: introibunt in ecclesiam Dei.

vel Idumaeus, nec fecerit filios primas et secundas et tertias generationis, non potest introire in ecclesiam Domini, sed filiorum generatio facit eos introire in ecclesiam Domini. Observet diligentius, qui legit literas divinas, et non, ut libet, Scripturae verba pertrahat: sed adspiciat ad unumquemque sermonem, quomodo non dixit: si nati fuerint iis filii vel filiae: sed: „filii¹⁾ si nati fuerint iis, tertia generationis introibunt in ecclesiam Domini.“ Et considera, si potes, secundum mysticum sensum, cur soli illi sint, non etiam filiae, qui faciunt introire patres in ecclesiam Domini. Denique invenies etiam sanctos, quibus optimum a Deo testimonium datur, difficile filias, sed illos genuisse. Abraham non genuit filias, Isaac nec ipse quidem, solus Jacob unam genuit, et ipsam fratribus ac parentibus gravem. Contaminata enim ab Emor, filio Sichem, opprobrium generi, et vindictae furorem fratribus excitavit. Sed et ter in anno apparere Domino jubetur omne masculinum. Femina ad apparendum Domino non vocatur. Sic ergo si quis scripturis divinis diligenter intendat, inveniet non esse²⁾ otiosum, quod alibi quidem nominat cum filiis etiam filias, alibi autem filiarum non facit mentionem. Et hic ergo primitiae, quae offeruntur, a sanctificatis filiis Israel, non etiam a filiabus habeantur offerri: quas tamen secundum spirituale intellectum, non ad sexus, sed ad³⁾ animarum discretionem referenda sunt. „Tibi⁴⁾ enim, inquit, dedi ea in honorem, et filiis tuis post te legitimum aeternum.“ „Tibi,“ inquit. Cui? Aaron sine dubio respondebis. Sed sermo qui sequitur, magis de vero pontifice Christo, et filiis ejus Apostolis, et doctoribus ecclesiarum suadet intelligi. Ait

1) Deut. XXIII, 8.

2) Desideratur „esse“ in sola ed. R.

3) Deest „ad“ in sola ed. R.

4) Num. XVIII, 8.

enim: „legitimum¹⁾ aeternum.“ Quomodo ergo aeternum potest esse, quod visibile est? cum Apostolus dicat: „quae²⁾ enim videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna sunt.“ Si ergo visibiles sunt primitiae, quae offeruntur Aaron, quae visibilia sunt, dii aeterna non possunt. Similiter et circumcisio visibilia, et azyma visibile, et pascha visibile necesse est aeternum non esse, sed temporale, quia quae videntur, temporalia sunt. Et rursus: si quae non videntur, aeterna sunt, ergo et invisibilis circumcisio,³⁾ quae est in occulto, aeterna est, et azyma sinceritatis et veritatis, et ipsum, quia ex iis est, quae non videntur, aeternum est. Simili ergo modo et haec non ei, qui in⁴⁾ manifesto, sed illi, qui in occulto Iudaeus est, et qui spiritu, non litera legem custodit secundum interiorem hominem, legitima et aeterna dicuntur. „Et⁵⁾ hoc sit vobis ex iis, quae sanctificantur sanctis.“

8. De sacrificiis aliquoties apud memet ipsum ita percurrere requisivi: quatenus essent sanctificata sancta: et videatur mihi quasi ad distinctionem eorum, quae non sanctificata sancta sunt, hic sanctificata sancta dixisse. Puto ergo, quod sanctus Spiritus ita sanctus sit, ut non sit sanctificatus. Non enim ei extrinsecus et aliunde accessit sanctificatio, quae ante non fuerat, sed semper fuit sanctus, nec initium sanctitas ejus accepit. Similique modo de Patre et Filio intelligendum est. Sola enim Trinitatis substantia est, quae non extrinsecus accepta sanctificatione, sed sui natura sit sancta. Omnis vero creatura vel dignatione sancti Spiritus, vel meritorum ratione sanctificata sancta dicetur. Sic ergo et scriptum legimus:

¹⁾ Num. XVIII, 8. ²⁾ II Cor. IV, 18.

³⁾ Cfr. Rom. II, 28. 29. et I Cor. V, 8.

⁴⁾ Cfr. Rom. II, 28. 29.

⁵⁾ Num. XVIII, 9.

sancti¹⁾ estote, quoniam ego sanctus sum:“ dicit Dominus Deus. Non continuo similitudo sanctitatis in Deo que hominibus ponenda est.²⁾ De Deo enim dicitur, sanctus est, homines autem, quasi qui non semper erint, jubentur ut fiant sancti. Denique sermo hic in raeco, ubi nos habemus: „sancti³⁾ estote:“ hoc magis nat: „sancti efficiimini.“ Sed nostri interpretes indifferenter „estote“ pro „efficiimini“ posuerunt. Unusquisque go nostrum, ex quo accedit ad timorem Dei, et divinum recipit in se doctrinam, ex quo se mancipavit Deo, tamen ex animo mancipavit, ex go sanctus efficitur. ad hic sanctificatus sanctus dici potest: vere autem et mper sanctus solus est Deus. Vis autem tibi et de ripturis divinis hujus apicis⁴⁾ aperiarn differentiam? udi quomodo Paulus ad Hebraeos scribens dicit: „qui⁵⁾ nim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes.“ uis ergo sanctificat? Christus sine dubio: et qui sanctificantur? credentes in Christo. Manifestum ergo est, od qui sanctificat, sanctus est, quia semper sanctus est. i autem sanctificantur, non simpliciter sancti, sed sancti sancti dicendi sunt. Nec putes huic sensui esse rarium illud, quod de Christo scriptam legimus: „pater⁶⁾ sanctificavit, et misit in hunc mundum.“ nim qui sanctificatur, secundum carnem Christus non secundum spiritum. Nam secundum spiritum et secundum carnem Christus dixit: „Ego⁷⁾ sanme ipsum pro iis:“ ut qui sanctificat, secundum n intelligatur: qui autem sanctificatur pro discipulandum carnem, unus tamen atque idem Christus

Levit. XX, 7. 26.

Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

Cfr. Levit. XX, 7. 26.

Loco „apicis“ in Mss. legitur: „modi.“ R.

lebr. II, 11. ⁶⁾ Ev. Joann. X, 36.

v. Joann. XVII, 19.

sit, qui nunc in spiritu sanctificat, nunc sanctificatur in carne. Ab omnibus ergo fructibus sanctificatae sanctae sunt offerendae primitiae, sed spirituali pontifici. Ex quibus ergo fructibus spirituales primitias offeremus? Audi quot fructus enumeret Apostolus: „fructus¹⁾ autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia,“ et cetera. Quas igitur primitias ex caritatis fructu, qui primus est fructus spiritus, offeramus²⁾ vero pontifici? Illas ego puto eas primitias caritatis, ut diligam Dominum Deum meum ei toto corde meo, et ex tota anima mea, et ex tota mente mea. Istae sunt primitiae. Quid autem est, quod ex isto caritatis fructu secundo loco habere debeam? Ut diligam proximum meum sicut me ipsum. Illae ergo primitiae caritatis Deo offeruntur per pontificem, haec vero, quae in secundo sunt loco, meis usibus relinquuntur. Puto adhuc³⁾ esse aliquid ex hoc fructu, quod tertio loco habendum sit: ut diligam etiam inimicos meos. Vide autem, si potes, similiter et de ceteris fructibus spiritus similes invenire primitias. Gaudium secundo loco fructus spiritus scribitur. Si ergo in Domino gaudeam, et spe gaudeam, et si gaudeam pro nomine Domini passus injuriam, in his⁴⁾ omnibus, aliisque horum similibus, primitias gaudii per pontificem verum Deo obtuli. Sed et si rapinam bonorum meorum cum⁵⁾ gaudio sustineam, et⁶⁾ tribulationes, si paupertatem, si qualemcunque contumeliam gaudens tolerem, est mihi et iste secundo in loco ex fructibus spiritus, fructus gaudii. Nam si gaudeam de rebus seculi, de honoribus, de divitiis, falsa sunt ista⁷⁾ gaudia, ex vanitatibus vanitatum. Si vero in ma-

1) Galat. V, 22. 2) Edd. Merlini: offeremus.

3) Deest „adhuc“ in ed. Ruaci.

4) Edd. Merlini: iis. 5) Cfr. Hebr. X, 34.

6) Edd. Merlini: et si tribulationes.

7) Deest „ista“ in ed. Ruaci.

lis gaudeam, et exsultem de aliorum ruinis, ista jam non solum vana, sed et diabolica gaudia, imo nec gaudia nominanda sunt. „Non ¹⁾ est gaudere impiis, dicit Dominus.“ Volo adhuc et alium fructum gaudii requirere, imo et alias primitias gaudiorum. Si gaudeam in verbo Domini, si gaudeam de scientia mysteriorum Dei, si gaudeam, quod dignus habitus sum, sapientiae Dei secreta et arcana cognoscere, si gaudeam, quod relictis omnibus, quae sunt in hoc mundo, non solum inutilibus, sed et utilibus, non solum vanis, sed et necessariis, soli me verbo Dei atque ejus sapientiae manciparim: in iis omnibus satis, ut puto, acceptae Deo primitiae gaudii offerentur. Sed et de ceteris fructibus spiritus ex otio unicuique, quae competunt, licebit aptare, ne nos sermonem justo longius retrahamus.

9. „Et ²⁾ ab omnibus, inquit, muneribus ³⁾ eorum.“ Iustus quis obtulit Deo, et rursus ex munere offerendae primitiae pontifici. Hoc in expositione allegorica arbitror posse constare. Si quis vel egentibus distulerit, vel faciat aliquid boni operis, pro mandato munus obtulit Deo. Sed rursus ⁴⁾ muneris offert primitias, si solum cibos, verbi gratia, vel pecuniam largiatur, sed effectum miserandi ⁵⁾ habeat, et compatiendi. Hoc est, quod requirit ab homine Deus, ut mens ipsa et misericordibus repleatur et formetur affectibus. ⁶⁾ ab omnibus immolationibus ⁷⁾ eorum.“ Immola-

) Jesai. LVII, 21.

²⁾ Num. XVIII, 9.

) Edd. Merlini perperam: muneribus eorum munus obtulit Deo. Et rursus etc.

Cod. Belvacensis: „rursus.“

[.]: „hujus.“ R. Libri editi (v. c.

Edd. Merlini: miserandi.

Num. XVIII, 9.

Edd. Merlini perperam: immolationibus eorum
io spiritualis est illa, etc.

tio spiritualis est illa, quam legimus: „immola¹⁾ Deo sacrificium laudis, et redde altissimo vota tua.“ Laudare ergo Deum, et vota orationis offerre, immolare est Deo. Sed hujus immolationis primitiae ita per pontificem offerentur, si non solum verbis et voce, sed et mente oramus et corde: secundum quod et Apostolus monet: „orabo²⁾ spiritu, orabo et mente: psalmum dicam spiritu, psalmum dicam et mente.“ Assistunt enim et nunc angeli Dei cultores et agricolae cordis nostri, et requirunt, si est in aliquo nostrum hujuscemodi mens tam sollicita, tam intenta, quae verbum Dei tanquam semen divinum tota aviditate susceperit, si fructum statim, ut ad orationem surgimus, ostenderit, id est, si collectis et congregatis intra se sensibus oret Deum, si non evagetur mente, et cogitationibus evolet, ita ut corpore quidem in oratione curvetur, sensibus autem per diversa discurrat. Si quis, inquam, intentam et directam senserit obsecrationem suam, et ipsis Dei conspectibus, atque ineffabili illi³⁾ lumini se intellexerit assistantem, ibique orationes, et obsecrationes, postulationesque, et gratiarum actiones suas profuderit, nullius extrinsecus phantasiae sollicitatus imagine: hic se noverit per angelum, qui assistit altari, obtulisse immolationis suae primitias pontifici magno et vero, Christo Jesu Domino nostro: cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen!

¹⁾ Psalm. L, 14. (XLIX.)

²⁾ I Cor. XIV, 15.

³⁾ Decet „illi“ in sola ed. Ruaci.

H O M I L I A XII.

De puteo, et cantico ejus.

1. Lectio nobis putei, et cantici, quod apud puteum cecinit Israel, ex Numerorum libro p̄bitata est, quam solitis, imo forte et amplius solito videmus redundare mysteriis. Ait enim: „et ¹⁾ bibit de puteo populus. Hic est puteus, quem dixit Dominus ad Moſen: congrega populum, et dabo iis aquam bibere.“ Sed in his ²⁾ dictis non multum mihi jaris videtur historica litera possidere. Quid est enim, quod magnopere praecepit Dominus Moſi populum congregare, ut det iis aquam de puteo bibere? quasi vero non etiam sponte populus bibendi gratia conveniret ad puteum. Quid ergo tantopere prophetae praecipitur, ut proprio studio, et labore congreget populum ad hauriendam putei aquam? Unde vilitas ³⁾ literae ad pretiositatem nos spiritualis remittit intelligentia. Et ideo conveniens putō etiam de aliis Scripturae locis puteorum congregare mysteria, ut ex comparatione plurimorum, si quid praesens sermo obscuritatis continet, elucescat. Ait ergo spiritus Dei per Salomonem in Proverbiis: „bibe ⁴⁾ aquas de tuis vasis, et de puteorum tuorum fonte: et non supereffundantur ⁵⁾ tibi aquae extra tuum fontem:“ quamvis ⁶⁾ in aliis exemplaribus legerimus: „et effundantur tibi aquae extra tuum fontem.“ Aquae tuae sint tibi soli, et nemo alienus participet ex iis. Habet ergo, ut in

1) Cfr. Num. XXI, 16. 2) Edd. Merlini: iis.

3) Codd. Ebroicensis, Carnotensis, et sancti Theodorici: „vilitas.“ Alias: „humilitas.“ R.

4) Prov. V, 15. 16.

5) Cod. Carnotensis: „supereffluant.“ R.

6) In Cod. sancti Theodorici desiderantur haec verba: „quamvis — legerimus: et effundantur tibi aquae extra tuum fontem.“ R.

permutationes et commutationes temporum, anni circulos, et astrorum positiones, naturas animalium, et iras bestiarum, spirituum violentias, et cogitationes hominum, differentias virgultorum, et virtutes radicum.¹⁾ Vides, quanti sunt putei in rerum scientia? Puteus est, verbi gratia, scientia virgultorum, et forte uniuscujusque virgulti natura habet proprium puteum. Et iterum puteus est de animalium scientia, et forte unaquaeque species animalium proprium habet puteum. Et iterum puteus est de ratione temporum, et vicissitudine, ac permutatione. Et haec singula quoniam altam, profundamque habent scientiam, merito figuraliter putei appellantur. Et donec quidem absconditum fuit mysterium Christi a saeculis et generationibus, recte horum scientia putei appellati sunt: cum autem, sicut Paulus dicit, credentibus „manifestavit¹⁾ Deus per spiritum suum,“ efficiuntur haec omnia fontes, et flumina: ut jam non ita habeatur in occulto horum scientia, sed proferatur ad multos, et riget credentes, ac satiet. Et ideo, credo, Salvator dicebat ad discipulos suos, quia qui credit in eum, et aquam doctrinae ejus biberit, non jam puteus, nec fons, sed fient in eo flumina²⁾ aquae vivae. Sicut enim unus iste puteus, qui est sermo Dei, efficitur putei, et fontes, et flumina innumerabilia: ita et anima hominis, quae³⁾ ad imaginem Dei facta est, potest in se habere, et producere ex se, et puteos, et fontes, et flumina. Sed et revera putei, qui sunt in anima nostra, indigent fodientes: debent enim mundari, et omne, quod terrenum est, ab iis debet auferri, ut venae illae rationabilium sensuum, quas ei inseruit Deus, pura ac sincera fluentia producant.

¹⁾ I Cor. II, 10.

²⁾ Cfr. ev. Joann. VII, 38.

³⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „quia ad imaginem est Dei, potest“ etc., sed Cod. sancti Theodorici ut in nostro textu. R.

Donec enim terra contegit aquarum venas, et obturat occultum fluenti, non potest puri laticis unda profluere. Denique propterea scriptum¹⁾ est, quia pueri Abraham fodiebant puteos, sed replebant atque operiebant eos terra Philistini. Sed et Isaac, qui hereditatem susceperat patris, rursum fodit puteos, et terram removit Philistinorum, quam per invidiam injecerant aquis. Sed et illud observavimus in Genesi, unde et historia haec videtur assumpta, quod, donec viveret Abraham, non fuerant ausi Philistini replere puteos, aut injicere iis terram. Sed cum excessit ex hac vita, tunc invaluerunt Philistini, et insidiati sunt puteis ejus. Sed reparantur postmodum per Isaac, et redeunt in statum suum. Praeterea et puer²⁾ Abraham, cum pergit uxorem spondere, vel³⁾ deducere Isaac, apud puteum invenit Rebecam, quae interpretatur patientia: haec efficitur uxor Isaac, non alibi nisi apud puteos. Similiter et Jacob,⁴⁾ cum in Mesopotamiam venit, habens praeceptum patris, ne alieni generis vel extranei sanguinis conjugem sumeret, apud puteos etiam ipse invenit Rachel. Et Moses⁵⁾ Sephoram apud puteos reperit. Si ergo intellexisti, quae qualesque sint uxores sanctorum, etiam tu si vis patientiam in conjugium tibi adsciscere, si sapientiam, et⁶⁾ si quae aliae sunt animae virtutes et dicere, quod de sapientia dictum est: „hanc⁷⁾ amavi, hanc quaesivi adducere mihi uxorem.“ esto frequens, esto assiduus circa puteos istos, et ibi reperies hujusmodi conjugem. Apud aquas enim vivas, id est, apud viventis verbi fluentia, certum est omnes

¹⁾ Cfr. Genes. XXVI. ²⁾ Cfr. Genes. XXIV.

³⁾ Edd. Merlini minus accurate: vel deducere: Isaac apud puteum etc.

⁴⁾ Cfr. Genes. XXIX. ⁵⁾ Cfr. Exod. II.

⁶⁾ Edd. Merlini: et si quae illae sunt animi virtutes etc.

⁷⁾ Cfr. Sap. Salomon. VII, 10.

ad puteum. ...
Mosen: „congrega³⁾ populum, et dabo iis a
teo, dixit Dominus.“ Moses congregare jubet
ut conveniat ad puteum, et bibat aquam.
legem accipi debere saepe ostendimus. Lex
quae te convocat, ut ad puteum convenias
teum, nisi illum, de quo supra diximus, Je
filium Dei, propria quidem substantia subse
tamen cum Patre et Spiritu sancto Deitati
natum? Ad hunc ergo puteum, id est, ad
nos convocat lex. Ipse enim dixit,³⁾ quia
scripsit. Ut quid nos convocat? Ut bibam
cantemus ei canticum: hoc est, corde creda
tiam, et ore confiteamur ad salutem.

2. „Initiate,⁴⁾ inquit, illi puteum.“ Et
initium, ait, omnium puteum ponite, sicut
dicit, quia ipse est „principium,⁵⁾ et primo
creaturae, et in ipso creata sunt omnia.“
ei puteum, hoc est, initium omnium confite
teum. Potest autem et hoc modo intelligi,
rigi videantur ex persona Mosis ad populum

gere, quis sit puteus, de quo aquae spirituales hauriendae sunt, et reficiendus est credentium populus. Initiate ergo si, hoc est, Israeli hunc puteum: ut sensum mysticum, si quis est corde Deum videns, de profundis potest haurire. Ad istum ergo puteum ut Moyses, id est, lex nos congregaret, non frustra dictam videtur. Potest enim fieri, ut aliquis venire ad istum puteum videatur, sed nisi per Moysen congregetur, non est acceptus Deo. Marcion venire sibi videtur ad istum puteum, et Basilides, et Valentinus, sed quia non venerunt per Moysen, nec receperunt legem et prophetas, non possunt laudare Dominum Deum de fontibus Israel. Non ergo veniunt, qui hujusmodi sunt, ad puteum, quem foderunt principes, et excederant reges. Sed vultis ostendami vobis de Scripturis, ad quos isti puteos veniunt? Est vallis quaedam salsa, in qua vallis sunt putei bituminis. Omnis ergo haeresis, et omne peccatum in valle est, et in valle salsa. Peccatum enim et iniquitas non ascendit sursum, sed semper ad ima et inferna descendit. Est ergo in valle positus et salus, atque amara omnis haereticus sensus, et omnis actus peccati. Quid enim dulce, quid suave potest habere peccatum? Sed et amplius aliquid habet. Si enim veneris ad haereticam sententiam, si veneris ad amaritudinem peccati, venisti ad puteos bituminis. Bitumen, esca et nutrimentum ignis est. Si ergo et tu gustaveris aquam de istis puteis, si sumseris haereticum sensum, si peccati amaritudinem ceperis, fomenta in te ignis, et gehennae incendia praeparabis. Et propterea ad eos, qui nolunt de illo puteo aquam bibere, quem principes foderunt et reges, sed ex istis, qui in valle peccati sunt, et ignis materias alunt, dicitur: „incedite¹⁾ in lumine ignis vestri et flammae, quam vobis accendistis.“ Quid ergo canitur apud hunc puteum? „Initiate²⁾ ei, inquit, puteum. Foderunt illum

¹⁾ Jesai. L, 11.²⁾ Num. XXI, 17. 18.

principes, excuderunt reges.“ Possunt quidem principes et reges iidem videri: si vero distingui necesse est, principes prophetas intelligamus. Ipsi enim sensum et prophetiam de Christo defossam, et demersam in profundo literae collocarunt, et ideo quidam ex ipsis dicebat: „nisi¹⁾ occulte audieritis, plorabit anima vestra.“ Et item alius propheta dicit ad Dominum: „quam²⁾ magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!“ Isti ergo sunt principes, qui foderunt hunc puteum, reges autem sunt,³⁾ qui excuderunt eum. Quod dixit: „excuderunt.“⁴⁾ ab excudendo, non ab excidendo dictum est. Excudi enim dicitur, quod in saxo vel caeditur, vel formatur. Principes ergo tanquam aliquantulo inferiores, fodere dicuntur puteum, hoc est, quasi in terrae mollitie altitudinem quandam demergere. Isti vero, quos reges appellat, quasi eminentiores ac fortiores, non solum terrae profundum, sed et saxi duritiam penetrant, ut pervenire possint ad profundiores aquas, et ipsas, si dici potest, in eo venas abyssi perscrutentur, scientes iudicia Dei esse abyssum multam. Istos ergo reges, qui tam profunda possunt et tam abscondita putei perscrutari, merito Apostolos dixerimus, ex quibus aliquis dicebat: „nobis⁵⁾ autem revelavit Deus per Spiritum sanctum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam alta Dei.“ Quia ergo per spiritum possunt etiam ipsi perscrutari alta Dei, et alta ac profunda putei penetrare mysteria, idcirco reges esse dicuntur, qui puteum etiam⁶⁾ istum in petra excuderint, ac dura et difficilia secreta scientiae penetraverint. Quod autem reges dici possint etiam Apo-

¹⁾ Jerem. XIII, 17.

²⁾ Psalm. XXXII, 19. (XXXI.)

³⁾ Deest „sunt“ in ed. Ruaci.

⁴⁾ Num. XXI, 18. ⁵⁾ I Cor. II, 10.

⁶⁾ Edd. Merlini: istum etiam.

stoli, puto et ex eo facile probari posse, quod de omnibus credentibus dicitur: „vos ¹⁾ autem genus regale, sacerdotium magnum, gens sancta.“ Si ergo illos dicunt reges, qui per verbum ipsorum crediderunt, quanto magis ipsi reges habendi sunt, qui faciunt reges? Sed et inde facile colligitur. Si enim reges a regendo dicuntur, omnes utique, qui ecclesias Dei regunt, reges merito appellabuntur, multo autem rectius illi, qui et illos ipsos dictis atque scriptis suis regunt, a quibus reguntur ecclesiae. Et propter hoc merito Dominus rex regum dicitur. ²⁾ Nisi enim isti, et ceteri, qui eos imitantur, reges fuerint, ille non videbitur rex regum. Sed et ipse apostolus Paulus Corinthiis scribens, et velut per quandam ironiam corripiciens eos, ait: „aine ³⁾ nobis regnatis: et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.“ In quo utique reges quidem esse debere Corinthios, et semet ipsum cum iis regnare velle pronuntiat, sed elationem nondum pro merito assumti honoris incusat. Fodiunt ergo ii omnes puteum istum principes, et excudunt eum reges gentium. Apostoli enim praecipue reges sunt gentium, qui gentes ad obedientiam fidei congregarunt, et Christi scientiam omnibus patefecerunt: „in ⁴⁾ quo sunt thesauri sapientiae Dei et scientiae absconditi:“ secundum praeceptum Domini circumeuntes ⁵⁾ orbem terrae, et implentes, quod mandatum est, ut doceant omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: et per haec excuderunt, hoc est, patefecerunt scientiam putei, et in notitiam universis gentibus adduxerunt. Sed et haec, ⁶⁾ quae nunc habemus in manibus, quae re-

¹⁾ I Petr. II, 9.

²⁾ Cfr. Apocal. XIX, 16.

³⁾ I Cor. IV, 8. ⁴⁾ Coloss. II, 3.

⁵⁾ Cfr. Math. XXVIII, 19. 20.

⁶⁾ Deest „haec“ in ed. R.

citata sunt nobis, puteus est, et omnis simul scriptura legis, et prophetarum: Evangelica quoque atque Apostolica scriptura simul omnia unus est puteus, quem non possunt fodere, vel excudere, nisi inveniantur reges, et principes. Vere enim reges, et vere principes habendi sunt, qui possunt auferre terram de puteo, hoc est, amovere superficiem literae, et de interiore petra, ubi Christus est, spirituales sensus velut aquam vivam proferre. Haec ergo facere decet eos solos, qui vel reges sunt, vel principes: reges ex eo dicti, quod peccati regnum ex corpore suo depulerint, et justitiae regnum paraverint in membris suis. Decet enim eum docere ceteros, qui prius fecerit ipsa, quae docet. Sic enim scriptum est, quia „qui¹⁾ fecerit, et docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno coelorum.“ Magnum autem esse in regno, hoc est regem esse. „Excuderunt²⁾ eum, inquit, reges gentium in regno suo, dum dominarentur iis.“ Re enim vera non possunt fodere puteum istum, nec latentes aquae vivae venas aperire, nisi prius dominatum tenuerint gentium barbararum. Omne enim, quicquid in iis ferum fuit in actibus, quicquid in moribus barbarum, si edomuerint, et subjecerint regio sensui, et dominati fuerint iis, ita ut de cetero non gentiliter, sed legitime agant, isti sunt vere reges profunda putei rimantes, et verbi Dei arcana ac mystica perscrutantes.

3. Post haec „et³⁾ a puteo, inquit, profecti sunt in⁴⁾ Mathanaim, et a Mathanaim in Nahaliel, et a Nahaliel in Bamoth, et a Bamoth in nemus, quod est in campo Moab, a vertice montis excelsi, qui respicit ad faciem deserti.“ Nomina haec, quae videntur locorum esse vocabula, ex significantiis suis, quas in lingua pro-

¹⁾ Matth. V, 19. ²⁾ Num. XXI, 18.

³⁾ Num. XXI, 18. 19. 20.

⁴⁾ Desideratur „in“ in ed. R.

ia designant, rerum magis mysticarum consequentiam, nam vocabulorum appellationem videntur ostendere. „Pro:ti¹⁾ enim, inquit, a puteo, veniunt in Mathansim.“ interpretatur enim Mathansim munera ipsorum. Vides go, quia si quis de puteo hoc biberit, quem foderunt ges et principes, statim proficit ad hoc, ut habeat mura, quae offerat Dep. Quid autem est, quod homo ferat Deo? Hoc ipsum, quod in lege scriptum est: „munera²⁾ mea,“ hoc est, data mea. Ex iis ergo, quae Deus dedit, offerunt nihilominus homines Deo. Quid dicit Deus homini? Agnitionem sui. Quid ergo offert Deo? Fidem suam et affectum. Hoc est, quod expetit homine Deus. Denique ita scriptum est: „et³⁾ nunc Israel quid est, quod Dominus Deus tuus poscit abs te, si ut timeas Dominum Deum tuum, et incedas in viis eius, et diligas eum, et custodias omnia mandata ejus, et servas Domino Deo tuo ex toto corde tuo, et ex tota anima tua?“ Ista sunt munera, ista dona, quae oportet domino dari. Damus autem haec Domino cordis nostri munera, posteaquam agnoverimus eum, et agnitione bonitatis ejus de putei ejus altitudine biberimus. Observa mentem, quomodo dixerit propheta: „et⁴⁾ nunc Israel, quid Dominus Deus tuus poscit abs te?“ Erubescant illi haec verba, qui⁵⁾ negant in hominis arbitrio esse, ut libet. Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate, quod poscenti Deo deberet ferre? Sunt ergo, quae dantur a Deo, et sunt, quae debentur ab homine. Verbi gratia, in homine fuit, ut a una⁶⁾ faceret decem unas, aut una una faceret

¹⁾ Cfr. Num. XXI, 18. ²⁾ Cfr. Num. XV.

³⁾ Deut. X, 12. ⁴⁾ Deut. X, 12.

⁵⁾ Sic omnes Mss. Libri autem editi (v. c. edd. M.): „qui negant in homine esse liberum arbitrium. Quomodo“ etc. R.

⁶⁾ Luc. XIX, 12. seqq.

quinque mnas: ex Deo autem fuit, ut haberet hominem, ex qua facere posset ¹⁾ decem mnas. Cum autem obtulit ex se decem mnas, accepit rursus a Deo non jam pecuniam, sed potestatem et regnum decem civitatum. Petit ²⁾ iterum Deus ab Abraham, ut offerret ei Isaac filium suum, in montem quemcumque ostendisset ei. Obtulit Abrahami intrepidus unigenitum, imposuit super aram, cultrum eduxit, ut jugularet, inhibetur continuo, et aries ei pro filio datur ad victimam. Vides ergo, quia, quae Deo offerimus, nobis manent, sed ad hoc expectamus, ut in iis affectus noster erga Deum probetur et fides. Haec pro eo, quod diximus, profectos esse filios Israel a puteo, et venisse in Mathanaim, quod interpretatur munerum eorum. A Mathanaim autem venimus in Nahaliel, quod interpretatur ex ³⁾ Deo. Quid ⁴⁾ ex Deo? Postquam obtulerimus nos, quae ex nobis sunt, venimus ad hoc, ut consequamur ea, quae ex Deo sunt. Cum enim fidem nostram, et affectum obtulerimus ei, tunc et ipse largitur nobis diversa dona Spiritus sancti, de quibus dicit Apostolus: „omnia ⁵⁾ autem ex Deo sunt.“ Et a Nahaliel venimus in Bamoth, quod interpretatur adventus mortis. Cujus mortis hic intelligimus adventum, nisi illius, qua Christo commorimur, ut et convivamus ⁶⁾ ei, et qua debemus mortificare ⁷⁾ membra nostra, quae sunt super terram? Et iterum: „consepulti ⁸⁾ enim illi sumus per baptismum in morte.“ Si quis ergo salutaris huius viae ordinem tenet, per haec singula, quae memoravimus

¹⁾ Edd. Merlini: possit. ²⁾ Cfr. Genes. XXII.

³⁾ Aliquid videtur deficere: neque enim Nahaliel verti potest „ex Deo,“ sed „possessio mea ex Deo.“ R. Videtur aliquid deficere, sed cf. seqq.

⁴⁾ Edd. Merlini: Quid est ex etc.

⁵⁾ Cfr. I Cor. VIII, 6.

⁶⁾ Cfr. I Thessal. V, 10. ⁷⁾ Coloss. III, 5.

⁸⁾ Rom. VI, 4.

iter agere debet, et venire post multa ad hunc locum, quem diximus significare mortis adventum. Ut autem ex Scripturis docemur, est quaedam mors inimica Christi, et quaedam amica ejus. Non ergo illius mortis dicit inimicae Christi, de qua dicitur: „novissimus¹⁾ inimicus destructur mors,“ qui est diabolus: sed hujus mortis, qua commorimur ei, ut et convivamus ei: secundum quam mortem dicit Deus: „ego²⁾ occidam, et vivere faciam.“ Occidit enim, ut commoriamur Christo, et vivere facit, ut convivamus ei. Optandum ergo nobis est, ut veniamus in Bamoth, et promptissime suscipiamus beatæ hujus mortis adventum, ut et vivificari cum Christo mereamur. „Et³⁾ ex Bamoth, inquit, in nemus, quod est in campo Moab, a vertice montis excelsi, qui respicit ad desertum.“ Si hoc itinere incedamus, quod non tam locorum vocabulis, quam animæ profectibus constare ratio explanationis asseruit, post omnia ista venimus in nemus, sive, ut in aliis habetur exemplaribus, in Janam,⁴⁾ quod interpretatur adscensus, sive vertex montis. Per hæc ergo venit ad illud famosissimum divini paradisi nemus, et amoenas delicias habitationis antiquæ, vel certe ad verticem perfectionis, et beatitudinis summitatem: ita ut possit etiam ipse dicere, quia „resuscitavit⁵⁾ nos cum ipso, et sedere fecit in coelestibus in Christo.“ Vides, quousque pervenitur a puteo? Vides, quibus mansionibus, imo quibus profectibus iter animæ paratur ad coelum? Quæ si diligenter inspicias, ipse apud te ipsum quotidianos profectus tuos discutiens, quibus in locis sis, et quam proximus ad regna coelorum habearis, advertes:⁶⁾ sicut et ille, de quo Dominus dixit, quia „non⁷⁾ longe es a regno Dei.“

1) I Cor. XV, 26.

2) Deut. XXXIII, 39.

3) Num. XXI, 20.

4) Edd. Merlini: Janan.

5) Ephes. II, 6.

6) Edd. Merlini: advertas.

7) Marc. XII, 34.

4. Subsequitur post haec et alia historia. Ait enim: „et ¹⁾ misit Moses,“ aut, ut habetur in nonnullis exemplaribus: „et misit Israel legatos ad Seon regem Amorrhacorum, verbis pacificis dicens: transibimus per terram tuam, per viam transibimus, non declinabimus neque in agrum, neque in vineam. Non bibemus aquam de lacu tuo, via regia incedemus, usque quo transeamus fines teos. Et non concessit Seon, ut Israel transiret per fines suos. Et collegit Seon omnem populum suum, et exiit belligare adversum Israel in deserto, et venit in Assaar, et congressus est cum Israel: et percussit eum Israel nece gladii, et dominati sunt terrae ejus.“ Historia quidem manifesta est, sed deprecemur Dominum, ut aliquid dignum possimus interioribus ejus sensibus pervidere. Seon duplicem habet interpretationem, sive arbor infructuosa, sive elatus. Mittit igitur Israel legatos ad Seon, mittit ad arborem infructuosam, mittit ad elatum, et superbum. Hic autem Seon rex est Amorrhacorum, qui et ipsi interpretantur in amaritudinem adducentes, vel loquentes. Mittit ergo ad Seon regem Amorrhacorum Moses, verbis pacificis dicens: „transibimus ²⁾ per terram tuam.“ Si secundum spirituales intelligentiam dixerimus, Seon regem figuram tenere diaboli, quia ipse est elatus, et infructuosus: puto, quod non debeas mirari, quod eum dixerim regem, cum audias etiam ipsum Dominum, et Salvatorem nostrum in Evangeliiis de eo dicentem: „ecce, ³⁾ nunc venit princeps hujus mundi, et in me non invenit quicquam.“ Et iterum: „ecce, ⁴⁾ princeps hujus mundi mittetur foras.“ Si ergo totius mundi princeps esse in Evangeliiis dicitur, non debet absurdum videri, si Seon regi Amorrhacorum, vel etiam aliis quibuslibet gentium

¹⁾ Num. XXI, 21—24.

²⁾ Num. XXI, 22. ³⁾ Ev. Joann. XIV, 30.

⁴⁾ Ev. Joann. XII, 31.

regibus comparatur. Princeps autem dicitur mundi, non quia creaverit mundum, sed quia multi sunt in hoc mundo peccatores. Peccati autem quia ipse princeps est, ideo ¹⁾ etiam mundi princeps appellatus est: in his videlicet, qui nondum relinquentes mundum convertantur ad patrem. Secundum hoc enim etiam illud dicitur, quia „omnis ²⁾ mundus in maligno positus est.“ Quid enim nobis prodest dicere, quia princeps noster Christus est, si rebus et operibus arguamur, quia diabolus principatum tenet in nobis? Aut non palam est, sub quo princeps agat impudicus, incestus, et injustus? Numquid potest hujusmodi homo dicere, quia sub Christo positus haec ago, etiam si sub Christi nomine censeri videatur? In quo Christus principatum gerit, nulla ibi immunditia, nulla iniquitas admittitur, nec habere aliquem locum potest injusta cupiditas. Secundum hunc itaque modum recte et Christus virtutum princeps, et diabolus malitiae ac totius iniquitatis dicitur. Mittit igitur Israel legatos ad regem Amorrhaeorum, regem in amaritudine provocantium, regem infructuosum, regem superbum. Quomodo superbus, quomodo elatus docebitur diabolus? Ipse est, qui dixit: „virtute ³⁾ mea faciam, et sapientia intellectus mei auferam fines gentium, et fortitudinem eorum deprædabor, et commovebo civitates, quae inhabitantur, et universum orbem terrae capiam manu mea sicut nidum.“ Et iterum dicit elatus hic et superbus: „adscendam ⁴⁾ in coelum, supra sidera coeli ponam thronum meum. Sedabo in monte excelso, supra montes altos, qui sunt ad aquilonem, adscendam supra nubes, et ero similis altissimo.“ Adhuc requiris, si ipse sit elatus, et superbus? Imo potius et ipse superbus est et elatus, et ille, qui quasi uni-

¹⁾ Edd. Merlini: et idēo etc.

²⁾ I Joann. V, 19. ³⁾ Jesai. X, 13. 14.

⁴⁾ Jesai. XIV, 13. 14.

genitus ejus est, de quo scriptum est, quia „extollitur¹⁾ super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita ut in templo Dei sedeat, ostentans se tanquam sit Deus.“ Omnis ergo, qui elatus est et superbus, vel filius est elati hujus, vel discipulus et imitator. Et propterea dicit Apostolus de quodam: „ne²⁾ forte elatus incidat in iudicium diaboli:“ ostendens per hoc, quia omnis elatus simili, ut diabolus, iudicio condemnabitur. Nos ergo sumus, qui transire volumus per hunc mundum, ut pervenire possimus ad terram sanctam, quae repromissa est sanctis: et mittimus verbis pacificis ad Seon, promittentes, non nos habitaturos in terra ejus, nec moraturos cum eo, sed transituros tantummodo, et incessuros via regali, nec declinaturos usquam, neque in agrum, neque in vineam, sed nec de lacu ejus aquam bibituros. Videamus ergo, quando nos ista promisimus, quando haec verba diabolo denuntiavimus. Recordetur unusquisque fidelium, cum primum venit ad aquas baptismi, cum signacula fidei prima suscepit, et ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc usus sit verbis, et quid denunciaverit³⁾ diabolo: non se usurum pompis ejus, neque operibus ejus, neque ullis omnino servitiis ejus ac voluptatibus pariturum. Et hoc est, quod his⁴⁾ legis sermonibus adumbratur, quia nos declinet Israel, neque in agrum ejus, neque in vineam ejus. Sed neque aquam de lacu ejus pollicetur se esse potaturum. Non enim ultra disciplinae diabolicae, non astrologiae, non magicae, non ullius omnino doctrinae, quae contra Dei pietatem aliquid doceat, poculum sumet fidelis. Habet enim suos fontes, et bibit de fontibus Israel, bibit de fontibus salutaris: non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquens fontem aquae vivae congregat

¹⁾ II Thess. II, 4. ²⁾ I Tim. III, 6.

³⁾ Ed. Ruaci sola: renuntiaverit.

⁴⁾ Edd. Merlini: iis.

sibi lacus contractos. Sed et via regali incessurum se proficitur. Quae est via regalis? Illa sine dubio, quae dicit: „ego ¹⁾ sum via, veritas, et vita.“ Et merito regalis: ipse est enim, de quo propheta ait: „Deus ²⁾ judicium tuum regi da.“ Via ergo regali incedendum est, nec declinandum usquam neque in agrum ejus, neque in vineam ejus: id est, neque ad opera, neque ad sensus diabolicos declinare ultra mens fidelium debet. Quomodo ergo volumus fines Amorrhaeorum cum pace transire? Amorrhaei, infidelium, qui sunt in hoc mundo, pars ³⁾ accipi potest: sed isti interpretantur, ut supra diximus, vel in amaritudinem adducentes, vel loquentes. Et quomodo quidem in amaritudinem adducant Deum infideles et increduli, expositione non indiget: quod autem ait „loquentes,“ ad illam partem trahi potest, qua infideles quique et sub principe diabolo agentes loqui norunt tantummodo, sed loquuntur inania. Verbi causa, ut poetae eorum, ut astrologi, ut nonnulli etiam philosophorum, qui inania loquuntur et vana. Fidelium autem regnum, quod a Deo est, non in sermone est, sed in virtute. Volumus ergo nos pacifice transire per mundum, sed hoc ipsum magis incitat principem mundi, quod dicimus, nos nolle permanere cum ipso, nec morari, nec aliquid ejus velle contingere: inde magis exacerbatur, inde extollitur, et irascitur, et commovet nobis persecutiones, pericula suscitatur, cruciatus intentat. Et ideo dicit: „congregavit, ⁴⁾“ inquit, „Seon omnem populum suum, et exiit configere adversus Israel.“ Quis est omnis populus Seon, quem concitat contra Israel? Principes ac iudices mundi, cunctique nequitiae ministri, qui impugnant semper, et persequuntur populum Dei. Sed quid facit Israel? „Ve-

¹⁾ Ev. Joann. XIV, 6.

²⁾ Psalm. LXXII, 1. (LXXI.)

³⁾ Ed. Ruaci sola: pax. ⁴⁾ Num. XXI, 23.

nit, ¹⁾ inquit, in Issaar.⁴ Issaar interpretatur mandati adimpletio. Si ergo veniamus et nos ad locum istum, id est, ad expletionem mandatorum, etiamsi cum omni exercitu veniat adversum nos Seon iste elatus, et superbus diabolus, et confligat adversum nos, si omnes suos contra nos daemones concitet, superamus eum, si Dei mandata complemus. Complere enim mandata, hoc est, diabolum et omnem ejus exercitum superare. Et tunc complebitur in nobis apostolica oratio, qua ait: „Deus²⁾ autem conteret Satanam sub pedes nostros velociter:“ et illud, quod Dominus ait: „ecce, ³⁾ dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit.“ Nihil enim nocere vobis poterunt ista omnia, si veniamus in Issaar, id est, si mandata et praecepta Domini nostri Jesu Christi servemus, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A XIII.

De iis, quae superfuerunt priori tractatui, et de Balaam, atque asina ejus.

1. Hesterna die dixeramus, quomodo Seon rex Amorrhaeorum, qui est elatus, et arbor infructuosa, congressus cum Israel victus fuerit: de quo et observanter Scriptura dicit, ⁴⁾ quia cecidit in nece gladii, vel, ut alibi legimus, in ore gladii. Sed si vis diligentius scire, quo gladio infructuosus iste, et elatus sicut cedrus Libani ceciderit, discamus ab apostolo Paulo dicente: „vivus⁵⁾ enim est

¹⁾ Cfr. Num. XXI, 23. ²⁾ Rom. XVI, 20.

³⁾ Luc. X, 19. ⁴⁾ Cfr. Num. XXI, 24.

⁵⁾ Hebr. IV, 12.

ro Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio.“ Et in aliis: „et ¹⁾ gladium, inquit, spiritus, quod est cum Dei.“ In hujus ergo gladii nece cecidit spiritualis, qui est diabolus. Additur post haec: „et ²⁾ dominantur, inquit, filii Israel omni terrae ejus.“ Omnis Ierusalem regio haec terrena terra dicitur Seon: sed Christus et ecclesia ejus dominatur in omni terra Seon. „Et ³⁾ dominati sunt ab Arnon usque Jaboc.“ Arnon et Jaboc fontes erant regis ⁴⁾ Seon, sed initium regni ejus erat Arnon, et finis Jaboc, et ideo dicitur, quia dominati sunt Arnon usque Jaboc. Interpretatur autem Arnon mansiones eorum. Initium enim regni Seon hujus elati, infructuosae, maledictiones sunt. Finis vero est Jaboc, id interpretatur luctamen. Necessae est enim, ut omnis, vult exire de regno diaboli, et fines ejus evadere, luctamen inveniat, et certamina ei a ministris ejus et satellitibus suscitentur. Sed si luctatus fuerit et vicerit, jam non erit Jaboc civitas Seon, sed erit civitas Israel. Hoc nimirum, quod legimus ⁵⁾ et de patriarcha Jacob, quoniam cum venisset ad locum quendam, luctatus ei praeparatum est, et ibi tota nocte luctatus cum angelis fuisset et invaluisse ad Deum, vocitatum est nomen Israel. „Et ⁶⁾ accepit, inquit, Israel omnes civitates, et habitavit in omnibus civitatibus Amorrhaeorum.“ Israel, qui in Christo Israel est, qui non in carne Israel, sed manifesto Judaeus est, ipse habitat in omnibus civitatibus Amorrhaeorum, cum in omni orbe terrarum Christi ecclesiae propagantur. Sed et unusquisque nostrum prius civitas regis Seon, regis elati: regnabat enim in nobis stultitia, carnalis concupiscentia, impietas, et omnia, quae sunt ex parte diaboli: sed expugnatus et devictus est fortis, et vasa ejus direpta

¹⁾ Ephes. VI, 17. ²⁾ Num. XXI, 24.

³⁾ Num. XXI, 24.

⁴⁾ Cod. sancti Theodorici: „regionis Seon.“ R.

Cfr. Genes. XXXII. ⁵⁾ Num. XXI, 25.

Quid eradicat in ea, et quid subvertit:
pias, et impuras. Quid reaedificat in ea,
tat? Cogitationes pias, et castas, ut effie
vitas non Amorrhæorum, sed filiorum I.

3. Sed si volumus singula persequi
dissertatione eorum, quæ nobis recitata
cujus lectionis tanta difficultas est, ut vix
suis rationem, et consequentiam explari
possimus. Quanta ergo jam difficultas i
planatione spiritualium sensuum, si prin
cipes tantis difficultatibus involuta est?
piat nos desiderium ad ea, quæ magis o
serenda, tamen non sunt penitus omitti
quæ mediâ referuntur. Postea enim q
filii Israël civitates Amorrhæorum, ade
viam, quæ ducit in Basen, ubi erat Og
ad hunc neque legatos mittere dignantur
ab ea, ut per terram ejus transcant, sed
gunt cum ea, et superant tam ipsum, qu
aius. Videamus ergo, quæ est Basen. I
tas turpitudine: merito ergo nec legati mi

cavenda est. Og autem, qui rex dicitur esse Basan, interclusio interpretatur. Potest hic figura tenere omnium carnalium et materialium rerum, quoniam amore et desiderio detenta anima excluditur, et separatur a Deo. Adversus Og ergo ita praecipitur bellum gerendum: „ut ¹⁾ non relinquatis, inquit, ex eo viventem.“ Nullum enim a filiis Israel oportet relinqui in regno turpitudinis et dedecoris viventem. Sed et debet Israeliticam virtutem excidere, et reserare turpia, et pia quaeque in anima reaedificare, atque honesta ac religiosa plantare. De regno Seon non est scriptum, ut nullus vivus relinquatur, nec de regno Moab. Forte enim ex illis opus habemus aliquibus, et nonnullis eorum pro vitae hujus agonibus et exercitiis indigemus: alioquin debuissimus de hoc mundo exire. De Basan tamen, hoc est, de turpitudine, nullo penitus indigemus, nihil ex ea relinquamus: excidenda omnia, cuncta subvertenda sunt opera turpitudinis. In nullo enim potest honestum esse, quod turpe est.

4. „Et ²⁾ profecti inde filii Israel collocaverunt castra ab occidente Moab juxta Jordantem contra Jericho. Et ut vidit Balach, filius Sephor,“ et reliqua. Omnia jam, quae de Balach et asinus ejus scribuntur, historia plana negotiis: interior vero intellectus multo negotiosior, et nescio, an facile sit, vel ipsas tantum historicas explanare sententias. Deo tamen donante, breviter, quae possumus, perstringemus. Bellum tibi imminet, o rex Balach fili ³⁾ Sephor: sexcenta milia armatarum fines tuos laesunt. Oportebat et te parare arma, exercitum congregare, ⁴⁾ de constructione proci cogitare, ut hosti adhuc procul posito, armis instructus occurreres. Tu vero mittis ad Balach divinum, et mittis multa munera, ac ma-

¹⁾ Num. XXI, 35. ²⁾ Num. XXII, 1. 2.

³⁾ Edd. Merlini male: filius.

⁴⁾ Cod. Carnotensis: „cogere.“ R.

jora promittis, et dicis: „veni,¹⁾ maledic mihi populum, qui exivit de Aegypto.“ Sed Balaam, ut Scriptura docet, retulit haec ad Deum, a quo et venire prohibetur. Sed et iterum rex mittit legatos, et neglectis armis spem omnem ponit in Balaam, ut veniat, et verba deferat, atque in populum jaculetur maledicta pro telis, si forte verbis Balaam vincatur populus, quem regis exercitus superare non poterat. Haec historia quid consequentiae habet? quid consilii tegit?²⁾ Ubi vel quando auditum est, quod quis regum imminente sibi proelio, omissis armis, exercituque neglecto, ad divini alicujus vel aruspicii verba confugerit? Unde iterum atque iterum Dei nobis exoranda est gratia, ut haec non fabulosis et Judaicis narrationibus, sed rationalibus et dignis divina lege possumus sensibus explicare. Primo ergo omnium fatendum est, in quibusdam plus posse, et plus valere verba, quam corpora: quia, quod exercitus multarum gentium nequirit efficere, quod ferro et armis non posset obtineri, hoc verbis efficitur: et non dico sanctis verbis, vel Dei verbis, sed verbis quibusdam, quae inter homines habentur, quae quomodo nominem, nescio: sunt tamen inutili arte composita, cujus artis vocabulum illud sit, quod unicuique appellari libet. Est ergo, ut dixi, apud homines opus aliquod, quod verbis efficitur. Quid³⁾ tamen opus tale est, ut quamvis magnis corporis viribus non possit impleri? Verbi gratia, erant in Aegypto incantatores et magi. Quis potest hominum fortitudine corporis virgam mutare in serpentem, quod ab illis factum refertur? Aut quis potest viribus corporis aquam in sanguinemvertere? Fecerunt tamen hoc Aegyptiorum incantatores et magi. Fecerat enim haec prius Moyses: sed quia sciebat rex Aegy-

¹⁾ Num. XXII, 6. coll. 5.

²⁾ Cod. Carnotensis: „ostendit?“ R.

³⁾ Edd. Merlini: Quod tamen — non possit impleri. Verbi etc.

quod possent haec arte quadam fieri verborum, quae
 estur inter homines, putavit et Moſen non haec Dei
 ite, sed magica arte fecisse, et quod humana arte fe-
 ct, id Dei factum virtute simulare. Convocat conti-
 Aegyptiorum incantatores et magos. Inter eum, qui
 ite Dei operabatur, et eos, qui daemones invocabant,
 esse certamen. Efficit tamen similiter et contra-
 virtus virgam serpentem, sicut fecerat virtus Dei:
 serpens, qui per virtutem Dei factus fuerat, absor-
 et devoravit omnes illos serpentes, qui arte magica
 virgis versi fuerant in serpentes. Non enim potuit vir-
 daemoniaca malum, quod ex bono fecerat, restituere
 bonum. Potuit ex virga facere serpentem, virgam
 reddere ex serpente non potuit: et ideo consumum-
 omnes ex ea virga, quae Dei virtute versa fuerat in
 entem. Postea vero per divinam virtutem naturae
 redditur, ut naturae Dominum fateretur. Pecerunt
 ntatores Aegyptiorum, ut et aquae verterentur in san-
 em, sed non potuerunt iterum sanguinem vertere in
 am, Dei autem virtus non aquam, sed totum fluvium
 t in sanguinem: et rursus orante Moſe, lympidis
 , ac naturalibus reddidit fluentis. Et iterum produ-
 nt magi Aegyptiorum scripes, sed non potuerunt re-
 re eas. Moſes vero et ¹⁾ produxit scripes, et repu-
) Deus enim noster delere facit, et iterum restituit;
 raria autem virtus male quidem facere aliquid pot-
 sed restituere in integrum non potest. Haec autem
 ia praemisimus, ut opera Balaam, vel verba ejus pos-
 us advertere. Sunt enim et magorum nonnullae dif-
 stiae: alii enim plus, alii minus valent. Hic Balaam
 osissimus erat in arte magica, et in carminibus no-
 praepotens. Non enim habebat potestatem, vel ar-

¹⁾ Deest „et“ in edd. M.

²⁾ Edd. Merlini perperam: restituit.

tem verborum ad benedicendum, sed habebat ad maledicendum. Daemones enim ad maledicendum invitantur, non ad benedicendum. Et ideo quasi expertus in talibus, in opinione erat omnibus, qui erant in oriente. Nisi enim experimenta ejus plurima praecessissent, quod frequenter maledictis hostem vertisset armatum, non utique praesumisset rex, hoc posse fieri sermonibus, quod ferro et acie vix posset impleri. Certus ergo Balach de hoc, et frequenter expertus, omissis omnibus instrumentis, et auxiliis bellicis, mittit ad eum legatos, dicens: „ecce,¹⁾ populus exivit de Aegypto, et cooperuit faciem terrae, et hic sedit juxta me.“ Sed et amplius aliquid puto, quod moverit regem: videtur enim audisse, quia filii Israel solent hostes vincere oratione, non armis, nec tam ferro, quam precibus. Nulla enim Israel adversum Pharaonem arma commovit, sed dictum est ei: „Dominus²⁾ pugnat pro vobis, et vos tacebitis.“ Sed nec contra Amalechitas quidem tantum vis armorum, quantum Mosis valuit oratio. Ut enim elevasset Moses manus ad Deum, vincebatur Amalech; remissae vero et dejectae vinci faciebant Israel. Haec profecto audierat Balach, rex Moab. Scriptum est enim: „audierunt³⁾ gentes, et iratae sunt: dolores comprehenderunt habitantes Philistinim. Tunc festinaverunt duces Edom, et principes Moabitarum: apprehendit eos tremor.“ Vides pervenisse ad eos, quod in Cantico praedixerat Moses, quando transierant mare rubrum. Audierat ergo rex Moab, quia populus hic orationibus vincit, et pugnat adversum hostes ore, non gladio, et ob hoc sine dubio apud semet ipsum cogitavit dicens: quoniam quidem orationibus populi hujus, et precibus nulla possunt arma conferri, ideo etiam mihi tales

¹⁾ Num. XXII, 5.

²⁾ Exod. XIV, 14.

³⁾ Exod. XV, 14. 15.

liquae preces, et talia requirenda sunt arma verborum, et orationes tales, quae superare possint orationes istorum.

5. Ut autem scias, tale aliquid cogitasse regem, ex scripturae verbis intellige, quae ego a magistro quodam, mi ex Hebraeis crediderat, exposita didici. Scriptum est ergo: „et¹⁾ dixit Moab ad seniores Madian: nunc abiget synagoga haec omnes, qui in circuitu nostro sunt, cum ablingit vitulus herbam campi.“ Aiebat ergo magister ille, qui ex Hebraeis crediderat: cur, inquit, tali usus et exemplo, dicens: „sicut²⁾ ablingit vitulus herbam campi?“ Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abruptit herbam de campo, et lingua tanquam falce, quaecunque invenerit, secat. Ita ergo et populus hic quasi vitulus ore et labiis pugnat, et arma habet in verbis ac precibus. Haec igitur sciens rex mittit ad Balaam, ut et ipse deficeret verbis verba contraria, et precibus preces. Nec miris, si est in magica arte tale aliquid: esse enim hanc tem, designat etiam Scriptura, sed uti ea prohibet. Nam et daemones Scriptura esse designat, sed coli eos exorari vetat. Recte ergo etiam magica uti prohibet, nam magorum ministri³⁾ angeli sunt refugae, et spiritus maligni, et daemonia immunda. Nullus enim sanctorum irritum obtemperat mago. Non potest invocare malum Michaelen, non potest invocare Raphaelen, neque Abrielem: multo magis magus invocare non potest omnipotentem Deum, nec filium eius Dominum nostrum Jesum Christum, nec sanctum spiritum eius. Nos soli accipimus potestatem, invocandi Deum patrum. Nos soli habemus potestatem, invocandi unigenitum Jesum⁴⁾ Christum. Sed illud est, quod dico: qui jam potestatem ac-

¹⁾ Num. XXII, 4. — Edd. Merlini constanter: Madian.

²⁾ Num. XXII, 4.

³⁾ Cod. Carnotensis: „magistri.“ R.

⁴⁾ Deest „Jesum“ in sola ed. Rusei.

cum: „quid¹⁾ homines isti venerunt ad te? Et dixit Balaam ad Deum: Balach filius Sephor, rex Moab, misit eos ad me, dicens: ecce, populus exiit de Aegypto, et cooperuit faciem terrae, et hic sedet juxta me. Veni ergo nunc, et maledic mihi eum, si forte poterimus percutere eum, et ejicere. Et dixit Deus ad Balaam: non eas cum iis, neque maledicas populum: est enim benedictus.“

7. Altior hic exoritur quaestio, et nescio, utrum conveniat, rem tam profundi mysterii denudare, et proferre ad turbas, et eas turbas, quae ad auditorium verbi Dei non nisi paucis diebus adveniunt, et continuo discedunt, nec in meditatione verbi Dei diutius immorantur: tamen pro iis, qui studiosi sunt, et sitiunt²⁾ audire, possuntque capere spirituales sensus, pauca aliqua dicemus ex multis. Potest ergo objici tale aliquid. Invocet licet daemones Balaam, maledicat populo, invocati daemones faciant, quod possunt: numquid non potest Deus defendere a daemonibus populum, vimque eorum in malefaciendo destruere? Quid ergo opus erat, ut ipse veniret ad Balaam, et consuetos daemones prohiberet accedere, ne vel tentarent, aut conarentur laedere populum suum? Ad haec ergo licet non omnia, quae possunt occurrere, proferenda sunt, tamen dicemus ex parte, quia non vult Deus daemonum genus ante tempus damnare. Sciunt enim et ipsi daemones, quia tempus eorum praesens hoc saeculum continet. Propterea denique et Dominum rogabant, ut non torqueret³⁾ eos ante tempus, neque in⁴⁾ abyssum mitteret. Et ob hoc neque diabolus removit a principatu saeculi hujus: quia adhuc opus est operis ejus ad perfectionem eorum, qui coronandi sunt, opus

¹⁾ Num. XXII, 9—12.

²⁾ Ed. Ruaci sola: sciunt.

³⁾ Matth. VIII, 29. ⁴⁾ Luc. VIII, 31.

t adhuc opera ejus ad exercitia certaminum, et victorias beatorum. Sic ergo et reliquos daemones non vult ante tempus a propositi sui intentione violenter abstrahere:

ideo ex initio non iis indulget invocari per Balaam, ne forte invocati destruerentur ante tempus, et perirentur defendente populum suum Deo. Aliud enim est, expectat¹⁾ daemon a Deo aliquem ad tentandum, sicut Job, et cum certa distinctione potestatem ejus accipiat arbitri gratia, ut dicatur ei: do tibi omnia ejus in potestate, sed ipsum non contingas. Aut iterum: do tibi in meam potestatem, sed animam ejus custodi. Et aliud est, mago exigente, et adjuramentis quibusdam extorquente, daemones sine ulla observatione deserviant.²⁾ In quo sique, si iis libertas servetur arbitrii, populum Dei periculum dabunt. Si vero libertas auferatur arbitrii, hoc est damnasce rationabilem creaturam, et ante tempus sublatum iudicium, et impedisse omnibus, qui adversum eos in agone certantes poterant coronari. Si enim daemones auferatur libertas arbitrii, nullus ultra impugnabit aetas Christi: nullo autem impugnante, nec certamen quod erit: et sublato certamine, nullum erit praemium, illa victoria. Idcirco igitur tali via utitur Deus, ut et populus adhuc rudis, et qui nuper abstrahi coeperat a cultu daemonum, daemonibus non tradatur, et invocante mago responsa deferantur, et genus daemonum non nutretur arbitrii potestate. Et ideo praevenit Deus, et ire Balaam, atque invocare daemones ad maledicendum propebet, si tamen a cupiditate cessasset. Sed quia persistit desiderio pecuniae, indulgens Deus arbitrii libertati, reus ire permittit. Verbum tamen suum injicit in os eius, prohibens maledictionem fieri per daemones, ut benedictionibus locum daret, et pro maledictis proferat

¹⁾ Ed. Ruaci sola: expectat.

²⁾ Cod. Carnotensis: „deserviat.“ R.

quae prophetaverat Balaam, etiam hoc h
ptum, quod „orietur³⁾ stella ex Jacob, et
ex Israel.“ Haec scripta habebant magi ap
et ideo quando natus est Jesus, agnoveru
intellexerunt adimpleri prophetiam, magis i
pulus Israel, qui sanctorum prophetarum
contempsit. Illi ergo ex iis tantum, quae l
reliquerat, agnoscentes, adesse tempus, vene
rentes cum státim adoraverunt, et ut fide
gnam esse declararent, parvum puerum qu
nerati sunt.

8. Sed redeamus ad propositum. Mol
laam Deo, et extorquet propemodum permi
maledicere filiis Israel, et ut invocet daemones
jam venerat Deus. Adscendit asinam, occu
qui excubabat pro Israel, de quo scriptum
Domino ad Mosen: „angelus⁴⁾ meus ibit
tenti ergo ire, conceditur: in via conteritur
magus daemones videt, angelum non videt.

¹⁾ Ed. Ruaci sola: possunt.

idet. Non, quod digna esset videre angelum, sicut nec
 qui digna erat, sed ut confutaretur Balaam: et ut ait
 uodam in loco Scriptura: „mutum¹⁾ animal humana
 voce respondens, arguit prophetae dementiam.“ Ve-
 nim quoniam de historia multa jam dicta sunt, aliqua
 iam de allegoria perstringamus in fine. Si videas con-
 ariam potestatem impugnantem populum Dei, intelligis,
 nis sit, qui sedeat super asinam. Et si consideres ho-
 mines, quomodo a daemonibus praecipitantur, intelligis,²⁾
 nae sit asina. Sic enim et in Evangelio intelliges Je-
 um mittentem discipulos suos ad asinam, quae alligata
 rat, et ad pullum ejus: ut discipuli eam solvant, et ad-
 ucant, ut ipse sedeat super eam. Et forte haec asina,
 est, ecclesia, prius portabat Balaam, nunc autem Chri-
 um, ex quo soluta est a discipulis, et a quibus innexa erat,
 inculis relaxata, ut filius Dei sederet super eam, et cum
 sa ingrederetur sanctam civitatem Jerusalem coelestem,
 t compleretur Scriptura, quae dicit: „lactare³⁾ filia Sion,
 raedica filia Jerusalem: ecce, rex tuus venit tibi mitis,
 t sedens super subjugale.“ Subjugale id est, asinam,
 redentes sine dubio ex Judaeis dicit: et pullum novel-
 um eos profecto, qui sunt ex gentibus credentes in Chri-
 sto Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in
 secula saeculorum.. Amen.

HOMILIA XIV.

Item de Balaam.

1. Plura sunt, quae nobis resederunt exponentibus
 sectionem de Balaam, atque asina ejus: et quoniam est

¹⁾ II Petr. II, 16.

²⁾ Edd. Merlini hoc loco: intelliges.

³⁾ Zach. IX, 9.

temporalis tractatus, qui in ecclesia aedificandi gratia
betur, non habuimus tantum spatii, ut possemus sin-
quaeque Scripturae verba proponere, et ita, ut nihil
nino indiscussum remaneret, explanationem singulis a-
bere, quoniam quidem huiusmodi stilus commentario
magis est. Idcirco quae inquisitione digna videntur,
petimus, eamque¹⁾ discutientes, qua possumus expli-
tione disserere, et in medium proferre tentabimus.
autem adhuc difficile in explanatione historiae ip-
quomodo, cum dicatur venisse Deus noctu ad Bal-
primo, et interrogasse, qui essent homines, qui veni-
ad eum: ac respondisset, quia missi essent a Balach,
Sephor, dicente: „veni,²⁾ et maledic mihi populo
responderit ei Deus: „non³⁾ ibis cum iis, neque mal-
ces populum: est enim benedictus.“ Iterum secundo
citur ad eum noctu venisse Deus, et dixisse, ut iret
iia, sed hoc observaret, ut verbum, quod daret Deus
ora ejus, hoc loqueretur. Et rursum tertio eunti ei
currisse angelum Dei, cui in tantum via ejus non eleg-
nec opportuna videretur, ut etiam interficere eum ve-
nisi asina videns angelum, quem Balaam videre non
tuit, declinasset. Et tamen, posteaquam culpatur ab
gele, cur ire voluisset, rursus etiam ab ipso ire perm-
tur: tantum ut custodiat verbum, quod Deus dederat
ore ejus, ut hoc solum proferat, nec amplius aliq-
Haec ergo omnia difficilem habent explanationem: I-
cis tamen, ut supra jam diximus, occasionem intelli-
tiae vobis dabimus, quo et vos faciatis, quod scrip-
est: „ut⁴⁾ iis auditis sapiens sapientior fiat.“ et: „d-
occasionem sapienti, et sapientior erit.“ Sed priusque
perveniamus ad rem, ne illud quidem omitemus, quod

¹⁾ Edd. Merlini: eaque. ²⁾ Num. XXII, 11.

³⁾ Num. XXII, 12. ⁴⁾ Prov. I, 5.

⁵⁾ Prov. IX, 9.

ariosius intendentes in hoc loco observavimus. In Hebraeorum literis nomen Dei, hoc est Deus, vel Dominus, inverse scribi dicitur. Aliter enim scribitur Deus, quinque Deus: aliter Deus ipse, de quo dicitur: „audi¹⁾ rael, Dominus Deus tuus, Deus unus est.“ Iste ergo ens Israel, Deus unus, et creator omnium, certo quorum literarum signo scribitur, quod apud illos tetragrammaton dicitur. Si quando ergo sub hoc signo in Scripturis scribitur Deus, nulla est dubitatio, quin de Deo vero, mundi creatore dicatur. Si quando vero aliis, id est, communibus literis scribitur, incertum habetur, utrum de eo vero, an de aliquo ex illis dicatur, de quibus Apollolus dicit: „tametsi²⁾ sunt, qui dicantur dii, sive in celo, sive in terra: sicut sunt dii multi, et domini multi: nobis tamen unus Deus pater, ex quo omnia, et nos persum.“ Aitunt ergo, qui hebraicas literas legunt, in hoc loco Deus non sub signo tetragrammati esse positum: e quo, qui potest, requirat. Sed et quod dixit Deus ad aalaam quasi interrogans, qui sunt isti homines, requiratur, cur ignorare videatur: et iterum quod ait: „non³⁾ maledices populum: est enim benedictus:“ sic itaque potest intelligi, quasi⁴⁾ dixerit: non maledices populum meum.

2. Nos interim dicimus, dispensatione quadam et sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, ut nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiamsi malum illud sit, etiamsi bonum. Sed planius, quod dicitur, explicemus. Malitiam Deus non fecit: tamen⁵⁾ cum ab⁶⁾ aliis inventam possit prohibere, non prohibet: sed cum

¹⁾ Deut. VI, 4. ²⁾ I Cor. VIII, 5. 6.

³⁾ Num. XXII, 12.

⁴⁾ Edd. Merlini: quasi si dixerit.

⁵⁾ Edd. Merlini: tamen cur cum ab aliis inventam —: sed cum ipsis, —, utitur — causas? Per ipsos etc.

⁶⁾ In textum recepi, quod in ed. Ruasi desideratur: „ab.“

ipsis, a quibus habetur, utitur ea ad necessarias causas. Per ipsos enim, in quibus est malitia, claros et probatos efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utique, qui contraheret virtutibus. Virtus autem, non habens aliquid contrarium, non claresceret,¹⁾ nec splendidior et examinatio fieret. Non probata vero, nec examinata virtus, nec²⁾ virtus est. Sed haec, si dicantur sine divinorum verborum testimoniis, exquisita magis et humana arte composita, quam vera atque indubitata videbuntur. Requiramus³⁾ ergo, si huiusmodi sensum etiam volumina divina contineant. Veniamus ad Joseph.⁴⁾ Tolle malitiam fratrum ejus, tolle invidiam, tolle illud omne parricidale commentum,⁵⁾ quo saevierunt in fratrem, usque quo venderent eum. Si haec auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abscindes cuncta illa, quae apud Aegyptum per Joseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio⁶⁾ somnii Pharaonis, si per invidiam fratrum non fuisset Joseph distractus, et venisset in Aegyptum: nemo intellexisset, quae Deus revelaverat regi, nemo frumenta congregasset in Aegypto, nemo necessitatem famis sapienti provisione curasset: periisset Aegyptus, periissent et finitimae regiones fame. Interisset etiam ipse Israel, et semen ejus quaerens panem, si Aegyptum non fuisset ingressum, nec egressi fuissent ex ea filii Israel cum mirabilibus Domini. Nusquam plagae in

¹⁾ Edd. Merlini: clarescet, nec — fiet.

²⁾ Pro verbis: „nec virtus est,“ in Cod. sancti Theodorici haec leguntur: „claros et probatos non efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: Requiramus ergo huiusmodi sensus si etiam volumina etc.

⁴⁾ Cfr. Genes. XXXVII.

⁵⁾ Cod. Carnotensis: „commercium.“ R.

⁶⁾ Cfr. Genes. XLI. seqq.

Aegyptios, neque virtutes illae, quas fecit Deus per Mo-
sen et Aaron. Nemo rubrum mare siccis vestigiis inces-
sisset. Cibus mannae mortalis vita nescisset. Nulla de se-
quenti petra aquarum fluentia prorupissent. Lex a Deo
hominibus data non fuisset. Quae in Exodo, quae in
Levitico, in Numeris etiam, et Deuteronomio referuntur,
ad humani generis scientiam non venissent. Haeredita-
tem certe paternam, et terram repromissionis nullus in-
trasset. Et ut ad haec, quae habentur in manibus, ve-
niamus, tolle Balach hujus regis pessimi malitiam, qua
maledici desiderat Israel, aufer ejus astutiam, qua invi-
tabat Balaam ad devorandum ¹⁾ populum: pariter abstul-
eris erga filios Israel dispensationem Dei, et providentiae
ejus favorem, nusquam prophetiae illae erunt, quae per
os Balaam et filios Israel, et gentibus prophetantur. Quod
si etiam novi testamenti cupis haec testimoniis confirmari,
si auferas malitiam Judae, proditionemque ejus perimas,
abstuleris pariter crucem Christi, et passionem ejus: et
si non sit crux, non exuuntur principatus, et potestates,
nec triumphantur in ligno crucis. Si non fuisset mors
Christi, utique nec resurrectio fuisset, nec exstisset aliquis
primogenitus ex mortuis. Quod si non fuisset primoge-
nitus ex mortuis, nec spes nobis resurrectionis fuisset.
Simili ergo modo et de ipso diabolo ponamus, verbi gra-
tia, necessitate aliqua constrictum fuisse, ne peccaret, vel
post peccatum ablatam fuisse ab eo malitiae voluntatem:
simul utique ablatum fuisset nobis certamen adversum
insidias diaboli, nec expectaretur corona ²⁾ victoriae ei,
qui legitime certasset. Si non haberemus, qui adversum
nos obsisterent, agones non essent, nec victoribus munera
ponerentur, nec regnum coelorum vincentibus pararetur:
neque momentaneum ³⁾ hoc et leve tribulationis nostrae

¹⁾ Edd. Merlini: devovendum.

²⁾ II Tim. II, 5.

³⁾ Cfr. II Cor. IV, 17.

ad honorem, alia autem ad contumeliam necessaria. Verum quoniam vasa haec, quoniam actionabilia intelligenda sunt, et liberi arbitri neque fortuito unusquisque aut vas honoris vas contumeliae, sed qui se talem praebuisse mereatur, vas electum, et vas honori vero indignis et deterrimis sensibus vivit vas contumeliae, non a conditore, sed a suis contumeliae suae datis. Non ergo conditor fecit, sed huiusmodi mentes secundum eorum, providentiae suae iusta et ineffabile ratione dispensat. Sicut, verbi gratia, in hiis qui indigniores sunt, et abstrusae vitae homines, ultima quaecumque opera, et laboribus operari, et tamen necessaria sunt ei opera. Verbi gratia, aut fornacibus lavacrescunt ignes deserviunt, ut tu vel commodius perfruaris: aut cuniculos purgant, aut aliter agunt, ut tibi in urbe fiat et delectabilis habitatio quidem vel agunt ex proposito, vel ex more opus tamen ipsorum praeficit ad utilitatem

ad etiamsi illi esset inutilis, qui ea utebatur, faceret
 tamen utilem iis, adversum quos exercebatur. Et
 o refugere quidem omnibus modis debemus, ne un-
 m malitia inveniatur in nobis: in aliis vero vincere
 , non perimere studendum est: quia et illi, in quibus
 malitia, aliquid necessarij operis conferunt universitati.
 ul enim otiosum, nihil inane est apud Deum, quia
 : bono proposito hominis utitur ad bona, sive malo-
 ur ad necessaria. Sed beator eris, si magis ex vir-
 bus, quae in te sunt, inveniatur boni aliquid ex te vi-
 hujus universitas consequi: sicut illi, de quibus dicit
 ostolus Petrus:¹⁾ „ut²⁾ sitis sicut luminaria in hoc
 ndo, verbum vitae continentes.“ Ad gloriam sunt ergo
 cessaria luminaria mundo huic. Et quid tam delecta-
 e, quid tam magnificum, quam opus solis, vel lunae, a
 bus illuminatur mundus? Opus est tamen ipsi mundo
 um angelis, qui sint super bestias, et angelis, qui prae-
 t exercitiis terrenis. Opus est angelis, qui praesint
 malium nativitatj, virgultorum, plantationumque, et ce-
 is pluralibus incrementis. Et rursum angelis opus est,
 i praesint operibus sanctis, qui aeternae lucis intelle-
 um, et occultorum Dei agnitionem, ac rerum divinarum
 entiam doceant. Vide ergo, ne te ipse facias inter eos
 gelos inveniri, qui bestiis praesunt, si belluinam duxo-
 vitam: aut inter eos, qui terrenis operibus praesunt,
 corporea et terrena dilexeris. Sed satage,³⁾ quomodo ma-
 adsumaris ad societatem Michaelis archangeli, qui oratio-
 s sanctorum semper offert Deo. Adsumaris autem in
 nc numerum, vel in istud officium, si insistas semper
 ationi, et vigiles in ea, et impleas, quod Apostolus ait:
 ine⁴⁾ cessatione orantes.“ Vel certe ut adsumaris in

¹⁾ Edd. M. et R. „Petrus.“

²⁾ Philipp. II, 15.

³⁾ Edd. Merlini: satisage.

⁴⁾ I Thessal. V, 17.

societatem et officium Raphaelis, qui medicinae praestit: si cum videris aliquem vulneratum peccatis, et sagittis diaboli confrum, adhibueris curationum sermonem, ac verbi Dei contuleris medicinam, ut peccati vulnera per poenitentiam sanes, et medicinam confessionis ostendas. Si quis vero hujusmodi opera in ~~hunc~~ mundo agit, ipse se praebet, ut in futuro saeculo ~~valde~~ electionis, et utile Domino ad omne opus bonum paratum a conditore formetur. Si vero contraria gerat, vas ad contumeliam divinae semet ipsum praebit dispensationi. Et propterea puto in divinis voluminibus scripta esse et bonorum gesta, et malorum, et ex sinistris, et dextris actibus scripturas divinas esse contextas, ut intelligamus, quia apud Deum omnia non sunt, nec malorum opera, nec bonorum. Verum nunc post excessum plurimum quidem, sed causae necessarium, redeamus ad propositum.

3. Balaam hic, ut superius diximus, divinus erat, daemonum scilicet ministerio, et arte magica nonnunquam futura praenosceus. Rogatur a Balach rege ad maledicendum populo Israel, legati veniunt, divinatula in manibus ferunt, stant attonitae gentes, et anxiae, expectantes quid respondeat Balaam, de quo persuasum habebant, quod dignus divinis colloquiis haberetur. Vide nunc, quomodo sapientia Dei vas istud ad contumeliam praeparatum proficere fecit ad utilitatem non solum gentis unius, sed pene totius mundi: et huic, cui solebant videri daemones, videtur Deus, prohibens mali operis iter. Stupescit Balaam, et miratur prohibentis auctoritatem. Nos enim solebat malum daemonibus displicere. Sed iterum remittit legatos, dicens, non se posse facere, nisi verbum, quod Deus dederit in os ejus. Redeunt rursus legati, iterum requirit, iterum molestus est, et iterum cupit audire. Non enim facile cupidus mercedibus caret. Quid ergo

¹⁾ Il Timoth. II, 21.

audit secundo a Deo? „Si¹⁾ vocare te,²⁾ inquit, venerunt homines isti, surge, et vade cum iis.“ In quo voluntati quidem cupiditatis ejus cedit Deus, ut compleatur illud, quod scriptum est: „dimisit³⁾ eos in⁴⁾ desideria cordis eorum, ibunt in voluntatibus suis:“ sed tamen consilium divinae dispensationis expletur. Dicitur enim ad eum: „verbum,⁵⁾ quodcumque dederō in ore tuo, hoc loqueris.“ Si dignus fuisset Balaam, verbum suum Deus non in ore ejus, sed in corde posuisset. Nunc autem quoniam in corde ejus desiderium mercedis erat, et cupiditas pecuniae, verbum Dei non in corde, sed in ore ejus ponitur. Agebatur enim mira et magna dispensatione, ut, quoniam prophetarum verba, quae intra aulam continebantur Israeliticam, ad gentes pervenire non poterant, per Balaam, cui fides ab universis gentibus habebatur, innotescerent etiam nationibus secreta de Christo mysteria, et thesaurum magnum proferret ad gentes, non tam corde et sensu, quam ore et sermone portatum. Sed ne per singula immoremur: — non enim temporis est cuncta dissolvi: — adscensa asina sua Balaam ibat per viam; occurrit ei angelus, ille sine dubio, qui aderat filiis Israel. Aperit os asinae, ut arguatur per eam Balaam, et mutae⁶⁾ pecudis vocibus confutetur is, qui diivinus videbatur et sapiens.

4. Verum post haec conveniens jam videtur, aliqua etiam de allegoria contingere. Balaam hic, qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere scribarum et Pharisaeorum Judaici populi. Balach vero, qui

¹⁾ Num. XXII, 20.

²⁾ Decet „te“ in ed. Ruaci.

³⁾ Cfr. Psalm. LXXXI, 12.

⁴⁾ Sic recte habet Cod. sancti Theodorici. Alias (v. c. in edd. M.): „in desiderio cordis eorum, ibunt in voluptatibus suis.“ R.

⁵⁾ Num. XXII, 20.

⁶⁾ Ed. Ruaci: muti.

Sicut ergo in Evangelio non ipse Dominus, sed discipuli solvunt asinam: ita et hic non ab¹⁾ eo ipso, sed ab angelo aperitur os asinae: et sicut in Evangelio, qui non vident, arguunt videntes: ita et hic, qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc est, quod Dominus dicebat „Pater,²⁾ gratias ago tibi, quoniam abscondisti haec sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.“ Scribae autem et Pharisei erant, qui sedebant super asinam hanc, et tenebant eam vinctam. Ipsis ergo irascitur angelus, et nisi quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autem servasset, quae vidit, et reverita est eum, qui venit in³⁾ vineam, et stat inter vineas. Compressit tamen pedes sedentis super se in maceriam: et ideo forte non potest ambulare ille ejus sessor antiquus, nec venire ad eum, qui dicit: „venite⁴⁾ ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis.“ Asina tamen venit, adducta a discipulis, et cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei sedet Jesus. Nec mireris, si eum, quem diximus scribarum, et doctorum populi formam tenere, videas prophetantem de Christo. Hoc enim legimus fecisse et Caipham, qui dixit: „expedit⁵⁾ vobis, ut unus homo pereat pro omni populo.“ Sed hoc, inquit, quia⁶⁾ erat pontifex anni illius, prophetavit. Prophetat ergo et Balaam de Christo: et ideo nemo extollatur, etiamsi prophetet, etiamsi praescientiam mereatur: sed redeat ad Apostoli dictum, quo ad ista respiciens, ait: „sive⁷⁾ prophetiae, abolebuntur; sive linguae, cessabunt; sive scientia, destructur.“ Et quid est ergo, quod permanet? „Fides,⁸⁾ inquit, spes, et caritas: major autem horum cari-

¹⁾ Edd. Merlini: a deo ipso.

²⁾ Matth. XI, 25. — Edd. Merlini: a sapientibus etc.

³⁾ Edd. Merlini: ad vineam.

⁴⁾ Matth. XI, 28. ⁵⁾ Ev. Joann. XI, 49.

⁶⁾ Ed. Ruaci sola: qui. — Cfr. ev. Joann. XI, 51.

⁷⁾ I Cor. XIII, 8. ⁸⁾ I Cor. XIII, 13.

tas.⁴ Et sola, inquit, caritas¹⁾ est, quae nunquam excidit. Ideo super prophetiam, super scientiam, super fidem, super ipsum etiam martyrium, ut Paulus docet, caritas habenda est, et caritas excolenda: quia et „Deus²⁾ caritas est,“ et Christus filius ejus caritas est, qui nobis perfectionem caritatis donare dignetur. Ipsi gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XV.

De prophetia Balaam.

1. Licet nos ordo lectionum, quae recitantur, de illis dicere magis exigat, quae lector explicuit, tamen quoniam nonnulli fratrum deposcunt ea potius, quae de prophetia Balaam scripta sunt, ad sermonem disputationis adduci, non ita ordini lectionum satisfacere aequum credidi, ut desideriis auditorum. Prius ergo omnium de ipso Balaam requiramus, cur in Scripturis nunc vituperabilis, nunc laudabilis ponitur. Nam vituperabilis est, cum prohibitus a Deo venire ad regem, persistit ut veniat, et mercedis cupidus iterum consulit, iterum requirit a Deo, donec relinquatur cupiditatibus suis, et eat in voluntatibus suis. Culpabilis est, cum aedificat aras, et victimas imponit demoniis, et apparatu magico poscit divina consulta. Culpabilis est, cum consilium pessimum dat, ut populus decipiatur per mulieres Madianitidas,³⁾ et cultum idolorum. Rursus laudabilis ostenditur, cum verbum Dei ponitur in

¹⁾ I Cor. XIII, 8.

²⁾ I Joann. IV, 16. — Edd. Merlini: quia et Deus et caritas est, et Christus etc.

³⁾ Edd. Merlini: Madianitas.

e ejus, cum Spiritus Dei fit super eum, cum de Christo prophetat, cum Judaeis et gentibus de adventu Christi mysteria futura pronuntiat, cum pro maledictionibus benedictiones populo largitur, et nomen Israel supra visibiles gloriam mysticis extollit eloquiis. Cum ergo haec in diversa de eo et tam varia indicet scriptura divina, Ide mihi difficile videtur ex definito statuere ejus personam, cui non solum conveniat ista diversitas, verum et ad aptari possit, quod ipse de semet ipso velut propheta dicit: „moriatur¹⁾ anima mea inter animas justorum, fiat semen meum sicut semen justorum.“ Sed et per ichaeam prophetam tale de eo Dominus testimonium exhibet, ubi dicit: „populus²⁾ meus quid feci tibi?“ responde mihi, quia revocavi te³⁾ de terra Aegypti, et ex domo servitutis liberavi te, et misi ante faciem tuam Moysen, Aaron, et Mariam. Populus meus memento, quid egitaverit adversum te Balach rex Moab, et quid responderit⁴⁾ ei Balaam filius Beor, a funiculis usque in gal, ut agnosceretur justitia Domini.“ Ostendit ergo haec, quia, ut justitia Domini agnosceretur,⁵⁾ propterea illa omnia respondit Balaam filius Beor ad regem Moab, quae scripta referuntur in libris. Et quis putas dicitur talis, qui possit ex ipsis responsis Balaam ostendere quod Dei justitia manifestetur in iis? Revera enim in ore Dei positus est in ore ejus, et Spiritus Dei fasset super illum, et justitia Dei ex responsis ejus agnoscitur et manifestatur, omnimode quae ab eo dicuntur, in prophetica et divina esse credenda sunt. Quam facile alicubi scriptum legamus,⁶⁾ quia factus est

Num. XXIII, 10. ²⁾ Mich. VI, 3. 4. 5.

Deest „te“ in ed. Ruaci.

Edd. Merlini: respondit.

Edd. Merlini: cognosceretur.

fr. I Sam. XIX, 23. (I Regg.)

Spiritus Dei super aliquem prophetarum: sed aut visio, quam vidit, aut assumptio verbi Dei, aut ¹⁾ Dei verbum factum est ad illum, vel ad illum, et alia quaedam de prophetis legimus. Factum vero esse Spiritum Dei super aliquem prophetarum, legisse me ²⁾ ad praesens interim non recordor, nisi de David ita scriptum memini: „et ³⁾ apparuit, sive illuxit Spiritus Dei super David a die illa, et deinceps:“ non tamen factus est Spiritus Dei super David. De Saul vero ita memini scriptum: „et ⁴⁾ decedet Spiritus Domini super te, et prophetabis cum ipso, et converteris in virum alterum.“ Et iterum de eodem dicitur: „et ⁵⁾ Spiritus Domini discessit a Saul, et ⁶⁾ obstupescit eum spiritus malignus a Domino.“ Et iterum: „et ⁷⁾ factum est, cum esset spiritus malus ad Saul, adsumsit David psalterium, et psallebat in manibus suis, et percutiebat, et erat bonum ei, et discedebat ab eo spiritus malignus.“ Haec pro eo, quod medium potest videri hoc, quod scriptum est: „et ⁸⁾ factus est Spiritus Domini super eum.“ Propter quod et nos secundum ea, quae superiore tractatu senseramus, etiam nunc in Pharisaeorum, et scribarum, iisque similium persona hunc ipsum Balaam explicare conabimur. Sed age iam prophetiae ejus verba, quae assumpta parabola sua dixisse scribitur, videamus. „Ex ⁹⁾ Mesopotamia, inquit, vocavit me Balach rex Moab, ex montibus orientis.“ Mesopotamiam dicit terram, quae inter flumina Babyloniae jacet, de qui-

1) Edd. Merlini: aut verbum Dei.

2) Deest „me“ in ed. Ruaci.

3) I Sam. XVI, 13. (I Regg.)

4) I Sam. X, 6. (I Regg.)

5) I Sam. XVI, 14. (I Regg.)

6) Desideratur „et“ in ed. Ruaci.

7) I Sam. XVI, 23. (I Regg.)

8) Num. XXIII, 6.

9) Num. XXIII, 7.

scriptum est: „super¹⁾ flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recordaremur Sion.“ Si quis ergo r ista flumina fuerit Babylonis, si quis rheumatibus linis inundatur, et luxuriae aestibus circumluitur, isto dicitur stare, sed sedere: et ideo, qui ibi compressi sunt, dicebant: „super²⁾ flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recordaremur Sion.“ Sed nec e quidem ante possunt, nisi cum recordati fuerint Sion. norum namque recordatio, malorum causas lamentata facit. Nisi enim quis recordetur Sion, nisi legem i, et Scripturarum montes adspiciat, mala sua flere non ipit. Ex istis ergo fluminibus vocatur Balaam, et ab orientis montibus invitatur. Montes isti non sunt etiam montes illi, de quibus scriptum est: „fundamenta³⁾ in montibus sanctis.“ Et iterum: „Jerusalem,⁴⁾ quaeificatur ut civitas, cujus participatio ejus in id ipsum.“ Montes⁵⁾ in circuitu ejus, et Dominus in circuitu positi sui.“ Non sunt ergo tales Mesopotamiae montes, illi, de quibus dicitur: „montes⁶⁾ tenebrosi:“ et iterum de quo dicitur: „ecce,⁷⁾ ego ad te mons corrupte.“ sunt montes, in quibus est omnis altitudo⁸⁾ extollens adversum scientiam Dei. Ab istis ergo montibus accititur Balaam hic. Quales autem isti sunt montes, tamen habent et orientem. Habet enim et ortum luminis ille, qui convertit⁹⁾ se sicut angelum lucis. Habet enim lucem, de qua scriptum est: „lux¹⁰⁾ impiorum exguetur.“ Et sicut ista lux impiorum, et illa, quae

¹⁾ Psalm. CXXXVII, 1. (CXXXVI.)

²⁾ Psalm. CXXXVII, 1. (CXXXVI.)

³⁾ Psalm. LXXXVII, 1. ⁴⁾ Psalm. CXXII, 3.

⁵⁾ Psalm. CXXV, 2. (CXXIV.)

⁶⁾ Jerem. XIII, 16. ⁷⁾ Jer. LI, 25.

⁸⁾ Cfr. II Cor. X, 5. ⁹⁾ Cfr. II Cor. XI, 14.

¹⁰⁾ Job. XVIII, 5.

convertit¹⁾ se sicut angelum lucis, contraria est illi luci, quae dicebat: „Ego²⁾ sum lux mundi:“ ita et iste oriens contrarius est illi orienti, de quo scriptum est in Zacharia: „ecce³⁾ vir, Oriens nomen ejus est.“ Ex illius ergo, non hujus orientis finibus veniebat Balaam, illuminatus sine dubio ab illo Lucifero, de quo dicitur: „quomodo⁴⁾ cecidit de coelo Lucifer, qui mane oriebatur?“

2. Sed videamus, quid dicit illi Balach rex Moab, qui accersivit eum e medio fluminum de montibus orientis. „Veni,⁵⁾ inquit, et maledic mihi Jacob, et veni, maledic mihi Israel.“ In latinis sermonibus pene superflus videtur esse repetitio, quae ait: „maledic mihi Jacob, et⁶⁾ maledic mihi Israel.“ Sed est in Graecis literis sub nomine Israel in⁷⁾ maledicendi verbo praepositionis adjectio, quam nostri vel minus decenter dici credentes, vel nullam vim dictionis⁸⁾ addi ex hoc posse existimantes, omiserunt. Nos autem sermonem licet contra consuetudinem fingimus, ut sensum ex integro colligamus. Potest ergo dici: „veni,⁹⁾ maledic mihi Jacob, et veni, supermaledic mihi Israel.“ Per quod ostenditur idcirco sermo repetitus, ut ampliorem vi, et majore intentione maledictionem in Israel, quam in Jacob Balach videretur exposcere. Donec enim quis tantum Jacob est, hoc et in actibus solum et operibus positus, inferioribus maledictionibus impugnatur. Ubi autem profecerit, et interiorum hominem ad videndum Deum revelato mentis

¹⁾ Cfr. II Cor. XI, 14.

²⁾ Ev. Joann. VIII, 12.

³⁾ Zachar. VI, 12. ⁴⁾ Jesai. XIV, 12

⁵⁾ Num. XXIII, 7.

⁶⁾ Deest „et“ in edd. M. — Cfr. Num. XXIII, 7.

⁷⁾ Cod. Corbejensis (itemq. edd. M.): „in maledicendi praepositionis.“ R.

⁸⁾ Edd. Merlini: dictioni.

⁹⁾ Cfr. Num. XXIII, 7.

o exacuere,¹⁾ et provocare jam coeperit, tunc non in maledictis ab inimico, sed et supermaledictis, hoc vehementioribus maledictorum jaculis impugnabitur. tunc quidem os Balaam maledictione et amaritudine um erat, et sub lingua ejus labor et dolor, et sede in insidiis cum divitibus. Expectabat enim mercedem a divite rege, ut in occultis interficeret²⁾ innocentes. Deus, qui facit semper mirabilia solus, ex inimicis paratur salutem. Injecit enim verbum in os ejus, quamvis nondum cor ejus capere posset³⁾ verbum Dei. Adveniens enim erat in corde ejus mercedis cupiditas, propter id etiam post verbum Dei, quod habuit in ore suo, dabat ad Balach: „veni,⁴⁾ et do tibi consilium:“ et doctus cum, quomodo mitteret scandalum in conspectum Israel, ut manducarent idolis immolata, et ut iricarentur. Propter quod et cecidit populus, et plaga facta est in eo, donec Finees perempto Israelita, fornicabatur cum Madianitide, sedavit furorem Domini. Et post haec, inquit, produxit Finees exercitum contra Madianitas, et interfecerunt duodecim millia viros, et Balaam filium Beor in gladio.⁵⁾ Sed et⁶⁾ haec tempus per excessum quendam introduximus, ut videremus; quia Balaam non in corde, sed in ore tantummodo habuit verbum Dei. Interim quae profert, quae loquitur, ex verbo Dei loquitur,⁷⁾ et ideo quae dicit, verbum Dei est.

¹⁾ Cod. Corbejensis (itemq. edd. M.): „exacuere.“
²⁾ „exercuerit.“ R.

³⁾ Cod. Corbejensis: „interficeret.“ Alias (e. c. in edd. M.): „interficiat.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: possit. ⁵⁾ Num. XXIV, 14.

⁶⁾ Cfr. Num. XXXI, 8.

⁷⁾ Deus „et“ in edd. M.

⁸⁾ Edd. Merlini: loquitur, ideoque dicit, verbum etc.

plum, qui dicit Dominus tu es pater tu in omnibus bestiis terrae." Et iterum ledicta ⁴⁾ terra in ⁵⁾ operibus tuis." Se nunc maledictus tu a terra, quae aperueret sanguinem fratris tui de manibus ledictus ⁷⁾ omnis qui facit sculptile, aut ne putes haec in ⁸⁾ veteribus tantum fieri, etiam in Evangeliiis similia inveni enim, quod dicturus sit Dominus iis, qui „discedite ⁹⁾ a me maledicti in ignem et cum dicit: „vae ¹⁰⁾ vobis, scribae et critae!" et: „vae ¹¹⁾ vobis divitibus!" modi, quid aliud nisi maledictis eos videt quid dicemus, quod mandatum per Apostolum dicit: „benedicite, ¹²⁾ et nolite maledicere ab hominibus non vult fieri, hoc ipse favitae hominibus ponit? Non ita est. I maledicit, meritum designat ejus, cui patientiam promittit, utpote quem non fallit qualitas, neque peccantis affectus. H

haec non potest scire: — neque enim propositum mentemque alterius videre alius aut cognoscere potest —: idcirco etiamsi iudicantis, vel sententiam promentis intuitu proferat maledictum, non potest esse justa maledicendi causa, ubi ignotatur peccantis affectus: maxime cum humanum vitium tunc sciat maledicta proferre, cum forte convitiis, aut injuriis provocatur. Quod vitium resecare Apostolus vult, ne maledictis maledicta, et convitiis convitia proferamus, mandatum necessarium ponit, ut benedicamus, et non maledicamus: quo convitiandi vitium resecetur, et non quo iudicandi veritas, quae homines latet, et pronuntiandi auctoritas perimatur. Et tamen quid cauere sit, quod non maledicat Dominus Jacob, neque Israel: ipso nihilominus Balaam, imo a verbo, quod posuit in ore ejus, diligentius audiamus: „quoniam“) de collibus, inquit, montium intuebor eum, et a collibus intuebor eum.“ Quia, inquit, in excelsis montibus et collibus positus est Israel, hoc est, in edita vita et ad quam contuendam, et intelligendam, non facis idoneus fiat, nisi ascendant ad eminentem et exaltatam scientiam: idcirco, inquit, non ei maledicit Deus. Quod tamen non mihi videtur quia de illo Israel, mundum carnem Israel est, dixerit: sed de illo, cuius in terram ambulantis conversatio in coelis“) est. Etiam ad illum populum dicta haec referenda sunt, in distinctione dicit: „intuebor““) et „intelligam:“ in tempus significet, illud sine dubio, quando Israel ad fidem Christi veniens, salvabitur, et a collibus intuebitur: ab iis sine dubio, qui

est „et“ in edd. M.
m. XXIII, 9.

Ruaci sola: cocle
n. XXIII, 9.

autem intelligam,“ spiritum³⁾ et animam
surgentium. „Ecce, ⁴⁾ inquit, populus solus
in nationibus non reputabitur.“ Potest quid
literam stare. Solus enim populus
permixtus ceteris hominibus, nec inter ceteros
reputatus est. Habuit enim certa quaeque p
servationibus, et in legitimis suis, ex quib
a ceteris gentibus haberetur. Sicut enim
est permixta inter ceteras tribus, nec ad
eas: hoc pacto et omnis Israel, nec miscet
tribus, nec reputatur inter eas. Haec quid
pulo fuerint secundum formam futurorum
rus autem Jacob, et spiritualis Israel, ver
bit⁵⁾ in gentibus. Si enim accessimus⁶⁾
tem, et civitatem Dei viventis, Jerusalem
venimus ad spiritualem Judaeam, quae est
in terris positi ibi habemus conversationem
reputamur inter ceteras gentes, nec reliquis
fines cum nostris finibus admiscuntur, etiam
Sodoma in antiquum, et Aegyptus in statum
et si quid aliud tale prophetis scriptum est

ven illi Jacob et spirituali Israel, cum ad ecclesiam ¹⁾ primitivorum adscenderint, nullus exaequabitur, nullus immiscebitur, etiamsi istae gentes secundum dicta prophetica fuerint restitutae. Nisi enim insertus ²⁾ fuerit ramus oleastri, et socius factus fuerit radici pinguedinis olivae, quomodo potest sociari et conjungi ad Jacob, vel Israel, cum sine ista radice nec Jacob quisquam possit appellari, nec Israel? Neque ergo ex Jacob vel Israel aliquis peccat, Jacob dici vel Israel potest, neque ex gentibus si quis ingressus fuerit ecclesiam Domini, inter gentes ultra reputabitur: „quis ³⁾ investigabit semen Jacob, quis dinumerabit plebem Israel?“ Simile est hoc illi, quod scriptum est, quia „eductus ⁴⁾ Deus Abraham foras, ait ei: respice ad coelum, et dinumera stellas, si poteris innumerare eas: et ait: ita erit semen tuum. Et credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam.“ Et Abraham quidem, et alius quilibet hominum, aut etiam angelorum; fortassis ⁵⁾ autem et superiorum virtutum, non poterant ⁶⁾ numerare stellas, nec semen Abraham, e quo scriptum est: „sic ⁷⁾ erit semen tuum.“ Deus autem, de quo scriptum est: „qui ⁸⁾ numerat multitudinem stellarum, et omnibus iis nomina vocat:“ et qui dicit: „ego ⁹⁾ stellis omnibus mandavi:“ potest investigare semen Jacob, et dinumerare plebem Israel. Ipse enim solus, quis ¹⁰⁾ vere sit Jacob, et quis vere sit Israel. Non enim ad eum, qui in manifesto Judaeus est, respicit: neque ad eam, quae manifeste in carne est circumcisio: sed videt illum, qui in occulto Judaeus est, et qui

¹⁾ Cfr. Hebr. XII, 23.

²⁾ Cfr. Rom. XI, 17. seqq.

³⁾ Num. XXIII, 10. ⁴⁾ Genes. XV, 5. 6.

⁵⁾ Ed. Ruaci sola: et fortassis autem etc.

⁶⁾ Edd. Merlini: poterat. ⁷⁾ Genes. XV, 5.

⁸⁾ Psalm. CXLVII, 4. ⁹⁾ Jesai. XLV, 12.

¹⁰⁾ Edd. Merlini: qui vere sit Jacob, et qui vere etc.

scun per capita numerentur a viginti a
omnis qui ingreditur ¹⁾ in virtute Israel: e
rum quidam sacratus numerus, de quo jam
donavit Dominus, diximus. Sed iste num
mum sacratus est, et placitus Deo, cum ip
numerator. Si autem contra praeceptum
rit aliquis numerare, licet ille David sit, lic
phets, contra legem agit, ²⁾ et arguitur p
et patitur illa, quae in secundo libro Regno
scripta. Solus ergo ipse, qui numerat mil
larum, et qui omnia mensura et numero e
duxit, investigat semen Jacob, et dinumerat

4. Post haec quasi de semet ipso quaed
videtur, cum dicit: „moriatur ⁴⁾ anima me
justorum, et fiat semen meum sicut semen ju
hoc quantum ad personam spectat illius B.
Israel, nec factum est, nec fieri potuit: non ei
sed ab ipsis mortuus est. Magis enim, ut
rum personae conveniet, qui licet in pra
vanus populus habeatur, quia sine gratia ei
cti: in fine tamen saeculi cum plenitudo ge

cum animabus justorum. Suscipiet enim in se fidem Christi, ita ut et ipsi dicant: „qui ¹⁾ in Christo baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus illi per baptismum in morte.“ Et iterum: „si ²⁾ enim commorimur, et conregnabimus.“ Et sic vere complebitur intelligibili ³⁾ Balaam, ut moriatur anima ejus inter animas justorum. Quod autem dicit: „ut ⁴⁾ fiat semen meum sicut semen justorum:“ posset ⁵⁾ quidem et de illo Balaam intelligi, secundum hoc, quod magi illi, qui de oriente venientes primi adorare venerunt Jesum, de semine ejus esse videantur, sive per successionem generis, sive per disciplinae traditionem. Evidenter enim constat illos agnovisse stellam, quam praedixerat Balaam orituram in Israel, et sic venisse, et adorasse regem, qui natus est in Israel. Conveniet tamen et populo illi secundum ea, quae supra diximus. Non enim tam ipsi, quam semen eorum efficietur sicut semen justorum, eorum scilicet, qui credentes ex ⁶⁾ gentibus in Christo justificati sunt. Unde manifestum est, quia, sicut Apostolus dicit: „neque ⁷⁾ circumcisio aliquid est, neque praeputium, sed fides, quae per caritatem operatur.“ Et ideo nemo aut circumcisionis antiquitate se jactet, aut in praeputii novitate gloriatur. Sed ut Apostolus dicit: „probet ⁸⁾ unusquisque opus suum, et tunc in semet ipso tantum gloriam habebit.“ Sic denique propheta dicit: ⁹⁾ ecce, homo, et opus ejus, et merces in conspectu Do-

¹⁾ Cfr. Rom. VI, 3. 4. coll. edd. N. T.

²⁾ Cfr. II Tim. II, 11. 12.

³⁾ Edd. Merlini: intelligi. ⁴⁾ Num. XXXI, 10

⁵⁾ Edd. Merlini: possit.

⁶⁾ In antea editis (v. c. edd. M.) desunt verba: „ex gentibus,“ quae suppleantur e Cod. Corbojensi. R.

⁷⁾ Galat. V, 6. ⁸⁾ Galat. VI, 4.

⁹⁾ Jesai. LXII, 11.

mini esse dicitur, ut reddat unicuique secundum opera sua, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

De prophetia alia Balaam.

1. Priore tractatu, in quantum possibile fuit, primas partes prophetiae Balaam explicare tentavimus. Secundum nunc prophetiae initium sumsimus, ¹⁾ ut, si Dominus adspirare dignetur, etiam de hac pro viribus, quae ²⁾ occurrere potuerint, in medium proferamus. Inconveniens enim mihi visum est, quamvis haec difficilia videantur, interrompere tractatum eorum, quominus de singulis, quae comprehendere possumus, explicemus. Igitur Balach rex, veluti attonitus, et percussus ex iis, quae contra spem dici videbat a Balaam, — benedictiones ³⁾ enim pro maledictionibus audiebat —, ultra non ferens, interruptit verba ejus, et ait: „quid ⁴⁾ fecisti mihi? Ad maledicendos inimicos meos vocavi te, et ecce, benedixisti benedictione.“ Non tulit rex amarus benedictionum dulcedinem, sed maledicta quaerit, maledicta deposcit. Est enim ex cogitatione illius, ad quem dixit Dominus: „maledictus ⁵⁾ tu ab omnibus bestiis terrae.“ Sed quid ad haec respondit ei ille, cui verbum Deus in ore posuerat? „Nonne ⁶⁾ quaecunque, inquit, injecerit Deus

¹⁾ Cod. Msc. Corbejensis: „sumemus.“ R.

²⁾ Cod. Msc. Corbejensis: „quae occurrerint, in medium“ etc. R.

³⁾ Idem Codex: „benedictiones.“ Alias (v. c. in edd. M.): „benedictionem.“ R.

⁴⁾ Num. XXIII, 11. ⁵⁾ Genes. III, 14.

⁶⁾ Num. XXIII, 12.

in os meum, haec observabo loqui?" Ad haec Balach putans, quia perterritus esset Balaam populi Israelitici multitudine, et idcirco non fuisset ausus proferre maledicta, mutationem sibi loci credidit profuturam, et ait ad eum: „veni¹⁾ adhuc mecum in locum alium, de quo totum non videas eum, sed partem aliquam ejus videas, omnes autem non videas, et maledic mihi eum inde." Demens qui Israeliticam gratiam loci objectione crederet posse celari, et qui nesciret, quia non potest abscondi²⁾ civitas super montem posita. „Et³⁾ adsumsit, inquit, eum in speculam agri in verticem montis caesi, et construxit ibi septem aras, et imposuit vitulum, et arietem super aram, et dixit Balaam ad Balach: assiste ad sacrificium tuum, ego vero pergam percontari⁴⁾ Deum. Et occurrit Deus ipsi Balaam, et injectit verbum in os ejus, et dixit,“ sine dubio Deus: „convertere ad Balach, et haec loqueris. At ille“ — hoc est Balach — „stabat juxta holocaustomata sua, et omnes principes Moab cum illo. Et dixit ei Balach: quid locutus est Dominus?" Res quidem profanis sacrificiis gerebatur,⁵⁾ et divinatio magica arte requirebatur: volens tamen Deus ibi abundare⁶⁾ gratiam, ubi superabundavit peccatum, adesse dignatur, nec refugit ab iis, quae non secundum Israeliticam disciplinam, sed secundum Gentilium gerebantur errorem. Adest autem non sacrificiis, sed in occursum venienti, et ibi dat verbum suum, atque ibi mysteria futura praenuntiat, ubi maxime fides et admiratio Gentilium pendet, ut qui nostris nolunt credere prophetis, credant divinis et vatibus suis.

1) Num. XXIII, 13. 2) Cfr. Math. V, 14.

3) Num. XXIII, 14 — 17.

4) Edd. Merlini: percunctari.

5) Cod. Corbejensis: „geritur, et divinatio magica arte perquiritur. R.

6) Cfr. Rom. V, 20.

2. „Et¹⁾ adsumens, inquit, parabolam suam, dixit.“ Per parabolam ergo dicit Balaam: „surge²⁾ Balach, et audi, auribus percipe testis fili Sephor. Non sicut homo Deus frustratur, neque sicut filios hominis terretur. Ipse cum dixerit, non faciet? loquetur, et non permanebit? Ecce, ad benedicendum adsumatus sum: benedicam, et non avertam eam. Non erit labor in Jacob, neque videbitur dolor in Israel. Dominus Deus suus cum ipso, praeclara principum cum ipso sunt. Deus, qui eduxit eum ex Aegypto, sicut gloria unicornis ejus. Non enim erit auguratio in Jacob, neque divinatio in Israel: in tempore dicetur Jacob et Israel, quid perficiet Deus. Ecce, populus sicut catulus leonis exsurget, et sicut leo exsultabit: non dormiet, donec comedat praedam, et sanguinem vulneratorum bibat.“ Haec est continentia secundae prophetiae in verbis Balaam. Videamus ergo primo hoc ipsum, quod ait: „exsurge³⁾ Balach, et audi.“ Si enim in superioribus non dixisset, quia staret juxta holocaustum suum, non videretur magnopere requirendum, cur dixerit: „exsurge Balach.“ Nunc autem cum hortatur exsurgere eum, quem nuper dixerat stare, non est⁴⁾ otiose praetereundus sermo propheticus. Quod ergo ait in superioribus, quia staret ad holocaustum suum, designat eum non recte stare. Stabat enim in idololatria positus, et stabat quasi inimicus Dei, quod magis esset non stare, sed cadere. Quasi ergo qui de illo statu cadere debuerit, imo et qui ceciderit, ita nunc intellectus prophético exsurgere eum jubet: quippe qui per hoc, quod stare in idololatria visus fuerat, cecidisset. Exurgat ergo qui talis est, exurgat⁵⁾ animo, exurgat fide, et

¹⁾ Num. XXIII, 18. ²⁾ Num. XXIII, 18 — 24.

³⁾ Num. XXIII, 18.

⁴⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

⁵⁾ Desunt verba: „exurgat animo“, in ed. Ruaci.

efficiatur testis: si quidem convertetur, testis fidei; si vero permanet infidelis, ut sit testis condemnationis suae.

3. Sed quid est, quod ei adnuntiat, videamus: „non¹⁾ sicut homo inquit, Deus frustratur, neque sicut filius hominis terretur ipse.“ Non, inquit, habeas talem opinionem de Deo, ut putes eum esse sicut hominem, qui in iis, quae loquitur, frustrari possit. Homines enim multis occasionibus et vitiis impediuntur, ne verum sit, quod loquuntur. Aut irati enim loquuntur, et ira cessante frustra locuti sunt: aut metus, aut cupiditatis, aut jactantiae gratia, aliisque horum similibus, et utique frustra erit, et vanum omne quicquid vitio dominante locuti sunt. Deus autem, in quo nulla est passio, nulla fragilitas, omne quod dixerit, pro causarum meritis dicit: et ideo nunquam frustrari potest, quia, quod ratione profertur, carere non potest ratione. „Non²⁾ est³⁾ ergo Deus sicut homo, qui frustra loquatur: neque sicut filius hominis terretur:“ vel, ut in aliis exemplaribus legimus: „neque sicut filius hominis terret.“ In hominibus interdum sententiam mutat terror, Deus autem, qui⁴⁾ super omnia est, a quo terri potest, ut sententiam mutet? Si vero secundum hoc accipiamus, quod in aliis exemplaribus diximus lectum, hoc est: „neque sicut filius hominis terret:“ illud videbitur dici, quod homines quidem interdum pro jactantia terrores faciunt et minas, etiam iis nonnunquam, quibus nocere non possunt: Deus autem non terret ita homines, quasi qui punire non possit; sed⁵⁾ et si terret, ratione terret. Terret enim, ut corripiat hominem in auditionis tribulatione, ut verbo comminationis deterritus emendet

¹⁾ Num. XXIII, 19.

²⁾ Cfr. Num. XXIII, 19. coll. pag. huj. not. 1.

³⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

⁴⁾ Edd. Merlini: quia supra omnia est.

⁵⁾ Deest „sed“ in ed. Ruaci.

se, qui male agit, nec perveniat ad eum ipsa vindicta male gestorum suorum. Non erga ita Deus terret, ut homo: homo enim, ut diximus, pro jactantia, Deus vero pro emendatione terret.

4. Post haec ait: „ipse ¹⁾ cum dixerit, non faciet? loquetur, et non permanebit?“ Sic legendus est locus, quasi interrogantis affectu dicat: ipse, hoc est, Deus quod dicit, nonne et faciet? et quae locutus fuerit, nonne permanebit in iis? Cum utique homines non faciant, quae dicunt, et vitio humanae fragilitatis in iis non permaneant, quae loquuntur: mutabilis enim est homo, Deus vero immutabilis. Sed potest aliquis occurrere, et dicere: quomodo ergo non permansit Deus in iis, quae locutus est ²⁾ de Ninive, ut post triduum subverteretur? neque in iis, quae locutus est de ³⁾ David, ubi tribus diebus promissa fuerat mors, ut vastaret populum, et intra unum diem, et usque ad horam prandii cessavit? Et videbitur fortassis, quia haec, quae per interrogationem dicuntur, non penitus pro definito accipienda sint: sed talis quaedam figura verbi sit, quae medium aliquid videatur ostendere, non tamen definitae et irrevocabilis sententiae declarat ⁴⁾ affectum: quo temperantius aliquid dictum videatur in eo, quod scriptum est: „ipse ⁵⁾ cum dixerit, nonne faciet?“ quam si scriptum esset: ipse cum dixerit, omni modo faciet. Sed recenseamus et ipsa Scripturae loca, quae vel in Jona, vel in Regnorum libris posita sunt, ne forte et ibi, ut moris est, scripturae divinae secreti aliquid habeant. Scriptum est ergo in Jona „et ⁶⁾ factum est verbum Domini ad Jonam filium Ama-

¹⁾ Num. XXIII, 19. ²⁾ Cfr. Jon. III.

³⁾ Deest „de“ in edd. Merlini. — Cfr. II Sam. XXIV, 11. seqq. (II Regg.)

⁴⁾ Edd. Merlini: declarat.

⁵⁾ Num. XXIII, 19.

⁶⁾ Jon. I, 1. 2. — Edd. Merlini: Amati.

thi, dicens: surge, et vade in Niniven civitatem magnam, et praedica in ea, quia adscendit clamor malitiae ejus ad me.“ Et posteaquam praeceptum est ceto, et ejecit Jonam in terram, iterum scriptum est: „et¹⁾ factum est verbum Domini ad Jonam secundo, dicens: surge et vade in Niniven civitatem magnam, et praedica in ea secundum praedicationem, quam ego locutus sum ad te.“ Et Jonas quidem „praedicavit,²⁾ et dixit: adhuc tres dies,“ vel, ut Hebraei habere se scriptum dicunt: „adhuc quadraginta dies, et Ninive destruetur. Viri autem Ninivitae crediderunt in Deo, et praedicaverunt jejunium, et induerunt se cilicijs, a minore usque ad majorem ipsorum.“ Et post pauca: „et³⁾ vidit Deus, inquit, opera eorum, quia conversi sunt a viis suis malis, et poenituit,“ vel, ut in alijs exemplaribus legimus: „deprecatus est Deus super malitiam, quam locutus est facere iis, et non fecit.“ Observa igitur in iis, quae assumimus de propheta, quod non invenitur in sermonibus Dei, quibus ad prophetam locutus est, dictum, quia „adhuc⁴⁾ tres dies et Ninive destruetur:“ sed Jonas cum ingrederetur, inquit, civitatem⁵⁾ „quasi iter dierum trium, ipse dixit: quia adhuc tres dies, et Ninive subvertetur:“ ut sermo iste, qui scriptus est, et non est factus, a Jona potius, quam a Deo prolatus esse videatur. Sed et de secundo libro Regnorum proferamus quae scripta sunt, ubi, cum David populum numerasset, „factum⁶⁾ est, inquit, verbum Domini ad Gad prophetam videntem, dicens: vade, et loquere ad David: haec dicit Dominus: tria ego levabo super te, elige tibi ex iis unum, quod faciam tibi. Et introivit

¹⁾ Jon. III, 1. 2. — Edd. Merlini abundanter: et et factum est etc.

²⁾ Jon. III, 4. 5.

³⁾ Jon. III, 10.

⁴⁾ Cfr. Jon. III, 4.

⁵⁾ Cfr. Jon. III, 3. 4.

⁶⁾ II Sam. XXIV, 11 — 16. (II Regg.)

Gad ad David, et denuntiavit ei, dicens: aut veniet tribus annis fames super terram tuam: aut tribus annis ut fugias ante inimicos tuos, qui te persequerentur: aut triduo mora fiat in terra tua. Nunc ergo scito, quid respondeam ei, qui me misit. Et dixit David Gad: angustiae mihi sunt undique valde. Sed incipiam in manus Domini magis, quia multae miserationes sunt, et in manus hominum non incidam. Et dedit minus in Israel mortem a mane usque ad horam perditionis, et mortui sunt de populo a Dan usque Bersabee septuaginta millia virorum. Et extendit angelus Dei virgum suam in Jerusalem, ut corrumpere eam, et deperire eam est Dominus super malitiam, et ait ad angelum qui exterminabat populum: satis est, remitte manum tuam.

Observe ergo, quomodo nec in iis tribus contuminationibus ¹⁾ Deus invenitur de morte dixisse tria dierum. In verbis enim Gad positum est, non in mandatis Domini: et non semper ea, quae per prophetas dicuntur, quasi a Deo dicta ²⁾ suscipiuntur. Denique per Moysen quidem multa locutus est Deus, aliquantulum et Moyses propria auctoritate mandavit: quod Dominus in Evangeliiis evidentissima distinctione secernit cum dicit de repudio mulieris interrogatus, quia „ad duritiam cordis vestri“ scripsit vobis haec Moyses: „In initio autem non fuit sic.“ „Qui ⁴⁾ enim fecit hominem masculum et feminam fecit eos,“ et benedixit eos, „dixit: propter hoc relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et adhaerebit uxori suae, et ambo erunt in carne una.“ Et addit: „quod ⁵⁾ ergo Deus coniunxit

¹⁾ Edd. Merlini male: contaminationibus.

²⁾ Alias (v. c. in edd. M.): „dici suscipiantur.“ Scilicet Mss. ut in nostro textu. R.

³⁾ Matth. XIX, 8.

⁴⁾ Cfr. Matth. XIX, 4. 5. coll. Genes. II, 24.

⁵⁾ Matth. XIX, 6.

o non separet.“ Vides ergo et hic Deum quidem praecepisse, nec fieri voluisse divortium: Mosem propter duritiam cordis Judaeorum scripsisse, dantesse repudium. Ostendit haec et Paulus in literis cum dicit de quibusdam: „Dominus ¹⁾ dicit, et non
 Et de aliis: „haec ²⁾ autem ego dico, non Domini.
 Et iterum in aliis: „praeceptum ³⁾ Domini non do, consilium autem do.“ Et iterum: „quae ⁴⁾ loquor, non loquor secundum Deum.“ Unde similiter et in ceteris prophetis aliqua quidem Dominus locutus est, et non prophetae, alia vero prophetae, et non Dominus: et sic videbitur objectio intentata dissolvi, cum tam sua, quam prophetae verba Dominus revocat, mutat in melius. Sed magis arbitror absolutionem rem totius Scripturae sensibus convenire, et illis prae dictis, quibus patiens et multae misericordiae, et nitens super malitias dicitur Deus: vel iis maxime, quae generaliter ab Jeremia pronuntiantur, in quibus clarescenter ostenditur pro multis miserationibus, et incomprehensibili bonitate sua Deus dicere, et non facere, et non permanere. Ait ergo per Jeremiam Deus: „In finem loquar,“ hoc est, ex definito loquar „super eam, et super regnum, ut auferam eos, et disperdam. Si convertatur gens illa a malitiis suis, poenitebo de malis illis, quae cogitavi facere iis, et in finem loquar: super gentem, et regnum, ut reaedificem eos, et habitabunt in ea: et si fecerint mala in conspectu meo, ut non audiverint vocem meam, poenitebit me de omnibus bonis, quae locutus fueram, ut facerem iis.“ Quomodo ergo dicimus iis, quae absolute per Jeremiam dicta sunt, et transferre illa, quae suspense per Balaam dicuntur: nisi

1) I Cor. VII, 10.

2) I Cor. VII, 12.

3) I Cor. VII, 25.

4) II Cor. XI, 17.

5) Jerem. XVIII, 7 — 10.

quia negligentibus, et contemtoribus illa confirmanda, haec vero a perfectioribus secretius advertenda sunt?

5. Sed post haec Balaam: „ecce,¹⁾ inquit, ad benedicendum assumatus sum: benedicam, et non avertam eam.“ Ad benedicendum Balaam assumtus est, non a Balach, sed a Deo, qui iniecit verbum in os ejus, quo populum benediceret, et hanc benedictionem non avertit. Nec enim potest, etiamsi velit, verbum Dei humana lingua convertere. Post haec: „non²⁾ erit, inquit, labor in Jacob, neque videbitur dolor in Israel.“ Aperte in istis sermonibus futurae vitae denuntiat statum. Quis enim est, qui hanc vitam sine labore et dolore transcurrat? Nec si Petrus aliquis, aut si Paulus sit. Quomodo non in labore et dolore est, cum ter virgis caeditur,³⁾ semel lapidatur, ter naufragium facit, in profundo maris die ac nocte est, aliaque innumera perpetitur, quae de laboribus suis ac doloribus scribit? Sed ibi istud complebitur, ubi dictum est: „aufugiet⁴⁾ dolor, et tristitia, et gemitus.“ Quod tamen non ad omnes, sed ad eos tantum, qui meritis Jacob et Israel fuerint, refertur: ut fuit ille pauper Lazarus, qui praesentem quidem vitam in labore ac dolore transegit; ibi autem dicitur ad divitem: „memento⁵⁾ fili, quia tu recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic requiescit, tu vero cruciaris.“ Ille ergo est Israel, et Jacob, in quem non venit labor, et dolor. Dives autem ille erat quidem et ipse secundum carnem Israel: dicitur⁶⁾ enim ei, quia fratres sui habent leges et prophetas, audiant illos: sed quia non erat secundum spiritum Israel, ideo venit super illum labor et dolor.

¹⁾ Num. XXIII, 20. — Edd. Merlini male: advertam.

²⁾ Num. XXIII, 21.

³⁾ Cfr. II Cor. XI, 25, seqq.

⁴⁾ Jesai, XXXV, 10.

⁵⁾ Luc. XVI, 25.

⁶⁾ Cfr. Luc. XVI, 29.

6. „Dominus¹⁾ Deus suus cum ipso, praeclara principum cum ipso sunt.“ Nunquam enim Israel suum derit Deus. Quorum autem principum praeclara cum eo Israel sint, videamus. Praeclara principum, potestas, principatus et regnum. Verum quoniam sunt et iqui principes, qui de principatu suo, vel pellendi, vel a forte depulsi sunt, et in locum ac principatum eorum introducendi ii, qui vere Israelitae sunt, praeclara la omnia, quae habuerunt in coelis illi principes, qui non servaverunt principatum suum, sed dereliquerunt eterna domicilia, Israel iste et Jacob, qui colluctatus est et vicit, accipiet, et sic cum ipso erunt praeclara principum. „Deus,²⁾ qui eduxit eum ex Aegypto, sicut cornu unicornis ei.“ Eductus est ille quidem Israel de Aegypto ista terrena, hic autem spiritualis Israel de Aegypto saeculi, et de potestate tenebrarum, et est gloria ejus tanquam unicornis. Unicornis quidem fertur esse animal eo habitu formatum, quo nominis ipsius designat dicitur. Quod animal frequenter in scripturis divinis positum legimus, sed praecipue apud Job³⁾ Dei ipsius cornibus potentia ejus et virtus exponitur, in quibus, ut quamplurimis Christus intelligitur designari. Et in scripturis divinis cornu pro regno positum saepe reperitur, sicut et propheta dicit: „quatuor⁴⁾ autem cornua quatuor regna sunt.“ Sub nomine itaque unicornis, in Christo hoc videtur ostendi, quia omne quod est, unum est cornu est, hoc est, unum regnum ejus. Omnia⁵⁾ nam pater subiecit sub pedibus ejus, usque quo et no-

¹⁾ Num. XXIII, 21.

²⁾ Num. XXIII, 22. — Edd. Merlini h. quoque l., pag. 182. not. 2. „unicornis ejus.“

³⁾ Cfr. Job. XXXIX, 9.

⁴⁾ Dan. VIII, 22.

⁵⁾ I Cor. XV, 27. 26.

mis, ipsa nobis fecit haec mala." Denique in sequentibus refertur: „et ¹⁾ cum imposuissent, inquit, arcam Domini super carrum, direxerunt boves in viam, contra viam, quae ducit Bethsamis, et non declinauerunt ad dextram, aut ad ²⁾ sinistram." Quis ergo in his, ³⁾ si diligenter inspiciat, ⁴⁾ praescientiam hanc, quae de bonum directione praedicta est, vel fortuitam dicat, vel aliqua arte compositam, et non operatione quadam daemonum ministratam, qui pertimuerint arcae Domini virtutem: qui non solum affligebantur, et puniebantur Allophyli, verum et cultus ipse daemonum destruebatur, utpote simulacris eorum, templisque, ad ingressum arcae Domini corruentibus? Est ergo talis quaedam in ministerio praescientiae operatio daemonum, quae artibus quibusdam ab iis, qui se daemonibus mancipaverint, colligitur, et nunc per eas, quas sortes nominant, nunc per ea, quae auguria appellant, nunc etiam ex contemplatione fibrarum, quae extispicia vocant, aliisque horum similibus praestigiis comprehendi videtur, et intelligi. Quae artes in tantum ad decipiendum genus hominum preceperunt, ut etiam iustissimi Ezechiae filius Manasse hoc errore deceptus, aedificaverit, ut Scriptura dicit, „altare" ⁵⁾ omni exercitui coeli in utraque domo Domini." Hanc autem esse arbitror exercitum coeli, quem Paulus spirituales nequitias in coelestibus positas scripsit. ⁶⁾ Non ergo multum in iis artibus et deceptionis esset et erroris non puto tanti viri filium in lege Domini educatum, si illas impietates potuisset corrumpere, quae in quarto Regum-

¹⁾ I Sam. VI, 11. 12. (I Regg.)

²⁾ Deest „ad" in edd. M.

³⁾ Edd. Merlini: iis.

⁴⁾ Sic recte habet Cod. Corbejensis. Alias (c. c. in edd. M.): „inspiciens." R.

⁵⁾ Cfr. II Regg. XXI, 5. (IV Regg.)

⁶⁾ Ephes. VI, 12.

rum libro de eo scriptae referuntur. Ait enim: „et¹⁾ sortiebatur, et augurabatur, et²⁾ fecit *τεμεῖν*, et transducebat filios suos in igne, et praescios abundare fecit, ut faceret malignum in conspectu Domini, et exacerbarret eum.“ Talia ergo erant, quae peccabat, de quibus dici possit, quia in omni virtute,³⁾ signis et prodigiis mendacibus fierent, ita ut deciperentur⁴⁾ etiam electi. Deceptus est enim per eum et populus, ut faceret malignum in conspectu Domini super gentes illas, quas exterminaverat Deus a facie filiorum Israel. Sed et in secundo libro Paralipomenon similia nihilominus de Manasse scribuntur: „et⁵⁾ fecit, inquit, lucos, et adoravit omnem militiarum coeli, et servivit iis. Et construxit altaria in domo Dei, ubi dixit Dominus: in Jerusalem erit nomen meum in aeternum. Et ibi instruxit altaria omni magnificentiae coeli, in ambabus domibus Domini. Et ipse transducebat filios suos in igne in⁶⁾ Gehennom, et sortiebatur, et maleficia faciebat, et augurabatur, et fecit ventriloquos, et incantatores, et multiplicavit, ut faceret malignum in conspectu Domini, ut exacerbarret eum.“ Haec ergo omnia, id est, sive auguratio, sive extispicium, sive quaelibet immolatio, sive etiam sortitio, aut quicumque motus avium, vel pecudum, vel⁷⁾ inspectio quaecunque fibrarum, ut aliquid de futuris videantur ostendere, in operatione daemonum fieri non dubito, dirigentium vel avium, vel pecudum, vel fibrarum motus,

¹⁾ II Regg. XXI, 6. (IV Regg.)

²⁾ Edd. Merlini: et fecit tuellen: et transducebat — in igni, et praescios abundare fecit etc.

³⁾ Cfr. II Thessal. II, 9.

⁴⁾ Cfr. Matth. XXIV, 4. seqq.

⁵⁾ II Chron. XXXIII, 3—6.

⁶⁾ Edd. Merlini: in gehennan.

⁷⁾ Edd. Merlini: et.

aut sortium, secundum ea signa, quae docuerunt iidem daemones observari ab iis, quibus artis hujus scientiam tradiderunt. A quibus omnibus is, qui homo Dei est, et in portione Dei numeratur, penitus esse debet alienus, nec aliquid in iis habere commune, quae occultis¹⁾ machinis daemones operantur: ne forte rursus per haec daemonibus societur, atque eorum spiritu et virtute repleatur, et ad idolorum cultum denuo reparatur. Haec enim omnia religio nostra divina et coelestis abjurat, in Levitico quidem aperta lege designans, et dicens: „non²⁾ divinabitis, neque augurabimini.“ Et post pauca: „non³⁾ sequemini, inquit, ventriloquos, nec adjungemini ad incantatores, ut contaminemini in iis: ego Dominus Deus vester.“ Et iterum in Deuteronomio: „si⁴⁾ autem tu, inquit, introieris in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, non discas facere secundum abominationes gentium illarum, non inveniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam suam igni, neque divinans divinationes, neque sortiens sortibus, neque maleficus, neque incantator, neque ventriloquus, neque portentorum inspector, neque interrogans mortuos. Est enim abominatio Domino, omnis qui facit haec: propter istas enim abominationes Dominus Deus tuus evertit gentes istas a conspectu tuo.“ In quibus omnibus videtur ostendere, qui omnis, qui in iis versatur, nihil aliud faciat, nisi mortuos interroget. Mortui sunt enim, quia non sunt vitae participes. Deus autem noster,⁵⁾ vivorum Deus est, et non mortuorum. His⁶⁾ autem omnibus legibus additur

¹⁾ Cod. Corbejensis: „occultis.“ Alias (e. c. in edd. M.): „occulta.“ R.

²⁾ Levit. XIX, 26.

³⁾ Levit. XIX, 31.

⁴⁾ Dent. XVIII, 9—12.

⁵⁾ Deest „noster“ in antea editis (v. c. edd. M.) sed habetur in Mas. R. — Cfr. Matth. XXII, 32.

⁶⁾ Edd. Merlini: *his autem etc.*

etiam illud, ut, qui vult esse perfectus, a nullo alio discat, nisi ab eo, qui per Dei virtutem fuerit electus propheta, ut ministret populo. Ait ergo: „perfectus¹⁾ esto in conspectu Domini Dei tui: gentes enim istae, quarum tu haereditatem cepisti, istae²⁾ audiunt sortilegos et divinos: tibi autem non ita dedit Dominus Deus tuus. Prophetam enim de medio tui, ex fratribus tuis suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audietis per omnia, quaecunque petisti a Domino Deo tuo in Oreb in die ecclesiae, cum³⁾ dixistis: non apponemus audire vocem Domini Dei nostri, et istum ignem magnum non videbimus ultra, ne moriamur.“ Non vult Deus auditores nos fieri et discipulos daemonum, neque vult, ut, si quid volumus discere, discamus a daemonibus. Melius est enim ignorare, quam a daemonibus discere: et melius est a propheta discere, quam a divinis inquirere. Divinatio enim non, ut quidam putant, divinitus datur, sed magis, ut mihi videtur, per antiphrasin, id est, ex contrario nomen accepit, quasi quae per homines daemonibus repletos fiat. Sed Gentilium ritus divinum credit⁴⁾ omne, quod per qualemcunque spiritum profertur. Nos tamen nihil ab iis discere Deus jubet, ne efficiamur consortes ipsorum, et incurramus in ea, quae Esaias dicit: et⁵⁾ humiliabuntur in terra verba tua, et sermones tui in terra demergentur, et erit vox tua sicut loquentis de terra, et ad solium⁶⁾ vox tua infirmabitur.“ Propter hoc et Dominus noster Jesus non dignatur a daemonibus accipere testimonium, sed ait: „obmutescere,⁷⁾ et exi

¹⁾ Deut. XVIII, 13 — 16.

²⁾ Edd. Merlini: isti.

³⁾ Edd. Merlini: cum dixissetis.

⁴⁾ Edd. Merlini: credidit.

⁵⁾ Jesai. XXIX, 4.

⁶⁾ Edd. Merlini: solum.

⁷⁾ Cfr. Marc. I, 25. coll. Luc. IV, 35. — Edd. M. et R. „ab ea.“

ab eo.¹⁾ Quem etiam Apostolus cum Paulus imitatus, dolens convertit se, et ait spiritui Pythonis: „praecipio²⁾ tibi in nomine Jesu Christi, discede ab ea.“ In quo requiras fortasse, quid dolens Paulus, increpat spiritum Pythonis. Numquid aliquid blasphemum dixerat? Magister enim, inquit, habens spiritum Pythonis sequebatur Paulum, et eos, qui cum eo erant, et clamabat dicens: „istī³⁾ homines servi sunt summi Dei, qui annuntiant viam salutis; et hoc faciebat per dies multos.“ Unde ostenditur non pro blasphemia doluisse Paulum, sed pro eo, quod indignum iudicaret sermoni suo ab spiritu Pythonis testimonium dari. Quod si Paulus testimonium alicui dare non patitur, sed dolet super hoc: quanto magis dolere debemus, si quando decipi videmus animus ab iis, qui velut divino alicui spiritui Pythonis, aut ventriloquo, aut divino, aut auguri, vel aliis quibuscumque hujusmodi daemonibus credunt? Propter hoc ergo „non⁴⁾ erit, inquit, auguratio in Jacob, neque divinatio in Israel.“ Sed quid iis additur? „In⁵⁾ tempore, inquit, dicetur Jacob, et Israeli, quid perficiet Deus.“ Quid est: „in tempore dicetur?“ Cum oportet, et cum expedit, hoc est: „in tempore.“ Si ergo expedit praenoscere nos futura, dicentur a Deo per prophetam Dei, per Spiritum sanctum. Si vero non dicantur, neque denuntiantur, scito, quia non nobis expedit ventura praenoscere. Quod si idcirco non dicantur nobis, quia nobis ea scire non expedit, qui diversis artibus, et daemonum invocationibus gestiunt futura praenoscere, nihil aliud faciunt, nisi ea cupiunt discere, quae sibi scire

¹⁾ Act. XVI, 18.

²⁾ Act. XVI, 17. 18.

³⁾ Num. XXIII, 23.

⁴⁾ Num. XXIII, 23. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 182. not. 2 et pag. 190. not. 4. „quod perficiet“ etc.

expedit. Jacob autem in iis dici intelligendus est is, cui luctamen est adversus principatus et potestates et adversus hujus mundi rectores. Et Israelem in omne omnem, qui per fidei puritatem, et munditiam vis videt Deum. Sed potest aliquis dicere, si a solo debemus discere de futuris, et neque divinum, neque augurem, neque aliud quodcumque horum recipere, iste quidem ipse Balaam recipiendus est a nobis. Non enim ex iis est, quos recipi prohibet divina sententia. Sed adverte diligentius, et memento, quid in scripturis legimus, ubi dicitur de eo, quia iniecit Deus verbum suum in os ejus. Non ergo haec nunc a Balaam, sed a verbo Dei, quod in ore ejus est positum, natus. Nisi enim verba Dei essent, non ea utique posuisset famulo suo Mosi: quae procul positus cum ab ipso Balach dicerentur, certum est, quod nisi a Deo revelata Moses scire non potuit. Adhuc autem ad evadendam penitus divinationem, vel augurationem, et alia hujusmodi, etiam hoc competenter addemus, quod omnes isti avium, vel animalium ministerio utuntur, et alium, quae et immunda scribuntur in lege, et hujusmodi generi deprehenduntur semper insidiantia, ex quo et opportuna, et digna ministerio daemonum judicantur. Nam Pythonibus dracones, alique serpentes tractare perhibentur. Auguribus et iis, qui ex incensibus divinandi captare putantur auspicia, aut lupi et omnia, aut vulpes, aut accipitres, aut corvi, aut struthiones, aut alia hujusmodi, quae in lege Moses, ut videtur, iis credo de causis notavit immunda.

b. Post haec: „ecce, ¹⁾ inquit, populus sicut catu-
onis exsurget, et sicut leo exultabit.“ In iis mihi videtur confidentiam populi describere credentis in deo, et libertatem, quam habet in fide, et exulta-

tionem, quam gerit in spe. Comparatur enim catulo leonis, cum tendit ad perfectionem laetus, et velox: leoni vero confertur, cum jam obtinet, quae perfecta sunt. Sicut enim leo et catulus leonis nullum animal, nullam bestiam timent, sed sunt iis cuncta subjecta: ita et perfecto Christiano, qui tollit crucem suam, et sequitur Christum, qui potest dicere: „mihi¹⁾ enim mundus crucifixus est, et ego mundo:“ cuncta calcantur, cuncta subjecta sunt. Despiciit enim et contemnit omnia, quae in hoc mundo sunt, et imitatur eum, qui leo de tribu Juda dicitur, et catulus leonis dicitur, quia sicut lux est mundi, et discipulis suis dedit, ut et ipsi essent lux huius mundi, ita et cum ipse sit leo, et catulus leonis, credentibus in se nomen leonis, et catuli leonis adscripsit. Vide autem, quam evidenter non de illo, qui tunc erat, populo, sed de hoc, qui futurus erat, ista dicuntur. Ait enim: „ecce,²⁾ populus sicut catulus leonis exsurgit, et sicut leo exsultabit.“ Exsurrecturum dicit populum utique, qui futurus erat. Nam si de eo diceret, quem videbat, dixisset sine dubio: ecce, populus sicut catulus leonis exsurrexit. Sed certum est, quia de illo populo dicat, de quo in psalmis scriptum est: „et³⁾ annuntiabunt coeli justitiam ejus populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.“ Est ergo populus hic catulus leonis, dum adhuc tanquam⁴⁾ nuper geniti infantes, rationabile et sine dolo lac cupiunt: leo autem exsultans, cum vir perfectus, quae parvuli erant, deposuit.

9. „Non⁵⁾ dormiet, donec comedat praedam, et sanguinem vulneratorum bibat.“ In his verbis quis ita erit historicae narrationis contentiosus adsertor, imo

¹⁾ Cfr. Galat. VI, 14.

²⁾ Num. XXIII, 24.

³⁾ Psalm. XXII, 31.

⁴⁾ Cfr. I Petr. II, 2.

⁵⁾ Num. XXIII, 24.

quis ¹⁾ ita brutus invenitur, qui non horrescens sonum literae, ad allegoriae dulcedinem ipsa necessitate confugiat? Quomodo enim iste populus tam laudabilis, tam magnificus, de quo tanta ²⁾ praeconia sermo Dei enumerat, in hoc veniet, ut sanguinem vulneratorum bibat? cum tam validis praeceptis cibus sanguinis interdicator a Deo, ut etiam nos, qui ex gentibus vocati sumus, necessario jubeamur abstinere, sicut iis, quae idolis immolantur, ita et a sanguine. Dicant ergo nobis, quis est iste populus, qui in usu habet sanguinem bibere. Haec erant, quae et in Evangelio audientes ii, qui ex Judaeis Dominum sequebantur, scandalizati sunt, et dixerunt: quis potest manducare carnem, et sanguinem bibere? Sed populus Christianus, populus fidelis audit haec, et amplectitur, et sequitur eum, qui dicit: „nisi ³⁾ manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis ipsis: quia caro mea vere cibus est, et sanguis meus vere ⁴⁾ est potus.“ Et utique, qui haec dicebat, vulneratus est pro hominibus: ⁵⁾ „ipse ⁶⁾ enim vulneratus est pro peccatis nostris,“ sicut Esaias dicit. Bibere autem dicimur sanguinem Christi, non solum sacramentorum ritu, sed et cum sermones ejus recipimus, in quibus vita consistit, sicut et ipse dicit: „verba ⁷⁾ quae locutus sum, spiritus et vita est.“ Est ergo ipse vulneratus, cujus nos sanguinem bibimus, id

¹⁾ Sic habent Mss. Alias (c. c. in edd. M.): „quis sic abruptus invenitur“ etc. R.

²⁾ Cod. Corbejensis: „tanta praeconia sermo dinumerat.“ R.

³⁾ Ev. Joann. VI, 54. 55.

⁴⁾ Edd. Merlini: vere potus est.

⁵⁾ Mss. „hominibus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „omnibus.“ R.

⁶⁾ Cfr. Jesai. LIII, 5.

⁷⁾ Ev. Joann. VI, 63.

est, doctrinae ejus verba suscipimus. Sed et illi nihilominus vulnerati sunt, qui nobis verbum ejus praedicarunt: et ¹⁾ ipsorum enim, id est, Apostolorum ejus verba cum legimus, et vitam ex iis consequimur, vulneratorum sanguinem bibimus. „Non ²⁾ ergo, inquit, dormiet, donec comedat praedam.“ Iste enim populus, qui catulo leonis, vel leoni comparatur, non quiescet, nec dormiet, donec rapiat praedam, id est, donec rapiat regnum coelorum: quia „a ³⁾ diebus Joannis regnum coelorum vim patitur, et vim facientes diripiunt illud.“ Ut autem evidentius cognoscas haec de nostro populo, qui in sacramentis Christi confoederatus est, scribĭ, audi quomodo et in alijs Moses similia pronuntiat, dicens: „butyrum ⁴⁾ boum, et lac ovium, cum adipe agnorum, et arietum, filiorum taurorum et hircorum, cum adipe renium, frumenti, et sanguinem uvae bibent vinum.“ Et hic ergo sanguis, qui nominatur uvae, illius uvae est, quae nascitur ex illa vite, de qua Salvator dicit: „Ego ⁵⁾ sum vitis vera,“ discipuli vero „palmites“: „Pater ⁶⁾ autem agricola est,“ qui purgat eos, ut fructum plurimum afferant. Tu ergo es verus populus Israel, qui scis sanguinem bibere, et nosti carnem Verbi Dei comedere, et sanguinem bibere, et uvae sanguinem illius, quae est ex vera vite, et illis palmitibus, quos pater purgat, haurire. Quorum palmitum fructus, vulneratorum sanguis merito dicitur, quem ex verbis eorum et doctrina bibimus, si tamen simus ut catuli leonis exsurgentes, et ut leo exsultantes. Haec interim de secunda visione Balaam dicta sufficiant. Oremus autem Dominum, ut nobis etiam ad cetera, quae ab eo prophetata sunt, intelligenda lucidio-

¹⁾ Deest „et“ in ed. Ruaci.

²⁾ Num. XXIII, 24.

³⁾ Matth. XI, 12.

⁴⁾ Deut. XXXII, 14.

⁵⁾ Ev. Joann. XV, 1. 5.

⁶⁾ Ev. Joann. XV, 1. coll. 8.

res quosque et veritati proximos sensus aperire dignetur, ut in Spiritu sancto ¹⁾ considerantes, quae per spiritum scripta sunt, et spiritualibus spiritualia comparantes, digne Deo, et sancto Spiritu, qui haec inspiravit, quae scripta sunt explicemus, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

De ejusdem tertia prophetia.

1. Tertiam nunc prophetiam ex iis, quae sermo Dei per Balaam protulit, habemus in manibus, ut etiam de ipsa, prout Dominus dederit, aliqua disseramus. Et enim infelix iste Balach putans, quod Balaam divino ad maledicendum loci opportunitas magis defuerit, quam voluntas, utilius esse ratus, si mutaret locum: „veni, ²⁾ inquit, et educam te in locum alium, si placet Deo, et maledices eum inde. Et assumpsit Balach ipsum Balaam in verticem montis Fogor, qui tendit in desertum.“ Eos quidem, quos Deus vocat, imponit ³⁾ in verticem montis Sina: hic autem Balach, qui Deo contrarius est, imponit Balaam in verticem montis Fogor. Fogor autem interpretatur delectatio. In verticem ergo ⁴⁾ delectationis et libidinis imponit homines iste Balach. Amator enim est voluptatis magis, quam Dei, et idcirco imponit eos in summam et verticem voluptatis, ut excludat eos a Deo. Excludens enim et devoratio interpretatur Balach. Ideo denique et in eremum tendit Fogor, id est, ad ea,

¹⁾ In Mss. Corbejensi et Belvacensi omititur: „sancto.“ R.

²⁾ Num. XXIII, 27. 28.

³⁾ Edd. Merlini: imponit eos etc.

⁴⁾ Edd. Merlini: autem.

quae¹⁾ in eremo sunt, et deserta Deo negotia. „Et²⁾ dixit Balaam ad Balach: construe mihi hic septem aras, et fac mihi hic septem vitulos, et septem arietes. Et fecit Balach, sicut dixit ei Balaam, et obtulit vitulum, et arietem super aram.“ Aperta quidem Apostoli sententia est, dicentis: „quae³⁾ enim sacrificant gentes, daemoniis, et non Deo sacrificant.“ Sed et propheta similiter dicit: „sacrificaverunt⁴⁾ daemoniis, et non Deo.“ Tamen quoniam et lex Dei de sacrificiis praecipit, et ritum sacrificandi tradit filiis Israel, requiratur fortassis, cur haec, cum daemoniis dicata videantur, etiam Deo jubeantur offerri. Et erit quidem simplex et cita responsio, ut, quemadmodum in aliis ostendimus, quod libellum repudii dari non Dei voluntatis fuit, qui, quod conjunxerat, noluit separari, sed Moses haec proprie ad duritiam cordis Judaeorum scripsit: ita etiam et de hoc videri possit,⁵⁾ quia Deus, sicut per alium prophetam dicit,⁶⁾ non manducat carnes taurorum, nec sanguinem hircorum potat. Et item ut alibi scriptum est: „quia⁷⁾ non mandavi tibi de sacrificiis, vel victimis, in die, qua eduxi te de terra Aegypti.“ Sed Moses haec ad duritiam cordis eorum pro consuetudine pessima, qua imbuti fuerant in Aegypto, mandavit iis: ut, qui abstinere se non possent⁸⁾ ab immolando, Deo saltem, et non daemoniis immolarent. Videndum tamen est, ne forte sit et aliqua sacrificandi Deo occultior, ac secretior ratio. Ne forte, inquam, sacrificia quae Deo offeruntur, ad destructionem fiant eorum sacrificiorum, quae daemonibus immolantur:

¹⁾ Edd. Merlini: quae eremia sunt etc.

²⁾ Num. XXIII, 29. 30.

³⁾ I Cor. X, 20.

⁴⁾ Deut. XXXII, 17.

⁵⁾ Edd. Merlini: posse.

⁶⁾ Psalm. L, 13. (XLIX.)

⁷⁾ Jerem. VII, 22.

⁸⁾ Edd. Merlini: possint.

t, quia per illa vulnerantur animae, per ista sanentur: cut et ii. confirmant, qui medicinae peritiam gerunt. erpentum namque venena depelli medicamentis nihilominus confectis ex serpentibus, perhibent. Ita ergo et serificiorum daemonicorum virus per sacrificia Deo ob- sta depellitur, sicut et mors Jesu mortem peccati cre- entibus non sinit dominari. Et quidem donec tempus atiebatur, sacrificia sacrificiis opponebantur: ubi vero eni: perfecta hostia, et agnus immaculatus, qui totius mundi tolleret peccatum, sacrificia illa, quae singillatim fierebantur Deo, jam superflua visa sunt, cum una ho- ia omnis daemonum cultura depulsa sit. Verum Ba- iam iste, sive secundum cordis sui propositum, quod on emendaverat, sive secundum illam figuram, qua iximus eum tenere personam doctorum, ac Phariseo- rum plebis incredulae, instaurat adhuc hostias, et prae- arari sacrificia jubet. In his enim omnem spem gerunt , quorum cor non recipit fidem Christi.

2. Sed quid sequitur? „Et¹⁾ videns, inquit, Ba- iam, quia bonum est in conspectu Domini benedicere israel, non abiit ex more in occursum auspicii, sed onvertit faciem suam in desertum: et elevans Balaam culos suos, intuetur²⁾ Israel castra constituisse per tri- us, et factus est super eum spiritus Dei, et adsumpta arabola sua, ait,“ Requiratur fortasse, unde vidit Ba- iam, quia bonum est in conspectu Domini benedicere israel, et putabitur ex sacrificiis intellexisse, quae immo- verat. Ubi enim vidit nullum adesse daemqnum,³⁾ nullam contrariam potestatem victimis suis adistere au- lentem, exclusos esse omnes⁴⁾ malitiae ministros, qui-

¹⁾ Num. XXIV, 1—3.

²⁾ Edd. Merlini: intuens.

³⁾ Edd. Merlini: daemonum.

⁴⁾ Edd. Merlini: omnia.

bus uti ad maledicendum solebat, potuit ex his intellexisse, quia bonum esset in conspectu Domini benedicere Israel. Ego tamen magis illud intelligo, quod populus ille, qui nunc vanus est, et illi doctores, qui Christo non credentes in vanitate populum detinent, aliquando visuri sunt, id est, in novissimis diebus, cum plenitudo gentium introierit, et omnis Israel venire coeperit ad fidem Christi, illi, inquam, qui nunc oculos habentes non vident, tunc videbunt. Elevabunt enim oculos suos ad altiores et spirituales sensus, et videbunt, et intelligent, quia bonum est in conspectu Domini benedicere spiritualem Israel. Videbunt enim cum dispositum per tribus, et per domos, et per familias, et unumquemque in suo ordine resurrectionis gloriam adepturam, et adsumpta parabola sua intelligent,¹⁾ quae in parabolis scripta sunt: quae nunc propter velamen, quod positum est super cor eorum, neque vident, neque intelligunt. Denique: „non²⁾ abiit, inquit, ex more in occursum auspiciis.“ Non enim more sibi solito, stultis et inanimis³⁾ sensibus rapietur, in⁴⁾ animalibus mutis et pecudibus Dei considerans voluntatem, sicut ii, qui ex istis talibus auspicia colligunt: sed agnoscet etiam ipse, quia neque de bobus cura est Deo, similiter neque de ovibus, neque de avibus, aliisque animalibus, sed si qua de his scripta sunt, propter homines intelliget scripta.

3 Sed videamus jam, quae sint, quae in tertia prophetia proloquatur Balaam. „Dixit,⁵⁾ inquit, Balaam filius Beor, homo vere videns, dixit, audiens verba fortis, qui visum Dei vidit in somnis: revelati oculi ejus.“

¹⁾ Edd. Merlini perperam: intelliget.

²⁾ Nam, XXIV, 1.

³⁾ Edd. Merlini: inanibus.

⁴⁾ Deest „in“ in ed. Ruaci.

⁵⁾ Num. XXIV, 3. 4.

irum profecto est, quomodo tantae laudis dignus habetur Balaam, qui accepta parabola sua, haec ¹⁾ de se et ipso pronuntiat. Quomodo enim homo vere videns alaam sit, qui divinationi, et ²⁾ auguriis operam dedit, qui etiam magicae studuerit, sicut supra ostendimus, valde mirum est, nisi forte pro eo, quod supra actum est, quia spiritus Dei factus fuerit in ipso, et ita verbum Dei positum sit in ore ejus, haec de eo stantur tam magna conscripta esse praeconia. Nec Moyses enim, nec alius quis prophetarum facile inveniatur tantis laudibus elevatus. Unde magis mihi videntur ³⁾ nec illi populo convenire eo tempore, quo jam conversus ad Dominum, deposuit velamen, quod erat super cor eum. Dominus spiritus est. Idcirco denique dicit: „revelati ⁴⁾ oculi ejus:“ quasi qui nunc usque clausi fuerint, nunc per spiritum Dei, qui super eum factus est, ab isto velamine revelentur. Nunc ergo est, quando vere letet, et vere audit verba fortis, et visum Dei videt in omnis: id est, ea, quae in somnis Danieli ⁵⁾ prophetae tempora designata sunt, videbit impleta: et visiones illas, quae in somnis ad illum delatae sunt, videbit: hoc est, intelliget, et agnoscet oculis revelatis. Efficietur enim nihil iis, qui dicebant: „nos ⁶⁾ autem omnes revelatae gloriæ Domini speculamur, eadem imagine ⁷⁾ transformati a gloria in gloriam, tanquam a Domini spiritu.“ Nolumus tamen requirere, qui sunt isti oculi ejus, qui revelati dicuntur: ne forte ipsi sint, qui in aliis Scripturae cibus, ut in quibusdam exemplaribus legimus, oculi terrae

¹⁾ Edd. Merlini: ac de senet ipso etc.

²⁾ Deest „et“ in ed. Ruaci.

³⁾ Ed. Ruaci: videtur.

⁴⁾ Num. XXIV, 4.

⁵⁾ Cfr. Dan. II. et VII.

⁶⁾ II Cor. III, 18.

⁷⁾ Sic Mas. Libri editi (v. c. edd. M.): „imaginatione.“ R.

consilio serpentis patefacti sunt, et quae mala sunt in-
ventur, caeci fiant: et qui caeci fuerint illis oculis, quos
persuasio serpentis aperuit, videant bona Domini his
oculis, quos Jesus Salvator noster venit aperire. Nisi
um prius malorum visus claudatur, bonorum non pa-
bit intuitus. Sic ergo etiam illud boni Dei dictum ac-
pio, quod dixit: „quis ¹⁾ fecit videntem, et caecum?“
dentem quidem secundum Christum, caecum vero se-
ndum consilium serpentis.“ Haec autem commonui-
us, ut evidentius elucesceret, qui sunt oculi, qui clau-
ntur, et qui sunt oculi, qui revelentur: simul ut et
ad ex his intelligatur, quod in propheta scriptum est:
identes ²⁾ videbitis, et non videbitis:“ ut sciamus, qui-
s oculis vident, et quibus videntes non vident. Appa-
t ergo et hunc Balaam pro eo, quod revelati fuerant
uli ejus, dicere de semet ipso: „homo ³⁾ vere videns:“
dicere: „dixit ⁴⁾ audiens verba fertis.“ Eodem enim
dine, quo alii oculi clauduntur, et alii aperiuntur,
am aures aliae claudendae, et aliae aperiendae intelli-
ntur. Verum si quis haec etiam secundum historiam
lit dicta suscipere, potest dicere, quia in eo, quod vi-
t Balaam, quod bonum est in conspectu Domini bene-
cere Israel, ostenduntur revelati oculi ejus, et factus
e ⁵⁾ homo vere videns. Vere enim vidit, quae futura
ant de Israel, vel Jacob. Audisse quoque eum verba
rtis dicit in eo, cum venit ad eum Deus, et dixit ei ⁶⁾
somnia: „verbum ⁷⁾ quod dedero in ore tuo, hoc ob-
rva ut loquaris: et hoc erat ⁸⁾ visum Dei, quod vidit
somnia, et per haec revelatos esse oculos ejus asserit,

¹⁾ Exod. IV, 11.²⁾ Jesai. VI, 9.³⁾ Num. XXIV, 3.⁴⁾ Num. XXIV, 4.⁵⁾ Edd. Merlini perperam: esset.⁶⁾ Deest „ei“ in ed. Ruaci.⁷⁾ Num. XXII, 35.⁸⁾ Edd. Merlini: erit.

quia potuit videre, quae vidit. Haec quidem de iis, quae in praefatione sua Balaam in semet ipsum visus est prophetare.

4. Nunc jam videamus, quae sunt, quae in consequentibus dicit: „quam ¹⁾ bonae, inquit, domus tuae Jacob, tabernacula tua Israel! Ut nemora umbrantia, ut paradisi super flumina, et sicut tabernacula, quae fuit dominus, sicut cedri juxta aquas.“ Bonas quas dicit domus Jacob, non puto, quod domicilia eorum collaudet terrena; neque enim tale aliquid fuisse apud eos praeter gentes ceteras memoratur. Sed videamus, ne forte, quoniam populus per tribus erat divisus, et unaquaeque tribus per plebes, et iterum plebes per cognationes, et cognationes per domos familiarum, et rursum domus familiarum per numerum nominum, et per capita numerabantur: hoc est omnis, qui erat a viginti annis et supra, masculus, qui procedere poterit ²⁾ ad bellum: has domus Balaam in spiritu contuens magnificet, et extollat. Sed non in his solius literae contuenda sententia est, quoniam quidem, quae loquitur Balaam, adsumta parabola sua loquitur. In parabolis ergo et nos, quod dicitur, audiamus. Si enim consideres ³⁾ divisiones illas, et ordines populorum, qui in resurrectione habebuntur in populo veri Israel, quando unusquisque resurget in suo ordine: si potes intueri tribus illas et plebes, et cognationes, in quibus non tam carnis et sanguinis est cognatio, quam mentis et animi: tunc intelliges, quam bonae sunt domus Jacob, et quam bona tabernacula Israel. Quod si et differentias domorum, et tabernaculorum requiras, et Jacob atque Israel diversitatem, etiam de hoc talis quaedam habenda distinctio est. Domus res est fundata, ac stabilis, et certis terminis septa. Taber-

¹⁾ Num. XXIV, 5. 6.

²⁾ Edd. Merlini: poterat.

³⁾ Cfr. I Cor. XV.

ula vero sunt habitacula quaedam eorum, qui semper via sunt, et semper ambulant, nec itineris sui terminum reppererunt. Igitur Jacob habendus est in eorum sonis, qui in actibus et opere perfecti sunt: Israel quoque illi intelligendi sunt, qui studium erga sapientiam scientiam gerunt. Quia ergo operum gestorumque scititia certo fine clauduntur, — neque enim sine fine operum perfectio, — ubi adimpleverit quis omnia, et facere debuit, et ad finem perfectionis operum venit, perfectio ipsa operum, bona domus ejus esse dicitur. Eorum vero, qui sapientiae et scientiae operam dant, quoniam finis nullus est: — quis enim terminus sapientiae erit? ubi quanto amplius quis accesserit, eo profundiora inveniet, et quanto magis scrutatus erit, tanto ea ineffabiliora et incomprehensibilia deprehendet; incomprehensibilis enim et inaestimabilis est sapientia —: idcirco eorum, qui iter sapientiae Dei adunt, non domos laudat, non enim pervenerunt ad domum, sed tabernacula miratur, in quibus semper amant, et semper proficiunt, et quanto magis proficiunt, eo iis proficiendi via augetur, et in ¹⁾ immensum tendit: et ideo istos ipsos profectus eorum per spiritum suum, tabernacula ea nominat Israel. Et vere si quis sapientiae capit ²⁾ aliquos profectus, et experimenti aliquid in talibus sumsit, scit profecto, quod ubi ad aliquid ventum fuerit theoriam, et agnitionem mysteriorum ritualium, ibi anima quasi in quodam tabernaculo deponatur. Cum vero ex his, ³⁾ quae reperit, alia rursus sumatur, et ad alios proficit intellectus, inde quasi elevato tabernaculo tendit ad superiora, et ibi collocat animi suam, sensuum stabilitate confixam: et inde iterum ex

¹⁾ Deest „in“ in ed. Ruaci.

²⁾ Edd. M. perperam: coepit.

³⁾ Edd. Merlini: iis.

ipsis alios invenit spirituales sensus, quos priorum sine dubio sensuum consequentia patefecerit: et ita semper se ad priora extendens, tabernaculis quibusdam videtur incedere. Nunquam est enim, quando anima scientias igniculo succensa otiosi possit et quiescere, sed semper a bonis ad meliora, et iterum ad superiora a melioribus provocatur. Hoc ergo sapientiae Dei iter gratias, et cum multo decore descripsit dicens: „ut ¹⁾ nemora obumbrantia, et ut paradisi super flumina, et sicut tabernacula, quae fixit dominus, sicut cedri juxta aquas.“ Qui enim incedunt hac via, per nemora obumbrantia incedunt. Nemora enim sunt iis obumbrantia omnis iustorum coetus, et sanctorum prophetarum chorus. Sub umbra enim sensuum, quos apud illos scriptos inveniant, refrigerantur animae ipsorum, et in doctrinis eorum quasi incedentes per opaca nemorum delectantur, et sicut paradisi super flumina inveniuntur. Isti enim paradisi super flumina similes et cognati sunt illi paradiso, in quo lignum vitae est. Flumina vero possumus vel scripturas Evangelicas atque apostolicas accipere, vel etiam angelorum, vel coelestium virtutum erga huiusmodi animas adjutoria: rigantur enim ab illis et inundantur, atque ad omnem scientiam et agnitionem rerum coelestium nutriuntur: quamvis et Salvator noster fluvius sit, qui lactificat civitatem Dei: et Spiritus sanctus non solum ipse fluvius, sed et iis, quibus datus fuerit, flumina de ventre eorum procedant, et Deus pater dicat: „me ²⁾ dereliquerunt fontem aquae vivae:“ ex quo scilicet fonte flumina ista procedunt. His igitur inundata fluminibus tabernacula Israel sunt tabernacula, sicut sunt illa, quae fixit dominus. Sed intentum fortassis movere poterit auditorem, quod duas quasdam species tabernaculorum praesens sermo com-

¹⁾ Num. XXIV, 6.

²⁾ Jerem. II, 13.

orat. Ait enim: „quam ¹⁾ bonae domus tuae Jacob, tabernacula tua Israel! Ut nemora umbrantia, et ut paradisi super flumina.“ Et rursum tabernacula tabernaculis comparat, et dicit: „et ²⁾ sicut tabernacula, quae fixit Dominus.“ Potest ergo et alia post illas, quae supra prelimus, recipi expositio, ut dicamus domus Jacob esse gem, et tabernacula Israel prophetas. Non enim ipsum Jacob, sed domus ejus laudat: nec ipsum Israel, sed tabernacula ejus, et tunc ea laudat, cum revelati sunt oculi nostri. Quamdiu enim velamen positum est super lectionem legis et prophetarum, non videntur bona tabernacula, sed laudabiles domus. Ubi autem ablatum fuerit velamen, et intelligi coeperit lex, quia spiritualis est, et prophetas: tunc bonae et admirabiles domus Jacob, et tunc miranda erunt tabernacula Israel, cum amota litera, veritas occidit, vivificantem ex iis percipere spiritum coelestem. Potest adhuc et alio modo intelligi, ut populi credentis et perfecti hujus, qui ad Christum ex gentibus congregatus est, corpora simul laudari videantur et animae: Jacob quidem domus de corporibus dicatur, sicut et in libello quodam legitur, quia Jacob domus sit Israel: veritas est, corpus ejus Jacob dicatur, et anima Israel. Similiter ergo et perfectorum quorumque corpora laudabiles domus esse dicantur. Jacob est enim corpus laudabile, cum continentia, et castitate, nonnumquam autem etiam cum martyrio decoratur. Tabernacula vero ad similes perfectas referri possunt, quibus et nomen a vivendo Deum convenit Israelis. ³⁾ Ista autem tabernacula sunt, inquit, sicut ⁴⁾ „nemora umbrantia, et sicut paradisi super flumina, et sicut tabernacula, quae fixit Dominus.“ Illa ergo tabernacula ostendit esse, quae fixit Dominus,

¹⁾ Num. XXIV, 5. 6.

²⁾ Num. XXIV, 6.

³⁾ Ed. Ruaci sola: Israeli.

⁴⁾ Num. XXIV, 6.

quibus sint similia tabernacula Israel. Extra hunc mundum me progredi convenit, ut videam, quae sint tabernacula, quae fixit Dominus. Illa nimirum sunt, quae ostendit Mosis, cum tabernaculum construeret in deserto, dicens ad eum: „vide, ¹⁾ inquit, ut facias omnia secundum typum, qui ostensus est tibi in monte.“ Ad imitationem ergo istorum tabernaculorum, quae ²⁾ fixit dominus Israel, jubentur facere tabernacula, et unusquisque nostrum expedire, et fabricare tabernaculum suum. Unde mihi videtur non fortuito contigisse, ut Petrus quidem, et Andreas, et filii Zebedaei, arte piscatores invenirentur, Paulus vero arte faber tabernaculorum. Et quia illi vocati ab arte capiendorum piscium, mutantur et sunt piscatores hominum, dicente Domino: „venite ³⁾ post me, et faciam vos piscatores hominum:“ non dubium, quin et Paulus, qui et ipse per Dominum nostrum Jesum Christum vocatus apostolus est, simili artis suae transformatione mutatus sit: ut, sicut illi ex piscatoribus piscium piscatores hominum facti sunt, ita et iste a faciendis tabernaculis terrenis, ad coelestia tabernacula construenda translatus sit. Construit enim coelestia tabernacula, docens unumquemque viam salutis, et beatarum in coelestibus mansionum iter ostendens. Facit tabernacula Paulus, et cum ab Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum replet Evangelium Dei, ecclesias construendo: et hoc modo facit ipse tabernacula ad similitudinem tabernaculorum coelestium, quae ostendit Deus in monte Mosi. Sed et unusquisque nostrum, si quis tamen exivit de Aegypto, et habitat in deserto, in tabernaculo debet habitare, et diem festum in tabernaculis agere. Sicut enim commemoratio fit egressionis et

¹⁾ Exod. XXV, 40.

²⁾ Edd. Merlini: quae fixit dominus, Israel jubetur facere etc.

³⁾ Matth. IV, 19.

Aegypto per pascha et asyria, ita et commemorationis in deserto fit memoria per tabernacula. In tabernaculis enim habitaverunt patres nostri in deserto. Unde autem fieri oportet ista tabernacula, nisi ex verbis legis et prophetarum, ex sermonibus psalmodiarum, et omnium, quae continentur in lege? Cum enim ex iis, quae scripta sunt, proficit anima, et semper quidem ea, quae retro sunt, obliviscens, ad ea, quae in ante sunt, se extendit, et de loco inferiore progrediens crescit, ac proficit ad superiora, ex augmento virtutum, et ex ipsa immutatione profectuum, in tabernaculis merito dicetur habitare. Vide autem, si non sunt tabernacula, quae fixit Deus, etiam illa, quae Salvator commemorat in Evangelio, dicens: „facite ¹⁾ vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.“ Fixa autem dicuntur a Deo quasi, quae non circumferantur omni vento doctrinae. Sunt autem et adhuc tabernacula ista et „sicut ²⁾ cedri juxta aquas.“ Cedros hic non illas dicit, in quibus culpabilis notatur elatio: sed cedros Dei, quae nasciuntur vitis illius, quae ex Aegypto translata est, palmites, et in quibus requiescit fructus ille, cujus umbra operuit montes. Si intellexisti, quantam requiem habeat iter sapientiae, quantum gratiae, quantumque dulcedinis, noli dissimulare, noli negligere, sed aggredere hoc iter, nec eremi solitudinem perhorrescas. Habitanti enim tibi in hujusmodi tabernaculis occurret manna coeleste, et angelorum panem manducabis. Incipe tantum, nec te perterreat, ut diximus, solitudo deserti. Cito in consortium tuum etiam angeli venient, quos sub specie cedrorum arbitror indicatos.

5. Sed nunc videamus, quid etiam de Christo prophetet. Ipse est enim, de quo dicit: „exibit ³⁾ homo de

¹⁾ Luc. XVI, 9.

²⁾ Num. XXIV, 6.

³⁾ Num. XXIV, 7. 8. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. p. 215. not. 3. „unicornis“ omissio voc. „nejus.“

semine ejus, et dominabitur gentibus multis, et exaltabitur Gog regnum ejus, et crescet regnum ejus. Deus deduxit eum ex Aegypto, sicut gloria unicornis ejus.¹⁾ Christus ergo est, qui exiit de semine Israel secundum carnem, qui quomodo gentibus dominetur, expositione non indiget, maxime qui legat dictum ei a patre: „pete¹⁾ a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae.“ Quid est autem, quod ait: „exaltabitur²⁾ Gog regnum ejus?“ Gog super tecta interpretatur: et in loco isto non pro gentis alicujus nomine, ut putatur, positum est, sed ut in aliis nonnullis, ipse sermo Hebraei non interpretatus relictus est, et ob hoc quasi de gente aliqua dictum videtur. Est ergo sermonis consequentia talis: et exaltabitur super tecta regnum ejus, et crescet regnum ejus. Exaltari autem super tecta de perfectione credentium dicitur, crescere autem ad multitudines refertur. In iis ergo, qui perfecti sunt, super tecta exaltatur regnum Christi, id est, super eos etiam, qui in superioribus sunt, et in superioribus habitant. Sunt enim fortassis aliqui etiam in coelestibus, a quibus plus proficiant et altius exaltentur ii, qui in regno Christi sunt. Et ideo etiam, credo, ipse Salvator dicebat: „qui³⁾ in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo:“ monens, ut ii, qui ad exeelsam perfectionem venerunt, non iterum ad mundi hujus, qui nunc domus appellatur, humilia et abjecta descendant. Sed et illud, quod ait: „quod⁴⁾ audistis in aures, praedicate super tecta:“ ad hoc nihilominus respicit. Sic ergo exaltatur super Gog regnum ejus, et crescit regnum ejus. Crescit enim, dum multiplicantur ecclesiae, et fidelium numerus augetur: et in tantum crescit regnum Christi, usque quo ponat pater omnes inimicos ejus sub

¹⁾ Psalm. II, 8.

²⁾ Num. XXIV, 7.

³⁾ Matth. XXIV, 17.

⁴⁾ Matth. X, 27. — Ed. Ruæi sola: „in aure.“

edibus ejus, sed et novissimum inimicum destruat, mortem.

6. Post haec scriptum est adhuc de Christo: „quia¹⁾ Deus deduxit eum ex Aegypto:“ quod in eo completum videtur, ubi post mortem Herodis revocatur de Aegypto, et designat Evangelium dicens: „ex²⁾ Aegypto vocavi filium meum.“ Qui sermo quibusdam ex hoc loco assumtus videtur, et Evangelio insertus, aliis autem de Osee propheta. Potest autem et secundum allegoriam intelligi, via, posteaquam venit ad Aegyptum mundi hujus, eduxit eum pater, et assumpsit ad semet ipsum, ut viam faceret illis, si de Aegypto mundi hujus addecursum erant ad Deum. Et³⁾ gloria unicornis ejus.“ Omnia enim daemonum igne deiciens Christus, unum tantum regnum, tanquam veri unicornis, fundavit in gloriâ. Cornu enim pro regno epe docuimus nominari. „Edet,“⁴⁾ inquit, de eodem ihuc dicens, gentes „inimicorum suorum, et crassitudines earum emedullabit.“ Gentes, ait, quas inimici sui possidebant, ipse edet, destructa virtute inimici, et crassitudines earum emedullabit,⁵⁾ cum omnem de iis sensum crassum carnalem extenuat, et convertit ad intelligentiam spiritalem. Quod autem crassitudine culpabiliter in Scripturis abeat, indicio erit illud, quod scriptum est: „incrassatum⁶⁾ est cor populi hujus.“ Et alibi: „astutus⁷⁾ est, et incrassatus est, et recalcitravit dilectus.“ Edet ergo gentes, et cibum habebit eos, qui credunt in eum, sicut et ipse dicit in Evangelio: „meus⁸⁾ cibus est, ut faciam

¹⁾ Num. XXIV, 8.

²⁾ Matth. II, 15. coll. Hos. XI, 4.

³⁾ Num. XXIV, 8. — Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. 213 not. 3. „unicornis ejus.“

⁴⁾ Num. XXIV, 8. ⁵⁾ Edd. Merlini: medullabit.

⁶⁾ Act. XXVIII, 27. ⁷⁾ Deut. XXXII, 15.

⁸⁾ Ev. Joann. IV, 34.

voluntatem ejus, qui me misit.“ Cujus utique voluntas haec erat, ut gentes converterentur ad fidem. Quod si, ut superius docuimus, crassitudo culpabilis habetur, e contrario subtilitas laudabilis habenda est: quia et spiritus ¹⁾ sapientiae, qui intelligibilis, et sanctus, et ²⁾ unicus, et multiplex dicitur, similiter et subtilis esse perhibetur. „Et ³⁾ jaculis suis sagittabit inimicum.“ Jacula ejus, verba ejus sunt, quibus vel diabolus vicit, vel omnes inimicos, et contradicentes sibi etiam nunc superat et confringit. Omnis enim qui peccat, inimicus ejus est, dum peccat. Si autem audiat verba Dei, et agnoscens peccata sua, configatur ex iis et compungatur, atque ad poenitentiam convertatur, veritatis sermone terebratus, etiam ipse dicitur jaculis ejus ⁴⁾ esse confixus. Sed post haec etiam de ipsa passionis dispensatione commemorat, et dicit: „recumbens ⁵⁾ requievit ut leo, et ut catulus leonis: quis excitabit eum?“ Requievit ut leo, cum in cruce positus principatus et potestates exiit, et triumphavit eas in ligno crucis. Ut catulus autem leonis, cum resurrexit ⁶⁾ a somno mortis. Quod autem leoni simul et catulo leonis comparatur, potest adhuc et propter hoc intelligi, ut in iis, qui perfecti sunt, leo, in iis vero, qui incipientes ⁷⁾ sunt et rudes, catulus leonis nominetur. Quod vero ait: „quis ⁸⁾ suscitabit eum?“ idcirco, quia nunc a patre dicitur suscitatus, nunc etiam ipse templum corporis sui post triduum suscitare se dicit: et merito in hoc quasi percontantis designatur affectus. „Qui ⁹⁾ benedicunt tibi,

¹⁾ Cfr. Sap. Salomon. VII, 22.

²⁾ Mss. „et unicus et multiplex,“ sed libri antea edidi (v. c. edd. M.) omittunt verba: „et unicus.“ R.

³⁾ Num. XXIV, 8.

⁴⁾ Deest „ejus“ in ed. Rusci.

⁵⁾ Num. XXIV, 9.

⁶⁾ Edd. Merlini: resurgit.

⁷⁾ Edd. Merlini: incipientes.

⁸⁾ Num. XXIV, 9.

⁹⁾ Num. XXIV, 9.

nedicti sunt: et qui maledicunt tibi, maledicti sunt.“
rtum est, quod benedicentes Christo benedicti sunt,
in communionem ¹⁾ paternae benedictionis assumti.
i autem maledicunt, maledicti sunt. Si enim ad po-
lum istum respicias, qui maledicit Christo, etiam lacri-
abiliter invenitur esse maledictus. Quid enim aliud
enire posset iis, qui maledicunt sapientiae, qui male-
cunt veritati, qui maledicunt vitae, nisi ut ab iis omni-
is bonis extorres, et exules jaceant? Haec enim omnia
bristus est: et qui maledicit Christo, tanquam iis omni-
is bonis maledicens, perpetua maledictione damnatus
t. Ego tamen puto, quod non ille solum maledicat
bristo, qui sermonem adversum eum maledicum profert:
d et ille, qui sub nomine Christiani male agit, et tur-
ter conversatur, et inhonestis verbis vel actibus suis
cit nomen ejus blasphemari inter gentes: sicut e con-
ario non ille, qui sermonibus solis Dominum benedicit,
se benedicere putandus est, sed qui actibus, et vita, et
oribus suis facit ab omnibus nomen Domini benedici.
t in istis magis complebitur, quod tertia prophetia Ba-
am designat, quia benedicentes Christo benedicentur,
maledicentes ei maledicti erunt. Propter quod omni-
ode caveamus, ne propter actus nostros Christi nomen
asphemetur, sed magis id agamus, ut de benedictionibus
us participes esse mereamur. Ipsi gloria, et benedictio
saecula saeculorum! Amen!

¹⁾ Edd. Merlini: communione.

HOMILIA XVIII.

De quarta prophetia.

1. Quartam nunc prophetiam ex iis, quae Balaam in verbo Dei locutus est, in ¹⁾ manus assumimus, volentes etiam de ipsa, quae Deus dederit, aperire. Cui tamen prophetiae similia, ut in superioribus, in praefatione praemissa sunt. Ait enim: „et ²⁾ iratus est Balach adversum Balaam, et plausum dedit manibus suis. Et dixit Balach ad Balaam: maledicere inimicum meum vocavi te, et ecce, benedicens benedixisti tertio. Nunc ergo fuge in locum tuum: dixi, honorabo te, et nunc fraudavit te Dominus honore.“ Ostendit in iis, quia et Balach intellexerit, non jam daemonum ministerio decipi Balaam, sed Dei virtute ad meliora transferri, et ideo dicit: „Dominus ³⁾ fraudavit te honore.“ Sed haec quae plana sunt transcurrentes, ad sequentia veniamus. „Et ⁴⁾ dixit Balaam ad Balach: nonne et nuntius tuis, quos misi ad me, locutus sum dicens: si mihi dederit Balach plenam domum suam argento et auro, non potero transgredi verbum Domini, facere illud bonum, aut malum apud me ipsum? Quaecunque mihi dixerit Deus, haec dicam. Et nunc ecce redeo in locum meum.“ Sciens Balaam, quod non sibi per ministros solitos responsa deferrentur, sed ab eo, qui haberet omnium potestatem, recte videtur protestatus, non se posse verbum Domini transgredi, et facere ullum pusillum, aut magnum apud semet ipsum. Nos enim ille loquebatur ei, qui posset sacrificiis et muneribus permutari, sed ille erat, apud quem non ⁵⁾ est trans-

¹⁾ Ita Cod. Corbejensis, libri autem editi (v. c. edd M.): „in manibus.“ R.

²⁾ Num. XXIV, 10. 11.

³⁾ Num. XXIV, 11.

⁴⁾ Num. XXIV, 12. 13. 14.

⁵⁾ Jacob. I, 17.

utatio, nec commutationis umbra. Et ideo non potest cerdos mercede mutari, ubi Deus muneribus non motur. Discessurus tamen Balaam incipit iterum prophete, et dicit: „veni,¹⁾ consilium do tibi, quid faciet populus hic populo tuo in novissimis diebus. Et assumpta parabola sua ait.“ Sed priusquam ad explanationem eorum, quae prophetata sunt, veniamus, velim requirere, quis iste sensus sit, vel²⁾ quis ordo verborum, quod ait: „veni,³⁾ et consilium do tibi.“ Et consilii quidem nihil are videtur, sed ait: „quid⁴⁾ facturus sit populus hic populo tuo in novissimis diebus:“ cum utique convenientius dictum videretur, si diceret: veni, propheto tibi, quid acturus sit populus hic populo tuo⁵⁾ in novissimis diebus: et esset utique consequentia, ut videretur Balaam prophetare de iis, quae populus Israel facturus esset populo Balach, vel ceteris gentibus: et quod in virtute faceret ita, ut non relinquat ex urbibus Moab ullum, qui levus fiat.

2. Sed et prophetia nihilominus, quam de Christo coniungit in consequentibus, et dicit: „oriatur⁶⁾ stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel, et vastabit principes Moab:“ convenienter posita videretur, si scriptum esset: veni, et propheto tibi. Nunc autem quid dicemus ad hoc, quod scriptum est: „veni,⁷⁾ consilium tibi do, quid faciet populus hic populo tuo?“ Requiramus ergo, quomodo intelligi debeat, quod scriptum est: „consilium⁸⁾ tibi do:“ de quo saepe apud memet ipsum requirens, nullum potui exitum invenire sententiae, si hoc, quod ait:

¹⁾ Num. XXIV, 14. 15. — Edd. Merlini: faciat.

²⁾ In ed. Ruaci deest „vel.“

³⁾ Num. XXIV, 14.

⁴⁾ Num. XXIV, 14.

⁵⁾ Deest „tuo“ in edd. M.

⁶⁾ Num. XXIV, 17.

⁷⁾ Num. XXIV, 14.

⁸⁾ Num. XXIV, 14.

„veni, ¹⁾ consilium tibi do:“ tanquam qui vere videns et vere audierit verba Dei, sicut in consequentibus t: „dixit ²⁾ Balaam, filius Beor, homo vere videns, et iens sermones Dei, sciens scientiam excelsi, et visio- Dei videns in somnis: revelati oculi ejus.“ De iis nibus jam superius diximus, quia et in praefatione iae prophetiae eadem scripta sunt. Hoc sane solum praesenti videtur additum, quod ait: „sciens ³⁾ scien- excelsi.“ Hoc enim in superioribus non est dictum Balaam: quod quidem nec facile de quoquam omnium storum prophetarum scriptum esse deprehendi.

3. Unde et valde miror, quomodo hoc de Balaam ptum est, cui nec hoc concessum est dicere, quod phetis esse in usu solet: „haec dicit Dominus:“ sed „dixit ⁴⁾ Balaam, dixit homo vere videns.“ Tum ade et quomodo dignum erit tantum istud intelligi de am, ut sciat scientiam excelsi: qui etiam Balach regem merit, quomodo scandalum mitteret coram filiis Israel, manducarent immolata, et fornicarentur? Vix enim sanctis prophetis, aut Apostolis inveniet aliquis dictum, a sciant scientiam excelsi. Quamvis Paulus dixerit, ⁵⁾ isse se verba inenarrabilia, quae non licet homini ai, tamen non est professus, habere se scientiam ex- i. Propter quod diligentius intendamus, si forte dignum uid nobis Deus super hoc sermone revelare digna- r. In libro, qui apud nos quidam inter Salomonis imina haberi solet, et Ecclesiasticus dici, apud Graecos sapientia Jesu filii Sirach appellatur, scriptum est: nis ⁶⁾ sapientia a Deo est.“ Quod fortasse possumus intelligere, quasi a Deo sit et illa sapientia mundi

¹⁾ Num. XXIV, 14.

²⁾ Num. XXIV, 15. 16.

³⁾ Num. XXIV, 16.

⁴⁾ Num. XXIV, 15.

⁵⁾ Cfr. II Cor. XII, 4.

⁶⁾ Sap. Sirach. I, 1. (Ecclesiastic.)

amicis ejus, quos Nabuchodonosor rex tribus annis erudiendos tradidit, volens eos in sua, id est, patria et Babyloniorum sapientia scientissimos fieri. Ibi ergo scriptum est, quia „dedit¹⁾ iis Dominus scientiam et intellectum et prudentiam in omni arte grammatica, et Danieli dedit intellectum in omni verbo, et visione, et somniis: et erant apud regem: et in omni verbo et prudentia, et disciplina, in quibuscunque quaesivit ab iis rex, invenit eos decuplo amplius, quam erant sophistae et philosophi, qui erant in omni regno ejus.“ Et haec quidem in exemplaribus septuaginta interpretum habentur: in Hebraeorum vero Codicibus aliquid etiam vehementius reperi, quibus quamvis non utamur, tamen agnoscendi gratia dicemus etiam ibi quae legimus: „dedit,²⁾ inquit, Deus intellectum et prudentiam in omni grammatica sapientia, et Daniel intellexit in omni visione, et somniis.“ Et post pauca: „et³⁾ steterunt, inquit, in conspectu regis: et in omni verbo sapientiae, et disciplinae, in quo quaesivit ab eis rex, invenit in iis decuplo super omnes incantatores et magos, qui erant in omni regno ejus.“ Ex iis ergo omnibus potest intelligi, quomodo et Balaam dixerit de semet ipso: „qui⁴⁾ scit scientiam excelsi:“ scilicet ut intelligatur, quod origo totius scientiae ab ipso acceperit exordium, vitio autem humanae malitiae, adspirantibus⁵⁾ et subripiantibus etiam daemonibus, in perniciem versa sint, quae pro utilitate concessa sunt. Haec de eo, quod dixit: „sciens⁶⁾ scientiam excelsi:“ a nobis pro viribus discussa sint.

4. Post haec ait: „visionem⁷⁾ Dei videns in somniis, revelati oculi ejus.“ De iis sufficienter in tertia visione

¹⁾ Daniel. I, 17. 19. 20. ²⁾ Daniel. I, 17.

³⁾ Daniel. I, 19. 20. ⁴⁾ Num. XXIV, 16.

⁵⁾ Edd. Merlini perperam: adspirantibus.

⁶⁾ Num. XXIV, 16. ⁷⁾ Num. XXIV, 16.

certum est, et eadem repetere otiosum est. Videamus
 1) quid est, quod in consequentibus dicit: „ostendam¹⁾
 et non modo: beatificabo, et non appropinquat.“
 illis quidem exemplaribus legimus: „videbo cum, sed
 modo.“ Quod si recipiatur, facilius intelligi puta-
 r: ut Christum, de quo in consequentibus dicit:
 etur²⁾ stella ex Jacob, et exsurgit homo de Israel: „
 nondum dicat esse, sed „non modo:“ hoc est, non eo
 pore, quo ista loquebatur. In novissimis enim diebus,
 3) „venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.“
 si secundum hoc, quod nos habemus in exemplari-
 , legendum sit, hoc est: „ostendam⁴⁾ illi, et non
 lo: beatificabo,⁵⁾ et non appropinquat:“ non ad
 c Balaam, per quem haec dicuntur, sed ad illos,
 rum personam haberi⁶⁾ in hoc diximus, refertur.
 enim doctores legis, et scribe ostendent Christum in
 et prophetis prophetatum, sed „non modo:“ hoc
 non eo tempore, quo venit, sed cum plenitudo gen-
 introierit, et cum omnis Israel salvari incipiet, tunc
 ostendent, et tunc beatificabunt, quem modo blas-
 mant. Sed hoc tempus, in quo haec futura sunt,
 appropinquat: longe enim est, et in ipso saeculi fine
 andum. Et ideo ait: „ostendam⁷⁾ illi, et non modo:“
 „hoc est, populo, qui tunc salvabitur. Post haec:
 etur,⁸⁾ inquit, stella ex Jacob, et exsurgit homo ex
 el.“ De his⁹⁾ et in superioribus diximus, quia evi-
 ter de stella, quae Magis in oriente apparuit, prophe-
 r: qua duce venerunt ad Judaeam, requirentes eum,

1) Num. XXIV, 17.

2) Num. XXIV, 17.

3) Galat. IV, 4.

4) Num. XXIV, 17.

5) Edd. Merlini: beatifico.

6) Deest „haberi“ in ed. Ruaci.

7) Num. XXIV, 17.

8) Num. XXIV, 17.

9) Edd. Merlini: iis.

qui natus est rex Israel, et repertum oblatiis muneribus adoraverunt. Sed movet me, quod de ipsa stella, posteaquam dictum est in Evangelio,¹⁾ quia praecesserit Magos usque in Bethleem, et veniens stetit supra, ubi puer erat, ultra non sit dictum, quia vel discesserit inde, vel evanuerit, vel assumpta sit, aut aliquid omnino de hac narratio evangelica designaverit: sed hoc tantum dixerit, quia venit, et „stetit²⁾ supra, ubi erat puer.“ Ne forte ergo sicut tempore baptismi, cum baptizatus Jesus adscendit de Jordane, aperti sunt ei coeli, et vidit Joannes Spiritum Dei descendantem quasi columbam, et manentem super eum, et audivit vocem dicentem de coelo: „hic³⁾ est filius meus dilectus, in quo bene complacui“: ita et stella haec, quae venit supra, ubi erat puer, et stetit, in Christo similiter permansit, sicut et Spiritus sanctus in specie columbae venisse dicitur, et mansisse in eo. Et sicut venisse Spiritum Dei super eum, et mansisse in eo, ita accipimus, quod nunquam ab eo recesserit Spiritus Dei: ita⁴⁾ et de stella, quae venit, et stetit super eum, accipiendum puto, quod sic steterit super eum, ut nunquam inde mota sit. Et ideo deitatis ejus indicium illam stellam fuisse opinor. Unde et ordo prophetarum haec eadem consequenter ostendit, cum de deitate quidem ejus dicit: „oriatur⁵⁾ stella ex Jacob“: de humana vero natura: „et exsurget homo ex Israel“: ut in utroque et secundum deitatem, et secundum humanitatem Christus prophetatus evidenter appareat. „Et⁶⁾ vastabit principes Moab.“ Moab quidem gens est, cujus principes non alios esse, quam spirituales nequitias, et principatus illos, adversum quos nobis luctamen est, intelligimus. Hos ergo

¹⁾ Cfr. Matth. II, 9. ²⁾ Matth. II, 9.

³⁾ Matth. III, 17.

⁴⁾ Edd. Merlini: „ita et stella, quae“ etc., ed. vero Ruai: „et ita de stella, quae“ etc.

⁵⁾ Num. XXIV, 17.

⁶⁾ Num. XXIV, 17.

o ex Israel vastavit, cum exiit principatus et
 , affligens fillos cruci suae. Neque enim poterat
 oabitas, et ad Dei agnitionem perducere, nisi
 illos, qui in iis dominationem impietatis tene-
 stasset. „Et¹⁾ praedabitur omnes filios Seth.“
 est Adam, de quo Eva dixit, cum matus esset:
 t²⁾ enim mihi Deus semen aliud pro Abel,
 didit Cain.“ Iste est ergo Seth, ex quo omne
 in hoc mundo ducitur genus. Nam de Cain
 uerant, diluvio perierunt. Filii ergo sunt Seth
 omnes, qui in hoc mundo sunt. Et cum dici-
 praedabitur³⁾ omnes filios Seth:“ praedam sic
 cut in superioribus interpretati sumus, ubi scri-
 „edet⁴⁾ gentes inimicorum suorum:“ et ubi
 onis, et leoni comparatur. Et hic ergo in prae-
 dit omnes filios Seth. Victis adversariis daemo-
 ns, qui sub ipsorum dominatione tenebantur,
 quasi praedam victoriae suae ducit, et spolia sa-
 rtat; sicut et in aliis de eo scriptum est, quia
 ns⁵⁾ in altum captivam duxit captivitatem.“
 em scilicet illam humani generis, quam diabolus
 onem ceperat, iste rursus captivam duxit, et a-
 ocavit ad vitam. Utinam ergo⁶⁾ me et capti-
 at semper Christus Jesus, et me ducat in prae-
 , et ego teneam ejus vinculis alligatus: ut et ego
 ar vinctus Jesu Christi, sicut Paulus de semet
 atur.⁷⁾ „Et⁸⁾ erit Edom hereditas ejus, Esau
 ejus.“ Edom idem est, qui Esau. Hic secun-
 oriam quidem inimicus est Israel, sed in ad-

um. XXIV, 17. ³⁾ Genes. IV, 25.

um. XXIV, 17. ⁴⁾ Num. XXIV, 8. sqq.

phes. IV, 8. coll. Psalm. LXVIII, 18.

dd. Merlini: ergo et me captivum etc.

fr. Ephes. III, 1. ⁶⁾ Num. XXIV, 18.

venit, inquit, Christi etiam ipse hereditas ejus erit: hoc est, recipietur ad fidem, non excluditur ab hereditate Christi. Si vero spiritualiter advenimus, Eodem caso intelligitur, quae adversatur spiritui, et est inimica. In adventu autem Christi, cum subjecta fuerit caro spiritui, per resurrectionis spem etiam ipse ad hereditatem venit. Non enim sola anima, sed et caro, quae aliquando fuerat¹⁾ inimica, per obedientiam spiritui consensu futurae hereditatis existet. „Et²⁾ Israel fecit in virtutem.“ Hoc est, quod dicit, quia tunc Edom, vel Esau, hoc est, ejus natura in hereditatis societatem vocabitur, cum haec anima videlicet facta fuerit in virtutem, et decenter fuisse repleta virtutibus. Si enim anima non veniat ad virtutem, sed in ignavia perseveret, nec caro ad hereditatem venit, sed ad iudicium illius, qui potest³⁾ animam, et corpus perdere in gehennam. „Et⁴⁾ exsurget ex Jacob, et perdet liberatum de civitate.“ Ille, inquit, qui exurgit ut stella ex Jacob, perdet liberatum de civitate. Non in hoc solum, sed in omni pene prophetico stilo quae dicuntur, involuto satis et obscuro sermone dicuntur. Nos enim placuit sancto Spiritui, qui de iis scribi voluit, ut palam haec et pedibus, ut ita dicam, imperitorum conculcanda ponerentur: sed ita providit, ut cum publice haberi videantur, sermonum tamen obscuritate reconditis in arcanis, et in secretis oblecta serventur. Et nunc ergo quod ait: „perdet⁵⁾ liberatum de civitate:“ nisi ad consuetudinem propheticam respicias, de qua dicitur, omnis⁶⁾ prophetia non potest propria absolute constare, valde difficilis videbitur intellectus. Videamus tamen, si forte hoc modo poterit explanari. Civitatem hic mundum in-

¹⁾ Edd. Merlini: fuerit.

²⁾ Num. XXIV, 18. — Edd. Merlini: in virtute.

³⁾ Cfr. Matth. X, 28.

⁴⁾ Num. XXIV, 19.

⁵⁾ Num. XXIV, 19.

⁶⁾ Cfr. II Petr. I, 20.

lligamus, sicut et in Evangeliiis dicitur¹⁾ de luxurioso
 io, qui dilapidavit substantiam patris: quia accessit, in-
 nit, ad quendam primarium civitatis in regione illa: a
 io receptus, in agrum mittitur porcos pascere. Et haec
 go civitas, cujus ille primarius erat, mundus hic intel-
 pitur. Igitur de hac civitate liberatum, hoc est, quem
 erat Christus de hoc mundo, perdit eum. Dicit enim,
 ia „qui²⁾ perdet animam suam propter me, salvam
 fiet eam.“ Salutari ergo perditione perdit Jesus eum,
 tem de hujus mundi civitate liberaverit. Et nos itaque
 ad salutem venire volumus, et de hoc mundo liberari,
 rdere debemus animas nostras perditione utili, et ne-
 ssaria. Perdit enim animam secundum Christum, qui
 sideria ejus refrenat, qui cupiditates ejus resecat, qui
 curiam ejus resolutionemque castigat, et in nullo pro-
 facit voluntatem suam, sed voluntatem Dei: et per haec
 rre dicitur anima. Periit namque vita ejus prior, et in-
 at novam vitam, quae in Christo est, ducere. Simile
 tem huic dicto etiam illud est: „si³⁾ commorimur, et
 nvivemus.“ Et illud: „si⁴⁾ autem mortui estis ab ele-
 entis hujus mundi, quomodo velut viventes in hoc mundo
 cernitis?“ Necessario ergo etiam in⁵⁾ his declaratur,
 ia perdidit animam suam in hoc mundo, qui cum Chri-
 moritur: et qui hic eam perdiderit, inveniet eam ibi
 e dubio, ubi dicit Apostolus, quia „vita⁶⁾ vestra abscon-
 a est cum Christo in Deo:“ cui gloria in aeterna sae-
 la saeculorum. Amen!

¹⁾ Cfr. Luc. XV, 13. sqq. ²⁾ Luc. IX, 24.

³⁾ II Tim. II, 11. ⁴⁾ Coloss. II, 20.

⁵⁾ Edd. Merlini: in iis declaratur, quia perdit etc.

⁶⁾ Coloss. III, 3.

HOMILIA XIX.

De visione quinta Balaam.

1. Quinta haec nobis, eademque ultima Balaamio discutitur, de qua similiter, ut in ceteris, De deprecemur, qui¹⁾ in fine non deserat, ut possimus quoque visionis sensum hand procul a veritate. Est ergo initium ejus in iis verbis: „et²⁾ deret, inquit, Balaam Amalech, assumens per suam dixit: initium gentium Amalech, et semet peribit.“ Necessarium mihi videtur requirere in scriptis divinis, quibus in locis, vel quo in tempore Amalech scriptum sit, quove ex genere gens ista des. Facilius enim, quod quaeritur, agnoscetur, si in his locis, quae de eadem re scripta sunt, propter. Igitur in Genesis lectione, ubi quinque reges regerant, ut expugnarent quatuor reges, qui regnum Sodomis, post aliquanta ita refertur: „et³⁾ regrediuntur, venerunt ad fontem judicii, hic est Cades interfecerunt omnes principes Amalech, et Amalech qui habitabant in Sasanthem.“⁴⁾ In his prioribus Amalech memini nominatum. Sed requiratur utrum duae gentes ejusdem nominis habeantur, quidem et in catalogo filiorum Esau, et ducum ejus genere descenderant, refertur Amalech. scriptum est: „istae⁵⁾ sunt autem generationes E

¹⁾ Mss. „qui in fine.“ Libri editi (v. c. e.) „quo in fine.“ R.

²⁾ Num. XXIV, 20.

³⁾ Genes. XIV, 7. — Edd. Merlini: „Amalech.“ Edd. Ruaci: „Amorraei.“

⁴⁾ Mss. „Sasanthem,“ quod propius accedit *σασανθάρ*, quam priorum editionum (v. c. edd.) catio, quae habet „Sarathen.“ R.

⁵⁾ Genes. XXXVI, 9—12.

Edom, in monte Seir; et haec nomina filiorum: Eliphas filius Ada, uxoris Esau, et Raguel filius Basemath,¹⁾ uxoris Esau. Fuerunt autem filii Eliphas: Reueman, Sophar,²⁾ Gothom, Cenes. Thamnas autem concubina Eliphas, filii Esau, et haec peperit Amalech, filius Eliphas; et isti sunt filii Ada, uxoris Esau.“ Et pauca: „et³⁾ ii sunt, inquit, duces ex filiis Esau. Eliphas, qui fuit primogenitus filii Esau: dux The-
 , dux Chomor,⁴⁾ dux Sophar,⁵⁾ dux Cenes: dux Reueman, dux Gothom, dux Amalech.“ Hic igitur Amalech filius fuit Eliphas primogeniti Esau, natus ex concubina nomine Thamna. Sed redeamus ad primam de Amalech commemorationem, ubi ii, qui reversi sunt, et revertuntur ad fontem iudicii, qui vocatur Cades, interficiunt omnes principes Amalech. Cades enim interpretatur sanctificatio, vel sanctum; Amalech vero interpretatur ablingens populum, vel declinans populum. Igitur qui revertuntur ad sanctum, et convertunt se ad sanctificationem, interficiunt et perimunt Amalech, illum scilicet, qui ablingit populum, vel declinat populum. Sed autem alius est, qui declinat populum a Deo, nisi virtus caritativa, et nequitiae spirituales? Horum ergo principes sunt? Illi sine dubio principatus, adversum quos ista est colluctatio. Adversum principatus,⁶⁾ enim et

¹⁾ Mss. „Basemath.“ Libri antea editi: „Basamath.“ R. — Edd. Merlini: „Basemmath.“

²⁾ Mss. „Sophar, Gothom.“ Libri editi (v. c. edd.): „Suphar, Gothon.“ R. — Desideratur hoc loco, Genes. XXXVI, 11. coll. pag. huj. not. 4. „Omar.“

³⁾ Genes. XXXVI, 15. 16.

⁴⁾ Edd. M. et R. hoc loco, cfr. pag. huj. not. 2. „Chomor.“

⁵⁾ Edd. M. hoc quoque loco, cfr. pag. huj. not. 2. „Sophar“ et „Gothon.“

⁶⁾ Cfr. Ephes. VI, 12.

potestates, et mundi hujus rectores sunt iis agones: qui tamen superare non poterunt, nisi convertantur ad sanctimoniam. In ipsa tamen sanctimonia, quae est Cadex, fons est iudicii. Omnis enim, qui se ad sanctimoniam convertit, habet semper ante oculos suos fontem iudicii. Prospicit enim iudicii diem, et purificato corde tam maiorum poenas, quam piorum beatitudines contuetur: et haec faciens omnes Amalechitarum principes prostravit et dejecit. Si quis autem non se converterit ad Cadex, id est, ad sanctificationem, fontemque iudicii, neque futurum iudicii cogitat diem, isti subjecti sunt principibus Amalech. Hunc enim populum ablingit et consumit, et talem populum declinat a Deo. Haec ad illum primum referantur Amalech. Nunc autem videamus et istum Amalech, filium Eliphas primogeniti Esau, quem peperit ei Thamnas concubina sua, cujus pater est Eliphas, qui interpretatur, Deus me dispersit: mater autem Thamnas, quae et ipsa primo quidem est degener, deinde interpretatur defectio commota: ut necessario utique, qui ab his talibus gignitur, hostis sit¹⁾ Israel, ablingens vel declinans populum. Primus enim ipse Hebraeos egressos ex Aegypto bello aggressus est in Raphidin, tunc cum Moses ait ad Jesum: „elige²⁾ tibi viros, et exi, et conflige cum Amalech crastino: et ecce, ego sto in vertice collis, et virga Dei in manu mea erit. Et fecit Jesus, sicut dixit ei Moses, et conflixit cum Amalech: Moses autem, et Aaron, et Ur adscenderunt in verticem collis. Et factum est, ut, cum levaret manus Moses, invalesceret Israel: cum autem deponeret manus suas, invalesceret Amalech.“ Et post pauca iterum scriptum est, quia fagaverit Jesus Amalech, et populum ejus gladio dejecerit: tunc enim Dominus dixit ad Mosen: „conscribe³⁾ haec

¹⁾ Edd. Merlini: est. ²⁾ Exod. XVII, 9–11.

³⁾ Exod. XVII, 14–16.

ad memoriam in libro, et da in auribus Jesu: quia delens delebo memoriam Amalech de sub coclo. Et aedificavit Moses altare, et nominavit nomen ejus, Dominus refugium meum: et ait: quia in manu occulta Dominus expugnat Amalech a generatione in generationem.“ Intellige ex hoc evidentius, quid debeat intelligi Amalech, quem manu occulta, id est, invisibili expugnare dicitur Deus a generatione in generationem. Sed in Deuteronomio ita scriptum est: „memento,¹⁾ quanta tibi fecerit Amalech in via, cum exisses de Aegypto, quomodo obstitit tibi in via, et excidit caudam tuam, omnes qui aborabant post te. Tu autem esuriebas et laborabas, et non timuisti Deum.“ Observa ergo in iis, quomodo Amalech obstitit Israel in via, sed tamen non potuit cauius ejus abscindere, nisi caudam tantum: id est, eos poit obtinere, qui retro positi erant, qui ultimi sequantur, nec ea, quae retro erant, obliuiscetes, extendant se ad ea, quae in ante sunt. Et ideo puto, quia Dominus praecipiebat in Evangeliiis dicens: „nemo²⁾ mittens manum suam super aratrum, et retro respiciens, aptus est regno Dei.“ Et merito: si enim retro quis intentus fuerit in cauda, abscindet eum Amalech. Sed et liam adhuc de Amalech historiam proferamus, ut ex pluribus Scripturae locis clarius, quod quaerimus, adueratur. In primo Regnorum libro ait Samuel ad Saul: „misit³⁾ me Dominus ungere te regem super populum unum Israel, et nunc audi vocem verborum Domini. Haec dicit Dominus virtutum: recogitavi omnia, quae fecit Amalech adversum Israel, quomodo percussit eum in via, cum adscenderet ex Aegypto. Nunc ergo vade, et percutite Amalech, et anathematiza omnia, quaecunque

¹⁾ Deut. XXV, 17. 18. ²⁾ Luc. IX, 62.

³⁾ I Sam. XV, 1—11. coll. LXX. interpretum versione. (I Regg.)

Aegypti. Et discessit Cineus de medio
cussit Saul Amalech, ab Evilat²) usque
contra faciem Aegypti. Et cepit Agag
vivum, et omnem populum ejus anat
gladii. Et pepercit Saul et populus re
vit omne, quod bonum erat ex ovibus
quae secunda erant ex omnibus pecorib
luerunt ea exterminare, sed omne, quod
et despectum, hoc anathematizaverunt.
sermo Domini ad Samuelem dicens: p
unxerim Saul in regem.“ Et hic ergo o
Deus per prophetam regi Saul praeci
Amalech, et non parcat cuicumque ex iis:
percit regi Amalech Agag, offensam incu
ita ut eo usque permoveret Deum, ut
cipit illa natura, diceret: „poenitet³) me
in regem.“ Non ergo expedit nobis par
clinat populum, vel ablingit, et devorat
visibili Amalech, qui volentibus adscen
et de mundi hujus evadere tenebris, atq

et si invenerit nos lassos ac defessos, et retro respicientes, atque in ultimis et in cauda positos, abscindit nos et perimit. Et ideo tendendum ¹⁾ semper in ante est, et ad priora ²⁾ festinandum, imo et in verticem montis ascendendum, et semper levandae sunt in orationibus ad coelum manus, ut ita demum vincatur Amalech et cadat. Vis autem scire, quoniam non transitur ad terram sanctam, neque pervenitur ad regnum, nisi prius vincatur Amalech? David cum multa bella gessisset, et contra Allophylos fuissent ei acerrimi frequentesque conflictus, non tamen scribitur obtinuisse regnum, nisi prius edomasset Amalech. Ait enim Scriptura: „et ³⁾ regressus est David, posteaquam cecidit Amalech, et suscepit regnum Saul:“ cum tamen ipse Amalech describatur multas prius strages fecisse in populo Israel, et urbes eorum incendisse quam plurimas. Vere enim ante adventum veri David, illius, qui natus est ex semine David secundum carnem, multas strages spirituales Amalechitae, quae sunt contrariae virtutes, fecerunt in populo Israel. Sed et ipsius David captivarunt, inquit ⁴⁾, duas uxores. Judaeum puto primum, et secundum Gentilem populum dici: et Judaeos enim et Gentiles omnes constat sub peccato fuisse conclusos. Sed non in his rerum exitus mansit. Adveniens enim David audi quid faciat. Et invenit, inquit, David dispersos Amalechitas „manducantes ⁵⁾ et bibentes, et exultantes pro praeda, quam abstulerant: et cecidit, inquit, eos a prima nocte usque ad ⁶⁾ vesperam in crastinum.“ Et post hanc caedem Amalechitarum regressus suscepit regnum.

¹⁾ Ed. Ruaci sola: tentandum.

²⁾ Ed. Ruaci sola: propria.

³⁾ II Sam. I, 1. coll. LXX. virorum versione. (I Regg.)

⁴⁾ I Sam. XXX, 5. (I Regg.)

⁵⁾ I Sam. XXX, 16. 17. (I Regg.)

⁶⁾ Deest „ad“ in edd. M.

2. Hunc ergo Amalech videns Balaam filius 1
 homo verè videns, et audiens verba Dei, qui scit
 tam excelsi, et visiones Dei videt, accepit parabolam
 sicut et in prioribus visionibus scriptum est¹⁾: „initium
 gentium Amalech, et semen eorum peribit.“ Quo
 „initium gentium Amalech:“ certum est, quia nullo
 ad illum, qui tunc erat in carne Amalech, referri po-
 neque enim primus erat antiquitatis originis: sed ad
 sibilem Amalech melius refertur, qui a deducendo
 los a Deo, et faciendo Gentiles ex Dei cultoribus,
 lech nominatur. Et ideo recte initium gentium dicitur
 quasi talis, quaedam virtus contraria, quae prima in
 dederit, ut homines Gentiles fierent, mutando „gloriam
 incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corrupti
 hominis, et voluerum, et pecudum, et serpentium,
 serviendo „creaturae²⁾ potius quam creatori.“
 enim in populo Dei scriptum est initium Christus,
 contrario in populo, qui declinat a Deo, et Gentilis
 citur, initium est Amalech. „Et³⁾ semen eorum per
 Semen eorum est persuasio, et doctrina, qua docuit
 homines declinare a Deo. Istud ergo semen malum
 doctrina pessima, non ipsi, in quibus seminatum est
 ribunt. Ipsi enim cum conversi ingemuerint, salvi erunt.
 Et vide, si non talis expositio etiam illis convenienter
 sistet, qui Deum legis velut duritiae et crudelitatis
 sunt, qui non solum gentem Amalech, sed et semen
 pronuntiet periturum: cum gens quidem ad spiritum
 nequitas referatur, semen vero ejus doctrina super-
 num Gentilium, et cultus idolorum, atque omnis
 quae a Deo populum declinare suadet, exponatur.

3. Commemorat autem propheta post Amalech

¹⁾ Num. XXIV, 20.

²⁾ Rom. I, 23.

³⁾ Rom. I, 25.

⁴⁾ Num. XXIV, 21.

ens: „et ¹⁾ videns Cineum, assumens parabolam
t: valida habitatio tua; etsi posueris in petra
am, etsi fuerit tibi Beor nidus astutiae, Assyrii
te ducent.“ Videtur mihi, quod Cineum non
abiliter nominet. Ipse est enim, cui et in su-
dicebat Saul: „discede ²⁾ de medio Amalech,
ercutiam te: quia tu fecisti misericordiam in
m adscenderet de Aegypto.“ De hoc ergo et
ur, quia valida sit habitatio ejus, si ponat ni-
a in petra. Petra Christus est. Si ergo ponat
am in petra, valida est habitatio ejus, si tamen
i Beor nidus astutiae. Beor pater est Balaam,
t accipi in persona haereticorum: ut hoc dici
quod salvus possit esse Cineus, si ponat in petra
am, hoc est, si ³⁾ in Christo collocet spem suam,
m haereticorum circumdet et circumscribat astu-
si hoc fuerit, nihil ei proderit, quod in petra,
Christus, collocatus videtur. Ab Assyriis enim
lucetur, malignis scilicet virtutibus, quae eos ca-
unt, et in potestatem accipiunt, quos haereticus
olverit. Videtur sane secundum hanc exposi-
uam de Cineo edidimus, „et“ conjunctio inter-
ensum. Sed sciendum est, quod vernaculum est
linguae, „et“ conjunctione frequenter uti, ita ut
abundet, et in non necessariis, ut in nostra ap-
ua, videatur inserta: quod utique cum venia ac-
a est. Habet enim unaquaeque lingua aliquid
is, quod apud alias linguas vitiosum videatur.
go, „et“ conjunctio quasi abundans habenda est,
ua. Caveat ergo Cineus, qui interpretatur pos-

um. XXIV, 21. 22.

Sam. XV, 6. coll. LXX. virorum versione.

ceest „si“ in ed. Ruaci.

sidens, caveat, inquam, etiamsi possideat, et promere istam gratiam, ut ¹⁾ in ecclesia Christi sit, ne forte ast Beor circumveniat eum, et declinet ad dogmata prae et perversa, et ob hoc tradatur Assyriis. Qui enim blasphemant in ecclesia positi, traduntur Satanae, sicut Phygellus et Hermogenes, de quibus Paulus dicit: „quos tradidi, inquit, Satanae, ut discant non blasphemare. Propterea ergo Assyriis traditur, qui declinaverit in hereticam blasphemiam: quia Assyrii interpretantur dirigentes: et ob hoc traduntur iis, qui traduntur, non ut pereant, neque ⁴⁾ ut penitus intereant, sed ut dirigantur, corrigantur: et sicut ipse Paulus dicit: „ut ⁵⁾ discant non blasphemare.“

4. Post haec vero Balaam prophetiae suae sermonem in his ⁶⁾ concludit, dicens: „et ⁷⁾ assumpta parabola dixit: o quis vivet, cum fecerit haec Deus? Et exibat de manu Cuthiorum, et affligent Assur, et affligent Hebraeos, et ipsi pariter peribunt.“ Quod per singula per parabolam loqui dicitur Balaam, legenti incutit pudorem ne quid in iis, quae dicuntur, non quasi in parabola sed secundum literam dictum putet. Ait ergo: „⁸⁾ quis vivet, cum fecerit haec Deus?“ Hic vitam non hanc communem, sed illam nominat, quae secundum Deum est: et hoc est, quod dicit: quia cum haec omnia fecerit, cum orietur astrum ex Jacob, et surrexerit homo ex Israel, et deleverit Amalech, et semen ejus perdiderit, hoc

¹⁾ Edd. Merlini: et.

²⁾ Cod. Corbejensis posteriori, sed eadem manu praeadscriptum habet: „sicut Philetus et Hermogenes.“ Horum mentio fit II Tim. I, 15. et II, 17. At de his non dixit Paulus conceptis verbis: „quos tradidi“ etc., sed de Hymenaeo et Alexandro. Cfr. pag. huj. not. 3. l. — Edd. Merlini: Phygelus.

³⁾ I Tim. I, 20.

⁴⁾ Ed. Ruasi: nec ut etc.

⁵⁾ I Tim. I, 20.

⁶⁾ Edd. Merlini: etc.

⁷⁾ Num. XXIV, 23. 24.

⁸⁾ Num. XXIV, 23

nam advenerit Christus, et idolorum cultum destruxeritque omnium daemonum subjecerit potestatem, quis ille tam beatus, tam felix, qui haec videat? hoc est, entiat, et intelligat, et credat, quod haec ita fecerit? „Et ¹⁾ exhibunt de manibus Cithiorum, et affligent ios.“ Cithii interpretantur plaga ~~figia~~. Hi ergo, qui vertuntur ad Deum, et a Christo. eruditi, plagam, in fine saeculi impiis veniet, effugiant, ipsi affligent ios: hoc est, his, qui in agone pietatis positi sunt, ret Satanam Deus sub pedibus, ipsi affligent Assy-daeonum ²⁾ scilicet gentem. Calcabunt namque serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem ei, et affligent eos. „Affligent ³⁾ Hebraeos, et ipsi peribunt.“ Hebraei transeuntes interpretantur. Iste ipse populus etiam Hebraeus dicitur, quia transiit egypto ad terram repromissionis, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam. Sed quoniam, ut diximus, haec sine agone, nec sine magno certamine poterit obtinere, quasi in agone positus nunc affligit, nunc affligitur, nunc caedit adversarium, nunc ipse ab adversario veretur. Affligent ergo etiam ipsi Assyrii Hebraeos, hoc opulum Domini, sicut affliguntur ab iis: sed ipsi, id Assyrii, cum haec fecerint, et cum vires suas omnes Hebraeos affligendos effuderint, statim etiam ipsi peribunt. Quod ergo ait: „et ⁴⁾ affligent Hebraeos, et pariter peribunt:“ non ita accipiendum est, quasi cum Hebraeis peribunt et Assyrii: sed pariter, id est statim ut haec fecerint, et Hebraeos afflixerint, etiam ipsi peribunt. „Pariter“ ergo Graecus sermo pro „statim“ habetur. Hic ergo erit finis omnium, ut et Assur, cui traditur hi, qui delinquebant ex populo Dei, vel in in-

1) Num. XXIV, 24.

2) Edd. Merlini: et daemonum etc.

3) Num. XXIV, 24. 4) Num. XXIV, 24.

teritum carnis, ut spiritus salvus fieret, vel ut diabolus non blasphemare, peribit etiam ipse ab eo, qui perit, et tunc habet perdere in gehennam. Dicitur enim in iudicio: „ite ¹⁾ in ignem aeternum, quem paravi diabolo, et angelis ejus.“ Ibi ergo peribit Assur, et cum eo perit aliquando et una ovis ²⁾ ex centum, sed hanc ovem pastor bonus, relictis nonaginta in montibus, descendens ad vallem hanc nostram, lacrimarum, et requirens invenit, atque impositam viris suis reportavit, et illi numero, qui in sepe salvus manebat, adjunxit. Iste autem Assur, qui omnium dicitur periturus, nescio si aliquando aut possit, aut inveniri: perit enim non errore, sed nec lapsu motus, sed perseverentia perduratus. enim scriptum est: „ego ³⁾ occidam, et ego vivere deducam in infernum, et reducam:“ nescio, si genitrix omnes adspiciat, an ad eos tantum, quos deceptio deduci fecit in mortem. Haec etiam de ultima prophetia a nobis pro viribus dicta sint, quae propter eorum difficultate explanandi magis, quam per stilum placuit explicari. Quid enim interest, dum omnia ad aedificationem dicantur, et omnia ad gloriam Dei fiant? Qui est benedictus in saecula saeculorum Amen!

¹⁾ Matth. XXV, 41. coll. edd. N. T.

²⁾ Cfr. Luc. XV, 4. seqq.

³⁾ Deut. XXXII, 39. et I Sam. II, 6. (I Reg. Desunt in ed. Ruaci verba: „ego occidam, et.“)

HOMILIA XX.

eo, qui fornicatus est in Madianitide, et quod consecratus est populus Beelphegor.

1. Lectio hodie recitata est, primam quidem historiam continens de fornicatione viri Israelitae et mulieris Madianitidis, secundam vero de visione populi, in qua iterum jubetur ex praecepto Domini, in irritum et revocato¹⁾ priore numero, propter peccata, quae miserant illi, qui prius fuerant sub numeri definitione illi. Cassatur ergo et in irritum deducitur ex peccatunumerus, qui scriptus est: et tantum valent delicta, ut hoc prosit, quod in numero quis habitus sit apud Deum, cum declinaverit. Sed, ut Scriptura refert, etiam peccata eorum, qui receperunt a Deo, ceciderunt in detrimentum. Duae ergo sunt historiae, quae recitatae sunt: sed de prima interim, quae fornicationem populi describit, si quid orantibus vobis Dominus gratiae dignabitur prestare, dicemus. Si vero ipse concesserit, aliquid etiam secunda contingere audebimus. „Et²⁾ applicuit, inquit, Israel ad Sathim³⁾, et pollutus est populus, et fornicatus est in filias Moab. Et invitaverunt eos ad sacrificiorum suorum, et manducavit populus de sacrificiorum, et adoraverunt idola eorum, et consecratus Beelphegor: et iratus est furore Dominus contra Israel.“ In his ostenditur illud, quod saepe memoravimus, Balaam, posteaquam Dei virtute constrictus, non est visus maledicere Israel, volens tamen placere regi Chanaan, ait ad eum, sicut scriptum est: „veni⁴⁾, consilium

¹⁾ Mss. „revocato.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „revocato.“ R.

²⁾ Num. XXV, 1. 2. 3. ³⁾ Edd. Merlini: Sethim.

⁴⁾ Num. XXIV, 14.

do tibi." Et quid consilii dederit, ibi non apparuit, in posterioribus tamen ipsius libri Numerorum scriptum refertur. Sed plenius in revelatione Joannis, ubi ita continetur: „habes¹⁾), inquit, ibi quosdam²⁾), qui tenent doctrinam Balaam, qui docuit Balach, ut mitteret scandalum in conspectu filiorum Israel, ut manducarent idola immolata, et fornicarentur." Ex hoc ergo apparet, quod nequitia usus sit Balaam, et consilium dederit regi, isem quosdam dicens ad eum: populus hic non propriis viribus, sed Deum colendo vincit, et pudicitiam conservant. Si vis eum vincere, primo eorum pudicitiam deice, et sponte vincantur. Sed adversum haec non virtute militum, sed mulierum decore pugnandum est, nec quantum vigore, sed mollitie feminarum. Procul hinc³⁾) procul amove armatorum manum, et electam congrega speciem puellarum, ludentes pedibus eant, manibusque plaudentes: forma vincit armatos, ferrum pulchritudo captivat, vincantur specie, qui non vincuntur proelio. Verum ubi senserint eos mulieres Moabitides⁴⁾) vel Medianitae manus dedisse libidini, et peccato inclinasse cervices, non prius semet ipsas capientibus praebeant, quam de sacrificiis idolorum acquieverint degustare: ut cogente libidine consiliis obtemperent feminarum, et consecrentur per Beelphegor, quod est idolum turpitudinis. Haec fuerunt consilia Balaam: quibus acceptis rex Balach parat continuo exercitum non armis virilibus, sed femineo mixtum compositum, non furore bellico, sed libidinis flammam accensum. Nullam refrenat pudor, nullam prohibet vercundia. Amor patriae, et vitium gentis conspirant pariter

¹⁾ Apocal. II, 14.

²⁾ Desunt hoc loco, cfr. pag. 244. not. 1., in ed. M. verba: „quosdam, qui tenent.“

³⁾ Desunt verba: „hinc procul“, in sola ed. Rom.

⁴⁾ Edd. Merlini: Moabitae vel Medianitae.

in lasciviam, et ad decipiendum proba existit improbitas. Pro nefas, vix prohibetur libido legum minis, vix gladii errore reprimitur! Quid sceleris non perpetret, ubi faciliore suo placitum se mulier regi credidit, et salutem patriae quaesituram? Captivantur ergo Israelitae, non ferro, sed luxu, nec virtute, sed libidine, et fornicantur et mulieres Madianitae¹⁾, et ira Dei insurgit super eos. Sunt quidem in iis et mystica quaedam, atque interioris intelligentiae secreta: sed nos primo ipso historiae textus edificet, ut discamus ex hoc, quoniam adversus²⁾ nos militat fornicatio, adversus nos jaculantur tela luxuriae. Sed si nobis non desint arma, quibus nos armari jubet apostolus, huiusmodi jacula nos terebrare non poterunt, ³⁾ sit nobis lorica iustitiae, si habeamus galeam salutis, gladium spiritus, super⁴⁾ omnia scutum fidei, et calcanti simus pedes in praeparatione Evangelii pacis. Istae sunt arma, quae nos defendunt in huiusmodi bellis. Si autem talia arma projicimus, statim locum⁵⁾ diabólico vulneri damus, et captivos nos ducit omnis daemonum horus: atque ob hoc ira Dei insurget⁶⁾ super nos, et non solum in praesenti saeculo puniemur, verum etiam in futuro. Quod ergo facit nos vincere in iis proeliis, haec adversum nos diabolus commovet, pudicitia est, et iustitia, et prudentia, et pietas, ceteraeque virtutes. Quae autem faciunt nos vinci, luxuria est, et libido, avaritia, impietas, omnisque malitia. Haec ergo sunt, quae nos historiae textus edocuit. Verum quoniam Joannes in re-

¹⁾ Edd. Merlini: Madianitas.

²⁾ Desiderantur verba: „adversus nos militat fornicatio,” in sola ed. Ruaci.

³⁾ Cfr. Ephes. VI, 13—17.

⁴⁾ Edd. Merlini: et super.

⁵⁾ Cod. S. Theodorigi Rhemensis: „locum diabolo vulnere damus.” R.

⁶⁾ Ed. Ruaci sola: insurgit.

velatione sua ea, quae in lege secundum historiam scriptae sunt, adducit ad mysteria divina, et sacramenta quaedam in iis edocet contineri, necessarium videtur etiam secundum id, quod ille sciebat, nos quoque ab illo datum expositionis regulam sequi, et primo memorare ea, quae ad angelum ecclesiae cuiusdam scribens dicit: „habes¹⁾ ibi quosdam, qui tenent doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum in conspectu filiorum Israel, et manducarent immolata idolis, et fornicarentur.“ Eo temporibus Joannis Apostoli erant quidam in ecclesia illa, ad quam scribebat, docentes doctrinam Balaam. Petente ita accipiendum est, quod faciunt in illis dicta, qui dicerent se docere ea, quae Balaam docuit, et qui profiterentur se dogmatum et traditionum illius esse doctores? An illud potius debemus advertere, quod si quis faciat opus, quod fecit Balaam, is doctrinam Balaam docere videatur? Sicut et de doctrina Jezabel²⁾ in eadem revelatione memoratur, non quod³⁾ aliquis ex discipulis Jezabel doceat, quae illa tradiderit, sed quod si quis verbi causa, aut prophetas Dei persequatur, ut illa fecit, aut ad idola aliquos decipiat, vel falsis circumscriptionibus perimat innocentes, iste Jezabel dicetur tenere doctrinam. Si ergo aliquis malis consiliis scandalum gereret populo Dei, et offensionem divinam, atque iram diuinam coelestem provocet plebi, vel idolorum sacrificiis communicando, vel stupris aut libidini serviendo, hic doctrinam Balaam tenere dicendus est. Est ergo execrabilis corporis etiam fornicatio. Quid enim ita execrabile, quam templum Dei violare, ac tollere⁴⁾ membra Christi, et facere membra meretricis?

¹⁾ Apocal. II, 14. — Edd. M. et R. hoc loco, de pag. 242. not. 2. „habes ibi quosdam, qui tenent“ etc.

²⁾ Edd. Merlini constanter: Hiezabel.

³⁾ Edd. Merlini: quo.

⁴⁾ Cfr. I Cor. VI, 15.

2. Multo tamen magis execrabilis est generalis illa fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur. generalis autem fornicatio dicitur, cum anima, quae in consortium Verbi Dei adscita est, et matrimonio ejus quomodo sociata, ab ullo alieno scilicet, et adversario illius viri, qui eam sibi despondit in fide, corrumpitur, et solatur. Est ergo sponsus et vir animae mundae et pudicae, Verbum Dei, qui est Christus Dominus, sicut et apostolus dicit: „volo ¹⁾ autem omnes vos uni viro virginem castam exhibere, Christo. Timeo autem, ne forte, sicut serpens seduxit Evam astutia sua, sic corrumpantur mensus vestri a simplicitate, quae est in Christo Jesu.“ donec igitur anima adhaeret sponso suo, et audit verbum ejus, et ipsum complectitur, sine dubio ab ipso semen suscipit verbi; et sicut ille dixit: „de ²⁾ timore tuo, Domine, in utero concepi:“ ita et haec dicit: de verbo tuo, Domine, in ventre concepi, et parturivi, et spiritum salutis tuae feci super terras. Si ergo sic de Christo concepit anima, fecit filios, pro quibus dicatur ad eam, quia salva ³⁾ erit per filiorum procreationem, si permanserit in fide, et caritate, et sanctitate, cum sobrietate,“ etiam si rursus sicut Eva seducta fuisse anima videatur. Est itaque vere beata soboles, ubi concubitus factus fuerit animae cum Verbo Dei, et ubi complexus ad invicem dederint. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia oriatur, inde justitia, inde patientia, inde mansuetudo, et caritas, atque omnium virtutum proles veneranda succedet. Quod si infelix anima divini verbi dereliquerit sancta connubia, et in adulterinos se complexus diaboli, aliorumque daemonum illecebris deceptam tradiderit, generabit sine dubio etiam inde filios, sed illos, de quibus scriptum est: „filii ⁴⁾ autem adulterorum imperfecti erant, et ex iniquo

¹⁾ II Cor. XI, 2. 3.

²⁾ Jesai. XXVI, 18.

³⁾ I Tim. II, 15.

⁴⁾ Sap. Salom. III, 16.

modi voluntatem peperit anima, digne in ea odio habetur malae voluntatis execranda conceptio. Propterea fortassis in hujus sacramenti figura etiam Chanaam¹⁾ puer, antequam nasceretur, maledicitur. Cham namque peccaverat pater ejus: et prophetans Noe, cum unicuique filiorum suorum optima quaeque signaret, ubi ad Cham ventum est: „maledictus,²⁾ inquit, Chanaam puer.“ Cham peccavit, et Chanaam progenies ejus maledicitur, et maledicta est. Et ideo acrius nobis intendendum est, et prospiciendum, ne forte generet aliquid anima, quod maledicto dignum sit, ut etiamsi nondum opere impleverit, in ipsa tamen voluntate et proposito ejus sit³⁾ hujusmodi maledicta progenies. Quod et si forte aliquando evenerit: — quis enim invenietur facile, qui ab hujusmodi generatione, id est, peccandi voluntate habeatur immunis? — si ergo acciderit tale aliquid, quid remedii detur, ex divinis voluminibus requiramus. Invenimus ergo in psalmis de hoc scriptum: „filia⁴⁾ Babylonis misera, beatus, qui retribuet⁵⁾ tibi retributionem, quam retribuisti nobis. Beatus, qui tenebit et allidet parvulos⁶⁾ tuos ad petram.“ Et si nondum aliquid operis gessit Babylonius in nobis iste conceptus, dum adhuc parvulus est, non miserearis ejus, nec parcas ei, sed statim interfice. Odibilis enim est: perime, occide elidens ad petram. Petra autem est Christus. Quis ergo tantus ac talis est, ut non expectet omnino, usque quo crescat in eo Babylonia⁷⁾ soboles, nec augeantur in eo opera confusionis, sed in primis statim initiis, ubi nasci coepe-

¹⁾ Edd. Merlini constanter: Chanaan.

²⁾ Genes. IX, 25. ³⁾ Edd. Merlini: erit.

⁴⁾ Psalm. CXXXVII, 8. 9.

⁵⁾ Edd. Merlini: retribuit.

⁶⁾ Edd. Merlini: parvulos suos.

⁷⁾ Edd. Merlini: Babyloniae.

rint, et ex voluntatis motibus coalescere, atque, ut ita dicam, ubi caput coeperint de vulva animae proferre pernicioſa deſideria maligni ſpiritus inſpiratione concepta, arripiat ſtatim et elidat ad petram: id eſt, adducat ad Chriſtum, ut in conſpectu tremendi iudicii ejus poſita exoleſcant, et pereant? Haec dicta ſunt nobis de generali fornicatione, quae ſpecies habet plurimas: quarum una eſt haec, quae in conſuetudine ob corporale ſtuprum fornicatio nominatur. Ego vero legens Apoſtolum, cum veniſſem ad eum locum, in quo dicit: „qui ¹⁾ ſe jungit Domino, unus ſpiritus eſt:“ et: „qui ²⁾ ſe jungit meretrici, unum corpus eſt:“ quaerebam, ſi eſt aliquid aliud medium praeter hoc, ut aut Domino quis jungatur, aut meretrici: et pro viribus meis diſcutiens, profundum ſcili et reconditum in iis verbis intuebar Apoſtoli ſenſum, qui ita definiſſet, quod omnis anima aut Domino conjuncta ſit, aut meretrici: et intellexi, quod Dominum quidem dixerit virtutes, quae Chriſtus eſt, id eſt verbum, ſapientiam, veritatem, juſtitiam, ceteraque hujusmodi: meretricem vero omnes e contrario malitiae ſpecies. Hoc etiam apud Salomonem dici intelligo in eo, quod ait de meretrice, quia „per ³⁾ fenestras proſpicit in plateas, et ſi quem viderit inſipientium adoleſcentulorum, et inopem ſenſuum, tranſeuntem juxta angulos domus ſuae, et loquentem in tenebris vespertinis, cum ſilentium fuerit nocturnum, vel caligo noctis: mulier autem occurrit ei, habens ſpeciem meretricis, quae facit juvenum evolare corda.“ Haec ergo, quae dicitur meretrix, ipſa eſt malitia: et qui ſe junxerit huic meretrici, unum corpus malitiae efficitur. Sicut ergo, qui ſe jungit Chriſto Domino, jungit ſe ſapientiae, jungit ſe juſtitiae, jungit ⁴⁾

¹⁾ I Cor. VI, 17. ²⁾ I Cor. VI, 16.

³⁾ Prov. VII, 6—10.

etati, et veritati, et cum his ¹⁾ omnibus unus efficitur iritus: ita et qui se jungit huic meretrici, jungit se pudicitiae, impietati, iniquitati, mendacio, et simul omnibus peccatorum malis, cum quibus unum corpus icitur.

3. Verumtamen „applicuit ²⁾ Israel in Sattin.“ In interpretatione Hebraicorum nominum Sattin invenimus lingua nostra responsionem, vel refutationem dici. applicuit ergo Israel ad responsionem, vel refutationem. non bene applicuit. Vide denique, quid incurrerit ³⁾ in hoc positus mansione. Fornicatus est cum mulieribus adianitarum, et refutatus est a Deo: quia non solum fornicatus, sed et idolis gentium consecratus est, et condidit ex iis, quae fuerant idolis immolata, quae utique sacrabilia sunt apud ⁴⁾ Deum. Qui enim consensus exemplo Dei cum idolis? Verum ego etiam de iis, quae apostolus Paulus ⁵⁾ ad Corinthios scribit, dicens: „si ⁶⁾ quis autem viderit scientiam habentem in idolio recumbere, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum immolata?“ valde miratus sum. detur enim non tam rem ipsam gravem pronuntiare, quam illius offensam, qui haec videns simili provocatur exemplo, cum non simili scientia muniatur, ita ut ostentet eum, qui habens scientiam recumbit in idolio, non in sui, quam alterius damni effici reum. Sed vide, ne forte non hoc solum fiebat apud Corinthios, ut in idolio cumberent, et immolata idolis manducarent. Sed forte, quoniam studiosi literarum Graecarum homines erant, et sectatores philosophiae, desiderio adhuc studiorum vete-

¹⁾ Edd. Merlini: iis. ²⁾ Num. XXV, 1.

³⁾ Ed. Ruaci sola: incurrit.

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: ad Deum.

⁵⁾ Desideratur „Paulus“ in ed. Ruaci.

⁶⁾ I Cor. VIII, 10.

rum tenebantur, et philosophorum dogmata, quasi idolis immolata edebant: quae tamen laedere fortasse non poterant eos, qui plenam scientiam veritatis acceperant. Hi autem, qui in Christo minus eruditionis habebant, si imitarentur eos legentes talia, et illis adhuc studiis operam dantes, vulnerari poterant, et diversorum dogmatum variis erroribus implicari. Sic ergo fiebat, ut laederetur alius, unde is, qui habebat plenam scientiam veritatis, laedi non poterat. Sed quoniam caritas non requirit ¹⁾, quod sibi utile est, sed quod multis, observare ²⁾ oportet talem verbi capere cibum, qui non solum nos aedificet et delectet, sed et qui videntes non offendat, aut laedat. Est ergo non solum in cibis idolis immolatum, sed et in verbis. Ego puto, quia, sicut omnis sermo, qui pietatem, et justitiam, et veritatem docet, Deo consecratus est, et Deo immolatus: ita et omnis sermo, qui ad impudicitiam, vel injustitiam, vel impietatem respicit, idolis immolatus sit, et qui eum recipit, quasi idolis immolata manducet. Manducavit ergo populus de sacrificiis eorum, et adoraverunt idola eorum. Non solum manducaverunt, sed et adoraverunt. Vide ordinem mali: servos Domini prima concupiscentia, inde ventris ingluvies, postrema captivavit impietas. Impietatis autem merces exsolvitur fornicatio. Si relegas, quae scripta sunt de Salomone, invenies eum, et quidem cum esset sapientissimus, multis mulieribus inclinasse latera sua, cum lex Dei dicat: „non ³⁾ multiplicabis tibi mulieres, ne forte fornicari te faciant a Deo tuo.“ Ille ergo cum esset sapientissimus, et ingentis apud Deum meriti, tamen qui se tradidit multis mulieribus, deceptus est. Ego puto, quod multae mulieres, multa dogmata et multarum ge-

¹⁾ Edd. Merlini: quaerit.

²⁾ Edd. Merlini: observari.

³⁾ Deut. XVII, 17. coll. LXX. virorum versione.

ae philosophiae nominentur. Quae cum sin-
 cere, et perscrutari utpote et scientissimus et
 us voluisset, semet ipsum intra legis divinae
 ere non potuit. Decepit eum Moabitica phi-
 persuasit, ut idolo Moabitico immolaret, simi-
 monitarum ¹⁾, sed et reliquarum gentium,
 ilieres dicitur recepisse, et aedificasse templa,
 esse idolis earum. Grande est ergo et vere
 tamen multis dogmatibus quasi mulieribus
 c tamen a veritatis regula declinare, sed con-
 re: sexaginta ²⁾ sunt reginae, et octoginta
 , et adolescentulae, quarum non est numerus:
 est columba mea, perfecta mea, una est ma-
 na est genitricis suae. Sed isti adoraverunt.
 onsecrati sunt Beelphegor. Beelphegor idoli
 , quod apud Madianitas praecipue a mulieri-
 ur. In hujus ergo idoli mysteriis consecratus
 Interpretationem nominis ipsius cum require-
 tius inter Hebraea nomina, hoc tantum inve-
 stum, quia Beelphegor species sit turpitudinis.
 en declarare, quae vel qualis species, vel cujus
 idinis, honestati credo consulens, qui interpre-
 uti ne auditum pollueret audientium. Igitur
 e sint turpitudinum species, una quaedam ex
 rpitudinis species Beelphegor appellatur. Un-
 m est, quod omnis, qui aliquid turpe com-
 a aliquam speciem turpitudinis declinat, Beel-
 dianitarum daemone consecratur. Sed et per
 cata, quae committimus, maxime si jam non
 aliqua, sed studio affectuque peccamus, illi
 daemone, cui peccatum illud, quod commisi-
 rari curae est, consecramur. Et fortasse con-

d. Merlini: Amanitarum.

: Cantic. VI, 7.8. coll. I Regg. XI, 4. (III Regg.)

..

consecrant Beelphegor, consecrant tui
et per alia peccata, ut diximus, aliis
nes consecrantur. Sed tu observa dili-
ptum est, et sta in viis, et interroga, quae
aeternae, et quae sit via bona, et in-
accedas ad januas domus malitiae.
lignum spiritum loqui in corde tuo,
quod opus peccati, intellige, quia
consecret te alicui daemone. Ducere
mysteria diabolica, mysteria iniquitatis
quod scribit Apostolus: „cum 2) au-
idolorum forma euntes, prout ducebamini
a quibus ducebamini? A spiritibus
ducebamini ad opera peccatorum. Ha-
quisque auditor dicet fortasse: quid
circumeunt spiritus maligni unumque
ducunt, ac pertrahunt ad peccatum:
est, qui ad justitiam trahat, qui in-
dicitiam, ad pietatem: quomodo non
cundum quidem lata via patere, ad sal-
ullus aditus dari? Imo vero adverte

dest unicuique nostrum, etiam minimis, qui sunt in ecclesia Dei, angelus bonus, angelus Domini, qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis, et miserationibus exposcendis, quotidie videat ciem patris, qui in coelis est: sicut Dominus designat ¹⁾ Evangeliiis. Et iterum secundum ea, quae Joannes in pocalypsi ²⁾ scribit, unicuique ecclesiae generaliter angelus praest, qui vel collaudatur pro bene gestis populi, et etiam pro delictis ejus culpatur. In quo etiam studendi mysterii admiratione permoveor, ³⁾ quod in tantum eo cura de nobis sit, ut etiam angelos suos culpari pro nobis et confutari patiatur. Sic ⁴⁾ enim cum paedagogo aditur ⁵⁾ puer, si forte minus dignis nec secundum patris nam nobilitatem imbutus appareat disciplinis, continuo culpa ad paedagogum refertur, nec ita puer a patre ut paedagogus arguitur, nisi durior fuerit, et paedagogi monita spreverit, atque in lasciviam pronus ac proterviam mutaria ejus verba contemserit, illis magis obtemperans, ut luxuriam suadent, et ad lasciviam provocant. Quid ut illi animae, prophetae vocibus disce. „Derelinqueris, ⁶⁾ inquit, filia Sion sicut tabernaculum in vinea, et sicut casa custodiaria in cucumerario, et sicut civitas, quae expugnata est.“ Et iterum: „auferetur ⁷⁾ maceria ejus, et erit in conculcationem, et diripient eam omnes, qui transcunt viam, et singularis ferus depascet eam.“ Haec atietur, si non acquiescat monitis angeli, qui sibi appositus est ad salutem. Sui namque arbitrii est anima, et si quam voluerit partem est ei liberum declinare: et

¹⁾ Cfr. Matth. XVIII, 10. ²⁾ Cfr. Apocal. II. III.

³⁾ Edd. Merlini: promoveor.

⁴⁾ Edd. Merlini: Sicut enim etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: traditus. ⁶⁾ Jesai. I, 8.

⁷⁾ Cfr. Jesai. V, 6. coll. Psalm. LXXX, 12. 13. .XXIX.)

ideo justum Dei iudicium est, quia sponte sua sive bonis, sive pessimis monitoribus parat. Vis ubi adhuc amplius quid ¹⁾ ex scripturis divinis ostendam, quomodo major cura salutis erga homines Deo est, quam diabolo perditionis? Numquid non sufficebat angelorum diligentia adversus insidias daemonum, et adversum eos, qui ad peccandum homines trahunt? Ipse unigenitus, ipse, inquam, filius Dei adest, ipse defendit, ipse custodit, ipse nos ad se trahit. Audi, quomodo ipse dicit: „et ²⁾ ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.“ Sed nec sufficit enim esse nobiscum, sed quodammodo vim nobis facit, ut nos pertrahat ad salutem. Ait enim in alio loco: „cum ³⁾ autem exaltatus fuero, omnia ad me traham.“ Vides, quomodo non solum invitat volentes, sed et cunctantes trahit. Vis autem audire, quomodo trahat etiam cunctantes? Non concessit illi, qui volebat ire, et sepelire patrem suum, nec spatium temporis dedit, sed ait illi: „sine ⁴⁾ mortuos sepelire mortuos suos, tu autem sequere me.“ Et alibi dicit: „nemo ⁵⁾ mittens manum suam super aratrum, et retro respiciens, aptus est regno Dei.“ Quod si amplius adhuc vis de hoc cognoscere sacramento, ostendam tibi de Scripturis, quod etiam ipse Dominus pater dispensationem salutis nostrae non negligit, sed et ipse nos ad salutem non solum vocat, sed et pertrahit. Sic enim Dominus dicit in Evangelio: „nemo ⁶⁾ venit ad me, nisi quem pater meus coelestis attraxerit.“ Sed et paterfamilias, qui mittit servos suos invitare amicos ad nuptias filii sui, posteaquam recusaverunt illi, qui priores fuerant invitati, dicit servis:

¹⁾ Edd. Merlini: aliquid.

²⁾ Matth. XXVIII, 20.

³⁾ Ev. Joann. XII, 32. — Edd. Merlini: exaltatus.

⁴⁾ Matth. VIII, 22. ⁵⁾ Luc. IX, 62.

⁶⁾ Ev. Joann. VI, 44.

exite ¹⁾ ad vias, et angiportus, et quoscunque inveneritis, cogite introire." Sic ergo non solum invitamur a eo, sed et trahimur, et cogimur ad salutem. Sed nec nactus quidem spiritus in huiusmodi dispensationibus est. Ipse enim dicit: „segregate ²⁾ mihi Paulum et arnabam in ministerium, ad quod adsumsi eos." Et rursum prohibet Paulum ire in Asiam, et rursum cogit ³⁾ eum ire in Jerosolymam, praedicens ei, quia vincula et cruciatus cum ibi maneant. Quod si angeli Domini circumstant in circuitu timentium eum, ut eripiant eos: si eus Pater, si Filius, si spiritus sanctus, non solum horrentur et provocant, sed et pertrahunt, quomodo nonulto major cura pro nobis geritur ad salutem, quam adversarius procuretur ad mortem? Haec autem dicta sunt pro eo, quod consecratus est populus Beelphegor.

4. „Et ⁴⁾ iratus est, inquit, furore Dominus contra israel, et dixit Dominus ad Moysen: assume principes populi, et ostenta illos Domino contra solem, et averter ira furoris Domini ab Israel." Nescio, si de his ⁵⁾ asserentes, non offendamus aliquos: sed et si offendamus, obedire magis et deservire oportet verbo Domini, iam gratiae hominum. Peccavit Israel, et dixit Dominus ad Moysen, ut assumat omnes principes, et ostentet eis Domino contra solem. Populus peccat, et principes tentantur contra solem. Eadem ad examinandum prosciuntur, ut arguantur a luce. Vides, quae sit conditio principum populi: non solum pro suis propriis arguuntur delictis, sed et pro populi peccatis coguntur reddere rationem, ne ipsorum sit culpa, quod populus deliquit, ⁶⁾ forte non docuerint, ne forte non monuerint, ne-

¹⁾ Matth. XXII, 9. ²⁾ Act. XIII, 2.

³⁾ Cfr. Act. XXI, 13. ⁴⁾ Num. XXV, 3. 4.

⁵⁾ Edd. Merlini: iis.

⁶⁾ Desunt verba: „ne forte non docuerint," in ed. laici.

que solliciti fuerint arguere eos, qui initium culpae dederint, uti ne contagio dispergeretur in plures. Haec enim omnia facere principibus imminet et doctoribus. Si enim illis haec non agentibus, nec sollicitudinem gerentibus circa plebem peccaverit populus, ipsi ostentantur, et ipsi ad iudicium producantur. Arguit enim eos Moyses, id est, lex Dei, velut negligentes et desides, et in ipsa convertetur iracundia Dei, et cessabit a populo. Haec si cogitarent homines, nunquam cuperent, nec ambirent ad populi principatum. Sufficit enim mihi pro meo propriis argui delictis, sufficit mihi pro memet ipso et peccatis meis reddere rationem. Quid mihi necesse est etiam pro populi peccatis ostentari? et ostentari contra solem, ante quem nihil potest abscondi, nihil obscurari? Sed fortassis etiam sit ¹⁾ aliquis in hoc arcanus et reconditus sensus, qui plus aliquid doceat, quam communis haec habere videtur expositio. Fortassis enim referri ²⁾ et hoc potest ad illos principes populi, de quibus paulo superius diximus. Venient enim angeli ad iudicium nobiscum, et stabunt pro nobis ante solem iustitiae, ne forte aliquid etiam ex ipsis causae fuerit, quod nos deliquimus, ne forte minus erga nos operis et laboris expecterint, quo nos a peccatorum labe revocarent. ³⁾ Nisi enim esset etiam aliquid in ipsis, quod in causa nostri culpandum videretur, nunquam diceret sermo Scripturae ad angelum illius, vel illius ecclesiae, quia habes, verbi gratia, quosdam tenentes doctrinam Balaam, vel quia dereliquisti caritatem tuam pristinam, vel patientiam tuam, vel alia huiusmodi, quae jam superius memoravimus, pro quibus in Apocalypsi ⁴⁾ angeli uniuscujusque

¹⁾ Edd. Merlini: est.

²⁾ Edd. Merlini: referre et haec potest etc.

³⁾ Ed. Ruaei sola: revocarint.

⁴⁾ Cfr. Apocal. II. III.

ae culpantur. Si enim mercedem sperat angelus, gratia, qui me consignatum accepit a Deo, pro iis, bene gessi, certum est, quia et culpari sperabit pro iis a me non bene gesta sunt. Et ideo ostentari ut contra solem, procul dubio ut appareat, utrum ea inobedientia, an per illius negligentiam peccata essent, per quae Beelphegor, sive cuilibet alii pro qualitate scilicet peccandi consecraretur.¹⁾ Si princeps meus, — angelum dico, qui mihi est natus —, non defuit, sed commonuit de bonis, et est in corde meo, in eo duntaxat, in quo mentia revocabat a peccato, sed ego contempsit ejus, et spreto conscientiae retinaculo praeceptis in proprium, duplicabitur mihi poena, vel pro contemptu praecepti, vel pro facinore commisi. Nec mireris sane, quod eos dicimus venire cum hominibus ad iudicium, scriptura dicat, quia „ipse²⁾ Dominus ad iudicium cum senioribus populi, et cum principibus ejus.“ Videntur ergo principes, et si in illis culpa est, desinit iis a populo. Debet nobis et acrior esse sollicitudo nostrorum, scientibus, quod non solum nos ante iudicium Dei pro actibus nostris stabimus, sed angeli pro actibus nostris ad iudicium deducuntur tanquam principes et duces. Propterea enim et Scriptura dicit: „obedite³⁾ dominis vestris, et obtemperate iis in omnibus. Ipsi servigilant, quasi rationem pro animabus vestris redduri.“

Post haec refertur, quia, cum vidisset Fincees filius, filii Aaron sacerdotis, Israelitem quendam in adulterio cum muliere Madianitidem, rapto siromaste in sua ingressus sit prostibulum, et utrumque per

Edd. Merlini: consecraretur.

Jesai. III, 14. ³⁾ Hebr. XIII, 17.

ipsa pudenda transfoderit. „Et ¹⁾ pro hoc, inquit, dixit Dominus ad Moysen: Fincees filius Eleazar, filii Aar sacerdotis, sedavit iracundiam meam.“ Haec aedificaverunt priorem populum: ubi autem, qui a Christo redemptus es, et cui de manibus gladius corporalis ablatum est et datus est gladius spiritus, arripe hunc gladium: et vides Israeliticam sensum cum Madianiticis scortant meretricibus, id est, cum diabolicis se cogitationibus volutantem, nolo parcas, nolo dissimules, sed statim percutite, statim perime. Ipsam quoque vulvam, id est, secreta naturae discutiens et penetrans, illum ipsum periculi fomitem deseca, ne ultra concipiat, ne ultra generet, et maledicta peccatorum soboles Israelitica contaminet. Hoc enim si facias, continuo sedabis iracundiam Domini: praeveneris enim iudicii diem, qui dies irae dicitur et furoris, et exterminato a te fomente peccati, qui nunc vulva Madianitidis mulieris appellatur, securus venies ad iudicii diem. Et ideo surgentes omnes, ut inveniamus paratum semper istum gladium spiritus, per quem exterminantur et semina ipsa, et contumelia peccatorum, ac propitius fiat nobis Deus per verum Fincees ipsum Dominum nostrum, Iesum Christum: et est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen

HOMILIA XXI.

De eo, quod secundo populus numeratus est.

1. Numeri sunt, ²⁾ quos legimus: et priore quidem lectione tempore exclusi sumus, ne aliquid etiam de

¹⁾ Num. XXV, 10. 11.

²⁾ Edd. Merlini: cunctationibus.

³⁾ Cod. sancti Theodorigi Rhemensis: „sunt, quos legimus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „sunt et quos legimus.“ R.

unda dinumeratione diceremus; sed conveniens est, omissa illa exclusa nunc reddere. Igitur per praeceptum Domini primo numeratus est populus, sed quoniam illi, qui primo fuerant adsciti, ceciderunt propter perseverantiam delictorum, secundus ¹⁾ nunc populus, qui in lapsorum cum rediviva generatione successit, vocatur ad numerum, quod de illis prioribus dictum non fuerat, de iis dicitur. Postea enim quam per tribus et plebes, domosque, familias collectus est numerus, dicit Dominus ad Moysen: „iis ²⁾ distribuetur terra in sortem, ex numero nominum. Pluribus plura dabuntur in sortem, et exiguis ignam dabis haereditatem.“ Si de prioribus dictum fuit, quia iis distribuetur terra in sortem, falsum utique iasset, quia ceciderunt illi in deserto propter delicta sua. Quod ergo primis non est dictum, postremis dicitur, quibus et cuncta, quae promittuntur, impleta sunt. Haec item nolo putes solius historiae textu concludi. Mysteriorum sunt, quae per legis imaginem conscribuntur. Reprobatur enim prior populus, qui est in circumcissione: et introduitur secundus, qui congregatur ex gentibus, et ipse est, si haereditatem consequitur paternam. Et a quo consequitur? Non ab Mose, sed ab Jesu. Nam Moses etiam non dat aliquibus haereditatem, non dat intra Jordanem, nec transit omnino Jordanem, sed extra Jordanem dat terram, non fluentem lacte et melle, sed pecoribus pastam, et muta animalia, atque irracionales pecudes melius iam rationales homines nutrientem. Jesus vero meus cuncto populo terram quam dat, terra est lacte et melle cens, imo favus mellis est praec omni terra. Et ³⁾ Mo-

¹⁾ Cod. sancti Theodorici Rhemensis: „secundo nunc populus, qui“ etc. R.

²⁾ Num. XXVI, 53. 54.

³⁾ Cod. sancti Theodorici Rhemensis: „Et Moses eundem haereditatem non in clero, neque sorte distribuit, c potest plebes“ etc. R.

ses haereditatem non dat in clero, nec sorte nec potest per plebes, et domos ac familias, et et merita singulorum divina sorte pensare: hoc Jesus, cui omne iudicium pater tradidit: ¹⁾ ipse modo populum suum non solum per tribus, et et domos, verum et per nomina unumquemque et competenti mansionem dispenset. Sunt tamen istis, qui conditione sortis supererminent, et omni adduntur ²⁾ ad sortem. Omnes Levitae, id est qui intente et indesinenter permanent in ministeriis et pervigiles in servitio eius excubias gerunt, sortem ceteros non accipiunt: sed nec omnino in terrarum, sed ipse Dominus sors iis et haereditas moratur. ³⁾ Per hos illi mihi videntur indicari, quibus corporae naturae obstaculis hebetati, sed visibilium gloriam supergressi, in sola sibi sapientia et verbo eius vivendi usum, exercitiumque posuissent: corporeum nihil requirunt, nihil rationis alienum cupierunt enim sapientiam, concupierunt secretam agnitionem: et ubi ⁴⁾ est cor eorum, ibi est ⁵⁾ thesaurus eorum. Isti ergo haereditatem non habent in terris, sed supergrediuntur summa coeli fastigia: semper in Domino, semper in verbo eius, semper in sapientia, et in voluptate scientiae eius deliciabuntur iis cibis, hoc erit poculum, istae divitiae, hoc regnum. Tales ergo erunt, et in iis erunt illi, quibus haereditas ipse Dominus erit. Qui autem inferiorum nec in istum profectuum verticem pervenerunt, terrarum accipient, licet sublimioris alicujus

¹⁾ Cfr. ev. Joann. V, 22.

²⁾ Cod. sancti Theodorici Rheimensis: „duci-
— Edd. Merlini: „adducuntur.“

³⁾ Edd. Merlini: nominatur.

⁴⁾ Cfr. Matth. VI, 21. ⁵⁾ Edd. Merlini:

tentioris. Terra enim viventium repromittitur, quae utique idcirco terra viventium dicitur, quod nesciat mortem. Et isti quidem magni, et isti beati: sed beatiores illi, qui jam non per speculum, et in aenigmate, neque in substantiis corporalibus, sed facie ad faciem Deum videbunt, sapientiae illuminatione radiati, et verae divinitatis capaces per puritatem cordis effecti: portionemque suam non in creatura, sed in creatore habentes, qui est super omnia Deus ¹⁾ benedictus in saecula.

2. Ait ergo: „ex ²⁾ numero nominum ³⁾ pluribus plura dabuntur in sortem, et exiguis exiguam dabis haereditatem: unicuique, sicut recensitus est, dabitur haereditas ejus.“ Historia hoc est, quod docet, ut, si quibus numerosior habetur in populis, majora terrae spatia sortiatur: si qua autem minore hominum numero censeatur, breviori possessione contenta sit. Sed quoniam terrae hujus divisionem, haereditatemque terrenam, speciem dicimus ⁴⁾ tenere et imaginem futurorum bonorum, ac formam coelestis illius, quae a fidelibus et sanctis speratur, haereditatis ostendere: requiro in illa haereditate, quae speranda est, qui sint plures, et qui sint pauci, et invenio ibi beatiores paucos haberi, quam plures. Nam qui per viam ⁵⁾ latam et spatiosam, quae ducit ad perditionem, egerint iter, multi dicuntur: qui vero per arctam et angustam viam perrexerint, quae ducit ad vitam, pauci appellantur. Et iterum in aliis dicitur:

¹⁾ Nomen „Deus“ (quod deest in edd. M.) suppletur e Mass. R.

²⁾ Num. XXVI, 53. 54.

³⁾ Edd. Merlini perperam: hominum pluribus plura dabuntur in sorte.

⁴⁾ Cod. sancti Theodorici Rhenensis: „didicimus tenere.“ R.

⁵⁾ Cfr. Matth. VII, 13. 14.

„quam¹⁾ pauci sunt, qui salvantur!“ Et iterum in aliis: „ubi²⁾ multiplicatur iniquitas, refrigescet caritas multorum,“ non paucorum. Sed et in arca, quae a Noë constructa est,³⁾ ubi mensurae coelitus dantur, in inferioribus trecentorum cubitorum ponitur longitudo, et quinquaginta cubitorum⁴⁾ latitudo. Ubi vero textus ejus ad altiora consurgit, in angustum cogitur, et paucorum cubitorum conclusione colligitur, ita ut summitas ejus in unius cubiti spatium consummetur: proptereaque in inferioribus quidem, ubi lata et spatiosa habebantur loca, vel bestiae, vel pecudes erant collocatae, in superioribus vero aves: in summis autem quae angustiora, et altiora erant, ibi homo rationalis collocatur. Ipse vero verus in unum cubitum colligitur. Omnia enim ad monadem rediguntur. Quae tamen trinitatis sacramentum in numero trecentorum cubitorum designat, et huic sacramento proximus ponitur homo utpote rationalis, et⁵⁾ Dei capax. Sed unde, quae sit differentia inter paucos et multos, colligamus indicia? Pone omnem humani generis numerum, ex universis gentibus elige fideles, sine dubio pauciores erunt, quam sunt universi. Tunc deinde ex fidelium numero elige meliores. Certum est, quod multo inferior numerus remanebit. Et iterum ex ipsis, quos elegeris, elige rursum perfectiores, pauciores profecto reperies. Et quanto amplius eligendo processeris, tanto magis exigui et pauciores invenies, usque quo ultimo venias ad unum aliquem, qui confidenter dicat, quia „amplius⁶⁾ quam omnes illi laboravi.“ Hi ergo, qui hoc modo plures sunt, plus terrae, et plus corporeae haereditatis accipiunt: pauci

¹⁾ Cfr. Luc. XIII, 23. coll. edd. N. T.

²⁾ Matth. XXIV, 12. ³⁾ Cfr. Genes. VI.

⁴⁾ Deest „cubitorum“ in edd. M.

⁵⁾ Edd. Merlini: ut Dei capax.

⁶⁾ I Cor. XV, 10.

utem exiguum aliquid de terra consequuntur, qui plus a Domino habent: alii¹⁾ autem nihil omnino terrenae aere-
ditatis accipiunt, si qui digni fuerint sacerdotes esse et ministri Dei; horum enim ex integro ipse Dominus aere-
ditas erit. Et quis ita beatus est, ut vel inter paucos
exiguum terrae accipiat, vel inter electos sacerdotes et
ministros solum Deum capere aere-
ditatis sorte mereatur? scet etiam ipsi propter iumenta sua accipiant aliquid
terrae, sed illius terrae, quae urbibus contigua est, et
adhaeret civitatibus. Potest tamen adhuc et alio modo
intelligi sermo iste, qui dicit, ut pluribus multiplicetur
aere-
ditas. Unus enim justus secundum hoc, quod²⁾
acceptus est Deo, pro pluribus habetur. Denique et
scriptum est: „per³⁾ unum sapientem inhabitabitur⁴⁾
civitas, tribus autem iniquorum desolabitur.“⁵⁾ Et unus
iustus pro toto mundo reputatur, iniqui autem, etiamsi
multi sint, exigui et pro nihilo ducuntur apud Deum.
Est ergo et multitudo laudabilis, sicut videmus etiam ad
Abraham dictum, cum eduxit eum Deus foras, et dixit
ad eum: „respice⁶⁾ ad coelum, si potes dinumerare stellas:
ita erit semen tuum.“ In quo et hoc intueri, quomodo
iustus intus est, et in interioribus semper consistit: quia
iustus in abscondito orat patrem, et omnis gloria filiae
regis, id est, animae regalis, intrinsecus est; sed tamen

¹⁾ Sic habent Codd. Manuscripti. Libri vero editi (v. c. edd. M.): „ubi autem nihil omnino terrenae aere-
ditatis accipiant, si qui digni fuerint, sacerdotes sunt et ministri“ etc. R.

²⁾ Mss. „quod acceptus est Deo.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „quod acceptum est Deo.“ R.

³⁾ Sap. Sirac. XVI, 4. (Ecclesiastic.)

⁴⁾ Ed. Ruaci sola: inhabitatur.

⁵⁾ Edd. Merlini: desolabuntur.

⁶⁾ Genes. XV, 5.

Dens educit eum foras, cum res postulat, et retribilium ratio deposcit. Potest ergo et hoc modis istis, qui sunt sicut stellae coeli in multitudine, multae haereditas, et exiguis illis, videlicet qui, etiamsi multi sunt, vitae tamen suae indignitate et vilitate habentur, exigua haereditas poni.

3. „Per¹⁾ sortem, inquit, erit haereditatis divisio. Hoc quidem praecipitur, sed cum venio ad Sortem, video ipsum Moysen, cui ista mandantur, sorte non dividit haereditatis Ruben, et Gad, et dimidiam Manasse. Sed et Jesus Nave, extra sortem dat sortem tribui Juda, et²⁾ Caleb, et extra sortem tribui Effrem, et dimidia tribui Manasse: in ceteris mittitur; et prima sors Benjamin procedit, et in ceteris tribuum reliquarum. Unde puto, quod et in ceteris coelorum beata haereditate erunt aliqui, qui non ad sortem, neque cum ceteris, quamvis sint sancti, numerabuntur: sed erit egregia quaedam et eximia haereditas, sicut fuit Caleb³⁾ ex tribu Juda, et Jesus filii Nave. Sicut enim, verbi causa, cum post victoribus provinciae partiuntur spolia, egregii quique eximii bellatores non cum ceteris militibus in ceteris spoliis ducuntur ad sortem, sed optima quaeque praecipua iis virtutum merito decernuntur, ceteris autem sortem solo jure victoriae: ita mihi videtur Dominus meus Jesus Christus factururus: quosdam quos scit abundantius quam ceteros laborasse, et gesta magnifica sublimesque virtutes ipse cognoscit, praecipuos quosque et eximios, atque, ut ita dicere, similes sibi honores decernit et glorias.

¹⁾ Num. XXVI, 55.

²⁾ Edd. Merlini: et Caleb extra sortem dat, et tribum.

³⁾ Cfr. Jos. XIV.

tibi videtur simile aliquid suae beatitudinis clarissimis suis conferre discipulis, cum dicit: ¹⁾ „Pater ²⁾ volo, ut, ubi ego sum, et isti sint mecum?“ Et cum iterum dicit, quia „sedebitis ³⁾ et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel?“ Et iterum: „sicut ⁴⁾ tu in me, pater, et ego in te, ita et isti in nobis unum sint?“ Haec omnia non sorte decernuntur, sed ⁵⁾ electionis praerogativa donantur ab eo, qui corda et mentes hominum videt solus, qui nos quoque, etiam non inter eximios et electos, atque illos, qui supra sortem sunt, in sortem tamen sanctorum dignetur adducere: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

H O M I L I A XXII.

De filiabus Salphaat, et de successionem Mosis.

1. Quinque filiae fuerunt, quarum etiam nomina in Scriptura comprehensa sunt, de Salphaat quodam Israelita progenitae, qui mortuus est in deserto, nulla virili sobole derelicta. Iste ergo filiae Salphaat interpellant Moysen, et sortem paternae haereditatis exposcunt, dicentes, ne deleatur nomen patris earum de medio plebis suae, quia non est ei vir filius natus. Refert pro hoc Moyses consultationem ad Deum. Omnipotentis autem Dei clementia non spernit, nec despicit consultationem, quae offertur a puellis, et non solum responsa dare dignatur, sed in

¹⁾ Edd. Merlini: dicat. ²⁾ Ev. Joann. XVII, 24.

³⁾ Matth. XIX, 28. ⁴⁾ Ev. Joann. XVII, 21.

⁵⁾ Mss. „sed electionis praerogativa.“ Libri editi (c. c. edd. M.): „sed dilectionis praerogativa.“ R.

tantum probat, et amplectitur verba earum, ut ex ipsis aeterna hominibus jura constituat, et saeculis omnibus observanda. Ait enim: „loquens ¹⁾ erat ²⁾ Dominus ad Moſen: recte locutae sunt filiae Salphaat. Dabis iis possessionem in medio fratrum patris sui, et dabis sortem patris ipsarum ipsis; et filiis Israel loqueris, dicens: homo si mortuus fuerit, et filius non fuerit ei, dabitis haereditatem ejus filiae ejus. Quod ³⁾ si non fuerit ei filia, dabitis haereditatem fratri ejus. Quod si non fuerint ei fratres, dabitis haereditatem fratri patris ejus. Quod si non fuerint ei fratres patris ejus, dabitis haereditatem domestico, qui fuerit propinquior illi ex tribu sua, et capiet haereditatem ejus: et erit hoc filiis Israel justificatio judicii, sicut constituit Dominus Moſi.“ Haec secundum historiam quid vigoris habeant, omnibus palam est, qui sciunt, leges istas non solum apud filios Israel custodiri, sed apud omnes homines, qui tamen legibus vivunt. Unde apparet, quod libertas filiarum Salphaat non solum ipsis haereditatem contulerit, sed et perpetua vivendi jura saeculo dederit. Vides, quanta sit etiam historiae ipsius utilitas in lege Dei. Quis potest leges istas aliquando dissolvere, quibus universus utitur mundus? Sed tamen nos quaeramus, quomodo etiam spiritualiter aedificemur. Potest enim fieri, ut neque filiae ⁴⁾ mihi sint secundum carnem, neque aliquid ruris, cujus capi possit haereditas. Quid ergo? Nihil apud eum, cui hujusmodi est, ista lex operabitur, et erit alieni otiosum, quod divina voce sancitum est? Requiramus ergo

¹⁾ Num. XXVI, 6—11.

²⁾ Edd. Merlini perperam: erit.

³⁾ Mss. „Quod si non fuerit ei filia“ etc., et ita habet textus graecus. Male ergo libri editi (v. c. edd. M.) habent: „Quod si non fuerint ei filiae.“ R.

⁴⁾ Mss. (itemque edd. M.): „filiae.“ Libri editi: „filii.“ R.

etiam apud spiritualem legem, quae sint istae filiae quinque, quarum etiamsi pater mortuus fuerit pro aliquo peccato, ipsae tamen haereditatem ex verbo Dei capiant. In superioribus, cum de spiritualibus filiis tractaremus, virtutes animi, et sensus mentis filios dici docuimus. Consequens hic dubio et conveniens videtur etiam filias opera, quae corporis ministerio expleantur, accipere. Ideo denique et quinarium iis numerus adscribitur. Quinque enim corporis sensus sunt, quibus omne opus expletur in corpore. Istae ergo quinque filiae, id est, operum perfectio, etiamsi a patre orbentur, et remaneant orphanæ, non tamen ejiciuntur ab haereditate, neque excluduntur a regno, sed in medio plebis Dei portionem haereditatis accipiunt. Interim videamus, quis est iste pater earum, qui mortuus esse dicitur. „Salphaat,“ inquit. Salphaat autem interpretatur umbra in ore ejus; pater operum intellectus est. Saepe ergo accidit, et non pauci inter fratres nostros sunt, in quibus intellectus altior et profundior nullus, sed est in iis sensus emortuus, sicut de quodam scriptum est: „et ¹⁾ emortuum est cor ejus in ipso.“ Iste ergo, etiamsi ad intelligentiam spiritualem nihil sapit, sed est emortuus, amen si genuerit filias, id est, opera ministerii, opera obsequiorum, opera mandatorum Dei, haereditatem terrae cum plebe Domini consequitur. ²⁾ Non poterit quidem inter eos numerari, quorum portio Dominus est, quorum haereditas Deus est, non poterit in ³⁾ ministrorum et sacerdotum numero suscipi, in plebeio tamen ordine haereditatem terrae re-promissionis accipiet: „multi ⁴⁾ enim sunt vocati, pauci autem electi.“ Ostenditur tamen et causa ex ipsius nominis

¹⁾ I Sam. XXV, 37.

²⁾ Edd. Merlini: consequetur.

³⁾ Deest „in“ in edd. M.

⁴⁾ Matth. XXII, 14.

interpretatione, quare ¹⁾ iste Salphaat non potuerit filios generare, sed filias. Interpretatur enim, ut diximus, umbra in ore ejus. Vides ergo, quoniam, si quis umbram legis habet in ore, et non ipsam imaginem rerum, hic, quia nihil spirituale, nihil profundum intellectus sentire potest, sed sola umbra legis in ore ejus est, sensus vivos et spirituales non potest generare, generare tamen potest opera et actus, quae sunt simplicioris vitae ministeria. Et ideo ostendit in his ²⁾ elementa Dei, quod innocentiores quique, etiamsi sensu deficient, habeant ³⁾ tamen opera bona, non excludantur ab hereditate sanctorum. Recte ergo locutae sunt filiae Salphaat.

2. Post haec ponitur lex Dei de successione, ut primo filius, filia secundo in loco succedat, tertio frater, quarto patris frater. Quintus vero gradus certum aliquem non designat, sed quisquis ⁴⁾ illi propinquior ex omni familia fuerit, ut ipse succedat. In his ⁵⁾ tam integer et perfectus est historiae sensus, ut nihil requirere videatur extrinsecus. ⁶⁾ Tamen si quis bene in spiritualibus legibus eruditus est, et pleniore scientiae lumine radiatus, ille potest intelligere diversos istos successionum gradus, et quomodo primus sit consequendae coelestis hereditatis gradus, doctrinae et scientiae merito, qui est masculus filius: secundus operum praerogativa, quae filia est: tertius compassionis alicujus et imitationis, propter quod et frater nominatur. Sunt enim nonnulli, qui sponte quidem sua, et proprio intellectu nihil agunt, positi tamen inter

¹⁾ Ed. Ruaci sola: quia.

²⁾ Edd. Merlini: iis.

³⁾ Ed. Ruaci sola: habent tamen opera bona, non excluduntur etc.

⁴⁾ Edd. Merlini perperam: quisque ille etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: iis.

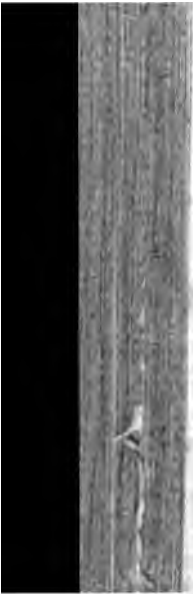
⁶⁾ Cod. sancti Theodorigi Rhemensis: „intrinsecus.“ B.

fratres, ex imitatione ceterorum eadem videntur agere, quae et illi agunt, qui intellectu proprio moventur. Datur etiam istis tertius haereditatis sub titulo fratrum nominis gradus. Quartus vero, quem fratrem patris nominat, potest fortassis intelligi ille ordo hominum, qui audita a patribus, et veterum narratione suscepta conantur implere, et non tam propriis sensibus moti, nec praesentis doctrinae commonitionibus excitati, quam veterum vel traditione, vel consuetudine sola instituti, boni tamen aliquid gerunt. Ultimus vero gradus scribitur ille, qui quolibet pacto huic¹⁾ proximus fuerit: quasi si diceret, sive occasione, sive veritate doctrinae si quis aliquid boni fecerit, non peribit boni operis merces, sed largiente Domino locum haereditatis accipiet. Haec quidem a nobis audacter fortassis praesumpta, et in medium prolata videantur, non tamen erit absurdum, si spiritualibus spiritualia proponentes, secretioris eos intelligentiae aemulatores, cupidosque reddamus.

3. Post haec historia refertur, et narratione mirabilis, et intellectu magnifica. Ponitur enim, quomodo Deus dixerit ad Moysen, ut adscenderet in montem, et inde cum prospexisset, et intuitus fuisset omnem terram repromissionis, ibi defungeretur. Sed ille, qui populi curam magis, quam sui gereret, orat ad Deum, ut provideat hominem, qui regat populum Israel: „ne²⁾ fiat, inquit, synagoga haec sicut oves, quibus non est pastor.“ Vide ergo primo omnium, quomodo, qui perfectus et beatus est, non in valle, nec in aliqua terrae planitie, aut in colle aliquo, sed in monte, id est, in alto et in arduo defungitur loco. Vitae namque ejus consummatio et perfectio habebatur

¹⁾ *Ms.* „huic proximus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „his proximus.“ R.

²⁾ Num. XXVI, 17.

tatis, ut decessuro de saeculo, et finitus accepturo ostenderentur terrae laborem perpassurus ¹⁾ esset, nec Perterret me sane sermo qui sequi reddit timidum, ac trepidum, quo ²⁾ famulo et amico Dei, cui facie a Deus, per quem signa et virtutes sunt, tam gravia, tam periculosa re ei dicit Deus? „et ³⁾ apponeris, inquit tu, sicut appositus est Aaron frater Et quasi causam mortis exponit, dic transgressi estis verbum meum in de synagoga, ne me sanctificaret. No aqua coram iis.“ Ergone in culpa Etiam ipse transgressionis crimen factus est sub peccato. Idcirco et dicebat Apostolus, quia „regnavit ⁴⁾ ad Moysen.“ Accessit enim usque ⁵⁾

¹⁾ Mss. „perpassurus esset.“ Libi

si pepercit. Et ideo, opinor, dicebat, quia „peccatum ¹⁾ introivit in hunc mundum, et per peccatum mors, et quo omnes peccaverunt.“ Et iterum: „concluserunt ²⁾ Deus omnes sub peccato, ut omnibus misereatur.“ Sed gratias Domino Jesu Christo, qui nos liberavit de corpore mortis hujus, ut, ubi abundavit ³⁾ peccatum, superabundaret gratia. Nam Moses quomodo aliquem liberare obtinisset a peccatis, cum etiam ipsi dicatur, quia transgressi estis verbum meum in deserto Sin, et non me iustificastis in ⁴⁾ aqua coram filiis Israel? ut manifestum sit omnibus, quod ille debeat solus requiri, qui solus peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.

4. Sed interim videamus Mosis magnificentiam. Resurrexurus de saeculo orat Deum, ut provideat ducem populo. Quid ⁵⁾ agis, o Moses? Num quid filii tibi non sunt, Gersum ⁶⁾ et Eliezer? Aut si aliquid de ipsis dubitas, non sunt filii fratris magni et egregii viri? Quomodo non oras Deum pro ipsis, ut eos constituat populo duces? Sed discant ecclesiarum principes, successores sibi non ea, qui consanguinitate generis juncti sunt, nec qui carnis propinquitate sociantur, testamento signare, neque haereditarium tradere ecclesiae principatum, sed referre ad iudicium Dei, et non eligere illum, quem humanus commendat affectus, sed Dei iudicio totum de successoris electione permittere. Num quid non poterat Moses eligere

¹⁾ Rom. V, 12.

²⁾ Rom. XI, 32.

³⁾ Rom. V, 20.

⁴⁾ Edd. Merlini: in aquam coram filiis Israel: ut manifestum sit etc.

⁵⁾ Edd. Merlini: Quid agis Moses?

⁶⁾ Recte Mss. habent „Gersum et Eliezer,“ male vero libri antea editi (v. c. edd. M.): „Gersum et Eleazar.“ Vide Exod. II, 22. et Exod. XVIII, 3. 4. R.

principem populo, et vero iudicio eligere, et recte iustaeque sententia, ad quem dixerat Deus: „elige ¹⁾ presbyteros populo, quos tu ipse scis presbyteros esse“: et electi tales, in quibus continuo Dei spiritus requiesceret, et prophetarent omnes? Quis ergo ita potuit eligere principem populi, ut Moses poterat? Sed hoc non facit, non eligit, non audet. Cur non audet? Ne posterius praesumptionis relinquat exemplum. Sed ausculta quid dicit: „provideat, ²⁾ inquit, Dominus Deus spirituum et omnis carnis, hominem super synagogam hanc, qui egrediatur ante faciem eorum, et qui ingrediatur, et qui producat eos, et qui reducat.“ Si ergo tantus ille ac talis Moses non permittit iudicio suo de eligendo principe populi, de constituendo successore, quis erit qui audeat, vel ex plebe, quae saepe clamoribus ad gratiam, aut ³⁾ pretio fortassis excitata moveri solet, vel ex ipsis etiam sacerdotibus quis erit, qui se idoneum ad hoc iudicet, nisi si cui oranti, et petenti a Domino reveletur? Sicut et Deus dicit ad Moysen: „adsume ⁴⁾ ad te ipsum Jesum filium Nave, hominem, qui habet spiritum Dei in semet ipso, et impones manus tuas super eum; et statuas eum coram Eleazaro sacerdote, et praecepta dato ei in conspectu totius synagogae, et praecepe de ipso coram iis: et dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filii Israel.“ Audis evidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam, ut pene expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis agrorum et praediorum relinquatur haereditas:

¹⁾ Num. XI, 16.

²⁾ Num. XXVII, 16. 17.

³⁾ Mss. „ant pretio fortassis excitata.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „aut ad pretium fortasse excitata.“ B.

⁴⁾ Num. XXVII, 18. 19. 20.

gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit: homini scilicet tali, qui habet, sicut scriptum audistis, in se habet ipso Spiritum Dei, et praecepta Dei in conspectu ejus sunt, et qui Mosi valde notus et familiaris sit, id est, in quo sit claritas legis et scientia, ut possint cum audire filii Israël. Verum quoniam mysteriis cuncta referta sunt, non possumus, quae pretiosiora sunt, omittere, etiam si haec, quae secundum literam mandantur, necessaria videantur et utilia. Consideremus ergo, quae sit Mosi mors, finis sine dubio legis: sed legis illius, quae secundum literam dicitur. Quis autem ejus finis est? Sacrifactorum scilicet interruptio, et ceterorum, quae simili observantia mandantur in lege. Haec ergo ubi finem accipiunt, Jesus suscipit principatum: „finis¹⁾ enim legis Christus, ad justitiam omni credenti.“ Et sicut de prioribus dictum est, quia „omnes²⁾ in Mose baptizati sunt in nube, et in mari:“ ita et de Jesu dicitur,³⁾ quia omnes in Jesu baptizati sunt in Spiritu sancto et aqua. Jesus namque est, qui transit aquas Jordanis, et in ipsis quodammodo jam tum populum baptizat: et ipse est, qui terram haereditatis, terram sanctam partitur universis, non priori populo, sed secundo. Prior enim populus propter praevaricationem suam cecidit in deserto. De Jesu autem temporibus dicitur, quia „terra⁴⁾ quievit a bellis:“ quod Mosi tempore dici non potuit. Sed de Jesu hoc dicitur meo Domino, non illo Nave. Atque utinam mea terra cesset a bellis! Et cessare posset, si ego Jesu principi meo fideliter militarem. Si enim paream meo Domino Jesu, nunquam caro mea insurget adversus spiritum meum,

†

¹⁾ Rom. X, 4.

²⁾ I Cor. X, 2.

³⁾ Mss. „dicitur.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „dicatur.“ R.

⁴⁾ Jos. XI, 23.

nec impugnabitur terra mea ab adversariis gentibus, diversis scilicet concupiscentiis stimulata. Oremus ergo, ut Jesus regnet super nos, et cesset terra nostra a bellis, cesset ab impugnationibus carnalium desideriorum: et cum ista cessaverint, tunc unusquisque requiescet ¹⁾ sub vine sua, et sub ficu sua, et sub oliva sua. Sub velamento enim Patris, et Filii, et Spiritus sancti requiescet anima, quae pacem in se recuperaverit carnis, ac spiritus. Ipsi aeterno Deo gloria in saecula saeculorum. Amen!

HOMILIA XXIII.

De eo, quod scriptum est: „munera ²⁾ mea, data mea“ et de diversitate festivitatum.

1. Si observatio sacrificiorum, et instituta legalia, quae in typo data sunt populo Israel, usque ad praesens tempus stare potuissent, exclusissent sine dubio Evangelii fidem, per quam ex adventu Domini nostri Jesu Christi gentes convertuntur ad Deum. Erat enim in illis, quae tunc observabantur, magnifica quaedam, et totius reverentiae plena religio, quae ex ipso etiam primo aspectu obstupesceret intuentes. Quis enim videns illud, quod appellabatur sanctuarium, sive sacrarium, et intuens altare, adstantes etiam sacerdotes sacrificia consummantos, omnemque ordinem, quo cuncta illa gerebantur, adspiciens, non putaret plenissimum hunc esse ritum, quo Deus creator omnium ab humano genere coli deberet? Sed gratias adventui Christi, qui animas nostras avellens ab hoc intuitu, ad considerationem coelestium, et con-

¹⁾ I Regg. IV, 25. (III Regg.)

²⁾ Num. XXVIII, 2.

templationem rerum spiritualium contulit, et destruxit quidem illa, quae magna videbantur in terra, cultumque Dei a visibilibus ad invisibilia transtulit, et a temporalibus ad aeterna. Sed revera ipse Dominus Jesus Christus ut aures requirit, quae haec audiant, et oculos, qui haec videant. Unde et nos nunc legem datam per Moysen habentes in manibus, et volentes eam ostendere legem esse spiritualem, aures a vobis et oculos tales requirimus, qui non ad illa, quae sunt destructa respiciant, sed qui ibi haec requirant, ubi ¹⁾ Christus est in dextra Dei sedens, et quae sursum sunt sapiant, non quae sunt supra terras. Sufficiat ²⁾ ergo, ista praefationis loco pro iis, quae dicenda sunt, a nobis esse praemissa.

2. Nunc autem ad ea jam, quae scripta sunt, veniamus. „Et ³⁾ locutus est, inquit, Dominus ad Moysen, dicens: praecipe filiis Israel, et dices ad eos: munera mea, data mea, hostias meas in odorem suavitatis observate, ut offeratis mihi in diebus festis meis. Et dices ad eos: haec sunt hostiae meae, quas offeratis Domino.“ Nemo suum aliquid offert Deo, sed quod offert, Domini est, et non tam sua quis offert Deo, ⁴⁾ quam ipsi quae sua sunt reddit. Propterea ergo volens Dominus sacrificiorum, et munerum offerendorum sibi ab hominibus leges scribere, primo omnium ipsorum, quae offerenda erant, aperit rationem, et dicit: „munera mea, ⁵⁾ data mea, sacrificia mea in odorem suavitatis observate, ut offeratis mihi in diebus festis meis.“ Haec, inquit, munera, de quibus vo-

¹⁾ Cfr. Coloss. III, 1. 2.

²⁾ Edd. Merlini: Sufficiant ergo etc.

³⁾ Num. XXVIII, 1. 2. 3. — Edd. Merlini: haec sunt hostiae meae etc.

⁴⁾ Deest „Deo“ in edd. M.

⁵⁾ Num. XXVIII, 2.

primogenita! Hei mihi anima, quoniam peristi reverentia¹⁾ a terra, et qui corrigat in hominibus non est!" Domini sunt istae voces, genus humanum lugentis. Ipse enim venit ad colligendam messem, et invenit stipulam pro messe, et venit ad colligendam vindemiam, sed invenit racemos paucos pro vindemia, Apostolos scilicet: quos „nisi²⁾ Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen," et granum frumenti nisi cecidisset in terram, ut fructum plurimum faceret, sicut „Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissetus." Angelis quoque Dei, sicut supra diximus, fit gaudium in coelo super uno peccatore poenitentiam agente. Certum est, quod ubi pro bonis gaudia aguntur, ibi pro contrariis lamentetur: si ergo gaudent pro converso, necesse est, ut lugeant pro peccante. Propterea ergo quod grande „peccatum³⁾ peccavit Jerusalem," secundum quod scriptum est in lamentatione, in „commotique facta est," et perierunt omnes festivitates ejus, et dies solemnes ejus, quoniam in loco sancto, et in die festivitatis Dominum meum Jesum Christum occiderunt. Et propterea dicit ad eos: „neomenias⁴⁾ vestras, et sabbata, et dies festos vestros odit anima mea." Hic quidem, ubi de muneribus mandatur, ubi adhuc nulla peccata sunt, dies festos meos dicit; ubi autem peccatum est, non meos, sed vestros dies festos⁵⁾ dicit Dominus. Haec autem omnia, in quibus vel lugere, vel gaudere, vel odisse, vel laetari dicitur Deus, tropico et humano more accipienda sunt ab Scriptura dici. Aliqua porro est divina natura ab omni passionis et permutationis affectu, in illo semper beatitudinis apice immobilis et inconcussa perdurans.

¹⁾ Edd. M. et R. „revertens." ²⁾ Jesai. I, 9.

³⁾ Thren. I, 8. ⁴⁾ Jesai. I, 14.

⁵⁾ Deest „festos" in edd. M.

3. Quia ergo festorum leges habemus in manibus, inde nunc sermo est, requiramus diligentius, qui modo festivitatum, ut ex ipsis ordinibus et sacrificiorum colligere possimus, qualiter unusquisque ex suis actibus et conversationibus sanctis Deo festivitatem possit arare. Prima ergo est festivitas Dei, quae appellatur indesinens: de¹ enim mandatur, quae indesinenter, et sine illa prorsus interruptione matutinis et vespertinis sacrificiis offerantur. Mandans igitur festivitatum ritus, non primo statim venit ad festivitatem Paschae, neque ad iymorum, neque ad scenopegiae,¹⁾ aliasque, de quibus accipitur, sed hanc primam posuit, in qua sacrificium desinens mandat offerri: quo scilicet agnoscat²⁾ ille, si vult esse perfectus et sanctus, quia non aliquando eadem agenda est Deo, aliquando vero non agenda festivas, sed semper et indesinenter justus agere debet diem suum. Sacrificium namque, quod indesinenter, et in matutinis et in vespertinis mandatur offerri, hoc indicatur, in lege ac prophetis, quae matutinum tempus ostendunt, et in evangelica doctrina, id³⁾ est enim vespertinum, quae vespera mundi Salvatoris ostendit adventum, indesinenti intentione persistat. Has ergo festivitates Dominus citat: „et⁴⁾ observabitis dies festos meos.“ Dies ergo sanctus est Domini, si et sacrificium indesinens offeramus, sine intermissione oremus, ita ut ascendat oratio⁵⁾ nostra sicut incensum in conspectu eius mane, et elevatio animarum nostrarum fiat ei sacrificium vespertinum. Est igitur prima solemnitas sacrificii indesinentis, quae a cul-

¹⁾ Edd. Merlini: scenopegiae.

²⁾ Edd. Merlini: agnoscat quisquis ille vult esse etc.

³⁾ Edd. Merlini: id est in vespertinum etc.

⁴⁾ Cfr. Num. XXVIII, 2.

⁵⁾ Cfr. Psalm. CXLI, 2.

toribus Evangelii eo modo, quo supra exposuimus, debet expleri. Sed quoniam, sicut propheticus sermo perdocuit, dies festi peccatorum convertuntur in luctum, et cantus eorum in planctum, certum est, quia qui peccat, et apud diem peccati, agere non potest diem festum: et ideo illis diebus, quibus peccat, offerre non potest indesinens sacrificium Deo. Sed ille offerre potest, qui indesinenter custodit iustitiam, et conservat semet ipsum a peccato. Qua die autem interruperit, et peccaverit, certum est, quod in illa die non offert sacrificium indesinens Deo. Vereor aliquid dicere, quod ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos contristare.¹⁾ Nam si oratio iusti sicut incensum offertur in conspectu Domini, et elevatio manuum ejus sacrificium est vespertinum, dicit autem Apostolus iis, qui in conjugii sunt: „nolite²⁾ fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum in id ipsum sitis:“ certum est, quia impeditur sacrificium indesinens iis, qui conjugilibus necessitatibus serviunt. Unde videtur mihi, quod illius est solius, offerre sacrificium indesinens, qui³⁾ indesinenter, et perpetuae se devoverit castitati. Sed sunt et alii dies festi iis, qui forte non possunt indesinenter immolare sacrificia castitatis.

4. Secunda ergo festivitas post indesinentis sacrificii festivitatem ponitur sabbati, et oportet sanctorum quorumque, et iustum agere etiam sabbati festivitatem. Quae est autem festivitas sabbati, nisi illa, de qua Apostolus dicit: „relinquetur⁴⁾ ergo sabbatismus,“ hoc est, sabbati observatio „populo Dei?“ Relinquentes ergo Judaicas sabbati

¹⁾ Edd. Merlini: contristari.

²⁾ I Cor. VII, 5.

³⁾ Edd. Merlini: qui indesinenter et perpetuae etc.

⁴⁾ Hebr. IV, 9.

observationes, qualis debeat esse Christiano sabbati observatio, videamus. Die sabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet operari. Si ergo desinas ab omnibus saecularibus operibus, et nihil mundanum geras, sed spiritualibus operibus vaces, ad ecclesiam convenias, lectionibus divinis et tractatibus aurem praebes, et de coelestibus cogites, de futura spe sollicitudinem geras, venturum iudicium praeculis habeas, non respicias ad praesentia et visibilia, sed ad invisibilia et futura, haec est observatio sabbati Christiani. Sed haec et Iudaei observare deberent. Denique etiam apud ipsos si faber, si structor, et si quis huiusmodi opificum fuerit, otietur in die sabbati. Lector autem legis divinae, vel doctor non desinit ab opere suo, et tamen sabbatum non contaminat: sic enim et Dominus meus dicit ad eos: „aut¹⁾ non legis, quia et sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt?“ Qui ergo cessat ab operibus saeculi, et spiritualibus vacat, iste est, qui sacrificium sabbati, et diem festum agit sabbatorum. Neque onera portat in via. Onus enim est omne peccatum, quemadmodum dicit et propheta: „sicut²⁾ onus grave gravatae sunt super me.“ Neque ignem accendit: illum scilicet ignem, de quo dicitur: „ite³⁾ in lumine ignis vestri, et in flamma, quam accendistis.“ In sabbato unusquisque sedet loco⁴⁾ suo, et non procedit ex eo. Quis ergo est locus spiritualis animae? Justitia est locus ejus, et veritas, sapientia, sanctificatio, et omnia quae Christus est, locus animae est. Ex quo loco eam non oportet exire, ut vera sabbata custodiat, et diem festum in sacrificiis exigat sabbatorum:

¹⁾ Cfr. ev. Joann. VII, 22. — Sensus species horum verborum, non verba ipsa. R.

²⁾ Psalm. XXXVIII, 5.

³⁾ Jesai. I, 11.

⁴⁾ Edd. Merlini: in loco suo.

malos, et pluat super justos et injustos
ducat in montibus foenum, et herbas
in quo non percutiat et sanet, de
reducat, in quo non occidat et vi
Dominus in Evangeliiis, cum Judae
de operatione et curatione sabbati, re
meus usque modo operatur, et ege
per haec in nullo saeculi hujus sabb
a dispensationibus mundi, et a prov
mani. Nam creaturam quidem fec
stantias protulit, quantas sciebat ut
ad perfectionem mundi posse suff
consummationem saeculi ab earum
satione non cessat. Erit ergo verum
requiescet Deus ab omnibus operibus
rum, tunc cum aufugiet dolor, et tu
erit omnia et in omnibus Deus. I
cedat etiam nobis Deus diem festu
cum sanctis angelis suis festa celebra
cium laudis, et reddentes altissimo v
dissimulata habita. Tunc C

enim melius indesinenter poterit anima adistere et offerre sacrificium laudis per pontificem magnum, ut sacerdos in aeternum secundum ordinem Melch.

Tertia festivitàs ponitur neomeniae dies, in qua et hostia. Neomenia autem dicitur nova luna. Ergo et ista festivitàs, cum luna innovatur. Nova dicitur, cum soli proxima fuerit effecta, et valde juncta, ita ut sub claritate ejus lateat. Sed mirum e videatur, imo superfluum lex divina mandare. enim religioni conducit, lunae novae, id est, cum agitur soli, et adhaeret ei, observare festivitatem? si secundum literam considerentur, non tam reliquam superstitiosa videbuntur; sed sciebat Apostolus, quia non de iis loquitur lex, nec illum ritum, Judaeis observari videtur, Spiritus sanctus praecepit: pro ad eos, qui fidem Dei susceperunt, dicebat: 1) ergo vos judicet in cibo, aut potu, aut partest, aut 2) neomenia, aut sabbato: quae sunt umbrarum. Si ergo umbra futurorum est sabbatum, de ro viribus supra explicuimus, et neomenia umbra rum est, certum est, quod et ceterae festivitàs si- e umbrae sunt futurorum. Sed nunc videamus de enia. Diximus, quod neomeniae festivitàs appellatur, una innovari coeperit, et soli proxima fuerit, peni- : conjuncta. Sol justitiae Christus est: huic si luna, , ecclesia sua, quae lumine ipsius repletur, juncta et penitus ei adhaeserit, ita ut, secundum verbum oli, qui se jungit 3) Domino, unus cum eo spiritus tunc festivitatem neomeniae agit: tunc enim nova

) Coloss. II, 16. 17.

) Omnes Codd. Mss. „aut neomenia.“ Libri editi edd. M.): „aut neomeniae.“ R.

) I Cor. VI, 17.

lori sancti Spiritus mancipaver
effecta, quomodo cerni ab homin
potest conspectibus apprehendi?
intelligere et discernere non pot
dignissime diem festum aget, et
mino, utpote per ipsum innovat

6. Quarto in loco ponitur
schae solemnitas, in qua festivit
vide tu agnum verum, agnum De
cata³⁾ mundi, et dicito, quia p
est Christus. Judaei carnali sen
nos autem comedamus carnem
dixit: „nisi⁴⁾ comederitis carnes
tam in vobis ipsis.“ Hoc quod
sunt Verbi Dei, si tamen non
quasi pueris lactis alimoniam p
loquimur, si robusta, si fortiora
apponimus comedendas. Ubi en
dogmaticus et trinitatis fide reple
ubi futuri saeculi amoto velami

statatur in coeles, et in illis collocatur, quae¹⁾ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adaequarunt, haec omnia carnes sunt Verbi Dei: quibus qui test perfecto intellectu vesci, et corde purificato, ille re festivitatis Paschae immolat sacrificium, et diem ferum agit cum Deo, et angelis ejus.

7. Post hanc, imo continuata huic festivitas sequitur ymorum, quam merito celebrabis, si extermines omne mentum malitiae, et nequitiae ab anima tua, et azyma peccatorum, veritatisque custodias. Neque enim putandum est, omnipotentem Deum leges homini²⁾ pro fermento tribere, et propterea jubere exterminari animam de populo suo, si qua forte parum aliquid fermenti hujus ex vina conspersi in domo sua habuisse deprehenditur: neque curam magnopere fuisse divinae majestati, quam menti hujus causa in tantum se dicat offendi, ut animam, quam ipse ad imaginem et similitudinem suam fecit, exterminari pro hoc jubeat, et everti, non mihi videbitur. Haec divinis legibus digna esse intelligentia: sed illud gra-ve est, quod horrescit, et merito horrescit Deus, si in animis, si irae, si nequitiae spiritu infermentetur anima, intumescat ad flagitia. Haec non vult esse in anima tua, et tale fermentum nisi abjecerimus de domo animae nostrae, merito exterminabimur.³⁾ Sed ne contemnas, etiamsi parvam videris intra te fermentari malitiam, nam modicum fermenti totam massam corrumpit: et ideo ne de parvo peccato negligas, quoniam ex uno peccato generatur et aliud. Sicut enim ex justitia generatur caritas, et ex castitate castitas: — si quis enim primo te-ner castus esse coeperit, accepto castitatis fermento

¹⁾ Cfr. I Cor. II, 9. coll. Jesai. LXIV, 4.

²⁾ Edd. Merlini: hominis.

³⁾ Cod. sancti Theodorigi: „exterminabitur, sed ne contemnas, etiamsi parum videris“ etc. R.

9. Tunc deinde sequitur festivitas septimerum. Sicut enim inter dies septimus quisque dies observatur sabbatum, et est festivitas, ita et inter menses septimus quisque mens sabbatum est mensium. Agitur ergo in eo festivitas quae dicitur sabbata sabbatorum, et fit in die prima mensis tubarum memoria. Sed quis est, qui festivitatem et memoriae tubarum, nisi qui potest scripturas propheticas, et evangelicas, atque ¹⁾ apostolicas, quae ²⁾ velle coelestis quaedam personant ³⁾ tuba, mandare memoriam, et intra thesaurum cordis sui recondere? Qui ergo facit, et in lege Dei meditatur die ac nocte, ista festivitatem gerit memoriae tubarum. Sed et si quis potest eas illas sancti Spiritus promereri, quibus inspirati prophetae, et psallens dicere: „canite ⁴⁾ initium mense, in die insignis sollemnitatis ejus:“ et qui scit in mensis jubilatione ~~significat~~ agit solemnitatem tubarum.

10. Est adhuc et alia festivitas, cum affligunt animas, et humiliant se Deo festa celebrantes. O mira festas, dies festus vocatur afflictio animae. Hic enim, ut, dies est propitiationis decima die mensis septimi. Ergo, si vis diem festum agere, si vis, ut lactetur super te, afflige animam tuam, et humilia eam. Ne ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei in viis evagari, sed in quantum fieri potest, afflige et humilia eam. Denique Paschae festivitas et azymorum, cum afflictionis habere dicitur: nec potest quis agere a festum, nisi afflictionis panem manducaverit, et manducaverit pascha cum amaritudine. Manducabitis ⁵⁾

¹⁾ Desunt verba: „atque apostolicas,“ in ed. Ruaci.

²⁾ Cod. sancti Theodorici: „quae velut coelesti quae personant tuba.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: personat. ⁴⁾ Cfr. Num. X.

⁵⁾ Cfr. Exod. XII, 8.

enim, inquit, azyma cum amaritudine, sive piciis. Audis ergo, quid essent festivitates Dei: non recipiunt dulcedinem corporalem, nihil remissum, nihil voluptuosum, aut luxuriosum volunt, sed afflictionem animae et amaritudinem, humilitatemque deprecant, quia qui se humiliat, ipse exaltabitur apud Deum. Hoc ergo deprecatur et propitiationis dies. Cum enim afflicta fuerit anima, et humiliata in conspectu Domini, tunc ei repropitiatur Deus et tunc ad eam venit ille, quem ¹⁾ „proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine suo,“ Christus Jesus Dominus et redemptor ejus.

11. Jam vero ultimus dies festus Dei quis sit, quo Deus laetatur in homine, videamus. „Scenopégia,“ ²⁾ inquit. Laetatur ergo super te, cum te viderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te viderit non habentem fixum et fundatum animum ac propositum super terram, nec desiderantem quae terrena sunt, nec umbram vitae hujus quasi possessionem propriam et perpetuam deprecantem, sed velut in transitu positum, et ad veram illam patriam, unde egressus es, paradisi festinantem, ac dicentem: „incola“ ³⁾ ego sum et peregrinus, sicut omnes patres mei.“ In tabernaculis enim habitaverunt et patres, et Abraham in casulis, id est, in tabernaculis habitavit cum Isaac et Jacob, cohaeredibus repromissionis ejusdem. Cum ergo incola fueris, et peregrinus in terris, et ut est mens tua fixa et radicata in desideriis terrenorum, paratus es ut cito transeas, et paratus es extendere semper ad interiora, usque quo pervenias ad vitam fluentem lac et mel, et haereditatem capias future

¹⁾ Rom. III, 25.

²⁾ Edd. Merlini hoc loco, cfr. pag. 279. „Scaenopégia.“

³⁾ Psalm. XXXIX, 12. (XXXVIII.)

e, inquam, positus in his¹⁾ videat Deus, lactatur in et diem festum agit super te. Haec quidem in praesenti: in futuro vero; si vis considerare, quomodo agant dies festi, erige paululum, si potes, sensus tuos a terra, et obliviscere paulisper haec, quae habentur in factis. Describe vero tibi, quomodo coelum et terra transierint, et transit omnis hic habitus mundi, coelum verum, et terra nova fundetur. Amove de conspectibus etiam solis huius lucem, et da illi mundo, qui venturus est, solis²⁾ septuplum lumen. Imo potius, secundum Scripturae auctoritatem, ipsum ei da Dominum rem. Pone adstantes angelos gloriae, pone virtutes, legiones, sedes, dominationes, atque omne nomen electissimarum coelestiumque virtutum, non solum quod in praesenti saeculo nominatur, sed quod etiam in futuro. Considera hos omnes, et conjice, quomodo agi possint dies festi Domini: quae ibi festivitas, quae gaudia, quae lactitiae magnitudo. Nam de iis, quae³⁾ supra diximus, spiritualibus festivitibus, etiamsi magnae sint et sanctae, praecipue cum spiritualiter geruntur in anima, sua tamen ex parte sunt, non ex integro. Sicut enim ait Apostolus, quia „ex⁴⁾ parte scimus, et ex parte prophetamus:“ ita consequens est, ut ex parte diem festum geramus. Ut autem scias, haec ita esse, redeamus ad ipsius Pauli sermonem, quem de diebus festis et dominicis posuit: et vide, quomodo observanter dixit: „Vos ergo⁵⁾“ ait, vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi.“ Attende ergo diligentius, quomodo ait „in die festo,“ sed „in parte diei festi.“ Ex hoc enim, et non ex integro, diem festum in hoc mundo praesenti celebramus. Interpellamur enim, etiamsi nolumus,

¹⁾ Edd. Merlini: iis.

²⁾ Jacobi. XXX, 26.

³⁾ Edd. Merlini: quae.

⁴⁾ I Cor. XIII, 9.

⁵⁾ Coloss. II, 16.

ab onere carnis, pulsamur a conspiciendis ejus, curisque et sollicitudinibus terebramur. „Corpus¹⁾ enim corruptibile,“ — ut ait ille sapientissimus, — „aggravat animam, et deprimat sensum multa cogitantem.“ Ex parte ergo in hoc mundo sancti agunt diem festum, quia et ex parte sciunt, et ex parte prophetant. Cum autem venerint, quae perfecta sunt, destruentur ista, quae ex parte sunt. Sicut enim perfectae scientiae cedit ista, quae ex parte est, et perfectae prophetiae cedit ista, quae ex parte est: ita et perfectae festivitati cedit ista, quae ex parte est festivitas. Neque enim quod perfectum est, mundus in capere potest, ubi, ut diximus, necessitas corporis nec cibum, nunc potum, nunc somnum suggerit, nunc omni quantamcumque necessario vitae praesentis sollicitudinem movet: quae omnia interrumpunt sine dubio continuationem festivitatis Dei. Cum autem venerit illud, quod dictum est de iis, qui restituantur in sancta, — si tamen et nos ex iis esse mereamur, qui restituendi sunt, neque esuriant, neque sitient, neque dormitabunt, neque laborabunt, sed erunt pervigiles, sicut angelorum in pervigil dicitur —: cum in illum ordinem restitui merebimur, tunc erit vera, et incorrupta festivitas, cujus festivitatis princeps et sponsus et dominus erit ipse Iesus Christus Salvator noster, cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen!

¹⁾ Sap. Salomon. IX, 15.

HOMILIA XXIV.

de sacrificiis, quae per unamquamque festivitatem jubentur offerri, et de votis, quae ventur Deo.

1. Omnes, qui imbuendi sunt eminentioribus disciplinis, tamdiu molestam ducunt rudimentorum laborem, donec, quis sit et disciplinae illius, ad quam introducuntur, nis et fructus, ignorant. Cum vero imbutos per ordinem perfectio consecuta fuerit disciplinae, tunc delectabit rudimentorum pertulisse molestias. Sunt ergo et in sanctis, ac divinis rebus prima quaedam rudimenta, quibus inducuntur ii, qui ad perfectionem beatitudinis tendunt. Quod evidenter famulus Dei in cantico Exodi designat,icens: „induc¹⁾ et planta eos in monte hereditatis tuae, praeparata habitatione tua, quam praeparasti, Domine.“ Aulus quoque Apostolus sciens, esse quaedam prima imbuendi initia, tunc deinde per tempus etiam ad perfectionem veniri, scribens quibusdam dicebat: „etenim²⁾ iam deberetis jam magistri esse propter temptus, rursus indigetis, ut doceamini, quae sint elementa exordii sermonum Dei: et facti estis, quibus lacte opus sit, non iubo forti. Omnis enim, qui lacte alitur, expertus est sermonis iustitiae: parvulus enim est. Perfectionem vero eius solidus est, qui pro possibilitate sumendi exercitatus abest sensus ad discretionem boni vel mali.“ Et iterum aliis, literam legis, omnemque huiusmodi scripturam, elementa mundi esse commemorat.³⁾ Et nunc ergo ea, quae pertinuerunt ad illos, qui primis imbuebantur ele-

¹⁾ Exod. XV, 17.

²⁾ Hebr. V, 12. 13. 14.

³⁾ Cfr. Coloss. II, 8. 20. coll. Galat. IV, 3. 9.

et ad aliquas personas, quae per ¹⁾ meritum sanguinis Christi purificationis aliquid humano generi conferant. Vide ergo, ne forte, sicut Dominus et Salvator noster, quasi agnus ad occisionem ductus, et in ²⁾ sacrificium alioris oblatas, peccatorum remissionem universo praestitit mundo: ita fortassis et ceterorum sanctorum, ac justorum sanguis, qui effusus est, a sanguine Abel justus, usque ad sanguinem Zachariae prophetae, qui interfectus est inter eadem et altare: alterius quidem sanguis sicut vitulae, aliorum sicut hirci, aut caprae, aut alicujus horum fusus sit ad expiandum pro parte aliqua populum. Sive haec et justorum, prophetarumque personas, qui in hoc mundo regulati sunt, vel eorum, qui dicunt: „quoniam ³⁾ propter te morte afficimur tota die, aestimati sumus sicut res occisionis:“ referenda videantur: sive etiam ad superiores virtutes, quibus procuratio humani generis data sit, quis facile audeat affirmare? Neque enim haec animalia per speciem, sed per figuram referri ad illam, vel iam putanda sunt. Nam et ipse Dominus Jesus Christus, non ideo agnus dicitur, quasi qui mutatus ⁴⁾ sit et conversus in speciem agni. Dicitur tamen agnus, quia voluntas et bonitas ejus, qua Deum repropitiavit hominibus, peccatorum indulgentiam dedit, talis existit humano

¹⁾ Desiderantur verba: „per meritum sanguinis Christi,“ in Cod. abbatiae sancti Theodorigi Rhemenfis, et in altero Cod. Ebroicensi. Ceterum conferendus hic locus in altero, qui exstat sub finem exhortationis ad martyrium numero ultimo his verbis: τάχα δὲ καὶ ὡς περὶ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ ἡγορασθήμεν, Ἰησοῦ λαβόντος ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνόματα· οὕτως τῷ τιμῇ αἵματι καὶ μαρτύρων ἀγορασθήσονται τινες. Locus uterque ex altero est explicandus. R.

²⁾ Cod. sancti Theodorigi: „in sacrificium laudis.“ R.

³⁾ Psalm. XLIV, 22. — Edd. Merlini: morti afficimur tota die, existimati sumus etc.

⁴⁾ Edd. Merlini: mutatus sit, et conversus sit etc.

lium mandantur hostiae, procul dubio quae convenirent varietatibus peccatorum. Sic ergo efficitur ¹⁾ alius sanctorum, sive angelorum, ut diximus, sive hominum virtutis, qui in illa festivitate interveniat pro populi delictis: alius autem aries in alia festivitate: quorum intercessione fiat purificatio pro peccatis. Quod si purificari potuerint homines a peccatis, et esse puriores, minuuntur et hostiae. Si enim pro peccatis sunt hostiae, et pro multitudine peccatorum multiplicatae sunt sine dubio, et pro exiguitate minuuntur. Hujus autem rei in praesentibus locis Scripturae habemus indicia, id est, in ultima festivitate scenopegiae, cum per octo dies hostiae jubentur offerri. Et prima quidem die, quasi adhuc in abundantia peccatorum, quatuordecim vituli jubentur offerri. Secunda autem die imminutis utpote peccatis minuuntur et hostiae, et tredecim vituli offeruntur. Tertia die duodecim, et post haec undecim: et ita quasi purificationibus ²⁾ deficiente per dies multitudine peccatorum, minuitur consequenter etiam numerus hostiarum. Sic ³⁾ etiam pro dispensatione totius mundi rationem purificationis intelligis. Indigent enim purificatione, non solum quae in terra sunt, sed quae in coelis. Iniminet namque et coelis ⁴⁾ perditio, sic enim dicit propheta: „coeli ⁵⁾ peribunt, et omnes ut vestimentum veterascent, et sicut amictum involves eos, et mutabuntur.“ Intuere igitur totius

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „dicitur alius quidem sanctorum“ etc. R.

²⁾ Deest „purificationibus“ in libris antea editis (v. c. edd. M.), sed suppletur ex omnibus Mss. R.

³⁾ Ita habent Codd. Turonensis et Ebroicensis, a quibus non multum recedit Cod. sancti Theodorici: „Sic etiam per dispensationem totius mundi rationem purificationis intellige.“ In libris vero antea editis (v. c. edd. M.) legitur: „Sic etiam per dispensationem totius mundi ratio est purificationis et intellectuum.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: coeli. ⁵⁾ Psalm. CII, 26.

mundi, id est, coelestium, ac terrestrium, et infernorum purificationem: vide, quantis indigeant ista omnia hostiæ, quantos requirant vitulos, quantos arietes, quantos hircos. Sed et in his omnibus unus est agnus, qui totius mundi potuit auferre peccatum, et ideo cessaverunt ceterae hostiae: quia talis haec fuit hostia, ut una sola sufficeret pro totius mundi salute. Ceteri enim precibus peccata, hic solus potestate dimisit. Dicebat enim: „filii,¹⁾ remissa sunt tibi peccata tua.“ Sic ergo imbuitur mundus, primo per diversas hostias remissionem quaerens peccatorum, donec veniat ad hostiam perfectam, ad hostiam consummatam, agnum anniculum, perfectum, qui tollat peccata totius mundi: per quem festivitates agi spirituales, non ad satietatem carnis, sed ad profectum spiritus sacrificiis spiritualibus purificatione mentis oblata. Decet enim Deo immolari victimam cordis, et hostiam contribulati spiritus, non carnis et sanguinis jugulari: quia „etsi²⁾ agnovimus Christum aliquando secundum carnem: sed nunc jam non novimus:“ et ideo in spiritum diem festum agamus, et spiritualia sacrificia jugulemus. Haec pro viribus nostris de diversitate sacrificiorum discussa sint, quorum ad liquidum intelligentiam scit ille, cui nuda et revelata sunt omnia, nec est ulla creatura in conspectu ejus invisibilis.

2. Post haec votorum lex ponitur, et novo principio utitur in hac legislatione Moses. Ait enim: „homo,³⁾ homo quicumque voverit votum Domino.“ Quae est ista repetendi nominis⁴⁾ causa? Quasi non sufficeret dixisse: homo qui voverit votum Domino. Quid est ergo, quod ait: „homo homo:“ et quid sibi velit ingeminata hominis appellatio, non mihi silentio praetereundum videtur.

¹⁾ Matth. IX, 2.

²⁾ II Cor. V, 16.

³⁾ Num. XXX, 3.

⁴⁾ Edd. Merlini: hominis.

Apostolus docet ¹⁾ alium esse interiorem hominem, et alium exteriorem: et illum esse, qui renovatur de die in diem secundum imaginem ejus, qui creavit eum: hunc vero esse visibilem, qui corrumpitur. Cum ergo venit ad istum jam profectum, ut lex Dei suscipiatur, et vota Domino offerantur: vota autem Domino offerre nemo potest, nisi qui habet aliquid in semet ipso, et in substantia sua, quod offerat Deo: non sufficit iste exterior homo legem Dei suscipere, nec vota solus offerre; non enim potest aliquid dignum Deo habere: sed ille interior est homo, qui magis habet in se, quod offerat Deo. In illo namque est habitaculum virtutum, in illo omnis intellectus scientiae, in ²⁾ illo est divinae imaginis innovatio. Qui cum speciem suam, qua ³⁾ ex initio a Deo factus est, recuperaverit, et virtutum redintegratione ⁴⁾ pulchritudinem ⁵⁾ prioris formae receperit, tunc jam potest vota offerre Deo, et tunc jam non homo solum, sed homo homo dicetur. Nam qui interiorem hominem non excolit, qui illius curam non gerit, qui virtutibus eum non instruit, moribus non adornat, divinis institutionibus non exercet, sapientiam Dei non quaerit, scientiae Scripturarum operam non impendit, hic non potest homo homo dici, sed homo tantum, et homo animalis: quia ille interior, cui verius et nobilius homo nomen est, sopitus in eo est carnalibus vitiis, et mundi hujus curis ac sollicitudinibus obrutus, ita ⁶⁾ ut in eo nec

¹⁾ II Cor. IV, 16.

²⁾ Edd. Merlini: et in illo etc.

³⁾ Cod. sancti Theodoric: „quae ex initio a Deo facta est.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: redintegrationem.

⁵⁾ Omnes Mss. „pulchritudinem prioris formae.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „pulchritudinem priorem formae.“ R.

⁶⁾ Codd. Ebroicensis et sancti Theodoric: „ita ut nec nominis ejus habere possit appellationem.“ R.

nominis ejus haberi possit appellatio. Unde satis agendum est unicuique nostrum, ut, si forte videt in se interiorem hominem peccatorum sordibus, et vitiorum rudibus oppressum jacere, citius ab eo auferat omnes immunditias, citius eruat eum ab omni inquinamento carnis et sanguinis, convertatur aliquando ad poenitentiam, revocet ad se memoriam Dei, revocet spem salutis. Non enim haec ¹⁾ extrinsecus aliunde quaerenda sunt, sed intra nos est salutis occasio, sicut et Dominus dixit: „ecce ²⁾ enim regnum Dei intra vos est.“ Intra nos namque est conversionis facultas. Cum enim conversus ingemueris, salvus eris, et tunc poteris digne altissimo reddere vota tua, et homo homo appellari. Votum sextum est, cum aliquid de nostris offerimus Deo. Vult ergo a nobis prius aliquid accipere Deus, et ita nobis aliquid ipse largiri, ut dona sua et munera merentibus et non immeritis largiri videatur. Quid autem est, quod vult accipere a nobis Deus? Audi Scripturae sententiam: „et ³⁾ nunc Israel, quid Dominus Deus tuus poscit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in omnibus viis ejus, et diligas eum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex totis viribus tuis?“ Haec sunt ergo, quae Deus poscit a nobis. Quae si non prius offeramus, ab ipso accipiemus nihil. Legimus et in alio loco: „date ⁴⁾ gloriam Deo:“ et: „date magnificentiam Deo.“ Si dederitis gloriam, recipietis gloriam. Sic enim dicit ipse Deus: „glorificantes ⁵⁾ me, glorificabo.“ Et vero dico, quod et si offeramus ei justitiam nostram, accipiemus ab ipso justitiam Dei. Et si offeramus ei nostram, id est, corporis castitatem, accipiemus ab ipso spi-

¹⁾ Deest „haec“ in ed. Ruaci.

²⁾ Luc. XVII, 21. ³⁾ Deut. X, 12

⁴⁾ Jerem. XIII, 16.

⁵⁾ I Sam. II, 30. (I Regg.)

us ¹⁾ castitatem. Et si offeramus ei sensum nostrum, cipiemus ab ipso sensum ipsius; sicut et Apostolus dicit: „nos ²⁾ autem Domini Christi sensum habemus.“
 iam autem nos obtulerimus Deo quae in nobis sunt, et s contulerit in nos quae sua sunt, tunc vere iam non mo solum, sed homo homo dicemur. Uterque enim mo vocabuli sui perfectione decenter ornatus est. Istant ergo vota, quae debet exsolvere is, qui homo homo pellatur. Scio diversa vota in Scripturis referri. Anna ³⁾ idem vovit Deo fructum ventris sui, et Samuelem contravit in templo. Alius ⁴⁾, quodcunque sibi post victoriam redeunti occurrisset vovit Deo, et ⁵⁾ occurrente ia, vota lacrimanda persolvit. Alii vitulos, aut arietes, t domos, aut alia huiusmodi ratione carentia, vota ferunt Deo. Ille vero, qui appellatur Nazaraeus, semetsum devovit Deo. Hoc est enim votum Nazaraei, od est super omne votum. Nam filium offerre, vel iam, aut pecus, aut praedium, hoc totum extra nos t. Semet ipsum Deo offerre, et non alieno labore, d proprio placere, hoc est perfectius et eminentius nnibus votis: quod qui facit, imitator est Christi. Ille im dedit homini terram, mare, et omnia quae in iis nt, ad obsequium dedit et coelum, solem quoque et nam, ac stellas, hominum ministerio concessit: pluvias, ntos, et omne quicquid in mundo est, hominibus lartus est. Sed post haec omnia semet ipsum dedit. Sic ⁶⁾ enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unitum daret“ pro mundi huius vita. Quid ergo magnum

¹⁾ Cod. sancti Theodorigi: „spiritus castitatem.“
 bri editi (v. c. edd. M.): „ipsius castitatem.“ R.

²⁾ I Cor. II, 16.

³⁾ Cfr. I Sam. I. (I Regg.)

⁴⁾ Cfr. Judic. XI.

⁵⁾ Deest „et“ in ed. Ruaci.

⁶⁾ Ev. Joann. III, 16.

faciet homo, si semet ipsum offerat Deo, cui ipse prior obtulit Deus? Si ergo tollas crucem tuam, et sequaris Christum: si dicas: „vivo ¹⁾ autem, jam non ego, vivit vero in me Christus:“ si desideret et sicut animus nostra redire, et esse cum Christo, sicut et Apostolus dicebat, et praesentis saeculi non delectetur ²⁾ illecebris, et si omnem legem, quae de Nazaraeis data est, spiritaliter impleat, tunc semet ipsum, id est, animam suam, obtulit Deo. Qui in castitate vivit, corpus suum vovit Deo secundum eum, qui dixit: „virgo ³⁾ autem cogitat, quomodo sit sancta corpore et spiritu.“ Nam et hoc ipsum, quod dixit „sancta“, ad hoc respicit: sancti enim dicuntur illi, qui se voverunt Deo. Unde et aries, verbi causa, si vovetur Deo, sanctus appellatur, quem tamen ad communes usus non licet. Sed et vitulus si devotus fuerit Deo, sanctus nihilominus appellatur, nec licet eum jungi in opus commune. Ex iis ergo colligamus, quid est, hominem se ipsum vovere Deo. Si te voveris Deo, imitandus tibi est vitulus, quem non licet humanis operibus deservire, nihil facere, quod ad homines et ad praesentem pertineat vitam. Sed quicquid ad animam pertinet, et ad divini cultus observantiam, hoc et agendum et cogitandum tibi est.

3. Sed interim praesens lectio continet diversitates quasdam votorum. Etenim si vir fuerit, qui vovit, liber esse dicitur in votis suis, nullique subjectus. Mulier autem si voveat, si quidem in domo patris aut sit, votum ejus in patris pendet arbitrio: et si quidem ille recusaverit, liberabitur. Si vero non recusaverit, et ipse et filia tenentur obnoxii. Quod si, posteaquam non recusaverit pater, non reddiderit votum filia, peccatum ipsi manet. Similiter autem et erga maritum decernitur, ut

¹⁾ Galat. II, 20.

²⁾ Ed. Ruaci: delectatur.

³⁾ I Cor. VII, 34.

in domo mariti uxor aliquid voverit, et audiens manus non recusaverit, reus sit voti pariter cum uxore: vero recusaverit, tam uxor sit libera, quam maritus. vero tacuerit, uterque, ut diximus, reus habeatur. nec sunt quidem, quae scripta sunt: sed orandus est Deus, ut intellectum dare dignetur se dignum, quod decet, de Dei verbis intelligere possimus et advertere. Omnes qui sub lege Dei vivimus, et in ecclesia habemur, aliqui¹⁾ sub patribus, aliqui sub viris agimus. Et si quidem parvula est anima, et initia habet in additionibus divinis, haec sub patre agere credenda est. vero jam adultior facta est, ita ut viri potens sit ad percipiendum semen verbi Dei, et doctrinae spiritualis secreta, haec sub viro posita dicitur. Sic enim Paulus dicebat de Corinthiis: „volo²⁾ autem omnes sibi uni viro virginem castam exhibere, Christo.“ Qui perfectiores sunt et eminentiores horum, de illis non dicitur, quod sub viro sint, sed audi, quemodo de se ipso suique similibus pronuntiet Paulus: „donec³⁾ curramus, inquit, omnes in virum perfectum, in mentem aetatis plenitudinis Christi.“ Huic ergo animae, ac in virum perfectum occurrit, nemo dominatur in istis, sed habet potestatem suorum libertatemque votorum. Si autem feminei adhuc generis fuerit anima, cui vel vir, vel pater dominetur in votis, non semper in ipsa culpa, sed interdum redit ad viros, vel parentes. De istis applicare difficile sit, tamen quae Domino largiente potuerint, inferemus. Saepe diximus, animarum, ac in ecclesia Dei sunt, curam procuracionemque haberi per angelos, quosque etiam ad iudicium venire cum

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „aliqui sub patribus, aliqui sub viris.“ Libri antea editi (v. c. edd. M.): „aliquid sub patribus, aliquid sub viris“ etc. R.

²⁾ II Cor. XI, 2. ³⁾ Ephes. IV, 13.

hominibus ostendimus¹⁾, ut illo divino constet examine, utrum sua desidia peccaverint homines, an monitorum custodumque negligentia. Videtur mihi etiam in hoc loco, etiam sub mysterio designari et ostendi, quod aliae quidem ut filiae sub²⁾ iis animae degunt, aliae ut uxores secundum ea, quae superius distinximus. Si quae ergo harum offerre aliquid et vovere cupiat Deo, si quidem praeproperum, et minus aptum, quod vovit, est, illius est, utpote custodis et monitoris angeli, retrudere et reprimere voventis audaciam. Si vero audiens non repraesent, non monuerit, anima quidem liberabitur a culpa, ipse vero voti manebit obnoxius. Hoc³⁾ quidem ergo inferiores quasque fieri accipiendum est, perfectionibus ipse adest Deus, sicut scriptum est de populo Israel: „Dominus⁴⁾ ipse ducebat eos.“ Postea vero quam deliquerunt, et inferiores semet ipsis facti sunt, angelis traduntur. Unde et Moses dicebat: „nisi⁵⁾ tu ipse veneris nobiscum, non me educas hinc.“ Sed et de justo dicit Deus: „cum⁶⁾ ipso sum in tribulatione:“ et⁷⁾ alibi dicit: „non⁸⁾ timeas descendere in Aegyptum, quoniam tecum ero.“ Justis ergo et electis ipse adest Dominus: inferioribus vero adsunt angeli, secundum ea, quae superius diximus, gubernantes⁹⁾ eos et procurantes, vove-

¹⁾ Edd. Merlini: ostendimus. In illo etc.

²⁾ Cod. sancti Theodorici: „sub iis.“ Libri edd. (v. c. edd. M.): „superis.“ R.

³⁾ Edd. Merlini perperam: Equidem erga etc.

⁴⁾ Cfr. Exod. VI. coll. XII. — Edd. Merlini: ducebat.

⁵⁾ Exod. XXXIII, 15. ⁶⁾ Psalm. XCI, 15.

⁷⁾ Edd. Merlini: et alii dicit.

⁸⁾ Genes. XLVI, 3. 4.

⁹⁾ Verba: „gubernantes eos et procurantes, vota quoque transferentes, aliquando — relinquentes“, in libris ante editis (v. c. edd. M.) ommissa, supplentur ex omnibus Mss. R.

n aliquando ad semet ipsos transferentes, alio
ro super ipsos relinquentes. Sed nos ¹⁾ com-
ebemus, ut occurramus in virum perfectum, in
actatis plenitudinis Christi: ut utamur liber-
um, et ita adhaerere Domino festinemus, ut
unus spiritus simus, et ipse in nobis maneat,
ipso: et nihil in nobis foveum, nihil parvulae
beatur, ne necesse sit nobis sub tutoribus et
ribus derelinqui a patre: sed festinemus audire
Domino et Salvatore nostro vocem, qua ²⁾ ait:
pater diligit vos: ipsi gloria in saecula saeculorum.

HOMILIA XXV.

de ultione, quae in Madianitis facta est.

superioribus fornicati sunt filii Israel cum mu-
liaditarum, et hoc fuit scandalum filiis Israel,
offenderunt Deum, et ad iracundiam provocave-
runt Israel. Nunc autem posteaquam pertulit
Israel ³⁾ pertulit: „locutus ⁴⁾ est, inquit, Dominus
ad Moysen, dicens: ulciscere ultionem filiorum Israel de
Madianitis, et ad ultimum apponeris ad populum tuum.“
scandala, quae acciderant Israelitis, quoniam ter-
rene Madianitarum acciderant: ipsi enim suborna-
verunt mulieres, quae eos deciperent, ut peccarent coram

Deest „nos“ in sola ed. Ruasi.

Edd. Merlini: „qua ait ipse: pater diligit vos“ etc.
sv. Joann. XVI, 27.

Mod. sancti Theodorici: „quae pro facto suo
perpeti.“ R.

Num. XXXI, 1. 2.

Quarta.

Dominus: Illi quidem pro peccato suo paterentur victimam, mediocriter tamen puniti: hi vero, qui inderunt causam peccandi, merito vehementius subiacent gladio. Unde edocemur, quia longe sit gravis, alii quidem praebere peccati, quam ipsam unquam peccare: sicut et Dominus designat, cum dicit, „melius ¹⁾ fuerat homini illi non nocui,“ aut „melius sceleris alligari circa collum eius, et praecipitari in profundum maris, quam ut scandalizet unum de pusillis istis.“ Simulque advertendum est, quoniam quidem actionem scandali a nonnullis intemperanter praesumimus. Illud igitur scandalum dicitur, ubi recto itinere ambulanti deceptio aliqua instruitur ad peccandum, et subicitur causa peccati: sicut et Madianitae, ambulantes in lege Domini Israelitis, et custodientibus castitatem, abornaverunt mulieres, quae eos deciperent ad peccandum. Causam ergo praebere peccati, hoc est scandalizare. Verum tamen datur vindicta, sed multo gravior in eos, qui scandalizaverunt, et qui causam peccati praebuerunt, quam in eos, qui peccaverunt. Simul autem et illud observa, quod iis subiecit: „novissime ²⁾ autem, inquit, et tu apponeris ad populum tuum.“ Si quando nobis cum Samaritis sermo est, quoniam quidem resurrectionem mortuorum negant, nec recipiunt futuri saeculi fidem, perurgeamus eos ex iis verbis, quibus Dominus dicit ad Moysen, quia apponatur ad populum suum. Nemo enim apponitur ad eos, qui non sunt. Unde constat esse aliquem populum, cui Moyses post vitae huius exitum dicitur applicandus. Quia ergo prophetis non credunt Samaritae, ex quibus posset resurrectionis mortuorum laus fides approbari, ex iis saltem Moysis libris, quos recipiant et quorum auctoritatem fatentur, convincendi sunt et

¹⁾ Marc. XIV, 21.

²⁾ Luc. XVII, 2.

³⁾ Num. XXXI, 2.

curandi, si tamen oportet Babyloniam curari. Est ergo locus hic resurrectionem mortuorum evidenter ostendens. Designat enim esse populum, cui post obitum suum Moyses adjungendus sit, et ad quos pro suis meritis transferendus.

2. „Post ¹⁾ haec locutus est Moyses ad populum, dicens: armate ex vobis viros, et belligerate adversum Madian, reddere vindictam in Madian a Domino: mille ex tribu, et mille ex tribu, ex omnibus tribubus Israel mittite ad belligerandum.“ Attendite lectioni. Non solum enim ad auditum sermonum, sed ad rerum considerationem intendendus est animus. Recordare praeterita, audi praesentia, quae sequuntur adverte. Confer priora posterioribus, et divinarum virtutum magnificentiam contemplare. Filii Israel dudum sexcenta millia fuerant armatorum, qui processerant adversum Madian, et hi omnes victi sunt, quoniam peccatum erat in ipsis. Nunc vero victores Madianitae, qui sexcenta millia fugaverant, vincuntur a duodecim millibus, ut scias, quia non in multitudine, nec in numero militum vincit Israel, sed iustitia et pietas est in iis, quae vincit. Propterea denique et in benedictionibus eorum dicitur ²⁾, quia, si servaverint legem Domini, unus ex ipsis persequatur mille, et duo vertant decem millia. Vides ergo, quia multo plus valet unus sanctus orando, quam peccatores innumeri proeliando. Oratio sancti penetrat coelum. Quomodo non et hostem vincat in terris? Et ideo omnimode studendum est quaerere primo, et custodire iustitiam Dei. Quam si obtinueris, et servaveris, omnes tibi hostes ipsa subjiciet: si fueris indutus, sicut Apostolus dicit ³⁾, lorica iustitiae, et accinctus veritatem, si galeam salutis acceperis, et gladium spiritus, et ante omnia scu-

¹⁾ Num. XXXI, 3. 4.

²⁾ Levit. XXVI.

³⁾ Ephes. VI, 14 — 17.

et Roboc.“ Isti sunt, qui regnant apud Madiani-
quos superare, et penitus debent extinguere omnes,
militant Deo. Evin namque belluinus, vel ferinus
pretatur. Et quomodo poteris placere ei, qui te
vit, si non abscideris a te, et penitus peremeris
nos et feros mores? Quomodo poteris ad man-
rum beatitudinem pervenire, nisi prius interficias
et morti tradas prius ¹⁾ iracundiae feritatem? Ego
quod nomina haec scriptura divina non pro historia
verit, sed pro causis et rebus aptaverit. Nam putas
aliquis ita stultus, qui filio suo nomen Belluinus
aceret? Sed hoc arbitror magis, quod instructioni
rum prospexerit sermo divinus, volens nobis osten-
quod adversum huiusmodi vitia militare debeamus,
habitaculis ea carnis nostrae depellere, et ²⁾ istos
fugare de regno corporis nostri: quod Apostolus
tius designat, dicens: „non ³⁾ ergo regnet pecca-
in vestro mortali corpore.“ Vis autem videre, ⁴⁾
am non solum apud sanctos nomina pro rebus a-
ur, sed etiam apud Gentiles, et Barbaros? De san-
uidem notum est, cur Abram Abraham vocitatus
t Sarai Sara, et Jacob Israel. Doceamus autem,
mos iste habeatur etiam apud Barbaros. Nonne
ex filiis Israel a parentibus suis Joseph nomen ac-
at? Cum autem transiit in Aegyptum, et stetit ante
onem, commutavit nomen ejus, et de Joseph cog-
navit cum Psomphtomphanec, ⁵⁾ quod lingua sua
o de secretorum, vel somniorum revelatione com-
Et non solum Joseph huic apud Pharaonem ex

) Edd. Merlini: potius.

) Deest „et“ in ed. Ruaei.

) Rom. VI, 12.

) Edd. Merlini: dicere.

) Cfr. Genes. XLI; 45.

re nomen aptatur, sed et Daniel in Babylonia Bal-
nominatur: et Ananias, atque Azarias, et Misa-
drach, Misach²⁾, Abdenago vocitantur. Vides ergo
tam Israeliticorum, quam etiam barbarorum he-
nomina, non fortuito, sed pro rebus et causis a-
in lege. Igitur Madianitarum regem Moses ap-
prout ipse censuit appellandum. Belluina, inquit
est, quae regnat in Madianitis, et non ipsa solum,
alius est³⁾ apud ipsos rex nomine Rocon: quod
nostra lingua, inanitas. Regnat ergo et inanitas
dianitarum gente. Est enim revera multa inanitas
nitas in hoc mundo, imo et „vanitas⁴⁾ vanitas
omnia vanitas,“ quam Dei miles superare debet
cere. Vincit autem inanitatem, qui nihil inanite-

superflue, et quod ad rem non pertinet, gerit: et
minit praecepti illius dominici, quo ait, quia „etiam
verba otioso reddent homines rationem in die
In hac autem vita homines totum pene otiosum,
tam inane est, quod loquuntur, quod agunt. Inan-
dicitur omnis actus et omnis sermo, in quo non
trinsecus aliquid pro Deo, vel pro mandato Dei.
alius rex Madiam Ur, et hic interpretatur irritatio.
quales sunt, qui regnant⁶⁾ apud Madianitas, qui
minibus adversari oportet, imo quos perimi con-
iis, qui Deum sequuntur, et interfici. Non enim
ges⁷⁾, quorum nomina, quae regnant in hoc
referuntur in lege: et non tam gentium bella, quae

¹⁾ Cfr. Dan. I, 7. ²⁾ Edd. Merlini: Mis

³⁾ Desideratur „est“ in ed. Ruaci.

⁴⁾ Ecclesiast. I, 2.

⁵⁾ Cfr. Matth. XII, 36.

⁶⁾ Ed. Ruaci sola: „regnent.“

⁷⁾ Edd. Merlini: regum.

cupiscentiarum carnalium, quae militant adversus animam, describuntur. Denique hi, qui in vitiis regnant, quinque reges esse dicuntur: ut evidentissime doceamur, quia omne vitium, quod regnat in corpore, ex quinque sensibus pendet. Isti ergo quinque sensus perimendi sunt de regno Madianitarum, ut ultra vitia non regnent super eos, sed justitia, ne ad scandalum videant, quae vident, sed ad aedificationem. Apud Madianitas enim sensus isti ad scandalizandum regnabant, ut scandalizarent, et deciperent. Et ideo praecepit ¹⁾ Dominus, ut, si te scandalizaverit oculus tuus, eruas eum: si manus aut pes, abscindas eum. Vides ergo, quia et ipse jubet abscindi, et perimi reges scandalizantium. Melius est, inquit, te luscum introire in regnum Dei, et mancum, aut claudum, quam cum iis mitti in gehennam. In quibus non utique effodiendum praecipit oculum corporis nostri, nec manum, aut pedem abscindendum: sed sensum carnalia sentientem, et concupiscentiis carnalibus lascivientem mandat abscindi: ut oculi nostri recta videant, et aures nostrae recta audiant, et gustus noster verbum Dei gustet, manusque nostrae palpent, et contingant de Verbo Dei. Et hoc est, in quo peremptis regibus Madianitarum, et scandalis affectibus amputatis, regnat in nobis justitia ipse Dominus noster Jesus Christus, qui factus est nobis justitia a Deo, et pax, et redemptio. Igitur ex praecepto Domini a filiis Israel adversus Madianitas bella confecta sunt, spolia ex ipsis copiosa referuntur, auri atque argenti, ceterorumque mobilium pondus immensum, jumentorum, captivorumque numerus plurimus. Verum quoniam cuncta haec apud Israelitas immunda ducuntur, purificatio singulis quibusque competens adhibetur: et ea quidem, quae ex metallis constant, ignis purificat: quae

¹⁾ Matth. V, 29. 30.

enim pugnaverimus in verbo Dei, non poterimus captivare intellectum eorum, qui diversa a Christo sentiunt, et perducere eos ad obedientiam Christi. Pauci sunt tamen, qui pugnare possint, et proelia ista conficere: de sexcentis millibus et amplius armatorum, qui videbantur militare Deo, sola duodecim millia eliguntur: ceteri relinquuntur in castris. Intuere ¹⁾ mihi nunc populum Dei, qui est in ecclesia, quanti sunt ex iis, qui possint pro veritate pugnare, qui ²⁾ possint resistere iis, qui contradicunt, qui sciant verbi bella tractare. Beati sunt isti, qui pro omni populo pugnare possunt, et defendere Dei plebem, et copiosa de hostibus spolia reportare. Tamen et reliqua pars populi, quae videtur imbellis, si cum quiete resideat in castris, si in silentio agat, et non recedat a Mose, sed permaneat in lege Dei, partem spoliolum etiam ipsa percipiet. Fiet enim aequa portio, non per numerum quidem, sed quantum datur omni populo reliquo, tantum et illis duodecim millibus, quibus vincentibus capta sunt spolia. Quis haec audiens, non invitetur ad militiam Dei? Quis non animetur pugnare pro ecclesia, et resistere adversum veritatis inimicos, eos scilicet, qui vel dogmata ecclesiae oppugnare, vel voluptati et luxuriae operam dare homines docent? Qui ergo hos expugnat, et vel in se, vel in proximis suis vitia perimit, hic accipiet spolia multa, quinquagies multiplicata quam ceteri. In tantum namque numeri quantitas videtur augeri, cum sexcentis millibus duodecim millia conferuntur. Offerre tamen pars utraque iubetur Deo. Et illi quidem, qui vicerunt, unum ex quingentis: qui autem

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „Intueri nunc libet mihi populum“ etc. R. — Edd. Merlini: „Intuere nunc mihi populum“ etc.

²⁾ Deest „qui“ in ed. Ruaci.

dicat: „qui ¹⁾) autem in agone contendit, ab omnibus continens est.“ Qui ergo non contendit in agone, et ab omnibus non est continens, neque exerceri vult in verbo Dei, et in lege Domini meditari die ac nocte, hic etiam vir dicatur, vir tamen virtutis non potest appellari. At vero hic, de quo nunc sermo est scripturae divinae, qui spolia de hostibus refert, vir virtutis appellatur: hoc est enim laudis ejus insigne, quod Scriptura dicit, quia locutus est Eleazar sacerdos ad viros virtutis, qui revertebantur a proelio. Quis nostrum ita paratus est, ut procedat ad bellum, et contra adversarios dimicet, ut et ipse vir possit appellari virtutis? Sicut autem vita continens, et abstinentiae labor, atque agonum certamina faciunt unumquemque virum virtutis appellari: ita e contrario remissa vita, ac negligens et ignava facit virum ignaviae appellari. Si ergo vis ²⁾) appellari vir virtutis, indue te Christum Dominum, qui est Dei virtus, et Dei sapientia, et in omnibus adjuuge te Domino, ita, ut unus cum eo spiritus fias; et tunc vir virtutis efficieris. Tempus igitur belli nobis est in hoc mundo, pugna adversus Madianitas est, sive adversum vitia carnis nostrae, sive adversum contrarias potestates. Spectat nos angelorum chorus, virtutum coelestium pia erga nos pendet expectatio, quando vel quomodo de hoc proelio revertamur, quid unusquisque nostrum manubiarum reportet: et intuentur curiosius, ac sollicitius perscrutantur, quis nostrum auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quisve lapides deferat pretiosos. Requiritur etiam, si quis aes deferat aut ferrum, aut plumbum, sed et vas ligneum si forte aliquis, aut fictile, aut aliud hujusmodi magnae

¹⁾) I Cor. IX, 25.

²⁾) Edd. Merlini: vis vir appellari virtutis etc.

non dissensit ex nobis quisquam; et obtulimus manus omino, unusquisque vir quodcunque invenit vas aureum, rquem, aut viriolam,¹⁾ aut annulum, aut dextrale, aut catenulam, ad propitiandum pro nobis coram Domino.“
 loquuntur ergo ad Moſen electi principes, qui conſtituti ſunt ſuper exercitum, et pro bene geſtis rebus munera ſerunt Deo, dicentes: nos pueri tui ſumus, qui accepi-
 mus ſummam bellatorum filiorum Iſrael. Dicunt autem ſummam bellatorum illorum duodecim millia virorum, ſi electi ſunt ex omnibus tribubus Iſrael, ut conſfigerent adverſus Madianitas. Sunt ergo in populo Dei bellatores multi, ſunt et imbelles plurimi: et rursus inter bellatores ſunt quidam, qui appellantur ſumma bellatorum, eminentiores ſine dubio iis, qui bellatores dicuntur, ſunt et eminentiores ſunt ab imbellibus bellatores. Et rursus ſunt aliqui celsiores ab iis, qui ſumma bellatorum electi ſunt: ii ſcilicet, qui conſtituti ſunt ſuper eos principes, et praelati ſingulis quibuſque millibus electorum. Eſt ergo multa diverſitas in eo ordine, qui bellatores appellantur. Sed et inter ipſos imbelles eſt nihilominus alia differentia. Nec ipſi enim aequaliter, et uno ordine omnes appellantur imbelles. Quidam enim ita imbelles ſunt, ut nunquam poſſint fieri bellatores, ut eſt ſemilitas, et omnis femineus ſexus, ſed et conditio ſervilis. ſervilis vero aetas ita imbellis eſt, ut ſpem gerat aliando fieri bellatrix: ſcilicet cum occurrerit²⁾ in virum tranſectum, in menſuram aetatis, tunc non ſolum bellatores fieri ex pueris, ſed et in ſummam bellatorum venire ſperant, et eſſe electi, et in duodecim millibus numeri, vel etiam praeforri, et eſſe principes electorum.

¹⁾ Cod. ſancti Theodorici habet: „armillam.“ R.

²⁾ Mss. „occurrerit.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „occurrit.“ R.

offerre Deo, positi in dissensione. Istos puto esse secundum Evangelium, qui praeceptum illud diligenter observant, quod mandat Dominus et Salvator: „si ¹⁾ autem offers munus tuum ad altare, et rememoratus fueris, quia frater tuus habeat ²⁾ aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum:“ quo scilicet levant ³⁾ manus suas ad Deum sine ira et dissensione. Isti sunt ergo, qui dicunt: „collegimus ⁴⁾ summam virorum bellatorum nostrorum, et non dissensit ex nobis quisquam, et obtulimus munus Domino.“ Discenda igitur nobis magnopere est consonantiae ⁵⁾ disciplina: quia tanquam in musicis, si harmonia chordarum fuerit consonanter aptata, sonum suavem modulati carminis reddit; si vero sit aliqua in fidibus dissonantia, ingrattissimus sonus redditur, et carminis dulcedo corrumpitur: ita et ii, qui Deo militant, si dissensiones et discordias inter se habeant, ingrata erunt omnia, et nihil acceptum Deo videbitur, etiamsi multa bella conficiant, etiamsi spolia multa deferant, et multa munera offerant Deo. Dicitur enim ad eos: depone munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, ut possis et tu inter eos, qui summa sunt virorum bellatorum, numerari, et dicere, quia non dissensit ex nobis quisquam. Ego etiam amplius aliquid dico. Nisi talis fueris, ut in nullo dissentias a mandatis Dei, nec in aliquo discrepes ab evangelicis prae-

¹⁾ Matth. V, 23. 24. — Edd. Merlini: si autem offeres etc.

²⁾ Edd. Merlini: habet.

³⁾ Mss. „levant.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „levet.“ R.

⁴⁾ Num. XXXI, 49. 50. coll. LXX. virorum versione.

⁵⁾ Mss. „consonantiae disciplina.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „consonantia disciplinae.“ R.

que mors, neque instantia, neque
neque profundum, neque creatur
rare a caritate Dei, quae est in
nostro.“ Iste ⁴⁾ talis in nullo on
potest vincere Madianitas, et inte
res terrae, et perdere omnem is
tate Domini. Et ego ergo debeo
carnis meae perdere peccatores,
nem, immunditiam, passionem,
et avaritiam. Isti enim sunt pecc
tunc demum exterminare potero
dissentiam a mandatis Domini: e
qui offeram Deo munera. „Om
quem, inquit, aut viriolam, ⁶⁾ aut
aut catenulam.“ Torquis ornatur
In Proverbiis enim de sapientia
quisierit eam, torquem auream

¹⁾ Verba: „non poteris hos
antea editis (v. c. edd. M.) omisse

²⁾ Rom. VIII, 35.

suum. Viriola¹⁾ et anulus ornamenta sunt manuum, in quibus operum signantur indicia. Similiter et dextrale. Catenulae vero verbi et doctrinae connexiones declarant. „Ad ²⁾ propitiandum, inquit, Deum pro nobis.“ Si dicamus propter aurum Deum propitium fieri hominibus, vide, quam absurdum, imo quam impium judicetur. Hoc enim etiam in viro bono notabile ducitur, si accepto auro ab inferioribus placetur. Quanto ergo magis haec de Deo sentire non convenit? Unde puto expositionis hujus ecclesiasticae magis constare rationem, quae per auri species indicari docet animi virtutes, et bonorum operum gesta, quae sola offerri Deo ab hominibus dignum est, et pro quibus solis propitium fieri Deum hominibus deceat. „Et ³⁾ accepit, inquit, Moses, et Eleazar sacerdos aurum ab omnibus tribunis, et centurionibus, et intulit illud in tabernaculum testimonii, memoriale filiis Israel coram Domino.“ Vides quia, quae dicuntur, non ad conspectum visibilem, sed ad mentis memoriam referuntur. Beatus enim est ille, qui recordatur se boni aliquid operis egisse coram Domino, et obtulisse munera beneplacita Deo, animi virtutes, et ornamenta pictatis.

3. Post haec sequitur historia de haereditate Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse: de qua proponentes aliqua disserere, volumus prius auditorum diligentiam commonere, et animos eorum ad contemplationem spiritualis intelligentiae suscitare. Omnia quae dicuntur, non solum ex ipso, qui dicitur, sermone pensanda sunt, sed et persona dicentis magnopere considerata est. Verbi gratia: si puer est qui loquitur, animos nostros ad auditum eloquii puerilia aptamus, nec plus aliquid in iis, quae

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „Armilla et anulus ornamenta sunt“ etc. R.

²⁾ Num. XXXI, 50.

³⁾ Num. XXXI, 54.

autem ista praemisimus, historiam Gad et dimidiae tribus Manasse exsculta. Qui haec gesta narrat, quae est, qualem supra descripsimus, neque senior, nec omnino aliquis plius aliquid dicam, nec angelorum coelestium est, sed, sicut traditio maius sanctus haec narrat. Unde enim quae ab origine mundi gesta sunt ejus erant gerenda, narrare, nisi peritus Dei? Unde potuisset propheta loquente Spiritu sancto? Sic enim testimonium reddit, et dicit: „si¹) deretis uniusque et mihi; de me enim tam illius literis non creditis, quomodo detis? Constat ergo ea per Spiritum ideo conveniens videtur, haec secum potius secundum majestatem loquens illud hoc in loco memorare aptissimum, cum audiret illum divitem, potius

dicebat in corpore positos Moſen et prophetas: ſed haec, quae per Moſen Spiritu Dei dictante ſcripta ſunt, Moſen ea nominavit. Dicat ergo aliquis: cum haec ita ſcripta ſint, ſi Abraham me ad Moſis dicta transmittat, ut legens ea poſſim illum locum evadere tormentorum, quid me juvabit ad effugiendam gehennam, ſi legam,¹⁾ quomodo filii Ruben, et filii Gad, et dimidia tribus Manaeſſe, haereditatem capiunt a Moſe trans Jordanem, quia erant illis pecora multa prae ceteris tribubus, et quia dicit ad eos Moſes: videte, ne exacerbetis Deum, ſicut et illi decem, qui miſſi ſunt cum Jeſu et Caleb explorare terram, et licebant, quia terra talis et talis eſt, et non poſſumus eam capere. Et quia ad haec reſponderunt filii Ruben, et ceteri cum ipsis: da nobis terram hanc, et haereditatem ejus, et non quaeremus jam intra Jordanem haereditatis terram cum fratribus noſtris: ſed hic relinquemus umenta noſtra, et ſarcinas noſtras, et mulieres noſtras, et infantes noſtros, viri autem noſtri ibunt pavidè et tranſibunt Jordanem. Et quia poſt haec Moſes commendat eos Jeſu filio Nave, et Eleaſaro ſacerdoti filio Aaron, ſub ea tamen conditione, ut tranſeant cum filiis Iſrael et pugnent cum iis adverſus hoſtes, qui erant trans Jordanem, donec liberetur ab iis terra, et tunc accipiant eam, quam poſuſerunt, regis Seon et regis Og: atque pars ſolis per Moſen detur haereditas extra Jordanem, ceteris autem omnibus per Jeſum intra Jordanem. Dicit ergo aliquis: quid iſta proſunt ad hoc, quod dixit Abraham: „habent²⁾ Moſen et prophetas: audiant illos:“ quo ſcilicet haec legentes et audientes, in locum illum non levemiant tormentorum? Haec autem diximus, excitantes animos audientium, ut vigilantius iis, quae leguntur, vel dicuntur, intendant, et in Moſis literis remoto literae

¹⁾ Cfr. Num. XXXII.²⁾ Luc. XVI, 19.

nanti ¹⁾ eos, quos illuminatione sua dignos invenerit. Quorum contemplatione etiam nobis dare dignetur verbum in adaptionem oris nostri. Sed age jam, si corda crexistis ad Dominum, et verbi ejus sancti illustrationem petiistis, ad perscrutandum sensum eorum, quae videntur latere, veniamus.

4. Exeundi de Aegypto figuram duobus modis accipi, et ²⁾ a prioribus nostris, et a nobis saepe jam dictum est. Nam et cum quis de errorum tenebris ad agnitionis lumen adducitur, et de terrena conversatione ad spiritualia instituta convertitur, de Aegypto videtur exisse, et venisse ad solitudinem: ad illum videlicet vitae statum, in quo per silentium et quietem exerceatur divinis legibus, et eloquiis coelestibus imbuatur: per quae institutus et directus, cum Jordanem transierit, properet usque ad terram repromissionis, id est, per gratiam baptismi usque ad evangelica instituta perveniat. Sed et illam figuram esse diximus exeundi de Aegypto, cum relinquit anima mundi hujus tenebras, ac naturae corporeae caecitatem, et transfertur ad aliud saeculum: quod vel sinus Abrahami, ut in Lazaro, vel paradisi, ut in latrone, qui de cruce credidit, indicatur: ³⁾ vel etiam si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per quae transiens anima Deo credens, et perveniens usque ad flumen illud, quod lactificat civitatem Dei, intra ipsum sortem promissae patribus haereditatis accipiat. Igitur cum duplici, ut memoravimus, modo egressus designetur ex Aegypto, et transitus ad desertum, atque inde ingressus ad sanctae terrae haereditatem, videamus nunc, quid sibi velit Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse. Haereditas,

¹⁾ Edd. Merlini: illuminante.

²⁾ Deest „et“ in ed. Ruaci.

³⁾ Edd. Merlini: indicant.

licet non inculpati, primitivi tam
est primogenitus Jacob: licet con
tris, primogenitus tamen est. Sed
cilla, tamen et ipse primogenitus
eius dimidia tribus extra Jordanem
licet de Aegyptia natus, primogen
ergo isti primogeniti sunt, et ideo
signant, qui non per Jesum Dom
Mosen extra Jordanem sortem haer
sidera autem diligentius etiam ei
extra Jordanem, et sequestrati a
haereditatem. „Jumenta, ¹⁾ in
sunt nobis.“ Haec ergo causa e
ad haereditatem illius terrae, quae
abundat, quae favus mellis est pra
tuit pervenire, nec Verbum carne
scere, quia multa jumenta habet
Animalis ²⁾ ergo ³⁾ homo non p
sunt Spiritus Dei, nec spiritus
„homo ⁴⁾ in honore cum esset, no
.
.
.
.
.

pro quibus haereditatem suam extra Jordanis fluente percepit, et a terra se sancta fecit alienum. Ille ergo populus accepit haereditatem per Moesen, accepit terram duorum regum tantummodo. Non enim amplius potuit Moeses interficere nisi duos reges, quorum terram divideret populis, multa animalia multaque pecora habentibus. Illis vero, qui Jordanem transeunt, Jesus dividit terram, quamvis habeant etiam ipsi animalia, habeant pecora, non tamen tanta, quae eos excludant, ne Jordanem transcant, sed cum ipsis et mulieribus, et cum infantibus suis contendunt transire Jordanem, et ad patrum pervenire promissa. Illi autem propter pecora et jumenta, et mulieres suas, et infantes, non potuerunt transire Jordanem, nec ad fidem Christi, quae est terra repromissionis, intrare.

5. Increpat tamen Moeses, et dicit ad filios Ruben, et ad filios Gad: „fratres ¹⁾ vestri pergent ad proelium, et vos sedebitis hic? Et quare pervertitis corda filiorum Israel, ut non transeant in terram, quam Dominus dat vobis?“ Et cum increpuisset eos hujusmodi verbis: „accesserunt,“ ²⁾ inquit, „ad eum filii Ruben, et filii Gad, et dicebant: ovilia ovibus fabricabimus hic, et pecoribus, et civitates impedimenti nostris, et nos armati prima turma incedemus ante filios Israel, usque quo perdetamus eos in suum locum.“ Et haec promittentes, mitigaverunt Moesen, ita ut ipse eos commendaret Jesu et Eleazaro. Ita enim scriptum est: „et ³⁾ adhibuit illos Moeses ad Eleazarum sacerdotem, et Jesum filium Nave, et principes familiarum tribuum Israel. Et ait ad eos Moyses: si transierint filii Ruben, et filii Gad vobiscum Jordanem, omnis armatus ad proelium coram Domino, et obtinue-

¹⁾ Num. XXXII, 6. 7.

²⁾ Num. XXXII, 16. 17.

³⁾ Num. XXXII, 28. 29.

dicatur Deus, et postea aridam, et
Vis autem scire, quia aliud sit in S
terra? Audi Aggaeum²⁾ propheta
semel et ego movebo coelum et terra
Vides, quomodo propheta aliud p
aridam. Sed et in multis Scriptura
ram laudabilem nominari: aridam
mus laudabilem poni. Nam et A
quasi culpabilis post peccatum detr
minatus est. Antea enim non fuit
Paradisus namque non est in arida,
mansuetis quod repromittit Domini
est arida, sed terra. „Beati³⁾ eni
quoniam ipsi haereditabunt terram.
gelio⁴⁾ semen, quod dat fructum
mum, et tricesimum, terra dicitur
puto, quia profectus quidam sit a
niendi, sicut et profectus quidam fit
vocaretur. Omnes enim nos, dei
et nullum justitiae fructum, nullu

pietatis asserimus, arida sumus. Si autem nosmet ipsos coeperimus excolere, et ad virtutum frugem desides animos suscitare, terra efficimur ex arida, quae verbi Dei suscepto semine laeta fruge multiplicet. Est ergo quaedam etiam in regno Dei terra, quae mansuetis repromittitur, et terra, quae viventium nominatur, et terra in excelsis posita, de qua ad justum dicit propheta: „et¹⁾ exaltabit te, ut haeredites terram.“ Istius ergo terrae haereditatem, posteaquam de mundi huius Aegypto exierit, Deo credens anima consequitur: et alibi quidem ii²⁾, qui sub lege vixerunt, alibi autem qui per Jesu Christi fidem et gratiam dispensati sunt. Verumtamen ii, qui videntur primi, et per Mosen dispensati, non prius consequentur haereditatem sibi decretam, quam Mose duce meruerunt, nisi et ipsi transeant cum iis, quos Jesus dispensat, et pugnent cum iis contra inimicos, et collocent eos in sedibus suis, et ita ipsi consequentur haereditatem, quam Mose duce meruerunt.

6. Sed haec nisi ex scripturis divinis approbentur, fabulae videbuntur. Paulus ergo horum producat in medium idoneus testis, qui in epistola ad Hebraeos, ubi describit omnes illos patres, et patriarchas, ac prophetas, qui per fidem placuerunt Deo, post enumerationem cunctorum, in ultima conclusione sic dicit de iis: „et³⁾ ii omnes testimonio fidei accepto non perceperunt repromissiones, Deo pro nobis melius aliquid providente, uti ne sine nobis consummarentur.“ Quasi dicerent istae novem et semis tribus de illis duabus et semis tribubus, quia propterea non ceperunt promissiones terrae illius, quae iis extra Jordanem per Mosen decreta est, Deo pro nobis aliquid melius providente, uti ne sine nobis con-

¹⁾ Psalm. XXXVII, 34.

²⁾ Edd. Merlini: hi.

³⁾ Hebr. XI, 39. 40.

summarentur. Propterea ergo transeunt nobiscum armati ad proelium, et juvant nos ad belligerandum, ad expugnandos inimicos. Sed illi transeunt, qui armati sunt, qui viri fortes sunt et potentes: caeteri vero, ignava manus et imbellis, remanent extra Jordanem. Si qui autem in ipsis viri fortes sunt, relictis animalibus et pecoribus et omnibus impedimentis, pugnant adversum hostem nobiscum, usque quo vincantur inimici nostri, usque quo haereditatem terrae bonae, terrae mellis lactisque capiamus. Quis enim dubitat, quod sancti quique patrum et orationibus nos juvent, et gestorum suorum confirmet atque hortentur exemplis, sed et voluminibus suis per ea, quae nobis ad memoriam scripta reliquerunt, docentes nos, et instruentes, quomodo adversum inimicas potestates dimicandum sit, et quomodo agonum toleranda certamina? Pugnant ergo pro nobis, et ipsi incedunt primi ante nos armati. Ipsos enim nos habentes ad exemplum, et videntes eorum per spiritum fortia facta, armamur ad proelium spirituale, et adversus spiritualia nequitiæ in coelestibus dimicamus. Sic denique, qui sub Jesu doce militavit, triginta et eo amplius reges perimunt, et terras eorum sorte haereditatis accipiunt. Depulsis namque spiritualibus nequitiiis de coelestibus, haereditatem regni coelestis a Jesu Domino nostro percipiunt.

7. Potest et tertius adhuc expositionis videri modus, ut in filiis Israel, id est, in populo ecclesiae intelligantur quidam esse spirituales, et intra Jordanem percipere haereditatem terrae fluentis lac et mel: sapientiae scilicet et scientiae capientes dulcedinem, quorum terra flumini Dei, quod repletum est aquis divinae intelligentiae, circumdatur et rigatur. Alii autem sunt carnales, qui jumentis et pecudibus, id est, crassis et stolidis sensibus abundant: ¹⁾ sicut erant illi, de quibus dicebat Aposto-

¹⁾ Edd. Mertini: abundantes.

lus: „ita ¹⁾) insensati estis, ut, cum spirita coeperitis, nunc carne perficiamini?“ et: „o ²⁾) insensati Galatae, quis vos fascinavit veritati non obedire?“ Sed et unusquisque nostrum, nisi se armaverit, et abjectis brutis et belluinis sensibus ad spirituales intelligentias properaverit, remanebit extra Jordanem, nec poterit per sapientiae flumen incedere, quod lactificat civitatem Dei, id est, animam Dei capacem: non assequetur eloquiorum Domini interiora, quae sunt dulciora super mel et favum, sed illam tantummodo consequetur terram, in qua dno reges occisi sunt, ubi dicatur ei: „nihil ³⁾) aliud judicavi me ipsum perire inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum.“ Qui autem potuerit transire Jordanem, et ad interiora penetrare, ibi Jesum Dominum nostrum sequens, interficiet triginta, et eo amplius reges, illos fortassis, de quibus dicitur, quia „adstiterunt ⁴⁾) reges terrae, et principes congregati sunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus:“ depulsisque iis regibus et prostratis, agnoscet secretiora mysteria, usque quo veniat ad illum locum, ubi sedes Dei est, et Jerusalem civitas Dei viventis, non ista, quae servit cum filiis suis in terris, sed illa coelestis, quae libera est, et mater omnium nostrum: ad cujus nos haereditatem perducere dignetur dux et Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen!

¹⁾) Galat. III, 3.

²⁾) Galat. III, 1.

³⁾) I Cor. II, 2.

⁴⁾) Psalm. II, 2.

se, sed pro animalibus creatum, agnoscunt proprios cibos: et aliis utitur leo, aliis cervus, aliis bos, inter homines sunt quaedam differentibus: et alius quidem, qui bene corporis valens, fortem cibum redditque se ¹⁾ edere omnia, velut rotarum. Si quis vero infirmiore delectatur oleribus, et fortem cibum corporis ²⁾ non recipit. Si veretiamsi voce indicare non possit, aliam quam lactis requirit alimoniamque vel pro aetate, vel pro viribuletudine, aptum sibi et competent cibum. Si sufficienter rerum cōexemplum, nunc ab iis ad intelligiamus. Omnis natura rationabilipotentibus nutriri indiget cibis. Cuius rationabilis sermo Dei est. Si corporis multas paulo ante dedimus rationabilis quae ratione et i

inde ad similitudinem corporalis exempli est ¹⁾ aliquibus
 nam in verbo Dei cibus lactis: apertior scilicet simpli-
 orque doctrina, ut de moralibus esse solet, quae prae-
 ri consuevit iis, qui initia habent in divinis studiis, et
 ma eruditionis rationabilis elementa suscipiunt. His
 go cum recitatur talis aliqua divinorum voluminum le-
 o, in qua non videatur aliquid obscurum, libenter ac-
 iunt: verbi causa, ut est libellus Hester, aut Judith,
 etiam Tobiae, aut mandata Sapientiae. Si vero le-
 tur ei liber Levitici, offenditur continuo animus, et
 asi non suum refugit cibum. Qui enim venit, ut di-
 ret Deum colere, justitiae ac pietatis ejus praecepta
 scipere, audit mandata de sacrificiis dari, et immola-
 num ritus doceri, quomodo non continuo avertit au-
 tum, et tanquam non sibi aptum cibum recusat? Sed
 alius, cum leguntur Evangelia, vel Apostolus, aut
 almi, lactus suscipit, libenter amplectitur, et velut re-
 edia quaedam infirmitatis suae inde colligens gaudet.
 hic si legatur Numerorum liber, et ista maxime loca,
 ae nunc habemus in manibus, nihil haec ad utilitatem,
 hil ad infirmitatis suae remedium, aut animae salutem
 odesse judicabit: sed continuo refutabit, et respuet tan-
 tam graves et onerosos cibos, et quia aegrae atque in-
 lidae non competant animae. Sed sicut, verbi gratia, —
 iterum ex corporalibus repetamus exempla, — leoni si de-
 r intellectus, non continuo culpabit abundantiam her-
 rum creatam, quia ipse crudis carnibus vescitur, nec
 cet illas superflue ²⁾ a conditore productas, quia ipse
 rum cibo non utitur: nec iterum homo, quia pane
 iisque aptis sibi utitur alimoniis, culpae debet, cur fecerit
 eus serpentes, quos cibum videat praebere cervis: neque

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „est aliquis etiam“ etc. R.

²⁾ Edd. Merlini: superfluo.

trem Domini nostri Jesu Christ
mansionibus fidelis sentire debeat
prout tempus patitur, pertracta
disputatio, cum nobis occasioner
filiorum Israel ex Aegypto praebe
videri posse spiritualiter exire un
vel cum relinquentes Gentilem
vinæ legis accedimus, vel cum
habitatione discedit. Ad utrumq
quas nunc per verbum Domini
ciunt. Nam de illis quidem man
corpore exutae, immo corpore
turae sunt, Dominus pronuntiav
„multae¹⁾ mansiones sunt apud
dicerem vobis: vado et praeci
Sunt²⁾ ergo multae illae mansio

¹⁾ Edd. Merlini: praeterierunt

²⁾ Edd. Merlini: ex iis.

³⁾ Cod. sancti Theodorici:
immo corpore suo rursus induta

cunt, in quibus singulis quid causae, quid utilitatis animae commoratio, quidve eruditionis aut illuminationis accipiat, scit ille solus futuri saeculi pater, qui ait de semet ipso, quia „ego ¹⁾ sum ostium.“ „Nemo ²⁾ venit ad Patrem, nisi per me.“ Qui fortassis in his singulis mansionibus unicuique animae ostium fiet, ut per ipsum intret, et per ipsum exeat, et inveniat pascua, et iterum intret ad aliam, et inde ad aliam mansionem, usque quo ad ipsum perveniat patrem. Sed nos pene immemores praefationis nostrae, subito auditum vestrum ad alta et excelsa surreximus. Immo vero redeamus ad ea, quae inter nos et in nobis geruntur. In Aegypto erant filii Israel, in operibus Pharaonis regis luto ac latere affligebantur, donec ingemiscientes clamarent ad Dominum, et exaudiens gemitum eorum mitteret iis verbum suum per Moysen, et educeret eos de Aegypto. Et nos ergo cum essemus in Aegypto, mundi dico huius erroribus et ignorantiae tenebris, operantes opera diaboli, et in concupiscentiis et voluptatibus carnis, miseratus est Dominus afflictionem nostram, et misit Verbum suum unigenitum Filium, qui nos de ignorantia erroris ereptos, ad lucem divinae legis adduceret.

3. Sed primo omnium intueri mysterii rationem: quam qui diligenter observaverit ³⁾, in Scripturis inveniet in egressione filiorum Israel de Aegypto, quadraginta et duas habitas esse mansiones: et rursum adventus Domini et Salvatoris nostri in hunc mundum, per quadraginta et duas generationes adducitur. Sic enim Matthaeus Evangelista commemorat, dicens: „ab Abraham usque ad David regem, generationes quatuordecim: et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuorde-

¹⁾ Ev. Joann. X, 9.

²⁾ Ev. Joann. XIV, 6.

³⁾ Edd. Merlini: observaverit in scripturis: inveniet etc

cim: et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim." Istas ergo quadraginta et duas generationes¹⁾, quas velut mansiones Christus fecit descendens in Aegyptum mundi hujus, ipso numero quadraginta et duas mansiones faciunt, qui adscendunt de Aegypto. Et bene observanter posuit Moses, dicens: „adscenderunt²⁾ filii Israel cum virtute sua." Quae est virtus eorum, nisi ipse Christus, qui est virtus Dei? Qui ergo adscendit, cum ipso adscendit, qui ad nos inde descendit, ut illuc perveniat, unde ille non necessitate, sed dignatione descendit, ut verum sit illud, quod dictum est, quia „qui³⁾ descendit, ipse est et qui adscendit." Igitur in quadraginta duabus mansionibus perveniunt filii Israel usque ad principium capiendae haereditatis. Principium vero capiendae haereditatis fuit, ubi Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse, accipiunt terram Galaad. Constat itaque numerus descensionis Christi, per quadraginta et duos patres secundum carnem, velut per quadraginta duas mansiones descendens⁴⁾ usque ad nos, et per totidem mansiones adscensus filiorum Israel usque ad haereditatis promissae principium. Quod si intellexisti, quantum sacramenti numerus iste descensionis, adscensionisque contineat, veni jam et incipiamus per ea, quae descendit Christus, adscendere, et primam mansionem istam facere, quam ille novissimam fecit, scilicet, qui natus ex virgine est: et haec sit prima nobis mansio de Aegypto exire volentibus, in qua relicto idolorum cultu, et daemoniorum

¹⁾ Sic habet Cod. Abbatiæ sancti Theodori Rhe-
mensis. Libri vero antea editi (v. c. edd. M.): „generatio-
num mansiones, quas Christus fecit adscendens in Ae-
gyptum." R. — Cfr. Matth. 1, 17.

²⁾ Num. XXXIII, 1. coll. pag. 335. not. 3.

³⁾ Ephes. IV, 10.

⁴⁾ Edd. Merlini: descendensis.

non deorum veneratione, credimus Christum natum ex virgine, et de Spiritu sancto, et Verbum carnem factum venisse in hunc mundum. Post haec jam proficere, et adscendere ad singulos quosque fidei et virtutum gradus nitamur. Quibus si tam diu immoremur, donec ad perfectum veniamus, in singulis virtutum gradibus mansionem fecisse dicemur, usque quo ad summum pervenientibus nobis institutionum, profectuumque fastigium promissa compleatur haereditas.

4. Sed et anima cum de Aegypto vitae hujus proficiscitur, ut tendat ad terram repromissionis, pergit¹⁾. necessario ad illas, quae apud patrem ab initio praeparatae sunt, mansiones. Quarum credo memor propheta, dicebat: „haec²⁾ memoratus sum, et effudi super me animam meam, quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.“ Istae sunt mansiones, et ista tabernacula, de quibus in alio loco dicit: „quam³⁾ amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.“ Idcirco et in alio loco idem propheta dicit: „multum⁴⁾ peregrinata est anima mea.“ Intellige ergo si potes, quae sint istae peregrinationes animae, in quibus cum quodam gemitu ac dolore peregrinari se diutius deflet. Sed hebescit harum⁵⁾ intellectus et obscuratur, donec adhuc peregrinatur: tunc autem verius edocebitur, et verius intelliget, quae fuerit ratio peregrinationis suae, cum re-

¹⁾ Cod. sancti Theodorici: „pergit necessario per quasdam vias, et certas quasque, ut diximus, conspiciet mansiones. Quarum credo“ etc. Cod. Ebroicensis pro „conspiciet“ habet „conficit.“ R.

²⁾ Psalm. XLII, 4.

³⁾ Psalm. LXXXIV, 1. 2.

⁴⁾ Psalm. CXX, 6. (CXIX.)

⁵⁾ Edd. Merlini: horum.

gressa fuerit ad requiem suam, id est, ad patriam suam paradisum: quod sub mysterio intuens propheta dicebat: „convertere¹⁾ anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.“ Sed interim peregrinatur et agit iter et conficit mansiones, utilitatis sine dubio alicujus causam per haec Dei promissionibus dispensata, sicut et quodam loco dicit: „afflixisti²⁾ te, et cibavi te manna in deserto, quod nescierunt patres tui, ut dignosceretur, quid est in corde tuo.“ Istae ergo mansiones sunt, quibus iter e terris agitur ad coelum. Et quis ita invenitur idoneus, et divinorum conscius secretorum, qui possit itineris istius et adscensionis animae describere mansiones, et unicujusque loci vel labores explicare, vel requies? Quomodo enim enarret, quod post³⁾ primam et secundam et tertiam mansionem insequatur adhuc Pharaon, insequantur Aegyptii, et licet non comprehendant, tamen insectentur,⁴⁾ et licet submersi sint, tamen insecuti sint? Quomodo enuntiet, quod salvus effectus Dei populus, post aliquot mansiones primum cantaverit canticum dicens: „cantemus⁵⁾ Domino, gloriose enim honorificatus⁶⁾ est: equum et adscensorem projecit in mare?“ Sed⁷⁾ haec, ut dixi, qui per singulas mansiones audeat aperire, et pro contemplatione

¹⁾ Psalm. CXVI, 7. (CXV.)

²⁾ Deut. VIII, 3. 2. coll. LXX. virorum versione.

³⁾ Cod. Ebroicensis: „prima, et secunda, et tertia mansio.“ Cod. sancti Theodorici: „post primam, et secundam, et tertiam mansionem.“ In libris antea editis (v. c. edd. M.) desideratur „post.“ R.

⁴⁾ Edd. Merlini: insectent, et — sint, tamen insecuti sunt? R.

⁵⁾ Exod. XV, 1.

⁶⁾ Mss. „honorificatus.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „glorificatus.“ R.

⁷⁾ Edd. Merlini: Sed hic, ut dixi, quis per — mansionum? Nescio etc.

nominum qualitates quoque conjicere mansionum, nescio, si aut sensus dicentis ad mysteriorum pondus sufficiat, aut¹⁾ auditus capiat audientium. Quomodo enim vel occursus belli explicetur Amalechitarum, vel diversae tentationes, et illi quomodo enarrentur, quorum artus ceciderunt in deserto, et quod omnino non²⁾ filii Israel, sed filii filiorum Israel ad terram sanctam pervenire potuerunt, et omnis ille vetus populus cecidit, quibus conversatio et habitatio fuerat cum Aegyptiis, solus autem novus pervenit ad regnum, qui ignorabat Aegyptios, exceptis sacerdotibus et Levitis? Si quis enim potuerit se in sacerdotum et Levitarum ordine collocare, si quis potuerit non habere portionem in terris ullam, nisi solum Dominum, iste non cadet in³⁾ deserto, sed perveniet ad terram repromissionis. Unde et tu, si vis non cadere in deserto, sed pervenire ad terram repromissionis patrum, sortem tuam non habeas in terra, nec sit tibi aliquid commune cum terra. Portio tua sit Dominus solus, et nunquam cades. Agitur ergo adscensio de Aegypto ad terram repromissionis, per quam, ut dixi, mysticis descriptionibus edocemur adscensum animae ad coelum et⁴⁾ resurrectionis ex mortuis sacramentum.

5. Ponuntur autem et nomina mansionibus. Neque enim conveniens videbatur, ut omnis locus, qui sub coelo, sive montium, sive collium, sive camporum nominibus uteretur: illa vero adscensio, qua anima adscendit ad regnum Dei, mansionum suarum nomina non haberet. Habet nomina mansionum mysticis aptata voca-

1) Edd. Merlini: aut ut auditus etc.

2) Edd. Merlini: non cum filii etc.

3) Cod. S. Theodorici solum habet: „in deserto. Si pervenire vis ad repromissiones patrum, sortem tuam non habeas in terra.“ R.

4) Sic habet Cod. S. Theodorici. Libri editi (v. c. edd. M.): „ex resurrectionis ex mortuis sacramento.“ R.

bulis, habet et deducentem se non Moſen: — et ipſe enim quo iret ignorabat: — ſed columnam ignis et nubem, filium ſcilicet Dei, et Spiritum ſanctum, ſicut et in alio loco propheta dicit: „ipſe¹⁾ Dominus ducebat eos.“ Talis ergo fiet beatae animae adſcenſus, cum ſubmerſi fuerint omnes Aegyptiũ, et Amalechitae, atque uniuerſi, qui impugnauerant eam: et²⁾ per ſingulas quaeque digrediens manſiones, illas ſcilicet multas, quae dicuntur eſſe apud patrem, illuminatur³⁾ amplius ex una ad aliam veniens, maiora ſemper illuminationis augmenta conquirat, uſque quo aſſueta ſit ipſius veri luminis, quod illuminat omnem hominem, intuitum pati, et mirae maiſtatis ferre fulgorem. Si vero ad ſecundam, de qua ſuperius memorauimus, expoſitionem redeamus, et animae in hac vita poſitae per haec doceri intelligamus profectus, quae conuerſa de Gentili vita, non tam Moſen, quam legem Dei, nec Aaron, ſed ſacerdotem illum, qui permanet in aeternum, ſequitur, antequam ad perfectum veniat, in eremo habitat: ubi ſcilicet exerceatur in praeceptis Domini, et ubi fides ejus per tentationes probetur. Ubi cum vicerit unam tentationem, et fides ejus in ea fuerit probata, inde venit ad aliam, et quaſi de una manſione ad alteram tranſit, et ibi cum obtinuerit, quae acciderint, et fideliter tulerit, pergit ad aliam: et ita per ſingula quaeque tentamenta vitae ac fidei proſecutus,⁴⁾ manſiones habere dicitur: in quibus per ſingula virtutum quaeruntur augmenta: et impletur in iis illud, quod ſcriptum eſt: „ibunt⁵⁾ de virtute in virtutem:“ uſque

¹⁾ Cfr. Pſalm. LXXVIII, 13. (LXXVII.)

²⁾ Cod. S. Theodorici: „ut per ſingulas —, illuminetur amplius.“ R.

³⁾ Edd. Merlini: illuminetur.

⁴⁾ Edd. Merlini: profectus.

⁵⁾ Pſalm. LXXXIV, 7.

quo perveniatur ad ultimum, imo ad summum gradum virtutum, et transeat flumen Dei, ac promissa suscipiatur haereditas.

6. Duplici igitur expositione utentes, omnem hunc, qui recitatus est, considerare debemus ordinem mansionum, ut ex utroque sit animae nostrae profectus, agnoscantibus ex iis, vel haec vita, quae ex conversione erroris legem Dei sequitur, qualiter agi debeat, vel futurae spei, quae ex resurrectione promittitur, quanta sit expectatio. Sic enim puto, quod ¹⁾ iis, quae leguntur, digna sancti Spiritus legibus intelligentia doceatur. Nam scire in deserto illo, qui dictus sit locus ille, ubi, verbi gratia, applicuerunt tunc transcentes filii Israel, quid mihi utilitatis affert, aut quid legentibus ex hoc profectus, et legem Dei die ac nocte meditantibus conferatur? maxime cum videamus, tantam fuisse curam Domino de istis mansionibus perscribendis, ut descriptio earum secundo ²⁾ jam loco divinis legibus inderetur. Commemorata sunt enim nomina ista, licet in nonnullis immutata, jam tunc, cum per loca singula elevasse dicuntur filii Israel de illo loco, et applicuisse: sed et nunc iterum per verbum Domini describi jubentur a Mose. Unde et hoc ipsum, quod secundo repetitur ista descriptio, satis congrue ³⁾ mihi videtur ad mysterium expositionis hujus quam proposuimus: bis enim repetuntur, ut duas animae ostenderent vias: unam, qua in carne posita per legem Dei in virtutibus exercetur, et per gradus quosdam profectum adscendens pergit, ut diximus, de virtute in virtutem, et ipsis profectibus quasi mansionibus utitur; aliam vero, qua post resurrectionem adscensura ad coelos non subito, nec importune ad summa conscendit, sed per

¹⁾ Edd. Merlini: quod in iis etc.

²⁾ Edd. Merlini: secundo jam hoc divinis etc.

³⁾ Edd. Merlini: congruere.

multas deducitur mansiones, in quibus illuminata per singulas et¹⁾ augmento semper splendoris accepto, in unaquaque mansione illustrata sapientiae²⁾ lumine usque ad ipsum perveniat luminum patrem. „Exierunt³⁾ ergo, inquit, filii Israël cum virtute sua.“ Erat cum illis virtus illa, quae dixerat: „tecum⁴⁾ descendam in Aegyptum.“ et quia erat cum illis ista virtus, propterea dicit propheta: „et⁵⁾ non erat in tribubus eorum infirmitas.“ Exierant⁶⁾ autem in manu Moysi, et Aaron. Ad exeundum de Aegypto non sufficit una manus Moysi, quaeritur et manus Aaron. Moses indicat scientiam legis, Aaron sacrificandi Deo et immolandi peritiam. Opus est ergo, ut exeuntes de Aegypto non solum scientiam legis et fidei, sed operum, quibus Deo placeter, fretus habeamus. Ideo enim et manus commemoratur Moysi et Aaron, ut opera per manus intelligas. Etenim si exiens de Aegypto, et conversus ad Deum abijciam superbiam, per manus Aaron taurum Deo sacrificavi. Si petulantiam, lasciviamque peremero, hircum Dominus jugulasse me Aaron manibus credam. Si libidinem videro, vitulum: si stultitiam, ovem immolasse videbit. Sic ergo cum animae vitia purgantur, manus Aaron operatur in nobis: et manus Moysi nobiscum est, cum ad haec ipsa intelligenda illuminamur ex lege. Et ideo utraque manus necessaria est de Aegypto exeuntibus, ut inveniatur in iis non solum fidei, et scientiae, sed et actuum operumque perfectio: et tamen utraque hae non

¹⁾ Deest „et“ in edd. M.

²⁾ Edd. Merlini perperam: sapientiae lumine usque perveniat ad ipsum, perveniat luminum patrem.

³⁾ Num. XXXIII, 1.

⁴⁾ Genes. XLVI, 4. — Edd. Merlini: in Aegypto.

⁵⁾ Psalm. CV, 37.

⁶⁾ Edd. Merlini: Exierunt autem etc.

sunt duae manus, sed una. In manu enim Mosis et Aaron eduxit eos Dominus, et non in manibus Mosis et Aaron; unum enim opus utriusque manus est, atque una perfectionis expletio.

7. „Et¹⁾ scripsit, inquit, Moses perfectiones, et mansiones eorum, per verbum Domini.“ Scripsit ergo haec per verbum Domini, ut legentes nos, et videntes, quantae nobis immineant perfectiones ad iter, quod ducit ad regnum, praeparemus nos ad vitam hanc, et considerantes iter, quod nobis immineat, non segniter, nec remissae vitae nostrae tempus permittamus absumi, ne forte, dum²⁾ in his mundi vanitatibus immoramur, et singulis quibusque, quae ad visum vel auditum, vel etiam quae ad tactum atque odoratum gustumque veniunt, delectamur, labantur dies, tempus praetereat, et non occurramus omne spatium imminenti itineris explicare, et deficiamus in medio, atque accadat nobis illud, quod de quibusdam refertur, qui pervenire non potuerunt, sed artus eorum ceciderunt in deserto. Iter ergo agimus, et ideo deo devenimus in hunc mundum, ut transeamus de virtute ad virtutem: non ut permaneamus pro terrenis in terra, sicut et ille, qui³⁾ dicebat: „destruam⁴⁾ horrea mea, et alia maiora aedificabo, et dicam animae meae: anima, habes multa bona reposita in annos multos: manduca, et bibe, et lactare:“ ne forte dicat et nobis Dominus, sicut illi: „stulte, hac nocte auferetur a te anima tua.“ Non dixit in hac die, sed in hac nocte. In nocte enim perimitur et hic, sicut primogenita Aegyptio-

¹⁾ Num. XXXIII, 2

²⁾ Cod. S. Theodoricus: „dum in huiusmodi vanitatibus“ etc. R. — Edd. Merlini: „dum in iis mundi vanitatibus“ etc.

³⁾ Deest „qui“ in sola ed. R.

⁴⁾ Luc. XII, 18. 19. — 20.

rum, tanquam qui dilexerit mundum, et tenebras ejus et particeps fuerit rectorum mundi hujus tenebrarum harum. Tenebrae autem et nox mundus iste appellatur pro iis, qui in ignorantia vivunt, nec lumen recipiunt veritatis. Qui autem tales sunt, de Ramesse non proficiscuntur, nec transeunt ad Sochoth.

8. Videamus tamen prius, quando proficiscuntur filii Israel ex Ramesse. „Mense,¹⁾ inquit, primo quindecima die mensis.“ Per praeceptum Domini quindecima die mensis egerant pascha in Aegypto, jugulantes agnum pridie, quam proficiscerentur, et initium quodammodo festivitatis adhuc in Aegypto positi gerunt. Sequenti ergo die, qui est primus dies azymorum, quindecima die mensis primi proficiscuntur de Ramesse, et veniunt in Sochoth, ut ibi faciant festivitatis azymorum diem. „Quis²⁾ sapiens et intelliget haec? sensatus et cognoscet ea?“ Imo quis est, qui haec vel ex parte cognoscat, sicut Apostolus dicit: „ex³⁾ parte scimus, et ex parte prophetamus?“ Quis intelligit, quomodo ex parte dies festos agimus, ut nemo nos judicet in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbati? Omnis namque dies festus, qui in terris ab hominibus geritur, in parte, non in integro, neque perfecto festivitatis titulo geritur: sed cum exieris de Aegypto ista, tunc erit tibi perfecta festivitas, tunc azyma sinceritatis et veritatis ad perfectum curabis, tunc Pentecostes diem in eremo ages, et tunc forte primum mannae cibum coelestem suscipies, ac singulas quasque festivitates geres, de quibus jam superius, ut potuimus, dictum est. Scito tamen, quoniam post illud pascha, quod in Aegypto factum est, semel invenimus in deserto pascha curatum, cum lex data est,

¹⁾ Num. XXXIII, 3.

²⁾ Hos. XIV, 10.

³⁾ 1 Cor. XIII, 9.

aliud, sicut observavimus in Numeris, post¹⁾ haec nusquam geri, nisi in terra repromissionis. Igitur undecima die mensis primi, sequenti post Pascha die, est primus azymorum dies, profecti sunt filii Israel Ramesse, in²⁾ „manu, inquit, excelsa, in conspectu nium Aegyptiorum.“ Quae est manus excelsa? Et si enim dicit: „exaltetur³⁾ manus tua.“ Ubi non est nanum opus, nec terrenum, sed divinum, ibi manus excelsa nominatur. Per manus namque opus intelligi, pe jam dictum est. In manu ergo excelsa, in conspectu omnium Aegyptiorum profecti sunt. „Et⁴⁾ Aegyptii, inquit, sepeliebant mortuos suos:“ viventes autem utebantur Dominum Deum suum. Post haec dicitur, a „et⁵⁾ in diis eorum fecit Dominus vindictam.“ Sed in Exodo ita dicit: „et⁶⁾ in omnibus diis Aegyptiorum faciet Dominus vindictam.“ Hic autem dicit, quia fit in eos Dominus vindictam. „Sunt⁷⁾ quidam, qui videntur dii sive in coelo, sive in terra:“ Apostolus ait. Id et in psalmis dicitur: „omnes⁸⁾ dii gentium daemones.“ Non ergo simulacra, sed daemones, qui simulacra assident, deos dicit, in quos fecit Dominus vindictam. Sed velim requirere, quomodo Deus vindictam facit in daemones, cum utique vindictae dies et iudicii mundum advenerit. Sed hanc ego puto in daemones fieri vindictam, cum is, qui ab illis deceptus fuerat, ut sola coleret, per verbum Domini conversus Dominum colit: et ex ipso opere conversionis in eum vindicta, qui ceperat, datur. Similiter si is, qui a daemonibus deceptus fuerat ad fornicandum, convertatur ad pudicitiam,

¹⁾ Edd. Merlini: et post haec etc.

²⁾ Num. XXXIII, 3.

³⁾ Psalm. X, 12.

⁴⁾ Num. XXXIII, 4.

⁵⁾ Num. XXXIII, 4.

⁶⁾ Cfr. Exod. VII, 4. seqq.

⁷⁾ I-Cor. VIII, 5.

⁸⁾ Psalm. XCVI, 5.

diligat castitatem, errasse lacrimis uritur et incenditur in deceptionis auctor superbia ad humilitatem, redeat, per haec singula perant, flagellat et cruci mentis, si quem videant, dere omnia sua, quae tollere crucem suam, et vero iis est tormentorum, si quem videant ver divinae legis et mysteri perquirentem: in hoc et uruntur incendio, quoni humanas obscuraverant ut Deus quidem ignorare studia transferrentur. Quae infertur iis flamma mine veritatis aperiri, et tionem legis divinae res qui in ignorantia vivunt: in ignosantia sunt, sed agnoverunt Deum, et ru nantur operari. Neque omne peccatum. Nam non est utique sine dacti raptatur, vel cum diripi proximum suum detrahit. ponit scandalum, non est mode²⁾ agendum est no mogenita, vel deos eorum extinxit, resuscitemus in

¹⁾ Edd. Merlini: et

²⁾ Edd. Merlini: om

operandi in nobis ea, quae odit Deus. Si autem ab ¹⁾ his omnibus contineamus nos, eo modo, quo superius diximus, dedit vindictam in omnibus diis Aegyptiorum, poenasque ex nostra emendatione et conversione ²⁾ daemones suscipiunt.

9. Exeunt ergo ex Aegypto filii Israel, et proficiscentes ex Ramesse veniunt in Sochoth. Profectionis hic ordo, et distinctio mansionum valde necessaria, et observanda est iis, qui sequuntur Deum, et de virtutum profectibus cogitant. De quo ordine memini, quod jam et in aliis, cum aedificationis causa aliqua loqueremur, quae Dominus dare dignatus est, prosecuti sumus. Sed et nunc paucis iterum orantibus ³⁾ vobis commonebimus. Fit ergo prima profectio ex Ramesse, et sive de hoc mundo anima proficiscens ad futurum saeculum pergit, sive ab erroribus vitae ad viam virtutis et agnitionis convertitur, ex Ramesse proficiscitur. Ramesse enim in nostra lingua dicitur commotio turbida, vel commotio tinea. In quo utique ostenditur, quod omnia in hoc mundo in commotionibus, et perturbationibus posita sunt, et in corruptela: hoc enim tinea indicat. In quibus non oportet residere animam, sed proficisci, et venire in Sochoth. Sochoth autem interpretatur tabernacula. Igitur primus animae profectus est, ut auferatur a commotione terrena, et sciat sibi tanquam peregrinanti in tabernaculis habitandum, quae velut in procinctu posita, adversus insidiantes expedita occurrere possit et libera. Inde jam ubi se sentit esse praeparatam, proficiscitur ex Sochoth, et applicat in Buthan. Buthan convallis appellatur. Virtutum diximus in ⁴⁾ his esse pro-

¹⁾ Edd. Merlini: ab iis omnibus.

²⁾ Edd. Merlini: conversatione.

³⁾ Desunt verba: „orantibus vobis“ in edd. M.

⁴⁾ Edd. Merlini: in iis esse etc.

ibi demoretur, sed ut ibi victor
fecti sunt autem ex Buthan, et
Iroth. Iroth vicus interpretatur.
ad civitatem, nec quae perfectus
sed interim primo parva qua
est enim profectus, ut a parvi
Venitur ergo ad Iroth, hoc est,
vici, quod est initium conversatio
diocris. Periculosa est namque i
moderata abstinencia. Iroth autem
Beelsephon, et contra Magdalum.
tatur adscensio speculae, sive tur
scenditur ad magna, et nondum
contra speculam, id est, in consp
Speculari enim incipit, et prospi
altitudinem profectuum centempla
dum plus spe nutritur, quam lab
statio sive mansio contra Magdalt
.. .. .

10. Post haec proficiuntur de Iroth, et transeunt per medium maris rubri, et applicuerunt ad amaritudines. Diximus, tempus profectum tempus esse periculorum. Quam molesta tentatio, transire per medium mare, videre fluctus in cumulum crescere, audire undarum instantientium voces et strepitus: sed tamen si sequaris Mo- sen, id est, legem Dei, aquae tibi murus dextera laeva- que fient, et iter invenies per siccum in medio mari. Sed et illud iter coeleste, quod agere dicimus animam, potest fieri, ut habeat aliquid aquarum, potest fieri, ut ibi inveniantur undae: est enim ibi¹⁾ pars aliqua aquarum, et pars aliqua sub coelo: et nos interim harum, quae sub coelo sunt, aquarum undas fluctusque perferimus: Deus viderit, si illae quietae sunt, et placidae, nec aliquibus ventis flantibus excitantur. Sed nos interim cum venerimus ad transitum maris, etiamsi videamus Pharaonem et Aegyptios insequentes, nihil trepidemus, nullus de²⁾ his metus, nulla formido sit. Credamus tantum in unum verum Deum, et quem misit filium suum Jesum Christum. Quod et si dicatur populus Deo credidisse, et famulo ejus Mosi, credimus et nos³⁾ secundum hoc etiam Mosi, id est, legi Dei, et prophetis. Constans ergo esto, et paulo post videbis Aegyptios jacentes ad litus maris. Cum autem videris eos jacentes, tu exurge et canta in canticis Domino, et collauda eum, qui equum et adscensorem demersit in rubrum mare. Applicuerunt ergo ad amaritudines. Audiens amaritudines non pavescas, neque terrearis. „Omnis⁴⁾ enim eruditio ad praesens non videtur dulcis esse, sed amara. Postea vero fructum dulcissimum, et pacatissimum exer-

¹⁾ Desideratur „ibi“ in edd. M.

²⁾ Edd. Merlini: de iis metus etc.

³⁾ Edd. Ruaci: non.

⁴⁾ Hebr. XII, 4.

citatis per semet ipsam
 stulus docet. Denique
 praecipuntur: nec est p
 promissionis, nisi per
 enim medici amaritudin
 runt salutis prospectu
 salutis prospectu medic
 dines nos vitae hujus ve
 sciens, quia finis hujus
 cedinem salutis adquirat
 dinis, quae est in vol
 exempla docuerunt, an
 poenarum. Tu ergo, c
 gias applicare ad amarit
 de, sicut et filii Israel.

11. „Profecti²⁾ su
 nerunt in Helim.“ Hel
 tes aquarum, et septu
 Vides, post amaritudin
 quam te amoena suscip
 mas, nisi tentationum
 nisses ad dulcedinem t
 fuerant et aspera, super
 his itineris, et perfectio
 marum Deus in ipso
 quaedam refrigeria, quib
 tior redeat ad reliquos
 pretatur arietes. Ariete
 ergo duces gregis Chris
 decim fontes? Verum

¹⁾ Edd. Merlini: s

²⁾ Num. XXXIII,

³⁾ Edd. Merlini: n

⁴⁾ Edd. Merlini: s

cum elegit Dominus et Salvator noster, sed et alios septuaginta duos, idcirco non solum duodecim fontes, sed et septuaginta duae arbores scribuntur esse palmarum: et ipsi enim Apostoli nominantur, sicut et ipse Paulus dicit, cum de resurrectione Salvatoris exponeret. Visus, inquit,¹⁾ est illis undecim, deinde apparuit et omnibus Apostolis. In quo ostendit esse et alios Apostolos, exceptis illis duodecim. Haec te ergo amoenitas post amaritudinem, haec te requies post laborem, haec te gratia post tentamenta suscipiet. „Profecti²⁾ sunt, inquit, de Helim, et applicuerunt juxta mare rubrum.“ Observa, quia jam non intrant in mare rubrum, — semel tantum sufficit intrasse —, modo jam applicant juxta mare, ut videant quidem mare, et undas ejus adspiciant, nequaquam tamen motus ipsius, et impetus pertimescant. „Et³⁾ profecti sunt a rubro mari, et applicuerunt in deserto Sin.“ Sin rubus interpretatur, sive tentatio. Incipit ergo tibi jam arridere bonorum spes. Quae est autem bonorum spes? De rubo apparuit Dominus, et responsa dedit Mosi, et dehinc initium visitationis factum a Domino ad filios est Israel. Sed non otiose Sin etiam tentatio interpretatur. Solet enim in visionibus esse tentatio. Nam nonnunquam angelus iniquitatis transfigurat se in angelum lucis. Et ideo cavendum est, et sollicitè agendum, ut scienter discernas visionum genus, sicut et Jesus Nave, cum visionem videret, sciens esse in hoc tentationem, statim requirit ab eo, qui apparuit, et dicit: „noster⁴⁾ es, an adversariorum?“ Ita ergo et proficiens⁵⁾ anima, ubi ad id venerit, ut jam incipiat dis-

¹⁾ Cfr. I Cor. XV, 5. 6. 7.

²⁾ Num. XXXIII, 10.

³⁾ Num. XXXIII, 11. — Edd. M. constanter: Syn.

⁴⁾ Jos. V, 13.

⁵⁾ Sic habent Mss. Libri vero editi (e. c. edd. M.): „proficiscens anima ubi advenerit.“ R.

cretionem habere visionum, inde probabitur spiritum esse, si scit omnia discernere. Idcirco denique et in dona spiritualia unum ex donis sancti Spiritus esse et moratur discretio spirituum.

12. „Profecti¹⁾ vero ex deserto Sin, venerunt in Raphaca.“ Raphaca interpretatur sanitas. Vides ordinem profectuum, quomodo ubi jam spiritualis efficitur animus et discretionem coelestium coeperit habere visionum, pervenit ad sanitatem, ut merito dicat: „benedicat²⁾ anima mea Dominum, et omnia interiora mea nomen sanctum ejus.“ Quem Dominum? „Qui³⁾ sanat, inquit, omnes languores tuos, qui redimit de interitu vitam tuam.“ Si enim multi languores animae. Avaritia languor ejus, et quidem pessimus. Superbia, ira, jactantia, formidine, inconstantia, pusillanimitas, et horum similia. Quam me, Domine Jesu, ab⁴⁾ his omnibus languoribus curabis? Quando sanabis, ut ego dicam: „benedic⁵⁾ anima mea Dominum, qui sanat omnes languores tuos?“ ut possim ego mansionem facere in Raphaca, quod est sanitas? Legimus enim, si velimus ire per singulas mansiones, et ex una quaque, si qua ex nominum contemplatione suggeruntur aperire: strictim tamen et breviter percurreremus, ut non tam plenam vobis expositionem, quia minime id tempus indulget, sed occasiones in iis intelligentiae praebeamus. Proficiscuntur ergo ex Raphaca, et veniunt in Halus. Hi laboribus interpretantur. Nec mireris, si sanitatem et quoniam laboribus. Propterea enim et adipiscitur a Domino anima sanitatem, ut labores delectabiliter, et non invita suscipiat. Dicitur enim ei: „labores⁶⁾ fructuum tuorum manducabis, beatus es, et bene tibi erit.“ Po-

¹⁾ Num. XXXIII, 12.

²⁾ Psalm. CIII, 1.

³⁾ Psalm. CIII, 3. 4.

⁴⁾ Edd. Merlini: ab eis.

⁵⁾ Psalm. CIII, 1. 2. 3.

⁶⁾ Psalm. CXXVIII, 2.

haec veniunt in Raphidin. Interpretatur autem Raphidin laus iudicii. Justissime laus sequitur post labores. Cujus tamen rei laus? Iudicii, inquit. Fit ergo laude digna anima, quae recte iudicat, recte discernit, id est, quae spiritualiter dijudicat omnia, et ipsa a nemine dijudicatur. Post haec pervenitur in desertum Sina. Sina ipse quidem locus est deserti, quem supra Sin memoravit: sed hic magis locus montis, qui in ipso deserto est, appellatur: qui etiam ipse vocabulo deserti Sin nominatur. Postquam ergo laudabilis iudicii facta est anima, et rectum coepit habere iudicium, tunc ei datur lex a Deo, cum capax esse coeperit secretorum divinorum et coelestium visionum. Inde venit ad monumenta concupiscentiae. Quid est monumenta concupiscentiae? Sine dubio ubi sepultae sunt et obrutae concupiscentiae, ubi extincta est omnis cupiditas, nec ultra concupiscit caro adversus spiritum, mortificata scilicet morte Christi. Post haec venit in Aseroth, quod interpretatur atria perfecta, vel beatitudo. Latuere diligentius omnis viator, quis sit ordo profectuum: posteaquam sepelieris, et morti tradideris concupiscentiae carnis, venies ad amplitudines atriorum, venies ad beatitudinem. Beata namque est anima, quae nullis jam vitiis carnis urgetur. Inde venit in Rathma¹⁾ sive Pharam. Rathma visio consummata interpretatur, Pharam vero visibile os. Quid? nisi ita crecat anima, ut, cum desierit molestiis carnis urgeri, visiones habeat consummatas, perfectamque rerum capiat intelligentiam, causas scilicet incarnationis Verbi Dei, dispensationumque ejus rationes plenius altiusque cognoscens? Hinc jam venit in Remonphares, quod in nostra lingua excelsa intercisio dicitur, hoc est, ubi magnarum et coelestium rerum a

¹⁾ In libris antea editis pro „Rathma“ legitur „Rathanim;“ sed in Cod. Turonensi legitur: „Rathma.“ R.

terrenis et infimis separatio sit et discretio. Crescente namque intellectu animae, et notitia ei excelsorum praebetur, et iudicium datur, quo sciat¹⁾, a temporalibus aeterna intercidere, et a perpetuis caduca separare. Post haec venitur Lebna, quod interpretatur dealbatio. Sciri in aliis dealbationem culpabiliter poni, ut cum dicitur paries dealbatus, et monumenta²⁾ dealbata. Sed hic dealbatio illa est, de qua dicit propheta: „lavabis³⁾ me, et super nivem dealbabor.“ Et iterum Esaias: „si⁴⁾ fuerint peccata vestra sicut phoenicium, ut nivem dealbabo et ut lanam candida⁵⁾ efficiam.“ Item in psalmo: „nive⁶⁾ dealbabuntur in Selmon.“ Et vetusti dierum capilli⁷⁾ dicuntur esse candidi, id est, albi sicut lana. Sic igitur dealbatio haec ex splendore verae lucis venire intelligenda est, et ex visionum coelestium claritate descendere. Post haec mansio fit in Ressa: quod apud nos dici potest visibilis sive laudabilis tentatio. Quid est hoc, quod quavis grandes habeat anima profectus, tamen tentationes ab ea non auferuntur? Unde apparet, quia velut custodia quaedam, et munimen, ei tentationes adhibentur. Sicut enim caro, si sale non adspargatur, quamvis sit magna et praecipua, corrumpitur: ita et anima, nisi tentationibus assiduis quodammodo salietur, continuo resolvitur, ac relaxatur. Unde constat propter hoc dictum⁸⁾ esse, quod omne sacrificium sale salietur. Inde denique est, quod et Paulus dicebat: „et⁹⁾ ex sublimitate revelationum extollar, datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satae, qui me colaphizet.“ Haec ergo est visibilis, vel

¹⁾ Ed. Ruai sola: scit. ²⁾ Matth. XXIII, 27.

³⁾ Psalm. LI, 7. ⁴⁾ Jesai. I, 18.

⁵⁾ Mss. „candida.“ Libri editi (v. c. edd. M.): „candidam.“ R.

⁶⁾ Psalm. LXVIII, 14. ⁷⁾ Cfr. Dan. VII, 9.

⁸⁾ Levit. II, 13. ⁹⁾ II Cor. XII, 7.

laudabilis tentatio. Ex hac venit ad Macelath, quod est principatus, vel virga. Ex utroque vero potestas indicari videtur, et quod anima eo usque profecerit, ut dominetur corpori, et ipsa in illud virgam potestatis obtineat: imo non solum corpori, sed et universo mundo, cum dicit: „mihi¹⁾ autem mundus crucifixus est, et ego mundo.“ Inde venit in montem Sephar, quod tubicinatio appellatur. Tuba signum belli est. Igitur ubi se tantis ac talibus virtutibus anima sentit armatam, necessario procedit ad bellum, quod est ei adversus principatus, et potestates, et adversum mundi rectores: vel certe tuba canit in verbo Dei, praedicationis scilicet et doctrinae, ut det significantem vocem per tubam, ut qui audierit, praeparare se possit ad bellum. Post haec venit super Charadath, quod in nostra lingua sonat idoneus effectus: profecto ut et ipse dicat, quia „idoneos²⁾ nos fecit ministros novi testamenti.“ Inde mansio habetur apud Maceloth, quod interpretatur ab initio. Contemplatur namque, qui ad contemplationem tendit, initium rerum, ino potius cuncta ad eum refert, qui erat in principio, nec ab isto initio aliquando discedit. Post haec fit mansio in Cataath³⁾, quod est confirmatio, vel patientia. Necesse est enim eum, qui vult etiam aliis prodesse, multa pati, et cuncta ferre patienter, sicut de Paulo dictum est: „ego⁴⁾ enim ostendam ei, quanta oporteat eum pro nomine pati meo.“ Inde venit Thara, quod apud nos intelligitur contemplatio stuporis. Non possumus in Latina lingua uno sermone exprimere verbum Graecum, quod illi *ἐκστασις* vocant, id est, cum pro alicujus magnae rei admiratione obstupescit

1) Galat. VI, 14. 2) II Cor. III, 6.

3) Edd. M. et R. in textu: „Caath:“ ed. tamen R. in notis: „vox *Caath* corrupta est, et legendum *Cataath* cum LXX. interpretibus.“ — Cfr. Num. XXXIII, 26. 27.

4) Act. IX, 16.

animus. Hoc est ergo, quod dicit, contemplatio stuporis, cum in agitione magnarum et admirabilium rerum mens attonita stupet. Post haec venit ad Matheca, quod interpretatur mors nova. Quae est nova mors? Quando Christo commorimur, ut et convivamus ei. Inde Asenna¹⁾ venit, quod os, vel ossa significare dicitur. Virtus per haec sine dubio, et robur patientiae declaratur. Jam hinc habetur mansio apud Mesoroth²⁾, quod significare putatur excludens. Quae excludens est? Sine dubio malignas suggestiones contrarii spiritus de cogitationibus suis. Sic enim et sapientia Dei dicit: „si³⁾ spiritus potestatem habentis adscenderit super te, locum tuum ne dimittas.“ Tenendus est ergo locus, et excludendus est adversarius, ne inveniatur locus in corde nostro, sicut Apostolus dicit: „nolite⁴⁾ locum dare diabolo.“ Post haec Baneim⁵⁾ venit, quod fontes significat, vel excolationes, id est, ubi divinorum verborum fontes haurit, usque quo excolit eos bibendo. Excolat autem dicitur hic a colando, non a colendo. Excolat ergo verbum Dei quis, cum ne minimum quidem mandatum praeterierit⁶⁾, imo cum ne iota quidem unum, vel unus apex de verbo Dei intellectus habetur otiosus. Post haec venit in Galgad⁷⁾, quod

¹⁾ Cod. sancti Theodorici habet: „ad Senzam.“ LXX. interpretes: Σελμωνά. Ego pro „Asenna“ legendum puto „Asemona.“ R. — Vulgata: „Hesmona.“ Cfr. Num. XXXIII, 29. 30.

²⁾ Sic habent Mss. Libri autem editi (v. c. edd. M.): „Mesaloth.“ R. — Vulgata: „Moseroth.“ Cfr. Num. XXXIII, 30. 31.

³⁾ Eccles. X, 4. ⁴⁾ Ephes. IV, 17.

⁵⁾ Unus Cod. Mscr. „Baneaim.“ Alius: „Vanacham.“ Alius: „Vanacain.“ R. — Vulgata: „Benciaacan.“ Cfr. Num. XXXIII, 31. 32.

⁶⁾ Edd. Merlini: „praeterit.“

⁷⁾ Sic habet Mscr. Cod. Turonensis. In antea ed-

interpretatur tentamentum, sive constipatio. Fortitudo quaedam, ut video, et munimen est animae, tentamentum. Ita enim virtutibus admiscetur, ut videatur absque¹⁾ his virtus nec decora esse, nec plena. Et ideo proficientibus ad virtutem, et variae et frequentes mansiones in tentationibus fiunt. Quas cum transieris, applicabis in Tabatha. Tabatha interpretatur bona. Ad bona ergo non nisi post tentamentorum experimenta venit. Inde applicuerunt, inquit, in Ebrona, quod est transitus. Transcunda namque sunt omnia: quia etiamsi ad bona venias, oportet te et ad meliora transire, usque quo ad illud bonum venias, in quo semper debeas permanere. Post haec pervenitur ad Gasiongaber²⁾, quod interpretatur consilia viri. Si quis desiit puer esse sensibus, iste pervenit ad consilia viri, sicut et ille, qui dicebat: „cum³⁾ autem factus sum vir, quae parvuli erant deposui.“ Sunt ergo magna consilia viri, sicut et ille ait: „aqua⁴⁾ alta consilium in corde viri.“ Hinc iterum venit Sin. Iterum tentatio est Sin. Diximus enim, quia nec aliter expedit, iter istud incedere: sicut, verbi gratia, si quis aurifex vas necessarium facere volens, frequenter illud igni admoveat, frequenter malleis subdat, rasoriis saepe perstringat, ut et purgatius fiat, et ad illam speciem, quam prospicit artifex, atque ad illam pulchritudinem deducatur. Post haec applicatur ad Pharrancades, quod est fructificatio sancta. Vides inde quo venit, vides, quia tentationum sulcos fructificatio sancta subsequitur. Inde applicatur in montem Or, quod inter-

tis (v. c. edd. M.) pro „Galgad“ legitur „Galgat“, apud LXX. interpretes: „*Γαδγὰδ*.“ R. — Cfr. Num. XXXIII, 82.

¹⁾ Edd. Merlini: absque iis.

²⁾ Sic habet Cod. Ebroicensis. Libri vero antea editi (v. c. edd. M.): „Gasiongabis.“ LXX. interpretes: „*Γεσιών Γάβεγ*.“ R. — Vulgata: „Asiongaber.“ Cfr. Num. XXXIII, 35.

³⁾ I Cor. XIII, 11. ⁴⁾ Prov. XX, 5.

pretatur montanus. Venit enim ad montem Dei, ut et ipse fiat mons uber, et mons coagulatus, vel ab eo, quod semper in monte Dei habitet, montanus dicatur. Subsequitur post haec mansio Selmona: quod interpretatur umbra portionis. Illam puto umbram dici, de qua et propheta dicebat: „spiritus¹⁾ vultus nostri Christus Dominus, cui diximus: in umbra ejus vivemus in Gentibus.“ Sed et illa similis huic umbra est, de qua dicitur: „spiritus²⁾ Domini obumbrabit tibi.“ Umbra ergo portionis nostrae, quae nobis opacitatem praestat ab omni aestinationum, Christus Dominus³⁾ est, et Spiritus sanctus. Hinc jam venit ad Phinon⁴⁾, quod interpretari possumus oris parsimoniam. Qui enim intueri potuerit mysterium de Christo, et de Spiritu sancto, et si viderit, sive audierit ea, quae non licet hominibus loqui, necessariò habebit oris parsimoniam, sciens quibus, vel quando, vel quomodo de mysteriis divinis oporteat loqui. Post haec venit Oboth, cujus nominis quamvis non invenerimus interpretationem, tamen non dubitamus, sicut et in ceteris omnibus, etiam in hoc nomine consequentiam perfectum conservari. Sequitur post haec mansio, quae appellatur Gai⁵⁾, quod interpretatur chaos. Appropiat enim per hos profectus ad sinus Abrahami, qui dicit ad eos, qui in tormentis sunt, quia „inter⁶⁾ vos et nos chaos magnum confirmatum est:“ ut et ipse in sinibus ejus

¹⁾ Thren. IV, 20. ²⁾ Luc. I, 35.

³⁾ Desideratur „Dominus“ in ed. Ruaci.

⁴⁾ Sic habet Cod. Turonensis. Libri antea editi (c. c. edd. M.) habent: „Fino.“ LXX. interpretes: „Φινον.“ R. — Vulgata: „Phunon.“ Cfr. Num. XXXIII, 42. 43.

⁵⁾ In libris antea editis (v. c. edd. M.) pro „Gai“ legitur „Cai“, sed apud LXX. interpretes: „Γαί“, et in Cod. Turonensi: „Gai.“ R. — Cfr. Num. XXXIII, 44. 45.

⁶⁾ Luc. XVI, 26.

ut beatus Lazarus, requiescat. Inde iterum venitur Dingad, quod significare fertur apiarium tentationum. miram divinae providentiae cautelam! Ecce jam viator itineris/coelestis, summae perfectioni proximus fit successionem virtutum, et tamen ei tentamenta non desunt, sed novi generis audio tentamenta. Apiarium, inquit, tentationum. Apis laudabile animal in Scripturis positum, ex cujus laboribus reges et mediocres ad sanitatem utuntur: quod recte de verbis prophetarum et Apostolorum, atque omnium, qui sacra volumina conscripserunt, dicitur: et istud esse apiarium, id est, omnem numerum scripturarum divinarum dignissime intelligi puto. Est ergo iis, qui ad perfectionem tendunt, etiam in hoc apiario, id est, in verbis prophetis et apostolicis, nonnulla tentatio. Vis scire, quia sit in ¹⁾ his tentatio non minima? In hoc apiario scriptum invenio: „vide ²⁾“, inquit, ne adspiciens solem et lunam, adores ea, quae sequestravit Dominus suis tuis gentibus.“ Vides, quae tentatio de apiario isto procedit? Et iterum cum dicit: „deos ³⁾“ non maledices.“ Et iterum in novi testamenti apiario, ubi legimus: „quid ⁴⁾“ si vultis occidere hominem, qui veritatem locutus sum vobis?“ Et iterum in aliis ipse Dominus dicit: „propter ⁵⁾“ in parabolis loquor vobis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant: ne forte convertantur, et salvemini.“ Sed et cum Apostolus dicit: „in ⁶⁾“ quibus Deus ius saeculi excaecavit mentes infidelium:“ et multa huiusmodi in hoc divino apiario tentamenta reperies ⁷⁾, ad

¹⁾ Edd. Merlini: in iis tentatio etc.

²⁾ Deut. IV, 19. ³⁾ Exod. XXII, 28.

⁴⁾ Ev. Joann. VIII, 40.

⁵⁾ Matth. XIII, 13. 15. coll. Jesai. VI, 9. 10.

⁶⁾ II Cor. IV, 4.

⁷⁾ Edd. Merlini perperam: reperics. Atque necesse est venire etc.

quae necesse est venire unumquemque sanctorum, ut etiam per haec, quam perfecte et pie de Deo sentiat, agnoscat. Post haec jam venit *Gelmon*¹⁾ *Deblathaim*, quod interpretatur contemptus ficuum, id est, ubi contemnuntur et despiciuntur penitus terrena. Nisi enim spreta fuerint et contempta ea, quae delectare videntur in terra, ad coelestia transire non possumus. Sequitur enim post haec mansio *Abarim* contra *Nabau*, quod est transitus. *Nabau* vero abscessio interpretatur. Ubi enim per has omnes virtutes iter egerit anima, et ad summum²⁾ perfectionis adscenderit, transit jam de saeculo, et abscedit: sicut scriptum est de *Enoc*: „et³⁾ non inveniebatur, quia transtulerat eum Deus.“ Quod etsi videatur esse adhuc in saeculo, qui huiusmodi est, et in carne habitare, tamen non invenietur. In quo non invenietur? In nullo actu saeculari, in nulla re carnali, in nullo colloquio vanitatis invenitur. Transtulit enim eum Deus ab iis, et esse fecit in regione virtutum. Ultima mansio est ab occidentem *Moab* juxta *Jordanem*. Omnis namque hic cursus propterea agitur, et propterea curritur, ut perveniatur ad flumen Dei, ut proximi efficiamur fluentis sapientiae, et rigemur undis scientiae divinae: ut sic per omnia purificati, terram repromissionis mereamur intrare. Haec interim de Israeliticis mansionibus secundum unum expendi modum in transcurso perstringere, atque in medium preferre potuimus.

13. Verum ne huiusmodi expositio, quae per Hebraeorum linguam et⁴⁾ nominum significantias currit,

1) Edd. Merlini: „*Gelmon de Blathaim*.“ Vulgata: „*Helmondeblathaim*.“ Cfr. Num. XXXIII, 46. 47.

2) Edd. Merlini: summam perfectionis.

3) Genes. V, 24.

4) Desideratur „et“ in edd. M.

ignorantibus linguae illius proprietatem affectata videatur et violenter extorta, dabimus etiam in nostra lingua similitudinem, qua consequentiae hujus ratio pateat. In literario ludo, ubi pueri prima elementa suscipiunt, abecedarii dicuntur quidam, alii syllabarii, alii nominarii, alii jam calculatores appellantur: et cum audierimus haec nomina, ex ipsis, qui sint in pueris profectus, agnoscimus. Similiter et in liberalibus studiis, cum aut locum recitare, aut allocutionem, vel laudem, aliasque per ordinem materias audierimus, ex materiae nomine profectum adolescentis advertimus. Quomodo ergo et per haec, quae locorum quasi materiarum nomina memorantur, non credamus, in divinis eruditionibus profectus indicari posse discentium? Et sicut illic singulis quibusque dicendi materiis immorantes, quasi mansiones in iis quasdam facere videntur, et de una ad aliam, ac de alia item ad aliam proficisci: ita etiam hic mansionum nomen et profectio ab una ad aliam, et ab alia iterum ad aliam, cur non profectum mentis indicare credatur, et incrementa significare virtutum? Illam vero aliam expositionis partem prudentibus quibusque ex ista conjiciendam et contemplandam relinquo. Sapientibus enim sufficit occasionem dedisse: quia nec expedit, ut auditorum sensus penitus remaneat otiosus et piger. Ex horum ergo collatione etiam illa meditetur¹⁾, imo et aliquid perspicacius ac divinius contempletur: „non²⁾ enim ad mensuram dat Deus spiritum:“ sed quia Dominus est spiritus, idcirco „ubi³⁾ vult, spirat:“ et optamus, ut etiam vobis adspiret, quo meliora horum, atque altiora in verbis Domini sentiat, iter agentes per haec, quae pro nostra mediocritate descripsimus:

¹⁾ Edd. Merlini: meditatur.

²⁾ Ev. Joann. III, 34.

³⁾ Ev. Joann. III, 8.

ut et in illa via superiore, et excelsiore, etiam nos vobiscum possimus incedere: deducente nos ipso Domino nostro Jesu Christo, qui est via, et veritas, et vita, usque quo perveniamus ad patrem, cum tradiderit regnum Dei et Patri, et subjecerit ei omnem principatum, et potestatem. Ipsi gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

H O M I L I A XXVIII.

Quae sit terrae sanctae descriptio, terminorumque ejus et finium, quos Dominus descripsit.

1. Ultima in libro Numerorum historia refertur, in qua Dominus jubet Mosi praecepta dare filiis Israel, ut cum ingressi fuerint terram sanctam capere haereditatem ejus, sciant, quos in ea terminos finium suorum debeant observare. Et ¹⁾ post haec etiam ipso Domino describente dicitur: ad Aphricum quidem, hoc est, ad occidentem illius loci terminus observetur, et illius ad orientem, et sic per quatuor coeli plagas nomina quaedam Dominus ipse designat, quae in Judaea ista terrena populus Dei debeat custodire. Dicit ergo in iis simplicior ²⁾ quique auditorum, quia possunt haec necessaria videri et utilia etiam secundum literam, pro eo, ut nemo transgrediatur terminos per praeceptum Domini constitutos, et fines alterius tribus alia violare non audeat. Et ³⁾ quid faciemus, cum in terris istis non solum invadendi alterius fines Judaeis, sed qualitercunque possidendi facil-

¹⁾ Mss. „Et posthaec etiam ipso Domino.“ Libri edd. (v. c. edd. M.): „Et post jam ipso Domino“ etc. R.

²⁾ Edd. Merlini: simplicior quique auditorum etc.

³⁾ Edd. Merlini: Ecquid faciemus etc.

is nulla remanserit? Profugi namque ab ea, et extorres
 xulant, et fines, non quos lex divina statuit, nunc pos-
 dentes custodiunt, sed quos victorum jura mandarunt.
 Quid, inquam, nos faciemus, qui haec in ecclesia legi-
 mus? Si secundum Judaeorum sensum legamus, superflua
 obis profecto videbuntur et inania. Sed et ego, qui lego
 e sapientia scriptum: „exi¹⁾) post eam sicut investigator:“
 olo exire post eam, et quia in rebus eam corporalibus
 non invenio, insequi ejus vestigia cupio, et investigare, quo
 at, ac videre, intellectus meus²⁾) ad quae me cubilia per-
 rahat. Puto enim, quod si diligenter eam sequi potuero,
 et investigare vias ejus, dabit mihi aliquas occasiones ex-
 cripturis, quomodo etiam de his locis explicare debeamus,

credimus iis, quae Paulus in mysterio loquitur, quod
 ui per legem deserviunt, „umbrae³⁾) et imagini deserviunt
 celestium.“ Et si secundum ipsius nihilominus senten-
 tiam lex⁴⁾), cujus pars est haec lectio, quam habemus
 in manibus, umbram habet futurorum bonorum, conse-
 quens videtur et necessarium, omnia, quae quasi de rebus
 terrenis describuntur in lege, umbras esse futurorum bo-
 norum, omnisque haereditas terrae illius, quae in Judaea
 terra sancta et terra bona appellatur, imago sit bonorum
 celestium: quorum haec, ut diximus, quae in terris bona
 remorantur, umbram atque imaginem teneant.

2. Sed ut paululum et meus sermo, et vestra intel-
 gentia sublimetur, atque ingressum quendam ad ea, quae
 dicimus, advertenda concipiat, utamur aliqua similitudine.
 Sermo dubitat, quod in terra Judaea omnis locus, omnis
 mons, omnis civitas et vicus, certis quibusque vocabulis
 designetur: nec est ullus omnino sine nomine locus, sed

¹⁾ Sap. Sirac. XIV, 22. (Ecclesiastic.)

²⁾ Edd. Merlini: meos.

³⁾ Hebr. VIII, 5. ⁴⁾ Cfr. Hebr. X, 1.

propriis singula quaeque appellationibus designantur: verbi gratia, quibus aut Chananaei in suis locis, aut Pherezaei nihilominus in suis, Amorrhaeique, aut Evaei, vel cùm Hebraei nominarunt. Ita ergo secundum sententiam Pauli qua umbram et exemplar coelestium dicit esse terrenum fortasse et in coelestibus regionibus erunt locorum differentiae non minimae. Videtis quibus, vel quorum appellationibus, vocabulisque distinctae, et nomina non solum plagarum coeli, sed etiam omnium stellarum siderumque signata. „Qui²⁾ enim fecit multitudinem stellarum, — ut ait propheta —, omnibus iis nomina vocat.“ De quibus quidem nominibus plurima in libellis, qui appellantur Enoch, secreta continentur, et arcana: sed quia libelli ipsi non videntur apud Hebraeos in auctoritate haberi, interim nunc ea, quae ibi nominantur, ad exemplum recare differamus, sed ex his, quae habemus in manibus, de quibus dubitari non potest, rerum prosequamur indiginem. Describitur ergo verbis Dei in lege divina terra Iudaeae, et haec referri debere dicitur ad imaginem coelestium. In coelis autem evidenter esse Jerusalem civitas pronuntiatur ab Apostolo, et mons Sion. Consequenter igitur est, ut, sicut sunt etiam aliae civitates circa Jerusalem terrenam sitae, et vici, et diversae quaeque regiones: ita et illa coelestis Jerusalem secundum imaginem terrenorum habeat circa se et alias civitates, ac vicos, diversasque regiones, in quibus populus Dei et verus Iherusalem per Jesum verum, cuius ille Jesus Nave ferebat imaginem, collocandus est quandoque, et haereditatem sortis distributione, id est, meritorum contemplatione, capiet. Sic ergo nunc Dominus dicit in distributione terrae, verbi gratia, terminos tribus illius civitatibus, et alterius alios: ne forte, quoniam diversa erunt

¹⁾ Edd. Merlini: Pherezaei —, Amorreique etc.

²⁾ Cfr. Psalm. CXLVII, 4.

merita eorum, qui haereditatem consecuturi sunt regni coelorum, idcirco etiam in iis tribubus observanter dirimi jubetur ista distinctio terminorum, ut sciamus has esse meritorum differentias observandas in unoquoque. Verbi gratia, qui ita negligenter vixerit, ut pro fide quidem sua mereatur haberi inter filios Israel, pro negligentia vero vitae, gestorumque desidia in tribu Ruben aut Gad, aut dimidia tribu Manasse debeat reputari, et non intra Jordanem, sed extra eum sortem haereditatis accipere. Alius vero, qui se emendatione vitae, et conversatione propositi talem reddiderit, ut secundum quas solus Deus novit rationes, aut in tribu Juda, aut etiam in ipsa tribu Benjamin, in qua ipsa Jerusalem, et templum Dei, atque altare consistit, debeat reputari: et alius in alia, atque alius in alia. Et hoc modo haec, quae nunc in libro Numerorum scripta referuntur, adumbratio quaedam sit futurae sortis in coelis, eorum duntaxat, qui per Jesum Dominum ac Salvatorem nostrum haereditatem, ut diximus, capient regni coelorum. Ibi, credo, diligenter observabuntur etiam ista, quae hic adumbrantur, privilegia sacerdotum, quibus vicina quaeque urbibus loca, et ipsis moenibus juncta segregari mandantur a filiis Israel. Ibi, credo, et civitates istae erunt, quarum hic figura describitur, quas refugium nominat civitates, ad quas confugiant non omnes homicidae, sed qui ignoranter homicidium commiserunt. Sunt enim fortassis aliqua peccata, quae si proposito ac voluntate committimus, homicidas nos faciunt: et sunt alia, quae si ignoranter admittimus, decernitur nobis, credo, et praeparatur ex praecepto Dei aliquis locus, ubi ad certum tempus habitare debeamus, si qui non voluntaria peccata commisimus: si tamen mundi inveniamur et alieni ab iis peccatis, quae voluntate commissa sunt. Et ob hoc designantur quaedam civitates ad refugium. Videtur quidem, quod singulorum quoque siderum positio et coelestis civitas dici vel haberi possit in coelo: quod ego qui-

dem definire non audeo. Video enim omnem creaturam¹⁾, in spe quidem propter eum, qui subiecit, eius subjectam, expectare tamen libertatem in redemptione filiorum Dei sine dubio, et praeclarius aliquid aut sublimius operiri.

3. Si ergo, ut diximus, umbram habet lex futurorum honorum, et exemplari et umbrae deserviant coelestium qui in lege deserviunt, et nunc per speculum et in aenigmate, tunc autem facie ad faciem habebitur rerum eorum contemplatio, credo, quod et nunc conversationem dicimus habere in coelis per speculum, et in aenigmate, tunc²⁾ autem facie ad faciem, talem conversationem merebimur habere in coelis. Si ergo per consequentiam rerum et promissionum fidem nos transferri de terris oportet ad coelum, puto, quod in ipsis coelestibus locis Jesus Dominus noster non absque meritorum sorte unumquemque in illa, vel illa coeli parte et habitatione constituat. Sed sicut multa est differentia in terris, verbi gratia, habitare in locis fecundis et copiosis, ac bonis omnibus abundantibus, ubi et aëris temperies, et eruditio hominum, ac liberalia instituta non desunt; et longe aliud est habitare, aut in locis infecundis, et rerum penuria squalidis, aut aestu torridis, aut frigore geluque torpentibus, vel certe ubi nullae leges, sed immanis et saeva barbaries, ubi bella semper et nunquam quies, et haec non sine occulta quadam Dei dispensatione, et iudicio ejus, et justitia unicuique decernuntur: ita et in illis locis erit aliquid tale, ut in multis prorsus inanis habeatur in terris umbra coelestium. Erit ergo et ibi, ut diximus, aliqua civitas refugii, et erit alia in deserto, sicut Bossor in haereditate Ruben civitas constituitur in deserto.

¹⁾ Cfr. Rom. VIII, 19. seqq.

²⁾ Edd. Merlini: tunc autem facie ad faciem: cum conversationem merebuntur habere in coelis.

4. Sed et illa nihilominus consequentia capienda est: quia sicut „cum¹⁾ dispergeret Deus filios Adam, statuit fines gentium secundum numerum angelorum Dei,“ vel — ut in aliis exemplaribus legimus — „secundum²⁾ numerum filiorum Israel:“ in initio mundi ita dispersi sunt filii illius Adam, sicut vel illorum meritis, vel ipsius Adam contemplatio postulabat: quid dicemus futurum, cum novissimi³⁾ Adam, — qui non in animam viventem, sed in spiritum vivificantem factus est, — coeperit filios non dispergere, sed dispensare divina dignatio, non in initio, sed in fine mundi: et non ut illos, qui in Adam omnes mortui⁴⁾ sunt, sed ut eos, qui in Christo omnes vivificati sunt? Sine dubio erit quaedam divisio et distributio talis, quae non solum pro meritis eorum, qui dispensantur, sed et pro novissimi Adam, in quo omnes vivificandi dicuntur, contemplatione pensanda sit. Sed quis nostrum talis est, ut ad huiusmodi distributionem, et ad illam coelestis haereditatis sortem venire mereatur? Quis ita beatus erit, cujus sors in Jerusalem veniat, ut sit ibi, ubi templum Dei est, imo ut ipse sit Dei templum? Quis ita beatus est, ut ibi dies festos agat, ubi altare divinum perpetuis ignibus adoletur? Quis ita beatus est, qui sacrificium suum, et incensum suavitatis supra illum ignem ponat, de quo dicebat Salvator: „ignem⁵⁾ veni mittere in terram?“ Quis ita beatus est, qui ibi semper agat Pascha in loco, quem elegit Dominus suus? Ibi Pentecostes diem gerat, et festivitatem repropitiationis, et tabernaculorum solemnitatem, non jam per umbram, sed per ipsam speciem rerumque veritatem? Quis nostrum dignus habebitur tam beatæ sor-

¹⁾ Deut. XXXII, 8.

²⁾ Edd. Merlini perperam: secundum numerum filiorum Israel in initio mundi: ita dispersi etc.

³⁾ I Cor. XV, 45. coll. Genes. II, 7.

⁴⁾ I Cor. XV, 22. ⁵⁾ Luc. XII, 49.

tis electione, cum Deus dividere coeperit filios novissim
Adam? Non cui dicat: „eris¹⁾ super quinque civitates
potestatem habens:“ sed cui dicat: „eris²⁾ super decem
civitates potestatem habens:“ nec cui dicat: „intra³⁾ i
gaudium Domini tui:“ sed cui dicat: „sedete⁴⁾ et v
mecum super duodecim thronos, judicantes et vos duod
cim tribus Israel:“ de quibus dicat: „pater⁵⁾ volo, ut, n
ego sum, et ipsi sint mecum.“ Volo etiam istos esse r
ges, ut ego sim⁶⁾ rex regum. Volo et istos habere d
minationem, ut et ego sim⁷⁾ Dominus dominantium
Beati, qui ad hanc pervenient beatitudinis summam. Bea
qui ad ista conscendere poterunt fastigia meritorum,
benedictus Deus noster, qui haec promisit diligentibus.
Hi⁸⁾ sunt ipsi vere sacris numeris numerati apud Dom
num, imo ipsi sunt, quorum etiam capilli capitis numer
sunt per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est gl
ria, et imperium in saecula saeculorum. Amen!

¹⁾ Luc. XIX, 19. ²⁾ Luc. XIX, 17.

³⁾ Matth. XXV, 23. ⁴⁾ Matth. XIX, 28.

⁵⁾ Ev. Joann. XVII, 24. ⁶⁾ Edd. Merlini: sum.

⁷⁾ Edd. Merlini: sum.

⁸⁾ Edd. Merlini: li sunt ipsi etc.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ

ΕΚΛΟΓΑΙ.

„Ἐλάλησε ¹⁾ Μωυσῆς πρὸς πάντας υἱοὺς Ἰσραὴλ, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο κύριος αὐτῷ.“ Ἐπειδὴ ὁ μὲν θεὸς τὴν δύναμιν ἀπεκάλυπτεν· ὁ δὲ προφήτης τῇ ἑαυτοῦ γλώσσει ἐπέχρητο πρὸς παράστασιν τῶν δεδηλωμένων. Κίνησις οὖν λέγεται ἡ προφητικὴ φωνή, οἷα παριστῶσα τὰ ὑπὸ θεοῦ εἰρημένα.

„Καὶ ²⁾ εἶπα πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.“ Οὐχ ἀπλῶς ὁ Μωσῆς φησιν· „εἶπον ὑμῖν“ ἀλλ' ἐπειδὴ ἔμελλεν αὐτοῦ ἀναχωρήσαντος διαδέχεσθαι αὐτὸν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, οὐκ ἄτοπόν φησι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ ἐπόμενον. Προλαβὼν γάρ, φησὶ, παρεκάλεσα, καὶ, ὡς ἐπενεύσατε, ἐπέστησα χρεῖάς· ὥστε καὶ τῷ κατὰ προφητικὴν χάριν καὶ ὁδηγητικὴν διαδεχομένῳ με Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ πεδίθεσθε.

¹⁾ Deut. I, 3. — Cfr. de hisce fragmentis graecis Prologemena.

²⁾ Deut. I, 9.

„Οὐ¹⁾ θυνήσομαι
προτέρων μνησμένος, ἵνα
ἀπ' οὗ ἔδωκεν αὐτοῖς δ

„Ἐδωκα²⁾ τῷ Ῥου
ἑστέροι τάχιον ἐν τῇ ἐπ
στεροι βράδιον ἀπολαμβ
σῶς πρῶτοι εἰλήφασιν
Ἰησοῦ ἑστέρον. Ἀλλὰ καὶ
τῶν τυχόντων ὥς γὰρ ὁ
τες μαρτυρηθέντες διὰ
ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ
ψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς

„Φωνήν³⁾ ῥημάτω
ἐξῆς. Οὐχ ὅτι ὁρατὴ
ἔχει ὁ Θεός· τοῦτο γὰρ
ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αἱ σάλι
οἶδεν ὁ Θεός, ἐπετελοῦν
χείρας δημιουργοῦμεναι
γνόφου· ὥστε καὶ ἀκούε
οὖν ἐπὶ τῶν τοῦ Θεοῦ·

„Καὶ⁴⁾ ὤμοσεν, ἵνα
τον.“ Μωυσῆς μὴ δόξά
λύθη παρελθεῖν μετ' αὐ
ἐν Θεῶν θεραπαίαις τιμ
ἀποθανόντος ἀφανῆ τὸ

„Διαμαρτύρομαι⁵⁾
καὶ τὴν γῆν.“ Ὁ Θεός το
χωρῶν δαίμοσι· συνάπτ
ἐγνωκότας ἐκτὸς εἶναι
σεως, καὶ παραζηλῶν

¹⁾ Deut. I, 9.

²⁾ Hebr. XI, 39, 40.

³⁾ Deut. IV, 21.

μελλούσας αὐτοῖς προλέγει τιμωρίας διὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν.

„Ἐξ¹⁾ οἴκου δουλείας.“ Καὶ γὰρ ἀληθῶς τὰ σωματικά πράγματα καὶ ὕλικα, οἶκός ἐστι δουλείας, ὥσπερ ἐκ τῶν ἐναντίων οἶκός ἐστιν ἐλευθερίας.

„Ὑμεῖς²⁾ γάρ ἐστε ὀλιγοστοὶ παρὰ πάντα τὰ ἔθνη.“ Καλῶς τοῖς ἀπὸ τῆς μερίδος εἰρηται· „ὀλιγοστοὶ³⁾ ἐστε παρὰ πάντα τὰ ἔθνη.“ Συγγενῶς τε τό· „ὀλῆγοι⁴⁾ οἱ σωζόμενοι⁵⁾“ καὶ τό· „ἀγωνίζεσθε⁶⁾ εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης.“

„Οὐ⁷⁾ οὐκ ἐπ' ἄρτι μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι,“ καὶ τὰ ἐξῆς. Πάλιν τε αὖ ὅτι τὸ μάννα λόγος ἦν, εἰ καὶ ἄρτος δηλοῦται ἐν τῇ Ἐξόδῳ. „Οὗτος¹⁾ γὰρ, φησὶν, ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε κύριος ὑμῖν φαγεῖν. Τοῦτο τὸ ῥήμα, ὃ συνέταξε κύριος.“ Διὰ τοῦτο δὲ τὸ μάννα „λεπτὸν²⁾“ ἦν ὥσει κόριον λευκόν, ὥσει πάγος ἐπὶ τῆς γῆς“ ἐπειδήπερ ὁ λόγος, οὗ σύμβολον ἦν τὸ μάννα ἐκείνο, λεπτὸν ἐστι τῇ αὐτοῦ φύσει, καὶ διῆκον διὰ πάντων πνευμάτων νοερῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων. Ἔστι δὲ καὶ ἡ σοφία πνεῦμα νοερὸν, ἅγιον, μονογενές, πολυμερές, λεπτὸν, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἦν δὲ καὶ ὥσει κόριον πρὸς τὸ εἶναι λευκόν. Φασὶ δὲ τὴν τοῦ κορίου φύσιν ὅλην δι' ὅλων λόγον ἔχειν σπέρματος, ὡς μηδὲ ἐν τῷ κατακόπτεσθαι τὸ τοῦ κορίου σπέρμα, ἐξαφανίζεσθαι αὐτοῦ τὴν δύναμιν, ὡς οὐκ ἔτι δυναμένην σπείρεσθαι. Τοιοῦτος δὲ δι' ὅλου ὁ λόγος· καὶ πᾶν μόριον αὐτοῦ γεωργεῖσθαι πέφυκεν ἐν καλῇ καὶ ἀγαθῇ, τουτέστι ψυχῇς. Ἔστι δὲ τὸ μάννα λευκόν. Φῶς γὰρ ὁ λόγος καὶ λαμπρόν, καὶ

¹⁾ Deut. VI, 12.

²⁾ Deut. VII, 7.

³⁾ Deut. VII, 7. coll. pag. huj. not. 2.

⁴⁾ Luc. XIII, 23.

⁵⁾ Luc. XIII, 24.

⁶⁾ Deut. VIII, 3.

⁷⁾ Exod. XVI, 15. 16.

⁸⁾ Exod. XVI, 14.

κατὰ τοῦτο λευχόν, τῷ αὐτῶν συνιέντι καὶ τριφομένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ὥσει πάγος¹⁾ συνιστραμμένος γὰρ καὶ οὐδαμοῦ πλαδῶν, οὐδὲ διεδύηκώς, ἀλλὰ πᾶγος, δὴ οὐρανοῦ λόγος, καὶ ἀπαγγέλλων ἡμῖν τὰ οὐράνια.

„Ο¹⁾ γὰρ κύριος ὁ θεός σου εἰσαγάγῃ σε εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν.“ Ἡμῖν ὁ Χριστὸς οὐ ταῦτα δῶκεν ὑπέσχετο, ἀλλὰ οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ γῆν ἀγαθὴν καὶ αἰδίων, ἧς χεῖμαρρός ὁ Χριστὸς, ποτίζων τοὺς τῆς σοφίας νάμασιν. Ἐκπορεύονται δὲ οἱ χεῖμαρροὶ διὰ τῶν πεδίων καὶ ταπεινῶν καὶ γονέμων ἀνθρώπων, καὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, τῶν ἀναιτινομένων διὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας εἰς οὐρανοὺς. Ἐκεῖ ὁ σῖτος ὁ στηρίζων καὶ δίδαν ἀνθρώπου, καὶ κριθὴ τοὺς ὑποδεεστέρους τῆς φρουσας. Ἐκεῖ ἡ ἀληθινὴ ἄμπελος ὁ Χριστός. Ἐκεῖ ἔλαιον τὸ λιπαῖνον τῶν ὁσίων τὰς κεφαλὰς. Ὁμοίως καὶ ῥοαί, τὸ γλυκὺ μὲν ἐνδοθεν φέρουσαι, τῆς πολιτείας δὲ τὸ αὐστηρὸν ἐξωθεν ἐνδυσάμεναι. Ἐκεῖ ἡ σικκὴ, οἱ ἡ ἄκαρπος καὶ φύλλοις κομῶσα, ἀλλ' ἡ πλουτοῦσα πνεύματος τὴν γλυκύτητα. Ἐκεῖ ὁ γλυκασμὸς τοῦ φρυγγος τοῦ Σωτῆρος ὁ ἐπιθυμητός, καὶ τὰ χεῖλη τῶν ἐν τῷ ἔσματι νύμφης κηρίον ἀποστάζοντα, καὶ οἱ λίθοι οἱ ἅγιοι, οἱ ἐπὶ τῆς γῆς κυλισθέντες πρὸς πειρασμὸν ἀνένδοτοι, καὶ φύσιν σιδήρου ἀπομιμούμενοι. Ἐκεῖ καὶ μέταλλα τοῦ χαλκοῦ, ἐξ οὗ τὴν νοητὴν πανοπλίαν κατασκεύασαν. Καὶ τὸ τούτων κεφάλαιον ἀπαύστως εὐλόγησιν τὸν θεόν.

„Τοῦ²⁾ αὐτοῦ.“ Οὐχ ἔστι, φησὶ, πηλῶ καὶ πλινθεῖς μοχθεῖν, καὶ ταλαιπωρεῖν, ἀλλὰ λίθους ἔχειν καὶ τούτους ἱαμωτάτους, καὶ μὴ ῥαδίως διαλυομένους, καὶ οἰκοδομίαις ἐξαρκεῖν καὶ ἐπὶ πολὺ διαμένειν. Ταῦτα δὲ λέγει τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀποσιῆσαι τῆς Αἰγύπτου

¹⁾ Deut. VIII, 7. — LXX. viri: εἰσάξει.

²⁾ Cfr. pag. huj. not. 1.

ουλόμενος. Διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν „ἀγαθὴν“¹⁾ τὸ γόνι-
ον ἔδειξε· διὰ δὲ τοῦ „πολλήν“ τὸ μέγεθος καὶ τὸ
λάτος. „Οὐ²⁾ χειμαρῶσι ὑδάτων,“ — τοῦτο οὐκ ἐν
Ἰγύπτῳ, — „καὶ πηγαὶ ἀβύσσων“ ὅπερ ἐξαίρετον τῇ
ἢ τῆς ἐπαγγελίας. Προσέθηκε δὲ καὶ „διὰ τῶν ὁρέων“
τερ τῇ Αἰγύπτῳ οὐ πρόσεστιν, ἀλλ’ οὐδὲ ἀμπέλοις
οἰκῇ, οὐδὲ ἀφθονίαν ἔχει ἐλαίου· ἡ δὲ τῆς ἐπαγγελίας
ἢ πάντα πλουσίως.

„Πρόσεχε³⁾ σεαυτῷ, μὴ ἐπιλάβῃ κυρίου τοῦ Θεοῦ
ου.“ Μετὰ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν εἰς νῆψιν
ὑτοὺς διανίστησιν, τοῦ εὐεργέτου μεμνησθαι, καὶ μὴ
ὑβρίζειν τῷ κόρῳ, μηδὲ περιφρονεῖν τοῦ ταῦτα δωρη-
αμένου, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας εἰς λευ-
ερίαν αὐτοὺς μετεκόμισεν.

„Οὐ⁴⁾ ποιήσεις οὕτως κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.“ Αἰτιά-
μι τὸ θύειν τὰ ἑαυτῶν τέκνα τοὺς ἀνθρώπους τοῖς
εοῖς τῶν ἐθνῶν, ὡς ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον, ὡς βδε-
υκτόν. Καὶ τοὺς λέγοντας θύσαι θεοῖς τῶν ἐθνῶν οὐ
όνον ἀποστρέφειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκοήν τοῖς λό-
οις αὐτῶν μὴ ὑπέρχειν.

„Οὐ⁵⁾ προσθήσεις ἐπ’ αὐτὸ, οὐδὲ ἀφελεῖς ἀπ’
αὐτοῦ.“ Οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνοντες γενικῷ λόγῳ διχῶς
μαρτάνουσιν, ἢ ὑπερβαίνοντες τὰς ἐντολάς, ἢ ὑπο-
ενοῦντες. Ὅταν γὰρ μὴ ἀπὸ ἐπιστήμης πολιτευόμεθα,
ἠδὲ γινώσκοντες τὰ μέτρα τῆς δικαιοσύνης σφαλλό-
εθα, καὶ ἔσθ’ ὅτε ὑπερβαίνοντες τὸν κανόνα, φαντασίᾳ
οὐ ποιεῖν τι κρεῖττον, ἐκπίπτομεν τοῦ προκειμένου.

„Τοῦ⁶⁾ αὐτοῦ.“ Οἱ οὖν μὴ ποιῶντες πάντα, ἢ
πλεῖον τι ποιῶντες, παράνομοι.

¹⁾ Deut. VIII, 7.

²⁾ Deut. VIII, 7.

³⁾ Deut. VIII, 11.

⁴⁾ Deut. XII, 4. coll. Lat. virorum versione.

⁵⁾ Deut. XII, 32.

⁶⁾ Cfr. pag. huj. not. 5.

ἔχει κατωτέρω τῶν γονάτων ὑπὲρ
εἶναι βούλεται· ὅσα δὲ μὴ, ἀκίθαρ
„Ἑορτήν³) σκηνῶν ποιήσεις σι
Εὐρίσχομεν ἐν ταῖς γραφαῖς τὸ ὅ
τῆς πανηγύρεως, ὥσπερ παρὰ τῇ
„τῆ⁴) ποιήσετε ἐν ἡμέρᾳ πανηγύ
ἐορτῆς κυρίου;“ Ζητιέον τὴν διαφ
νηγύρεως. Ἰῦσα μὲν οὖν, ἐν’ οὕτως
ἐν ᾗ προστέτακται ὡς ἐν ἀγίᾳ τ
λοιπὰς ποιεῖν ἐξαιρέτα, ἐορτὴ κα
ἐστὶ πανήγυρις, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὕνο
συναθροίζονται οἱ πανταχόθεν Ἑβρα
τὴν μὲν πανήγυριν εἶναι ἐορτὴν,
τὴν ἐορτὴν πανήγυριν· οἷον σάββ
ἐορταὶ εἰσιν· ἄζυμα δὲ καὶ ἡμέραι
σκηνοπηγίαι οὐ μόνον αἱ ἐορταί, ἀ
ὅτε προστέτακται πᾶν ἀρσενικὸν φο
ρῶν τοῦ θεοῦ σου εἰς τὸν τόπον ὃ

„Τοῦ¹⁾ αὐτοῦ.“ Οὔτε γὰρ δεῖ τοὺς πέλας πλεο-
εκτεῖν, οὐδὲ τοὺς τῶν πατέρων ὄρους ὡς καλῶς πα-
έντας παρακελεύειν. Τοῦτο γὰρ αἴτιον πάσης συγχύ-
εως ἔσται, τῶν μὲν ὁμορούντων ὡς ἀδικουμένων,
εξηφρονουμένων δὲ τῶν ὑρισάντων. Πλησίον δέ τινες
ἅντα ἄνθρωπον λέγουσιν.

„Ἐὰν²⁾ δὲ καταστῇ μάρτυς ἄδικος κατὰ ἀνθρώ-
ου.“ Ταῦτα μὲν ὁ νόμος πρὸς ἀσθενεῖς τοὺς Ἰσραη-
ίτας· ὁ δὲ κύριος ὁ ταῦτα νομοθετήσας, τοῖς ἑαυτοῦ
αἰθηταῖς φησιν· „ἠκούσατε³⁾ ὅτι ἐρῶθήθη· ὀφθαλμὸν
ντὶ ὀφθαλμοῦ,“ καὶ τὰ ἐξῆς· „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ
ντιστῆναι τῷ πονηρῷ.“

„Τοῦ⁴⁾ αὐτοῦ.“ Ταῦτα μὲν ἐπὶ αἰσθητοῦ καὶ
ὄν κατὰ κόσμον· ἐπὶ δὲ τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν,
ὑδενὸς δεῖται θεός. Αὐτὸς γὰρ ἐπόπτης ἀπάντων καὶ
μητής.

„Τίς⁵⁾ ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος.“ Ὁ τοῖς γηϊνοῖς
κείμενος, καὶ οἰκίαν οἰκοδομῶν, καὶ φυτεύων ἀμπε-
ῦνας, ταῖς φιλοσαρχαῖς ἡδονῶν ἡτιώμενος, ἔσται
ἀντὶς δειλός τε καὶ ἀναλκίς.

„Ἐὰν⁶⁾ δὲ τινι υἱὸς ἀπειθής ᾖ.“ Οὐχ ἀπλῶς
κύλεται ἀναιρεῖσθαι αὐτοὺς παραπικραίνοντας τοὺς
γονεῖς· ἀλλ' ὅταν ἀμφοτέρωτεροι συμφωνήσωσιν οἱ γονεῖς
κατὰ τοῦ παιδός. Ἐπειδὴ γὰρ ἂν τε ὁ πατὴρ ὀργισθῇ,
καὶ ἀνελεῖν ὀρμήσῃ τὸν υἱόν, ἢ μήτηρ ἐπέχει· ἂν τε
ὑτὴ παροξυνθῇ, ὁ πατὴρ οὐκ ἔα· καὶ σπάνιον ἔσται
ὑμφωνῆσαι τοὺς γονεῖς κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν τέκνου,
ροστιάττει ὁ θεός, ὅταν ἀμφοτέρωτεροι συμφωνήσωσι κατὰ

¹⁾ Cfr. pag. 376. not. 5.

²⁾ Deut. XIX, 16.

³⁾ Matth. V, 38. 39. coll. Exod. XXI, 24.

⁴⁾ Cfr. pag. huj. not. 3.

⁵⁾ Deut. XX, 8.

⁶⁾ Deut. XXII, 18.

τοῦ παιδός, τότε καταλ-
τας, ἀλλὰ τοὺς λοιπούς

„Οὐ¹⁾ κατασπερεῖ

ἵνα μὴ ἀπορωτέρα γέ-
νηται πληρὴς ἀποδιδόναι, μ-
ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ ἕκασ-

„Οὐκ²⁾ ἀροτριάσει
αὐτό.“ Τὸ γὰρ οὖρον τῆς
δύνης καὶ παιδαγωγῆς μὴ

„Τοῦ³⁾ αὐτοῦ.“

κάρτοι⁴⁾ οἱ σπείροντες,
ἐφ' οἷς δεῖ σπείρειν τὸ
βάπτισμα τῆς σωτηρίας.
Σπείρει ἐπὶ τὸ μυστήριον

ριος. Ἐκεῖ βοῦς καὶ ὄν-
ραηλίτης, καὶ ὄνος ἀκ-
έθνων ἵνα σύμβολον ᾗ
τοῖς ἔθνεσι κεκηρυγμέ-
νη, τοῦτο τὸ ὕδωρ ὃ

„Ἐάν⁵⁾ δὲ γένηται
ἀνδρῶν.“ Τὴν ἡδὴ μεμι-
καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ

„Καὶ⁶⁾ ἕως εἰς τὸν
πορνείας εἰσὶν ἀπὸ τῶν
δὲ ἕως γενεᾶς δεκάτης
ραήλ εἰσιν, ἀλλὰ καὶ
αὐτοῖς τὴν ἐχθρὰν αἰδ-
καὶ τὴν ἀληθῆ αἰτία

¹⁾ Deut. XXII, 9.

²⁾ Cfr. pag. huj. no.

³⁾ Jesai. XXXII, 20.

⁴⁾ Deut. XXII, 23.

⁵⁾ Deut. XXIII, 3.

ὃν Βαλαὰμ ἐμισθώσαντο, ἐφ' ὅτε καταράσασθαι τοῖς Ἰβραίοις, ἀλλὰ καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας, ὅσαι ἦσαν ὠραῖαι τῇ ὄψει καὶ καλαὶ τῷ εἶδει, ροέστησαν τῷ γένους, ὥστε αὐτὰς δοῦναι πρὸς πόρεϊαν τοῖς Ἰσραηλῖταις, καὶ πορνείαν διὰ τοῦτο χαλεωτάτην προξενῆσαι τοῖς Ἑβραίοις· αὕτη δὲ ἦν τὸ ποσιῆναι μὲν τοῦ θεοῦ, τελεσθῆναι δὲ τῷ Βεελφεργώρ· τερ καὶ γέγονεν.

„Οὐκ¹⁾ ἐνεχυράσεις μύλον, οὐδὲ ἐπιμύλιον.“ Ὅτι οὐόλιθον, φησὶν, ἀδύνατον συντρίβει τὸν σῖτον· δρυμον γὰρ ἀρξενρόθην κατασκευάζεται μύλος. Ἐπεὶ οὖν καὶ Ἰουδαῖοι μίαν διαθήκην ἔχουσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἅσα αἱρεῖς δοκεῖσα ταύτην τὴν καινὴν μόνην ἔχειν, οὐκ ἀλήθουσιν ἐν τῷ μύλῳ τούτῳ, ἵνα γεύσωνται τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου· ἐὰν γὰρ, φησὶ, μὴ συντριβῇ καὶ ληθῇ ὁ σῖτος, ἅσιτοι μένουσιν. Ἐκ τοῦτου οὖν καὶ αὐτὸς ὁρμώμενος τὸν προκείμενον σαφηνίζων νόμον „οὐκ²⁾ ἐνεχυράσεις μύλον“· τουτέστιν, οὐ μὴ βεβηλώσεις τὴν αἰαίαν, καὶ οὐ μὴ ἀπώσεις αὐτὴν τῆς σῆς οἰκίας· οὐδὲ³⁾ ἐπιμύλιον“· ἀντὶ τοῦ· τὴν καινὴν „ὅτι⁴⁾ ἡ ψυχὴ οὗτος ἐνεχυράζει“· τουτέστι, τούτοις τρέφεται ἡ ψυχὴ ἀπολαύουσα νοσητῶν ἐδεσμάτων.

„Ἀριθμῷ⁵⁾· τεσσαράκοντα μαστιγώσουσιν αὐτόν.“ λέει γε τετηρήκαμεν κακωτικὸν ὄντα τὸν τεσσαράκοντα ριθμόν. Ὅθεν Μωσῆς ὁ μέγας τεσσαράκοντα ἡμέρας ἡστεύσας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἥλιος· ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου οὐκ ἔφαγεν εσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· καὶ ὁ μέγας δὲ κατακλυσμὸς ἐπὶ τῆς γῆς γίνεται ὕοντος τοῦ θεοῦ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.

1) Deut. XXIV, 6.

2) Deut. XXIV, 6.

3) Deut. XXIV, 6.

4) Deut. XXIV, 6.

5) Deut. XXV, 3.

„Οὐκ ¹⁾) ἐπιβαλεῖς
 τί σίδηρον οὐκ ἔῃ τῶν
 μὴν τοῦ θυσιαστηρίου
 ταῦτα εἰς τὴν οἰκοδομὴν
 προσιᾶται συναγαγεῖν,
 πον τὸ σίδηρον ἅπτεσθαι
 ἀρμόγιοντος, πῶς οὖν
 δεῖ καὶ αἱ τούτων κερὰ
 ἐκ χαλκοῦ γέγονεν, ἢ χ
 ἄρα ἄνευ σιδήρου; Καὶ
 ρὸν μὲν, ὅτι οὐχ ἅπτεσθαι
 τῶν λίθων. Τίς οὖν
 ζόμενοι. Ταῦτα δὲ τοῖς
 καὶ συγκρούειν κωλύει
 κακὰ ἐκ τῆς τῶν σκληρῶν
 ἢ τὸν φόνον ὡς πορῶν
 ἐκβάλλει· καὶ μάλα δικ
 οἰκοδομουμένῃ εἰς τὴν
 ἢ τοῦ ναοῦ, σιδήριον
 ἀπαγορευτέον τὸ σίδηρον
 σίον φονεῖν;

„Οὗτοι ²⁾) στήσοῦντα
 ρητέον, ὅτι οἱ εὐλογεῖ
 γυναικῶν καὶ συγγενῶν
 οἱ δὲ καθαρεύσθαι ἀφ
 βάλ ³⁾), ἀπὸ τῶν παιδισ
 τοῦ Ζαβουλὼν. Τέτακ
 ρωμένων, ὡς καὶ κατα
 καὶ τὸν Αἰὺν κατηράσσ
 ἰερατικῇ ἀξίᾳ. Μάλιστα

¹⁾ Deut. XXVII, 5.

²⁾ Deut. XXVII, 12.

³⁾ Lxx, νεοττω εἰς

ἰλογεῖν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Συμεὼν ὡς ἐν μέσῳ τῆς Ἰούδα
υλῆς οἰκήσας, καὶ ὥσπερ μέρος αὐτῆς γεγονώς, διὰ
τοῦτο ὅπου Ἰούδας, ἔκει καὶ αὐτὸς ἀριθμεῖται.

„Καὶ¹⁾ αὕτη ἡ εὐλογία, ἣν ἠυλόγησε Μωυσῆς.“
Ἔτι παρὰ Ἰακώβ προῤῥήσεις, οὔτε πᾶσαι εὐλογίαι ἦσαν,
ἵτε πᾶσαι ἀραί· αἱ δὲ παρὰ Μωυσέως, πᾶσαι εὐ-
λογίαι.

„Καὶ²⁾ κατέσπευσεν ἐξ ὄρους Φαράν.“ Τουτέστι,
ᾧ μηκέτι τῷ Ἰσραὴλ χρηματίζειν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἐθνῶν,
εἰς τὸν νόμον ἔστησε. Τοῦτο γάρ· „κατέσπευσεν ἐξ
οὗτος Φαράν“ εἶπ' οὖν „κατέπαυσεν“ ὅπερ ἑτέρα πε-
ρὶ γραφὴ, ἀντὶ τοῦ σπουδαίως τὴν σκιὰν καταλεί-
πει, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν φανερώσει.

„Σὺν³⁾ μυριάσι Κάδης.“ Νῦν Κάδης οὐ τὸν τό-
πον λέγει, ἀλλὰ τοὺς ἀγίους. Κάδης γὰρ τὸ ἅγιον
ἑρεῖται τῇ ἐβραϊδὶ γλώττῃ.

„Καὶ⁴⁾ ἐφείσατο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.“ Τουτέστιν,
ᾧ παρὰ τὸν νόμον τοὺς οὐ λαοὺς⁵⁾ ποτε, νῦν δὲ
αὐτοὺς Θεοῦ, τοὺς οὐκ ἡλεημένους, νῦν δὲ ἐλεηθέντας.
Ἐν⁶⁾ τούτῳ γάρ, — φησὶν⁷⁾ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, —
ἐφανερώθη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν.“ Καὶ ὁ ἅγιος
πάντης λέγει ἐν τῇ καθολικῇ „ὅτι⁸⁾ τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ὃν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
ῥῆσωμεν δι' αὐτοῦ.“ Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος⁹⁾ φη-
σιν „ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ
μῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν.“ Ἐφείσατο οὖν τοῦ
αοῦ.

¹⁾ Deut. XXXIII, 1. ²⁾ Deut. XXXIII, 2.

³⁾ Deut. XXXIII, 2. ⁴⁾ Deut. XXXIII, 3.

⁵⁾ Cfr. I Petr. II, 10. — *Sequentibus quomodo me-
eri possis, vel loca te docebunt e N. T. allegata.*

⁶⁾ I Joann. IV, 9. ⁷⁾ Cfr. pag. huj. not. 5.

⁸⁾ I Joann. IV, 9. coll. pag. huj. not. 6.

⁹⁾ Rom. VIII, 32.

	Pag.		P
III, 17.	<i>b.</i> 247. <i>c.</i> 174.	XI, 7.	<i>a.</i> 68. <i>c.</i> 1
— 19.	<i>b.</i> 342. 365.	— 26.	<i>a.</i>
— 21.	<i>a.</i> 58. <i>b.</i> 276.	XII, 1.	<i>a.</i> 150. 3
— 24.	<i>a.</i> 59.	— 10.	<i>a.</i> 68. 2
IV.	<i>a.</i> 267. <i>b.</i> 244.	— 17.	<i>a.</i> 1
— 4. 5.	<i>b.</i> 164.	XIII.	<i>b.</i> 244. <i>c.</i> 1
— 8.	<i>a.</i> 59.	— 1.	<i>a.</i> 2
— 11.	<i>c.</i> 174.	— 7.	<i>a.</i>
— 13.	<i>a.</i> 59.	— 9.	<i>a.</i> 69. 162. 1
— 16.	<i>b.</i> 136. 417.	— 14. 15.	<i>a.</i>
— 25.	<i>c.</i> 227.	XIV.	<i>a.</i> 142. <i>b.</i> 381. <i>c.</i> 3
V. 1.	<i>a.</i> 55.	— 7.	<i>c.</i> 2
— 3.	<i>a.</i> 59.	— 11. 13.	<i>a.</i>
— 22.	<i>a.</i> 60.	XV, 5.	<i>a.</i> 70. 208. 2
— 24.	<i>c.</i> 362.	<i>b.</i> 242. <i>c.</i> 177. 2	
— 28.	<i>a.</i> 61.	— 5. 6.	<i>c.</i> 17
— 29.	<i>a.</i> 137.	— 8.	<i>a.</i> 7
— 30—32.	<i>a.</i> 61.	— 13.	<i>a.</i> 7
VI.	<i>c.</i> 262.	— 14.	<i>a.</i> 31
— 3.	<i>a.</i> 97.	— 15.	<i>a.</i> 32
— 6. 7.	<i>a.</i> 137. <i>c.</i> 277.	— 16.	<i>a.</i> 70. 7
— 7.	<i>a.</i> 60. 137.	XVI, 4.	<i>a.</i> 7
— 9.	<i>a.</i> 60. <i>c.</i> 77.	XVII.	<i>c.</i> 10
— 9—12.	<i>a.</i> 61.	— 1—5.	<i>a.</i> 15
— 13—16.	<i>a.</i> 130.	— 5.	<i>a.</i> 72. 151. 19
— 14.	<i>a.</i> 138.	— 7. 10. 11.	<i>a.</i> 15
— 15. 16.	<i>a.</i> 104.	— 13.	<i>a.</i> 152. 10
— 16.	<i>a.</i> 103. 104.	— 18.	<i>a.</i> 7
— 19.	<i>a.</i> 62.	XVIII.	<i>b.</i> 40
— 21.	<i>a.</i> 133.	— 1.	<i>a.</i> 16
— 22.	<i>a.</i> 131. 133.	— 1. 2.	<i>a.</i> 16
VII. 2.	<i>a.</i> 62.	— 2.	<i>a.</i> 163. 16
— 6. 15.	<i>a.</i> 63.	— 3. 4.	<i>a.</i> 16
— 16. 17.	<i>a.</i> 133.	— 4.	<i>a.</i> 164. 16
VIII. 16.	<i>a.</i> 62.	— 6. 7.	<i>a.</i> 16
— 21.	<i>a.</i> 49. 66.	— 8.	<i>a.</i> 16
IX.	<i>a.</i> 271.	— 9. 10.	<i>a.</i> 16
— 1. 2.	<i>a.</i> 63.	— 11.	<i>a.</i> 72. 151. 166. 20
— 4—6.	<i>a.</i> 64.	— 16—21.	<i>a.</i> 167
— 11.	<i>a.</i> 66.	— 17.	<i>b.</i> 304
— 18.	<i>a.</i> 64. 65.	— 21.	<i>a.</i> 167. 168. 170
— 20. 21.	<i>a.</i> 67.	— 23.	<i>a.</i> 72
— 24.	<i>a.</i> 65.	— 24.	<i>c.</i> 42
— 25.	<i>a.</i> 65. <i>c.</i> 247.	XIX.	<i>a.</i> 171
X. 9.	<i>a.</i> 67.	— 1.	<i>a.</i> 72
XI. 1.	<i>a.</i> 67. 68.	— 3. 11.	<i>a.</i> 72

	Pag.		Pag.
13.	a. 163. XXIV, 16.	a. 221. 222.	
7.	a. 171. — 18. 19.	a. 219.	
9. 20.	a. 172. — 19.	a. 218.	
9.	a. 177. — 21.	a. 75.	
5. 26.	a. 73. — 62. 63.	a. 75. 223.	
9. 31. 32.	a. 175. XXV, 1.	a. 76. 229.	
5.	a. 174. — 1—4.	a. 76.	
1.	a. 180. — 8.	a. 268.	
	a. 73. 183. — 9.	a. 76.	
	a. 183. — 11.	a. 230.	
	a. 181. 183. — 13—15. 18.	a. 76.	
7. 18.	a. 184. — 21—23.	a. 233.	
9.	a. 181. — 22.	a. 234. 235.	
4. 5. 7.	a. 186. — 23.	a. 234. c. 246.	
	a. 215. — 24—26.	a. 236.	
10.	a. 187. — 27.	b. 423.	
2.	a. 182. 198. XXVI.	a. 192. c. 28. 126.	
9.	b. 25.	129.	
1.	b. 119. 214. c. 136. — 1.	a. 274.	
	a. 195. — 2.	a. 259.	
2.	a. 197. — 2. 3.	a. 77. 274.	
	a. 196—198. 202. — 4.	a. 281.	
	a. 198. — 5.	a. 77.	
5.	a. 199. — 12.	a. 238.	
	a. 74. 199. — 14. 15.	a. 241.	
	a. 74. 200. — 15. seqq.	c. 87.	
8.	a. 200. — 18.	a. 241. 247.	
9.	a. 201. — 19.	a. 77.	
0—12.	a. 202. — 19—22.	a. 241.	
2.	a. 203. 204. 252. — 22.	a. 78. 244.	
3.	a. 204. — 23—25.	a. 253.	
3. 14.	a. 205. — 27—29.	a. 254.	
5—17.	a. 207. — 28. 29.	a. 256.	
6.	a. 208. 209. — 29. 30.	a. 257.	
6. 17.	a. 252. XXVII, 20. 22.	a. 78.	
7.	a. 207. 211—213. — 27.	a. 78. 110.	
8.	a. 184. — 28.	b. 433.	
10—24.	a. 74. — 42. 43.	a. 78.	
II, 6.	b. 119. XXVIII, 1.	a. 79.	
V.	c. 129. — 17.	a. 230.	
	a. 229. XXIX.	a. 223. c. 30. 129.	
	b. 315. — 14.	b. 6.	
3.	a. 75. — 31.	a. 79.	
14.	a. 75. 219. XXX.	a. 80.	
15.	a. 218. — 27.	a. 79.	
15. 16.	a. 221. — 37.	a. 80.	

	Pag.		
XXXI, 3. 7.	a. 80.	XLI, 45.	a. 89. c
— 38. 46.	a. 81.	— 51. 52.	
— 55.	a. 82.	XLII, 1—3.	a
XXXII.	c. 143.	— 6.	
— 1.	a. 82.	— 21. 22.	
— 1. 2.	b. 190.	— 26.	a
— 4. 22. 24.	a. 82.	— 37.	b. 419
— 28.	a. 83. 264. 265.	XLIII, 8.	
— 29.	a. 264.	— 9.	a. 92. b. 419
— 30.	a. 83.	— 11. 18.	
— 32.	a. 164.	— 23. 24.	
XXXIII, 10.	a. 264.	XLV, 7. 8. 20.	
XXXIV, 30.	a. 285.	— 25.	a
XXXVI, 9—12.	c. 230.	— 25. 26.	a
— 11. 15. 16.	c. 231.	— 26.	a. 260. 261
XXXVII.	c. 160.	— 27. 28.	a. 260
— 3. 4.	a. 83.	— 28.	a. 262.
— 7. 9.	a. 85.	XLVI, 3.	a. 98
— 25. seqq.	a. 259.	— 3. 4.	a. 266. 267.
— 30.	a. 91.	— 4.	a. 94. 268. 2
— 35.	a. 263.		
— 36.	a. 83.	— 5.	
XXXVIII, 7.	b. 251.	— 6—8.	
— 9.	a. 84.	— 30.	
— 28.	b. 331.	XLVII, 3. 4.	
XXXIX, 2. 5.	a. 84.	— 4.	a. 9
— 9.	a. 88.	— 9.	a
XL, 1.	a. 84.	— 10. 14. 17. 18.	
— 8.	a. 88.	— 19.	
— 9.	a. 86.	— 20.	a. 98
— 12.	a. 85.	— 20. 21.	a
— 15.	a. 84.	— 22.	a
— 16.	a. 86.	— 27.	a
— 18.	a. 85.	— 29.	a
— 20.	a. 85. b. 317.	XLVIII.	a
XLI. seqq.	c. 160.	— 2.	
— 1.	a. 85. 86.	— 4.	
— 2.	a. 86.	— 5.	a. 94
— 4. 5.	a. 87.	— 6. 8. 10. 14.	a
— 8.	a. 87. 88.	— 20.	a
— 14.	a. 142.	XLIX, 1.	a.
— 16.	a. 88.	— 1. 2.	a.
— 17.	a. 86.	— 3.	a.
— 38.	a. 88.	— 3. 4.	a.
— 40.	a. 142.	— 5—7.	a.
— 43.	a. 89.	— 6.	a. 285.

	Pag.		Pag.
K, 7.	a. 286.	VI.	f. 302.
.	a. 287. 288.	— 30.	a. 155.
.	a. 100. 288—290.	VII, 8.	b. 35.
0.	a. 291. 292.	— 4. seqq.	c. 347.
1.	a. 292. 293.	— 18.	a. 318. b. 34.
2.	a. 295. 296.	— 13. 14.	a. 318.
8.	a. 282.	— 15.	b. 38.
<i>Exod.</i>		VIII, 1.	b. 38.
		— 2.	a. 318.
2.	b. 2. 5.	— 8.	b. 30. 39.
.	b. 2. 3. 5.	— 19.	b. 38. 39.
7.	b. 6.	— 25.	b. 39.
9.	b. 8.	— 28.	b. 28. 39. 51.
10.	b. 10.	IX, 12.	a. 35.
0.	b. 12. 13.	— 16.	a. 39.
1.	b. 11.	— 27. 28.	b. 39.
2—14.	a. 271.	— 29.	a. 319.
5. 16.	b. 14.	— 29. 30.	a. 318.
7.	b. 14. 16.	X, 3.	a. 316.
1.	b. 17. 423.	— 16. 17. 24.	b. 39.
2.	b. 18.	— 27. a. 299—301.	304.
	a. 223. c. 129.		311. 316.
2—6.	b. 19.	XI.	a. 302. c. 31.
10.	b. 20.	XII.	b. 44. 196. c. 302.
1.	b. 413.	— 3.	a. 319.
1.	a. 229.	— 5—7.	a. 320.
2.	a. 271.	— 8.	c. 287.
3.	a. 234.	— 15.	a. 320.
.	a. 201. b. 248.	— 22.	a. 321.
	a. 238.	— 29.	a. 321. b. 38.
8.	b. 28.	— 31—33.	b. 40.
11.	a. 318.	— 37.	b. 50. 51.
10.	a. 155. b. 22. 23.	— 38.	a. 306.
1.	a. 26. c. 207.	— 43.	c. 102.
2.	b. 23. 26.	— 43. 44.	a. 321. 322.
3.	a. 155.	— 46.	a. 322.
5.	b. 26.	— 48.	a. 323.
11.	b. 35.	XIII, 7.	b. 417.
12.	a. 283.	— 20.	a. 323. b. 50.
2. 23.	a. 315.	— 21.	a. 166. b. 51.
.	b. 27.	XIV.	a. 267. c. 60.
	b. 29. 30.	— 2.	b. 52. 54.
	b. 51.	— 7.	a. 324.
	b. 30.	— 8.	b. 35.
11.	b. 34.	— 11. 12.	b. 54.
3.	b. 32.	— 12.	b. 55.

XIV, 14. *b.* 13

— 15.

— 19. 20.

XV, 1. *b.* 48.58.

— 1. 2.

— 3. 4.

— 10.

— 11.

— 12.

— 14. 15. *b.* 6

— 16.

— 17. *b.* 70. 7

— 18.

— 19.

— 23.

— 25. *a.* 324. *b.*

— 25. 26.

— 26. *a.* 3

— 27.

XVI, 1.

— 1—3.

— 4. 5.

— 5.

— 6. 7.

— 12.

— 14—16.

— 20.

— 22. 26.

— 23.

XVII, 1. 3.

— 5.

— 6.

— 9.

— 9—11.

— 10.

— 11. *b.*

— 14—16.

— 16.

XVIII.

— 3. 4.

— 12.

— 21. 22.

— 24.

XIX, 10.

— 10. 11. 15.

XX, 2. *a.* 270. *b.*

	Pag.		Pag.
— 9.	b. 179.	VII, 10.	b. 253.
4.	b. 174.	— 11—15.	b. 255.
	b. 187.	— 14.	b. 256.
	b. 164. 175.	— 15.	b. 256. 258.
3.	c. 356.	— 16—18.	b. 261.
4.	b. 187.	— 19—21.	b. 262.
	b. 187.	— 22—27.	b. 265.
1. 2.	b. 187.	— 28—34.	b. 266.
	b. 188. 198.	— 30.	b. 267. 268.
. seqq.	b. 175.	— 35—38.	b. 273.
3.	b. 184.	VIII.	b. 272.
3. seqq.	b. 176.	— 1—9.	b. 273.
2. seqq.	b. 176.	— 5.	b. 277.
2. 23.	b. 191.	— 7—9.	b. 279.
7.	b. 164. 195.	— 13.	b. 282.
7. 28.	b. 194.	X, 8—11.	b. 286.
7. seqq.	b. 176.	— 9.	b. 165.
8.	b. 197.	— 14. 15.	b. 296.
. seqq.	b. 197.	— 17. 19.	b. 166.
	b. 165.	XI, 2.	b. 166.
3.	b. 201.	— 3.	b. 166. 306.
— 6.	b. 206.	— 3—7.	b. 307.
5.	b. 208.	— 13.	b. 311.
	b. 185.	— 21—24.	a. 53.
1.	b. 254.	— 27.	b. 166.
1—16.	b. 210.	— 46.	b. 167.
5.	b. 211.	XII, 1. 2.	b. 314.
7. 28.	b. 191.	— 2.	b. 312. 314. 316.
— 5.	b. 218.	— 3.	b. 319.
2. seqq.	b. 217.	— 6.	b. 320.
3.	b. 223.	— 7.	b. 316.
— 7.	b. 224.	— 8.	b. 320.
— 13.	b. 226.	XIII.	a. 144. b. 312.
1—18.	b. 229.	— 2.	b. 167.
5. seqq.	b. 237.	— 12.	b. 325.
6.	b. 233.	— 18. 24.	b. 168.
3. b. 165. 230—232.	— 29.		b. 167.
3—23.	b. 234.	— 40. 41.	b. 328.
1—30.	b. 237. 240.	— 45.	b. 168. 328.
5.	b. 241.	— 46.	b. 329.
6.	b. 244.	XIV, 2.	b. 332. 333.
1. 2.	b. 248.	— 3. 4.	b. 329.
	b. 250.	— 5.	b. 168.
	b. 249. 256.	— 7.	b. 332. 333.
	b. 250.	— 7—9.	b. 333.
	b. 250. 251.	— 8. 9.	b. 333. 334.

	Pag.		Pi
XIV, 9. 10.	b. 168. 335.	XXVI, 5. b. 436—438.	4
— 11.	b. 169. 337.	— 5. 6.	b. 4
— 13.	b. 336.	— 6.	b. 439—4
— 14—18.	b. 337.	— 7.	b. 4
— 20.	b. 338.	— 8.	b. 442. 4
— 35.	b. 169.	— 9. 10.	b. 4
XVI.	b. 368.	— 11.	b. 4
— 1. 2.	b. 339.	— 12. a. 247. 331. b. 1	
— 4.	b. 342. 343.	243. 296. 4	
— 9. 10.	b. 344.	— 12. 13.	b. 4
— 12.	b. 353. 357.	— 27. 28.	a. 1
— 13. 14.	b. 363.		
— 17.	b. 364.		
XVIII, 15.	b. 378.	I, 1.	c. 1
XIX, 26. 31.	c. 194.	— 3.	c. 12
XX, 7. b. 373. 375.	c. 121.	— 45.	c. 1
— 8.	b. 377.	II.	b. 1
— 9.	b. 377. 381.	— 1. 2.	c. 1
— 10. 11.	b. 377.	— 2.	c. 20
— 12.	b. 378.	III, 11—13.	c. 1
— 22.	b. 377.	— 12.	c. 26. 27.
— 26. b. 373. 375.	c. 121.	— 12. 13.	c. 1
XXI, 10.	b. 386—388.	— 12. seqq.	c. 1
— 10—15.	b. 384.	— 15.	c. 1
— 11.	b. 388. 389.	— 17.	c. 1
— 13.	b. 394.	— 22. seqq.	c. 1
— 13—15.	b. 392.	— 39. 43.	c. 1
— 14.	b. 395.	IV, 2.	c. 1
XXIII, 44.	b. 398.	— 3.	c. 35
XXIV, 1—4.	b. 398.	— 5.	c. 1
— 5.	b. 404.	— 18.	c. 36. 38
— 5—9.	b. 402.	— 18. 19.	c. 1
— 6. 7.	b. 407.	— 47.	c. 1
— 7. 8.	b. 408.	VI, 5.	b. 3
— 9.	b. 408—410.	X.	c. 2
— 10.	b. 412. 417.	XI, 6.	c. 1
— 10—14.	b. 411.	— 16.	a. 151. c. 2
— 14.	b. 412.	— 18.	b. 2
— 15. 16.	b. 418.	— 24. seqq.	c. 1
XXV, 22.	b. 260.	— 25.	c. 1. 47
— 28.	b. 424.	XII, 1. seqq.	c. 1
— 30.	b. 422.	— 2.	c. 1
— 32.	b. 425.	— 3.	b. 1
XXVI.	c. 305.	— 5—10.	c. 1
— 3.	b. 429. 430.	— 8.	c. 55. 5
— 4. b. 430. 432—434. 436.	— 9.		c. 5

	Pag.		Pag.
XII, 9. 10.	c. 57.	XXI, 27.	c. 145.
— 10—12.	c. 58.	— 35.	c. 147.
— 13. 14.	c. 61.	XXII, 1. 2.	c. 147.
— 15.	c. 1.	— 4.	c. 3. 151.
— 16.	c. 63.	— 5.	c. 148. 150.
XIII, 1. seqq.	c. 68.	— 6.	c. 148. 152.
— 1. 2.	c. 63.	— 7.	c. 153.
— 2.	c. 1.	— 9.	c. 4.
— 17.	c. 2.	— 9—12.	c. 154.
XIV.	c. 77.	— 11.	c. 158.
— 8.	c. 63. 65. 68.	— 12.	c. 158. 159.
— 11. 12.	c. 68.	— 20.	c. 165.
— 12. 22.	c. 69.	— 28.	c. 5.
— 23.	c. 2. 69. 70.	— 29.	c. 4.
— 33. 34.	c. 70.	— 35.	c. 4. 207.
XV.	c. 135.	XXIII, 1.	c. 4.
XVI, 5.	a. 169.	— 6.	c. 170.
— 37.	c. 2.	— 7.	c. 170. 172.
— 37. 38.	c. 75.	— 8.	c. 174.
— 39. 40.	c. 74.	— 9.	c. 175. 176.
— 41—43.	c. 77.	— 10.	c. 169. 177—179.
— 44. 45.	c. 79.	— 11. 12.	c. 180.
— 46.	c. 80.	— 13—17.	c. 181.
— 50.	c. 84.	— 18—24.	c. 182.
XVII, 1—5.	c. 85.	— 19.	c. 183. 184.
— 5. 8.	c. 88.	— 20.	c. 188.
XVIII.	c. 100.	— 21.	c. 188. 189.
— 1.	c. 92. 93.	— 22.	c. 189.
— 1—3. 7.	c. 98.	— 23.	c. 153. 190. 196.
— 8.	c. 117—120.	— 24.	c. 197. 198. 200.
— 9.	c. 120. 123.	— 27. 28.	c. 201.
— 12.	c. 108.	— 29. 30.	c. 202.
— 20.	a. 278. b. 287.	XXIV, 1.	c. 5. 204.
— 21.	c. 2.	— 1—3.	c. 203.
XX, 10.	c. 3. 50.	— 3.	c. 6. 207.
XXI, 5. 6.	b. 80.	— 3. 4.	c. 204.
— 16.	c. 125. 130.	— 4.	c. 205. 207.
— 16. seqq.	c. 130.	— 5.	c. 6.
— 17. 18.	c. 131.	— 5. 6.	c. 208. 211.
— 18.	c. 132. 134. 135.	— 6.	c. 6. 210. 211. 213.
— 18—20.	c. 134.	— 7.	c. 6. 7. 214.
— 20.	c. 137.	— 7. 8.	c. 213.
— 21—24.	c. 138.	— 8.	c. 7. 8. 215. 216.
— 23.	c. 141. 142.	— 8. seqq.	c. 227.
— 24.	c. 142. 143.	— 9.	c. 8. 216.
— 25.	c. 143. 144.	— 10—14.	c. 218.

	Pag.		Pag.
XXIV, 14.	c. 173. 219—	XXXIII, 2.	c. 345
	221. 241. — 3.		c. 346. 347
— 14. 15.	c. 219. — 4.		c. 347
— 15. 16.	c. 221. — 7.		c. 322
— 16.	c. 221. 224. — 9.		c. 351
— 17.	c. 219. 225—227. — 10. 11.		c. 353
— 18.	c. 227. 228. — 12.		c. 35
— 19.	c. 228. — 26. 27.		c. 35
— 20.	c. 230. 236. — 29—32.		c. 35
— 21. 22.	c. 237. — 32. 35.		c. 35
— 23. 24.	c. 238. — 42—45.		c. 36
— 24.	c. 239. — 46. 47.		c. 36
XXV, 1.	c. 8. 249.	XXXIV, 3.	c.
— 1—3.	c. 241.	XXXVI, 6.	c.
— 3. 4.	c. 255.		
— 7. 8.	a. 128.	<i>Deuteronom.</i>	
— 10. 11.	c. 258. I, 3.		c. 3
— 11. 12.	a. 128. — 9.		c. 371. 3
XXVI, 6—11.	c. 266. III, 12.		c. 3
— 13. 14.	c. 270. IV, 12.		c. 3
— 17.	c. 269. — 19.		c. 3
— 53. 54.	c. 259. 261. — 21.		c. 3
— 55.	c. 264. — 24.		b. 2
XXVII, 16—20.	c. 272. — 26.		c. 3
XXVIII, 1—3.	c. 275. V, 17. 18.		b. 3
— 2.	c. 274—276. 279. VI, 4.		c. 11
XXX, 3.	c. 296. — 12.		c. 3
XXXI.	a. 142. c. 42. — 13.		b. 1
— 1. 2.	c. 303. VII, 7.		c. 3
— 2.	c. 304. VIII, 2.		c. 3
— 3. 4.	c. 305. — 2. 3.		a. 3
— 7. 8.	c. 306. — 3.		c. 340. 3
— 8.	c. 173. 306. — 7.		c. 374. 3
— 15. 16.	c. 306. — 11.		c. 3
— 16.	c. 8. X, 12.		c. 135. 2
— 21.	c. 312. XII, 4. 32.		c. 3
— 21—24.	c. 314. XIV, 6. 9.		c. 3
— 24.	c. 315. XVI.		a. 11
— 48—50.	c. 316. 319. — 13.		c. 3
— 50. 54.	c. 321. XVII, 17.		c. 2
XXXII.	c. 323. XVIII, 4.		a. 28
— 1. 4.	c. 326. — 9—12.		c. 11
— 6. 7. 16. 17.	c. 327. — 13—16.		c. 11
— 28. 29.	c. 327. — 15. 16.		b. 11
XXXIII, 1.	c. 338. 344. XIX, 14.		c. 3
— 1. 2.	c. 335. — 16.		c. 3

	Pag.		Pag.
XIX, 16—21.	b. 121.	Jud.	
— 20.	b. 128.		
XX, 8.	c. 377.	VII.	a. 142.
XXI, 10—13.	b. 309.	XI.	c. 299.
— 18.	c. 377.	XVIII.	b. 160.
— 23.	a. 139.		
XXII, 9. 10. 23.	c. 378.	I Sam.	
XXIII.	a. 177.	I.	a. 228. c. 299.
— 3.	a. 179. c. 378.	— 1.	b. 334.
— 7. 8.	c. 118.	— 11.	b. 377.
— 8.	b. 247. c. 119.	II, 6.	c. 240.
XXIV, 6.	c. 379.	— 25.	b. 224.
XXV, 3.	c. 379.	— 30.	c. 298.
— 4.	b. 358.	IV.	b. 110.
— 17. 18.	c. 233.	V, 2. 3. 10.	c. 191.
XXVII, 5. 12.	c. 380.	VI, 2. 3. 7—9.	c. 191.
— 15.	c. 174.	— 11. 12.	c. 192.
XXX, 15.	b. 365.	X, 6.	c. 170.
— 19.	a. 329.	XV, 1—11.	c. 233.
XXXII, 1. 2.	b. 430.	— 6.	c. 237.
— 2.	b. 431.	— 11.	c. 234.
— 6.	b. 68. 381.	— 22.	c. 226.
— 7.	b. 144. 234.	XVI, 7.	c. 97.
— 8.	c. 116. 369.	— 13. 14. 23.	c. 170.
— 8. 9.	a. 213. 273. b. 92.	XIX, 23.	c. 169.
— 14.	c. 200.	XXV, 37.	c. 267.
— 15.	c. 215.	XXX, 5. 16. 17.	c. 235.
— 17.	c. 202.		
— 21.	b. 21.	II Sam.	
— 22.	b. 246.	I, 1.	c. 235.
— 32.	a. 73.	XII, 13.	b. 137. 425.
— 39.	b. 207. c. 240.	XXIV.	c. 178.
XXXIII, 1. 2.	c. 381.	— 11. seqq.	c. 184.
— 3.	c. 381. 382.	— 11—16.	c. 185.
— 5.	c. 382.	— 12. seqq.	c. 90.
— 39.	c. 137.		
	Jos.	I Regum.	
II, 18.	b. 334.	II, 6.	a. 103.
V, 2. seqq.	a. 159.	IV, 25.	c. 274.
— 13.	c. 353.	VI, 7.	a. 144.
IX.	b. 260.	XI, 1.	c. 251.
XI, 23.	c. 273.	— 19.	b. 136.
XIII, 14.	b. 287.	XII.	a. 269.
XIV.	c. 264.	— 32. 33.	a. 13.
— 15.	c. 17.	XIII, 1—3. 5.	a. 14.
		— 11. seqq.	c. 51.

	Pag.		Pag.
XVII, 4.	a. 275.	XI, 2.	c. 49
XVIII, 24.	b. 97.	— 6—8.	a. 143
XXI.	a. 129.	XIV, 12.	c. 112. 172
— 29.	b. 360.	— 13. 14.	c. 139
		— 21.	a. 125
<i>II Regum.</i>		XXVI, 18.	a. 185. 236. b.
I, 10.	b. 204.		124. 397. c. 245
IV, 13.	c. 26.	— 20.	a. 136
VI, 16. 17.	b. 25.	XXIX, 4.	c. 195
— 24. 25.	a. 275.	— 11. 12.	c. 145
VII, 1.	a. 276.	XXX, 6.	b. 440
XVII, 7. seqq.	a. 146.	— 26.	c. 289
XIX, 35.	a. 321.	XXXII, 20.	c. 378
XXI, 5. 6.	c. 192. 193.	XXXIV, 4.	a. 31
		— 5.	b. 95. c. 64
<i>Jes.</i>		XXXV, 10.	b. 294. c. 188
I, 2.	b. 381. 431.	XXXVII, 3.	b. 125
— 6.	b. 323.	XL, 15.	c. 62
— 8.	c. 253.	XLIII, 3.	b. 127
— 9.	c. 278.	— 3. 4.	b. 345
— 11.	b. 196. 225.	— 26.	b. 208
— 13. 14.	a. 221.	XLIV, 22.	a. 250
— 14.	c. 278.	XLV, 1—4.	a. 15
— 16.	b. 274.	— 12.	c. 177
— 16—18.	b. 225.	— 23.	b. 69
— 18.	c. 356.	XLVII, 13.	a. 37
— 20.	a. 49.	L, 1.	b. 68. 101
— 25.	b. 245.	— 4. 5.	b. 35
III, 12.	a. 217.	— 11.	b. 357. c. 131. 281
— 14.	b. 222. c. 257.	LII, 4.	b. ?
V, 5.	c. 253.	— 5.	b. 255. c. 30
VI.	b. 357.	— 7.	b. 123
— 5.	b. 354. 417.	— 11.	b. 99. 270. 375. 417
— 7.	b. 354.	LIII, 2. 3.	b. 58
— 9.	c. 207.	— 5.	c. 199
— 9. 10.	c. 361.	— 8.	b. 59
— 10.	b. 82.	— 9.	b. 177. 384. c. 49
VII, 9.	b. 78.	LIV, 1.	a. 186
— 15.	b. 46.	LV, 8. 9.	c. 74
VIII, 12.	a. 283.	LVII, 7. 9.	b. 86
IX, 5.	b. 105.	— 21.	c. 123
X, 12. 13.	c. 112.	LVIII, 5.	b. 370
— 13. 14.	c. 139.	— 11.	a. 108. 248. c. 126
— 22.	a. 292.	LX, 14.	a. 289
XI, 1. 2.	c. 91.	LXI, 1. 2.	b. 351
— 1—3.	c. 48.	— 6.	b. 226

	Pag.		Pag.
LXI, 10.	a. 252.	XXX, 16.	b. 324.
LXII, 11.	c. 179.	XXXI, 14.	b. 291.
LXIV, 4.	c. 89. 285.	— 30.	b. 129.
LXV, 2.	b. 65. 67. 133.	XXXIII, 6. 7.	b. 324. 325.
— 13.	b. 291.	LI, 25.	c. 171.
— 20.	b. 443.		
LXVI, 1.	a. 107. 121. 123.	<i>Ezech.</i>	
— 2.	b. 275.	I.	b. 252.
— 8.	b. 124.	IV, 14.	b. 258.
— 24.	b. 83. 357.	IX, 6.	c. 93.
		XVI.	b. 395.
<i>Jerem.</i>		— 42.	b. 102.
I.	a. 294. b. 317.	— 55.	a. 172. 173.
— 1.	c. 87.	XVIII, 4.	a. 64. b. 366.
— 9.	b. 158.		368.
— 9. 10.	c. 148.	XX, 25.	b. 76. 165.
— 11. seqq.	b. 116. c. 87.	XXIII, 4.	a. 178.
II, 13.	a. 75. c. 210.	XXIV, 13.	a. 306.
— 21.	a. 283.	XXVII, 36.	b. 223.
— 27.	a. 288.	XXXI, 1—5.	a. 138.
III, 1.	b. 101.	— 8. 9.	a. 139.
— 3.	a. 126.	XXXIII, 11.	b. 69. 105.
— 4.	b. 394.	XXXIV.	b. 204.
— 7.	b. 102.	XXXVI, 20. 23.	c. 20.
IV, 3.	c. 286.	— 28.	b. 99. 243.
V, 8.	a. 176.	XXXVII, 7. 8.	b. 297.
VI, 7. 8.	b. 102.	— 11.	b. 296.
— 10.	a. 154.	XLIV, 9.	a. 154.
— 30.	b. 216.		
VII, 11.	a. 178.	<i>Hos.</i>	
— 18.	b. 106.	II, 5.	b. 97.
— 22.	c. 202.	— 7.	b. 97. 98.
IX, 26.	a. 154.	— 19. 20.	a. 218.
X, 2.	a. 31.	— 20.	b. 393.
XIII, 16.	c. 171. 298.	III, 4.	b. 81.
— 17.	b. 145. c. 132. 324.	IV, 8.	b. 245.
XVII, 5.	a. 139.	— 14.	a. 305. 308. b. 102.
— 11.	b. 12.	VI, 2.	b. 52.
XVIII, 7—10.	c. 187.	— 6.	a. 243. b. 197.
— 17.	a. 216.	VII, 4. 6.	b. 252.
XX, 14.	c. 246.	IX, 5.	c. 376.
— 14—16.	b. 317.	X, 12.	b. 281.
XXIII, 23.	a. 115.	XI, 1.	c. 7. 215.
— 24.	a. 234. b. 248.	XII, 10.	a. 252.
XXVI, 3.	a. 24.	XIV, 10.	c. 346.
XXX, 12—17.	b. 823.		

	Pag.		
<i>Joel.</i>		XIII, 7.	a. 13
II, 25.	b. 243.	XIV.	b. 21
<i>Amos.</i>		<i>Malach.</i>	
VIII, 11.	a. 194. 276. b. 131. 356.	I, 2. 3. — 11. III, 3.	a. 324. c. 26. 2. a. 2. b. 1.
<i>Jonas.</i>		<i>Psalms.</i>	
I, 1. 2.	c. 184.	I, 1.	a. 1.
III.	c. 184.	— 3.	b. 3.
— 1—5. 10.	c. 185.	— 6.	a. 1.
<i>Micah.</i>		II, 2.	a. 213. c. 3.
I, 3.	a. 167.	— 3.	a. 2.
— 5.	a. 269.	— 8.	a. 136. 213. b. 1.
V, 2.	b. 321.	III, 7.	c. 2.
VI, 3—5.	c. 169.	VI, 1.	b. 1.
VII, 1. 2.	c. 277.	VIII, 6.	a. 310. 3. c. 3.
<i>Nahum.</i>		— 6—8.	a.
I, 9.	b. 419.	X, 12.	c. 3.
<i>Habacuc.</i>		XII, 6.	b. 113. 1.
II, 15.	b. 50.	XIV, 1.	b.
III, 3.	b. 117.	— 3.	a. 158. c.
— 8.	b. 60.	XV, 1. 2.	b. 1.
<i>Zephaniah.</i>		— 3.	b. 1.
I, 15.	a. 143.	XVIII, 11.	b.
<i>Haggai.</i>		XIX, 1.	a. 1.
II, 7.	c. 328.	— 4.	a. 213. 245. b.
— 14.	b. 165.	— 5.	b. 3.
<i>Zachariah.</i>		— 7—9.	b. 1.
I, 3.	a. 114.	— 10.	c. 1.
II, 1.	c. 223.	— 12.	b. 1.
III, 1. 3.	b. 348. 353.	XX, 3.	b. 126. 2.
— 10.	c. 17.	XXII, 7.	b. 2.
IV, 10.	a. 50.	— 22.	b. 3.
V, 6. 7.	b. 46.	— 31.	c. 1.
— 7.	b. 62.	XXIII, 5.	b. 289. 2.
VI, 12.	b. 399. c. 172.	XXIV, 1.	a. 2.
IX, 9.	c. 157.	— 4.	b. 1.
		XXV, 7.	b. 1.
		XXVI, 3.	c. 3.
		XXVII, 1. 3.	b. 4.
		— 2.	b. 11.
		XXX, 5.	a. 2.

	Pag.		Pag.
1.	a. 176.	LI, 5.	b. 318.
5.	b. 193. 208.	— 6.	b. 145.
	a. 307.	— 7.	c. 356.
	b. 87.	— 8.	b. 294.
	c. 132.	— 11.	c. 50.
6.	b. 243.	— 12.	b. 338. c. 50.
7.	b. 25.	— 17.	b. 87. 197. 225.
	b. 88. 213.	LII, 8.	b. 401. 436.
	a. 49.	LVIII, 3.	b. 319. c. 30.
10.	b. 297.	— 6.	b. 128.
6.	a. 238. 251.	LXII, 2.	b. 131.
	c. 168.	LXIII, 9. 10.	c. 116.
	b. 165. 204.	LXVIII, 14.	c. 356.
	b. 290. 433.	— 18.	a. 290. c. 227.
, 8.	b. 87.	— 27.	b. 56.
	a. 274.	LXIX, 1. 2.	b. 18.
	c. 329.	LXXII, 1.	c. 141.
II, 1.	a. 310.	LXXIII, 2.	b. 33.
	a. 325.	— 5. 6.	b. 29.
a. 78. 227.	b. 254.	— 8.	a. 156. 170.
292.	c. 281.	— 20.	a. 60.
	b. 26.	— 22.	b. 23.
3.	b. 363.	LXXV, 8.	c. 73.
	c. 59.	LXXVI, 1.	a. 245. b. 399.
	a. 60.	LXXVIII, 2.	c. 145.
	c. 288.	— 13.	c. 342.
2.	a. 220.	LXXX, 5.	b. 380. c. 73.
	b. 109.	— 8. 9.	b. 70.
	c. 339.	— 12. 13.	c. 253.
	a. 90.	LXXXI, 3.	b. 350.
9. 25.	a. 90.	— 10.	b. 24. 40.
	c. 293.	— 12.	c. 165.
	b. 387. 392.	LXXXII, 1.	b. 64. 92.
a. 328.	b. 106.	— 6.	b. 64. 365. 378.
11.	b. 20.	— 6. 7.	b. 93.
1.	a. 254.	LXXXIV, 1. 2.	c. 339.
2.	b. 92.	— 7.	c. 340.
	c. 382.	— 19.	b. 441.
12.	b. 45. c. 326.	LXXXVII, 1.	c. 171.
	b. 92.	LXXXIX, 30—33.	a. 307.
	c. 202.	— 32. 33.	a. 328. b. 105.
	c. 124.	XCI, 4.	a. 50.
	b. 308. 329.	— 5. 6.	b. 439.
	b. 308.	— 11. 12.	c. 44.
	c. 53.	— 15.	c. 302.
	b. 436.	XCI, 12.	c. 91.

	Pag.	
XCVI, 5.	c. 347.	CXXXIX, 1
CI, 5.	c. 54.	CXLI, 2
— 6.	a. 49.	33
CII, 24.	a. 268.	— 5.
— 26.	c. 295.	— 7.
CIII, 1.	b. 249. c. 354.	CXLVII, 4.
— 1—4.	c. 354.	CXLVIII, 5.
— 3.	b. 87.	P
— 12.	b. 48.	
CIV, 2. 6.	b. 388.	I, 5. a. 21
— 15.	b. 436.	— 9.
— 26.	a. 117.	— 24—26.
CV, 37.	c. 344.	III, 1. seqq.
CVI, 35.	b. 11.	— 18.
CIX, 7.	b. 261.	— 24. 25.
— 12. 16—18.	a. 22.	V, 15. a. 2
CX, 1.	a. 287.	
— 4.	a. 205. 209. 253. b.	— 15. 16.
	201. 245. 341. 383.	— 18.
CXI, 10.	b. 17.	VII, 4.
CXII, 5.	a. 156.	— 6—10.
CXIII, 7.	b. 88.	IX, 1. a. 2
CXV, 5. 6.	a. 255.	— 2. 3.
— 16.	b. 5.	— 2—4.
CXVI, 7.	c. 340.	— 9.
— 12.	a. 203.	X, 3.
CXIX, 18.	a. 233. b. 163.	XIII, 8.
	174.	— 25.
— 28.	b. 438.	XV, 1.
— 105.	b. 400.	— 5.
— 106.	a. 256. b. 207.	XVIII, 17.
— 140.	b. 363.	XX, 5.
CXX, 6.	c. 339.	— 25.
CXXI, 1.	a. 171.	XXII, 20.
CXXII, 3.	c. 171.	XXIII, 1.
CXXV, 2.	c. 171.	— 2.
CXXVII, 1.	b. 154.	XXIV.
CXXVIII, 2.	c. 354.	XXVI, 9.
— 3.	b. 401. c. 246.	XXVII, 19.
CXXX, 1.	b. 37.	XXVIII, 1.
CXXXII, 4.	b. 116.	XXX, 27.
— 4. 5.	a. 195.	
— 9.	b. 114.	J
CXXXVI, 13.	b. 56.	I, 9. seqq.
CXXXVII, 1.	c. 171.	— 21.
— 8. 9.	c. 227.	II, 10.

	Pag.		Pag.
1. seqq.	c. 240.	III, 38—40.	b. 225.
— 6. 8.	b. 318.	VII.	a. 250. c. 205.
3.	b. 41.	— 9.	c. 356.
1.	b. 54.	— 10.	b. 357.
1.	b. 303.	VIII, 5—9.	a. 16.
4.	c. 315.	— 22.	c. 189.
5. b. 316. 318. 389.	c. 27.		
		<i>Nehem.</i>	
II, 5.	c. 171.	I, 8. 9.	a. 214.
X, 3.	b. 401.		
VIII, 36.	c. 222.		
IX, 9.	c. 189.	<i>II Chron.</i>	
8.	a. 313.	I, 12.	a. 228.
, 10.	a. 206.	XXXIII, 3—6.	c. 193.
<i>Cant. Cant.</i>		<i>Sap. Salom.</i>	
	b. 186. 215.	I, 7.	b. 243.
5.	c. 116.	— 13.	a. 57.
2.	b. 186. 215.	II, 20.	b. 59.
	c. 88.	III, 16.	c. 245.
8.	c. 251.	VII, 10.	c. 129.
4.	b. 186. 215.	— 17—20.	c. 127.
		— 22.	c. 216.
<i>Thren.</i>		VIII, 2.	a. 182.
	b. 97.	— 9.	a. 226.
	c. 278.	— 20.	b. 390.
	c. 84.	IX, 15.	c. 290.
9.	c. 360.		
<i>Ecclesiast.</i>		<i>Sap. Sir. (Ecclesiastic.)</i>	
	c. 308.	I, 1.	c. 221. 222.
	b. 138.	II, 14.	b. 97.
	a. 81.	VII, 36.	b. 118.
3.	c. 60.	XIV, 22.	c. 365.
4.	c. 59.	XVI, 4.	c. 263.
1.	c. 59.	XIX, 19.	c. 222.
9.	b. 387.	XXII, 19.	a. 240. b. 40.
	b. 140.	XXVIII, 18.	c. 72.
	c. 358.		
<i>Dan.</i>		<i>Baruch.</i>	
	c. 308.	III, 9.	b. 76.
7. 19. 20.	c. 224.		
	c. 205.	<i>Hist. Sus. (Dan. XIII.)</i>	
1.	b. 71.	Vers. 22.	a. 261.

	Pag.		
Vers. 22. 23.	b. 173.	VI, 6.	
— 42. 43.	a. 13.	— 10.	
<i>II Maccab.</i>		— 12. 14. 15.	
		— 17.	
VI, 12—16.	a. 302.	— 20.	
		— 21.	
		— 22.	a. 295.
		— 33.	
		VII, 2.	
<i>Matth.</i>		— 3. 4.	
		— 6.	
I, 1.	a. 212. 247.	VII, 13. 14.	a. 8
II, 2.	a. 256. c. 156.		
— 9.	c. 226.	— 14.	
— 15.	c. 7. 215.	— 18.	b. 43
III.	a. 142.	— 19.	
— 9.	b. 68.	— 23.	
— 17.	c. 226. 382.	VIII, 1—4.	
IV, 1.	b. 18.	— 13.	
— 10.	b. 12.	— 22.	
— 19.	c. 212.	— 29.	b. 30. 105.
V.	a. 277.	IX, 2.	a. 327.
— 3. seqq.	b. 415.	— 12. 13.	
— 4.	a. 86.	— 15.	b. 33
— 5.	b. 424. c. 17. 328.	— 17.	b. 2
— 6.	b. 130. c. 87.	— 22.	
— 7.	b. 107.	— 27.	
— 8.	a. 158.	X, 15.	
— 11.	a. 78.	— 16.	
— 13.	b. 191.	— 27.	
— 14.	a. 113. b. 242. c.	— 28.	
	181.	— 30.	b. 33
— 15.	b. 162.	— 34.	a. 159.
— 16.	a. 109. 161. 212.	— 42.	
	b. 118. 255.	XI, 6. 15.	
— 17.	c. 107.	— 11.	
— 19.	b. 161. 279. c. 134.	— 12.	b. 222. c.
— 20—22. 27.	c. 106.	— 21. 22.	
— 22. 34.	b. 138.	— 25. 28.	
— 23. 24.	c. 319.	— 27.	b. 299
— 28.	b. 202. 278.	— 28. 29.	
— 29. 30.	c. 309.	— 29.	b. 370
— 38.	b. 122.	XII, 2—4. 7.	
— 38. 39.	b. 121. c. 377.	— 29.	b. 4
— 45.	b. 430.	— 36.	b. 354
— 48.	a. 52.	— 40.	

	Pag.		Pag.
XII, 42.	b. 138.	XIX, 27. 28.	a. 280.
— 43.	b. 348.	— 28. b. 138. c.	265. 370.
— 43. 44.	b. 409.	— 29.	a. 206.
— 50.	a. 180.	XX, 30.	a. 194.
XIII, 1. seqq.	b. 434.	XXI, 2.	c. 166.
— 3. seqq.	b. 62.	— 13.	a. 178.
— 3—9.	c. 328.	— 39.	b. 177.
— 9.	a. 156. b. 123.	XXII, 2. seqq.	b. 100.
— 11.	b. 229. 410.	— 9.	c. 255.
— 12.	b. 345.	— 12.	b. 140.
— 13. 15.	c. 361.	— 14.	c. 267.
— 23.	a. 112.	— 23.	a. 267.
— 25.	a. 272.	— 31.	b. 222.
— 32.	b. 1.	— 32.	c. 194.
— 34.	b. 228.	XXIII, 23.	c. 106.
— 38.	a. 244.	— 27.	a. 140. c. 356.
— 43.	b. 138.	— 29.	c. 174.
— 47. 48.	b. 304.	— 35.	a. 286.
— 52.	a. 245. b. 214.	— 35. 36.	b. 42.
XIV.	a. 238. 239.	— 37. b. 292. 330.	c. 277.
— 15. seqq.	b. 236.	XXIV, 4. seqq.	c. 193.
— 25. 29.	b. 63.	— 12.	c. 262.
— 31.	b. 55. 63.	— 17.	b. 302. c. 214.
XV.	a. 238.	— 19. 24.	b. 129.
— 13.	b. 65.	— 35.	b. 237.
— 17.	c. 117.	XXV, 1. seqq.	b. 182.
— 19.	a. 235.		400.
XVI, 6.	b. 257.	— 2.	b. 442.
— 14. 15.	b. 104.	— 9.	b. 225.
— 18.	b. 55.	— 14. seqq. a. 279.	b. 83.
— 26.	b. 125.		128.
XVII, 1—3.	b. 145.	— 23.	a. 235. c. 370.
— 3. seqq.	b. 275.	— 27.	b. 151.
— 5.	b. 146. c. 58.	— 34.	c. 83.
XVIII, 3.	a. 143. c. 2.	— 35.	a. 219.
— 6.	b. 129. 266.	— 41.	b. 106. 157. c. 84.
— 10.	c. 253.		174. 240.
— 11.	b. 59.	XXVI, 4.	a. 285.
— 12.	a. 214.	— 14. seqq.	b. 24.
— 15—17.	b. 200.	— 26.	b. 260.
— 19.	b. 160.	— 27.	b. 290.
— 23. seqq.	b. 126.	— 28.	b. 364.
XIX, 4—6. 8.	c. 186.	— 29.	b. 290. — 293.
— 5. 6.	c. 104.	— 75.	b. 444.
— 11.	b. 161.	XXVII, 17.	b. 369.
— 21.	b. 51.	— 24.	a. 285. b. 370.

	Pag.		
XXVII, 25.	a. 286.	VII, 47.	b.
— 54.	b. 84.	VIII, 31.	a. 106. c.
XXVIII, 1.	b. 84.	— 46.	b.
— 6. 7.	b. 85.	IX, 24.	c.
— 18.	b. 349.	— 62.	a. 173. c. 233.
— 19.	a. 245.	X, 18.	c.
— 19. 20.	c. 133.	— 19.	c. 67.
— 20.	b. 243. c. 251.	— 34.	a.
		— 39.	a.
<i>Marc.</i>		XI, 5. 6.	b.
I, 24.	b. 30.	— 15. 19.	c.
— 25.	c. 195.	— 24—26.	b.
III, 17.	a. 122.	— 26.	b.
IV, 14.	b. 396.	— 41.	b.
V, 9.	b. 271.	— 52.	a.
— 26. seqq.	b. 231.	XII, 18. 19.	b. 43.
VI, 11.	a. 165.		
— 21.	b. 317.	— 20.	c.
VII, 21—23.	c. 144.	— 35.	b. 116.
IX, 2. seqq.	a. 168.	— 42.	a.
XII, 26. 27.	a. 230.	— 46.	a.
— 34.	c. 137.	— 49.	a. 310. b. 43.
XIII, 15.	c. 7.		246. 252. 340.
XIV, 10.	b. 104.		c. 144.
— 21.	c. 304.	— 51.	b.
— 38.	a. 217.	XIII, 23.	c. 262.
XV, 9.	b. 369.	— 24.	c.
XVI, 1. 2.	b. 84.	— 27.	
		— 32.	c.
<i>Luc.</i>		— 83.	b.
I, 32.	b. 384.	XIV, 28.	
— 33.	c. 190.	— 33.	a.
— 34.	a. 125.	XV, 4. seqq.	a. 1.
— 35.	c. 300.		
II, 24.	b. 320.	— 7.	c.
— 34.	b. 199.	— 8.	a.
— 48.	b. 390.	— 10.	a. 203. 297. b.
— 52.	b. 385.	— 11. seqq.	a. 86. c.
III, 11.	b. 278.	— 13. seqq.	c.
IV, 19.	a. 214.	— 29. 30.	a.
— 35.	c. 195.	XVI, 7.	a.
V, 31.	a. 220.	— 9.	b. 110. c.
VI, 24.	c. 174.	— 12.	b.
— 25.	a. 86.	— 13.	
— 36.	a. 52.	— 16.	b.
VII, 41. 42.	c. 312.	— 19.	c.

	Pag.		Pag.
XVI, 19. seqq.	c. 71.	III, 16	a. 164. c. 299.
— 22. 23.	b. 346.	— 19.	b. 54.
— 25. b. 106. 420.	c. 188.	— 20.	b. 312.
— 26.	c. 369.	— 20. 21.	a. 109.
— 29.	b. 275. c. 322.	— 34.	c. 363.
XVII, 2.	b. 385. c. 304.	IV, 6.	a. 224.
— 21.	b. 119. c. 298.	— 7.	a. 219.
— 26. 27.	a. 135.	— 13—15.	a. 193.
XVIII, 8.	b. 355. c. 80.	— 14. a. 106. 232.	c. 126.
XIX, 11. seqq.	a. 206.	— 21. 23.	a. 247.
	b. 83.	— 24.	b. 218.
— 12. seqq.	c. 135.	— 34.	b. 299. c. 8. 215.
— 17. b. 151. c. 114. 370.		— 38.	b. 71.
— 19.	c. 114. 370.	V, 14.	b. 327. 347.
— 24.	a. 206.	— 17.	c. 262.
XX, 37. 38.	a. 230.	— 22.	c. 260.
XXI, 20.	a. 17.	— 23.	b. 59.
— 34.	b. 287.	— 35.	b. 309.
XXII, 1. 3.	b. 104.	— 48.	b. 41. c. 322. 324.
— 36.	b. 306.	VI, 33.	b. 86.
XXIII, 21.	b. 65. 369.	— 37.	a. 237.
— 34.	b. 184.	— 44.	c. 254.
— 43.	a. 268. b. 349.	— 49. 50.	b. 50. 79. 437.
XXIV, 2.	b. 84.	— 51.	b. 305. 306.
— 28.	b. 59.	— 52. 53.	c. 284.
— 32.	a. 232. 247. b. 45.	— 53. 54.	c. 199.
	88. 147. 158. 363.	— 54. 55.	b. 293. 305. c. 56.
	<i>Joann.</i>	— 55.	b. 305.
I, 1.	b. 23.	— 60. 66.	b. 218. c. 199.
— 1—3.	a. 105.	— 63.	c. 281.
— 4.	a. 262.	VII, 22.	a. 220.
— 9.	a. 113. b. 157.	— 37.	c. 126.
— 11.	b. 177.	— 38.	a. 106. 248. c. 128.
— 14.	a. 204. b. 85. 147.	— 41.	c. 166.
— 26.	c. 27.	VIII, 12.	c. 172.
— 29.	a. 46. 138. 204.	— 18.	c. 127.
	c. 292.	— 31. 32.	b. 89.
— 33.	c. 49.	— 32.	a. 272.
— 48.	a. 280. b. 3.	— 34.	a. 272. b. 93. 446.
II, 19.	a. 290. b. 367.	— 36.	a. 188. b. 149.
— 21.	a. 290.	— 39.	a. 202.
III, 5.	b. 49.	— 40.	a. 361.
— 8.	c. 363.	— 44.	a. 326. b. 11.
— 13.	a. 168.		c. 103.
— 15.	c. 83.	— 56.	a. 216. b. 145.

	Pag.		
IX, 2.	a. 237.	XVII, 21.	c. 4
— 16.	a. 244.	— 21, 22.	
— 39.	a. 314. c. 24.	206.	c. 2
X, 9.	c. 337.	XIX, 7.	
— 16.	b. 215.	— 12.	
— 27.	b. 204.	— 34.	
— 30.	a. 67.	XX, 17.	a. 124
— 32.	b. 299.		3
— 36.	c. 121.	XXI, 5.	
XI, 25.	b. 366.		
— 49. 51.	c. 167.		Act.
— 50.	b. 32.	II, 13.	
XII, 24.	b. 7.	III, 6.	
— 31.	c. 138.	IV, 32.	a. 68.
— 32.	c. 254.	VI, 7.	
XIII.	a. 164.	VII, 51.	
— 2.	b. 24. 60. 104.	VIII, 30.	
— 8. 10.	b. 181.	IX, 16.	
— 33.	a. 327. b. 289.	X.	c.
— 34.	c. 81.	— 4.	
XIV.	b. 404.	— 9—16.	b. 3
— 2.	b. 416. c. 336.	— 10. seqq.	
— 6.	a. 82. 112. b. 28.	— 15.	b. 2
	365. c. 141. 337.	— 28.	
— 9.	a. 123. b. 405.	XII, 13—15.	
— 10.	a. 123.	XIII, 2.	
— 12.	c. 67.	— 10.	
— 16. 17.	c. 127.	— 10. 11.	
— 21.	b. 107.	— 46.	
— 27.	b. 401. 439.	XV, 10.	
— 30.	b. 384. c. 138.	XVI, 6.	
XV, 1.	a. 292. c. 200.	— 17. 18.	
— 5.	b. 293. c. 200. 282.	XVII, 23.	
— 8.	c. 200.	XX, 29.	
— 13.	b. 194.	XXI, 13.	
— 15.	a. 278.	XXIII, 11.	
— 22.	b. 84.	XXVIII, 4.	
— 26.	b. 132.	— 27.	
XVI, 17. 22.	a. 205.		Rom.
— 27.	c. 303.		
— 28.	b. 329.	I, 7.	
— 33.	b. 349.	— 13.	
XVII, 1.	b. 59.	— 14.	
— 5.	b. 296.	— 20.	b. 1
— 10.	b. 93.	— 23. 25.	
— 19.	c. 121.	II, 4. 5.	

Pag.		Pag.
a. 314.	IX, 22.	a. 314.
a. 63.	— 27.	a. 292.
a. 77.	X, 4.	c. 273.
c. 100.	— 8. 9.	b. 152.
a. 297.	— 9.	b. 28.
b. 255. c. 20.	— 18.	a. 213.
a. 153. b. 238.	— 21.	b. 133.
c. 103. 120.	XI, 17. seqq.	c. 177.
b. 81.	— 18. 19.	b. 266.
b. 351. c. 288.	— 22. 23.	c. 70.
a. 225.	— 25.	a. 194. b. 67.
b. 33.	— 25. 26. *	c. 52.
c. 271.	— 32.	c. 271.
c. 270.	— 33.	c. 53.
c. 78. 181. 271.	— 34.	c. 220.
b. 52.	XII, 1.	b. 181.
c. 179.	— 14.	c. 174.
a. 294. c. 136.	— 15.	b. 292.
c. 307.	XIII, 9.	c. 103.
a. 159.	— 10.	c. 107.
a. 184.	— 12.	a. 217.
b. 76.	— 14.	b. 114. b. 274.
a. 181. b. 163.	XIV, 2.	b. 82. 256.
b. 207.	— 20.	c. 93.
a. 119.	XV, 1.	c. 92.
a. 189. 215.	— 19. 20.	c. 109.
b. 139.	— 49.	a. 246.
a. 62. 119.	XVI, 20.	b. 33. 57.
a. 62.		c. 142.
a. 120.		
a. 220.		

I Cor.

192. 288. b. 55.	I, 1. 2.	c. 93.
c. 368.	— 5.	b. 214.
b. 55.	— 21. seqq.	b. 148.
203. 204. c. 381.	— 26. 27.	c. 166.
a. 161. c. 320.	II, 2. b.	c. 331.
c. 320.	— 6. 7.	b. 148.
c. 294.	— 6—	c. 46.
c. 25.	— 9.	9. 285.
b. 31.	— 10.	8. 132.
a. 198.	— 12.	b. 254.
c. 237.		c. 324.
c. 246.		c. 326.
a. 36.		b. 186.
c. 85.		29. 306.
c. 85.		c. 299.

	Pag.		P
III, 1. 2.	a. 187. 257.	VII, 29 — 31.	b. 1
— 2.	a. 296. b. 433. 256.	— 31.	a. 217. b.
— 3.	a. 257. c. 93.	— 34.	b. 112. c.
— 9.	b. 71. 424.	VIII, 4.	b. 94.
— 10 — 12.	b. 426.	— 5.	b. 92. 94. c.
— 11.	a. 254.	— 5. 6.	b. 92. c.
— 12.	b. 62. 416.	— 6.	a. 142. c.
— 13.	c. 314.	— 10.	c.
— 14.	b. 250.	— 12.	c.
— 15.	b. 125.	— 23.	b.
— 16.	b. 282.	IX, 9.	b.
— 19.	b. 41.	— 14.	c.
IV, 8.	c. 93. 133.	— 24.	a.
— 11.	b. 438.	— 25.	c.
— 15.	a. 227. b. 5. 284.	— 25. 26.	b.
— 18.	b. 107. c. 94.	— 27.	b. 159. 181. c.
— 20.	a. 160.	X, 1 — 4.	b. 49. c.
— 21.	c. 86.	— 2.	b. 52. c.
V, 1. 2.	c. 94.	— 2 — 4.	b. 56.
— 5.	a. 273. 311. b. 421.	— 3.	c.
— 6. 7.	b. 357.	— 3. 4.	b.
— 7.	a. 221. b. 79. 370.	— 4.	a. 220. b.
	c. 102.	— 10.	b.
— 7. 8.	a. 331.	— 11.	b. 80. 426. c.
— 8.	b. 263. c. 103. 120.	— 18.	b.
— 9.	b. 265.	— 20.	c.
— 9 — 11.	b. 203.	— 21.	c.
— 11.	b. 265. 305.	— 31.	a. 158. 176. b.
VI, 3.	c. 111.	XI, 3.	b. 113. 115.
— 7.	c. 94.	— 18. 21.	c.
— 9. 10.	b. 414.	— 19.	b. 216. c.
— 10.	b. 222.	— 25.	b.
— 11.	b. 231.	— 27.	b.
— 15.	b. 244.	— 30. 31.	c.
— 15. seqq.	a. 291. 295.	— 32.	b.
— 16.	c. 248.	XII, 2.	c.
— 17.	a. 224. b. 395.	— 3.	a.
	c. 248. 283.	— 10.	b.
— 18.	a. 191.	— 20. 21.	b.
VII, 1.	a. 74. b. 141. 202.	— 23.	b. 342.
— 2.	b. 47.	— 27.	b.
— 5.	c. 280.	— 31.	b.
— 10. 12.	c. 187.	XIII, 1.	b. 153. c.
— 23.	b. 149.	— 7. 8.	b.
— 25.	c. 187.	— 8.	c. 167.
— 29.	a. 217.	— 9.	b. 296. c. 289.

	Pag.		Pag.
9. 10.	b. 262.	III, 16.	b. 142. 148.
11.	a. 192. b. 232.	— 16. 17.	b. 174.
	a. 359.	— 17.	a. 181. b. 146—148.
13.	c. 167.		218.
1.	b. 40.	— 18.	a. 181. 232. b. 148.
4. 15.	b. 259.		370. c. 205.
5.	c. 99. 124.	IV, 4.	c. 361.
12.	a. 196. b. 40.	— 7.	b. 75. c. 85.
17.	a. 169.	— 10.	a. 161. 227.
	c. 208.	— 16.	a. 284. b. 288. 298.
— 7.	c. 353.		393. c. 297.
	c. 61.	— 17.	c. 161.
0.	a. 266. c. 262.	— 18.	a. 192. c. 120.
2. 17.	c. 95.	V, 1.	b. 423.
0.	c. 108. 114.	— 2.	b. 110.
2.	c. 369.	— 4.	c. 99.
3.	c. 15.	— 10.	b. 356.
6.	b. 365. c. 137. 189.	— 16.	a. 190. b. 147. 180.
7.	c. 189. 382.		c. 296.
3.	b. 257.	— 17.	a. 211. 321. b. 227.
0—42.	a. 212.		372.
1.	a. 114. c. 22.	— 19.	a. 46. b. 349.
2—44.	c. 89.	VI, 2.	a. 291.
5.	c. 369.	— 10.	a. 279.
6.	a. 284.	— 13.	b. 115.
7.	a. 209. 284.	— 14.	a. 329. b. 221.
7—49.	a. 210.	— 14. 15.	b. 30. 367.
9.	a. 51.	— 15—17.	b. 99.
13.	b. 33. 47.	— 16.	a. 331. b. 99. 243.
5.	c. 108. 109.		282.
		— 18.	b. 243.
<i>II Cor.</i>		VIII, 9.	b. 321.
		IX, 6.	b. 233.
	b. 360.	— 7.	a. 202.
	a. 296.	X, 5.	b. 441. c. 171.
3.	a. 250.	XI, 2.	b. 100. 392. c. 301.
4. 15.	a. 78.	— 2. 3.	c. 245.
5.	a. 227. b. 117. 162.	— 14.	c. 171. 172.
	213.	— 17.	c. 187.
5. 16.	b. 32.	— 25. seqq.	c. 188.
6.	a. 241. 242.	— 27.	a. 274. b. 438.
3.	b. 107. c. 100.	XII, 4.	a. 38. b. 36.
— 5.	a. 189.		c. 221.
	b. 75. c. 357.	— 7.	c. 356.
8. 13—15.	b. 142.	— 40.	b. 207. 407.
4.	a. 188. b. 142.	— 15.	c. 96.

		Pag.		
XII, 21.	b. 254.	291. 292.	VI, 8.	a. 180
XIII, 3.		a. 122. 124.		

Galat.

I, 8.		a. 139.		
II, 9.		b. 113.		
— 18.		b. 75.		<i>Eph</i>
— 19. 20.	a. 161.	c. 60.		
— 20.	b. 296.	c. 300.	I, 3.	
III, 1. 3.		c. 331.	— 10.	
— 13.	a. 138.	c. 107.	— 14. 15.	
— 16.	a. 184. 198. 214.	253.	— 22. 23.	
IV, 1. 2.		a. 192.	II, 6.	a. 122.
— 2.		a. 203.	— 12.	
— 3.		c. 291.	— 20.	
— 4.		c. 225.	III, 1.	
— 4. 5.		b. 315.	— 14. 15.	
— 9.		c. 291.	— 18.	
— 19.	a. 185. b. 5.	124. 125. 284. 397.	IV, 4. 5.	
		c. 61.	— 8.	a
— 21. 22.		a. 217.	— 10.	
— 21—24.		a. 188.	— 13.	b.
— 22.	a. 284.	c. 104.	— 17.	
— 22. seqq.		a. 253.	— 22. 24.	
— 24.	a. 181. 217.	284.	— 27.	
		c. 104.	— 28.	
— 26.	b. 89. 381.	390.	— 30.	
		c. 65.	V, 18.	
— 27.		a. 185.	— 27.	a. 113.
— 29.	a. 188. 190.			
— 31.		a. 188.	— 32.	a.
V, 1.		b. 32.	— 33.	
— 2.	b. 278.	c. 103.	VI, 12.	a. 2.
— 3.		b. 368.		349. 4.
— 6.		c. 179.		
— 13.		b. 149.	— 13—17.	
— 17.	a. 189.	b. 356.	— 14.	
— 20. 21.		a. 235.	— 14. 15.	
— 22.	a. 189. 279.	b. 115.	— 14—17.	
	188. 268.	c. 92. 122.	— 16.	
		286.		
— 22. 23.		a. 236.	— 17.	
— 23.		c. 286.	— 17. 18.	
VI, 4.		c. 179.	— 19.	
— 7.		b. 83.		

<i>Philepp.</i>	<i>Pag.</i>	<i>III, 10.</i>	<i>Pag.</i>
I, 22. 23.	b. 195.	— 12.	a. 51.
— 22—24.	b. 8.	IV, 2.	b. 114.
II, 1. 2.	b. 221.	— 6.	b. 134.
— 6—8.	a. 123. b. 292.		a. 295.
— 7.	a. 167.	<i>I Thess.</i>	
— 8.	a. 201. b. 59.	II, 19. 20.	a. 187.
— 10.	a. 143.	IV, 6.	b. 221.
— 15.	b. 163.	— 15. 47.	c. 15. 45.
III, 2. 3.	a. 153.	V, 10.	c. 136.
— 3.	b. 319.	— 17.	a. 217. c. 163.
— 19.	a. 158.	— 19.	a. 262.
— 20.	b. 195. 376. c. 64.	— 21.	b. 139. 216.
— 21.	a. 90. c. 190.	— 23.	b. 28.
IV, 1.	b. 47.		
— 7.	b. 439.	<i>II Thess.</i>	
— 13.	b. 407.	II, 4.	c. 140.
— 18.	b. 233.	— 7.	c. 252.
		— 9.	c. 193.
<i>Coloss.</i>		<i>I Timoth.</i>	
I, 15.	a. 123. 280. c. 115.	I, 7.	b. 262.
— 15. 16.	c. 130.	— 9. seqq.	b. 219.
— 16.	b. 92.	— 20.	a. 311. c. 236.
— 18.	a. 280. c. 108.	II, 4.	b. 105.
— 20.	b. 178. 350.	— 7.	b. 48.
II, 3.	b. 214. c. 133.	— 8.	b. 133. 407.
— 8.	c. 291.	— 15.	b. 185. c. 245.
— 9.	a. 185.	III, 3.	b. 123.
— 14.	a. 250.	— 6.	c. 140.
— 14. 15.	a. 213. b. 11.	— 7.	b. 277.
	348.	IV, 13.	a. 129.
— 15.	b. 44. 330. 349.	V.	b. 287.
— 16.	b. 278. 300.	— 6.	b. 263.
	c. 289.	— 13.	b. 154.
— 16. 17.	c. 283.	— 15.	b. 127.
— 18.	c. 206.	— 17.	b. 134.
— 19.	b. 282.	VI, 8.	b. 422.
— 20.	b. 229. 291.	— 11.	c. 103.
— 21. 22.	c. 117.	— 16.	b. 363.
III, 1.	a. 160. b. 371.	— 17—19.	b. 84.
— 1. 2.	a. 109. 192.		
	b. 302. c. 117. 275.	<i>II Timoth.</i>	
— 3.	c. 60. 229.	I, 14.	b. 220.
— 5.	a. 119. c. 136.	— 15.	c. 236.
— 9. 10.	a. 210. 330.	II, 3. 4.	c. 310.

	Pag.	
II, 4.	b. 130. c. 318.	VII, 27.
— 5.	a. 117. c. 161.	— 28.
— 8.	b. 9.	VIII, 5.
— 11.	c. 229.	b. 23
— 11. 12.	c. 179.	IX.
— 12.	a. 161.	— 2—5.
— 14.	b. 124.	— 9. 10.
— 17.	c. 238.	— 10.
— 19.	a. 169.	— 11.
— 20.	c. 84. 162. 314.	— 12.
— 21.	c. 84. 164.	— 14.
— 23. 24.	b. 124.	— 24.
— 25.	b. 127.	X.
III, 11.	a. 246.	— 1.
— 12.	b. 54. 129.	—
IV, 4.	a. 247.	— 1. seqq.
— 6.	c. 96. 294.	— 20.
		— 28. 29.
	<i>Tit.</i>	— 29.
I, 7. 8.	b. 287.	— 34.
— 12.	b. 258.	XI, 9.
II, 2. 3.	b. 287.	— 17.
— 3.	c. 18.	— 18. 19.
III, 3—5.	b. 231.	— 19.
		— 39.
	<i>Hebr.</i>	— 39. 40.
I, 3.	a. 123.	XII, 4.
— 14.	a. 40. 59. c. 44.	— 6.
II, 11.	c. 121.	— 9.
— 14.	b. 7. c. 82.	— 12. 13.
IV, 9.	a. 325. c. 280.	— 14.
— 12.	a. 159. b. 443.	— 18.
— 14.	a. 328.	— 22.
V, 1.	b. 189.	— 22. 23.
— 6. seqq.	b. 340.	— 23.
— 11.	a. 218.	XIII, 17.
— 12. 14.	a. 187.	
— 12—14.	c. 291.	
— 14.	a. 296. b. 187.	I, 2.
	228. 231. 256.	— 8.
VI, 7. 8.	a. 111. b. 431.	— 13.
— 13. 16. 17.	a. 209.	— 15.
VII, 1.	b. 381.	— 17.
— 17. 21.	b. 341.	— 22.
— 19.	c. 61.	III, 18.
— 25.	b. 179.	IV, 7.
		<i>Jacob.</i>

	Pag.		Pag.
IV, 8.	a. 114.	II, 8.	c. 81.
V, 14.	b. 193.	— 11.	b. 401.
— 20.	b. 192.	— 12—14.	c. 91.
		— 15. 16.	b. 27.
<i>I Petr.</i>		— 16.	b. 375.
I, 12.	c. 111.	— 18.	b. 85.
— 18.	a. 294.	III, 2.	b. 64.
II, 2.	c. 198.	— 9.	b. 103.
— 5.	b. 274.	— 11. 23.	c. 81.
— 9.	a. 155. b. 226. 274.	IV, 1.	b. 25.
	340. 361. c. 38.	— 2.	a. 160.
	43. 133.	— 7.	c. 81.
— 10.	c. 381.	— 9.	c. 381.
— 22.	c. 27. 49.	— 16.	c. 168.
— 24.	a. 230.	— 18.	a. 191.
III, 20.	b. 134.	V, 6. 8.	b. 331.
IV, 8.	b. 192.	— 16.	b. 125. 224.
— 18.	a. 218.	— 16. 17.	b. 249.
V, 8.	a. 213. b. 116.	— 19.	a. 46. c. 139.
— 8. 9.	b. 205. 440.		
— 9.	a. 213. b. 33.	<i>Apocal.</i>	
<i>II Petr.</i>		I, 4. 11. seqq.	c. 28.
I, 4.	b. 221.	II.	c. 113. 253. 256.
— 20.	c. 228.	— 7.	b. 130.
II, 16.	c. 157.	— 14.	c. 242. 244.
— 19.	c. 149.	III.	c. 113. 253. 256.
<i>I Joann.</i>		VI, 9. seqq.	c. 97.
I, 1.	a. 83. b. 213.	VII, 4. 5. seqq.	b. 4.
— 3.	b. 221.	XIV, 4.	c. 110.
II, 1. 2.	b. 291. 351. c. 73.	XIX, 16.	b. 206.
			c. 138.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

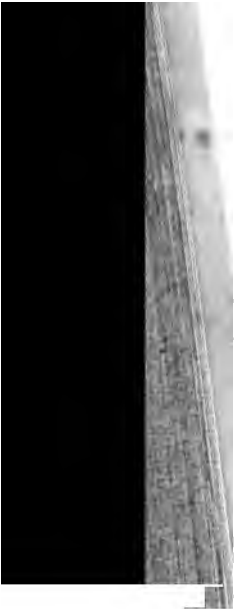
7.

8.

9.

10.

11.

10

